Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

K
Cat.
3699/A
A XL
16/6
DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 891
COLLECTION
N

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

L. Lemnius geb. zu Zirikzee
in Seeland am 20. Mai 1505, war
ein berühmter Arzt. Nach dem
Tod seiner Gemahlin trat
er in den geistlichen Stand,
wurde dann Domherr u. starb zu
Zirik-Zee am 1. Juli 1568.

[illegible] Lemmen

Lemnius B 509790

~~1257~~

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

482
1.6

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

70671

LEVINI LEMNII MEDICI ZIRIZAEI

DE OCCULTIS NATURAE MIRACULIS, AC VARIIS RERUM DOCUMENTIS, PROBABILI, RAtione atq; artificiosa coniectura explicatis,

Collegii Societ: Jesu Oeniponti 1607

LIBRI IIII.

Quorum duo priores nunc accuratius sunt recogniti, ac multis in locis aucti: posteriores verò duo, nunc recèns adiecti, mira rerum ac sententiarum varietate, ad lectoris usum atque oblectationem exornati.

Elenchus operis & capitum enumeratio omnium gustum exhibebunt.

Ex dono Rob. et Magci Dni D. Jo: Christoff a Pernegk Caesar. Maj: Consiliarii Aulici

f. 21/XI 903
d.d.H. A.D. Lemmen

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Ioannem Birckmanum, Anno
M. D. LXXIII.
Cum gratia & Priuilegio Cæsareæ Maiestatis,

Nunc Joan. Edmundi de Lemmen J. U. Doctoris. Mortui 1801.
qui ex eadem gente auctoris hujus libri ortum duxit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

PASCHASII OENII HEL-CRVCINI IN OPERIS COMMENDATIONEM CARMEN.

SI te delectat multò pulcherrima Nymphe
Naturæ æterni fida ministra Dei:
Aut plusquam varius rerum color, optime Lector,
Ornatus, series, forma, vel ordo iuuat:
Si censes operæ pretium cognoscere, quicquid
Tellus, Oceani tractus, & astra ferunt:
Et cupis ingenuè multa & præclara doceri,
Id quod Naturæ lex, Pietasq́; monet:
Huc ades, hos memori libros fac mente recondas,
Propositi exiguo tempore victor eris.
Scilicet eloquio cumulatus, & arte medendi
Lemnius ostendet, quidlibet vnde petas.
Abdita Naturæ pandit miracula, vires,
Causas, quæ multos texerat vmbra dies.
Tum solidis adeò rationibus omnia fulcit,
Vt carpi, Momo iudice, posse neges.
Ingenij mirè felicis acumine quid non
Disserit argutè, perspicueq́; docet?
Candidus & tersus leni fluit agmine sermo,
Multus vbique nitor, multus vbique lepos.
Nec Medicis solis (ne fortè quis inscius erret)
Hic operam & studium dedicat ille suum:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Plurima ciuili præcepta salubria vitæ,
Fingendisq; probè moribus apta leges.
Auribus instillans animoque τὸ γνῶθι σεαυτόν
Hoc aget, vt studeas notior esse tibi.
Ignauas hominum vetat obbrutescere mentes,
Præteritis ve bonis deteriora sequi.
Quin obiter studijs melioribus imbuit omnes,
Qua se cognoscant, qua ratione Deum.
Sed frustra celebrem malè natis versibus illum,
Cuius fama volat docta per ora virûm.
Instar multorum Gesnerus Apolline dignus
Mystes, sat locuples hic mihi testis erit:
Qui citra inuidiam presso vir candidus æqua
Expensum trutina pollice laudat opus.
Vt taceam geminos Hetrusca voce loquentes
Quàm cupidè Ausonidum turba diserta legat.
Lucis enim vsura caruêre, nec hactenus extra
Septa domus reliqui corripuêre pedem.
Restat vt Hispanos, Celtas, linguaq; Britannos
Repræsentantes, Belgica verba sonent:
Quos æquè gratos doctis si senserit auctor,
Adijciet totidem, cœpta iuuante Deo.

ILLVS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ILLVSTRISSIMO POTENTISSIMOQVE SVECORVM, GOTHORVM, VANDALORVMQVE REGI, AC LIVONIAE Domino, ERICO eius nominis decimoquarto, Leuinus Lemnius Medicus

S. D. P.

SCITVM est illud Platonis, Rex inuictißime, felices fore respublicas, si vel studia sapientiæ consectentur Reges, vel sapientes imperent. Quod cùm in te sine cōtrouersia perfici intelligam, qui non solùm studijs sapientiæ sedulò insistas, sed quasuis artes amplectaris ac colas, non possum tuæ Maiestati, tuoq́; ampliß. Regno non impensè gratulari. Dici enim vix queat, quàm sis hoc nomine tuis subditis futurus amabilis ac gratiosus, deniquè ad ea sectanda, quæ in humanis rebus sunt præcipua, queq́; ad summam felicitatem spectant, incitamento. Vt enim filij maiorum vestigijs insistunt, in quos oculos continenter habent defixos, illorumq́; imitantur vel vitia vel virtutes: ita in imperio aulæ Proceres ac promiscua paßim multitudo ea consectari conatur, ea vita & moribus exprime-

re, quæ Regi aut Principi placere videat, & quibus ille maximè afficiatur. Quum autem multis magnisq; rebus spectata sit tua, ERICE illustrissime, Maiestas & amplitudo, corporis animiq; præstātia, acumen ingenij, eruditio singularis, summa vitæ integritas, in pace incredibilis imperij moderatio, belli verò tempore, quod nunquam nisi iustè à te suscipitur, mira rerum gerendarum peritia, pari consilio ac prudentia fulta: quibus artibus non minus fortiter, quàm animosè, magnoq; successu ac dexteritate finitimos, qui alienæ ditioni inhiant, propulsas ac conficis: quis tantas tamq; admirandas naturæ dotes, quibus à Deo Opt. Max. affatim excultus es, ac cumulatè exornatus, non admiretur ac suspiciat, solidisque encomijs prosequatur? quod ipsum vnicè perficere meditor, quandoquidem Maiestatis Regiæ fauorem experiar, quæ ex nostra hac statione atque excubijs, magnis premijs in Aulam suam nos euocat. Quocirca quum latißima Regna, longeqúe exporrectos Sueciæ ac ditionis Gothicæ tractus (à quibus totius Europæ exortam nobilitatem seriò dictitare solet Imperator Carolus huius nominis quintus, sibiq; id laudi ducere) incredibili sapientia ac comitate te moderari audiam, atq; abs te conquiri vndiq; non solum artifices manuarios, sed quod præcipuè laudem meretur, conuocari magnis tuis sumptibus atq; impensis viros doctos, ac literatos, qui Regno tuo decus & ornamentum afferant, paßus sum D. Guilielmum Lemnium, quem vt archiatron, seu

Me-

Medicum primarium in corporis tui tutelam ac sanitatis conseruandæ præsidium asciuisti, tanto locorum interuallo, à patrijs sedibus, à paterno complexu, congressuq́; familiari ac domestica consuetudine diuelli, præsertim ijs annis, quibus parentes filijs, tanquam scipione fulti, inniti soleant, atq; inclinata vergenteq́; ætate, aliqua ab ijs oblectamenta concipere, nonnulla imminentis senij solatia consequi. Et quò erga clementißimum Regem magis cõstet Lemnij studium, promptaq́; voluntatis ac propensi animi testificatio, libros hos de Naturæ dignitate & præstantia, abditisq́; rerum causis Maiestati Regiæ dedicare visum est, quò se oblectare ijs poßit, vbi à serijs rebus respirare liceat, atq; à publicis functiõib. conquiescere. Multa autem inesse lucubrationibus hisce nostris, citra omnem ambitionem aut adulandi suspitionem, ausim polliceri, quæ amœnitate lectionis ac quum rerum tum sententiarum varietate atque illecebra quemque poßint reficere ac demorari. Siquando itaque, inuictißime Rex, occupationibus, quibus implicatus es, defungi te contigerit, atque aliquid tibi laxamenti imperare visum sit, his auocamentis animum grauioribus rebus defessum recreare poteris ac reficere. Hoc autem argumentum, quo nullũ excogitari potest plausibilius, ea mẽte ac consilio illustrandum suscepi, vt omnibus innotescat quàm immensa sit rerum Natura, quæ vsibus commodisqúe nostris inseruit, quô vis eius se proferat, quàm longè lateqúe sit diffusa.

 Quæ

Quæ cùm ſit diuinitatis inſtrumentum, tota moles ac rerum vniuerſitas illi incumbit atque innititur, eiusqúe munere cuncta ſubſiſtunt, ac continuata ſucceſſione ſe propagant ac tuentur. Quæ cõſideratio hoc efficit in animis hominum, eumqúe vſum conſequitur, vt mens humana in Opificem erecta, res momentaneas ac caducas deſpicere condiſcat, atque ad ſempiternas aſpiret atque enitatur. Siquidem Naturæ contemplatio, quæ multiplici rerum varietate inſtructa eſt atque exornata, totiusqúe mundi decor & ſpecies, in Conditoris admirationem atque amorem mortales allicit: ita vt tam ſpectabili ac viſendo mundi opificio obſtupefactus humanus animus, in huius architectum atque artificem tota mente rapiatur, hauſtoqúe tacito quodam Diuinitatis afflatu, illum colat, ac veneretur, in illo confidenter conquieſcat. Cuius rei cùm toto paſsim opere ſpecimen ſum exhibiturus, ſuperuacaneum exiſtimo plura congerere, quibus naturæ ſplendor illuſtrari poſsit, eiusqúe dignitas amplificari, præſertim cùm R. M. ſedulò Naturæ ac rerum contemplationi inſiſtat, eaq́; continenter ſe oblectat, ita vt nulli aptius magisq́; appoſitè hæc Naturæ miracula conſecrari poſsint, quàm Erico Regi, qui huiuſmodi oblectamentis vnicè afficitur. Eò autem magis gratum, acceptumqúe amplitudini Regiæ hoc munus literarium fore confido, quòd tempeſtiuè ac captata opportunitate oblatum ſit, nempe ijs nuptiarum auſpicijs, quæ ſereniſsimus Rex propediem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

pediem initurus est, quod vt felix faustumqúe sit, optimi quique bonis acclamationibus, bonisqúe ominibus exoptant ac precantur. Deus Optimus Maximus, qui cuncta fulcit ac sustinet, regni tui solium Rex illustrißime stabiliat, tibiq; in omnibus felicem progressum, magnaqúe incrementa conferat. Zirizaea, pridie Calend. Ianuarij.

AD CANDIDVM LECTOREM
Præfatio L. Lemnij Medici.

DVO ſunt artium, quæ hominũ
vtilitati atque vſui derſeruiũt,
inſtrumenta, quibus omnia fir
mari ſolent, ac ſtabiliri, Ratio
& Experientia. His enim ipſa
Medicina, & pręter Mathematicas artes, ple
ræque aliæ fulciuntur. Siquidem quæ exa-
cti, excuſsique iudicij hominibꝰ ſunt factu-
ra fidem, ad hanc amuſsim exigi, ad hunc la
pidem Lydium debent explorari. Quid au-
tem magni præſtiterit Medicus, ſi herbas ac
medicamenta efficaces obtinere effectus ra
tione ſtudeat euincere, niſi id experimento
comprobet? Ediuerſo, qua fiducia niti poſ-
ſet experimento, quod plerunq; abſque iu-
dicio adhibitum fallax eſſe, ac periculoſum
declarat inconſulta Empyricorum temeri-
tas, niſi illi ratio ſuffragetur? Et quanquam
Sophiſticum cenſeri poſſet, contra experiẽ-
tiæ teſtificationem ac documẽtum, rationẽ
exigere: nunquam tamen quiſquam ſani iu
dicij, & qui in delectu rerum aliquid penſi
habet, experimento aſſenſum fecerit, aut id
temerè experiri ſuſtineat, niſi ratione id per
omnia comprobatum ſit, ac ſuffultum. Non
tamen diffiteri poſsim, aut tergiuerſari, quin
multa

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

multa ſint in natura rerum abdita, atq; abſtruſa, effectuq́; tam latenti & cæco, vt temerarium ſit talium rationem inire, aut facti cauſam explicare. Hæc ipſa Dioſcoridi ἀναιτιολόγητα dicuntur, hoc eſt ratione deſtituta. & cauſarum cognitione vidua, quæ ſenſui & intelligentiæ manifeſtam demonſtrationem non exhibent, eoq́; occultę proprietates Medicis dicuntur. Siquidem aliquid interuenire cenſent huiuſmodi rebus, vel ex decurſu aſtrorum, ac ſiderū corradiantium meatu, vel ex diuina voluntate, aut elemētorúm cócretione ac mixtura, vel deniq; toti⁹ ſubſtantiæ vi, formaq́, ſpecifica, quæ quum ratione, mentisq́; iudicio aſſequi nequeam⁹ in occultas eſſentias, abditasq́; proprietates ea reijcimus, ac tali ſuffugio eluctamur, ex eoque Labyrintho nos extricamus. Ego verò, quò ad huiuſmodi rerum demōſtrationes, cauſasq́; eruendas doctorum animos extimulem, adnitar pro virili probabili atq; artifici coniectura ratióem elicere, aut quā proximè collimando ſcopum attingere. Multa ſunt, fateor incompertæ originis in naturæ rebus, ac denſis in obſcuritatibus inuoluta, quorum tamē probabilis ratio excogitari, atque affectus cauſa, ſi non euidenter, & perſpicuè, certè veriſimiliter reddi poteſt. Verbi cauſa: Baſiliſcus hominem viſui

Lib. 6. c. 34.

Occultæ proprietates.

ſu perimit. Quis exercitatus in operibus naturæ id euenire neſciat ex emanantibus noxijs expirationibus, quas ſenſim ac latenter in hominis perniciem exhalat? Nec enim ſolus Regulus, ſed omne propemodum ferarum genus homini infeſtum eſt, atque afflatu, ſibiloq; geſtit inferre exitiū. Sic lupi conſpectus, modò propius homini aſsiſtat, oris hiatu atq; halitu virulento raucedinem inducit, ac tantum non vocem adimit. Sic muliebris ſexus menſibus profluentibus eboris, ſpeculique nitorem offuſcat, ferri aciem retundit, ſegetes ſtrangulat, hortorum germina conficit, halitus contagio, ac non modò obuios quoſq;, ſed ipſam ſe maculis neuiſque deformat. Pari ratione oculis lippitudine, atq; ὀφθαλμία vitiatis, alterius oculos afſici contingit. Quod venuſta ſimilitudine expreſsit Ouidius & Iuuenalis:

Cùm ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi:
Multaq́ corporibus tranſitione nocent.
Sic pecudes, armenta, boues, grex totus in agris
Satyra 1. *Vnius ſcabie cadit, & porrigine fœda,*
Vuaq́ conſpecta liuorem ducit ab vua.

Homines autem hominibus contagionem potiſsimùm afflant, vbi ex aduerſo conſiſtunt; neq; enim ſi in obliquum vergat ex

piratio, vel ſi in dextrum, aut læuum efflu-
xum ferri contingit, tantum damni adfert,
tantaque labe inficit. Vt enim tranſuerſa at-
que obliqua viſio, quemadmodum pætis ac Simile.
luſciosis aſſolet, nonnihil obtunditur atq;
hebeſcit: ita quæ ex oculis, aliaque corporis
parte emanant, ſi obliquè ferantur, retundi
atq, hebetari contingit, minusque mali in-
ferre adſtantibus. quod ipſum ſtudioſius
obſeruare ſoleo, vbi ægrotis contagio affe-
ctis aſsiſto, adeò vt ſemper auerſus cũ ijs ver
ba faciam, nunquam inter fumarium & de-
cumbentem conſiſtens. Hic effluxus atque
emanatio, tametſi oculis ſe nõ exhibeat, mi-
nusq; ſenſui viſorio ſit expoſita, naribus ta-
men, auribus, cerebro, vocali arteriæ, pul-
monumque fibris ſe ingerit. Sic nonnullos
obſeruaui tam tetra mephite, atque animæ
graueolentia, vt niſi longius abſiſtas, obui-
os quoſque halitus contagio feriant infici-
antque. Quàm latè autem ſe porrigat hali-
tus animantium, quouſq; ſe proferat con-
tagium, hybernis menſibus, flante per gelici
dia Aquilone, cuiq; perſpicere licet. Siqui-
dem ob aeris denſitaté ac craſsitiem fuman
tem animam ex intimis pręcordijs recipro-
catione quadam, vt Oceani æſtuaria erum-
pere videmus, ac longè lateque ſe diffunde
re: quæ licet æſtiuis diebus non ſit conſpi-
cua

cua, oculisque minus exposita, eam tamen vel odore percipis, vel in intimis p̃cordijs tacitum virus concipis. Atque vt hæc ipsa corpori perniciem moliuntur, ac lethale virus inferunt: ita suaues odores, ac stirpium fragrantia spiritus erigunt, ipsumq́; vitæ fontẽ cor fouent ac recreant. Quod vel obesæ naris quisque animaduertere potest, quum vires syncopi collapsos, animiq́; deliquio sopitas restaurari, erigiq́; videt odoramentis. Verùm omissis his minutijs, postmodum fauore supremi Numinis magis recõdita proferam. Quod si videbor cuiquam non penitus naturæ arcana eruisse, vsusq́; sublanguidis parumq́; firmis rationibus, ac tenui orationis filo, nulloq́; verborum apparatu, nullis copijs naturam instruxisse: huic ego persuasum cupio, doctis præbitã potius ac demonstratam à me scribendi materiam, quã præreptam. Ista siquidem sum aggressus, ac tractanda suscepi, non tam spe, fiduciaque perficiendi, quàm experiendi studio ac voluntate, simul vt pleniore obsequio meum patronum demererer, meosq́; ciues hoc officio deuincirem. Excitat autem ad huiusmodi tentanda post Plâtonem Persius, cupitq́ue patriæ, ciuibusq́ue hoc tanquam debitum munus exsolui. Sic enim ad rerum contemplationem, ad studium virtutis, ad

Saty. 3.

sectanda

sectanda hominum commoda nos extimulat:

Discite, & ô miseri causas cognoscite rerum,
Quid sumus, aut quidnã victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metæ quã mollis flex⁹, & vndæ:
Quis modus argenti, quid fas optare, quid asper
Vtile munus habet, patriæ charisq; propinquis
Quantum elargiri deceat, quem te Deus esse
Iussit, & humana qua parte locatus es in re.

Itaque experiar, quid efficere, aut quò progredi possim, mihiq́; culpam deprecari liceat, si non omnia sum assequutus, eoque iustius, quòd instituti operis argumẽtum tam sit vastum, adeoque se in immensum porrigat, vt infiniti sit operis, nec mediocris ingenij omnia adamussim exequi, istáque spartã pro sua dignitate atque amplitudine exornare. Quòd si Horatius in triuiali, minimeq́ue operoso argumento

In arte poetica.

Dat veniam maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura:

quantò magis in tanta rerũ difficultate ad pleraq; cõniuere mussareq́; cõuenit, nec omnia ad viuũ, vt dicitur, resecare? Dici enim vix queat, quãta Medicis deuoranda tędia,

qui ſubeundi labores, quæ perferendæ domi foriſq; moleſtę querimonię ac voces plorabundæ, quum rerum ſuarum ſatagunt, ac ciuibus ſuam operã ſedulò impẽdunt: quorum cùm omne ſtudium atque induſtria in actione conſiſtat, nihil laxamenti, nulla reſpirandi ſpatia admittit non minus negotioſa, quàm quæſtuoſa praxis, adeò vt quæ ſucciſiuis horis, hoc eſt, vbi legitimis officijs ſunt perfuncti, meditantur, vix ea literis mandare vacet, nedum expolire. Quod cùm mihi aſſiduè vſuueniat, atque huiuſmodi occupationes domi foriſque continenter me inuoluãt, ægrè ac difficulter omnia pro animi ſententia perfici poſſunt: verùm cũ naturæ contemplatio vnicè me afficiat, nec excogitari poſsit argumentum plauſibilius, viſum eſt eius miracula tractare locupletius, omniaq; naturæ opera ſpectatiora efficere. Quocirca poſt conſecratos noui huius anni auſpicio Inuictiſs. Sueciæ Regi ERICO libros hos quatuor de naturæ miraculis, quò ſereniſsimus REX confecto ſopitoque bello, quod illi contra coniuratos aliquot hoſtes, ſumma virtute atq; excelſi inuictiq; animi magnitudine & robore terra mariq; suſceptum eſt, cumulatius Naturæ ac rerum contemplatione reficiatur.

LEVINI LEMNII MEDICI ZIRIZAEI DE OCCVLTIS NATVRAE MIRACVLIS, LIBER PRIMVS.

DE NATVRA, Diuinitatis instrumento.

CAP. I.

NATVRA, in qua elucent, atq; expresse se proferunt Diuinitatis vestigia, cuiusque rei principium est, quo consistunt omnia.

NATVRA est mens, *λόγος, seu ratio diuina, operum naturalium effectrix, rerumque existentium conseruatrix.* *Natura quid.*

Quæ vis nulli, præterquam Deo, & qui illi indiuulse adhæret, Christo asscribi potest. Ipse enim splēdor paternæ gloriæ, expressaque imago substantiæ illius, naturę, totiusque vniuersi est opifex, suoque nutu, nulla subiacente materia, omnia condidit, in eoque est vita, vigorque rerum conditarum, atque ab illo singulis viuifica virtus infusa est, hoc est, per eum vnumquodque genuina sua vi subsistit, insitaque facultate se propagat, ac tuetur. Nihil in tan-

Heb. 1.

Ioan. 1.

Deus omnium rerum causam in se ipso complectitur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ta, tamque immensa rerum vniuersitate iners, aut otiosum, nihil temerè, aut fortuitò, nihil frustra effectum est, omnibus stirpibus sua vis indita, singulis animantibus suum ingenium, suaque attributa naturæ inclinatio. Obiter quæcunque mundi ambitu, cælique complexu continentur, vi quadam insititia instructa sunt ad actum sibi peculiarem, ac suis quæque locis, temporibusque disposita, admirabili quadã vicissitudine munia sua obeunt, cursumque perficiunt. Hinc cùm Deus tanti muneris effector, ac moderator collustrasset, quæ sex dierum spatio perfecisset, visa sunt illi insigniter bona, hoc est, ita elaborata, vt artis ratio efflagitabat, vt exposcebat ordo rerum, ac series, vt decor vniuersi exquirebat, adeò vt omnia ad vsum conducerent, atque ad finem, cui erant destinata, spectarent. Quã de re sapienter disseruisse mihi videtur Arist. huiusmodi propemodum verbis: *Nihil in natura rerum tam minutum, tamq; vile, aut abiectum, quod non aliquid admirationis hominibus adferat.* Et quod Hieraclytum Tarentinum dixisse ferunt, cùm in casa quadam furnaria diuertisset: *Introite, sunt hîc etiam Dij:* hoc quoque in naturę operibus sentiẽdum. In minutissimis enim naturæ rebus numen elucet, omniaq; honesti, pulchriq; rationẽ obtinẽt. Siquidẽ operib. naturę hoc præcipuè adiũctum est, vt nihil temerè, viceq; fortuita sit effectũ, sed omnia finis sui gratia. Et quẽadmodum quum de ædibus magnificè constructis sit sermo, nõ de calce, de lateribus, de lignis, aliaq; materia agitur: sed de forma, ac specie, structuraq; ædiũ, & in quẽ vsum sint erectæ: ita qui naturę opera excutit, non de materia, sed forma, totaq; substãtia, de vsu deniq; atque vtilitate disserit. Sic corpus animæ gratia conditũ est: mẽbra verò officiorum, quò

Coloss. 1. *Natura, nec iners, nec otiosa.*

Genes. 1.

De partib. ani. lib. 1. cap. 5.

Simile ab ædium structura.

quò commodè actiones suas obeant, suasque functiones exequantur. Homo autem Dei caussa in hoc mūdi theatrum productus est, quò illo se oblectet, illius munificentiā agnoscat, in illo cōquiescat, illiq; fidat, atq; innitatur. In tanta itaque, tamq; immensa rerum existētium multitudine, ac varietate non suspicienda modò naturæ vis & efficientia, sed eius maiestas atq; amplitudo, à quo singula producta & profecta sunt, cuiusq; benignitate naturę opera subsistunt, atq; ab interitu vindicantur. Quæ cogitatio exuscitat animos nostros humi alioqui defixos, atque in Dei notitiam ac cognitionem deducit. Deus enim tametsi sit inconspicuus, ex rebus tamen creatis, vt Paulus testatur, atque ex mūdo tam mirificè condito, tā sapienter administrato & perspici potest & intelligi. Et quemadmodum, Cicerone teste, ex memoria rerum, ex inuentionis subtilitate, ac celeritate motus, omniq; pulchritudine virtutis vim mentis agnoscimus, quamuis oculis ipsa non pateat: Sic Deum mentemque illam æternam ex operibus eius dilucidè perspicimus, eiusque vim atque afflatum efficaciter percipimus. Illius enim virtus per omnia diffusa, singulis calorem, spiritū, vitamque largitur. Qua de re erudité concionatus est Athenis D. Paulus ex Arati sententia, quam eleganter expressit Lucanus libro 9.

Homo in quem vsum & finem creatus.

Naturæ vis ad Deum referenda.

Rom. 1.

Tusc. 1.

Deus quare homini innotescat.

Act. 17.

Hæremus cuncti superis, temploque tacente
Nil agimus nisi sponte Dei, non vocibus vllis
Numen eget.
Estque Dei sedes nisi terra, & pontus, & aer,
Et cœlum & virtus: Superos quid quærimus vltra?
Iuppiter est quodcunque vides, quocunque moueris.

Quis igitur erga illum non afficiatur, cuius vires manifestè percipit, cuius donis cumulatè fruitur? Si imperatores & principes optimo iure veneramur ac suspicimus, illosque plurimi facimus, ac

Simile ab imperatorū officio.

magnos honores ijs deferimus, quòd regna atque imperia incruenta, citráque sanguinis iacturam parta, summa æquitate, administrant, quòd magistratus habent inculpatosqui in obeũdis negotijs, munijsq; publicis magnam curam, multãque operam subeunt, quò omnes in officio contineant, omniaque passim sint pacata, nec Resp. vlla discordia, aut seditione ciuili diuulsa: quantò magis Deum suspicere, ac venerari par est, qui nulla cura, nulloque negotio, aut solicitudine tam vastum, latumque mundi imperium nutu suo regit, ac moderatur? Quò spectat illud Apuleij hominis à nostra quidem religione alieni, sed qui ex Hebræorũ fontibus id hauserit. Quod in triremi gubernator ac nauclerus, in curru rector, Choragus in Comœdijs exhibendis, præcentor in choris, aganotheta seu remunerator in obeundis certaminibus, consul intra ciues, dux in exercitu, comes in suscipiendis propulsandisq; periculis: hoc est, in mũdo Deus nisi quod ærumnosum, curisque innumeris implicitũ videtur officij alicuius Principem fieri: at Deo nec molesta est, nec onerosa imperij sui cura. Ceterũ nolim mihi aduersari Medicos, aut grauatè ferre Philosophos, quòd in asserenda naturæ dignitate, ipsam ad fontem, suique originem referam: hac enim ratione omnia reducuntur ad essentiam primigeniam, totiusque naturæ archetypum Et quanquam latè pateat naturę vocabulum, suoque arbitratu secundarias quisque definitiones comminisci possit, ad vnum tamen omnes reuocantur, Sic Medicis:

De mundo.

Simile à multis officijs desumptum.

In Deũ omnia naturæ opera referenda.

Natura est insita atque ignara rebus qualitas.
Natura est quatuor elementorum mixtura, & temperies.
Natura est vis, & propensio animi cuiusque.
Natura Philosophis est motionis, & quietis principium.
Natura est, quæ cuique formam dat Specifica differentia.

Natura

Natura est vis & causa effectrix, rerumque conseruatrix toti mundo, eiusque partibus inserta. Natura (vt propius rem ipsam designem) est diuinorum operum ordo, & series, quę illius potentię, illiusq; verbis ac iussis obsequitur, ab eoque vires mutuatur: Harum omnium descriptionum, & quotquot à viris disertis excogitari possunt, præcipua caussa, & origo ab æterna illa mente, tanquam vberrimo fonte promanat. Quod omnium scire interest ac permagni refert obseruare, animoque penitus infigere, quò cuiq; magis innotescat summus rerũ opifex, illiusq; accẽdatur in mẽtibus nostris maiestas, & amplitudo. rerũ enim conspectus, & naturæ cõtemplatio brutos etiã homines atque à Dei cognitione prorsus alienos, modo ne desit aliqua sanioris mentis scintilla, in maximam admirationẽ Diuinitatis perducit. Siquidem natura rerum, quę immẽsa est, ac longè lateq; diffusa, quum nusquam non oculis, ac menti se ingerat, mirificè hominem afficit, atque in summi parentis amorem, ac venerationem dirigit. Nam si cui excutere libeat, atque attentè considerare, quis sit rerũ conditarum, quæ aliæ ex alijs emergunt, decor & ornatus, quantaq; arte, quo àrtificio, quàm concinnè atque affabrè omnia elaborata sint, & constructa, cunctaq; in hominũ vsus necessarios, in oblectamentũ ac cõmoditatem condita, obseruet; quis illis affici non possit, aut æternam illam mentem non venerari, ac suspicere, quæ solius hominis caussa ista extare, ac continuato, perenniq́ue ordine, ac serie subsistere voluit, non sine admirabili propagationis successu? Effecit hæc naturæ præstantia, vt præter alios Antonius ille (qui ob Christianorum proscriptiones, ac persequendi rabiem, quæ nullis non sæculis incrudescit, atque efferata redintegratur, in solitudinem secessit, ac locã vasta, auia, impedita, tyrannis-

Propria naturæ definitio.

Naturæ contemplatio ad Deum erigit animos.

Omnia hominis caussa cõdita.

Antonij Eremitæ de natura sententia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

rannisque inaccessa incoluit) vnicè se oblectaret naturæ, ac rerum contemplatione adeò, vt cùm quidam ab eo sciscitaretur (nam omnibus se affabilem præbuit, nec cuiquã responsa denegabat, vt tetrici quidam) cur paucos, ac propè nullos apud illum libros conspiceret: respondisse dicatur: hæc mundi spectacula sic animi sui desiderium explere, ita mentem reficere, ea præbere documenta, viuendique præcepta, atque institutiones tradere, vt multorum librorum vicem suppleant, nec magnopere eorum adminiculo indigeat. Satiat enim aliquando librorum quamlibet amœna lectio adeò, vt mens asiduitate legendi lassescat ac defatigetur: quum naturæ consideratio ea oblectamenta, has voluptates, tanta blandimenta atque illecebras proferat, vt nulla vnquam oboriatur satietas aut fastidium. Adornant equidem scriptores culti Rhetorum coloribus ac pigmentis lucubrationes suas ac commentaria, appositisque verbis rem illustrant: At natura summi opificis instrumentum, ac ministra, quæ ad quiduis elaborandum fingendumque efficax est & apposita, non ascititia varietate, sed genuina ac natiua oculos mẽtemque insatiabiliter pascit ac recreat. Quis verò naturæ solertiam, artificium, industriã, scitè elaboratas stirpium, flosculorum, animalium, reptilium, piscium, alitum species, omniumque conditiones, vires, effectus possit vel exprimere vel explicare? Quis artifex aut architectus quamuis eximius eas formas, atque effigies imitando consequi possit? quę passim se proferunt atque oculis humanis singulis momentis sese exhibent. imitatur quidem ars naturam, atque hominum industria graphicè quędam ad viuum exprimit atque ementitur. Sic Conrardus Gesnerus vir vt reconditæ eruditionis, ita indefessi laboris

Conrardi Gesneri laus

stre-

ſtrenuam operam nauauit in illuſtranda animalis omnis ſpirabiliſque naturæ hiſtoria, cui præ cæteris palmam defero. Sic plerique alij in herbarum deſcriptionibus, effingendiſq; earum figuris, non poſtremam laudem ſunt promeriti. Verum vt nihil non populare & plauſibile, ac laudem meretur artificioſa naturæ æmulatio: ſic omnia muta exhibet, inanima, inſipida, inodora, nullaque vi atque effectu prædita. Neque enim elinguis eſt, iners, ignaua, ſomniculoſa, ſtupida, inanimata natura rerum, ſed viuida, alacris, erecta, ſuique oſtentatrix, & quæ ſenſibus ſuauiter blandiatur, ſic vt contemplantem multa commoneat, multa edoceat, ſuiſq; inuitamentis incitet atque illiciat, adeò vt ſpectator minimè otioſus nõ ea ſolum conquieſcat, ſed ad illum mentem erigat, cuius virtute hæc omnia vigent & ſubſiſtunt. Ita in ijs, quæ oculis noſtris expoſita ſunt, non ſolum naturæ artificium excellens quidem, & inimitabile ſpectari debet, ſed Dei maieſtas, amplitudo, decus, ſplendor, magnificentia, denique munifici patris erga humanũ genus amor & propenſio. Elementa, cœlum, ortus & occaſus ſyderum, diurnæ nocturnæque viciſſitudines, quadripartita anni varietas, quæ duo æquinoctia, vere, & autumno: ac totidem ſolſtitia æſtate & hyeme complectitur, quorum decurſu herbæ exoleſcunt & deficiunt, ſuoque tempore emergunt ac reuiuiſcunt, quum multa indicent ac commonſtrent, tum à morte ad vitam reuerſionem ac reditum, quo ſuo tempore corpora per reſurrectionem reſtituenda ſunt in integrum, documenta præbent. Hanc naturæ vim mirificam Dauid operum Dei admirator vnicus ſubinde effert in immẽſum, eamque, vt par eſt, opifici aſſerit, cuius opera, quæ in terra conſpiciuntur, quæque in cœlo ſe proferunt,

Natura verè ad Deum nos erigit.

Rerum viciſſitudo quid indicet.

miris laudibus exornat, solidisque encomijs pro-
Psal. 103. sequitur, adeo vt attentè, fixaque contemplatione obstupefactus exclamare compulsus sit: Quàm magnifica sunt opera tua Domine, omnia sapienter perfecisti, impleta est terra possessiõe rerum tuarũ. Visa est etiam Ethnicis, quibus perexigua contigit rerum diuinarum cognitio, hæc naturæ conside-
Lib. 4. ratio fructuosa, mentique vtilis ac iucunda. Sic Cicero in Academicis: Nunquam ego Physicorum quæstiones exterminãdas censeo. Est enim animorum ac mentium naturale quasi pabulum, consideratio contemplatioque naturæ: erectiores enim efficimur, ac res fluxas caducasque despicimus, mẽte, & cogitatione in cælestia defixi. Indagatio ipsa rerum summam parit delectationẽ, ac mẽs amœ-
Tuscul. 5. nissima completur, afficiturque voluptate. Quidquid autem ipsa natura genuit, nõ modò animal, sed etiam quod ortum è terra stirpibus nititur, in suo quodque genere perfectum est. Quorum alia humilia sunt, nec altius se à terra tollunt, quædam
Herbarũ diuersitas. in maximam altitudinem assurgunt, alia perpetua fronde virent, alia hyeme spoliata nitore, ac pompa frondium, verno tempore tepefacta frondescũt ac repullulant, denuoque in stirpem emergũt. Nec est vlla res quæ non ita vigeat insita vi, quin protuberãte turgẽteq; semine, aut flores, aut fruges, aut
Animãtes naturæ instinctu ducũtur. baccas proferat, easq; solis calore ad perfectã maturitatẽ perducat, effectusq; salubri imbuat. In animantibus quoque, quibus quum ratio desit, sensus attributus est, ipsius naturæ vis, atque inclinatio perspici potest, alias enim natandi peritas aquarum incolas esse voluit, alias volucres libero cœlo frui, alias reptiles, quasdam gradientes, nonnullas soliuagas, plerasque gregatim volantes, vt sturni factitant, miliariæ, frigilli, passeres, columbæ: immanes alias, ac feras, quasdã cicures,
&

& mansuetas, vt omnia gallinacei generis, & quæ domestica, atque altilia dicuntur. Homo verò, cuius imperio omnia subdita sunt, & subiecta, multo quiddam præstantius est cōsequutus, nempe præter loquendi munus, rationem, & mentem, animumque cœlestis naturæ, ac diuinitatis participem. Humanus siquidem animus decerptus ex mēte diuina, cum nullo alio, quam cum Deo comparari potest, nec ad vllius naturam referri. Quocirca homini enitendum, vt quàm proximè ad suū opificem assurgat, illiq; assimilem se præstare affectet. Quum enim Deus cæteras animantes abiecit ad pastum, ac pabulum: solum hominem humo excitatum, celsum ac sublimem cōstituit, quò ad cœlum, ad domicilij sui conspectum, mentem, oculosque erigeret, qua de re sequenti capite fusius.

Psalm.8.

Heb.2.

HOMINIS *dignitas, ac præstantia.*

CAP. II.

QVVM autem Deus opt. max. summopere suspiciendus sit in rebus creatis, quæ passim obuiæ existunt, atque oculis, mentique se ingerunt, tum potissimè in homine mirificè eius elucet sapiētia. Quidquid enim in mūdo se profert, quamlibet cōcinnè, atque affabrè factum, nulla ratione comparari, componique hominis præstantiæ potest, adeò vt hinc præcipuè sumi voluerit sui æstimationem Deus suæque diuinitatis specimen exhibere mortalibus, hoc est, ex sua cuiusque mente, suique notitia perduci nos voluit in cognitionem, tantique opificis reuerentiam: nihil enim expressius repræsentat Deum, quàm mens hominis, qua ad imaginem, ac similitudinem eius est conditus. Est siquidem homo expressissimū Dei simulachrum.

Homo præcipuum Dei opificium.

Mens hominis Dei simulachrum.

Quamobrem ob externum, internumque ornatum, atque amplissimas, dotes μικροκοσμὸς dici meruit, quòd in hunc cumulatissimè omnia profuderit munificus ille rerum parens, atque opifex Deus. Huius enim caussa omnia producta in lucem, illiusque vsui cuncta patent, ac sunt exposita. Quod ipsum agnoscit Psaltes regius, gratique animi argumenta proferens: fecisti illum, inquit, paululò angelis inferiorem, imò propemodum vt Deum quēdam gloria, & honore decorasti, illumque præfecisti operibus à te creatis. Hanc autem prærogatiuam etiam à mundi exordio obtinuit, adeò vt omnia, dum vigent, ac consistunt, homini sint obsequiosa ac famulentur. Sic enim Geneseos primo omnium rerum principatum ac præfecturam Deus homini asseruit: Fructificate, multiplicamini, replete terram, eam subigite, & in pisces aquatiles, volucresque aëreas, & omnes quæ in terris mouentur bestias, imperium exercete. De mente autem, quæ illi diuina est, & qua proximè ad DEVM accedit, deque internis animi dotibus, ratione & intellectu, quibus beluis præstat, quum abundè scriptores alij, nec sit huius instituti, in præsentia supersedeo. De corpore verò, quæque illi cognata sunt, ab eoque dependent. pauca disseram. Illius enim excellens & spectabilis forma moribus animæ congruens, atque accommoda, status corporis celsus, atque erectus in cœlum, os sublime ac resupinatum, omnium partium ac totius symmetria, seu exacta commensuratio, etiam ab Ethnicis, atque à nostra religione alienis sunt deprædicata, adeò vt mirari subeat nostrorum hominum incuriā, qui aut nihil prorsus scrutantur, aut frigidè atque oscitanter seipsos, naturæq; opera excutiunt, quum Dauid rex magnificus, pressius fixiusq; naturam hominis contem-

Psalm. 8.

Homo mundi præfectus.

Decor corporis humani.

Dauid naturæ admirator vnicus.

templatus exuſcitari cœperit atque exardeſcere in tanti opificis amorem atque admirationem. Sic enim tum alijs, tum huiuſmodi elogijs illum proſequitur: Celebrabo te domine, quòd mirificè ſim formatus, opera tua miranda ſunt, eaque ſcrutatur & agnoſcit anima mea, non fuit tibi occultū vllum os meū, quum formarer in abdito, & quum miro artificio fingerer in materni vteri latebris. Informem atq; inelaboratum fœtum viderunt oculi tui, & omnia membra mea velut in libro penes te deſcripta erant, quę deinceps non niſi multis diebus formata ſunt, admirationi mihi eſt ſcientia tua, in qua me formando vſus es, excedit illa prorſus captum meum. Quum enim, inquit, me totum excutio, quum corporis ſtructuram, animæ præſtantiam, vim mentis ſedulò expendo, eaque ratiõe, ac iudicio aſſequi nequeam, & maieſtatem tuam veneror & amplector munificentiam. Iam verò ſinamus paululum interquieſcere formam illam ſpectatiſſimam, tum reliquas partes corporis viſenda ſpecie: internorum viſcerum ſitum, naturalium facultatum potentias, neruorum à cerebro ortum, ductum arteriarum à corde, venarum ab hepate propaginem conſideremus, tum animæ facultates & potentias, quibus ipſa ſuas functiones profert ac perficit, his accedit ſpiritus ille æthereus caloris naturalis ſedes, ac vehiculum, qui trifariā diſcriminatur, ac totidē locis diſcretus eſt ſic vt animalis cerebro, vitalis cordi, hepati naturalis ſit aſſcriptus, hic quū natiuo calore, humoreq; nutricio, vtriuſq; fomite corpus alit, ac vegetat, atque in exercēdis actionib⁹ vires ſuppeditat, quamobrē non indiligēter tria hæc fouenda, inſtaurandaq; ſunt ſomno, vino, alimētis, exercitatione: quę tamē moderatè adhiberi poſtulāt, ne ſi vel immodica ſint, vel intempeſtiua, hominem à ſede mētis

Pſalm. 138.

Dauidis exclamatio in Dei admirationem.

Tres in homine ſpiritus.

Quæ res ſpiritus fulciāt.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

contingat dimoueri, multisque ac varijs affectibus duci.

Aeneid. 6.

Igneus est equidem vigor, & cœlestis origo
Omni homini, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique habitant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque, nec auras
Respiciunt, clausi tenebris, & carcere cæco.

Affectuum tyrannis.

Quibus poëta quatuor animi perturbationes complectitur, quæ ex intemperantia ortæ mentem hominis turbulētam efficiunt atque iniquietam, mirisque modis exagitant. Postremò ad illa dirigamus oculos, quæ istis omnibus speciem præbēt, formæque prestantiam inducunt, hoc est, formandi figurandique fœtus artificium excutiamus, quod tale tantumque est, vt quiuis etiam à re medica alienus in eo excutiendo vires ingenij acriter debeat intendere: huiusmodi enim res scire, & perscrutari cuiusuis interest, cùm in se ipse versetur, atque in sui contemplatione quiescat. Siquidem quum homo ex corpore & anima constet, & conflatus sit, ipsumque corpus animæ sit instrumentum, per quod actiones suas perficit, cui non summa esse debet vtriusque partis cura, & obseruatio? quis non vtriusque incolumitati optimè consultum cupiat? præsertim quum alterum sine altero consistere nequeat, suasque functiones, & munia inoffensè obire, namque alterius sic altera poscit opem res, & coniurat amicè. Est quidem corpus pro tempore caducum, & mortale: sed quum sit animi vas, & receptaculum, illiusq; ministerio vtatur, Deus id quoque destinauit æternitati, ac per resurrectionis mysterium eiusdem muneris voluit esse particeps, nempe immortalitatis.

Consensus animi & corporis.

Horat. in Artepoëtica.

NA-

NATVRALISSIMVM procreare sibi simile, eoq; reuerenter vti debent homines tanquam diuino munere, Deiq; instituto.

CAP. III.

POSTQVAM Deus cœlum, ac sublunarem hunc mundum condidisset, omniaque tam mirabili sapientia atque artificio construxisset, vt nihil ad necessarios vsus, ad commoditatem, atque ornatum deesset, visus est illi desiderari aliquis, cui ista essent vsui, quique se his oblectaret, ac frueretur. Itaque completo, perfectoque omni naturæ ornatu, hominem in mundum tanquam in suam possessionem produxit, illique ne vitam inamœnam degeret, in adiumentum, ac societatem mulierem adiunxit, inseuitque vtrique vim amoris, ac procreandæ sobolis auiditatem, humore spirituq; turgido, atque organis idoneis ad eum vsum præparatis: & ne alter alterius contactum exhorresceret, addidit illecebras, ac mutui cõplexui appetitionem, vt cùm se inirent, suauiter illos affici, mirisq; modis deliniri contingeret, siquidem nisi omnis generis animantibus hoc esset natura insitum, vt posteritati consulerent, ac propagationi insisterent, concideret, & collaberetur genus humanum, nec diu possent subsistere res mortalium, *Coniugij institutio à Deo.*

Omne adeò genus in terris hominumque, ferarumque,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres *Georg. 3.*
In furias, ignemque ruunt: amor omnibus idem.
Quid iuuenis magnum cui versat in oßibus ignem
Sæuus amor? nempe abreptis turbata procellis
Nocte natat cæca serus freta, quem super ingens
Porta tonat cœli, & scopulis illisa reclamant
Aequora, nec miseri poßunt reuocare parentes.

Quum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Stimuli Veneris varij. Quum itaq; tã validus sit is affectus, tamq; indomitus, vt ægrè possit coerceri (nec enim oẽs suis cupiditatibus æquè norũt moderari) indulsit homini Deus Genialem, legitimumque thorum, vt saltem intra illius limites consisterent, nec vago se concubitu contaminarent, qui dono continentiæ sunt destituti. *Deus cur coniugium instituit.* Postquam igitur peracto concubitu mulierem cõceptu impleri contingit, magna subsequitur naturæ solertia in fouendo, ac coagulando fingendoq; vtriusq; sexus semine, quo stato tempore exactoq; nouem mẽsium decursu emergat dominator ille, ac totius vniuersitatis decor homo, hanc spem dubiam, ac rudimentum naturæ hominem effigiare condiscentis, appositissima similitudine expressit Iob: *Iob.10.* Nónne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti, pelle & carne circundedisti me, ossibus & neruis me compegisti, tuoque beneficio vita mea subsistit, ac tua virtus fulcit spiritum meum? Huic affinis est sapientis Hebræi sententia, qua vitæ suæ primordia in hunc modum describit: *Sapien.8.* Sum quidem & ego mortalis homo similis reliquis terriginæ protoplasti soboles, atque in vtero matris figuratus sum caro, *Hominis primordia quæ.* decem mensium spatio coalescens in sanguine, ex semine hominis, ac delectamenro, subsequenteq; somno. Idem quoque & ego genitus hausi communem aërem, ac simili modo prodij in lucem, omniumque hominum more ploratum edidi, atq; à lachrymis vitam sum auspicatus. Ex quibus intelligimus cum in omnibus, tum in excitandis propagandisque liberis omnia naturæ ordine ac *Moderatè omnia instituenda.* moderatè instituenda, vt ex Hippocratis & Galeni sententia, motus seu exercitatio cibum præcedat, cibum sequatur Venus, somnus Venerem, qua expleta facultates naturales in elaborando fœtu partes suas obeunt, ac lassitudo ex cõcubitu contracta

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tracta obdormienti statim remittitur, adiuuante simul somno concoctionē: somnus enim ad concoctionis celeritatem est adiumēto. Cæterū quod ad generatiōis nostræ principia attinet, magna solet agitari quæstio, Conferat ne semen ad fœtus generationem mulier? An conferat ad formæ similitudinem, sexusque discrimen virile robur? De effigie, formæque similitudine primum mihi instituetur disputatio, postmodum de muliebri semine, & quantum ad fœtus procreationem conferat adiumenti. Id eò sum facturus accuratius, quod apud nostrates non desint lenæ quædam, quę persuadere conātur fœminis, quàm minimum conferre ad generationem fœtus matres, sed tantum gestationis tędia obire, nouemque mensium fastidia tolerare, quasi conductitium vterum offerrent viris, cui tanquam naui onerariæ suas merces inferant, suamque sentinam deponant. Qua persuasione efficitur, vt matribus erga sua pignora amor tepescat, omnisque humanitatis affectus, qui huic sexui peculiaris inesse solet, penitùs exuatur. Quas ego quauis infamia dignas potiùs deputo, quam patiar in vllo honestarum numero censeri. Quod si exempla in has edenda sunt, catamidiari, hoc est, publicitus spectaculo esse merentur, ac contumelia probrisque affici. His enim imputandum, quòd nonnullæ in suos inhumanæ sint, ac crudeles, suosque fœtus, vel exponant, vel desertos patiantur. Quæ sæueriores sunt, ac magis feroces, quàm tigrides, leopardi, vrsi, pantheræ, aliæq; brutę pecudes, quę multum operę impendunt alendis, fouendisq; fœtibus, quod etiam in alite domestica gallina commonstrauit Seruator, adeò vt animantia quæque pro catulis suis dimicent, ac se periculo exponant, vitæque discrimina illorum causa animosè adeant. Vidimus autem hisce vernis men-

Fœminis multum tribuendum in procreatione liberorum.

Catamidiari quid.

Matt. 19.

Ex animantibus naturæ vis perspicitur.

mensibus trecentarum ouium gregem, quum balantes fœtus scapha è littore auectos, matrumque vberibus auulsos, non deterritæ maris sæuitia, incredibili affectu prosequerentur, accedente Oceani æstu, ad vnam omnes fluctibus oppressas. Quo exemplo cōmonitos velim, & documēta sumere improbos, atq; inhumanos progenitores, qui aut nihil prorsus, aut languidè, & oscitāter erga liberos, erga chara sua pignora afficiuntur, quum inertia, mutaque pecora mactationi, ac lanienæ destinata non vulgarem affectum, ac propensi animi testificationes erga suos proferant.

Exhortatio ad humanitatē ex animalium affectu.

De *similitudine natorum cum progenitoribus. Et qua ratione, quæ foris incidunt, infanti communicentur, multarumque rerum formas ex matris imaginatione concipiat.*

CAP. IIII.

CONSTANS est apud medicos, multisque rationibus cōfirmata opinio, si mulier semen cōferat affluētius, matri infantem assimilari: sin viro ꝑfluat exuberantius, patri: quod si ex æquo parique mensura, ac collatis viribus cōtribuant, vtriq; assimilē esse, vel parte vna patrē, altera matrē referre, deniq; in dextrum vteri sinum deriuetur, atq; è dextro teste promanet, caloris ratione marē perferri: si vero è sinistro, atque in leuam partem inclinet, ob loci frigiditatem, atque humiditatem, fœmellam procreari: nonnunquam Lactantio teste, cùm fortè in leuam partem vteri viri semen inciderit, mas quidē gignitur: sed quia in parte, quæ fœminis procreandis destinata est, conceptus perficitur, aliquid in semiuirile habet, supra quam viri decus patiatur, vel formam venustam, vel nimium

Seminis efficaciam in similitudinis ratione.

Lib. de opifi.

Lactātij sententia de similitudinis ratione.

candorem, vel corporis læuorem, ac mollitiē, vel vocem gracilem, atque exilem, vel mentum glabrum, nullaque barba decoratum, animum denique minus viridem: rurſus ſi in partem dextram feminei ſexus ſemen difluxerit, feminam quidem procreari contingit: ſed quoniam in aliena parte concepta ſit, habet in ſe aliquid virilitatis vltrà quam ſexus ratio permittat, vt valida membra, nimiam proceritatem, colorem fuſcum, faciē hiſpidam, vultum indecentem, vocem robuſtam, animumque virilem, atq; audacem. Quo fit, vt iſtiuſmodi conſtitutionis mulieris excuſſo iugo imperium in viros exerceant, tantumque ſibi in adminiſtrādis rebus aſſumāt auctoritatis, vt viris ne hiſcere quidē aut mutire liceat. Hæc autē & pleraq; alia, quę de ſimilitudinis ratiōe adferri poſſunt licet ſint vero conſentanea, magnaque ex parte ſic res euenire ſoleat: præcipua tamen effectus huius cauſſa in tacita mulieris imaginatione conſiſtere mihi videtur. Siquid enim illa animo concipit, aut in obuia quæque inconuenienter defigat oculos, mentique imprimat, ea plerunque infans in extima parte repræſentat. Sic inter amplexus, & ſuauia, ſi mulier oculos, ac cogitationem in viri vultum dirigat, aut quem alium præſentem imaginetur, huius effigies in fœtu ſolet elucere. Ea ſiquidem eſt imaginariæ facultatis vis, & potentia, vbi mulier fixius quid intuetur, vt ſimile quiddam cōſpectis emoliatur, adeò vt infanti varias rerū formas induci contingat, ac næuos, lentigines, lituras, verrucasque imprimi, quæ non facilè elui poſſunt, aut emaculari. Sic noſtrates matronæ ex leporis obtutu infantes edunt, labello ſupremo bifido ac biſurcatim diſſecto. Similì ratione nonnulli ſimis exiſtunt repandiſq; naribus, ore diſtorto, labris indecorè prominentibus, totoq; corporis ha-

Virago vnde nomen ſortita.

Mulier quæ magis imperioſa.

Imaginatio mulieris quid moliatur.

Lepotina fiſſaque labra vnde.

bitu deformi, quòd mulier conceptus, ac gestationis tempore, oculis, totaque mente, ac cogitatiōe in monstrosas quasdam species fuerit defixa: Tale quiddam in reliquis animantibus elaborare solent naturæ artifices obiectis sub ipso conceptus momento variarum rerum coloribus. Quo stratagemate, astuque vsus Iacobus, cui postmodum Israel nomen inditum, passim stratis obiectisque virgultis, quibus cortices ademerat, maximā gregis partem cū se inirent, maculoso tegmine, varioque, ac versicolore vellere præstitit. Sic picturatas alites, sic canes, equosque scutulatos, ac guttatos perficimus. Quod naturæ artificium, omnesque similitudinis rationes ac caussas exactissimè expressit his propemodum verbis Plinius: similitudo in animo, mentequee, st reputatio, in qua multa creduntur fortuita pollere, visus, auditus, memoria, comprehensæ haustæque sub ipso conceptu imagines, tum subitò oborta cuiusque rei cogitatio effingere similitudinem, formasque miscere creditur. hinc alios auorum, alios patrum, plerosque autem cognatorum effigiem ostentare: Ideoque plures in homine, quàm in reliquis animantibus differentiæ ac discrimina, quoniam cogitationum velocitas, animique celeritas, atque ingenij varietas multiformes notas imprimit, quū cæteris animantibus animi ferè sint immobiles, stabilesq; atque in suo cuique genere similes. Quò fit vt mulieris imaginatio alienam formam, atque ascititiam effigiem infanti inducat, nullaque in parte gignenti similem. Sic mulier quædam quum extra legitimum thorum se alteri prostituisset, metuens ne inopinato, subitoque mariti interuentu opprimeretur, exactis nouem mensibus infantem enixa est non adulteri, cuius furtiuo vsa erat concubitu, sed absētis mariti prorsus similem. Qua de re extat

Arte mutatur species et color animātium.

Genes. 30.

Lib. 7. cap. 12 Plinij seutētia de similitudinis ratione.

extat per quàm lepidum Epigrãma disertissimi viri Thomę Mori, quod quum huic argumento mirè congruat, non grauabor adscribere.

Quos ante coniunx quattuor
Natos Sabine protulit.
Multum ecce dißimiles tui,
Tuos nec ipse deputas.
Sed quem tibi puellulum
Enixa iam nuperrime est,
Solum tibi simillimum
Pro quattuor complecteris,
Adulterinos quattuor
Vocas, repellis, abdicas.
Atqui graues tradunt Sophi
Quodcunque matres interim
Imaginantur fortiter,
Dum liberis datur opera,
Eius latenter & notas
Certas, & indelebiles
Modoque inexplicabili
In semen ipsum congeri.
Quibus receptis intimè
Simulque concrescentibus
A mente matris insitam
Natus refert imaginem.
Quum tot abesses milibus.
Dum gignit vxor quattuor,
Quòd esset admodum tui
Secura, dißimiles parit.
Sed vnus omnium hic puer
Tui refert imaginem,
Quod mater hunc dum concipit.
Sollicita de te plurimum,
Te tota cogitauerat,
Dum pertimescit anxia,
Ne tu Sabine incommodus,
Velutque lupus in fabulam
Superuenires interim.

Quò fit vt inefficax sit argumentum, ac prorsus inualida, parumq; firma asseueratio, quæ in designãdo parente ex similitudinis ratione sumitur. Neq; enim naturæ lex, aut publicus orbis consensus, ob similem formam, atque effigiem cuiquam prolem addici patitur. Cæterùm quod ad ingenia, ad mores, ad studia, animique propensiones attinet, quotidiana exempla demonstrant, liberos, vt quibus omnis vis animi, ac vitalis spiritus ex facultate seminis est infusus, pari propemodum esse conditione cum progenitoribus, eandemque cum ijs naturam sortiri: Verùm hac in re plurimi refert intensius, aut remissius re Venerea affici, illique incumbere. Sũt enim pleriq; minus salaces, minusq; feruidi, & qui non magnopere hãc monomachiã, hoc est, singulare certamen expetant, ímò hoc luctamen detractent potius, hi quò vxoribus gratificentur, easque pacatiores, magisque commodas experiantur, pensum concubitus, seu debitum, vt Paulus vocat, persoluũt quidem, sed lãguidè & oscitanter. Quò fit, vt fœtus à parentum natura, ac moribus, insitaque generositate desciscat, atque hinc sapientes aliquando stupidos, atque inertes, parumq; sanæ mẽtis liberos procreãt, quòd huiusmodi voluptatibus non magnopere afficiantur. Quum verò progenitores in Venerem incalescant ardentius, ac cumulatè affatimque conferunt, plerũque euenit, vt liberi eosdẽ mores, ac studia motusq; animi ac gesticulationes exprimant, parentumq; indolem repræsentẽt. Vt enim alites eandẽ cum parente naturam sortiuntur, eundem in pennis colorem referunt: ita liberi progenitorum mores exactè exprimunt, eademque cum ijs sunt naturæ essentia. Sic quæ parenti signa genitiua impressa sunt, eadem filijs inesse consueuerunt. Siquidem ex Horatij sententia, Carminum libro quarto, Ode quarta.

Similitudo nemini prolem asserit.

1. Cor. 7.

Sapientes quur aliquãdo stultos procreant.

Simile ab alitibus.

Fortes creantur fortibus & bonis.
Est in iuuencis, est in equis partum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Et quoniam institutio naturæ dotes perficit, atq; errores corrigit, vitiaq; eximit, commodũ adiecit:

Doctrina sed vim promouet insitam,
Rectique mores pectora roborant.

Chremes quoque Terentianus ex maternis moribus filium æstimat. Sic enim cũ Sostrata Heautontimorumenos Actu quarto, Scena tertia, rixatur:

Is quod est consimilis moribus,
Conuinces facile ex te natum. tui similis est probè,
Nam illi nihil vitij est relictum, quin id iidem sit tibi.
Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Et quidẽ ita natura comparatum est, idque magna ex parte vsuuenire videmus, vt filij sint paternorum morum æmuli, parentumque vestigijs insistant, sic vt plerique sectentur aleas, scorta, popinas nonnulli tamen parentum industria atque educationis beneficio ad summam virtutem emergunt, ac ad optimam frugẽ se conferunt. Quamobrem sedulò cuiq; elaborandũ est, vt ita affectibus moderetur, vitæque cursum, ac victus rationem instituat, ne vel sibi quicquam incommodi inferat, vel aliquo vitio suos contaminet. Siquidem ex patris semine, maternique sanguinis profluuio atque affluxu multa ad posteros solent deriuari. Eadem enim vis & natura, quæ parentum semini inest, in natos diffunditur, ac transuasatur. Sic ex Catulli sententia.

Mali corui malũ ouum.

Naturæ sequitur semina quisque suæ.

Quum autem semẽ ex præcipuis partibus defluat, omniumque membrorum in se naturam viresque complectitur, fit vt quæ vitia vlli parti inhæserint,

Parentum morbi ac vitia in proles redundant.

ea hereditario iure proles sortiātur. Sic qui elephantiasi, quæ vulgò lepra dicitur, epilepsia, podagra, chiragra, morbisque alijs contagiosis sunt inquinati, iisdem vitijs suos imbuunt. Et quoniam maternus sanguis præcipuum sit fœtus alimentum, & secundaria procreationis origo, plerunque euenit, vt plus labis ex matre contrahant, siue corporis habitum, siue animi mores spectes. Sic improbæ apud nos, temulētæ, ac stolidę liberos ꝓducunt sibi prorsus assimiles, vitijsq; maternis affines. Materna autem macula plus officit liberis, quàm paterna, quòd ad expugnatam pudicitiam, aut commaculatum Genialem legitimumque thorum attinet, vel ob bibendi consuetudinem ac temulentiam, aliamq; improbitatem spectat. Nam si vir aut adultus iuuenis nulli addictus, nec coniugio alligatus ex puella quadā prolē suscitet, id laudem propemodū meretur, non vituperium: quum vulgò dictitare soleant tuto huiusmodi homini posse elocare filias, nēpe non infœcundo aut effœto, nec deploratæ sterilitatis, vt qui iam specimen ediderit progenerandæ sobolis, quum fœmina aut puella nubilis, maturaque viro, si id factitet, aut tale quiddam admittat, vbi vri aut prurire occeperit, illam existimationis iacturam, hoc pudicitiæ detrimentum patiatur, vt vix cerdo infimæque sortis homuncio se illi addicere sustineat: aut si tale quiddam aggrediatur, confestim prostituti corporis vitium exprobrat. Ita vbi semel pudicitia vlli virgunculæ excussa est, atque expugnatum virginale claustrum, abditaque embolia reserata sunt, nunquam ea labes ac macula elui potest, nunquam hic hiatus resarciri. Siquidem vt is ait.

Ex muliere maior mali pars in natos deuoluitur.

Embolia ingressus secretior ab immittendo.

Nulla reparabilis arte
Læsa pudicitia est: deperit illa semel.

Quò spectat illud Plauti in Amphitrione: Non ego illam

illam dotem duco esse, quæ dos ducitur, Sed pudicitiam, & pudorem, & sedatum Cupidinē, Deū metum, parentum amorem, & cognatum concordiā. Quapropter præter alios sapiens ille Hebræus studiose cōmonefacit progenitores, vt vigilāter prospiciant filiarum suarum pudicitiæ atque honestati, ne illas consuetudine improborum cōtaminari contingat, aut vllam maculam concipere. Est enim is sexus natura fragilis, atque ad ruinā propēsior. *Eccle. 7.* Quum itaque plurima sint, quæ moribus vitæque integritati officiunt, nec minus rara, quæ effigiem formamque corporis dehonestant, danda cū primis opera, ne quid incidat quod animum deprauatis moribus, corpus monstrosa aliqua specie posset deformare. Et quoniam corporis species formæq; elegantia omnibus grata acceptaque est, accuratè obseruāda sunt quæ ex naturalium causarum progressu, formæ gratiam, vel conciliant, vel adimūt. Ea quum in muliebri imaginatione, atque ijs, quæ foris obueniunt, potissime consistunt, enitendum ne quid illi sexui versetur ob oculos, ne qua obrepat absurda cogitatio, quæ in elaborando fingendoque fœtu aliquid adferat detrimenti. Si quidenim alicunde mali ingruat, si quis incidat terror aut ex re obuia trepidatio, confestim omnis affectus & consternatio in fœtum decumbit, spiritibus naturalibus atque humoribus eò conuersis, totaque muliebri facultate in tale quiddam effigiādo occupata. *Mulier gestans vterū affectibus exposita.* Vehemens siquidem fixaque cogitatio, dum rerum species vehementer mouet, atque idētidem versat, formam figuramque quā assidua imaginatione reuoluit, fœtui imprimit, atque illi rei cogitatæ figuram inducit. Spiritus enim interni atq; humorum affluētia rei excogitatæ pingit formatque imaginem. Nec verò temere aut ex nulla causa est, quod nōnulli enormi sunt corporea, spectu tor- *Vnde corporis deformitas.*

uo,atque inamœno, protuberantibus inflatisque buccis,ore distorto,rictuque indecenti.quum hæc eò eueniant,quòd grauidę huiusmodi spectra ac simulachra cogitatione menteque conceperint,aut oculis intentius in illa fuerint defixæ: sic nihil mihi æquè improbari solet apud lasciuiores mulierculas, quàm quòd catellis simijsq; sese impensius oblectent, quodque illos sinu gestant, fouent, demulcent, basiant, blandeque contrectant. Horum enim consuetudine & aspectu naturæ fęminarum imperfecta nescio quid alienæ formæ animo mẽteque concipiat,ac fœtui inamabilem minusque speciosum vultum affingat. Sic apud Belgas catelli quidam Melitæi in delicijs habentur Heroinis, Camusij vulgo à naribus dicti, pusillo corpore, colore niueo, naribus medio simis ac depressis, pinna eorum resupinata, cauda non in aluum reflexa, vt ignauis canibus, quas hybridas vocant, sed erecta atque in sublime falcata, oculis mirè patulis,ac protuberantibus, vtrinque lippitudine vitiatis, fractis eneruatisq; cruribus ac circa pedum suffragines repandis, postica verò corporis parte glabra, & quam nulli pili conuestiunt, sic vt podicem indecenter conspiciendum præbeant, eiusque rei causa spectãtibus subinde obuertant. Hoc animalculum,quoniam membris moribusque ridiculum est,multaque obtinet,quæ gignentis natura in se quoque posset transformare, ablegandum censeo, ne quas imprægnari contingit, aliquid deformitatis asciscant. Hanc autẽ monstruosam formam, membraque tam deformiter distorta non sunt natura nacti,sed hominum opera,qui caueolis includunt, subductoque alimento cogũt gracilescere, quemadmodũ virgũculis, vt est apud Terentium,cibum subtrahũt,quò reddant iunceas,ne si qua paulò sit habitior,athleta videatur.Sic circun-

Mulieres immodicè canibus afficiuntur.

Catelli Melitæi.

circunforanei circulatores iuuenculis membra intorquent, quò in obeundis saltationibus sint agiliores. Nuper nebulo quidam oppidatim spectandum obtulit infantem inusitatæ magnitudinis capite, reliquis membris non correspondentibus vlla proportione. Quod vitium vbi ex morbo contrahitur, non arte ascitum, vt hoc erat, hydrocephalon medici vocant, ob caput, scilicet aqueo humore turgidum. Huius cùm picturam modo spectasset grauida quędam, tam insolito spectaculo attonita exacto gestationis tempore, non sine vitæ discrimine infantem edidit fungoso, stupendeq́ue magnitudinis capite, cui hoc etiam accessit mali, quòd inter nutricis amplexus magis, magisq́ue extumesceret, atque ad molem insignem protuberaret. Quod mihi quæsta est mulier oblato puero, cuius cùm caput hinc inde prementibus digitis leuiter contrectarem, puluini more subsidebat modo cutis, modo assurgebat. Huiusmodi aũt spectacula non prægnantibus modò sunt euitanda, sed omnibus etiam, quibus horum cõspectus, & imaginatio nocturnã quietem possit vel intercipere, vel turbare. quod ferè vsuuenire solet pueris, ægrotis, seniculis, melancholicis, quibus tamen monstrificus rerum aspectus minus incommodat, quàm mulierculis, quæ oblatis huiusmodi simulachris simile quiddam in vtero effingunt, ac moliuntur. Quum enim omnes vires, ac naturales facultates totę sint in formando, fingendoq́ue fœtu, fit vt muliere aliquo malo perculsa omnes humores, ac spiritus ad ima ferantur, atq; in vteri secessum confluant, quibus quum accedit, inhærens, pœnitusq́ue menti infixa, conspectæ rei imaginatio, vis ipsa, quæ formationi insistit, eam formam, ac speciem, quam animo concipit, effigiat, ipsiq́ue fœtui inducit. Neq; enim temere est, quod

Rei gestæ enarratio.

Hydrocephalon quale capitis vitium, vulgò, bolhooft.

Vnde pueris notæ imprimantur, & deformes species.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Pouerbium vulgare ex imaginatiõe desumptum.

dicitur, Imaginatio facit casum simili ratione, si sorex, ælurus, mustela, aut tale quiddam inopinato corpori insilijt, aut fragra, corna, cerasa, baccæ, vueque acinus vlli parti inciderit, confestim notam imprimi contingit, illique membro huiusce rei imprimi vestigia: nisi fortè mulier in ipso momento, quo hæc corpori ingruunt, subito absterso membro, posticæ, aut remotiori parti corporis manum admoueat. Quo facto confestim auertitur malum aut contactæ parti nota infingitur, tota imaginatione ac facultate naturali eò conuersa.

Quando mulier ex facie in fœmora aut nates næuos transferat.

De absurdo prægnantium appetitu, atque insatiabili rerum desiderio, quibus si contingat frustrari, periclitantur.

CAP. V.

Pica morbus vulgò vremde lust.

SVPERIORIS narrationis series exigere videtur, vt de prægnantium malacia, rerumque insatiabili appetentia pauca disseram. Quandoquidem in simili ferè ratione hæc ipsa consistunt. Circa tertium à conceptu mensem vitium grauidas infestat, Græcis κίττα, Latinis pica dictum, in quo ob vitiosos frigidosque humores, atque acidam, pituitam, qua ventriculus imbutus est, carbones, putamina, cretam, testacea, aliaque esui inidonea auidè concupiscunt. Quod malum potissimè inualescit, quum infanti crines erumpere incipiunt, ac fœmellam gestant. Siquidem ob caloris penuriam, humores pituitosi minùs concoquũtur. Quo fit, vt flatus crebriq; ructus ac fluctuationes fęminas molestent. Huic affinis mulierũ malacia seu mollicies, cui viri etiam ac febricitantes plerunque sunt obnoxij. Prægnantes autem quæ hoc vitio tentantur, tam inexplebili tenẽtur rei alicuius desiderio, vt si dene-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

denegetur, aut potiri nequeant, cum se, tum fœtum in præsentaneum vitæ discrimen adducant. Id malum Belgicæ nationis matronas magna ex parte corripit: quòd sint humentis frigidæque naturæ, ac prauo nutrimento alantur. Non defuerunt nostra memoria, quę conspecto viro quondam thoroso, ac corpore succulento, morsu huius appeterent armos. Quod ipsum cuidam grauidæ, quò illius desiderium expleret, & ne quid incommodi accideret, haud grauatè admisit: itaque illa dentibus partem auulsit, crudamque paululùm modò mandibulis confectam deuorauit. Illa verò necdum satiata, iterato tentauit, atque vir illam repulit, nec denuò in corpore suo pati lanienam sustinuit. Quæ confestim mœrore tædioque affecta, parturire occipit, ac quum geminos gestaret, alterum viuum, alterum quòd eodem pulpamento frustrari contigerat, mortuũ edidit. Huius non alia mihi ratio excogitari posse videtur, quã quod contracto mœrore mulieris animo spiritus vitales imminui, atque humores fœtui alendo destinatos aliò auerti, nec ad vterum deferri contingat. sic vt infans alimento, quo illum mater expleri voluit, destitutus vel elanguescat, vel emoriatur. Quum enim meatus & conceptacula, per quæ deriuari dirigique commeatus in vterum solent, occludantur, frustrari alimento infantem est necesse, ac vita priuari. Quod si prægnans validæ sit naturæ, suisque affectibus obsistere norit ac mederi, non omninò extingui, sed valetudinarium infantem esse contingit. Ex his abundè perspici potest, quid efficiat mulieris imaginatio, quid rei obiectæ acmente conceptæ desiderium in formando fingendoque fœtus corpore. Quamobrem non præter rationem artis mihi facere videntur, qui minus rigidi, nonnullis licet aliena appetant,

Humidæ mulieres exotica appetunt.

Rei gestæ narratio.

Milier prægnans incõmodum sentit ex denegatis edulijs.

Aegrotis quando in edulijs gratificandum.

non-

nonnunquam admittunt, modo ne magnum detrimentum corpori ſint allatura, tali enim victus ratione aliquando diuturnos chronicosque morbos diſcutimus Sic vbi ægroti longis morbis conflictantur, non admodum difficilem aut refractariũ præbere me ſoleo in ijs admittendis, quæ ſumma auiditate ac quodammodo blandimẽtis, tum velut precario expoſcũt, quum impẽsè ea cupiunt, magnaq; alacritate, atque auidè aſſumunt, vt excitato calore naturali inſitisque facultatibus irritatis atque excitis, concoqui infixos corpori humores contingat ac meatibus recluſis diſſipari. Itaque ex Hippocratis auctoritate nonnunquam ægrotis gratificari ſtudeo, ad eaq; muſſare ac conniuere, quæ non magnam noxam corpori inferũt. Siquidem (vt is ait) paulò deterior cibus, & potus, modo ſuauior mulieribus quidem, ſed minus ſuauibus præferendus Quæcunque enim ſapidiora ſunt, palatoque gratiora, & facilius concoquuntur, & plus alimenti adferunt, quòd auidè ſummaque voluptate ea vẽtriculus amplectatur. Sic noui, qui ex haleculis, quas arengas noſtri vocant, crudis etiam, recensque mari exemptis, quartanas, erraticasque febres diſcuſſerunt. Sic in deploratis morbis, quique ad ſummum prauitatis adaucti ſunt, auidam illam appetentiam non magnopere formido, neque enim in illis admittẽdis, quorum flagrant deſiderio, me aut contentioſum aut obſtinatum præbeo, ſed adhibito delectu, preſcriptaque vtendi ratione ac modo, eatenus hæc illis admitto, quatenus non offectura valetudini confidam, morbumque expugnatum iri conijciam, huiuſmodi enim acrimonia, edendique cupiditate acuitur atque extimulatur naturæ vis & potentia paulò antè ſopita, collectisque viribus morbum impetit alacrius, Sic morbum morbo, vt clauum

Liber. 2. Aphor. 38.

Auiditas omnia ſuauia efficit.

Morbos expugnari ciborum nonnullorum deſiderio.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

clauo retundimus, maloque nodo malum adhibemus cuneum: quod ipsum nemini absurdum videri debet, quum in quibusdam morbis febrem sponte excitemus, qui alias futuri erant deplorati. Sic noui qui ex subito hostium incursu, incussoq; inopinato temore quartanam depulerunt. Sic apud nos morbus popularis, qui aliquot milia absorpserat, exorta repentina Oceani inundatione, confestim consilescere, prorsusque sæuire destitit, ingruente enim externo aliquo tumultu humorum collectiones dissipari, ac morbos oborta critica euacuatione mitescere, ac sedari cõtingit. Atque hinc est, quòd ὑδροφόβȣς, hoc est, qui ex canis rabidi morsu & aquã appetunt, & reformidant inopinato subitoque impulsu aquis immergimus, ac metũ metu discutimus: nonnullos frigidis morbis oppressis irritamus, atque vt incandescant, efficimus: quò excitato calore natiuo crudi frigidique humores concoquantur, ac natura ad expugnandum morbum incitetur.

Morbum aliquãdo morbo expugnari.

Semen conferre mulierem, totius operis esse conforme.

CAP. VI.

QVANQVAM virile semen cum primis efficax, agentis motusque ac generationis principium existat: semen tamen conferre mulierem, atque efficaciter procreationi fœtus adminiculari solidis rationibus commonstrari, validisq; argumentis conuinci posse video. Primum, frustra illis indita forent vasa seminaria, testesque annexi genitales, si excremẽto seminali destituta mulier, q̃ minimum conferret, prorsusq; esset asymbola. Quum autem nihil temerè natura sit molita, necesse est ad seminis vsum, ac propagandi facultatem fabricata esse, suisque sedibus ac locis collocata,

Fœminis non deesse semen ratione conuincitur.

ta,

ta, cùm teſtes, tùm ſeminis conceptacula, quorum vis ac natura eſt ſpermati vim fœcundam, ac prolificam ſuppeditare. Nec ad id conuincendum quicquam adferri poteſt validius, quàm quòd obſeruemus magnos ſuboriri morbos, ſæuaque excitari mulierculis ſymptomata, niſi ſemen concubitu irritatum profluat. Multas ſiquidem videre eſt, tum viduas diſſuetas Veneri, tum virgines nubiles, maturaſque viro, vbi ſerius ad connubium expetuntur, erumpentibus etiamnum ſtato tempore menſibus, animi deliquio, atq; vteri ſtrangulatione acerbiſſimè infeſtari. Equidem omnibus hoc perſuaſum eſſe conuenit, plus detrimenti naturæ inferri ex vitiati ſeminis, quã menſtrui fluoris ſuppreſſione. Nam ſemen corruptum virus cõtrahit, ac veneni qualitatem adſciſcit. hinc giluus ille, ac muſtelinus virguncularũ color, vbi v_ri, ac prurire incipiũt. hinc crebra ſuſpiria, cordisq; tremor & palpitatio, expultrice ſcilicet facultate ad excretionem turgẽtis humoris incitata. Quod ſi tales ſeu viduas pruriginoſas, ſeu prouectioris ętatis virgines cõnubio deſtinari contingat, ac ſemen ſubitò virili peſſulo elici, in vſumque procreandæ ſobolis depromi, protinus illas efflorеſcere videas, ac faciem roſeo nitidoque colore perfundi, blandas denique atque amabiles, minuſque tetricas ac moroſas, præſertim vbi viros nactæ ſunt, qui valenter munus ſuum obeunt, atque officio connubiali ſtrenuè perfunguntur. Et quanquam in his non conſiſtat legitimi thori ſocietas, nulla tamen re magis deuinciri perſpicimus hunc ſexum, quàm ſi vir hac in re ſæpiùs vxori obſequatur. Sic enim omnia pacatiora ſunt in ædibus, nulleque ingruunt intemperiæ, nulli tumultus, nullæ tẽpeſtates. Alioqui ſi rarior ſit concubitus, aut vir in præſtanda opera, penſoque abſoluendo langueſcat,

Seminis cohibiti noxia.

Virgines tempeſtiuè elocandæ.

Puellæ maritatæ reuiuiſcunt.

Mulier cõcubitus auida.

ſcat, omnem rerum domeſticarum ordinem inuerti videas, omniaque ſurſum ac deorſum miſceri: adeò ſunt auidæ huiuſce voluptatis nonnullæ, vt laſſari citius, quàm ſatiari queant. Quæ mihi potiſſima cauſa viſa eſt, quòd mulier in congreſſu, mutuoque amplexu ſemen conferat, & viro plus voluptatis concipiat. Quum enim natura comparatum ſit, vt genitalis ſeminis excretionem propter turgidi ſpiritus eruptionem, neruorumque tentiginem, ingens comitetur voluptas, ipſaque mulier geminum munus obeat, atque vtroque modo patiatur (elicit enim virile ſemen, ſuumque cum eo commiſcet) veriſimile eſt illam plus geſtire, ac voluptatis concipere, perfundique affluentius. Quò fit vt proles matri fit plerunque, quàm patri conformior, quòd vires maternæ exuberantius illi ſint impreſſæ: argumento quòd mulieres infantes diligant impenſius, ſummoque ſtudio erga illos afficiantur. Siquidem pręter ſeminis excretionem, etiam ſynceriſſimi ſanguinis ſcatebra atq; irrigatione toto geſtationis tempore, fœtus alitur atque augeſcit. Itaq; Galenum in ea eſſe ſententia comperio, vt fœtum plus paulò à matre ſuſcipere, quàm à patre cenſeat: ipſamq; ſpeciem, ſexuſque diſcrimen ad menſtrui ſanguinis affluentiam refert: ſimilitudinis verò rationem ad ſeminis vim ac facultatem. Vt enim ſtirpes plus cõſequuntur ex vbertate ſoli, quàm à coloni labore atque induſtria: ſic infans omnia vberius à matre accipit. Primum enim vtriuſque ſemina vteri calore fouere contingit ac cõglobari, deinde ſanguine materno adoleſcere, taciteque ac ſenſim incremẽta ſuſcipere. Hinc maxima amoris vis infantib. erga matres propter ſympathiam, hoc eſt, conſenſum, ac naturæ cognationem quodq; cumulatius maternę vires illis ſint inditę. Similiter matres to

Fœmina virum, vt materia formā appetit.

Quur ferè proles matri aſsimiles.

Libr. 2. de ſem.

Similis à ſatis & coloni induſtria.

Quur proles matri addictior.

tæ

tæ ſunt philoſtorgæ, hoc eſt, indulgentiori affe-ctu erga teneram ætatem, quàm patres, qui ple-runque ſeueriores ſunt, magisque rigidi: Quod deſignari puto ab Euangeliſta, quum matres in-ducit Rachaëlis nomine deplorantes infantium ſuorum calamitatem, tantumq; in animo conce-piſſe vulnus ob filiorum orbitatem ob deſiderata, extinctaque tam chara pignora, vt nulla blandi-menta, nullaque lenocinia, aut verborum ſolatia admiſerint. Nihil enim ex Eſaiæ ſententia naturæ legibus repugnantius, quàm quòd mulier infan-tis ſui obliuionem concipiat, exutoque materno affectu ac pietate, erga vteri ſui filium ſit inhuma na, vel leuiter afficiatur. Cæterùm videmus & pa-tribus ſuam non deeſſe propenſionem, affectum-que naturalem illorum quoq; mentibus inſidere, verùm ſerius ſe is in natos exerit. Siquidem adultis illi magis afficiuntur, ac tum demum illorum re-bus proſpiciunt, commodisque conſulunt, dum ſpem aliquam de ijs concipere incipiunt. matres verò infantiæ potius miſereſcunt, & quia ab a-lieno, externoque ſubſidio ea ætas dependet, eò ſtudioſius, pauloque maiori cura illam fulciunt, eiusque tutelam ſuſcipiunt, minus rigidæ ma-gisque exorabiles, quàm patres. Huius rei cauſſa toties ad remunerationem, ac mutui officij vicem ſacri codices inuitant, quam ciconiarum exemplo progenitoribus debent liberi, multisque locis gra titudinem, atque hoſtimẽtum exigunt. Parem af-fectum videre eſt in gallina, quæ pullos, quos fo-uit, impenſius amat: & quãquam gallus ouis eam vim, qua animantur, indidit, nulla tamẽ cura tan-gitur, nullo erga pullos affectu ducitur. Quod au-tem vterque conferat, ex gallinarum ouis experi-menta capimus: nam & gallinæ citra galli operam oua pariunt: at illa ſi fouere cõtingat gallinæ ſub-dita,

Matt.2. Hiere 32.

Cap. 49. Qur mulier, quàm vir, erga natos, propenſior.

Matth.23. Ciconiæ parentibus afficiuntur.

Gallinæ incubatio.

dita, putrescere citius, quàm animari: quum oua à gallina edita, quam gallus subegit, post vndeuigesimũ ab incubitu diem alites proferant, adeò vt pipiant etiam, antequam testam, aut putamen rumpi contingat. Hæc igitur tædiosa matrum gestatio, qua anni dodrantem purissimo sanguine fœtum alunt ac nutriunt, amor deniq; erga recens editũ infantem, tum similitudo matri plerunq; conformis, ac concolor, euidẽter euincũt semen conferre mulieris, minusque otiosas esse in elaborando formandoque fœtus, quàm viros, qui ingesto semine, expletoque concubito subducunt sese, ac nullam mulieri pręstant operam, nullum adferunt in perficiendo fœtu adiumentum: quum interim in tanto mensium decursu, multa effingere, atque elaborare debeat vteri muliebris facultas, penitusque necesse est

Gallina oua edit absque galli opera.

Mulieres non segnes in elaborãdo fœtus

Multa diu concreta modis inolescere miris. *Aeneid. 6.*

Vnde species, sexusq́ue animalis, hoc est, vtri acceptam ferre conueniat, viróne, an mulieri masculi, vel fœmellæ procreationem.

CAP. VII.

QVANQVAM totius vniuersitatis opifici omnia meritò ferantur accepta, multa tamẽ fiunt ex naturæ decursu, suoque ordine incedunt, atque insito motu feruntur. Horum omnium cùm Deus sit auctor, ipse pleraque immutare solet atque rerum ordinem, & seriem inuertere, contraque naturæ legem alia forma, ac specie nonnulla producere. Verbi caussa, Mulier masculæ prolis auida, in Deum sua vota dirigit, fatigatque precibus, atque efflagitat, vt virilem sexum concipiat, cuius supplicationibus Deus annuit, illiusque volunta-

Deus præcipua fœcunditatis causa.

ti acquiescit, atq; obsequitur. Exẽplo res erit testa-
Gen.17. tior: Sara prorsus effœta, & cui iam pridem men-
ses substiterant, ex Abrahamo grandæuo, proue-
ctæq; ætatis, Isaacum concepit, in quem Deus to-
tam posteritati spem sitam esse voluit, omnesque
nationes auspicatum hinc habere salutis, assertæ-
1. Regum. 1. que libertatis initium. Anna itidem mœrore, tæ-
dioque sterilitatis confecta, cùm precatur assiduè,
ac fæcunditatem exposcit ardentius, Samuelem
4. Regum 4. à Deo extorsit. Elisæi quoque officiosæ sedulitatis
hospita ad Prophetæ preces, filium consecuta est,
quem etiam mortuum ad vitam postliminio reuo-
Lucæ.12 cari contigit. Quin & Zacharias senilis, deuexæq;
ætatis, sic omnia moderante diuina dispensatio-
ne, ex Elisabetha annosa, ac deploratæ sterilitatis,
Ioannem Christi præconem sustulit. Multique alij
singularem sexum à Deo eblandiuntur, quò non
desit, qui in maiorum hæreditatem succedat, in
quem opes, atque heriles facultates deuoluantur.
Hæc diuini esse muneris nemo potest ambigere, ea-
que peculiarem effectum ex Dei voluntate obtine-
re. Cæterum de ijs nobis instituetur sermo, quæ ex
naturalium caussarum progressu emergunt, quæ-
que natura vi sua insititia moliri soleat. Ipsa siqui-
dem præparat corpus animæ moribus aptum, su-
umque temperamentum cuique accommodat.
Quum autem duo sint principia, ex quibus cor-
pus humanum coalescit, ac generatur, quæque
infanti progenitorum similitudinem, quæ sexum
inducunt, semen quod vtrique commune, Men-
Seminis vis. struus humor fœminæ solum peculiaris, similitu-
do consistit in virilis, vel fœminei seminis faculta-
te & viribus, sic vt vel vni, vel alteri assimuletur
pro affluentia, copiaque collati seminis: Sexus ve-
rò discrimen non ad semen, sed ad sanguinem mẽ-
struum refertur, quod mulieri tantum familiare &
cogna-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

cognatũ eſt. nam ſi ſemini ea vis ineſſet, cùm virile valentius ſit, ac calidius, ſemper patrem ſexus referret. Species itaque ſeu genus animantis tribuitur, temperamẽto actiuarum qualitatum, quæ cõſiſtunt in caliditate, & frigiditate, atque ad ſubſtãtiam ſiue naturam materiæ ſubiectæ refertur, hoc eſt, ad menſtrui ſanguinis confluuium. Semen autem & vim generandi, figurandique fœtus ſuppeditat, & materiam ſuggerit: menſtruo itidem & ſimul materia ineſt & facultas. Vt enim ſemen ad materiale principium maximè confert: ſic menſtruum ad potentiale conducit. Eſt autem ſemen, vt Galenus ait, ſanguis accuratè percoctus à vaſis ipſum continentibus: vnde ſanguis non ſolum materia eſt generandi fœtus, ſed & ſemen eſt potentia. Quod verò tum ſanguis menſtruus habeat vtraque principia, hoc eſt, materiam & facultatem aliquid efficiendi, omnibus in confeſſo eſt: ſed ſemen quidem effectiuum fortiſſimum eſt, materiale verò exiguæ molis. Menſtruum autem materiale quidem plurimum, potentiale ſiue effectiuum maximè debile. Iam verò ſi materiale gignẽdi principium, iuxta quod ſpecies animalis abſoluitur, in ſolo menſtruo eſſet ſitum, fœtus vtique exactè eiuſdem cum matre ſpeciei exiſteret: quemadmodum ſi effectiua vis in ſemine ſolum eſſet, ſemper patri foret aſſimilis. Quando verò vtrumque ambo principia habet, ac prædominatur in menſtruo quidem materię copia, in ſemine autem facultatis & roboris, meritò, vt Galenus teſtatur, ſpeciem à matre potius ſuſcipit fœtus, quàm à patre: etiamſi ipſius ſemen ad materiale principium ſe conferat, ſed debilius. Similitudo verò, etſi imaginatio in ea re maximum momentum obtineat, non tam ad matrem, quàm patrem refertur, licet maior vis ſit in virili ſemine, muliebris

Menſtrui liquoris facultas.

Lib. 2. de ſemine.

Menſtruũ materiã ſuppeditat alendi fœtus.

enim genitura, cùm facultatem ex menstruo per nouē menses prodeuntem assumpserit, tantò exuperat, quantò circa primum congressum superabatur Propriū enim mulieris semini est, suā ipsius substantiam magis, quàm virilem augere, ac roborare. Sic fœmina non solum materiam suppeditat elaborandi fœtus, sed vim, robur, ac facultatē conceptus perficiendi, licet muliebre semen virili familiare alimentum exstiat, humiditatis scilicet, ac tenuitatis ratione, eoque ad effingendum, concinnandumque accōmodatius. Vt enim ex cera molli ac fluxa, vdaque ac tenaci argilla artificis manus quiduis potest effingere: sic semen virile commistū confusumque muliebri semini & menstruo, formationi efficaciter insistit, atque hominis opificium omnibus suis partibus absoluit. Vel si ex natura rerum sumi velis harum rerū comparatiōem, quod in plantis terra, hoc in conceptu vterus. Vt enim plantarum semē terra indiget, vt ex ipsa nutriatur atque augescat: ita hominis semen matrem, quæ prolis desiderio afficitur, exigit: cuius humore, sāguinisq; ex venis irrigatione fœtus alimētum capessit. Ex his conijcito, quanta solertia natura vtatur in concipiendo, formandoque homine, qui insita vi sensim adolescit, tacitisq; actibus ad perfectum robur prouehitur. In quo & illud inuestigatione dignum iudico, qua vi masculum, aut fœmellam muliebris natura effingat, atque emoliatur, quæ facultas mulieri potius, quàm viro asscribenda videtur abundantioris materię ratione, quę consistit in mulieris semine & sanguine, qua toto gestationis tempore fętus alitur, atq; irrigatur, in eamque molem augescit, vt enim virile semen cū primis efficax mouendi principium est, deniq; instrumentum, & velut artifex, quo opificium humanum perficitur, Muliebre tamen semen, confe-
rente

Simile à cera ac vda argilla.

Terræ atque vteri comparatio.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

rente etiam suas copias sanguine, vberiorem materiam suppeditat, quàm vir, eiusque adminiculo fœtus absoluitur, suaque specie distinguitur ita, vt vel marem, vel fœmellam effingat, atq; emoliatur:

De prodigiosis monstrosisqúe partubus, obiter quid designet prouerbium QVARTA LVNA NATI, *alia ratione quàm in libello nuper à me edito, tractatum.*

CAP. VIII.

NATVRA humana, eiusq; partes generando homini destinatæ, si optimè constitutę sint, nec in his quidquam desideretur, speciosa quęq; profert, suique generis animal producit omnibus numeris absolutũ. Quod si quid vitij subsit, aut perplexa cõfusaque sint semina, aut aliter, quàm res exigit, conuoluta ac conglomerata generandi principia, multiformes, ac prodigiosos partus, monstrososque fetus efformari contingit. Non desunt qui ex astrorum contuitu, influxuque siderum, atque in scelerum vindictã multa portenta prouenire contendant. Quod vt vero consentaneum, sic ex vitiosa vteri constitutione, ex sordido corruptoque semine, atque enormi concubitu, magna ex parte hæc euenire contenderim. Vt enim in opere fusili si materia impura sit, minusque defæcata, si vasculum, aut receptaculum obliquum, anfractuosum, hiulcum, angulosum, distortum, rimosum, voluminibus implicatum, dissolutum, maleque cohærens, ridiculas imagines, absurdaq; simulachra, atq; aspectu horrẽda produci videmus: ita si loci malè cõstituti sint, si vterus in alterum latus inclinet, ineptaque sit, ac malè temperata materia, nunquam natura decentem, exactamque formam expresserit. Sic mulieres Belgicę potissimum

Vnde monstrosa corpora.

Simile ab arte fusoria.

quæ oras maritimas accolunt, cùm tumultuosæ sint, atque inquietæ in peragendo concubitu, alienas, insuetasque formas subinde embrioni inducunt nec solum molem, hoc est rudem, informem, atque inelaboratam massam, quæ ferri aciem respuit, proferũt, sed quiddam deformi specie, quod palpitet, ac vitale existat, formamq; inchoati operis obtineat, qualem artifices rudiori penicillo adumbrare solent. Nautæ siquidem, quibus ferè sunt addictæ, vbi ex longa diutinaque peregrinatione, ouantes in portum sunt delati, plenisq; velis ostia subeunt: confestim vxores suas ineunt, nulla habita menstrui decursus ratione, nec obseruato interlunio, Lunæque coitu, quo tempore ob mensium defluxum congressus noxius esse solet ac perniciosus. nequit enim semen coalescere, nec debitè cum muliebri sanguine vniri. Quò fit vt genitura vel effluat, vel si omninò cohærere contingat, nõ possit natura confusam, maleque cohærentem materiam elaborare. Nec solum virorum incontinentia culpãda est, verum vt mulierum, quibus cùm iam pridem nõ sit rei Venereę facta copia, vltro se nonnunquam viris subijciunt, atque auidè semen rapiunt, vt famelici cibum, ac Cerberus offam. Eoq; fit, vt vteri facultas aut prorsus à spe generãdi excidat, prolisque successu frustretur, aut siquid efficere tentet, operiq; manum admoliatur, monstrosam quandam formam ab hominis specie prorsus alienam embrioni inducat. Nonnũquam post trimestre spacium fœda illa colluuies effluit, ac frustulatim confertimque erumpit indigesta congeries, quasi nauem sentina exhauriri cõtingat. Huic affinis est effluxus quidã multis torminibus, pressurisque mulieribus infestus: nostrates, quod quarta silentique luna, cuius vi menses defluunt, conceptus inchoari cœperit, Lunarem partum, aut

Mola matricis.

Intẽperantia Veneris infanti noxia.

popu-

populari voce *Manekindt*, indigetant. Perficitur autem ſpurius hic conceptus nonnunquam citra virilem operam ex imaginaria venere in ijs, quę admodum pruriunt, impenſeque ſunt ſalaces ac laſciuæ, ſic vt ex crebro virorum contuitu contactuque muliebre ſemen cum ſanguine menſtruo conglobari contingat ac coaleſcere ipſamque facultatem vteri, atque inſitum calorem rudimentum aliquod animantis meditari, verùm cùm deſit cauſſa formalis, nempe viri ſemen opificis rationem obtinens, materia, quam mulier ſuppeditat, alienam, abſurdamque formam aſciſcit. Nonnunquam tale quiddam mutua viri opera conficitur, cùm vir quarta Luna, ſilētique ſidere, ac quarto à Lunæ coitu die, quo menſes defluunt, mulierem ſubigit, non obſeruato naturæ curſu, vt qui fluctui obnititur, æſtuque aduerſo nauigationem inſtituit. Id noſtrates contra lunam micturire prouerbiali figura. Latini Quarta Luna natos vocāt. Quòd inauſpicata vitæ principia habeant, præterque naturæ ordinem ac modum generationis primordia ſint conſequuti. Quo fit, vt infelicem plerunque in aggrediendis rebus ſucceſſum obtineant, qui tali ratione concipiuntur. Siquidem cum erumpentibus menſibus mulieri vir commiſcetur, ſiſti fluxum contingit obducto viri peſſulo, labentemque ſanguinem reſilire, ac regurgitari. Cuius experimētū capere licet ex dolijs cadiſque vinarijs, atq; in ſanguinis è naribus fluxiōe, in quibus ꝓfluentē liquorē immiſſo embolo, licioq; contorto cohibemus, ac reſtringimus. Hoc aūt nec cōſultū nec neceſſe eſt promanantē ſanguinē ſiſtere, cū virile ſemen tali vligini commixtū nō poſſit purum putumq; hominem efformare. Materia ſiquidem eſt improba atque inhabilis, minuſque apta, vt concinnam formam decentemque figurā

Conceptus nō naturalis eijcitur.

Virile ſemen opifex fœtus.

Vulgare prouerbiū Tegēs de mane gepiſt.

Simile à dolijs vinarijs.

assequatur. Quo mihi iusta ratione, idque ex Dei prescripto inhibuisse visus est Moses, ne quis congrediatur feminæ huiusmodi inquinamentis cõspurcatę. Dici enim vix queat, quid labis ac contagij his inferatur, quid detrimenti, quæ valetudinis incommoda concipiant qui ad eum modũ constituta fœmina cupiditatibus suis impotentius indulgent, illãque auidius amplexãtur. Sensim enim serpit contagio, totũque corporis habitũ inuadit, atq; elephãtiasi, lueq; Venerea tacitè inficit. Quod equidem peragit celerius, vbi mulier contagioso aliquo morbo, quod ferè prostitutis nunc vulgare est, sit imbuta. Sic enim præsentaneo veneno obuia quæque polluit, contactuque omnia fœdat. Quamobrem non est, quod quisquam magnopere miretur, vnde tot monstrosi partus, tam deformes hominum species, tot passim ficosi, mutili, distorti, vari, repandisque cruribus, tot circa podicem, atque in inguine condilomata, bubones, tumidæque mariscæ: quod ad animum verò attinet, tot passim stupidi, obliuiosi, bardi, blitei, deliri, stolidi, rationis inopes, amentes: cum non aliunde, quàm ex enormi decubitu, atque intempestiua Venere, hæc proueniant, vel potius ex vitioso, corruptoque progenitorum semine in posteros deriuentur. Hinc secum quisque expendat, quàm sint crudeles in sua pignora, qui illa tantis malis inuoluunt, quales præ cæteris existunt, qui quarta Luna, hoc est, profluente mensium illuuie, concubitum non exhorrescunt, liberisque propagandis operã impendunt. Hoc enim efficiunt, vt quos excitant liberos, omnibus dotibus, naturæq; muneribus, quibus benè nati abundè fruuntur, destitutos esse contingat. Ad nullas siquidẽ functiones obeundas, ad nulla munia, nullasq; res præclaras sunt appositi. Quod si attentare quippiã pergant, nullum

Menstruo inquinata intacta esto.

Bubones inguinis Clapooten.

Vnde in corpore & animo mõstros species.

Quarta luna nati, vulgo Teghens de mane gepist

nullum habent in rebus aggrediendis successum, nullumq; optatum, aut prosperum euentum. Sunt enim inabsolutæ naturæ, vt qui naturales facultates, quæque ad actionem hominibus sunt adiumento, imminuta, mutilaque habent, atque imperfecta, idque non suo, sed parentum errore, qui præter decorum, contraque naturæ ordinem, negotium procreandæ sobolis sunt aggressi. Quò effectum est, vt multa illis subducta ereptaq; sint, aut saltem parcè & malignè distributa, quæ alijs effusè atque affluenter obtigerunt. In anima verò non minus grauem iacturam patiūtur. Sunt enim à communi humanitatis sensu prorsus alieni, stupidi, obtusi, inertes, nec præstantia doctrinæ, nec acumine ingenij, nec inuentionis subtilitate, nec consilio aut prudentia, cæteris vlla parte conferendi. Superioribus annis me vsa est medico mulier quædam insularis, quæ cùm ex nautici generis homine concepisset, in tantam, tamque inusitatam molē illi cœpit intumescere vterus, vt non videretur suffectura gestando oneri. decurso exactoque nouem mēsium spatio, quod anni dodrantem conficit, accita obstetrice, primùm magno conatu ac molimine massam quandam informem enixa est, quam superfœtatam post legitimum cōceptum conijcio, cui vtrinque ansæ duæ annexæ erāt in brachiorum longitudinem ac modum exporrectæ; palpitabat autem, illique vitale quiddam inesse visum est, vt spongiæ & verticæ marinæ, quas nostri *elschouwe* vocant, quarum innumeræ æstate in Oceano fluitant, exemptæque mari diffluunt, ac diutius manibus contrectatæ liquescunt inducto pruritu ac mordaci vredine, vnde nomen id obtinuerunt. Postmodum mōstrum delapsum est ex vtero, adunco rostro, longo, teretiq; collo, oculis vibrātibus, cauda acuminata, eximia

Rei gestæ narratio.

Vrticæ marinæ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

pedum agilitate. Id post primum lucis intuitum conclaue stridoribus implet, atque vltrò citroque discurrens, latebras persequitur: tandem mulieres puluinis impetunt, ac suffocando perimunt. Hoc monstri genus, quoniam hirudinis more, sugillando sugendoque fœtui infestum est, ac sanguinem adimit, Sanguisugam nominant, vulgò *Suigers*. Postremò mulier hæc plus satis delassata, non sine summo vitæ discrimine prolem masculā edidit à monstro ita excarnificatam, vt à sacra lotione quā minimum vitæ superesset: mulier verò ęgrè refocillata, quas molestias, ac torturas perpessa sit, optima fide mihi enarrauit: illique præscripsi saluberrimam vitæ rationem, tum quæ restaurandis firmandisque viribus sunt accommoda: Erat enim prorsus elumbis, atque eneruata. Hæc & pleraque alia documento cuique esse debent, vt in congressu mutuo oīa decenter, debitoq; ordine peragantur, ne quid incōmodi aut detrimenti naturæ contingat inferri. Qua in parte acriter increpandi videntur iactabundi quidam, qui nihil non sibi permittunt in præstanda Venere, nec vllas leges sibi præscribi patiuntur moderādæ voluptatis. Siquidem nulla habita concoctionis, aut cruditatis ratione, nullo noctis aut diei discrimine, neglectaq; eius rei opportunitate, cùm lubet, suis cupiditatibus indulgēt, ac libidini identidem obsequuntur, tantumque inesse sibi virilis roboris iactitant, vt nulla concūbendi assuetudine satientur, nulla cōtinuatione lassescant. qui λάσταυροι ignorare mihi videntur, in quem vsum genitales partes homini sint attributæ, vt quas non in fœtificandi vsum, ac propagandi successionem, sed ad obscœna opera accommodant, atq; ad sterilem infœcundamque voluptatem conuertunt: sed hi tandem profusæ effrenisque libidinis pœnas persoluēt, membris,

Sanguisugæ in corpore muliebri.

Salaces notantur.

bris, articulisque podagra, ac chiragra contortis.

Qua ratione masculum, qua fœminam procreare possit, qui eius rei sit auidus: obiter ex qua causa Hermaphroditi, hoc est, vtriusque sexus homines generentur.

CAP. IX.

SI quis procreandi sexus virilis sit auidus, aut denique fœmellæ desiderio teneatur, hoc illi in primis persuasum esse conuenit, istarũ rerum successum, atq; auspicata principia à Deo Opt. Max. impetranda, penes quem effectus huius causæ præcipuè consistit. Fit enim nonnunquam constantibus etiam beneque constitutis facultatibus naturalibus, vt vel sterilescant homines, vel orbari prolibus cõtingat: quod Deus per Oseam his comminatur, qui præter eius institutum illegitimo concubitu se contaminant, aut aliundè, quàm à Deo, fœcunditatis subsidia petunt. Quia, inquit, Baelphegor, hoc est, Priapi statuam ac simulachrum adierunt, atque addicti fuerunt turpitudini, auolabit gloria eorũ ab vtero, à conceptu, à partu: Dabo eis vuluam sterilem, & vbera arentia: radix eorum marcescet, nec fructum vllum proferet. Quòd si genuerint, interimam amantissima vteri eorum. Quæ documento cuique esse debent, irato Deo omnia inauspicatò tentari, atque improsperum successum cõsequi. Tale quiddam minatur etiam apud Ezechielẽ Deus superstitiosis mulierculis, quò Adonidẽ, hoc est, Veneris amasium deflerent, qui ab apro dilaceratus circa inguina, erecta statua quotannis coli cœptus esset. Cæterùm si is hominibus non sit infensus, omniaq; sinat decurrere naturæ ordine, suisque legibus ferri,

Deus prima conceptus causa.

Cap. 9. Sterilitas à Deo.

Cap. 8. Idololatria & superstitio infœcunditatis causa

nihil

Quæ generandi facultatē perficiant.

nihil vetat externa præsidia accersere, ac naturæ imbecillitati adminiculari, siquando ex occulta quadam, ac latenti causa frustrari quenquam liberis, atque inanem subire laborem contingat. Duo itaque sunt, quibus potissimè concubitus perficitur, quæq; ad liberorum propagationē sunt adiumento: primum humor genitalis, qui partim à cerebro, totoque corpore, partim ab hepate sanguinis officina diffunditur. Deinde spiritus per arterias à corde promanans, cuius vi pudendum erigitur ac rigescit, cuiusque impulsu materia seminis foras erumpit, atque eiaculatur. His accedit appetitus ac concubandi desiderium, quod vel imaginatione excitatur, ex conspectu contuituq; ac cōtactu venustarum mulierum accēditur. Quibus præsidijs quisquis est destitutus, eaque vel languida habet, vel inualida, cū primis ineunda ratio est, qua naturæ lapsus atque error corrigi possit, viresque naturales tanquam luxata quædam aut collapsa restaurari. Vt enim steriles agros cultura atq; industria hominum fœcundos effici videmus, stirpesque atque arbores infructuosas adhibita cura vberrimos fructus producere; ita in excolendo hoc fundo ars medica strenuè suam præstat operam summoq; studio naturæ vitijs medetur, ac velut agrum sterilem adhibito lætamine restibuli fœcunditate instaurat: Sic calorem languidum, raros exilesque spiritus siccitatem frigiditati coniunctam, partium, genitalium, neruorumque imbecillitatem ad temperamentum reducit: obiter omnia amoliri tentat, quæ homini progenerandæ sobolis spem adimunt. Cæterùm cùm alimenta qualitates etiam elementares immutare sint apta, atque in felicem corporis habitum ad commodiorem transferre: necesse est, vt eiusmodi conditionis homines cibis vtantur, quibus

Simile appositum ab agricultura.

bus natura fœcunda effici possit, ac propagationi sobolis idonea. Inter ea autem, quæ Venerem excitant, ac seminis generationi sunt accommoda, cibi numerantur laudabilis succi, quiq; probè nutriunt, ac corpus vegetum reddunt, ac succulentū: cuius facultatis sunt calida & humida. Cōficitur enim, Galeno teste, seminis substantia ex syncera excoctaque sanguinis superfluitate, simul & flatuosa. Plerisq; autem vis inest augendi cumulandique seminis. nonnullis efficacia incitandæ mouendæque tentiginis, atque humoris propellendi. Edulia, quæ materiam suppeditant, oua sunt gallinacea, Phasiani, turdi, merulæ, ficedulæ, Gallinagines, pipiones, passerculi, perdices, capi, pullastri, amygdala, nuclei pini, vuæ passæ & Corynthiacæ, vina omnia generosa, dulcia ac meraca potissimū quæ ex vua Apiana (quam muscatulam vocant) exprimuntur: Partes verò genitales erigunt, ac pruriginc afficiunt Satyrion, Iringium, Nasturcium, Erysimum, Pastinaca, Cinara, Cepæ, Napi, Rapæ, Asparagi, Zinziber conditum, Galanga, Acorus, Bulbi, Cochleæ marinæ.

Quæ semen virile accumulent, ac Venerem excitent.

Materia accumulandi seminis.

Et quæ frugifero seritur vicina Priapo,
Excitet vt Veneri tardos Eruca maritos.

Colum. libr. 10.

Quæ (vt alia pleraque) lumbos incitant, atque homines impendiò salaces efficiunt. Vt enim Sclopetas ac Bombardas primum puluere tormentario inferciri videmus, ac globis oppleri, deinde adiecto efficaci puluisculo, fumanti stupa vel ignito funali incendi, globumque violento strepitu exturbari: sic in hoc opere duo concurrere est necesse, ne irritus sit conatus, conglobati scilicet seminis copiam, & vim quandam spiritus flatuosi, qua explodi semen possit, atque in vteri recessum recondi. Quòd si huiusmodi machinæ cassæ sint, atque euanidæ, aut denique nitrosus hic puluis in-

Accommoda similitudo à bombardis.

Puluis nitrosus, Busspoer.

syn-

ſyncerus, atque adulterinus, nullam in proſternendis mœnibus, diruendiſque vallis vim obtinēt, nec horribilem vllum ſonum proferūt, ſed exilem quendam ſtridorem inanemque ſtrepitum edunt, vt luſitantium puerorum inflatæ veſicæ. Hinc noſtrates Salinariæ ignauos quoſdam, qui incaſſum, nulloque operæ fructu mulieres fatigant, detonare quidem dictitāt, ſed nullam ſubſequi pluuiam, nec internas partes, atque vteri receſſum roſſido liquore madeſcere, atque irrigari. Habent ſiquidem illi inflatas venas, ventoque turgidas, ſed ſemine deſtitutas. Quamobrem ſi vxoribus gratificari volunt, illaſque peculiari officio demereri, qui matrimonio ſunt addicti, non tenui apparatu ſe inſtruant, nec in hanc palæſtram inermes deſcendant, alioqui tetricas illas experientur, ac moroſas, nec vlla in parte dicto audientes. Cùm autem commeatu affatim fuerint inſtructi, captanda opportunitas, qua poſſint nō ſine fructu ſe operi accingere. Quod tum demum eſt tempeſtiuum, cùm menſtrua illuuies ſit expurgata. Ea ſiquidem ſentina prohibet coaleſcere ac fermentari ſemina, efficitque vt vterus ſit conceptui inidoneus: Defluxis itaque menſibus, vteroq; exactè defæcato, nullo enormi concubitu, nulliſque validis concuſſionibus, procreandis liberis inſiſtant, completoque opere, mulier clementer ac placidè in dextrum latus deuoluatur, capiteque decliui, ac ſubſidente corpore in ſomnum reſoluatur. Hac enim ratione in dextrum vteri ſinum deriuari ſemina, maſculum elaborari cōtinget. Cæterùm anni tempus, regio, cuiuſq; ætas, alimenta calorifica, maximum in hac re momentum obtinent. Aeſtas ſiquidem modò ne nimis feruida ſit, ad maſculi conceptum accomodatior, quòd ſemen ac ſanguis menſtruus ex ambientis aëris qualitate plus caloris concipiat. Regio quoque

Muliebre prouerbium in eunuchos.

Quare vxoribus gratificandum.

Maſculus quando concipi cōtingat.

que calida, ætas adulta, plenæque pubertatis, tum hiſpida hirſutaque corpora ad producendos mares magis apta. Interim multa ſunt, quę vi ſpecifica ac latenti, abditoque effectu his perficiendis ſunt accommoda. Sic Mercuriales, quam in marem ac fœminam diſcriminant, efficaciſſima prædicatur in ſui generis ſexu proferendo, adeò vt maſculi decoctum aut ſuccus diebus quatuor à primo purgationis die bibitus, procreandi maris vim vetero cōferat: fœminæ verò ſuccus totidem diebus, parique modo aſſumptus, fœmellæ proferendæ vires ſuppeditet, præſertim ſi iam ſiſtentibus menſibus vir mulieri congreditur, amplexuq; mutuo concaleſcant: hac, vt opinor, ratione, quòd ille dexterum vteri ſinum, ac cauitatē expurget, caloreq; foueat: iſta ſiniſtrum. Quò fit vt ſublato humore frigido, mulier conceptui efficiatur idonea. Vt enim in paluſtri atq; vliginoſi loco plantarum ſemina ſuffocantur, nec facilè in ſtirpem emergūt: ita ex frigidi humoris redundantia ſemina ſtrangulantur adeò, vt vis ac facultas muliebris vteri nequeat vllam ſpeciem ſexumque emoliri. Non diſſimili ſunt effectu Seſeli maſſilienſe, ſaluia, nux myriſtica (quā muſcatam vocant) cinamomum, xilocaſia, zeduarium, agolochum ſiue lignum aloës, parthenium, calaminthæ ſpecies, orminium, dictannum, helenium, irridis radix, laſerpitij ſuccus, eiusque generis innumera, quæ & flatus diſcutiunt, & locos ſitu, denſaque fuligine obductos abſtergunt, atque illos, vt exculta noualia ſementi præparant, ſic alia alijs viribus efficiūt, vt vulua minus lubrica ſit ac muccoſa, vtque ſemen tenacius inhęreſcat: Cuius generis ſunt ſuccini ſeu electri ſpecies, quæ ambari nomine omnibus innoteſcunt, ramēta eboris, ſtyrax calamita, cornu ceruinū, rhos vulgò ſumach, blattæ bizantinæ, ſemen myrti, galbulæ, nucesque cu-

Mercurialis quo effectu in excitanda prole.

Simile à fundi natura.

Quæ humiditatem vteri expugnēt.

Succinum, Ammer.

cupressi, thus, eiusque cortex, mastiche, britannica, garyophylata, pentaphyllon, rosæ rubræ: quorum nõnulla foris admota, quædam intra corpus assumpta, vtero robur conciliant, consumptoque superuacaneo humore, rimosam, hiantemq; vuluam constringunt, ac retinendi seminis vim conferunt. Et quoniam Cisalpinæ mulieres vt plurimum histerica affectione, seu vuluæ strangulatu, atque vteri vitijs infestari solent: necesse est, vt prę cæteris his vti consuescant. Quod si plus iusto arescant loci, ac sint retorridi medicamẽta ac cibi adhibendi, quæ moderatè humectent. Cæterùm qui initi coniugij aliquam laudem consequi volunt, nec speratæ prolis desiderio frustrari, hanc sibi legem præscribi patiantur, vt concubitum per interualla, statisq; vicibus peragant, ne sit frequentior, quàm res exigat, nec quàm expediat, rarior. Vtrũque enim fœcunditati æquè noxium. Siquidem semen profundere immoderatius, vires exhaurit, ac spiritus depopulatur. Diutius verò, quàm par est, cohibere, atque à congressu desuescere, semen inefficax, atque euanidum, minusque virile efficit. Opportunitas quoque eius rei spectanda, obseruandumque tempus, quando potissimè congredi expedit, quando commodum erit, quem animo conceperis, quem meditatus sis sexum procreare. Auicenna non proletarius, nec infimæ sortis auctor, tempus, modumque procreandi sexus describit. Vbi, inquit, menses defluxerint, sitque abstersus vterus, quod quinto ferè die vsuuenit, aut septimo, si vir mulieri congrediatur, à primo quàm est purgata die ad quintum, marẽ producit: à quinto verò ad octauum, fœmellam: rursus ab octauo ad duodecimum, denuo masculum: post illum verò dierum numerum, Hermophroditum. Horum effectuum licet nullam caussam adferat, probabilem

Aridus vterus quæ exigat.

Auicennæ consilium in conceptione molienda.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

lem tamen comminisci posse videor. Primis enim diebus elota vulua, humoreq; sordido accuratè expurgato, plus caloris cōcipit vterus, quo virile semē potentius coalescit mulicbri, atque in dextrū vteri sinū dirigitur, hepatis, dextriq; renis vi attractoria, è quibus etiā sanguis calidus in alimentum futuri fętus ijs diebus deriuatur: neq; enim sinistræ partes vtpote alciosę, ac frigidę, sanguinisque inopes, statim à purgatis mensibus aliquid conferre possunt: sed serius, ac parcius sanguis depromitur à sinistra partis venis, quas emulgentes vocant, quæ splenē, renemq; sinistrum perreptant, sic vt post quintum demum diem, vsque ad octauum ex illis aliquid sanguinis confluat, quo fœtus alendus est, ita cùm istæ partes vires suas obeant cessentque dextræ, ex situ loci atque alimenti frigidi ratione fœmella effingitur. Post octauum diem dextræ partes rursum conferendi sanguinis munus sibi assumūt, atq; ex illis denuo scaturire sanguis incipit masculo saginando. Post hoc dierū curriculū, quoniam ex omni parte impromiscuè sanguis mēstruus erūpit, ác vulua ex frigidi humoris affluxu plus satis vda efficitur, semenque neutri parti associatur, sed in media vteri capacitate fluctuat, Hermaphroditum confusa inter se semina moliuntur, qui conceptus modo ex dextro, modo sinistro sinu vires formamque accepit, atque vtriusque opera vtitur. Hinc androgyni nobis emergunt, seu Hermaphroditi. Quæ vox à Mercurio, ac Venere appellationē sortita est. Nōnunquā vitiosus hic, infamisq; cōceptus ex indecoro cōcubitu cōflatur, cùm pręter vsum ac commoditatem exercendæ Veneris vir supinus mulier prona decumbit magno plerunque valetudinis dispēdio, vt qui ex inuerso illo decubitu herniosi efficiantur, præsertim cū distento, oppletoque cibis corpore inusitata hac concessaque Venere vtuntur.

Auicēnæ sententia expcicata.

Venæ emulgentes quæ.

Quid Hermaphroditos gignat.

Enormis concubitus detestandus.

An excremento menstruo fœtus alatur, & an adolescentulæ concipere possunt, priusquã menses profluxerint.

CAP. X.

CONCVBITVM admittere nonnullas duodecimo ætatis anno, multis non sine maximo naturæ incommodo ac valetudinis dispendio, vndeuigesimo non profluere menses, quotidiana experimenta comprobant. Itaque sciscitantur plerique, an cùm matura sit aptaque viro mulier, mẽsibus nondum profluentibus, conceptui sit idonea: Multi in ea hærent sententia, vt id fieri posse negent, nec concipere, nisi à mensium profluuio, qui mihi veritati cõsentanea dicere videntur. Cũ enim adminicula desint, quæ cõceptum adiuuãt, atque humore, quo fętus alendus est, vterus sit destitutus: quî fieri posset, vt conceptus perficiatur? Matronę autem nostrates præsertim quę obstetricandi munus obeunt, ab arboribus sumpta similitudine sic ratiocinantur: Quemadmodũ nulli stirpi fructus denegatur, quę flosculum producit, nullaque arbor sterilis, quæ florescit, omnis verò arbor infœcunda, quæ floribus spoliata est: Sic adolescentulæ, quibus non efflorescunt menses, non implentur, nec vterus cõcepto semine in fructum extumescit, aut protuberat: prouectioribus aũt tãtisper inesse propagandæ sobolis facultatem, viresque fœtificandi insitas, dum m enses profluunt. Quum enim huius excrementi confluuiũ homini generando materiam suppeditet, maris semine, coaguli, fermentique more, hoc in sese conglomerante, fit vt nec ante humoris illius effluxum, nec cum fluere desijt, mulier possit concipere: nimirũ nutrimento, quo fœtus alitur, atque augescit, destituta.

Fluxus mensiũ ostẽdit cõceptionis argumenta.

Simile à florentibus arbustis.

Mẽsibus desinẽtibus desinit fœcunditas.

ſtituta. Cæterum hic alia ſuboritur quæſtio: Sitné menſtruum vtile excrementum, alendoque fœtui accommodum: an fœda tantum illuuies, quæ ſtato tempore, certiſque periodis, ceu ſentina exhauriatur. Scio equidem ita videri Plinio, ac pleriſque alijs, qui menſtruo vim monſtrificam, ac perniciosam attribuunt, idque exaggerant in immenſum, ac miris modis hoc virus exagitant. Sic Iuuenalis arrepto hinc inſectandi argumento, viros in mulieris odium concitat, illudque tota Satyra agit ex profeſſo, vt concepta illarum deſpicientia, nũquam ſe alligari coniugio patiantur. Noui equidẽ, quàm ſordida res ſit menſium proluuies, & quas noxas inferat ſupra legitimum tempus cohibita huiuſmodi ſentina, magnaque ratione ex Dei præſcripto inhibuiſſe Moſen, ne vir mulieri cõgrediatur tali vligine inquinatæ. Sic & gonorrheos, hoc eſt, ſanguinis profluuio obnoxios pollutoſque ex hominũ cõſortio ablegat luſtrariq; præcipit. Similiter Eſaias, quò extremas, ſummeque abominandas ſordes indicaret: Omnes, inquit, iuſtitiæ noſtræ tanquam pannus mẽſtrui illuuie, inguiniſq; tabe, ac ſanie contaminatus. Quæ tametſi vera eſſe conſtet, idque legiſlator ex ſupremi numinis conſulto rectiſſimè præſcripſerit, ne quem fœdo congreſſu inquinari, aut quidquam labis, & contagij contrahere contingat, non conuincunt tamen ſuper uacaneam eſſe huius humoris ſcaturiginem, nec quidquam ad fœtus nutritionem adferre momenti: cum Hippocrates profeſſionis medicæ conditor, eiuſque aſſectator Galenus, multis locis teſtificentur ſanguine menſtruo fœtum ali, eiuſque ex venis defluxu infantem incrementa ſuſcipere. Sic Galenus: ſanguis, inquit, ſemenque genitale, generatiõis noſtræ primordia exiſtũt, quæ ex ipſis principijs tanquã radice oriuntur. Sanguis ceu ma-

Mẽſtrui profluuiũ in quẽ vſum.

Sat. 6.

Leuit. 18. & 20.

Deut. 23.

Menſtruatis abſtinẽdum.

De tuẽda valetudine.

teries quædam apta, concinnaque, & artifici ad quiduis sequax: Semen opificis rationē obtinens. Rursus in commentarijs Aphorismorum: Sanguis menstruus alterum generationis nostræ principium natura humidum est. huc spectat Aphorismus Hippocratis: Mulieri vterum gestanti si purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum. Subducitur enim illi sanguis, qui alimenti ratione à toto corpore in vterum dirigitur. Si igitur profluentes menses vires infanti eripiunt, illumque alimento frustrantur, necesse est, vt quando cohibentur, ac subsistunt, prosint, totoque gestationis tempore nutrimenta suppeditent. Quòd si nihil conferant, nec ex his quidquam assumatur in fœtus nutricationem: quid cedo causæ est, quòd grauidis ac lactantibus inoffensè, citraq; vllum incommodū menses subsistunt? Cuius non alia adferri ratio potest, quàm quòd in lactis vbertatē absumatur, vel alendo fœtui sit vsui. Quò autem hæc quæstio plenius explicari possit, Dilemma hoc subijciam. Si menstrua nihil conferunt ad fœtus alimentum, concipere mulieres possunt, etiamsi illa non profluant, cùm natura ex venis sanguinem possit elicere in fœtus alimoniam. Si verò conferunt, atque alendo, fouendoque infanti sunt adiumento, cōcipere non possunt, nisi profluant. Aristoteles autē disertè hunc nodum dissoluit, Conceptus, inquit, mulierum à profluuio menstruorum sua natura contingit, & quę his carent, steriles magna ex parte existūt. Verùm fieri potest, vt aliquæ etiam sine eorum profluuio concipiant, videlicet quibus tantum humoris in vtero colligitur, quantum restare solet ijs, quæ purgantur. Siquidem nonnullis in vtero humor inhæret, sed non tantus, vt erumpat ac foras profluat, qui tamen sufficere possit ad nutriendum fœtum. Pleræque etiam dum menses pro-

Lib. 1. Apho. 14.

Lacte madescunt vbera, vbi menses subsistunt.

Dilemma auctoris de menstruorū profluuio.

Histo. animalium.

profluunt, imprægnãtur, postea concipere nequeunt, quibus vulua statim a purgatione comprimitur, nec amplius dehiscunt loci. Id ipsum Galenus dilucidè his verbis explanat. Vasa vuluę quę in partem interiorem penetrant, ex quibus menses profluunt, cũ mulier conceptura est, ora aperiunt. Cõceptionis verò tempus est inceptis iam mensibus, vel præcipuè cessantibus. Quanquam enim reliquo etiam purgationis tempora aperta hæc ora sint, non tamen concipere vllo modo mulier potest, cùm semen nequeat in vtero contineri, sed ab influẽtis sanguinis copia eluatur. At desinẽtibus, vel incipientibus menstruis, & ora aperta sunt, & menstruum non confertim, sed paucum ac sensim effluit, quasi humore quodam rosido insudante, quo vterus madescit, vnde efficitur, vt ad asperitatem vuluæ semen adhæreat, satisque alimenti ex sanguinis confluentis stillicidio cõsequatur. Antè enim, quàm menses se proferunt, conceptus ob id fieri nequit, quia alimento caret, nec semen adhærescit; nam eo tempore occlusis vasis vulua læuis relinquitur, semen propter læuorem, ac vitream politiem defluit, nec vnire potest, ac coalescere; aspera siquidem, ac scabræ magis, quàm extersa ad coalescendum, ac ferruminandum sunt idonea. Hinc scorta, quæ crebrius se viris subijciunt, atque identidem subagitari patiuntur, non concipiũt. Quò spectat illa Hippocratis sententia: Quæ humidos habent vteros, non concipiunt, extinguitur enim in his genitura, vt plantarum semina in palustri, atq; vliginoso loco. Similiter quę siccos, aridosque habent vteros, progignendis quoq; prolibus sunt inhabiles, necesse est enim locos sanguine modico madescere, ac mẽstrui stillicidio subinde irrigari. Quàm firmis autem rationibus nitãtur, quamq; validis argumẽtis opinionem suã fulciant,

De vul. sec.

Quur scorta nõ cõcipiant.

Lib. 1. Apho. 62.

ciant, qui mẽstruis ad fœtus nutritionẽ vllam vim inesse negant, non discutio. Constiterit sanè illis opinionis suæ ratio: ego nunquam in animum induxero, inutilem esse hunc humorem, nec quicquã prodesse ad fœtus generationem. Cùm enim omnibus ex æquo, quæ inculpata valetudine vtuntur, stato tempore menses decurrunt, quid aliud statui potest, quàm in vsum aliquem depromi hunc humorem, nec veneni naturam obtinere, nisi vltra legitimum tempus in corpore resideat, aut ex morbo, alióue vitio cohibeatur. Sic in plethoricis, hoc est, qui plenitudini humorumque redundãtiæ obnoxij sunt, syncerus etiam sanguis, nisi perspiretur, putrescit, ac synochon inducit, febresq; alias contagio affines, in quibus exanthemata, multaq; papularum, ac variolarum genera in extima corporis parte erumpunt. Sic videmus ędes diu occlusas flatibus ventisq; minus expositas graueolentiam, situmque contrahere. Cùm igitur menstruum sit execretio redundantis sanguinis, qui ob sexus imbecillitatem nec calore cõcoqui, nec exercitio discuti queat, ac dissipari: necesse est illud ex Lunari concitatione, atque impulsu, suo tempore erumpere eiusque defluxu corpus expurgari, vel si sisti contingat, ac cohiberi, corruptelã induere, virusque naturam asciscere. Quod ipsum nõ fit, vel nutrientibus, vel prægnantibus magno argumento humorem illum oportuno tempore vsui esse, alendoque fœtui non inutilem, nõ eum, qui vtero diutius inhærens computrescit, sed qui à conceptu ex venis distillat in vterum, totoque gestationis tempore alimenta subministrat. Quo fit, vt si loci dehiscant, ac menses profundi contingat infans, aut non sit vitalis, aut valetudinarius existat.

Continuæ febres.

Simili ab ædibus occlusis.

Quæ mẽstrua venenata.

Animam non à parentibus proseminari, sed infundi

fundi diuinitus, omnisq́ interitus, ac corruptelæ esse expertem, tū quoto gestatiōis die inducatur.

CAP. XI.

NVLLA re magis accēditur atque inflāmatur in amorem, ac venerationem opificis humanus animus, nulla re propius sibi innotescit, quàm cùm se intimè explorat, mentisq; præstantiā fixius contemplatur. hac enim ratione efficitur, vt homo in Deum mentem erigat, atq; in illius notitiam perducatur, calcatisq; sordibus ac vitiorum cœno meminisse incipiat se diuinitatis esse consortem. Nec sanè exigui momenti res est, aut oscitanter, leniq; ac suspensa, vt aiunt, manu transigenda, quòd homo ab opifice spiraculum vitæ acceperit, atque ad imaginem, Deiq; similitudinem sit conformatus. cuius muneris dignitatem ac prærogatiuā nemo in figura formaq; corporis sitam existimet, sed in parte hominis interna, hoc est, in anima rationali constitutam, quæ cùm sit spiritus ęthereus, ac substantia incorporea ex diuinæ mentis archetypo deprompta, hoc homini pręstat, vt Deo sit similis, diuinæque essentię particeps. Corpus autem quoniam ex concretione materię massaque terrea cōflauit opifex, mortale & caducum pro tempore esse sustinuit: animā verò cùm ex se suoque inspiratu nobis indidit, interitus, omnisq; corruptelę immunem esse voluit, atque expertem. siquidem cū imago Deiq; essentia sit æterna, atq; anima ex illa dimanauerit, necesse est perenniter illā subsistere, eandemq; cum sua origine naturā sortiri, hoc est, esse immortalē, atq; æternitati destinatā. Et quanquā nonnihil labefactata sit animę vis, minusque expresse referat architecti imaginem, non tamen prorsus extincta est, cū vulnus manu hostili illi inflictū seruatoris munificētia sit obductum, eiusq;

Mens in Deū nos erigit.

Homo Dei imago.

Deus collapsæ naturæ instaurator. virtute reſtaurata omnia, quæ primi hominis vitio collapſa erant, ac fœdè deformata. Quod ſi quis huius diuini muneris vires experiri, eiusque excellentiam ſpectandam ſibi exhiberi velit, in ſe ipſe deſcendat, ſuamq; mentem in conſilium adhibeat, ac ſedulò excutiat, profectò inueniet eximias, ampliſſimasque dotes, atque egregia ornamēta, quibus cuiuſque mens affatim eſt inſtructa: *Animæ dotes et ornamēta.* rationem, intelligentiam, iudicium, delectumq; rerum, ingenij agilitatē, memoriam, tum pleraq; alia, quæ euidenter cuincunt præſtantiorem eſſe animam, quàm vt corporea cenſeri debeat, aut corruptiōi obnoxia. *Mentis vis et præſtantia.* Hęc vna eſt, quę corpus viuificat, regit ac moderatur, illudque varijs actionibus inſtruit, multisque munijs exercet. Quò fit, vt ex multiplici effectu, diuerſisque operationibus varias appellationes ſortiatur. Siquidem, vt Auguſtinus ait, *De ſpiritu et anima, c. 34.* cùm corpus animat, vitaque imbuit, Anima dicitur: dum vult, Animus: dum ſcientia ornata eſt, ac iudicandi peritiam exercet, Mens: dum recolit ac reminiſcitur, Memoria. dum ratiocinatur, ac ſingula diſcernit, Ratio: dum contemplationi inſiſtit, Spiritus: dum ſentiendi vim obtinet, Senſus: quæ omnia animæ officia ſunt, quibus potentiam ſuam declarat, ſuasque actiones exequitur. *Mentis ſedes.* Hęc in celſiſſima parte corporis collocata, cœloq; proxima vim ſuā in reliquas partes efficaciter diffundit. Non eſt illa demerſa in ſanguine, non à progenitoribus, aut facultate ſeminali deriuata: ſed ab omni materiæ cōcretione, omnique labe corporea aliena, recens à Deo creata, opificio ſuo iā confirmato infunditur, *Mens atque anima incorporea.* non mutuatitia, aut aliundè aſcita, vt ſtatuunt Pythagoræi Druidę, qui abſurdam quandam μετεμψύχωσιν, hoc eſt, tranſanimationē induxerūt, qua *Inepta animarū tranſmutatio.* perſuadere conati ſunt animas à morte alterius in aliena corpora demigrare, non hominum modò,

ſed

ſed pecudũ etiam ac belluarum: Quod ſic expreſſit Ouidius Metamorphoſis decimoquinto.

Morte carent animæ, ſemperque priore relicta
Sede, nouis habitant domibus, viuuntque receptæ.
Omnia mutantur, nihil interit, errat & illinc,
Huc venit, hinc illuc, & quoſlibet occupat artus
Spiritus, eque feris humano in corpore tranſit,
Inque feras noſter, nec tempore deperit vllo.

Hinc ſuperſtitiõis huius aſſectatores eſum carniũ ſibi interdixerunt, nefas arbitrati ex vllo animantis genere quidquam deguſtare, ne, vt feſtiuiter ac falsè Tertullianus, bubulam de aliquo proauo quiſquã obſonet. Quæ perſuaſio Chriſtianæ profeſſionis hominibus prorſus reijcienda, cùm Orthodoxi certo ſtatuant ſuam cuique animam attribui, eamque tum demum infundi, cùm fœtus omnibus ſuis membris articuliſq; fuerit delineatus, quod ferè quinto ac quadrageſimo à conceptu die fieri aſſolet, præſertim maribus, vbi nono menſe lucis huius auſpicia ſunt accepturi. Fœminis ſiquidem, quarum natura magis flaccida, ad quinquageſimum diem formationis tempus porrigitur. Et quanquam non omninò certo fixoque dierum numero hæc terminari poſſint: Hippocrates tamen exactiſſimè ad calculum reuocauit, quo tempore infantis effigies, formaq; abſoluitur, quo motum accipit, quo natiuitatem conſequitur. In libro ſiquidem de natura fœtus: ſi marem inquit, trigeſimo die perfici contingat, motum accipit ſexageſimo, menſeque ſeptimo in lucem prodit. Quod ſi quinto & trigeſimo die formam acceperit, motu potitur ſeptuageſimo, menſeq; octauo naſcendi primordia accipit. Si verò die quadrageſimo quinto legitimam formam adeptus fuerit, nonageſimo die mouetur, ac nono menſe natiuitatem

Tertulliani ſalſum dictũ.

Animam rationalẽ quando homo concipit.

Quoto dierũ numero fœtus abſoluitur.

consequitur. Ex quo dierum mensiumque decursu ac serie, liquidò apparet formationis diem duplicatũ motus diem constituere, motionis verò triplicatum nascendi tempus commonstrare. Verbi causa, vbi trigesimus quintus formam perficit, is duplicatus diem motus septuagesimum cõstituit, qui rursus triplicatus bis centum senosque dies seu septem menses conficit, si cuique mensi triginta dierum numerum assignes. Pari modo de reliquis ratiocinandum. Cæterùm cùm fœmina tardius perficiatur, sitq; eius gestatio productior, paulò diuersius subducitur ratio. Illa siquidem trigesimo tertio die formata, motum accipit septuagesimo, mensèque septimo nascitur. Cùm verò quadragesimo à conceptu die illam formari contingit, octuagesimo motu potitur, atque octauo mense in lucem producitur. Quòd si quinto supra quadragesimum die conformetur, motum accipit nonagesimo, mensèq; nono eruptionem molitur: porrò cui quinquagesimo die forma absoluitur, centesimo moueri incipit, ac decimo mense eluctatur, lucisque beneficio perfruitur. Hæc prolixius à me enarrata sunt, quò quisque intelligat animam rationalẽ tum demum infundi, cùm fœtus absolutam formam sit adeptus, suisq; lineamentis exactè distinctus. Neque enim anima primo mense formationi fœtus insistit, sed facultas vteri, ac vitalis vis seminis magna solertia operi elaborando incumbunt, ac sensim ad distincta membra, exactamque formam prouehunt. Primis siquidem sex diebus in oui speciem semina conglobantur, lactisque cremorem referunt ac fibræ quædam tenuissimo cõtextu, telis aranearum non absimiles producuntur, deinde subsequentibus nouem diebus sanguinem & spiritum subministrant acetabula ac venæ vmbiculares, ex quo primum

Fœmella tardius masculo perficitur.

Rudimenta humanæ formationis.

primum effigiantur membra organica, quæque nutritioni sunt accommoda, vtpote hepar, cor, splen, pulmones, cerebrum, quæ à primo conceptus momento ad decimum octauum perficiuntur: postmodum ad quartum & quadragesimum diem cæteræ partes conformantur, fœtusque vitalis esse, ac sentire incipit, licet ob imbecillitatem aut non moueatur, aut tanta debilitate, vt gestans id sentiscere nequeat. Hoc itaque tempore anima rationalis vterum subire creditur, ac naturales facultates seu potentias sua vi imbuere, totumque opificium perficere. Quod ipsum Augustinus *Quæsti.32.* Moisis testimonio comprobat. Siquis, inquit, *Exod.209.* percusserit mulierem vterum gerentem, & abortierit, si fœtus formatus fuerit, det animam pro anima: Si verò informatus fuerit, multetur pecunia. Quo conuincit animam non inesse fœtui, nec hominis nomē promereri, nisi omnibus lineamētis sit consummatus, exactamque formam consequutus. Cùm itaque iam formato corpore inseratur, non est quòd quisquam existimet in conceptu illam cum semine deriuari. Siquidem si semini rationalis anima, quæ perenniter subsistit, inesset, aut cum illo proflueret, multæ, vt ille ait, quotidiano effluxu seminis, animæ euanescerent. Quamobrem non ex Adamo, aut progenitoribus illam propagatam credi par est: sed singulis momentis creari infundique diuinitus. Quod hoc dicto stabiliri posse video: Pater meus adhuc *Ioann. 5.* usque temporis operatur, & ego operor. Quo subindicat Deum Optimum Maximum & illi æqualem eiusdemque essentiæ filium creandis conseruandisque hominum animis occupatum, illisque producendis intentum, quibus quodque animal subsistit, vitamque propagat ac tuetur.

Quo

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Psalm.35. Quò spectat illud Psalmographi: Homines & iumẽta saluat Dominus, hoc est, animalia quæque sustentat Deus, suaq; vbertate pascit ac saturat. Qui cùm vnicè erga genus humanum afficiatur, peculiari munere ac dotibus hoc opificium instruxit. *Dauidis locus explicatur.* Alia enim ratio hominum, quàm belluarum, longeque illorum conditione præstantior. Siquidem hominibus rationem, mentemq; indidit, & quod reliquis animantibus negatum, in cõditoris agnitionem perduxit, suaq; diuinitate afflauit. Quam munificentiam cùm agnosceret Iob: Ipse, inquit, *Iob. 31.* docet nos supra iumenta terræ, & supra volucres aëreas erudit nos, quo indicat homines præstare cæteris animantibus, ac Deum suas dotes ac munera illis cumulatius impressisse. Hoc quoque singulari donatiuo, summique principis munere honorario, sunt destituti, inelaborati, imperfectique partus, effluxus denique præmaturi, abortusque præproperi, ac præter humanam speciem enormiter monstrosi. Quorum nonnulla licet palpitent, illisque vitale quiddam inesse videatur: non tamẽ ab anima rationali id sunt consecuti, sed à facultate formatrice, ac spiritu gignitiuo, quæ semini ac *Embrio primis mẽsibus hominis nomen promeretur.* sanguini mẽstruo insunt. Hęc enim primis quadraginta diebus conceptum alunt ac vegetant, formamque hominis emoliuntur. Habent quoque reliquæ animantes spiritum vitalem, reliquasque animæ potentias, vegetantem & sentientem, quas ex seminis facultate sanguinisque effluxu consequuntur, atque illi in vtero augescunt, illorumque beneficio vita potiuntur. Quò spectat illud Leui- *Leuit.17.* tici: Anima omnis carnis in sanguine eius est. Vita siquidem atque animantis cuiusq; spiritus in sanguine subsistit, eoque alitur ac fouetur, vt elychni flamma effuso oleo. Quam animæ vim, vt optimè nouit Galenus, ita ingenuè ignorare se fatetur, Animæ

nimæ rationalis ſubſtantia quænam ſit, vndeque profecta. Qui ſi meliori philoſophia fuiſſet imbutus, nihil addubitaſſet pronunciare, Animam diuinæ mentis eſſe ſcintillam, ac ſpiraculum, quæ hominem à belluis diſcernit, atque immortalitati aſſerit. Propriam autem ſingulis animam inſitam, ac ſuo cuique corpori peculiarem, cùm multa demonſtrent, tum maximè tanta in hominum moribus, ingenijs, iudicijs, opinionibus, affectibusque diſſimilitudo & diſparitas iudicare mihi videntur. Siquidem quot homines, tot ſententiæ, & quod Horatius ait:

Anima quid.

Anima ſingulis diuerſa

Lib. 2. ſerm. Saty. 1.

Perſ. Sat. 5.

Millia quot capitum veniunt, totidem ſtudiorum.
Mille hominum ſpecies, & rerum diſcolor vſus:
Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno.

Quæ non aliundè mihi prouenire videntur, quàm ex diuerſæ conditionis animis, ac multiplici cordis varietate & diſcrimine. Finxit enim Deus ſigillatim, vt ait Dauid, corda menteſq; hominum, ac ſuam cuique indolem attribuit, ſuæque naturę ac conditionis animam conſignauit. Hinc Solomon ſibi plaudit & gratulatur, quòd animum felicem ſortitus ſit, corpuſque incontaminatum, animæ moribus congruens, & accommodum. Qua autem in parte collocetur anima, quámue ſedem occupet, multi veterum in quæſtionem vocant. Philoſophi cordis meditulliū illi aſſignant. Quod deſignare videtur Sapiens, cùm inquit: Omni cura cuſtodi cor tuum, quoniam ex ipſo vita procedit. At Medici, qui exactius naturę opera ſunt perſcrutati, in cerebro illam conſtituunt, ex quo omnes ſenſus ac facultates animæ, omneſque actiones procedunt. Huius tamen vis per ſingulas corporis partes diffuſa, omnia membra calore fouet, ac viuificat, ſuiſque viribus inſtruit. Cor verò tanquam vitæ fontem peculiari vi imbuit per arterias

Pſalm. 2.

Sap. 8.

Prouerb. 4.

Animæ domicilium.

Venæ apopleticæ.

χαροτίδεας seu soporarias iugulum perreptantes, quibus præcisis sterilescunt homines, vel oppletis apoplexi feriuntur, necesse est enim vias esse quasdam, atque arteriarum venarumque decursus, per quos humores spiritusque cùm animales, tum vitales, vltrò citroq; possint commeare, ac calorem natiuum ab anima concipere. Vt enim triclinium quamlibet spatiosum luculento igni incalescit, ac cœnaculum hypocausti halitu ac tepore quaquauersum impletur: ita corpus animæ vires vndique diffusas efficaciter percipit, suasque operationes illius munere exercet. Anima siquidem licet vni loco affixa prædicatur, vim tamen suam longè lateque diffundit, atq; in qualibet parte corporis se profert, suaque officia cuique membro distribuit. Sic oculi, aures, nares, lingua, pedum, manumque articuli animæ sunt instrumenta, quorum ministerio vtitur. Quod si instrumenta, & quę illi inseruiunt organa vel vitiata sunt, vel inepta, vel impedita, minus exactè animæ munia perficiuntur. Quod in fatuis, seniculis, infantibus, quiq; emotæ mētis existunt euenire perspicimus, in quorū nonnullis vel serius se facultates animæ proferunt, vel prorsus extinguuntur. Vt enim ignis cineribus obductus non emicat, ac sol densa atraque nube obiecta minus lucis exhibet: ita anima humidæ aut vitiosæ materiæ immersa caliginē quandam concipit, quæ menti offusa rationis lumen offuscat. Et quanquam in ætate puerili minus illa eluceat, quā in adulta: non est tamen quòd quisquam existimet illi suam inesse infantiam, ac sensim incrementa sumere accessuque ætatis augescere, tum morbo senioque imminui. Cùm sua vi, suisque dotibus ab ipso vitæ primordio maneat instructa, nec enim sua ipsius substantia aliquid detrimenti accipit, sed instrumenti, atque organi ineptitudo efficit, quò

Simile à calenti foco.

Mēbra animi instrumenta.

Simile à sopito igne.

In pueris anima imperfecta instrumēti ratione.

quò minus functiones suas obeat, suaque munia exequatur. Qua de re sequenti capite fusius tractare institui, quo corporis animæque facultates plenius innotescãt, & quàm inter se consentiant, mutuisque morbis afficiantur, cuique pateat.

Anima, tametsi sit incorporea, nec ex concretione materiæ, aut elementis constet: affectibus tamen exposita est, suasque sentit perturbationes, & parthemata, quæ in corpus redundat.

CAP. XII.

QVVM anima suas functiones, & munia per corpus obeat, atque exequatur, idque domicilium circumferat, vt affixam testam cochlea: fieri magna ex parte solet, vt affecto corpore anima quoque afficiatur, non quidem affectu primario, vt plerisque visum est, sed per consensum, ac lege consortij. Tanta est enim in ijs sympathia, eaque affinitas, & cognatio, vt vitia quædam, virtutesque animi in corpus, & corporis in animum dimanẽt, ac transfundantur. Siquidem cùm anima corporeis organis vtatur, quæ multifariam noxijs humoribus vel affici contingit, vel vitiari: fit vt corruptis vitiatisque instrumentis, vel etiam impeditis, nequeat illa pro dignitate vim suam explicare. *Simile à testudine & cochlea.*

——— Sic corpus onustum
Extremis vitijs, animam quoque prægrauat vnà,
Atque affigit humo diuinæ particulam auræ. *Hora. Serm. libr. 1.*

Quod cùm Sapienti quoque Hebræo ante Horatium esset perspectum: Corpus, inquit, corruptioni obnoxium aggrauat animam, ac terrenum domicilium mentem deprimit, obruitque sensum multa meditantem. Et quanquam animæ sub-

stantia

Simile à splẽdore solis. stãtia nihil vitij, nihilq; labis aut contagij ex concretione corporis contrahere creditur: vt tamen solis radijs officit, tenebrasq; offundit, dẽsa nubes: vtq; oculus obiecto varij coloris vitio aliter, quã re vera existunt, omnia apparent, nimirum cærulea, flaua, viridantia, cianea, rubentia: ita lumen rationis offuscat, mentemq; obnubulat corporis intemperies, efficitque vt animę actiones deterius perficiantur. *Simile à varij coloris conspicillis.* Sic ebrij ac deliri gemina conspectare se credunt, cùm vnica res sit obuia. Sic melancholici absurda imaginantur, sibique somnia fingunt. Cholerici irritantur ac temerè excandescũt, cerebro scilicet humoris noxij fuligine oppresso. Quas autem iacturas, quæúe incommoda menti inferant humores corporis præter leuiusculos, aliquot formidãdi morbi declarant. *Humores mẽti infesti.* Lethargus, apoplexis, paralysis, spasmus, mania, phrenitis, epilepsia, qui tam validè omnes cùm corporis, tum animæ vires conuellũt, vt homo totus sibi excidat, omnisq; vis mẽtis prorsus obruatur. Animus itidẽ si qua labe detinetur, atq; vel odij, vel iræ, zelotypiæ æmulationis inuidiæ, obtrectatiõis veneno sit imbutus, corpus quoque in mutuum discrimẽ pertrahit, parique malo inuoluit. Ne commemorem interim reliquas animæ cupiditates: quarum impotentissimæ cogitationes, somnos, aliaq; per quietem visa perturbant. *Lib. 1. cap. 1. Mala mens inquieta.* Nihil enim, teste Fabio, tam occupatũ, tam multiforme, tam inquietum, tot denique ac tam varijs affectibus concisum ac laceratum, quàm mala mens, adeò vt nec valetudini, nec honestis vllis artibus vacare, aut liceat, aut libeat. Quippe quibus non somnus res delassatis placidissima, non quæ ægroto, mœrentique animo medicus, oratio, nõ cibus denique aut potus, qui corpus alit ac vegetat, suauis est. Quę enim ijs possit animi tranquillitas, quę mentis securitas & constantia?

Quos

Quos diri conscia facti *Iuuen. Sat. 14.*
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum.
Pœna etenim vehemens, ac multo sæuior illis,
Quas vel Cæditius grauis inuenit, aut Rhadamanthus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.

Quo spectat illud Esaiæ: Impij cor tanquam mare æstuat, cuius fluctus redundat in lutum, & conculcationem, nulla siquidem pax, nec vnquam pacata mens impijs, dicit Dominus. Cũ mala mẽs sepè læta existat, secura nunquam. Hæ autem affectiones animorum tam sunt violentæ ac feroces, tantæque in inferendis malis sæuitiæ, vt quæ menti latenter inhærent, etiam foris se proferant, suisq; se indicijs prodãt. Et quemadmodum animi puritas, mentisque integritas in oculis, in vultu, colore, lineamentis relucet, totoque se habitu ostentat: ita animus funestus vitijsque oblitus se palam exerit ac foras erumpit. Quod Esaias indicat, cùm inquit: Agnitio vultus eorum respondet eis, hoc est, species, externusque corporis habitus improbos illos esse arguit ac sceleratos, nec nisi fraudes, imposturas, insidias, seditiones, omniaque hostilia meditari. Cui consonat illa Solomonis sententia: Stultorum oculi passim oberrant: In facie prudentis lucet sapiẽtia, vultus siquidem hominis est certissimus mẽtis index, quæq; in abdito intimoq; animi recessu delitescunt, in apertũ profert. Sic Catilinæ, vt Sallustius ait, color exanguis, fœdi oculi, citus modo, modo tardus incessus, prorsus in facie vultuq; vecordia inerat: animus impurus, dijs, hominibusque infestus, nec quietibus sedari, nec vigilijs potuit: ita conscientia mentem anxietate & formidine exagitabat. Nec enim vllum quamlibet leue aut exile animi vitium est, quin in externo habitu certa argumenta exhibeat. Siquidem odium,

Cap. 7.
Vultus animi index.
Cap. 3. Esaiæ locus explicatur.
Eccle. 8. Prouer. 17.

ira, metus, excandeſcentia, triſtitia, amor, inuidia, proditio, furandiq; ac prædandi ſtudium in vultu relucent, ac foris primaq; fronte ſe proferunt. Sic Diogenes aliquando conſpicatus exangui giluoq; colore iuuenem: aut amare illum, aut inuidere pronunciauit. Inuidi enim cùm aliena virtute diſcruciantur, contabeſcunt, ac medullarum, oſsiumque putredinem concipiunt. Alium quendam cùm ex amore palleſcere videret: in proprio quidem corpore mortuum illũ dictitabat, viuere autẽ, in alieno. Quæ commonſtrant vitia vtriuſq; partis vltro citroque commeare, atque alteram alterius incõmodo affici, mutuisq; malis infeſtari. Cyprianus autẽ corpus extra culpã vindicat, nec ſuſtinet illi quicquam impingi. quotquot enim in homine pullulant vitia, animæ imputat, quæ ſola ſentit, viuit, & mouetur. Corpore verò ſic animam vti aſſerit, vt fabrum malleo vel incude, in quo format omnium turpitudinum idola, fingitq; quęlibet cupiditatum ſimulacra, neque enim, vt is ſtatuit, caro eſt peccati dictatrix, aut malitiæ inuentrix; nec ipſa cogitatus format, agendaq; diſponit: ſed ſpiritus eſt officina, qui per eam quæcunq; affectauerit, peragit. Quòd verò caro aduerſus ſpiritũ, & aduerſus carnem ſpiritus contendere dicitur, impropriè dictũ arbitratur. Quia ſolius animæ lis iſta eſt, quæ ſecũ ipſa rixatur, & cum proprio arbitrio litigat. Siquidum deſiderij ſui veneno mens ebria, corpus contumelijs applicat, ac iunctis amplexibus ambo in mortiferas ſuauitates delapſi obdormiunt. Quæ tametſi acutè illi viro diſſeruntur; Paulo tamen aſſentiri par eſt, qui corporis molem officere cenſet animæ actionibus, illiuſque conatibus eſſe impedimento. Caro ſiquidem, vt is ait, cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem: hęc autem inter ſe mutuo aduerſantur, vt non quæcunque

Diogenis ſententia de iuuene pallido.

Prouer. 14. Amantes palleſcunt.

In prolego de virtute Chriſt.

Corpus animi inſtrumẽtum.

Corpus animi vt ad actiones impellitur.

Gal. 5.

cunque vult homo, eadem faciat. Oneri est enim terrestre domicilium animæ, illamque remoratur, quo minus concepta mentis perficiat. Et quemadmodum equus calcitrosus sessori minus obsequitur, illúmque excussisse laborat: ita corpus animæ ad præclara instiganti obluctatur ac moram inijcit, semperq; ob insitã naturæ prauitatem mãcipium hoc refractariũ existit ductori suo, minusq; obsequiosum. Quod Christus apostolis dormitantib⁹ ac somniculosis inculcat, cũ inquit, Spiritus quidẽ prõptus est, caro aũt infirma. Caro siquidẽ ad spirit⁹ monita ac vellicationes obsurdescit, minúsq; expeditè iussã eius exequitur. Vt enim qui aliquò iter instituit, alacriter quò illi destinatũ est, ꝓperat: sed plus satis suffarcinat⁹, atq; oneribus, clitellisq; depressus cunctãtius ꝓgreditur, ac contra animi votũ seri⁹ iter absoluit, metãq; assequitur: sic anima sarcina corporis degrauata, summa molestia ad metam contendit, atq; ægrè iter inceptum peragit. Quamobrem nõ est quòd quisquam existimet corpus omnino otiosum, sed naturales corporis facultates, & potentias, quiq; illi inhærent humores, vel vsui esse, vel detrimento animæ actionibus, mutuamque præstare operam. Frustra enim, ac pter meritũ corp⁹ cum anima vel gaudij, vel cruciatus æterni foret particeps, nisi in multis se præberet sociũ ac ministrũ. Sit sanè corpus animę vas ac domicilium, sit receptaculũ, sit officina, sitq; organũ aut instrumentũ, vel deniq; hospitiũ: ex eo tamen aliqd labis cõtrahit: Vt vinũ generosum ex lagena obducta situ, olidóq; ac mucido dolio saporẽ vitosum. Quòd si quicqd est hominis, omnésq; eius functiones animę attribuẽdæ: necesse est in illã affectus cadere, ac passionib. obnoxiã, nullaq; in parte, aut saltem mitius culpandũ corpus. Augustinus certè nõ esse omnino animã ab affe-

Simile ab equo calcitroso.

Matth. 26.

Simile ab onusto baiulo.

Simile à vapido dolio.

Anima affectibus obnoxia.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ctibus immunem, huiusmodi argumentis conuincere tentat. Omne quod mœrore, metu, tristitia, indignatione, vindictæ cupiditate afficitur, passibile est: Anima, cùm voluntatis, votique compos non fit, suoque desiderio frustratur, dolore afficitur: Ergo passiua esse conuincitur, qui mihi argutè ratiocinari videtur. Si enim anima alligata corpori, doloris, omnisque affectionis foret expers, nullos apud inferos sẽtiret cruciat⁹, nulla tormẽta. Quod aliter se habere commonstrat Euangelicæ concionis series de diuite epulone, qui cùm flãmis cruciaretur, æstuantem linguam refrigerari cupit, sibiq; aliquod doloris lenimẽ adhiberi. Quæ figuratè ac parabolicôs intelligenda, ne quis substantias incorporeas membrorum vti ministerio existimet. Scriptura siquidem ad captum humanæ mentis se accommodat, ascitisque appositis verbis, ac petita ex natura rerum similitudine, Dei erga probos fauorem ac munificentiam declarat: aduersus improbos verò vltionem ac scelerũ vindictam. Simili loquendi tropo sacri codices Deo indignationẽ, irã, Zelum, gemitus, suspiria, faciem denique, vultum, oculos, manus, brachia attribuunt, quod non alia ratione assequi possit humana imbecillitas immẽsam supremi numinis vim, ac potentiam, nisi populari more ea nobis inculcaret. Cũ itaque constet scripturæ testimonio animas solutas corporibus, ac damnatiõi destinatas, tormentis affici: qui fieri possit, vt corpori alligatæ, atque humanis nexibus impeditæ nõ eadem perpetiantur? Equidem mihi persuadeo animas, vtpote cœlitùs delapsas, non extingui, nec sentire interitum: sed tamen diuexari, ac carnificinam perpeti, mentisq; stimulos ac conscientię morsus persentiscere. Quod ipsum post Esaiam indicat Christus, cùm inquit: Vermis eorum non moritur, & ignis nõ extinguitur. Vt enim caries,

Luc. 16.

Tropi scripturæ de Dei mẽbris.

Deo qua ratione mẽbra attribuũtur.

Cap. 66.
Marc. 9.

ries, vt que teredines ac vermiculi lignum quamlibet durum erodunt, vt denique ignis in obuia quęque vim suam exerit: sic animam consciæ mentis stimuli confodiunt, internęque furiæ illam vrunt, pungunt, ac dilaniant. Cùm animus auaritia feruet, vindictæ cupiditate accenditur, ira inflammatur, inuidia tabescit, amore vritur, mœrore contrahitur: nemo est, opinor, qui non quiduis paratꝰ sit & facere & pati, quàm talē in intimis præcordijs subire carnificinam, tantamque in abditissimo animi recessu perferre lanienam. Multò enim sæuior, longeq; atrocior est animę, quā corporis cruciatus ac tortura. Quod interrogatiōis scemate, quò animo acriores infigeret aculeos, sic expressit Persiꝰ. *Simile à carioso ligno.* *Animi cruciatus, quàm corporis sæuior.*

Anné magis Siculi gemuerunt æra iuuenci,
Aut magis auratis pendens laquearibus ensis,
Purpureos subter ceruices terruit? imus.
Imus præcipites, quam si sibi dicat, & intus
Palleat, infelix quod proxima nesciat vxor.

Alia itaq; ratione affligitur, aliter sensu, tactuque afficitur anima, quàm corpus, dum vapulat, dū flagris scuticisq; subigitur, dum vulnus accipit, dum mēbra luxantur, dum illi faces ac tormenta admouentur. Siquidem anima rationalis vtpote spiritus incorporeus latentes experitur vexationes ac torturas, anxietatem, formidinem, Zelotypiam, inuidentiam, odium, indignationem, mentisq; inquietudinem, ac conscientiæ remorsum. Quos affectus, vel, vt verius dicam, perturbationes si diutius animo inhærere contingat, illasq; nec ratione discuti, nec diuino præsidio superari, non solū mētem, sed corpus quoq; sæuissimè discruciant. Itaq; alterū alterius legibus tenetur, sibiq; mutuo sunt obstricti. Hoc tamen prærogatiuæ, idq; honoris ac dignitatis anima obtinet, vt multa per se, corpus verò nihil absque eius vi & agitatione efficere possit. Du-

Anima multa agit absq; corporis adminiculo.

pliciter itaq; anima suas facultates perficit: quasdam per organa, nonnullas absque his, nulloq; corporis adminiculo. Sic quæ intellectu ac ratione, mentisque iudicio peraguntur, solius animæ munera sunt. Operatiões autem manuales absq; corporis ministerio exequi nequit. Siquidem architecturam, cæmentariam, pictoriam, plasticen, pigmentariam, artesque alias in vsum hominum excogitatas, animo quidem menteq; homo cõcipit, sed manibus ea perficit, atque instrumenta corpori attributa ijs accommodat. Cęterùm cùm anima contemplationi rerum insistit, cùm præterita memoria repetit, cùm futura meditatur, ijsq; præsentia cõnectit, dum ratiocinatur, dum occulta inuestigat, atq; abdita quæq; perquirit ac rimatur, cùm in extasi constituta, subductaq; in sublime, vt Paulus, arcanorum fit particeps, genuina insitaq; à Deo vi vtitur, nulloque corporis eget adiumento, nisi ea in actum proferre velit. Tunc enim corpus animę assistit, vt indiuiduus comes & collega, cuius opera ac subsidio suas functiones exequitur. Quòd si diuturnior sit, vel acrior, vel intentior in rem quãpiam agitatio, fit vt corpus, vtpote animæ viribus destitutum elanguescat atque emoriatur. Quod obseruare licet in ijs, qui intempestiuis lucubrationibꝰ sunt dediti, aut libris continẽter affixi, quibus corpus sensim gracilescit atque extenuatur, spiritusque vitales imminuuntur. Quicunque ergo animum nullum sentire affectum, nullisque rebus permoueri censent, sed illæsa mente, nullasque concipiente plagas anima, obiecti tantum, organique vitiati ratione affici, non admodum veritati consentanea mihi dicere videntur. Quid enim sibi vult angor ille Seruatoris, atque æstuatio? qui concepta supplicij, quod subeundum erat, atrocitate, impensique beneficij ingratitudine atque obliuione,

Anima quãdo corporis ministerio indiget.

1. Cor. 12.

Mentis intentio corpus attenuat.

Christi pauor hominis argumentum.

liuione, humana quadam imbecillitate in hanc vocem moribundus erupit, Tristis est anima mea vsque ad mortem, tamque veluti patri blandiens deprecatur. Et quamquam nondum illi insultaret, aut manus inferret insolētia militaris, tota tamen mente & cogitatione in imminens periculū defixus, tanto horrore ac trepidatione concussus est, vt affectus sanguineū sudorem expresserit, toto corpore confertim, atque effusè promanantem, sic vt vtrique parti acerbitas illa doloris sit communicata, atque ex animo in corpus redundare cœperit. Nec est quòd quis opinetur, in huiusmodi tædio ac pauore animam vitalem ac vegetantē, tum spiritus naturales tantum affici, imò pars hominis potior discrimini obijcitur, in eamque tota vis mali decumbit, quę tamen originis suæ memor, vires colligit, ac cælesti fulta præsidio intrepidè infractoque animo aduersus pericula subsistens, diuinitus solamen accipit. Huiusmodi affectibus etiam diuę virginis mēs multipliciter agitata est. Illius siquidem cùm spiritus, tum anima, aliâs lætitia, aliâs dolore perfusa est: illud denunciato per angelum conceptu, partuque mirifico pastorum concursu, ac magorum adoratione: istud vt à Simione fatatum erat erecto in crucem filio, experta est. Possem equidem magnam connectere seriem eorum, qui in maximis calamitatibus constituti, acerbissimum animi vulnus conceperint: exempla suppeditant tot vatum examina, inter quos Helias, Helisæus, Dauid, Hieremias, Moses, Esaias, Ionas, Zacharias, & præter matyrū aliquot myriades, indefessus ille fidei nostræ assertor & ꝓpugnator Paulꝰ suo agonothetę seu remuneratori strenuā operam ꝑstiterunt, q̄ præter corporis incōmoda, summasq; angustias, ac detrimēta, animam circum ferebant acerrimis doloribus exulceratā. Quisq; autem secum

Matth.ca.16

Christus in corpore & animo cruciatus sensit.

Maria doloribus concussa.

Vates calamitatibus expositi.

cùm ipse expendat, quanta obsederit illorum animos angustia, quis menti inhæserit mœror, quæ trepidatio, cùm pulsi patria, destituti affinium ac cognatorũ solatio, ludibrijs, contumelijs, flagris expositi, afflicti, pressi, conculcati, proscripti, per loca auia, atque hominibus inaccessa hostium sæuitiam euitare sunt coacti, suæque saluti atque incolumitati consulere. Quòd si anima, quæ homines à belluis secernit, omnis affectionis sit expers, nullisque vel solatijs capitur, vel doloribus afficitur: quid sibi volunt plorabundæ hæ voces? Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Defecit in salutari tuo anima mea. Renuit consolari anima mea. Rursus dum refocillatur, ac Dei fauorem percipit: Introito anima mea in requiem tuam: etenim Dominus benefecit tibi. Benedic anima mea Domino, & oĩa quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua. Quibus etiã si innumera congeras, non designari tantùm puto naturales animæ facultates, & potentias breui interituras, sed illam, quæ rationis, quæque diuinitatis est particeps, à cuius vi omnes actiones corporis procedunt, omnesque functiones perficiuntur. Cui parti insita est ab opifice συντηρησις, hoc est, conseruandæ, exequendæque legis naturæ amor, & notitia, virtutũ vitiorũque discrimẽ: quæ vis, teste Paulo, hoc efficit etiam in animis eorum, qui à Deo sunt alieni, vt naturæ ductu à malis resiliant, ac virtutem amplectãtur. Siquidem illa animi pars, in qua elucet imago Dei, ac se profert naturę integritas, detestatur, damnatque nequiter facta, ac se cupit pręstare inculpatam, ab improbis moribus, omniq; scelere immunem. quanquam hæc naturæ vis nonnihil labefactata est, & concussa: sic vt quæ mens concepit, voluntas non syncere, non promptè, non alacriter exe-

Anima licet incorporea, doloribus agitatur.

Synteresis quid.

Naturæ instinctus.

Rom. 1.

quatur. Huic affinis conſcientia, quę mentē homi- *Conſcientia*
nis latenter à Deo inſtigatam arguit atque accu- *quid in mēte*
ſat, incuſſoque terrore, ac ſcelerum recordatione *efficiat.*
anteactam vitam deteſtatur, conceptoq; emenda-
tioris vitæ propoſito, malorū pœnitentia ducitur.
Ita vltrix illa conſcientia homini aurem vellicat,
ac maleficia iam pridem patrata oculis obijcit,
quibus facilè conuinci poſſe video animam affe-
ctibus eſſe expoſitā, ac perturbationibus ſubinde
inquietari. Siquidē dulcia percipit & amara, ipſaq;
dilatat ſeſe, ac geſtit rebus proſperis, contrahitur
aduerſis. nec tantum homines, ſed mentes quoque
angelicę ſuos quodammodo affectus obtinent. In-
doleſcunt enim malis hominum, ſeſeque cruciant, *Eſaiæ. 33.*
cùm hi à probitate, ac virtute deſciſcunt: lætantur
verò atque exhilareſcunt, cùm improbi ſe ad fru- *Mali genij*
gē conferūt. Econtra mali Genij hominibus infeſti *hominibus*
ſunt illosque mendacijs onerant, contumelijs im- *infeſti.*
petunt, inſectantur, odioq; parricidali proſequun-
tur: Quæ cùm in aëreas, incorporeasque ſubſtan-
tias cadūt, qui fieri poſſit, vt non eadem hominum
animæ percipiant?

*Animas hominum non omni ex parte eſſe æqua-
les, nec pari cōditione ac dignitate, ſed aliam
alia præſtantiorem.*

CAP. XIII.

QVANQVAM paulò antè nonnulla à me ſunt commemorata, quæ huic argumento congruunt, quæque hoc paradoxon ſtabilire poſſint, operæpretium tamen facturus videor, ſi ſingulari capite hoc thema illuſtrare pergam. Plerique in ea hærent ſententia, vt animas hominū eiuſdem eſſe conditionis, eademque dignitate ac præſtantia exiſtiment, nec inter ſapientis, ſtolidique aut im-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Inter animas discrimen.

probi animam quidquam intereſſe, vllumque ſtatuendum diſcrimē: ſed organi tantùm ratione impediri actiones, ac facultates animæ vitiosè perfici. Ego verò nullo contentionis, aut contradicendi ſtudio aliter ſe rem habere mihi perſuadeo. Quanquam enim non ignorem ob morbi ſæuitiam, ob capiti inflictum vulnus, ob caſum denique, & cōcuſſionem affecto cerebro mentem obſtupeſcere, omniumque rerum induci obliuionem: non conſequitur tamen omnibus animam eſſe parem, aut omnes, quòd ad iudicandi vim, ad ratiocinādique peritiam attinet, ęqualem eſſe ſortitos. Neq; enim cuiusque anima quamlibet accuratè fuerit exculta, quantumuis ſtrenuam operam adhiberi contingat, artium, diſciplinarum, omnisque doctrinæ, atque eruditionis æquè eſt capax, parique docilitate, ac ſolertia. Cùm plerique inepti ſint, minusque appoſiti ad perdiſcendas artes, atque inuita Minerua, repugnanteque natura pleraque aggrediātur. Vt autem faces & funalia alia alijs magis ſplendeſcunt, lucisque plus exhibent: Vtque ignita quæque alia alijs ſunt magis vrentia: ſic animæ cuiusque ſplendor diſſimili ratione eluceſcit, variaq; ſe proferunt menſium diſcrimina. Et quēadmodum mentes Angelicæ ordine, dignitate, officijs, miniſterijs inter ſe differūt, quod Seraphin, Cherubin, Throni, Poteſtates, Virtutes, Archangeli, totaq; Geniorum hierarchia demonſtrat: ita in animis hominum diſcrimen ſtatui poſſe video. In eo autem omnes coueniunt, quòd corpus mortale, & caducum ſunt conſequuti: quòd formam humanam nacti licet nonnulli ferino ſint aſpectu, belluisq; affines: quod omnibus inditus procreationis ardor, quòd iiſdē naturæ legibus tenentur: quòd ſimilis illos rationis vis incitat: quòd animę eſſentia, formaque ſubſtantiæ à Deo ſit creata: quòd

Simile ab ignitis facib.

Inter angelos diſcrimen.

quòd immortalitati deſtinantur, omnesque vno ſpiritu imbuuntur. Sed quoniam non æquè valenter ſe in omnes exerit vis diuinitatis, nec omnes eius muneris ſunt æquè capaces, tantique beneficij plerique ſe præbent indignos, fit vt alia vi atque effectu ſuas actiones proferāt animæ, nec ſint in præſenti rerum ſtatu, conditione, dignitate, ordine pares, nec in altera etiam vita futuri æquales, parique gloria illuſtrandi. Sic enim propheta Daniel eius rei nobis fidem facit. Quotquot in puluere dormiunt, euigilabunt, alij in vitam ſempiternam, alij in opprobrium, in dedecus, in pœnam, alij in condemnationem. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudierint multos, quaſi ſtellæ in ꝑpetuas eternitates. Quod diſcrimē inter ſubſtantias incorporeas Paulum etiam obſeruaſſe comperio, deſumpta ex ſideribꝰ ſimilitudine. Vt enim ſidera alia alijs ſunt illuſtriora, variaque ſe exhibent corporum diſcrimina: ſic magna in animis hominum differentia, atque in reſurrectione altera alterius anima futura eſt magis glorioſa. Conſtituit autē Deus (vt Gregorius Niſenus teſtatur) ſecūdum animalium ſpecies, diuerſas animarum differentias, ac cuique corpori conuenientem aſſignauit. Sic brutis animātibus non rationalem intelligentiam, ſed naturalē induſtriam inſæuit, qua inſidias, damna, pericula, omniaque vitæ incommoda declinent. Itaque tota ſpecies animantium vna inclinatione mouetur. Lepus enim omnis pauidus & meticuloſus, canis quiſque ſagax atque inſectandis feris induſtrius: vulpes omnes ſubdolæ ſunt, aſtutæ, inſidioſæ: lupus quiuis ferus, ac prædæ auidus: ſimia quælibet humanas geſticulationes exprimit. Quod ipſū in homine non conſequitur. Siquidem infinitę ſunt humanarum actio-

Animarum diſparitas.

Cap. 12.

2. de anima.

Bruta nō ratione, ſed ductu naturæ feruntur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

num rationes, ac modi, nec omni homini vna operatio, vnaque intentio, vt animantibus, quorum actiones à sola natura cientur, quæ in omnibus pari ratione decurrit. At rationalis actus, qui propriè humanæ mentis est, singulis diuersus, ac pro animæ conditione alius alij. Vnde emergit tanta in hominum animis opinionum varietas. Vt itaque
2. Cor. 12. ex Pauli sententia: Vnicuique datur manifestatio spiritus ad id, quod expedit, ac variæ hominibus
Ephes. 4. sunt delegatæ functiones, ac munia, quæ Deus pro suo arbitrio cuique distribuit, diuidens suum spiritum cuique, vt vult: ita sua cuique propria ac peculiaris anima, quæ ab vno opifice profecta est, sed non pari dignitate prædita, non eadem intelligentia, ac rerum cognitione imbuta, sic tamen vt virtutum, vitiorumque sit capax, atque insita vi optima quæque amplecti posset, ac vitare noxia, licet inualidè ea perficiat, vbi diuino præsidio sit destituta. Quapropter non absurda mihi videtur
Mens tabula rasa. illa Aristotelis comparatio, qua mentem hominis assimilem facit tabulæ rasæ, nullisque expolitam picturis, sed quæ accommoda est, aptaque vt quiduis in ea adumbrari possit, ac delineari, aut vitiorũ scilicet monstra, aut virtutum simulachra. Quò
2. Timot. 1. *Simile ab amplis ædibus.* spectat illud Diui Pauli, vt in opulenta magnificaque domũ non solum vasa aurea & argentea sunt, verùm & lignea, & testacea, quorum illa honesto vsui destinantur, ista sordido, parumque honesto: Sic Deus in hoc mundi theatrum varias corporũ, ac animorum differẽtias produxit, varijsque personis illas induit ac diuersis instruxit ornamentis, non tamen sine spe excellentioris muneris assequendi, Neque enim cuiquam ademptus est conatus, aut industria, qua eniti posset ad præstãtissima & consectari optima: imò ad illa huic adminiculatur remunerator, ac cunctãtem impellit. Sic qui sua

sua culpa sordescit, ac vitiorum cœno obductus est, expolire se potest, abstersisq; sordibus effici vas honorificum, atque vsibus præclaris accommodum. Assignauit siquidem Deus Opt. Maxi. cuique peculiarem corporis habitum, suæq; naturæ congruentem animam, tamen multis modis immutari sint apta. Desciscit enim nonnunquam homo, ac degenerat ab integritate, suique præstantia: seu corpus, seu animam spectes: atq; originis suæ oblitus, sordibus, lutoque vitiorum inuoluitur: nonnunquam verò latenter à Deo instigatus ex malis, quibus erat deuinctus, eluctatur, atque ad virtutẽ, ad probitatem, ad honesta quæque nititur. Cuius rei documenta sumere licet in filio prodigo ac decoctore, & Saule. Omnibus itaque sua mens, suaq; anima obtigit, sed quæ diuino munere, eiusque afflatu multiplices dotes, variaq; charismata, concipit: licet non æquè valenter omnium mentes spiritus diuinus impleat. Accipiunt quidem omnes de vberrimo eius fonte, sed alius alio affluentius. Quod talẽtorum distributio nobis inculcat, qua in obeunda negotiatione salutis nostræ diligentiam, industriam nostrã licet inualidam acuit atque extimulat, & Dei dotes amplificandas, augendasq; præcipit. Vni enim quinque, alteri duo, tertio vnum partitus est, cuique pro ingenij sui captu, vique operis huius Chorago expedire, atque è re, vsuque esse visum est, expensi, acceptique rationem suo tempore exacturo. Sic Paulus Timotheum commonefacit, omnibusque eius nomine aurem vellicat, vt functionem suam curæ habeãt, vt donum spiritus tanquam ignem sopitum, iamque euanescentem exuscitent, vt excusso veterno delegatum munus sedulò exequi studeant. Hoc enim à suis exigit Deus, vt quisque suam spartam exornet, vt minam concreditam adaugeat, & cum

Nemo culpã in Deũ trãsferat.

Lucæ. 15.

Quid talenti & minæ distributio designet.

Matth. 25.

2. Cap. 2.

Simile à sopito igne.

cum fœnore refundat. Et quoniam non patitur otiosos esse nos, nec intermittere industriam, sed continēter excubias agere, atque indefesso labore insistere nundinationi. Negotiamini (inquit) donec veniant. Quod cùm organum electionis Paulus sedulò inculcaret alijs, id ipse omnibus modis præstare studuit, sic vt in legatione sibi commissa cæteris magis feruidus fuerit, atque in Apostolici muneris functione obeunda alacrior, viuidiorq́;.

Luc.1. Negotiatio Euangelica.

Vt itaque in gemmis, animantibus, herbis, sideribus discrimen est, ac flos alius alio odoratior, ac gemma alia rutilantior: ita in animis hominum euenit, quæ peculiari quadam vi, ac facultate instructæ, varias operationes, diuersosque effectus proferunt. Quemadmodum enim (vt Paulus ait) suo cuique semini vis insita, atque alia caro pecudum, alia hominum, aliaq́; species, ac decor corporibus cœlestibus, alia terrenis: alius Solis fulgor, alius Lunæ, alius alterius sideris splendor: ita corpus hominum aliud alio præstantius, habituque magis generoso, ipsaque anima cùm in hac statione, vitæque huius decursu, tum in resurrectione pro sua sorte, ac meritis (quę quisque ad Deum referre debet, nulla philautia suique fiducia) dignitate, & conditione potior, gloriaque superior. Magna siquidē cùm in pręsenti sæculo, tum in futuro inter ꝓbos improbosq́; disparitas, ac dissimilitudo, multumq́; diuersa conditio. Impij enim in medio iustorū non subsistent: sed vt quisquiliæ, aliaq́; venti ludibria dissipabuntur. Itaque Paulus ex natura rerum multa oculis nostris obijcit, quorum intuitu atq́; obseruatione, arcana diuinitatis nobis innotescunt. Sic in negotio Christi ab odore, ac fragrantia rerum corporalium similitudinem desumit. Vt enim effluxus atque expiratio stirpium effectu se prodit, ipsumque cor, vel reficit,

Simile à natura rerum.

Simile ab astris et semine.

1. Cor.15.

Psalm.2.

Simile à rebus odoratis.

2. Cor.2.

vel

vel offendit: sic anima, ex qua emanat salubris halitus, aut insalubris, Christũ vel suauiter afficit, vel penitùs offendit.

Igneus est equidem vigor, & cœlestis origo *Aeneid.6.*
Omni animæ.

Sed vt ignis alius alio calidior, ac pro nutrimento, subiectoque fomite vrentior: ex oleo siquidem, pice, sulphure, bitumine, naphta (quam Petroleum vocãt) inflammescit ardentius; ita anima pro sua facultate ac viribus, proque acceptis dotibus vim suam in corpus exerit, estq; in proferendis actionibus vel agilior, vel remissior. sic tamen, vt corporis habitus, ac constitutio, quam κρᾶσιν Græci vocant, eiusque organa animæ subseruiant. Par est ratio in malis Genijs, quorum alius alio nocentior, hominique magis infestus. Sic in Euangelio Beelzebub princeps Dęmoniorum denominatur, tanquam in malis inferendis præpotens, ac magnarum virium. Sic Euangelicæ narrationis series malos genios nocendi studio ac malignitate discernit. Is enim, qui minus virium obtinebat ad perturbandam conuellendamque hominis mentem, adsciscit sibi septem deteriores se, ac collatis viribus ita illam occupant, vt sublata sit omnis emendatioris vitæ spes, omnisque ademptus ad saniorem mentem reditus. Quòd si fas sit corporea conferre incorporeis, vt stannum, plumbum, argentum, aurum, æs, cuprum, orichalcum, omnisque generis metalla suas sordes concipiũt, suamq; scoriam atque æruginem contrahunt: Vtque agri inculti, squalore ac situ obducuntur, ijsque zizania, ac infelix lolium innascuntur: ita animæ substantia sua vitia contrahit, ipsaque exculta splendore virtutum nitescit: neglecta verò vitiorum fuligine densescit atque obscuratur. Nec est quòd

Simile ab vrentibus rebus. *Geniorum malorum discrimen.* *Matth.12.* *Simile à metallis.* *Esaiæ.1.* *Simile ab incultis agris.*

quòd quisquam opifici suo obloquatur, aut cum illo expostulet, vt ignauus ille, qui acceptum talentum defoderat, cùm ad omnes odor Seruatoris dimanet, impressaque sint cuique Diuinitatis vestigia, sic vt gentibus etiam à Deo alienis indita sit, inscriptaq; naturæ lex, cuius instinctu mens illorum Dei notitiam concipit, ipsaque conscientia attestatur, ac ratio dictat, quæ sectari, quæ vitare conueniat, quantumque inhonesti honestique sit discrimen. Quisque itaque efficere curet, ne inuanum incassumque hoc munus accepisse videatur, nec Deo, cuius arbitrio omnia decurrunt, obmurmuret, quòd minus præstantem animam sit consequutus: sed quam obtinuit, foueat, illique, vt agro sterili, ac ieiuno culturam adhibeat, sparsoque verbi Dei lætamine sementi præparet. Ipse infirmis conatibus, promptæque voluntati non est defuturus. Nihil autem animæ salubrius, magisque frugiferum, quàm continēter sacrarum literarum meditationi insistere. Hæc siquidem vitijs medetur, hæc morbos expugnat, hæc animi mœrorem diluit, mentiq; offusam caliginem discutit. Nullum est remedium sanandis, restaurandisque exhulceratis mentibus efficacius, magisque præsentaneum, nullus morsus tam virulentus, nullum vulnus tam lætale, quod hoc medicamine non sanescat, atque obducatur.

Deo se quisq; submittat. Rom. 2.

Naturæ lex cuique impressa.

Simile à cultura agrorū.

Hortatio ad amplectendā doctrinam cœlestem.

Feruet auaritia, miseraque cupidine pectus?
Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinosus amator?
Nemo adeò ferus est: qui non mitescere possit,
Si modò culturæ patientem accommodet aurem.

Hora. libr. 1. Epist.

Hæc

Hæc commoda præstat Philosophia, non humana quidem, vt Horatius existimabat, sed cœlestis & diuina, quæ naturam luxatam ac collapsam integritati pristinæ restituit, quæ fiduciā erga Deum in nobis excitat, illique nos conciliat, quæ animi tranquillitatem adfert, mentemque firmam ac stabilem: qua nihil homini in hoc turbulento vitæ salo optabilius. Quò spectat illud Pauli, quo nullus in hac palæstra exercitatior: Omnis scriptura diuinitùs inspirata, vtilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ hominem iustum efficit, vt integer sit homo diuinus, ad omnia officia pietatis accommodus.

Verbi Dei fructus & vtilitas.

2. Tim. 3.

De animæ immortalitate, atque indubitata, certaq; corporis humani resurrectione: tum qua ratione ac modo id perfici continget: Denique quanta ex tanto munere mentis erectio in Deum, quantaque morituro fiducia consequendæ salutis.

CAP. XIIII

NIHIL homini calamitoso, morbisq; ac malis innumeris exposito, in huius æui decursu plus adfert commodi, depulsoque mortis metu plus præbet solatij ac fiduciæ, quàm vt subinde contēpletur alterius vitæ beatitudinem, ac felicitatem: eiusque rei potiundæ spem certam atque indubitatam concipiat. Quæ consistit in animæ immortalitate, ac corporis resurrectione, totius fidei nostræ basi solida atque inconcussa. Inanis siquidem foret labor omnis noster, atque irritus conatus: omnisque vitæ nostræ ratio, cultus, institutum, religio euanida, atq; imposturę affinis: si tanto, tamque salutari bono frustrari nos, atque ab alterius vitæ expectatione decidere contingat. Quò mirari

Meditatio alterius vitæ quid efficiat.

In quo consistat hominis securitas.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Alia hominis, alia animantiũ conditio.

ſubit quorundam ſtupiditatem, qui non aliter ſpirare homines, quàm bruta exiſtimant, quiq; animas penitus extingui, nec à morte quidquam hominis ſupereſſe contendunt. Qui cùm in naturæ operibus prorſus cæcutiant, atque hallucinentur, Deiq; potentiam vel non agnoſcant, vel ex rebus conditis non obſeruent, fit vt mens illorũ aſſequi, aut rationem inire nequeat, qui effici poſſit, vt anima ſit æterna, ac nunquam interitura, ipſumque corpus rediuiuum ſit futurum, ſueq; integritati aliquando reſtituendum. Cùm autem Deus hominẽ immortalem eſſe, ac perpetuò illum ſubſiſtere voluit, ad imaginem & ſimilitudinem ſui illum cõdidit. Quod ſi homo Dei imaginem refert, eiusq; ſimilitudinem exprimit: neceſſe eſt eandem cum origine ſua naturam conſequi, atque æternitatis fore conſortem. Huius muneris dignitatem ac præſtantiam non ſunt ſortitæ reliquæ animantes: cum nulla in his ſe proferant Diuinitatis veſtigia, nulla mens vigeat, deſit ratio, memoria, intellectus, iudicium, artes, diſciplinæ, rerumque peritia deſideretur, quæ hominibus Dei munere affatim ſunt attributa. Quapropter piaculum eſt id ſtatuere mortale eſſe ac caducum, quod à Dei ſubſtantia prodijt, quodque à diuina mente homini eſt inſpiratum. Vt igitur Deus æternus, omnisq; interitus expers: ita anima quoque humana tanquam diuinæ eſſentiæ particeps, æterna, atque ab omni corruptione immunis. Cæterùm cùm Deus hominis gratia omnia condidit, ſolus homo Dei cauſa, atque illi conformis eſt creatus, eoque effectum eſt, vt Deus à mundi exordijs mirificè erga illum affici cœperit, illoque ſe oblectare, atque eius familiaritate & cõſuetudine perfrui exoptauerit, adeò vt huius cauſa humanitati vniri ſuſtinuerit, atq; immortalis mortali agglutinari: quo diuina natura humanæ coaleſcat,

Gen. 1.

Homo Dei imaginem refert.

Animantes mente deſtitutæ.

Anima hominis diuinitatis particeps.

atque

atque vniatur humana Diuinæ. Cuius rei fidem suo hoc testimonio astruit Dei patris sapientia Christus, qui hanc nobis salutem peperit: Dominus possedit me ab initio viarum suarum, antequàm quidquam faceret: ab initio atque ab æterno extiti, quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum, & terram deorsum, cum eo eram cuncta componens, & delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & deliciæ meæ esse cum filijs hominum. *Deus homine vnicè afficitur.* *Prouerb. 8.* *Dei amor & propensio erga hominem.*

Quæ φιλανθρωπία, hoc est, vt Paulus ait, amor ac propensio erga homines, hoc effecit, vt omnia nobis per Christum sint cõmunicata, vt par sit cum illo nostra conditio, similis sors, æqualis hæreditas: eoque, fit vt quidquid in Christo expressum est, in homine quoque sit exprimendum. Ipse ęternus est, ac perẽniter subsistit: id illius beneficio consequitur homo. Ipse primus resurrexit deuicta morte, auctor, princeps, ac primitiæ tanti triumphi: illius virtute cæteri omnes sunt resuscitandi. Quamobrẽ nemo sibi tam sit iniquus, aut in tanti muneris auctorem ingratus, vt nominis huius honorem sibi vel inuideat, vel ab se repellat. Quis enim tam stupidus, qui se ab interitu vindicare non cupiat, ac perenniter subsistere exoptet potius, quàm perpetua morte sopori, sublataque omni emergendi spe, in sempiternã mortem deuolui? Scio equidẽ nonnullis plausibilem videri hanc de animæ immortalitate persuasionẽ: ac corpus in eandem sortem recipi, parique futurum conditione, aut aliquando reuicturum prorsus abnuunt. Verùm hi naturam hominis, totiusque conficiendi opificij rationem nõ penitus excutiunt, nec in illũ defigunt oculos, q homini lucis huius auctor extitit, & cuius virtute vitæ auspicia est cõsequutus. Siquidẽ cùm anima, *Tim. 3.* *Hebr. 3.* *Nemo nõ immortalitatẽ vel affectat', vel meditatur.* *Multi animæ immortalitatem statuũt, pauci resurrectionem.*

F 2 & corpus

&corpus indiuulsè inter se connexa hominē constituant, necesse est, vt totus homo, hoc est, & anima immortalitate potiatur, & corpus per resurrectionis mysterium eiusdem muneris sit futurum particeps. Neque enim admittet ratio formationis hominis, vt alterum sine altero suo fine, cui destinatum est, potiatur, vtque dimidiatus homo, aut altera modo pars beatitudinem consequatur: necesse est igitur, conditiq; operis ratio exposcit, vt corpus aliquando reuiuiscat, ac postliminio coniunctum animæ pari sit futurum cum illa conditione, eiusdémque muneris consors. Cùm enim Deus formando homini esset intentus: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem nostrā. Quibus verbis non alteram modò partem designauit, sed totum hominem, qui ex corpore & anima conflatus est. Hæc enim duo vnita ac conglutinata hominem cōficiunt: quæ cùm sint discreta, ac diuulsa, hominem dissolui contingit, ac nominis huius honore destitui. Quapropter mihi ratio exigere videtur, vt vtraque pars eundem finem consequatur, scilicet vel beatitudinem, si vita innocenter sit transacta: vel damnationem, si nequiter. Nec profectò foret rationi consentaneum, vt ab illa felicitatis spe corpus excideret, cùm huius æui molestias æquè perferat. Siquidem animæ caussa nonnunquā flagris scuticisq; subigitur, accipit plagas ac cruciat⁹, dolores cōcipit, periclitatur, vitæq; discrimen subit: sic vt illas animę potentias sentientem ac vegetantem, quæ brutis etiam communis, pertundi contingat ac dilaniari. In sentētijs enim, dictis persuasionibus, opinionibus, indicijs nonnunquam suo incommodo animæ acquiescit, atq; obsequitur, seq; in omnibus socium præbet & ministrum. Itaq; non immeritò iniuria affici corpus videretur, nisi eodem beneficio vtatur. Est quidem corpus

Validum argumentum resurrectionis.

Corpus animi causa periclitari.

Corpus quo-

corpus animæ instrumentũ, quo actiones suas perficit, ac functiones suas exequitur: sed alia ratione, corpore animato ac sensibili vtitur anima, quàm opifex, aut architectus serra, malleo, securi: cùm singula membra aptissimè officijs suis sint distincta, multisq; vsibus possint accommodari. Hoc autem discrimen inter corpus & animam statui posse video, quod inter Solem & Lunam. Ista enim licet lumen à Sole mutuetur, non tamen omnino propria vi destituta est, fertur enim peculiari motu, suumque circulum absoluit: lumen autem à Sole concipit, vt speculum, vtque lebetes, ac pelues perpolitæ ex opposita face splẽdorem, nullum verò lumen exhibet, nisi à sole illustrata, sed tamen otiosa censeri nequit, cùm menstruum cursum perficiat, suaque cœli spatia nullo solis adminiculo metiatur. Sic anima corpori quidem vires suppeditat, at illi nõ desunt insitę facultates, & potentię naturales, quatuor humorum qualitates, quibus efficitur omnium functionum capax, atq; ad quiduis exequendum appositum. Et quemadmodum sol sua patitur deliquia, lunæque interuentu occultatur, similiter & Luna terræ obiectu ἔκλειψιν, defectumque percipit: ille cùm per lineam eclipticam decurrit in eodem gradu: ista in oppositis: Ita corpus & anima sua percipiunt detrimenta ac deliquia, & pars altera alteri nonnunquam vel prodest, vel officit. Cùm itaque tantus sit in his consensus, tam fida societas, illaque tantisper, dum in hac vitæ statione excubias agunt, mutuas operas tradũt, par est vt corpus per resurrectionẽ innouatũ eiusdẽ muneris sit particeps, atque in eundem municipatum admittatur. Qua autem ratione id perfici cõtingat, si quis, vt Thomas ac Nicodemus ob ingenij tarditatem assequi nequit, ne Deo vel suã potentiam detrahat, vel illi diffidat: sed oculos

modo animi instrumentũ.

Elegans comparatio à sole & luna desumpta.

Simile à perpolito speculo.

Eclipsis solis & lunæ, animæ & corpori comparata.

Consensus corporis & animæ.

mentemq; in tanti opificis opera dirigat, abundè multa est perspecturus, quę illi non deesse vires declarabunt non solùm instaurãdi hominis, verùm & quiduis eorum, quæ animo destinauit, perficiendi. Collustremus cœlũ hoc sideribus vndiq; exornatum, illiq; subiacẽtem terræ globum, ex qua pullulant tot speciosi, fragrantesq; flosculi, tot stirpes salubres, cùm esui, tum medendis corporibus accommodæ, tot in maris gurgite pisciũ genera, tot in aëre ac terra alites, tot pecora partim ad vescendum, partim ad cultus agrorũ, ipsumq; hominem tanti operis, ac muneris dominatorem, ac præfectum. Quę initio Dei verbo ex nihilo, nullaq; subiecta materia creata, stabiliter perseuerant, ac subsistunt, suasq; vicissitudines, ortus, progressus, incrementa obtinent. Cùm itaq; tã sit immensa conditoris vis & potentia: quis illi vires deesse dictabit erigendi, restaurãdiq; collapsa, qui admirãda quæque ex nihilo construxit? Quod si corpus hominis nullo negotio ex nihilo creauit opifex: quanto illi facilius erit mortuum restituere, atq; in vitam reuocare? nõ quidẽ ex nihilo, sed ex materia cognata ac familiari, quæ vel in cineres reuoluta est, vel alio quouis modo in auras euanuit: Vt autẽ artifex opus fusile cõfractum atq; imminutum ex eadem materia restaurat, formamq; inducit pręstantiorẽ: ita Deus corpus in terram resolutum suo tempore reuocabit in vitã, eadem quidem, qua fuit, specie: sed omni labe, omniq; terrena cõcretione sublata. Hoc itaq; honoris deferamus immẽsò opifici Deo, eamq; potentiam illi afferamus, vt quiduis eorum quælibet, efficere illum posse cõfiteamur, nec quisquam ex sua imbecillitate, aut ignorãtia illud æstimet aut metiatur. cùm minutissima à nobis comprehendi nequeant, prorsusq; ingenij nostri captũ excedant. Quod si hæc mundi spectacula, totiusq;

Natura rerũ resurrectionẽ astruit.

Conditoris maiestas & amplitudo.

Simile ab opere fusili.

Deus omnipotens in eo, quod vult.

4. Esdr. 4.

naturę

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

naturę ordo ac series nō sit satis efficax ad excitandas hominū mentes, nec vllæ rationes satis firmæ ac solidæ ad declarandā Dei vim ac potentiā: saltē in se quisque descendat, ac mentis sui dignitatē ac præstantiā sedulò excutiat: ꝑfectò intelliget atque experietur, quanta sit humani animi, mentisq; excellentia, quāta deniq; illius vis & potentia, qui homini hoc munus indulsit. Mihi verò humana mēs nō omnino gemmis videtur absimilis, quæ pręter id, quod adspectu gratę sint, atq; oculis blādiantur, tum internas vires, effectusq; efficaces obtinent, ac latētes, quas attritu, & cōfricatione proferunt: vt Succinū, Gagates, Magnes agitata ac cōcalefacta festucas, floccos, quisquilias, ferrū violenter ad se rapiunt: Sic animę vis exuscitata ac cōcussa vim suam exerit, vtq; ignis sopitus, ac cineribus obductus emicat, sensimq; scintillare incipit. Et quanquā diuina virtus passim se profert, atq; in tanto naturę artificio omniū se oculis exhibet, adeò vt humanus animus expleri ac satiari nequeat: in nulla tamen re Dei vis atq; amplitudo magis elucet, aut expressius se declarat, quàm in animo menteq; hominis, quæ ab archetypo diuinitatis est deprompta. Quapropter non est quod quisquam eam opinionē cōcipiat, vt id existimet aliquādo interiturum, quod ab essentia Diuinitatis dimanauit, tātisq; dotibus est excultū. Quò mihi non absurdè ratiocinari videtur Plato: Quidquid non constat ex elementis, est immortale, atque interitus expers. Anima non constat ex elementis, nec ex materiæ concretione conflatur, sed diuinitus originem est sortita. Igitur non est obnoxia corruptioni. Nec sanè tanta inesset hominum animis vis, & acumen ingenij:, præstantia doctrinæ, inuentionis subtilitas, cognitio rerum, Dei vel amor vel notitia: nisi anima à terreno concretu aliena, Diuinitatis esset par-

Mentis cum gemmis comparatio.

Simile à gemmarum efficacia.

Mens humana Diuinitatis exemplar.

In Phœdo.

participeps,atq; æternitati destinatia. Quæ persuasio priscorum etiam animos occupauit. Quibus insitũ erat, teste Cicerone, esse à morte sensum neque excessu vitæ sic deleri hominem,vt funditus interiret.Idq; tum multis alijs,tum cærimonijs sepulchrorum intelligi licet.Quas nec tanta cura coluissent,nec tam inexpiabili religione sanxissent, nisi hæsisset in eorũ animis,Mortem nõ delere oĩa, sed quandam esse migrationẽ cõmutationẽq; vitę melioris.Nec sanè quisquam potest esse tam rudis, tam ferinis moribus,qui in cœlũ attollens oculos, tametsi nesciat cuius Dei prouidentia regitur hoc omne,quod spectamus, aliquod tamẽ esse numen intelligat ex ipsa rerum magnitudine,motu,dispositione,ordine,vtilitate,constantia,quod fulcit ac moderatur omnia.Cùm itaq; Deus opt.max. qui nihil temerè aut fortuitè est molitus,tantarum rerum vni homini principatum attribuit, absurdum videri posset,vt is ad nihilum sit redigẽdus, totusque spectat ad interitum. Longè profectò melius consuluit generi humano naturæ parens, quàm vt id gigneret atq; educaret, quod cùm perpessurus esset extremos labores,tũ incideret in mortis sempiternum malum,portum potius commonstrauit, ac fidam tutamque stationem, in qua post exactos huius æui labores liceat conquiescere. Hinc Paulus omnia studia,curasque nostras sursum spectare vult,erectáque mente in supernam ciuitatem, cælestia meditari.Quòd si huius tantùm seculi finibus vita nostra terminatur, nec vltra producitur, nihil homine calamitosius, nihil abiectius, prorsusque iniqua opulentorum atque inopum conditio. Cùm illi delicijs adfluant,rerumque omnium copia perfruantur;isti malis omnibus expositi, nullam habituri sint post hanc vitam, nullam spem, nullum solatium. Quamobrem optimè ratio-

Tusc.1. Ethnici immortalitatẽ admittunt.

Cic. de Diuin.

Homini rerũ principatus attribuitur.

Coloß.3. Hebr.2.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ratiocinatur Paulus: Si in hac tantum vita ſpem fixam in Christum habemus: nihil Christianæ professionis hominibus miſerius, multoque potior illorũ conditio, qui à Christo alieni ſuauiter viuunt, ſeſeque molliter curant, quàm Christianorum, qui vana ſpe ludificati malis ſe diuexari patiuntur, omniumq; ludibrium eſſe ſustinent ac reiectamentũ. Quòd ſi quidquid eſt hominis, perit, totaq; ſpes morte finitur: quid ſibi vult anxius ille mentis cruciatus, atq; animi carnificina? quid ſcelerum vltrix conſciẽtia? quid ingruente tempeſtate aliqua pauor & trepidatio? rurſus quid ſecuritas, animique tranquillitas, & conſtantia? Nónne illa pœnam ſunt metuentis poſt hanc vitam: iſta præmia ſpectantis, ac malorum lenimen, vitæque ex Dei præſcripto exactæ non ſine certa ſpe, remunerationem? Quæ res effecit, vt Paulus exhortatus Timotheum ſuæ diſciplinæ aſſectatorem ad peragendam muneris Apoſtolici functionem, ad quam erat aſciſcendus, deſumpto ab athletis ac pugilibus exemplo, confidenter pronunciarit: Certamen bonum certaui, curſum cõſummaui, fidem ſeruaui: quod ſupereſt, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet Dominus iuſtus iudex, non ſolùm autem mihi, ſed quotquot illi fidunt, illiusque promiſſionibus nituntur. Quamobrem non eſt, quod quiſquam ab hac ſpe decidat, mentemq; ſinat à tantę felicitatis expectatione dimoueri. Huius enim rei veritatem ſua cuique mens dictat, intellectus percipit, ratio confirmat, natura rerum loquitur: adde quòd omnibus inſita ſit immortalitatis honeſta ambitio, & quòd quiſque memoriam ſui quàm maximè longam efficere cupiat, eamque apud poſteros durare perẽniter, ac nulla vetuſtate aboleri. Quæ vna ratio validiſſima Auguſtino ac Ciceroni creditur, qua conuinci poſſit Animam eſſe immortalem, nec vn-

1 Cor. 15. Solidæ Pauli rationes in aſſerenda immortalitate.

Animi carnificina mentẽ vellicat.

2. Timot. 4.

De cognit. vera vitæ.

Tuſcu.libr.1. vnquam interituram. Hæc ſiquidem perſuaſio, magnos addit ſtimulos, magnaque incitamenta ad virtutem, ac propoſitis præmijs ad præclariſſima quæq; mentem extimulat. Et quanquam hæc & pleraque alia non exigant rationum ſuffragia, *1.Cor.2.* nec diuina (vt Paulus ait) conſiſtant in perſuaſorijs humanæ ſapientiæ verbis: non tamen improbandus illorum conatus, atque induſtria, qui ſobrias rationes adferunt: quò illorum animis error eximi poſſet, qui contemptis ſcripturę teſtimonijs ægrè ferunt animæ immortalitatem, ac reſurrectionis fidem hominibus inculcari. In cæteris verò non conſultum arbitror diuina curioſius perſcrutari: ac ſacri codices frenum inijciunt humanæ temeritati, quæ eruere tentat acceſſu, aditúque difficilia, atque vnde non facilè reſilire, ac referre pedem licet. Cuius rei documentum Iob, Eſdras, ac pcipuè Paulus exhibuit, qui eò erat ꝓgreſſus, vt *Roma.11.* exclamare ſit coactus: O altitudo diuitiarũ ſapientiæ & cognitionis Dei, q̃ inſcrutabilia ſunt iudicia eius & impueſtigabiles vię eius. Quis enim cognouit mentẽ domini? aut quis illi fuit à cõſilijs? Quoniã ex illo, & per illũ, & in illo omnia. Cæterùm ne quis ſe diuelli patiatur ab hoc ſolido fundamento, in quo tota ſpes hominis decũbit, totiusq; ſalutis *1.Cor.15.* cardo vertitur, Paulus acriter vrget ac inculcat reſurrectionẽ, quæ & animæ immortalitatem complectitur, eiusque rei fidem, certitudinem, rationẽ, modumque exprimit, ex natura rerum deſumpta ſimilitudine. Natura enim omnium rerum artifex inimitabilis, & cuius vim nemo exactè exprimere, aut ementiri poteſt, multa parit atque effingit, quæ Dei potentiã in omnib. efficacẽ demõſtrant, atque in elaborandis, fingendisque rerum ſimulachris, virtutem declarant. Quòd ſi admiramur artificem ob inſignem aliquam, concinneque depictam

Quatenus eruenda deitatis arcana.

Quomodo homines reſuſcitandi.

ctam tabulam, aut rem quandam affabrè elaboratam, vt Gaditanus fecit perfecta Liuij historia: quantò magis illum suspicere ac venerari par est, qui tam stupenda rerum miracula oculis mentíque hominum objicit, quorum nec numerus iniri potest, nec ratio? Nam vt ex minutissimis naturæ rebus corporis humani innouatio comprobetur: Quis non obseruauit ex cicada iam vetula atque exolescente proiecto exuuio prosilire recens atque agile, argutumque insecti genus? ex segni ac moribunda eruca papilionem picturatum ac volitantem? ex formicis alatam muscam? Quid bombix vermiculus, qui serica texit, nomine signa renascentis vitæ commonstrat, dum mortua reuiuiscit? Phœnix Lactantij carmine celebrata, anné rediuiua resurrectionis specimen nobis exhibet? Quid ipsa veris amœnitas, grataque recurrentis anni vicissitudo? nónne resurrectionem repræsentant, mentesque nostras in spem immortalitatis erigunt? Quem verò terræ vis ac natura non oblectet? quæ cum gremio mollito ac subacto semen sparsum acceperit, primum id occatum cohibet, deinde tepefactũ vapore, & complexu suo elicit, herbescentem viriditatem, quæ fibris nixa stirpium sensim adolescit, culmoque erecto geniculato, vaginis iam quasi pubescens includitur, è quibus cùm emerserit, frugem fundit spicæ ordine instructam, & contra auium minorum morsum munitur vallo aristarum. Omitto vim ipsam omnium, quæ ex terra pullulant. Siquidem ex fici tãtulo grano, ex acino vinaceo, aut cæterarum stirpium minutissimis seminibus tantos truncos, ramosq; ac frondium pompam procreari perspicimus: malleoli plantæ, sarmenta, radices, propagines, insitiones, nónne ea efficiunt, vt non absurda videri possit corporis humani innouatio?

Simile à pictura.

Simile à natura rerum.

Phœnix resurrectionis typus.

Cice. de Sen.

Stirpes renascentes resurrectionẽ commonstrant.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

1.Theß.4. Homil.7.

Hanc tam admirandam naturæ vim post Ciceronem Chrysostomus exaggerat in immēsum, ac terram omnium parentem summis præconijs effert. Omnium enim rerum vita ex terræ vligine existit: herbæ, arbores, flosculi multiformes, & varij, summaq; arte elaborati, non sine eximia odoris suauitate ex soli vbertate ortus, atque incrementa suscipiunt. Aër crassus in aquam densescit, quæ cœlitùs delapsa terram irrigat, eadem rursus solis calore extenuata rarescit, atque in aërem commutatur: multaque eius generis varias mutationes sustinent, quę non minus admirationis adferunt, quā resurrectio. Verbi caussa, vitis ex terræ humiditate non solū pampinos, & capreolos gustu peracerbos, sed salubrem etiam succum, vuasque sapidas producit. Palma scabra arbor & corticosa dactylos profert dulces, vinosos, succulentos. Iam verò semen, vnde homo concipitur, quomodo in aures, in manus, in brachia, in cor, pulmonem, neruos, arterias, carnem, ossa, cartilagines, membranas figuretur, quis possit ratione cōsequi? tam multa sunt in corpore humano qualitatum, humorū, potentiarum, virtutum, functionum discrimina, ex vnico semine cōstituta. Anné tibi inexplicabile videtur, quomodo humidum & molle in os durū ac frigidum solidescit? quomodo in sanguinem rubicūdum ac florulentum cibi alterentur, in venas, arterias, neruos, musculos, ligamēta, tendines, alimenta commutentur, ac solidescant? Cùm itaque tam multa quotidie natura moliatur, quorum mens humana rationem assequi nequeat: quis negabit id præstare posse totius vniuersitatis opificem in resuscitandis, erigendisq; corporibus, quod natura Dei ministra quotidie facit in fouendo, eliciendoque putrefacto semine? Vident id madefactum repullulascere, atque in speciosam stirpem, densamque fron-

Terra post Deum rerum parens.

Naturæ artificium.

Ex hominis structura exemplum.

Natura Dei ministra.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

rondem emergere: & non credunt hominem humo conditum reuicturum, suoq; nitori aliquando restituendum. Itaque Cyprianus, cui Symbolum ascriptum est, Pauli exemplo ex natura seminum resurrectionis fidem illustrat. Si quis, inquit, diuersa semina in vnum cõmisceat, atque hæc indiscreta seminet, vel passim in terram spargat: nónne cuiusque seminis satio competenti tempore, secundum naturæ suæ speciem germen producit, & culmum suæ formæ, suique corporis reparat? Ita quoque carnis substãtia quamuis variè ac diuersè sparsa sit, cùm Deo visum erit, reducetur in vitam, illa specie, quam mors abstulerat: atque ita fit, vt vnicuique animæ non confusum, non ascititium, aut extraneum corpus; sed suum quod habuerat, sit restituendum, vt consequenter possit pro præsentis vitæ certamine cum anima sua caro pudica coronari, vel impudica puniri. Quapropter nõ videtur mihi Paulus, magis apposita, propinquaque imagine resurrectionis typum potuisse figurare, quàm sparsi seminis subactiq; scrobis similitudine. Quod est enim in natura semen humo condere, hoc est in resurrectione cadauer sepelire: quod illic enasci atque in viuam stirpem emergere: id homini reuiuiscere. Committitur terræ corpus putredini obnoxium: at idem reuiuiscet sublata omni naturæ imbecillitate: defoditur in terram varijs affectibus, calamitatibus, morbisque expositum: resurget alacre, viuidum, erectum, purumque ac putum, atque ab omni labe defecatũ. Exemplo res erit lucidior: Aegroto qui graui morbo conflictatur, color deflorescit, efficiturque luridus, mustelinus, squallidus, giluus, cadauerosus: totumque corpus adeò gracilescit, atque extenuatur, vt exhausto vitali succo agnosci nequeat. At is adhibitis medicamentis, ac salubri victus ratione reuiuiscit, fitque pinguis ac niti-

Exempla resurrectionis ex Cypriano.

Simile à sparso semine.

Exemplum exhausto corpore.

nitidus, cuteque tā ſuauiter curata, vt Maugonio excultus atque expolitus videri poſſit. Sic in reſurrectione idem corpus emerget, ſed illuſtrius, & in quo nulla apparebunt concretæ labis, aut corruptelę magis veteris veſtigia. Hoc exemplar in Chriſto primum inchoatū eſt, qui nulla re efficacius diuinitatem ſuam declarauit, quàm reſurrectionis triumpho. Idipſum in omnibus eius virtute eſt exprimendum. Qui, vt Paulus ait, transformabit corpus noſtrum humile, ac conforme reddet corpori ſuo glorioſo, ſecundum efficaciam, qua poteſt etiā ſibi ſubijcere omnia. Quamobrem nō vult nos diſcruciare metu mortis Apoſtolus, nec impotentius luctu ac lamentis confici. Quandoquidem qui in Chriſto obdormiſcunt, Dei verbo ſunt reſuſcitandi, ſempiterno ęuo cum illo fruituri: quod ita futurum prædixit Seruator: Veniet hora, qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, ac prodibunt: qui bona fecerunt, in reſurrectiōem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem condemnationis. Quibus verbis ſolatium adfert deiectis, afflictiſque mentibus, ne malis ſuccumbant: impijs verò, ac deploratis hominibus terrorem incutit, ac trepidationem, vt qui nullum prorſus ſibi ſcelerum finem ſtatuerent, niſi poſt hanc vitam perſoluerentur pietatis atque impietatis præmia. Vnde Iob in extrema calamitate conſtitutus, & cui ad ſummam miſeriam nihil eſſet reliqui, hac certa ſpe ſe ipſe ſolatur: Scio quòd redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum ſeruatorem meum, quem conſpecturus ſum ego ipſe, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes in ſinu meo; hoc eſt, nemo excutiet mihi hanc fiduciam & certitudinem. Cùm itaq; tota ſpes ac fiducia conſequendæ ſalutis, omneque in extremis ſolatium in reſur-

Philip. 2.

1. Theſſ. 4.

Ioann. 5.

Diffidentia & fiducia quid efficiāt.

Cap. 14. 19.

Reſurrectio labantes fulcit.

resurrectionis fide consistat, hanc præcipuè oppo namus insultibus, ac terriculamentis, quibus mentes nostras subruere tentant, ac labefactare Dæmones, in eoque spem fixam habeamus, qui tantæ libertatis nobis auctor atq; assertor extitit. In maximam autem spem ac salutis fiduciam erexit hominum mentes diu expectata Seruatoris natiuitas, multum contulit eius inter homines conuersatio, morum integritas, doctrina, mors denique ipsius, quam nostra causa subijt, atque ab interitu nos vindicauit, verùm hoc effecit resurrectionis veritas, vt parto de morte triumpho ac victoria, nemo de promissa salute possit ambigere, sed firmam spem concipere audeat in se quoque omnia perficienda, quæ in capite sunt expressa, exhibitaque. Itaque tota fides nostra illius resurrectione nititur, per quam Christus mortem expugnauit, eiusque aculeum, hoc est, peccatum, quod à Deo nos auersos reddidit, atque alienos, confecit. Proinde cùm tantam felicitatem per mortem Seruatoris ac resurrectionem simus consequuti, non sinamus nos à recta sentẽtia dimoueri, sed demus operam, vt tantorum bonorum fructum percipiamus, atq; in illum continenter defigamus oculos, qui singulari suo fauore ac misericordia, per Christum excitatum à morte, regenuit nos in spem viuam, vitæq; nunquam interituræ restituit, atque hæreditatem immortalem consignauit, condonans nobis omnia delicta, obliterato expũctoque, quod aduersus nos erat, Chirographo. Huius beneficij memoria animo nostro assiduè obuersari debet, potissimè quando postremus cõflictus nobis adeundus est, in quo detestatis omnib. anteactę vitæ flagitijs, oppo namus satanę, morti, peccato, inferno immensam Dei patris misericordiam per fiduciam in Christũ, per quem nobis certò obuia, parataque est salus, om-

Natiuitas Christi quid effecit.

Resurrectio quid homini contulit.

Pet. 1.

Coloss. 2.

Resurrectio semper in animũ reuocanda.

omniumque peccatorum remissio ac reconciliatio in sanguine illius: Per hunc accessum aditumque habemus ad patrem. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium suum vnigenitum impenderit nobis redimendis, vt omnis qui in eum, quique illi fidit, ac promissioni illius innititur, non pereat, sed vitam æternam assequatur. Quæ fiducia exuscitat, erigitque mentes nostras, vt proferant veros fructus per opera charitatis, qua summo amore prosequimur Deum, & propter hunc proximum. Quod autem dictat fides, exequitur charitas. Fides enim non otiosa gignit charitatē, charitas vicissim alit fidē. Sic in fatuarū lampadibus extinguitur lumē fidei, oleo charitatis deficiente. Hæc itaq; fides, fiduciaque promissæ misericordiæ: quæ cordi nostro infusa est per spiritum sanctum, excitanda fouendaque in nobis, vt per Christi mediatoris meritum clamemus, Abba, pater. Spiritus enim adoptiōis, atq; arrabo hæreditatis nostræ in redemptionē acquisitæ possessionis erigit nos ac consolatur, mentiq; trepidationem, ac conscientiæ terrorē eximit, efficitq; vt fauorē, vt præsentiā, vt misericordiam Dei agnoscamus, & consequamur redemptionē ac recōciliationē beneficio Iesu Christi, quē ꝓposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine illius. Itaq; iustificati fide, pacem cōsequimur, ac pacatā conscientiam, mentemque tranquillam ac securā, sic vt discussa omni diffidentia ac desperatione, conceptaque certa resurrectionis atque immortalitatis spe, nec quidquam hæsitantes de parta salute, alacriter hinc emigremus in nostram sedem, ac supernam patriam, perenni gaudio, cum libertatis nostræ assertore fruituri. Quæ ne mētibus nostris aliquando excidant, tantique beneficij ac pignoris exolescat recordatio, aut obrepat obliuio, cœnā

Ioan.3.

Fiducia in Christū mētes erigit.

Matth.25.

Fides charitate stipata.

Galat. 4.

In Deum per Christum defigendi oculi.

Do-

Dominicam, ac sacram Synaxim instituit: qua *Synaxis.*
subinde recolimus, ac refricamus omnium actorũ memoriam, vt crebra meditatione noui fœderis erigatur, atque inardescat mens nostra in illius reuerentiam, sumptoq; corpore, & sanguine ipsius, illo vniamur, ac certam spem, atque fiduciam concipiamus charitatis, ac misericordiæ immẽsæ, qua nõ dubitauit vitam suam nobis redimendis impendere. Quod ipsum monumẽtum cùm assiduè, tum maximè, sub finem vitæ, morteq; iam imminente adhibere, menteque, ac animo concipere conuenit, vt tranquillitas in animis nostris, summaque in illum fiducia mentibus nostris inhærescat, ac continenter illi gratias agamus pro inæstimabili effusi sanguinis munere, quo omnẽ peccati labem nobis exemit, excussoque mortis terrore, ac sublata sæuissimi hostis tyrannide in libertatem captiuos asseruit. Hoc itaq; mystico pane, ac sacrosancto symbolo certi reddimur Christo nos esse insitos, illiq; vnitos, atq; arctissimo dilectionis vincũlo cõnexos. Quo efficitur vt certissima spe tanquã scipione fulti, ea nobis assequuturos confidamus, quæ concepit, ac persuasit afflatu spiritus fides, ex qua tanquam radice, charitatis rami pullulant, qui vberrimus operum fructus proferunt. Illi enim viuacem esse fidem testantur, nec vlla sui parte mutilam aut claudicantem. Bonis siquidem Deoque acceptis operibus fides solida nunquam destituta est, sed ornata, vt speciosa arbor fronde, ac fructibus. Cùm itaque virtutes istæ Heroicæ, ac diuinitus inspiratæ, quæ ita inter se cohærent, ac consentiunt, vt se diuelli non patiantur, ad salutẽ sint necessariæ, in ijs sedulò exercenda mens est, quò post exactas huius æui molestias, post approbatam, atq; exertam fidei nostræ professionem, quam Deus à nobis exigit, in eaque nos exercet, eas opes, illam

Eucharistia.

Hebr. 6.

Iacob. 2.

Habendus delectus operum.

Iustificatio

Impij ex Dei fiducia. hæreditatem, illa præmia cõſequamur, quæ Deus ijs conſignauit, qui in vitæ huius certamine delegato munere probè ſunt defuncti: in quo ſi erratum eſt, nihil ſaluti magis proximum, quàm erecta in Deum mente, immenſæ illius miſericordiæ *Ezech. 18.* ſe totum committere. Freti itaque illius clementia ac ſpe miſericordiæ, quam nulli reſipiſcenti denegat, fulti, accedamus cum fiducia ad thronum *Hebr. 4.* gratiæ ipſius, vt conſequamur miſericordiam in tempore opportuno. Atque illud Prophetæ continenter, atque ex intimo cordis affectu exorabilis placabiliſque iudicis auribus inſonemus. Non *Psalm. 142.* intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine, quoniam non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis *Psalm. 119.* viuens: Si iniquitates obſeruaueris Domine, quis ſuſtinebit? Verùm apud te propitiatio eſt, & copioſa apud te redemptio. *Diffidentia excutienda animis.*

An prodigioſis, monſtroſiſquè partubus, atque abortiuis anima rationalis indita, ſintquè reſurrectionis futuri participes, obiter qua ex cauſa excitentur monſtra.

CAP. XV.

QVICVNQVE formam humanam obtinent, ſumptoq; à primo parente naſcendi ordine, ratione ac modo ab vtroque ſexu ſunt proſeminati, licet monſtroſa ſint ſpecie, deformique habitu, animæ rationalis munere potiuntur, decurſoque eius huius curriculo, futuri ſunt reſurrectionis participes. Qui verò nihil hominis præ ſe ferunt, atq; ex alterius animantis commiſtione ſunt conflati, ſuaſque actiones aliter, quàm homines exercent, nec immortales ſunt futuri, nec innouati corporis honore illuſtrandi. Sic Fauni, Satyri, Lemures, Centauri, Striges, Tritones, Sirenes, Harpyiæ, *Deformitas non priuat quenquam hominis nomine.*

&

& si qua alia fabulosa vetustas commenta est, nec animam rationalem obtinent, nec resurrectionis beneficio potientur. Sunt quidem inter tot hominum myriades plerique enormi corpore, aspectu tetro atque horrido, rostro suillo, rictu indecenti, sed hi omnes tametsi à naturali hominis forma deflexerint, in hominum tamen numerum referuntur. Loquuntur enim, ratiocinantur, iudicant, reminiscuntur, aliaque animæ munia obeunt, ac suas actiones humano more peragunt, licet ab hominis dignitate ac præstantia, insitaque naturæ vi nonnihil degenerent. Contrahitur aũt multifariam monstrosus corporis habitus. Siquidem pauor, metus, consternatio, influxus siderum excrementi, seminalis vel defectus, vel redundantia, imaginationes gestantium, variaq; simulachra, quæ animo menteque concipiuntur, corpus deformant, atque alienas species, figurasque absurdas sexui imprimunt. Nonnunquam totius naturæ ordo inuertitur, cùm vel semina vitiata sunt, vel instrumẽta inepta, sic vt naturales facultates propagandæ fingendæque sobolis suum opificium exactè elaborare nequeant. Vt enim artifex quamlibet industríus opus feliciter inchoatum pficere nequit, vbi vel materia improba est, vel instrumenta retusa: Sic natura destituta facultatum suarum viribus, vel materiam nacta inidoneam, omnia vitiosè agit, suoque fine frustratur. Non desunt, qui data opera nonnullas corporis partes aliter, quàm natura instituit, informant. Sic in Asia, Hipocrate teste, Μακροκέφαλοι erant, quorum capita in oblongam formam figurabant nutrices: id enim visum est illis insigne, ac generosæ indolis argumentum, vt Persis nasus Aquilinus. Quò tandem effectum est, vt etiamsi cessaret atque intermitteretur premendi capitis

Vnde mõstrosa species.

Simile ab artificis industria.

De aëre & locis.

consuetudo, natura tamen, dum formationi fœtus insisteret cum inueterata inolitaq; consuetudine conspiraret,& quæ quisque artificiosè adhibitaq; industria moliretur, ipsa natura sponte exprimeret. Alimẽta quoq;, ipsaq; ambientis aeris qualitas nonnullarum partium deformitatem pariunt. Sic qui frigida humidaq; loca occupant, sunt Capitones, ventricosi, obeso corpore, labris tumidis, buccis protuberantibus. Pleræq; regiones pigmæos producũt, Arimaspos, nanos, pumiliones, coactæque breuitatis homunculos. Aliæ gutturosos, strumisq; deformatos, simis naribus, varis repandisque cruribus. Verùm licet in his multa desiderentur, membraque vel distorta sint, vel enormiter cõstituta: quia tamẽ ex hominibus sunt prognati, ac vis aliqua rationis in his viget, ijsdemque naturæ legibus ducuntur, animam rationalem ijs inesse Orthodoxi statuunt, ac resurrectionis fore consortes. Cuius vis hoc effectura est, vt deformia quæque, aspectuque horrida, dignã homine venustatem consequantur, membraq; hiulca, distorta, luxata, incurua, mutila in suam integritatem sint restauranda. Et quanquã innõnullis rationis vigor minus elucet propter organi ineptitudinem, vt in pueris, seniculis, ebrijs, delirantibus qbus vel impedita est animę vis, vel oppressa: singulis tamẽ anima rationalis infusa est: quęq; imminuta sunt, resurrectionis munere cõtinget impleri. Imperfecti verò partus, atque abortiui, omnesque effluxus, quibus aut nulla est, aut perexigua membrorum delineatio, quòd animæ rationalis munere sunt destituti, hominis nomen non promerentur: eoq; nec resuscitandi. Medici autem inter abortũ effluxumque discrimen statuũt. Effluxus siquidem fit, cùm semina primum aliquot dies conglobata ob vteri læuorem ac lubricitatem præmaturè effluunt, ac dela-

Regiones corporis & animi conditiones immutãt.

Resurrectio corpora indecora restituet.

Abortus & effluxus discrimen.

delabuntur, ſic vt informe quiddam profluat, ac rudimentum futuri fœtus, operiſq; inchoati adumbratio, quod ipſum deperit atq; excutitur: vt ſemina fœtusq; arbutei in frugiperda arbore. Abortus verò membra exactè plerumq; conformata demõſtrat, qui vbi duos & quadraginta dies impleuerit, animæ rationalis, vitæq; munere potitur. Quò fit, vt ſi erumpat, obortáq; ſubita aliqua conſternatione excutiatur, in vitam aliquando ſit reuocandus. Licet enim multa in illo deſiderentur, iuſtaq; magnitudo denegetur, omnia tamen in reſurrectione ſunt implenda, quæ tempore erant acceſſura. Et quemadmodum pueri multa habent poteſtate, quæ progreſſu temporis acceſſuque ætatis ſe proferunt: vt ſunt dentes, vngues, capilli, iuſtaque moles ac ſtatura corporis, quæ facultate ſeminis ſenſim augeſcunt, ac perficiuntur: ſic in Reſurrectione omnia corporis detrimẽta, omnesq; partes in abſolutè perficientur. Quiſquis igitur ex humano ſemine, non ex fœda aliqua putrique vligine, aut vitioſi humoris concurſu & confluuio prognatus eſt, tametſi monſtroſo ſit corpore, ac deformi ſpecie, à morte poſtliminio in vitã reuocandus eſt, ſublato omni vitio, membriſque omnibus vigore Reſurrectionis in ſuam integritatem decenter redactis. Siquidem immenſus ille rerum opifex,

Simile à puerorum incremento.

Qui reparat corpus, non reddet debile quidquam,
Nam ſi debilitas redit, inſtauratio non eſt,
Quod caſus rapuit, quod morbus, quod dolor hauſit,
Quod truncauit edax ſenium populante veterno,
Omne reuertenti reparata in membra redibit.

Prudentius.

Id enim illi admodum procliue erit, minimeq; operoſum, qui ex nihilo oĩa conſtituit. Plus eſt enim Auguſtino teſte, homines creare, quàm collapſos erige-

Deo nihil impoßibile.

erigere, ac denuò in vitam reuocare. Plus est efficere, vt existat, quod nunquam fuit, quàm reparare quod aliquando extitit. Nec Deo perit terrena materies, cui facilè est reuocare in pristinam naturam, quod in halitus, in auram atque aera euanuit, quodque vel absumpsit macies, vel fames exhausit, vel morbi depopulati sunt, vel exustione in cineres sit reuolutum, vel in elementa, ac corporis alieni substantiam transierit. Redditur enim caro illi homini, à quo decisa est, tanquam mutuum atque æs alienum. Hanc tam efficacem vim experientur, qui hominis nomen promerentur: eaque mōstra, quæ ex hominibus proseminata sunt, atque eandem cum hominibus naturam obtinent, huius diuini muneris futuri sunt consortes.

Simile ab ære alieno.

Humores atque alimenta corporis habitum mentisq; statum manifestò immutare: atque hinc affectuum origo ac conscientiæ stimuli emergunt: obiter quid melancholia efficiat, & qua quisque ratione illi mederi queat.

CAP. XVI.

NEMO est mortalium, qui affectibus non ducatur, suaq; percipiat παθήματα seu perturbationes, at alius alio est concitatior, atque ad concipiendos animi motus propensior. Siquidem qui inculpato sunt corporis habitu ac temperanter victus vitæque rationem instituunt, perturbationibus minus solent inquietari. Sic Socrates ea animi tranquillitate ac constantia fuisse memoratur, vt domi forisque semper eodem vultu, eadem mentis alacritate extiterit, licet morosam vxorem perpeti sit coactus: quod ipsum nō alia ratione obtinuit, quàm frugalitate, summaque temperantia. Hinc

Nemo non affectibus vrgetur.

Socrates quur affectibus minus obnoxi9.

Hinc Cicero omnium perturbationum fontem, intẽperantiam constituit, quæ est à tota mente atque à recta ratione defectio, adeò vt nullo modo appetitiones animi regi, aut in officio contineri queant. Quemdmodum igitur temperantia sedat omnes enormes appetitiones, atq; efficit, vt hę rectæ rationi pareant, conseruatque moderata iudicia mentis: Sic huic inimica intemperantia omnem animi statum inflanımat, conturbat, incitat. Quò fit vt omnes corporis morbi, mentisque errores ex ea pullulent. Vt enim, dum sanguis & pituita redundant, aut vbi vtraque bilis adaucta est, ægrotationes, morbique in corpore nascuntur: sic prauarum opinionum conturbatio earumque inter se repugnantia animum sanitate spoliat, ac corpus in mutuam perniciem pertrahit. Ira siquidẽ, excandescẽtia, obtrectatio, metus, pauor, mœstitia, æmulatio, siquando venis medullisque insederint, atque intimos mentis recessus occuparint, corpori quoque infesta sunt, illique teterrimos morbos inferunt. Corporis itidem morbi animum per consensum, ac lege consortij afficiunt. Et quanquam obiecta, multæque externæ causæ motus turbulentos in homine concitent, præcipua tamen causa atque origo in corde, necnon in humoribus spiritibusque consistit: qui si moderati sint, nec aliena qualitate imbuti: minus ferueſcit animus pauloque mens est sedatior. Ita si sanguis syncerus sit ac defecatus, si æquabile temperamentum, corpusque valetudine inoffensa: segnius irritari hominem contingit, minusque vel ira, vel metu, vel vindictæ cupiditate diuexari: aut si aliquo affectu concutiatur, vt nemo prorsus ἀπαθὴς, atque ab affectibus, alienus, confestim adhibita in consilium ratione, mentisque iudicio, omnis animi feruor mitescit, æstusque sedatur.

Tuscu. 4.

Temperãtia.

Affectuum in animo tyrãnis.

Affectuum origo.

Dauidis & Periclis moderatio.

Cuius rei documentum sumere licet ex Dauide ac Pericle, quibus cùm improbus quidam insultaret, ac conuicia ingereret, non odio illum, aut vindicta, sed humanitatis officio sunt prosequuti. Cōcipit quidem cor ex his, quæ foris obijciūtur, varios animi motus, sed plerumque nullis obiectis simulachris in violentos affectus erumpit, ac subeunte animum latenti, tacitaque cogitatione, vel illatæ contumeliæ, vel accepti incōmodi indignatione, mens ipsa feruescit, atq; intra se tumultuatur. Magni itaq; refert in affectuū differētijs, quale cuiusq; temperamentum existat, quibus humoribꝰ corpus sit oppletum, quæ spirituum, qui ex humoribus generantur, qualitas. Siquidem qui calido sunt, siccoque corporis habitu, celerius incandescunt, præsertim qui improcero pusilloque corpore existunt, quibus oblata etiam futili quauis, nulliusque momenti occasione, citissimè bilis accenditur, quæ propter loci angustiam, minimumq; organorum interuallum, mentem confestim corripit, atque vt humiles casas, ac tuguriola inflammat, acceditq;. Eadem ratione huiusmodi constitutionis homines præ cæteris ingenio, mentisque iudicio pollent, quod spiritus coacti, minusque diffusi aut dissipati acrius vires suas exerant. Vt autem nutrimenta ac fomites alij alijs promptius flammā cōcipiunt, atque inardescunt, tum quædam serius, quædam citius sopiuntur: Ita in spiritibus atque humoribus fieri assolet, quorū nonnulli diuturnos, tenacesque affectus pariunt: nonnulli euanidos, subitoque perituros. Quò fit, vt Cholerici sint feruidi, animoque concitato. Atque vt stipulæ ac stramenta citissimè ignescunt: sic isti ob calidi humoris tenuitatem, ac subitam inflammationem impotentius incandescunt, sed ijs confestim deferuescit ira, atque efficiuntur placabiles.

Statura pusilla quur iracundi.

Simile à fomitibus ignitis.

Biliosi hominis natura.

Melan-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Melancholici verò tardius irritantur, verùm accensis serius senescit ira, prorsusque sunt implacabiles, atque iniuriarum tenaces. Phlegmatici autẽ, vtpote frigidæ humentisque naturæ, nullum propemodum sentiunt animi motum, nec magnopere vllis rebus permouentur. Quò fit, vt ignaui existãt atque inertes, nec ad vllas res pręclaras appositi; sic vt aptè illis prouerbium possit accommodari, Mentem non habere, qui non habet iram. Sanguinei calidæ humidæque naturæ nulla re graui ac seria, nullis curis destinentur, sed toti in iocos, cantilenas, fabulas, vrbanitates ac dicteria effusi nihil aliud, quã voluptates ac delicias consectantur. Quæ hominum conditiones ac discrimina pro humorũ qualitate ac mixtura, pro ambientis aëris ac loci natura subinde mutantur, mentesque hominum multifariam afficiunt, eoque persuasum habeo, affectionum caussam humoribus etiam assignandã. Siquidem affecto corde excitari spiritus contingit, atque humores ebullire mentemque hominis illorum agitatione, tanquam funali faceque subdita acrius inflammari. Vt enim principe ductoreque exercitus irritato, milites præsidiarij eiusque stipatores confestim se in pedes erigunt, hostem inuasuri: Sic perturbatione aliqua, affectuque animi ingruente, vnà cum corde commoueri humores, ac spiritus exilire contingit, atque in ira, pudore, verecundia, immoderata lętitia foras erũpere: In metu verò, pauore, mœstitia, non sine graui valetudinis dispendio sese recondere, atq; intro reuocari: adeò vt sanguis modò deserat destituatq; cor, modò sui affluentia illud strangulet opprimatque. Sic multi immodica lætitia derepente extincti sunt: nonnulli ex inopinata consternatione, subitoque pauore interierunt. Quod his potissimum euenit, qui affectibus suis moderari nequeunt, nec ijs ratione

Melancholici natura.

Pituitosi cõditio.

Prouerbium in ignauos.

Sanguinei hominis natura.

Simile à militiæ duce.

Qui pusillanimes ac meticulosi.

tione obsistere aut mederi: vt sunt ferè infirmioris sexus homines mulierculæ, infantes, seniculi, ἀναχωρῆται, quique à primis annis ab hominum cõsortio semoti, vitam solitariam sunt amplexi, quos calor languidus, spiritus animalis tenuis atq; exilis pusillanimos efficit, trepidos, meticulosos, animiq; deiectioris, quàm vt se fortes præbere possint in obluctandis & propulsandis aduersis. Cæterùm ætas cuiusque cœli temperies, influxus siderum, educatio, viteq; institutum, ac mos gentilitius maximum momentum in affectuum morumq; differētijs obtinent. Si enim singulas regiones collustres, si omnium gentium naturam, studia ac propensiones excutias: comperies diuersa viuendi instituta, varia ingeniorum, affectionum, morumq; discrimina: Magni itaque refert, qua quis sit ætate, qua educatione, quo sidere, cæloque natus, quali temperamento, ac corporis constitutione existat, quorum deniq; conuictu, & consuetudine vtatur, quæ humorum tum copia, tum qualitas. Hęc enim magna ex parte animi mores constituunt. Sic quibus sanguis crassus est, feroces plerunque sunt, improbis moribus, inhospitales, inhumani, & qui nullos sentiunt vel admittunt conscientiæ stimulos, nullo tangũtur metu, nulla ducuntur religionis reuerentia, nullo pietatis, nulloque mouentur humanitatis affectu: cuius generis sunt nautæ, aulœdi, aurigæ, baiuli, vectores, & quotquot militiæ sunt assueti, qui ob sanguinis crassitiem, densosque ac turbulentos spiritus, conscientiam incrassatam habent, mentemque dēnsissimis vitijs obscuratam. Quod si qua suboriatur sanioris mentis scintilla, aut si quas habent virtutes, qui huic vitæ instituto se dediderunt, illas vel obruunt, vel grauibus vitijs commaculant. Cùm enim omnem ætatem

Multa corporis habitum immutare.

Ex humorib. emergunt mores.

Quod genus hominum inhumanum.

tem in pessima quæque consumpserunt, improbitas vitæ iam ex consuetudine in naturam illis abijt. Sic Hānibali, auctore Liuio, inhumana crudelitas, perfidia plusquam Punica nihil veri, nihil sancti, nullus Diuûm metus, nullũm iusiurãdum, nulla religio. Siquidem ex Lucani sententia: *Libr.1. belli.*

Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur,
Vænalesque manus: ibi fas, vbi maxima merces. *Libr.4.*

Quæ ingeniorum, morumq; atque affectuum varietas commonstrare mihi videtur, motus atque animi cuiusque propensiones in multas esse causas referendas. Quanquam enim obiecta, ipsumque cor, ac mēbra nutritioni, gignendisque spiritibus destinata, organa sunt, atque affectuum conceptacula: humores tamen corpori infixi, calor immodicus, influxus siderum, alimentorum facultates, ambientis aëris qualitas, vini immodicus vsus faces accendunt, atque in perturbanda mente, concitandisque omnis generis affectibus præbent seminaria. Hinc elice, quid noxæ rationi, mentique inferatur, vbi organa, vbi spiritus, vbi humores aliquid vitij, aut labis cōtraxerint. Eo enim fit, vt homo à sui dignitate ac præstantia desciscat, atque in belluam degeneret. Quod vates Regius deplorat, Homo cùm in honore esset constitutus, non id curæ habuit, reputatus est cum iumentis insipientibus, illisque factus est asimilis. Extinguitur enim ratio, mentisq; lumen obruitur vitiosis affectibus impeditum. Vt enim lychni, ac faculæ minus lucis exhibent, loculo insertæ lucernario imposito, parumque nitido: ita mens hominis tenebris corporis offusa, minus splendescit, pauloque segnius vires suas exerit. Est quidem humanæ naturæ insitum, vt sanguinei exhilarescant, Melancholici mœrore contrahantur, desides sint, ac veternosi Phlegmatici: Iracũdi, Cholerici. Sed oēs hi

Quæ effectus exasperant. *Psalm.48.* *Simile à facibus.* *Affectus*

affectus

quando minores. affectus moderati sunt, minusq; vitiosi, vbi humores intra mediocritatē consistunt, nullaque aliena qualitate sunt vitiati. Quod si qualitas, copiaq; ijs augeatur, aut à tēperie deflexerint, miris modis hominem affici cōtingit, atq; à recta ratione deflecti, & quanquam qualitates elemētares, humores denique, ac spiritus nemini ad actionē necessitatem imponūt, vt nec siderum aspectus: eam tamen vim in permouendis affectibus obtinent, vt homines obluctante etiam inuitaq; ratione, tanquam tempestate quadam ad perturbationum scopulos illidātur. Qualis est enim aëris, marisq; intemperies, qualis vini immoderatè sumpti violentia: talis est humoris Cholerici, ac Melancholici vis plus satis adaucta. Quis autem si sese intimè excutiat, suamque naturam accuratè exploret, turbulentos animi motus, atque enormes impetus non subinde percipit, adeò, vt sit modò, vel irritatior, morosior, inuidentior, lasciuior, vel in alium atq; affectum pro humorum intemperie inclinatior? Quod si eam sustinet mutationem humanus animus, vbi paulùm modò degenerarint à genuina natura humores, vt momento temporis mens varijs affectibus rapiatur. Quid futurum speramus, vbi ad extremū prauitatis ac malitiæ sunt progressi, atque in principes partes impetum fecerunt? Cuius nobis experimenta proferunt, funestaque spectacula exhibēt Maniaci, furiosi, lymphati, phrenetici, melancholici, quique alienatione mentis, vel desipientia, delirioque tentantur, quibus cùm morbi corporis in mentem redundent, formidandis, horrendisq; malis homines excruciant. Quamobrem qui sibi, suæque valetudini optimè consultum cupiunt, temperanter vitæ rationem instituant, ne ex humorum fuligine mentem alienis, absurdisque imaginationibus diuexari contingat, atque à sedibus

Sidera & humores vim, nō necessitatē inferunt.

Omnes affectib. obnoxij.

Corpus et animā mutuis morbis affici.

suis

ſuis dimoueri. Hæc autem his potiſſimum incul- *Vt ſtudioſi quique melancholiam excutiant.*
canda, qui munia publica obeunt, ac literis intem-
peſtiuius ſunt addicti: quòd hi magna ex parte me-
lancholia ſoleant infeſtari. Qui humor tametſi
mentem acuat, vt vinum moderatè hauſtum, i-
pſe tamen plus ſatis auctus, vitioque aliquo im-
butus maximo incommodo mentem afficit, adeò
vt Cicero ſuſtinuerit tardioris eſſe ingenij potius, *Tuſcu.1.*
quàm ingenioſus, ac melancholicus. Huiuſmodi
autem corporis habitū nonnulli natura nacti ſunt;
plurimi ex varijs, diuerſiſque cauſis contraxerunt,
ab eo primū alieni. Non deſunt qui ex iugi ſtudio, *Melancholia vnde contrahitur.*
atque intempeſtiua lucubratione huc deuenerūt:
alij ex metu, ſolicitudine, mœrore, triſtitia huc ſunt
delapſi. Plerique ex hæmorrhoidum, menſiumq;
ſuppreſſo profluuio, aut ſubſiſtente conſueta ali-
qua vacuatione huc ſunt delati: quibus cùm acra
denſaque fuligine cerebrum impleatur, mentem
abſurdis imaginatiōibus diuexari contingit, eam-
que mutationem ſuſtinere, ac violentiam perpeti,
vt aliquando ſpectatæ probitatis, ſummæque exi-
ſtimationis viri ad funeſtum vitæ exitum adigan-
tur, adeò vt mirari ſubeat tantam ineſſe vim, ac
ferociam humori melancholico, vt oppreſſa ratio-
ne mentem cuiquam poſſit eripere. Porrò vt atra *Simile à nube caliginoſa.*
denſaq; nubes ſoli effuſa, radios eius intercipit, ac
lumē offuſcat: ſic humor Melancholicus mentem
obnubilat, atque ad noxia quæque impellit. In- *Mali Genij melancholiæ incumbunt.*
gerunt quidem ſe prauis humoribus mali Genij,
atque atræ bili præcipuè ſe immiſcent, quòd is hu-
mor, vbi naturæ limites excedit, ad peſſima quæq;
perpetranda ſi accommodus. Concipiunt enim
huiuſmodi conſtitutionis homines graues, acres-
que motus, ac diuturnos affectus propter humoris *Melancholici vnde abſurda imaginātur.*
tenacitatē, qui ægrè liqueſcit ac diſſoluitur. Quò
fit vt prauæ cogitationes & conceptus diu animo

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

inhæreant, quæ nonnunquam in effectum erumpunt adeò, vt notos ignotosque indiscriminatim adoriantur, & cùm alijs, tum sibi ipsis sint infesti. Sic etiam cholericis faces ministrant, sed hi irritati non se, sed alios impetunt. Quod autem horum causa in humorib⁹ consistit, nec omnino in malis Genijs, licet frigidam illi suffundant, vel hinc colligi potest, quòd Maniaci, Melancholici, quiq; alienatæ mentis existunt, hæmorrhoidum mensiumq; quæ substiterant affluuio soleant liberari, atque ad saniorem mentem reduci, auersa scilicet humorũ fuligine, quæ imaginationes ac spiritus animales vitiabat. Cui his Aphoris. Hippocrates fidẽ astruit, Insanientibus, si varices aut hęmorrhoides superueniunt, morbo liberantur, deriuante natura humores à parte principe ad abiectas atque ignobiles. Rursus, Maniacis ac renũ passionibus obnoxijs, hæmorrhoides innatæ salubre. Cùm enim is humor siue in hypocondrijs & splene consistat, siue in toto corpore, parteq; aliqua aceruetur, tetro atque insuaui halitu cerebrum impleat, metũ, tristitiam, mœrorem, luctuosa suspiria, cordis astrictionem, aurium sibilum adfert, atque oppressa ratione, luceq; mentis extincta quasi rebus propemodum deploratis modò inexoptatæ mortis spẽ, modò in eius metum atq; horrorem conijcit. Quamobrem ex Galeni sententia, ineunte Vere atq; Autumno is humor placidè, ac sensim expurgandus est vomitu, ructu, deiectione, flatibus, venæ sectione, mensium denique, atq; hæmorrhoidum iritata excretione. Quisquis autem huic malo obnoxius est, acriter illi, summáque cura obsistat, atq; obluctetur, nec vllo modo foueat imaginationes tacitè obrepentes animo, blandas quidem initio atque amabiles, sed quæ adeò inualescant, vt ægrè excuti queant aut sopiri,

Lib. 6. apho. 21.

11. Apho. Tetri vapores cerebro infesti.

Melancholia vt expugnatur.

Alitur

——— *Alitur enim vitium, viuitque tegendo,*
Dum medicas adhibere manus nec tollere curas. *Virg. 3. Georg.*

Quòd si incõmoda, aduersitates, infortunia, parũque prosperi rerum successus hoc malum inuexerint, huic infractum inuictumque animi robur opponas, ac verbo Dei eiusq; fiducia te fulcias, quib⁹ terribiles visu formas, variaque imaginationum mõstra minimo negotio conficies. His enim præsidijs substiterunt spectatissimi quique Heroes, qui tametsi rebus propemodum desperatis, calamitatum finem morte accelerari cuperent, non tamen dolorum impatientia sunt oppressi. Sic Helias malorum tædio mortem exoptabat: Sic Dauid inimicorum insidijs toties impetitus saluti subinde diffidebat: Iob desperabundus mori potius sustinuit, ac quocunq; fato abrumpere vitam, quàm tam atrocia perpeti: Christus denique diffidentis hominis more, nostraq; caussa in se translata, desertũ se à patre queritur. Sed omnes hi meliorum spe, ac fiducia, omnem animi trepidationem, ac diffidentiã erecta in Deum mente discusserunt. Hoc autem ex Ciceronis sententia omnibus persuasum esse conuenit: Animum retinendum in excubatione, ac custodia corporis, nec iniussu, contraque imperium eius, à quo nobis ille datus est, emigrandum, stationemque deserendam, ne munus humanum assignatum à Deo defugisse videamur. Quò mihi pręclarè concionari visus est Iosephus: Vt quidquid mali nobis obtigerit, alacri atque infracto animo perferamus. Nec committendum quis ducat, vt indecorè, ac præter hominis dignitatem, contraque naturæ ordinem vitæ finem imponat. Quod si quis ex morbo, aut mentis alienatione ad funestum vitæ exitum deuenerit, nemo istiusmodi conditionis hominibus insultet, quin in illos sit seuerior: verùm illorum

Mens verbo Dei fulciẽda.

3. Reg. 19.
Cap. 7.

Non inferendã vim vitæ.

In Som. Scip.

Bell. Iuda. libr. 3.

Melancholici cõmiseratione digni.

miseriæ

miseriæ indolescat potius, vicemq; deploret, cùm non sint sui compotes, atque à ratione mentisque iudicio exciderint, quò fit vt ratio illis inuertatur, atq; in delectu rerum prorsus hallucinentur, ac cęcutiant. Cùm enim imaginationis virtute corrupta, absurda quædam animo obuersentur, confusè de rebus statuunt, vitiosè ratiocinãtur ac iudicãt. Simile enim quiddam menti euenit, quod oculis, vbi varij diuersiq; coloris conspicilia obijciuntur, quibus omnia vel cęrulea, vel rubra, flaua, viridantia, vel denique eius coloris, quo vitrum suffusum est, apparent, sic vt aliter se proferant species, obiectaq; rerum, quàm reuera existunt. Hinc ebrij atque irati gemina cõspectare se credũt, cùm vnum tantum sit obuium. Sic ex febri delirantibus varia spectra animo obuersari videntur, ac corrupta imaginatione, vitiatisq; organis multa spectacula se menti offerunt, ob prauorum humorum ac spirituum agitationem, qui vltrò citroque commeãt, sinusque cerebri oberrant. Spiritus itaque atque humores maximum momentum obtinent in perturbanda mente, ciendisque affectibus, atque inferendis conscientię stimulis. Qui si synceri existant, nec vlla contagione inquinati, placidis moribus hominem esse contingit, minimeq; querulum aut morosum: Sin turbulẽti ac labe aliqua imbuti, varij cientur animi motus, affectusque tumultuosi exoriuntur ac turbulenti. Proinde cùm corpus atque anima iuxta afficiantur, danda inprimis opera, vt animi inquietudo, mentisq; æstuatio verborum lenocinijs, ac blandimentis sopiatur. Siquidẽ ex prouerbiali sententia, Animo ægroto medicus oratio: tractandusque istiusmodi hominum animus, vt exigit natura rei, vt corporis habitus, vt humorum qualitas exposcit. Quemadmodum enim feræ, atque immanes belluæ cura atque officio hominum

Febricitãtes et ebrij quur delirent.

Spiritus corporei mẽtem concitant.

Simile ab efferatis bellnis.

minum mansuescunt ac cicurãtur: Ita placidè tractari postulat istorum animus, vt qui seuerioribus ac minacibus verbis exasperetur. Nonnunquam tamen, vt in corporum morbis sectiones, cauteria, atque vstiones adhibemus: Sic aliquando acrius instandum, ac salubri increpatione coercendi improbi illorum conatus, ad quos per interualla restagnante humore noxio, solent incitari. Corpori verò non minor cura adhibenda est. Sed meminerit, qui curationem instituit, ne humorem illum validis medicamentis irritare pergat, sed sensim ac placidè summaque dexteritate id perficiat. Neque enim cõfertim sentinam exhaurire consultũ est. Siquidem agitatus is humor mephitim quandam exhalat, ac nidoris graueolentiam, qua cerebrum incredibiliter offenditur, ac mens absurda phantasmata concipit. In primis autem excitandi spiritus olfactoriolis ac fasciculis manualibus, alendumque corpus optimi cibi succis, atq; in molliter subacta culcitra, placido somno fouẽdum est. Porrò omnium citissimè alit vinum, minimumq; negotij naturę facessit. Cęterùm in eo exhibendo, quanquam vnicum sit discutiendi mœroris præsidium, delectus habendus est, curandumq; vt tempestiuè, atque vt cuiusque ætas, naturæ conditio, consuetudo vitę, regio exigit, præscribatur. Neque enim semper vinum tristitiam Melancholicis eximit, aut mœrorem discutit, sed nonnunquam adauget, malumque exasperat, ac incrudescere facit, præsertim vbi vitiosis humoribus corpus est oppletum. Quocirca antè maniri debet, atque appositis remedijs expurgari, antequam vlla victus ratio instituatur. Impura enim corpora quantò magis nutrias, tantò magis lędes. Cùm autem vini natura varia sit, ac differẽtia multiplex, nec quod uis æquè generosum, obseruandum vt optimum bi-

Delectus vini.

Aphor.

Vina vitiosa mentem perturbant.

bere consuescant, & quod nulla re vitiosa sit conditum, quale plerunque œnopolæ ac caupones magno valetudinis detrimento offerunt calce, gipso, bitumine, orminio vulgò scarlea, eruca, syluestri myrto adulteratum. Sic vini aliquot genera animi impetus non modò non consopiunt, sed recrudescere faciunt, atque denuò exbulcerari. Hinc plebeij nostrates ex vini Pictauiensis potu, quod mordaces fumos cerebro inferat, morosi efficiuntur, calcitrosi, iracundi, implacabiles, sic vt rixentur assiduè, suasque vxores crebro pulsent, ac pugnis subigant. Quod ipsum illis facere religio est, vbi Rhenanum, aut aliud generosæ naturæ vinum hauserint. Tunc enim blandiores sunt, atq; osculo potiùs, quàm fustibus impetunt. Quamobrem Melancholici, lassi, siticulosi, quiq; arido sunt corporis habitu, ex Horatij præscripto.

Lib.1 epi.15.

——— *Generosum & lene requirant,*
Quod curas abigat, quod cum spe diuite manet
In venas, animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucane iuuenem commendet amicæ.

Lib.21 c. 25.

Quò spectat illud Plinij, Omnis animi asperitas dulciori succo mitigatur, lenit transitum spiritus, ac molliores efficit meatus. Experimenta in se quisque capere potest. Nullus enim non ira, luctu, mœrore, mœstitia, aliquando conficitur. Sic in lassitudine, siti, inedia, intēpestiua vigilia pronior quisque ad iram. Sic fames & mora, ex Plauti sententia, bilem in nares conciunt. Sed ea oblato cibo confestim mitescit ac sedatur. Quò fit vt saturi ieiunis minus efferuescāt. Quod corpus cibo potuque irrigatum, minus siccescat, ac calore natiuo tepefacto corpus ad concipiendam iracundiam minus est propensum. Incumbunt enim naturales facultates concoctionis, ac flaua bilis, quæ impransis ebullire solet, infusis humoribus diluitur.

In Gur.

Inedia bilem accendit.

Sic

Sic lebetes, sartagines, ac frixoria magis ignoscũt, nidoremque grauiorem naribus offundũt, vbi liquor, aut innatans pinguedo immodico calore absumitur ac torrescit. Omnia siquidē, quæ vel humore vel pinguedine destituta sunt, ollis adhærescunt, atque nidorosos halitus effundunt, sic vt populari ioco dici soleat. Ex eadem olla elixa atque assa depromi. Quocirca consultè mihi facere videntur macilenti, quique sicco temperamento existunt, quòd minus diu ieiuni persistant, ac calori natiuo fomenta ministrent. Siccessit enim corpus intempestiua, diutinaque inedia, quæ humidum nutricium, quod radicale vocant, depopulatur, qua de re nobis aliàs habitus est sermo.

Prouerbium populare en malè cocto cibo.

Inedia macilentis noxia.

Herbas mutationibus obnoxias, tum viribus, formaque destitui, nisi nouos subinde cultus adhibeas.

CAP. XVII.

QVERVNTVR medicorum plerique herbarum descriptiões esse fallaces, earumq; virtutes inefficaces atq; euanidas, multaque passim obuia apud veteres, quæ parum aptè, si nostris conferantur, suo nomini ac descriptioni respondent, eoq; diuersas esse herbas contendunt, licet nostro æuo idem nomen obtineant. Sic hysopum nostratem, fabas, pentaphyllon, phu, typham, Cerealem, farraginem, secale, olyram, alia existimant: quia veterum descriptionibus nõ per omnia congruunt. Equidem vt nemini patrocinari volo, aut illorum errorem tueri, qui in herbarum censu & cognitione prorsus sunt hallucinati: Sic nonnullos existimo non satis ad rationis amussim omnia exigere. Tametsi enim in tãta herbarũ varietate, & mutatione singula in certam classem referri nequeant,

Herbas mutationi obnoxias, ac degeneres.

nec illis certam assignare nomenclaturam, procliue est veterum descriptioni congruentem, non putandum tamẽ prorsus esse alias, quàm veteres descripserunt, aut ab affectibus, quos illi attribuerunt, penitùs alienas. Huic enim varietati, si qua subest, caussam præbuit ipsa natura, quæ subinde mutat faciem, ac lasciuit in progignẽdis stirpibus, propagandisque plantarijs, sic vt nonnunquam à parente aliud produxisse videatur. Accedit his artificum solertia, ne dicã calliditas, quæ mixtis medicatisq; seminibus edocuit speciosius nitidiusq́; quædam adolescere, atq; adspectu amœniore magisq; adblandiẽte. Hinc illa variegata, ac versicolor flosculorum politura, quæ cùm in multis, tum maximè in Vethonica seu viola altili, quam gariophylæam nostri vocant, perspicitur, quæ tam varia ac versicolore specie prouenit cultorum industria ac mangonio, vt nulla parte veterum descriptioni respondeat, eoque illis incognitam plerique censent. Sic Calatiana autumni munus, æranthemos, cyanos frumenticeæ messi peculiaris, non tam cęruleo, cœlestique colore proueniunt, quàm candido, rubro, purpureo, vermiculato. Sic Caltha illa lutheola Virgilio depicta singulis mensium Calendis duplicato florum ambitu ac denso foliorum stipatu oculos oblectat, concinniter in orbem circinata. Sic Διὸς ἄνθος, & lychnis coronaria rutilanti cocco, ac tenero modò murice tincta rubescit, modó niueo colore aspectum recreat, multiplice foliorum congerie orbiculata: In quem modum Leucoia bellius flos, Hesperis, omnes violæ matronales efflorescunt. Ista superioribus seculis elaborasse hortorum cultores indicat Virgilius.

Naturæ artificium in stirpibus.

Gariophylæa Belgis flos spectatissimus.

Oculus Christi.

Semina vidi equidem multos medicare serentes,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Et nitro prius & nigra perfundere amurca,
Grandior, vt fœtus ſiliquis fallacibus eſſet,
Vt quamuis igni exiguo properata maderent. Georg. lib. 1.

Et quanquam ceſſat cultoris induſtria, ac conſerendi artificium, herbæ ipſæ ſponte aliam induunt faciem, ſi colorem, ſi formam, ſi proceritatem, ſi vires ſpectes. Id partim fit occulta vi ſiderum, partim ætate & temporum decurſu, vt ea, quæ ſtabilia apparebant & perenniter duratura, vertantur in aliam ſpeciem, quaſi (vt Eraſmus ait) naturæ curioſitas cauerit, ne qua ſit certa herbarum notitia, quæ poſteris indubitata fide tranſmitti poſſit, ſed exigat ſubinde inquiſitionem eorum, quę vel mutari, vel renaſci quotidie videmus, ſic natura hominum acuit induſtriam ac veternum excutit. *Da ratione concionan.*

———Siquidem pater ipſe colendi
Haud facilem eſſe viam voluit, primusque per artem
Mouit agros, curis acuens mortalia corda,
Nec torpere graui paſſus ſua membra veterno,
Quo varias vſus meditando extunderet artes
Paulatim, & ſulcis frumenti exquireret herbam,
Et ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem. Virg. libro 1. Geor.

Accedit his cœli ſtatus, ſoliq; natura, ac regionum varietas, quæ etiam hominibus crines & calorem, totiusque corporis habitum immutant. Stirpes enim pro loci natura & qualitate, pro aëris ambientis conditione nunc procerius adoleſcunt, nunc humilius: quædam multis ſtolonibus, pleræque nullo agnato frutice, ac propagine humo proſiliunt, alia pro terræ habitu, diluto lacteoque virore, alia ſaturata vergentique ad atrum viriditate. Vt enim pueri, quibus nutrices alimenta ſubducunt, aut ea parcius adminiſtrant, gracileſcunt, atque extenuantur, coloreque exangui efficiuntur, ac minus florido: Sic herbæ ſolo macro, ieiuno, ac *Loci ſitus mutationem herbis inducit.* *Simile ab impuberum ſagina.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

siticuloso enatæ, squarosæ fiunt, aspectuque tristi atque inamœno. Hinc videre est herbas in parietinis, præruptisque saxis enatas vix dodrantem altas, easdem solo fœcundo ac restibli commissas sesquicubitum excedere, ac longè lateq; ramos propagare. Sic buglossus & symphitum vulgò. Consolida maior candidis flosculis sæpiùs conspiciuntur. Sic gariophyllæa, vel cultus studio, vel vbertate soli, candidum, rubicundum, variegatum florem ostentat vnius culmi, staminisque productu, sic violarum color purpureus aliquando in cyaneum ac cæruleum elanguescit. Simili ratione nõnullarum stirpium folia minus crenata serrataque existunt: atque acanacea, hoc est, quæ spinis horrent pro æditioris decliuiorisq; loci natura mitescunt, spinisq; minus infesta sunt. Huc refer quod experientia quotidiana commonstrat, herbas fœtusque arbuteos non solum speciem demutare, si locum auramque nacta sint accommodam, sed etiam meliorescere, fructusque proferre salubres, cùm paulò antè læthales ædidissent. Quod de Persica planta in Aegyptum translata præter Plinium Galenus commemorat. Cuius rei experimentum hisce versibus expressit Columella.

Herbis flores in diuersum colorem mutantur.

2. de alimen. & 3. de sympt. causis.

Armenijsque & ceriolis , prunisque Damasci,
Stipantur calathi, & pomis quæ barbara Persis
Miserat, vt fama est, patrijs armata venenis.
At nunc expositi paruo discrimine læti
Ambrosios præbent succos oblita nocendi.
Quin etiam eiusdem gentis de nomine ducta
Exiguo properant mitescere Persica malo.

Hoc enim pomi genus, nisi ex aduerso solis radijs sit expositum, non maturescit, succique, frigidi ac humidi ratione citò computrescit, noxamque ventriculo infert, nisi primis mensis inferatur. Multa itaque molitur natura rerum, industria hominum

Gal. de aliment. facul.

ex-

exculta ac condocefacta. Siquidē vuæ acini absq; vinaceis proueniunt fisso malleolo, exemptaque medulla, sic tamen vt inter colligandum gemma non lædatur. Citissimè enim latera accuratè commissa coalescunt: Mispila quoque, Persica, palmulæ, cerasia, pruna, lapidosaque corna absque ossiculis, industria, curaque hominum proueniunt, si tenelam scilicet arborem ad binos pedes rescissam, vsq; ad radicē findas, abrasaq; atque excauata scalpro vtriusque partis medulla, confestim seiunctas partes vinculo constringas, superioremq; partem ac diuisuras laterum fimo, vel argilla, ceráue obducas, ac charta madida munias, elapso anno obducta cicatrice omnia coaluisse perspicies: hanc arborem surculis, qui fructum non tulerunt, inseres, & sine ossiculis poma proferet. Quod ipsum ex Theophrasti consilio, in vite sum emolitus, nec spem frustratus est euentus. Inoculatio quoque, insitio, emplastratio naturæ solertiam, cultorumque industriam commonstrant. Illa siquidem efficiūt, vt stirpes, exuta natiua indolea, liam faciem formamque adsciscant, atque aliæ in alias promptè demutentur. Vt enim videmus homines pro ingeniorum varietate atq; educationis cura, non solum diuersa sortiri ingenia, alios mores ac studia, animæque propensiones obtinere, sed corpus aliud alio vel exilius, vel procerius, colore vel florido vel exangui, cuteque vel glabra, vel hispida hirsutaque, forma tamen humana non penitùs destitui, licet nonnulli feritatem quandam præ se ferant: Sic in herbis vsu venire solet, quæ ob similes caussas non vnam seruant faciem ac vigorem, licet non ita immutentur, vt tota species formaque ijs intereat. Semper enim aliqua parte nomini suo respondent, effectusque obtinent terræ, in quam radices agunt peculiares

Vt nonnulla absque nucleis proueniant.

Insitionis tres species.

Simile ab hominū natura et educatiōe.

atque incolarum naturis aptas accommodasque. Multa siquidem aduehuntur ex insulis fortunatis, quas Canarias vocant, quæ cœlo nostro assueta non easdem per omnia vires reseruant, nec eadem specie ac figura, eaque magnitudine prosiliunt, sed tamen non penitùs genuinam, auitamque naturam exuunt, licet nõnihil à veteri insitaque vi ac generositate descìscant. Quod in spondilio, quæ plebeis Angelica dicitur, in laserpitio vel silphio Cisalpino, quæ triuiali voce Osteritiam ac Magistrantia dicitur, animaduerti potest. Quæ licet ob soli malignitatem, tractumque cœli frigidum à Theophrasti ac Dioscoridis descriptione variant, easdem tamen esse herbas, paresque obtinere effectus compertum est, licet ob aeris intemperiem vires illis nonnihil languescant, ac defetiscant. Cùm enim cuique regioni certæ herbarum species sint peculiares ac propriæ, suisque natalibus singulæ stirpes delectentur, fieri nequit, vt aliò translatæ in suo vigore persistant. Aliæ siquidem opacis vmbrosisque vallibus gaudent, nonnullæ apricis solique peruijs: sunt quæ palustri atque vliginoso, soloque irriguo delectentur, quædam glorioso, aridoque, ac sabuloso: quas si aliò transferas, ac diuersam cœli partem spectare cogas, magnam virium ac specierum partem ademeris. Sic Iris in Illirico, Helleborus in Anticyra, Absynthium in Ponto, & apud Santones præstantius proueniunt. Sic Portulaca marina, Empetron, Brassica maritima, quam Soldanellam vocant, Oceani crepidines, ac maris mergines persequitur, salsoque tractu delectatur. sic alia alijs locis laudatiora existunt, ac proprijs natalibus felicius proueniunt: cuius rei fidem nobis faciet ex natura rerum his versibus Virgilius;

Angelica illique affines herbæ.

Herbæ suis quæq; locis delectantur.

Quæ herbæ maritimo tractu delectantur.

Nec

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Nec verò terræ ferre omnes omnia possunt. *Lib.2. Geor.*
Fluminibus salices, crassisque paludibus alni
Nascuntur steriles, saxosis montibus orni.
Littora mittetis lætissima, denique apertos
Bacchus amat colles, Aquilonem & frigora taxi.
Diuisæ arboribus patriæ, sola India nigrum
Fert Hebenum, solis est thurea virga Sabæis.

Ex quibus verbis perspicere datur rei herbariæ studiosis non æquè feliciter omnibus locis eadem ꝓuenire. Quod ipsum Hemistichium Virgilij indicat.

Nec omnis fert omnia Tellus.

Quorum pleraque si tentes in aliud solum transferre, vel elanguescent, vel emorientur, aut ægrè refocillata crescent quidem, sed vt nomen suum tueri, suamque generositatem seruare nequeant. Quamobrem qui aliquid terræ sit commissurus, illi ex Virgilij præscripto,

Ventos & varium cœli perdiscere morem
Cura sit, & patrios cultus habitusque locorum.
Et quid quæque ferat regio, quid ferre recuset, *Lib.1.Georg.*
Hic segetes, illic veniunt felicius vuæ,
Arborei fœtus alibi, atque iniussa virescunt
Gramina: nónne vides croceos vt Tmolus odores,
India mittat ebur, molles sua thura Sabæi,
Et chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
Castorea.

Quò fit, vt Alpes Belgicę, quæ Oceani obices longo, incuruoque tractu ab Armoricis versus Aquilonem se porrigunt, omnigenas stirpes proferant, quæ in locis arenosis illis (siquidem ex arenæ non nimis candore montis illi albescunt) sponte emergunt nulla cura, nullaque hominum industria. Efficit hoc partim soli natura, partim effectus siderum, quę in illam terræ plagam inclinant, suamque vim exerunt. Atque hinc fit, vt quæque

Duynen, Belgis mõtes arenosi.

regio miniarias, ſuique generis fodinas contineat, ex quibus pro ſoli cuiuſque natura, influxuque planetarum eruũtur æris, argenti, auriq; glebæ, & ſegmenta, Tophus, marmor, creta, ocra, ſynopis, minium. Similem naturam habent lacus paludesq; Zelandicæ, quas *Moer* indigenæ nominant, ex quibus eruuntur glebæ bituminoſæ, quæ accenſæ, vt naphtha, ardent, non ſine odore tetro ac viroſo. Hinc agri, paludesq; Morinẽſes nomẽ conſequutæ ſunt, & quondam extremi hominum Morini, vrbs denique eiuſque confinia Terrauana appellatur, quòd exhauſta ſit exemptis nigris glebis, ſic vt magnas foſſas exhibeat inanes, nullisq; ſementibus accommodas. Apud Brabantos quoque eruitur iſta congeries, ſed quòd regio minus ſalſuginoſa ſit, atque à mari remotior, mitius olet: illi *thurf* has glebas indigetant, maritimi vero Darri. Quarum tanta vis eſt, vbi frequẽtius his ædes incaleſcunt, vt ferrum, cuprum, ſtannum, argentum, atq; ænea quæq; deurat, omniaque in ædibus, præter aurum deteriora efficiat. Illud ſiquidem non obfuſcatur, nec fuligine obducitur, ſed ſplendeſcit potius, ac turgidũ efficitur, maximè obrizum, ſyncerum, nullaq; admixtione adulteratum. Id efficit auri raritas ac mollicies, qua fit vt concepto imbibitoq; vapore fuliginoſo turgeſcat, tũ fulgore afficiatur. Tãetſi enim graue ſit aurum & ponderoſum, molle tamen eſt tractabile & poroſum, argumento quod cyathus aqua oppletus citra effuſionem aureos aliquot admittat. Siquidem præter emanantes ſpiritus nonnullam aquæ partem abſorbet, imbibitque, qua imbutum aurum turgeſcit. Fumus autem ignisque glebis ſubinde excitatus, huic metallo colorem gratiſsimum conciliat. Cùm enim is fumus obuia quæque fuligine afficiat, coloremq; luteũ atque aurigi̇noſum indicat, vt flaua bilis ictericis:

Vnde mineralia.

Terrauana.

Turf, et Darry ignis fomenta apud Zelandos, velut glebæ bituminoſæ.

Aurum fumo ſplendeſcit.

Aurum liquorem cõbibit.

Simile à flaua bili.

fit vt

fit vt aurum flauefcat, quòd is color illi fit cognatus, ac familiaris. Non enim poteft alius color auro in duci, quàm vel flauus, vel lutheus, vel denique, qualis noftra Caltha eft, crocatus. Nō defunt apud Belgas profeffores aliquot eruditi, qui fubterraneorum hanc congeriem, quæ ex terræ vifceribus, tanquam fœtus ex vtero, eruitur, ex arborū truncis congeftam ac concretam exiftiment, proftratis conuulfisque fyluis, inundāte Oceano ac paulatim alluuione fuperinductam terram, hoc inualido inducti argumento, quòd fudes & farmenta, tū vluę, cannæque paluftres atq; arundines ijs glebis ineffe confpiciantur. Verùm nō fatis exactè obferuaffe illos comperio fodinas ac terræ cuiufque vifcera: cùm etiam in ęre, auro, argento, cęterisq; metallis ramofam venofamque propaginem & productum fpectamus, quem in imis terræ vifceribus cōfequūtur vegetabili quadam vi influxuque fiderum. Neque enim iners aut otiofa eft natura, fed multa magnaque molitur, atque effingit, exornatque nō folum terræ fuperficiem, fed occultos etiam abditofque finus atque intimos receffus. Hinc Iafpis, porphyrites & marmora fponte fegmentata funt, & vermiculato emblemate teffellatim variegata. Sic nux myriftica feu mufcata intercurfantibus interuenijs ftriata eft, quod ipfum in citrijs menfis, noftroque robore, tum alterius generis lignis affulatim diffectis perfpicimus, quæ multiplice venarum difcurfu, multifque lituris ac mæandris vndulata fplendefcunt. Quemadmodum veftes, quæ ex hircinis caprinifque pellibus confici folent, tum prætextæ togæ ac fcutulatæ. Cuiufmodi plurima eruuntur ex imis terræ penetralibus tam concinnè & affabrè elaborata, quafi à cælatore fculptoreque inducta foret effigies, Sic Corallium in maris Liguftici profundo

Moer quid Belgis.

Naturæ artificium.

Camelot Damaft.

Corallus frutex.

fundo frondescit ac fructificat, quod retibus extractum confestim lapidescit, coloremque asciſsit vel nigrum vel rubrū: aut si minus excocta est humiditas, candidum. Sic in ea parte Galliæ Belgicę, quam Eburones, Menapij, ac Sicambri occupant, λιθάνθρακες, hoc est, carbones lapidei effodiuntur, bituminis indurati natura, quibus indigenæ non solum ferrum molliunt, sed luculentos etiam ignes in ædibus extruunt, qui semel atque iterum extincti postliminio ignescunt admoti foco. Et cùm cætera omnia oleo inflammescāt, isti affusa aqua inardescunt, oleo restinguuntur. Non desunt & cæteris regionibus suæ fodinæ atque interranea, quarum nonnullæ sulphur, calcem, gibsum, ocram, alumen, auri argentique glebas & ramenta effundunt, ex quibus per occultos terræ meatus thermæ scaturiunt, atque aquas suis qualitatibus imbuūt, illasque morbis expugnandis reddunt accommodas. Sic maritimæ fodinæ bituminis naturam obtinent. Siquidem glebæ ex illis erutæ mephitim exhalant, ac graueolentiam, adeò vt aſsidentes syncopi atque animi deliquio subinde periclitentur: nec minori incommodo afficiunt carbones cùm fossiles, tum factitij, nisi illos dum ignescunt, sale conspargas. Tali siquidem remedio discutitur virus infestum cerebro, omneque

Steincolen.

Carbones fossiles oleo extinguuntur, aqua ardescunt.

Sal inspersum carbonibus ignitis odorem sopit.

Lib. 1. Georg.

Excoquitur vitium, atque exudat inutilis humor.

Non desunt, qui hanc genitiuam terræ vim astris aſsignant, quę haud dubiè in hęc inferiora vires suas efficaciter exerunt, hoc inducti argumēto, quòd multa videant apud nos sponte deficere, tum alia quædam non antè visa apparere, ac præstantiora substitui: quibus vt nō repugno, sic ego præsertim quod ad herbas attinet, multa propter incuriā atq; ignauiam cultorum, vel deficere vel degenerare crediderim. Sic triticum, vt Theophrastus testatur,

Astrorum in terrena efficacia.

De causis plā.

in

in lolium transit, ocimum in serpillum, sysimbriū in mentham odore, figura verò in calamentum, multaq; florum genera, nisi adhibita cura, subinde transferantur non solum à sua specie, verum etiam ab insita vi ac generositate descifcunt. Quod cùm in multis, tum in viola altili spectatissimo flore obseruare soleo, quæ nisi quotannis situm loci mutare condiscat, in humilem ac degenerem flosculum minusque odoratum deficit, Quibus astipulatur Virgilius.

Cultura omnia meliorescunt.

Vidi lecta, diu, & multo spectata labore,
Degenerare tamen, ni vis humana quotannis
Maxima quæque manu legeret. sic omnia fatis
In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Lib. 1. Georg.

E diuerso si syluestribus incultisq; curam adhibeas, primo quoque tempore mitescunt exuta genuina insitaq; feritate: Quod luculenter expressit Virgil.

Sponte sua quæ se tollunt in luminis auras,
Infœcunda quidem, sed læta & fortia surgunt.
Quippe sola natura subest, tamen hæc quoque signis
Inserat aut scrobibus mandat mutata subactis:
Exuerint syluestrem animum, cultuq; frequenti
In quascunque voces artes, haud tarda sequentur.

Lib. 2. Georg.

Multas itaq; stirpes, eásque nouas atque inauditas natura parit ac profert, multas effectus siderum, innumeras cultorum solertia. Et quemadmodum sorices, gliris, anguillæ, murenæ, cochleæ, limaces, lumbrici non semper ex semine: sed plerumque ex lentore terrę atq; ex sordibus ac putrilagine germinant: Sic in locis arenosis, quales apud Zelandos sunt montes Ammonij, quos *Dunen* populares vocant, multi frutices sponte emicant ex alimenti cō fluuio, & quòd is locus Soli expositus est, herbisq; progignendis accommodus, qui semel ex terræ vligine

Simile à sordidis animalibus, eorūq; progressu.

Theod. de caus. plant. lib. 1. cap. 1.

ligine absque parente enatæ postmodum seminio se propagant, ac numerosa prole se tuentur. Quam obrem non est quod quisquam miretur herbas mutatiōibus obnoxias, ac subinde viribus formaq́ue destitui, cùm id, nisi affinitate ac similitudine confundi illas contingat, loci situs, aëris ambientis qualitas, cultoris artificium efficiat. Sic piper, cardomomum, seseli, radix Pontica cœlo nostro assueta nonnihil immutantur, nec tam calida atque vrenti facultate existunt: sed tamen nemo aliud de his statuet, quā reuera sunt. Quod enim ijs vires flaccescunt, iustaq́ue magnitudo ac maturitas denegatur, id calor Solis languidus, cœliq́ue intemperies & inclementia efficit. Herbas itaque geminā subire mutationem constat. nonnūquam enim insitas illas vires, natiuasq́ue qualitates immutari contingit, persistente forma atque effigie: nonnunq̄ formę species intercidit, ipsis qualitatib. ac viriū facultatibus subsistentib. Efficit id partim influxus siderū, partim soli natura, cœliq; ambientis qualitas. Dum enim varia sit terræ conditio, ac differentia multiplex, contingit cùm aeris, tum alimenti ratione manifestò immutari herbas, atque alterius qualitatis fieri participes. Sic Corylus, Cerasus, Cornus: si ripis vicinæ consistant, quas vitiosæ aquæ lambunt: vel salsæ alluunt, irrigantq;, fructui manifesto salsilago inesse deprehenditur. Sic homines pro alimentorū facultate, pro ambientis aeris conditione alium corporis habitū & temperamentum, alios mores & studia consequuntur. Sic Cimber in Hispanū, Germanus in Gallum, vel Italum transit diutino commercio, vitæq́ue vsu & consuetudine, sic vt sæpè videas arborem lætam, ac nitentem in locum salsum vitiosumq; translatam, deterioris terræ succo deperisse.

Herbæ & vires & species immutent.

Salsa

Salsa etenim Tellus, & quæ perhibetur amata, *Vir. 2. Georg.*
Frugibus infelix: ea nec mansuescit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina seruat,
Multaque degenerant succos oblita priores.

Quod si adijcias fatalem quãdam mutationem, & vices rerum varias: obseruabis plantas, quamlibet illas foueas vel ætate fessas deficere, vel effœtas elanguescere, ac tantum non emori, nisi inserendo, inoculandoque nouos cultus substituas, vel auulsis surculis aut malleolis resuscites. Quæ stirpium varietas, mutationisque vicissitudo hoc efficit apud plerosque, vt hanc Medicinæ partem infrugiferam esse contendant, ac propemodum operam lusisse Dioscoridẽ, compluresq; alios, qui in depingẽdis herbis studium collocarunt. Equidem sic statuo neminẽ satis pro sua dignitate, ac nominis sui amplitudine hanc Spartam exornare, qui non viuas spirantesque herbas, in quarum notitiam nos deducunt oculatæ per manus inspectiones, & graphicæ auctorum delineationes, exactè nouerit. Sunt enim ex nostræ farinæ hominibus, qui vix dum inspectis herbis, mira de his incunctanter pronunciant, vt Pamphilus ille, cuius meminit Galenus. qui ne per somnium quidem herbas nouerat, quas tentabat describere, & vires deprædicare. Quod genus hominum Heraclides Tarentinus præconibus assimulabat, qui conducti mercede omnia publicitus decantant & præconia adornant etiam ignota quęque & inconspecta, vt nõnunquam vappam, aut vile mancipium. Simile quiddam refert Cicero de Phormione quodam philosopho, qui coram Hannibale copiosè aliquot horas disseruit de Imperatoris officio, & de omni re militari: quem cùm omnes vehementer essent admirati, querebant ex Hannibale, quid ipse de illo philosopho sentiret: hic Penus non optimè Græcè

Vetustas omnia deteriora efficit.

De simp. medica. libr. 5.

Elegans comparatio à præconibus sumpta.

De Orator.

sed

Hannibalis scomma in Phormionem.

ſed tamen liberè reſpondiſſe dicitur, multos ſe deliros vidiſſe ſenes: ſed qui magis, quàm Phormio deliraret, vidiſſe neminem. Nec me hercle iniuria. Quid enim aut arrogantius, aut loquacius fieri potuit, quàm Hannibali, qui tot annos de imperio cũ populo Romano gentium victore certaſſet, Gręculum hominem, qui nunquã caſtra, nunquam hoſtem vidiſſet, nunquam deniq; vel minimam partem publici muneris attigiſſet, pręcepta rei militaris præſcribere? Quis non illos in horum numerũ referat, qui ſymphili, qui glycyrrhiſæ, marrhubij, ſatureiæ, pullegij vires ſe noſſe iactitant, idque ex libris tantum, & commõſtrare nõ poſsint, etiamſi ſtirpi aſtiterint, quid ſit, quod ea poteſtate polleat, & cuius vires tantoperè prædicant: cùm enim morbos medicamentis, herbiſque efficacibus expugnemus: quis erit tam ſtupidus, qui harum ignorationem in medico ferat? quis non periculoſam ægroto, hanc medici ignorantiam, ac neglectum culpabit? nemo mea quidem ſententia omnis artis numeros impleſſe videtur, qui harum cognitione eſt deſtitutus. Vt enim nautæ non ſolùm neceſſarius, vſus, & ars remi, quo ſcapham ſubigit, ſed illius etiam armamenti cognitio, cùm fieri poſſet, vt contum pro remo arripiat: ita medico in primis neceſſaria exacta herbarũ cognitio, & peritia. Illæ enim explorata morbi natura, ad rem ſcitè auſpicateque inchoandam inſtrumenti vice exiſtunt. Quis autẽ ſe non deridendum propinauerit, qui aliquid aggreſſurus inſtrumentum, quo res perficienda eſt, ignorat? Mirari profectò ſubit illorum partim ignauiam, partim incuriam, quibus hæc medicinæ pars habita eſt neglectui, adeò vt Seplaſiarijs inſigniter indoctis hãc prouinciam delegauerint. Cùm ſatis conſtet non veteres modò medicos, ſed potentiſsimos quoſque reges, atq; heroas in hac medici-

Simile à re nautica.

Reges olim rei herbariæ ſtudioſi,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

æ parte se exercuisse, quibus nihil magis fuit in otis, nihil visum est magnificentius, magisque regium, quàm

cire potestates herbarum, vsumque medendi. Virg. 11. Aen.

Quàm parum serijs oblectamentis se recreare. Et profectò vetustissimorim regum famam, ac nominis amplitudinem iam pridem deleuisset obliuio, nullaque prorsus regiæ maiestatis memoria superesset, nisi renascentis quotannis salubres herbę llorum nomini inscriptæ atque insignitæ perituram alioqui memoriam refricarent, illosque ab niuria obliuionis assererent. Quorum vestigijs insistere decet philiatros, hoc est, rei medicæ studiosos, & non solum anxia cura herbarum formas explorare, verùm etiam vires excutere & experiri, easque morbis expugnandis, ac conseruandæ hominum naturæ accommodare. Quod ipsum sedulò præstiterunt medicorum præstantissimi Hippocrates & Galenus, qui vsu & exercitatione rei medicæ peritiam cõsequuti, certam exactamque methodum exercendæ artis tradiderunt ratione atque experimento comprobatam. Hæc siquidem per diffusam enarrationem & solidas traditiones exculta sola nõ artificis effingere possunt, tantisque præsidijs instruere, vt minimi sit negotij læuissimos quosque morbos conficere. Sic enim & nos studiorum nostrorum vberrimam frugem percipimus, & reliqui fructum non pœnitẽdum consequuntur. Qui verò alia ratione studiorum cursum instituunt, omniaque ad oblectamentum potiùs, quàm ad vsum atque vtilitatem hominum referunt, malè de studijs merentur, nec suis, ciuiumque commodis benè consulunt. Omnes autem artes, Cicerone teste, aliter tractãtur ab his, qui eas ad vsum trãsferũt, atque hominum vtilitati de-

Ga. 2. alimẽt.

Ad vsum omnia referẽda.

seruire cogunt: aliter ab his, qui ipsarum artiũ studio ac thæoria, hoc est, speculandi amore delectati nihil aliud in vita sunt acturi, quàm vt oblectamentum ac voluptatem ex illis concipiant. Vt enim virtutis, ita artis cuiusq; laus omnis in actione consistit. Cùm itaque tantam exigat diligentiam res medica, laboremque indefessum requirat & irrequietum, nunquam intermittenda industria, sed acriter exploranda natura morborum, atq; ineunda ratio, qua illorum sæuitiem expugnemus. Atque vt in bello noua stratagemata, astusque militares comminisci videmus, tum inauditas machinas, ac sclopetas tormentaque bellica excogitari: ita nouis subinde emergentibus morbis noua sunt remedia comminiscenda. Quod in lue Venerea, in ephimera contagiosa, seu sudore Britannico, in ictero nigro, cuius symptomata sunt Stomacacce, & Scælotyrbæ, nuper factitatum videmus. Questi sunt olim nonnulli vbertate nimia prioris æui exhaustum solum negare solita benignitate alimenta mortalibus. Quod ipsum ita diluit Columella, vt hominum vitio atq; ignauiæ id assignet, quòd culturæ minus insistant, minusque strenuos colonos se prestent. Idipsum & de nostrorum hominum ingenijs interpretor, quibus naturæ parens nihil denegauit, nec omnia veteribus indulsit, verùm & reliquæ posteritati suas dotes est elargitus, quam sterilem esse, & effœtam passus non est. Itaque non deest posteris ingenium, modò ne desit mens, ac propensa promptaque ad artes consectandas voluntas, modò similis ardor & inquirendi cupiditas illos rapiat. Siquidem, vt habet prouerbialis sententia, Exercitatio potest omnia. Videre est autem plerosque in ipso exercendæ artis tirocinio industrios, sedulos, ac discendi auidos: verùm vbi eò sunt progressi, vt plebi innotescere cœperint,

Simile à rebus bellicis.

Schoerbuyc à vitioso stomacho gingiuas & pedes inficit.

Rei rust. li. 1.

Vbi intenderis ingenium, ibi valet.

rint, ſenſim illorum flacceſcit induſtria, ac remiſ-
ſè parumque attentè ſuas perficiunt operas, duri,
prefracti, intractabiles, inhumani, ac minùs, quàm
antè, officioſi, quique philautia quadam, ac inani
perſuaſione reliquos faſtidiunt, ac grauatè colle-
gam, laboriſque ſocium adſciſci ſibi patiuntur.
Non deſunt inter hos, qui præmaturè ac præcipi-
tanter ad factitandam medicinam irrumpunt, ijs
adminiculis deſtituti, quibus medicum inſtru-
ctum eſſe par eſt, quæque iam pridem didiciſſe,
non diſcere oportuit, ſic vt priùs medici titulum,
aut elogium obtinuerint, quàm ſunt promeriti.
Nam tum legere incipiunt præcepta medica ho-
mines præpoſteri, cùm acciri cōtigerit, medelam-
que ægrotis adferre conueniat. Vt enim in confi-
ciendis hoſtibus: ſic in expugnandis morbis, ge-
rere quam fieri tempore poſterius: re verò atque
vſu prius eſt, vt Marius apud Saluſtium diſſerit. *In Iugur.*
Huiuſmodi conditionis Athenienſis fuiſſe Demo-
ſthenes commemorat, quos ait non vt reliquos *Olynth. 1.*
mortales vbi conſuluiſſent, agere: verùm vbi res
actas accepiſſent, tum demum conſulere. Sic no-
ſtrum plerique tum demum conſultant, ac diſqui-
runt, quid facto opus ſit, cùm inſtant vrgentque
morbi, qui nullas moras, aut inducias, nullaque
deliberandi ſpatia admittunt. Quod itaque Cice- *Lib. 1. offic.*
ro exigit in rebus bellicis, id medico accuratè præ-
ſtandū, vt ſcilicet omnia ſua conſilia præmeditata
habeat, vt maturè rem ipſam perficiat, nec vnquā
à ratione diſcedat. percipere quoq; debet cogita-
tione futura, & ante conſtituere, quid poſſit acci-
dere in vtramq; partem, nec committendum ali-
quid, vt aliquando dicendum ſit: Non putâram. *In re medica*
Nonnūquam autem medicus in ancipiti dubioq; *turpe dicere,*
morbo, & qui celerrime ad ſtatum properat, vt *Nō putâram.*
gladiator in arena, conſilium captat, ac medendi

occasionem è re nata arripit. Quod mihi aliquando vsuuenisse memini. Siquidem cùm morbum, eiusque symptomata probè haberem explorata, ac verborum serie, & componendorum medicamentorum ordine exactè essem instructus, tamē rebus, vt paulò antè reliqui, mutatis, coactus sum totam scenam inuertere, atque aliam viam ingredi, aliaque methodo insistere. Sic doctè ac prudenter Terentius:

Adelp. act. 5. scena 4.

Nunquam quisquā tam benè subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, vt illa, quæ te scire credas, nescias,
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Nihil à Comico dici potuit verius cùm in omni vitæ actione, tum maximè in profligandis hostibus, morbisque expugnandis. Quamlibet enim multum ac diu quis rationes conficiendi negotij, aut cuiusque rei perficiendæ secum ipse sit meditatus, omniaque ad amussim, curaque exactissima excusserit, quo modo res aggredienda sit, quid primùm exequi, quid postremùm conueniat, in ipso momento punctoque temporis, quo se operi accingit, & rem perficere statuit, priores iam rationes & præmeditata consilia respuit, aliaque pro tempore excogitat. Itaque vsu & exercitatione, multarumque rerum experientia parari constat prudentiam, & benè gerendarum rerum dexteritatem, ex eoque felicem successum, atque euentum exoptatum: nempe eorum, qui ex morbo decumbunt, facilem & expeditam sanitatem, quā confestim nullaque mora consequuntur, vbi fido expertoque medico se committunt, atque illi sunt obsequentes. Nam errones circumforaneos, atque impostores publicos exterminandos censeo, qui qui non verentur in hominum vitas ac corpora grassari, atque, vt habet prouerbiū, in vasis iactura

In re medica omnia seriò agenda.

artem

artem figulinam experiri, hoc est, vt Plinij verbis vtar, hominum periculis discere, & per experimẽta fallacia, ac coniecturas mortem hominibus inferre, quorũ culpa, ac temeritate efficitur, vt medendi ars (quã inter dona spiritus Paulus refert, & qua post sacra dogmata nihil mortalibus excogitatũ est salubre magis, ac necessariũ) vnà cum professoribus despecta sit, & negligatur: ne ijs addã anicularum impudentiam, quę non verentur huius artis peritiam sibi vendicare: quas non tantum à medendi magisterio, aut vt minus ambitiosè dicã, ministerio semouit publicus orbis consensus, ac maiorum auctoritas: sed ab omni etiam iuris administratione, à functionibus ecclesiasticis, à concionandi munere exclusit etiam Paulus. Siquidem vt apposite Persius: 1. Cor.12. 1.Tim.2.

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inscitia debilis actus.
Stat contrà ratio, ac secretam gannit in aurem,
Ne liceat facere id, quòd quis vitiaret agendo.
Diluit helleborum certo compescere puncto
Nescius examen, vetat hoc natura medendi. Satyr. 5.

Cui sententiæ consentanea est illa Horatij:

Nauem agere ignarus nauis, timet, helleborum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri. Lib. 1. Epist.

Quod compendiosis verbis indicat Prouerbium (Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.) Quocirca felices fore artes Plinius pronunciauit, si de ijs solum iudicent, easque tractent artifices, atque harum periti. Cum autem in extruendis ædibus architectum deligamus solertem atque industrium: in dirigenda naue nauclerum expertissimum: in bello gerendo duces exercitatos, ac strenuos: in expolienda lingua præceptorum eloquentem: in mente instituenda formandisque moribus *Simile ab architectura a- lijsq; officijs.*

moderatorem optimum: cur in morbis expugnandis, in farcienda tuendaque ſanitate, triobolares circumforaneos, ac deliras anus admittimus? quibus corpus noſtrum trucidandum exponimus, animique domicilium dirucdum offerimus? adeo nemo non artis medicę peritiam ſibi arrogat, eiusque profeſſionẽ exequitur. Sic Ferrariæ, Pontano teſte, aliquando inter proceres aulicos, certamen fuit, ac contentio, quorum nam artificum, & eorum, qui opificio aliquo ſe exercẽt, maior eſſet vel numerus vel copia: cùm autẽ alij aliud proferrent, vt ſunt in Repub. ac confuſa multitudine piſtores, lanij, coci, textores, carpentarij, aurigæ, fullones, trapezetæ, ac menſarij, vſurarij, ſartores, nautæ, lenones, quibus quæſtus inter omnes vberrimus. Tum vnus, Nulla, inquit, artificum maior copia, quàm eorum, qui ſe medicos profitentur, aut eius artis nomine ſeſe venditant, cuius ſe primo quoque tempore ſpecimen exhibiturum pollicetur, itaque poſtridie quendam in publicum producit ad hanc fabulam peragendam mirè dextrum, qui faſcia obuolutis ceruicibus vultuque ad morbum compoſito dentium dolorem ſimulat, ac ſubinde ingemiſcens ab obuijs ſtipem eblanditur, atque aliquid remedij mitigando dolori implorat: vbi nemo nõ ex numeroſiſſima multitudine fomenta p̃ſcribit, ac quid dolorem confeſtim diſcutiat, confidenter profitetur: itaque omnium ſuffragijs euicit is, qui contẽderat nullam præ medicorum turba in ciuitate, numeroſiorem. Nec ſanè illum fefellit opinio. Idiota ſiquidẽ atque imperita plebs paſſim huius artis cognitionem ac notitiam ſibi vendicat, eamque palam profitetur atque impudenter exercet, nullo experimento, nullaque ratione inſtructa.

Rei geſtæ enarratio.

Quàm

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Quàm varia sit ac multiplex soli terræq; natura & conditio.

CAP. XVIII.

IAM verò vt aliquid superiori argumento affine adijciam, medicis cum primis obseruandam censeo terræ cuiusq; naturã, solique habitum. Hic siquidem efficit, vt variæ herbarum species emergant, diuersasq; virtutes ac facultates hæ sortiantur. Hinc Hippocrates Cratenæ montanas herbas, *In Epistol.* altisque tumulis enatas colligendas præcipit, cùm firmiores existant, ac robustiores, magisque efficaces, quàm aquaticæ, propter terræ densitatem, aërisque tenuitatem: flores verò earum legendos, qui secundum fonticulos, fluuios, riuosque nascuntur, quos imbecilles, nec multi roboris, succique dulcioris esse ducit. Cùm itaque ex soli natura exactè considerata, herbarum vis ac temperamentum cognoscatur, ipsæque herbæ aliæ alijs locis delectentur, & terram maximè sibi familiarem deposcant, illarũ discrimina, quas aliqua ex parte prosequitur Virgilius, obiter & veluti in tabula depicta referam, quo stirpes suis quæque locis possint accommodari, minusq; ob alimẽti succique malignitatem viribus destitui. Eò enim fit, vt votis nostris non respondeant, effectuque expectato nos frustrentur, atque euanida spe illudant.

Quibus locis herbæ præstantiores.

2. Georg.

Solum aliud,

Gracile	*Lentum*
Macilentum	*Glutinosum*
Macrum	*Sabulosum*
Pingue	*Arenosum*
Oleosum	*Glareosum*
Bituminosum	*Lapidosum, vel*
Gipsosum, vel	*Lapideum*
Gipsatum	*Testaceum*

Argillaceum
Saxosum
Ruderatum
Cretaceum, cretatum
Cineratum, quum
Cinericeũ ad colorem refertur.
Amarum
Dulce
Acidum
Pratense
Frumentaceum
Restibile
Repastinatum
Defossum
Nouale, &
Veruactum, vulgò
Braecklandt
Putre
Solutum
Calculosum
Rarum
Densum
Robustum
Tophaceũ, vel à poro porosum.
Friabile
Tenue
Ieiunum
Sterile
Aridum
Stercoratum
Subactum
Strigosum
Squallidum
Fertile
Fœcundum
Salsum
Salsuginosum
Frumenticeum.

Locorum alia.

Aspera
Prærupta
Inuia
Auia
Inculta
Culta
Arida
Sicca
Arentia
Ieiuna
Siticulosa
Syluestria
Nemorosa
Syluosa
Plana
Campestria
Hortensia
Cliuosa
Aquosa
Humida
Palustria
Vliginosa
Irrigua
Humecta
Conclusa
Patentia
Aprica
Opaca
Densa
Vmbrosa
Ventis exposita
A vento silentia
Auræ exposita
Soli peruia

Fruti-

Fruticosa	*Subterranea*
Maritima	*Retorrida*
Mediterranea	*Exucca*
Edita	*Succulenta*
Calida	*Accliuia*
Frigida	*Decliuia*
Algentia	*Rorulenta*
Alsiosa	*Salubria*
Aestuosa	*Insalubria*
Tepida	*Paludosa*
Egelida	*Stagnantia*
Gelida	*Squallida*
Montuosa	*Rigosa*
Nebulosa	*Orientalia*
Caliginosa	*Austrina*
Feruida	*Occidentalia*
Rosida	*Aquilonia.*

Lunæ radijs augescit, at non maturescit botrus.

CAP. XIX.

LVNA satis incrementum dat, maturitatem Sol. Illa siquidem humiditatem mouet, & turgescere quæque facit, sed ob imbecillitatem concoquere nequit. Sic videmus stirpes interdiu allicere alimentum calore Solis incitatum, noctu diffundere, ac per attractum humorem succumque imbibitum adolescere, actusq; atque incrementa suscipere. Vt enim vigilia & exercitatio motusque moderatus cibum digerit, atque in habitum corporis diffundit, noctu verò & per somnum concoctio perficitur: Quod in ebrijs vinoque distentis perspicimus, quibus somno crapula ac temulentia discutitur: ita Sole diem illustrante omnia maturitatem consequuntur: noctu verò Luna suas vices obeunte adolescunt, succoque protuberant. Quò

Lunæ effectus in producendis stirpibus.

Simile à facultatibus naturalibus.

fit, vt videamus rosas, lilia, omnisq; generis flosculos interdiu non dehiscere, ac patulos fieri, verùm noctu atque antelucano,

Solis ad occasumcùm frigidus aëra Vesper
Temperat, ac saltus reficit iam roscida Luna.

Vir. l. 2. Geo.

Stercoratio quare Hesiodo improbata.

CAP. XX.

Sercoratio insalubris.

HESIODVS non indiligens rei rusticæ scriptor à plerisque inuaditur, quòd sterquilinium in agricultura neglexerit: cùm is facti non ignarus salubritati potiùs, quàm fertilitati consuluit. Ille siquidem alio lætamine sterilitatem expugnandam censuit, quàm stercorandi vsu & consuetudine. Satis enim ex lupinorum, cicerum, pisorum, fabarumque culmis vomere tempestiuè subuersis, alioue pabulo prostrato, agrum vberem, fœcundumq; effici existimauit. Quæcunque enim ex stercoratis, fimoque cultis agris proueniunt, vitiosos, minusque salubres succos præbent. Sic triticum & Cerealia quæque à Curculionibus promptius infestantur, ac fruges, omnisque generis legumina in eiusmodi agris enata nec perennare possunt, nec diutius asseruari, quin vel situm contrahant, vel à teredine & vermiculis infestentur. Zithus quoque, eaque potio, quæ Belgis Cereuisia dicitur, ex huiusmodi frugibus decocta, citissimè vitiatur, atque acorem contrahit. Quamobrem rectè, mea quidem sententia, Hesiodus illos agros aptos, accommodosque sementi existimauit, quos venti temperati serenant, suaues Solis radij fouent, vbi nullæ aquæ stagnant, nec culta stercoratione pinguescunt, aut saltem mundo, natiuoque humore ac calore maturitatem consequuntur. Sic enim illa, quę nascuntur, diu perseuerant incorrupta, atque alimentum præbent salubrius. Fieri autem nequit, vt in

Vnde fruges corruptioni obnoxiæ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

vt in his regionibus viuaces exiſtant homines, aut valetudine inculpata, vbi aer ipſe, vel alimenta vitioſa ſunt ac putredini obnoxia. Quorum alterum euenit, vbi ſtagna, paludesque graueolentiam exhalant, alterum vbi non genuino humore, ſed aſcititio pingueſcit humus, ac ſtercorãdo excolitur.

Aer & alimenta valetudini vel proſunt vel officiunt.

Qua ratione curculio, aliæquè beſtiolæ infeſtæ frugibus abigi necariquè poſsint.

CAP. XXI.

NIHIL eſt in vita hac caduca & mortali, quod ſuas nõ experiatur aduerſitates, atque incõmoda, multisq; vexationibus atq; inſultibus nõ ſit expoſitum. Vt enim homines innumeris malis ſunt obnoxij, multaque illos circumuallant, quæ valetudini, vitæque inſidiantur: ita & frugibus ſui non deſunt hoſtes, qui illas infeſtant ac demoliuntur, robigo, culices, formicę, limaces, cochleæ, locuſtæ, blattæ, erucæ, teredines, vermiculi, & qui funditus granaria depopulatur Curculio. Hoc enim genus vermiculi proboſcide quadam acuminata, roſtroque aculeato, altera ſui parte triticum perterrebat, omnemq; ſimilaginem depaſcitur, furfuracea tenuique ac caſſa relicta membrana. Huius teredinis multa examina ineunte vere progerminant, vbi frumenta Luna plena recens demiſſa, eaque madida ac rorulenta, antequam occalluerint, recõduntur, vel vbi granarij feneſtræ Auſtrinis flatibus, nõ Aquilonijs ſunt oppoſitæ. Siccitas enim efficit, vt omnia putredini minus obnoxia exiſtant. Perſuaſum eſt autem nonnullis, quorum mea quidem ſententia nec vana fides, nec inanis auguratio, DEVM optimum maximum nonnunquam hanc calamitatem immittere in vindictam eorum, qui plus ſatis lucro inhiantes, vel fruges abſcondunt, vel ſupra legitimum tempus aſſeruant,

Nihil ex omniparte beatum.

Calenders. Curculiones.

Vnde frumenta corrumpantur.

uant magno inopum detrimẽto, qui hoc cõmeatu destituti vitam tueri nequeunt. Hoc enim alimentum in edendi, pascendiq́; corporis vsum affluenter elargita est prouida Dei benignitas ac munificentia, adeò vt si cætera edulia desint, atque obsonia quæq; desiderentur, satiari homines pane possint, eoq́; inediam famemq́; solari. Quamobrẽ grauiter culpandi sunt negotiatores frumentarij, qui magno tenuium dãno, annonæ, frugumq́; pretia intendunt, nec in summa egestate granaria laxant, quo illis quæstus sit vberior. Eo siquidem fit, vt in Remp. sint iniurij, atq; in plebẽ, cuius maledicta in se concitãt, fraudulenti. Qui enim (vt Solomon testatur) frumenta abscondit, illum execratur populus: qui verò diuendit, huius capiti fausta exoptat, beneq́; præcatur. Patitur tamẽ plerumq; Deus huiusmodi malis affligi nos, cum erga illum sumus ingrati, cuius liberalitate ac munificentia cumulatè fruimur. Siquidem per Ezechielem immissurum se minatur religionis ac pietatis desertoribus calamitates quatuor, famem, pestem, bellum, & nocentes bestias: vt his diuexati ad saniorem mentem, agnitamque veritatem perducantur. Quòd si naturales causæ, non irati numinis vindicta malũ hoc inuexerit: ineũda ratio, qua animalcula noxia vel abigi possint, vel interimi. Nihil autem ad perimendos Curculiones efficacius, quàm salsugo, in qua alium decoctum sit, si ea irrigentur pauimenta ac parietes, confestim enim aliò repunt, ac granaria deserunt, odorisque tetri halitu exanimantur. Id ipsum præstant etiam Sagapenum, amurca, Castoreum, sauina, sulphur, cornu ceruinum, hedera, galbanum, ac graueolentia quæque, quorum suffitum nec serpentes, nec colubri, nec vespertiliones ferunt. Quod indicat omnis eruditionis parens Virgilius.

Negotiatores frumentarij odiosi.

Corenbijters

Prou. 11.

Cap. 37.

Quatuor calamitates à Deo homini immittũtur.

Curculiones quibus abigantur.

Lib. 3. Georg.

Disce & odoratam stabulis incendere cedrum,
Galbaneosq; agitare graui nidore Chelydros.

Eadem ratione lupi salictarij nidorosos flosculos refugiunt, qui etiam hominū cerebro infesti sunt, capitiq; grauedinem ac temulētiam inducunt. Similiter & sambuci flores, quorum odor etiam erucas arcet, blattasq; ac tineas perimit, quemadmodum absinthium, ruta, mentastrum, abrotanum, satureia, iuglandis folia, filix, pseudonardus, quæ nobis lauendula dicitur, nigella, coriandrum viride, psyllium, anagyris pulices cimicesq; interimunt, vel culcitris supposita, aut toris, in aceti Scyllitici decoctione conspersa. Obseruatū est autem nostra & auorum memoria naporum semen, quod negotiatoribus Belgicis quæstum præbet vberrimum, miram obtinere vim in prosternendis conficiendisque Curculionibus, non ratione deleteria, sed suauitatis illecebra. Cùm enim id dulce sit, atq; oleosum, illud deserto tritico, auidissimè appetunt, eoque distenti pereunt. Quod ipsum ijs etiā vsuuenire solet, vbi fiscellis vuarū passarum insederint. Sic experimento comprobatum habeo, puerorum lumbricos vuarum passarum esu expugnari, si ieiunis, nullo admixto alio edulio illas exhibeas. Vt enim amarulēta quæq;, ita dulcia affluēter hausta vermibus inimica. Distendi enim illos cōtingit ac disrumpi suauioris edulij copia. Sic etiam hominum ventriculus turgescit, ac tormina cōcipit, dulcibus affatim ingestis.

Lupulus vulgo hoppe.

Naueel. Napus.

Dulcia aliquando vermes perimūt.

Lumbricorum vermiumq́, qui humanis corporibus innascuntur sagacitas, & quid portendat per os naresq́ue erepere.

CAP. XXII.

VISVM est nonnullis prodigij quiddā simile lum-

lumbricos præsertim longos & terretes sursum eniti, ac per os naresque erepere: cùm id insito quodam naturæ motu facere soleant, siquando homo diutius ieiunus perstiterit. Tunc enim stomacho morsus inferunt, ciboque expleri cupiunt: quibus cùm nihil obijciatur, quo ali, vitamque tueri possint, in sublime feruntur, cibumque ad gulæ vsque meatum venantur. Sentiunt enim sagacitate quadam naturæ per illas partes in ventriculum delabi alimenta, & cùm nares peruiæ sint atque ad gulæ tramitem spectent, eò quoq; se conferunt, factaq; titillatione, vel sternutamento eijciuntur, vel primoribus digitis præhensi eximuntur, hæc in sanis multoties à me sunt obseruata, quibus cùm facti caussam explicassem, hac in re illos securos præstiti. In ægrotantibus verò hoc ipsum aliquādo euenisse conspexi, sed non absque imminentis mali præsagio. Tāta est enim in huiusmodi corporibus contagio, eaque putredo, atque humorum inflammatio, vt exitialem vim morbi perferre nequeant: itaque rumpūt quidam foras, sed morbi sæuitia, non critice nec naturę vi incitati. Cùm autem desinente morbi violentia, infernè cum reliquis excrementis illos prolui contingat, salutare id esse Hippocrates statuit: sponte verò, nulloq; naturalis facultatis impulsu egredi, quod in moribundis perspicimus, decumbenti noxium. Subodorātur enim naturę quadam sagacitate corpus defecturum, seseque destitutum iri alimento, eoque stationem suam deserunt. Sic obseruatum est, sorices ac glires ædes ruinosas deserere, trimestri etiā spatio, antequam sunt collapsuræ. persentiscunt enim, naturæ instinctu, sensim dissolui contignationem & ædium compagē, illasq; breui ruituras. Pediculi quoq; ac pulices, vbi corpus hominum tabescere sentiūt, omniaque membra sensim sanguine destitui, vel

Vermes è naribus prolapsi.

Lib. 2. aphoris. 18.

Glires ædes ruinosas deserunt.

ipſum deſerunt, vel illas patres occupant, quibus ſanguis, calorque natiuus diutius inhæret. Expertum eſt enim à Libitinarijs, ac Veſpellonib⁹ in ea ſe lacuna recōdere circa ſtomachi orificiū, in quā deſinit cartilago enſiformis, vel in ea, quæ mēto ſubeſt, ac vocali arteriæ incumbit. Siquidem illæ partes, vtpote cordi vicinæ ad extremum vſque halitum caleſcunt: quod cùm à nonnullis, qui ægrotis aſſiſterent, mihi eſſet relatum, incunctanter pronunciaui certiſsimum id eſſe imminentis mortis argumentum, iamiamque emigrantis animæ indubitatum indicium. Cæterum cùm lumbricorū paulò antè mentionem fecimus, hoc adiecisse viſum eſt operæpretium, multa eſſe, quæ lumbricos, ventriſq; interranea exigant, perimantq;: ſed nihil efficacius exiccatis in tegula ignita vermibus, exhibitoq; illo puluiſculo verminantibus, confeſtim reliquos inhærentes corpori deijci cōtinget, eadem ratione, qua Plini⁹, compluresq; alij rerum abditarum indagatores aſſerūt: Homini à Scorpionibus icto, remedio eſſe ipſorum cinerem potum, in oleo vinóve demerſū. Sic rabidi canis morſum curari teſtantur noſtrates pilis eiuſdem animantis exuſtis, illiſq; ex vino propinatis. Propellit enim malum, viruſq; facit innoxiū, ac corpori, cui morſus illatus eſt, minus infeſtum, quod virus eliciat, conficiatque. Sic aliquando geminata, commixtaque contrariæ facultatis venena, remedio ſunt, nō exitio. Quod feſtiuo epigrammate indicat Auſonius de vxore, quæ virum aconito extinctum voluit.

Experientia de pediculorum ſagacitate.

Lib. 10. cap. 25.

Toxica Zelotypo dedit vxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum.
Miſcuit argenti læthalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc ſiquis, faciunt diſcreta venenum,
Antidotum ſumet qui ſociata bibet.

LEVI-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

LEVINI LEMNII MEDICI ZIRIZAEI OCCVLTARVM RERVM, AC NATVRALIVM QVAESTIONVM, LIBER SECVNDVS.

Humores, non malos genios morbos inducere: ſpiritus tamen aëreos ſe ijs, vt tempeſtatibus, immiſcere ac faces ſubdere.

CAP. I.

Humorum prauitas & copia, morborum origo.

NON DESVNT apud nos plerique, qui ſint in naturę operibus ſobriè exercitati, ac morborū cauſas, originem, progreſſus, quęque comitantur ſymptomata, ſeu accidentia ignorent, atque illorum rationē aſſequi nequeant, in malos, infeſtosq́ue Genios, qui noſtris incommodis continenter inuigilant, hæc ipſa referant. Sic eos, qui ex tertiana febri decumbunt, tertio quoq; die ſubeunte venas, malo genio diuexari: in quartana itidem, Synochis, hoc eſt, continuis febribus, quotidiana ephemora ſeu diaria, omnibusq́ue febribus æſtuoſis, atque vrentibus tale quiddā euenire imaginantur. Quod ipſum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ipſum quàm ſit abſurdũ, ac rationi diſſentaneum, quiuis in naturę arcanis vel tenuiter verſatꝰ facilè iudicauerit. Cũ enim ex quatuor elementorũ concretione, ac mixtura corpus humanum conſtet, ac cõflatum ſit, totidemque humores complectatur, qui ex facultate ſeminis quatuor qualitatum, calidi & humidi, frigidi & ſicci ſunt participes, quid aliud ſtatim poſſit, quàm ex horum intemperie, exceſſuque ac defectu morbos excitari, ſuamq; originem ſortiri? Argumento quòd illos miteſcere videmus ac ſopiri, vomitu, ſudoribus, ſectione venæ, cucurbitulis, parti lęſæ affixis, hęmorrhoidum, menſiumque profluuio, tum iniectis clyſteribus, ſubditisque podici balanis ſeu glandibus. Conſtituit autem Deus pro inæſtimabili ſua ſapientia in natura rerum motus ordinatos. nec quicquam temerè aut fortuitò, ſed omnia decenti ordine ac continuata ſerie ferri voluique voluit. Sic ſidera, elementa, Oceanus, anni tempora, cœlorum orbes ſuos habent motus ac vices, certaque lege decurrunt. Pari tenentur lege ac conditione humores, qui corpori humano inhærẽt, ac ſuos effectus propriosq; motus ac certas periodos obtinent. Sic vt per quadripartitas anni varietates ſuas quiſq; humor vices obeat, ac facultates viresque in corpus exerceat. Sic ſanguis eam conditionem ac vim ſortitus eſt, vt verè vigeat, ſuæque naturæ morbos ac febres pariat, nempe continentes, quæ nullas præbent inducias, nec ad infebricitationem deſinunt. Sic Cholera æſtate alternis diebus reciprocante recurrenteque æſtu bilioſo, tertianam inducit. Pituita hibernis menſibus, vbi cõputruit, quotidianam intermittentem. Melancholia ineunte autumno quartanã: Sic diaria vno die, aut paulò pòſt finitur, quòd ipſa non in humorum putredine, ſed in halituoſo, eoque accenſo ſpiritu conſiſtat.

Naturæ ordo ac ſeries.

Humores ſua tempora ſortiuntur.

ſiſtat. Hæc autem omnia eadem ratione, pariq́ue ordine ac modo perficiuntur, quo ortus & occaſus ſiderum, Oceani æſtus & reciprocatio, herbarum, fruticumq́ue germinantium amœna grataq́ue viciſſitudo. Cæterùm id admiratione non caret, quòd quatuor humores certa horarum ſpatia, certaſq́ue diei partes ſibi vendicant, ac diem noctemq́ue ęquinoctialem ſeu artificialem, per horas duodecim temporales ſibi partiuntur. Quod à vero nõ eſſe alienum experimento comperi, cùm horum obſeruatione, febrium acceſſiones indubitanter prænunciare ſoleam. Viget enim ſanguis, Sorano Epheſio teſte, qui Euangeliſtarum more ſpatia decurſusq́ue diei ac noctis per horas æquales metitur, ab hora noctis nona ad horam diei tertiam, quibus horis concoquitur ſanguis, atque ab hepate elaboratur. Quò fit, vt mens antelucano, exortoque Sole ſit alacrior, omnesq́ue cùm ęgroti, tum ſani erectiores, ob ſuauem effluxum, gratumq; ſanguinis halitum. Bilis verò flaua ſuas vices obit ab hora diei tertia ad horam diei nonam, quo tempore naturalis vis ac facultas ſecernit à ſanguine choleram, eamq́ue ad fellis folliculum dirigit. Eoque fit, vt ſub id tempus homo ad iram ſit pronior, ac leuiſſimè excandeſcat. Bilis autem atra, ſeu ſuccus melancholicus ab hora diei nona vſq; ad horam noctis tertiam ſua munia exequitur, clauoque aſſidet. Quo temporis curriculo hepar defecatur, eluiturque à ſordido excremento, idq́ue natura ſpleni deſtinat. Quò fit, vt illo horarum decurſu mens hominis obnubiletur, atque ex atra denſaque fuligine animus mœrore contrahatur.

Quatuor humorum decurſus in corpore.

Matth. 20.

Mẽs hominis diluculo erectior, ex ſanguinis halitu.

PITVITA ab hora noctis tertia ad horam noctis nonam huic ſuccedit, tunc enim peracta cœna concoctio in ventriculo perfici incipit, cibuſq́ue liqueſcere atque elixari. Quò fit, vt phlegmaſto-

Humores quique certis horis vigent.

ſtomacho innatans, atque ad cerebrum delatum, hominem ſomnolentum efficiat, ac dormitantem. Quod ſi horum omnium exactè rationem ſubduxeris, obſeruabis iiſdem ferè horis, quibus humores ſuis vicibus ſungũtur, acceſſiones, inſultusque febrium inuadere, expletoque ſingularum horarum, quæ humoribus ſubſeruiunt, ſpatio, modò ſynceri ſint atque impermixti, conſiſtere ac terminari. Sic continentes febres & quotquot ex ſanguine ortum habent, manè ingruunt, tertianæ ſub meridiem, hoc eſt, hora ſexta, quæ nobis eſt duodecima tam diei, quàm noctis. Quartanæ ſub horam nonam, quæ nobis tertia eſt pomeridiana. Quotidiana ex phlegmate circa primas noctis excubias. Quòd ſi humores redundẽt, atque inter ſe, vt aſſolet, implicati connexique ſint, non ſeruant legitimum tempus, ſuosque inſultus, cùm acriores, tum productiores faciunt, magisq́; diuturnos. Vt enim venti conglomerati ſæuiores tempeſtates excitant, cùm ſcilicet: *Simile à ventorum concurſu*

Vnà Eurusque, Notusque ruunt, creberque procellis
Africus, & vaſtos voluunt ad littora fluctus. *Aeneid. 1.*

Ita vehementior fit morbus ex humorum concurſu, & confluuio, corpus humanum ſæuiſſimè excruciant congeminati morbi.

——— Nam corpore in vno *Ouidius, Meta. libr. 1.*
Frigida depugnant calidis, humentia ſiccis,
Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus.

Horum effectuum cauſam ſuperuacaneum, imò friuolum eſt, in malos Genios referre. Cùm hæc omnia in humorum putredine atque inflammatione, vel qualitate ac copia conſiſtant. Ita ſiquidem efficiunt, vt ſint vel breues, vel contractiores morborum circuitus. Cùm autem ſanguis plurimũ corpori ineſt, vnicum eumq́; continuũ acceſ- *Sãguis quur febres continuas excitet.*

ſum facit. Quod in venarum cõceptaculis, per qu
tanquam riuos atque aquæ ductus, vndique ſa
guis diffuſus eſt, putredo atque inflammatio co
ſiſtat. Quò fit, vt naturam, tanquam ſolertem,
dumque conſulem in ſeditione ciuili, belloque i
teſtino, continenter operi inſiſtere, nullaque inte
miſſione obluctari morbo oporteat. Pituita ve
flauaque bilis atq; atra, quòd minus copioſę ſin
extraque venarum anguſtias conſtitutæ, non pe
petuò, ſed intermiſsè affligunt: minusque ſunt la
thales ex huiuſmodi humoribus exorti morb
quòd illis non pateat aditus acceſſusq; ad cor, pa
teſque principes, eoque non facilè illis cladem no
xamque inferre poſſunt. Sunt tamen harum febr
um nonnullæ diuturnæ, partim quòd materia re
dundans ſit, partim quòd lento tenacique viſco a
ſimilis, adeò vt ægrè concoqui poſſit, atq; eliquar
Quò fit, vt melancholicos rarius exhilareſcere c
tingat, niſi affatim & meracius bibant. Eſt enim i
humor impensè frigidus ac ſiccus. Huiuſmodi au
tem conſtitutiones homines dictitare ſoleo ferr
ſimiles, quod multo vrentique igni opus habet, v
igneſcat, quò ſubigi malleis, fingiq; poſſit. Iſti ſi
quidem plurimo meraciſſimoque vino indigent
idque inoffensè perferunt: quo vbi incaleſcere co
perint, mimos ridiculosq; moriones ſe præbent
Camelum ſaltitare dicas. Nam cùm ſint natura ſe
ueri ac tetrici: vino perfuſi, feſtiui affectant vider
atque elegantes. Et quemadmodum non facilè vi-
no cedunt, illoque obruuntur: ita ægrè illis temu-
lentia diſcutitur. Cùm enim bibãt affatim, ac cibũ
ingerant affluenti⁹: fit vt denſi fumi, craſſique va-
pores tenacius fixiusque cerebro inhæreant, adeò
vt poſtridie illis imaginationes melancholicæ in-
graueſcant. Siquidem ex heſterno mero nondum
ſopito ac deſpumato totum renidet corpus ac ſub-
ole-

Simile à conſulis ſolertia.

Melancholici non facilè inebriantur.

Simile à candenti ferro melancholicis aptum.

Melancholicorum natura, vbi vino incaluerint.

olescit. Simile enim quiddam ijs euenit, quod ædibus accensis, quas tametsi incendium non funditùs absumpsit, nec omnia cõflagrata sunt: retorridus tamen ex ambustis odor naribus se ingerit ac cerebro officit: sic istis ex pridiana crapula fuliginosi olidique halitus ac ructus nidorosi, infensi sunt, mentique ac cerebro acres mordacesque fumos inferunt, quos cùm excutere nequeant, atque identidem recrudescere phantasmata percipiant: denuò accumbere gestiunt, quò vini vapores, atq; ex illis ortas absurdas imaginationes, vt clauum clauo, retundant. Cùm itaque sic se habeant morborum causæ, atque origines, eaque sit humorum natura & conditio, vt nulla ratio potior excogitari, vel iniri possit accessionis, insultusque febrium, quàm vel humorum copia, vel qualitas: non est quòd quisquam existimet, aut opinetur peruersos Genios hanc concitare tempestatem, hanc inducere intemperiem. Scio equidem, nec id grauatè sum admissurus, Dęmones, hoc est, spiritus aëreos scientia ac cognitione rerum imbutos, quique omnia subodorari solent, non solùm humoribus se immiscere, sed mentes quoque humanas ad pessima quæque instigare atque impellere: bonos quoque Genios, seu Angelos salutares ad optima quæque adiumento esse, ad eaque se præbere socios, ac ministros. Sic Raphaël se itineris comitem addixit Tobiæ filio. Sic in Samsonem irruit Spiritus Domini & dilacerauit leonem, tanquam hœdum. In Saulem quoque insilijt spiritus Diuinus, & cum reliquis prophetis vaticinatus est. Postmodum verò spiritus nequam exagitauit, commouitq; mentem illius, atque in Dauidis necem illum armauit. Sic tempestatibus se ingerũt ac fulmina, tonitruaque exacuunt, adeò vt illis adnitentibus conuelli culmina spectemus, prosterni sata, pecudes, armentaque

Simile nõ inelegãs ab accẽsis ædibus.

Cruditas melancholicis noxia.

Mali Genij corpus & mentem oppugnant.

Mali Genij ventos exasperant.

Tobiæ. 14.

1. Reg. 10.

taque ac greges confici, quanquam tamen ventorum violentia atque impetus tale quiddam absq; his efficiat. Sic Ecnephias & ventus Typhonicus, *Acto.17.* cuius meminit D. Lucas, validè atque impetuosè terris marique incumbunt, atque ardentes faces, ignitosque globos eiaculantur attritu ac collisione nubium, adeò vt antemnas, velaque aduri contingat. *A bombardæ violentia simile.* Similem vim ac violentiam vallis quamlibet munitis bombardæ inferunt, quæ non solùm proximos quosque, & quos glans attingit, feriunt, sed longius etiam consistentes, pauloque remotiores prosternunt violento strepitu, auræque sibilo. Hæc & pleraque alia licet naturali ratione fieri constet, *Iob.12.* Dæmones tamen vel conniuente Deo, vel concessa illis potestate se his immiscere solent, omniaque sæuiora efficere. Sic Saulis melancholiam exasperauit Sathanas, atque ad cædes & insidias, multaque funesta impulit. Quod tamen hic animi affectus, mentisque error ac perturbatio in naturales causas referri possit ex eo patet, quòd citharæ dulcedine subsederit furor ille, atque impetus animi, factaque mens sit sedatior. *Simile ab æstu maris.* Vt enim vbi turbines ac sæuiores venti Oceano incumbũt, fluctus crebrescunt, mareque exæstuat: vt denique melancholicis natura tetricis iactura facultatum, aliaque incommoda mœrorem conduplicant, biliosis immodicis vini potus, vel aspera dicteria, salesque dentati iram exacuunt: ita mali Genij, aut fraudulenti consultores hominum animos ad deteriora procliues in præceps agunt, adeò vt voluntas alioqui alacris & prompta, impetus consiliorũ ipsasque actiones moderari nequeat. Quod ipsum *Marc.8.* indicasse videtur seruator, cùm Petrum increpitans, facesse à me, inquit, Sathana: quo nomine illum perstrinxit Christus, quòd illi aduersaretur, atque ab instituto, conceptoque consilio, quo nos redimere statuit, auertere illius mentem tentaret.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Et profectò nisi Deus Opti. Maxi. singulari in nos fauore aduersarij furorem coerceret ac retūderet, nunquam subsistere posset homo, aut se tueri aduersus immanissimam huius belluæ ferociam. Omnem siquidem captat occasionem, omnesque tentat exploratque aditus, quò imbecilles adoriatur, vt ventilet, cribretque veluti triticum. Quocirca Dominus, vt palam testatur Iob, applicat illi gladium, hoc est, sæuiendi modum ac mensuram illi præscribit, nocendique metas Sathanæ constituit, neque enim vltra constitutum præscriptumque terminum progredi fas est, nec patitur Deus quenquam supra vires, & quàm imbecillitas humanæ naturæ fert, affligi. Quo antidoto Diuus Paulus Christi nomine omnes in periculo, vitæque discrimine, in calamitate, morbis, inedia constitutos solatur ac fulcit, cùm non sinat Deus vllos tentari supra vires, sed commonstrat cum tētatione euentū, vt vel afflictio viribus nostris respondeat, vel celeri effugio ab illa liberemur. Hæc eò verbosius à me enarrata sunt, quò intelligat æquus lector id esse argumenti caput, nostrique instituti rationem: Humores precipuam esse causam morborum: Genios verò, astra, ambientis aëris qualitatem, aliaque externa concomitari, vt accidentia. Cùm enim omnes animi impetus ratione, mentisque iudicio sedari contingat, corporis verò morbos appositis remedijs atque optimo medendi vsu mitescere ac consopiri: quis aliò referri velit origines causasque morborum, quàm in humorum copiam ac qualitatem? Quod si cui insitos corpori humores excutere collubeat, atque in se ipse explorare, qua vi ac facultate polleant, experietur illos non modò corporis habitum, sed animi etiam mores constituere, sic tamen, vt morum institutio, tum pietatis ac religionis cultus & obseruatio primas

1. Pet. 5.
Lucæ. 22.
Cap. 40.
Iob locus explicatus.
1. Cor. 10.
Humores corporis quos mores pariāt.

potioresque partes obtineat. Sanguis siquidem, vel si qualitates spectes, calor & humor florido quidem corpore homines producit, at quod ad animum attinet, lasciuos, moribus Comicis, simplices, minimeque fucatos, ac tantum non stolidos. Bilis flaua arido quidem corpore, ac subfusco profert, sed calidos, subdolos, ingeniosos, feruidi, ardentisq;, ac concitati animi, prudentes, industrios, solertes, inconstantes, instabiles, fraudulentos.

——— Qui fronte politi

Pers. sat. 5. *Astutam vapido seruant sub pectore vulpem.*

Melancholicus succus stabiles & constantes efficit, quique non facilè à concepta persuasione resiliant, suamque opinionem deserant: Adeò vt si alicui sectæ addictos esse contingat, mordicùs illam tueantur, nec facilè ab illa resiliant, qui affectus in cholericis mitior est, siquidem isti ob humores fluctuantes atque instabiles, spiritusque tenues, leui momento aliò transferuntur, & licet feruidi existant & clamosi, placabiles tamen sunt, minusque pertinaces aut obstinati.

Pituita ad formandos fingendosque mores inutilis est. Quò fit, vt hebetioris sint ingenij, nec ad vllas functiones ac munia appositi.

Melancholicos, Maniacos, Phreneticos, quique ex alia caussa furore perciti sunt, nõnunquam linguam alienam personare, quam non didicerint, nec tamen esse Dæmoniacos.

CAP. II.

MIRA vis concitat humores, ardorque vehemens mentem exagitat, cùm ægroti in æstuosis febribus linguam, quam non sunt edocti, modò disertè, modò obscurè & confusè loquũtur: Quod in

Humorũ mira vis in cõcitãda mẽte.

in ἐνεργουμένοις, hoc eſt, à Dæmone obſeſſis fieri, non magnopere miror: cùm illi omnia calleant, rerumque omnium ſcientiam obtineant. Sunt autem humores tam violenti, atque atroces, vbi vel inflammati ſint vel corrupti, vt eorum fuligo in cerebrum delata, quod in meraciſſimo quoque vino affluẽter hauſto obſeruamus, peregrinam linguam extorqueat. Quod ſi à malis Genijs perficeretur, non conſileſcerent morbi purgantibus medicamentis, nec ijs, quæ ſomnum conciliant, diſcuterentur. His enim & plerisque alijs, quibus abundè instructa eſt res medica, ritè adhibitis, reſtitui illos videmus, atque ad conſuetum loquendi vſum, mentemque ſaniorem reduci. Cùm itaque feruentiſſima ſit humorum ebullitio, vehemens quoq; ſit ſpirituum agitatio, mentisque humanæ concitatiſſimus motus, & concuſſio, quæ voces quaſdam inauditas, linguamq; priùs incognitam extundit, non ſecus, quàm ex contritu ac colliſione ſilicis emicantes ignitasque ſcintillas elici videmus. Eſt autem hoc menti humanæ inſitum, vt appoſita aptaque ſit ad percipiendam rerum cognitionem, ipſaque imbuta eſt artibus ante illarum vſum. Sic vt non ſit abſimile vero illud Platonis, Noſtrum ſcire nihil aliud eſſe, quàm reminiſci. Mens ſiquidem hominis omnium rerum ſcientiam ac notionem in ſe ipſa cõplectitur, ſed mole corporis, denſisque humoribus oppreſſa nõ facilè eluceſcit, eoque vt ignis cineribus obductus, exuſcitari foueríque poſtulat, quò ſe proferant ingeniti nobis igniculi, naturæque lumen reſplendeat. Si quando igitur diuina hæc potiorque hominis pars Anima concutitur, morbisque exagitatur: ea profert, quæ in intimo receſſu latitabant, inſitasque vires palam exerit. Vt enim ſtirpes quædam nullum ex ſe odorem diffundunt, nec aliquid ſuauiolentiæ expirãt,

Vt vini: ita humorum vis mentem concitat.

Simile à ſilicis attritu.

Mens artibus imbuta ante doctrinam.

In Phed.

Simile à ſopito igne.

Simile non inconcinnum ab herbarum fragrantia.

nisi subinde commoueas manuque demulceas: Sic quoque non proferunt se ingenitæ facultates ac vires, nisi, vt aurum in cote lapideque Lydio explorentur. Pari ratione Gagates, succinum quod Amber vulgò dicitur, nõ continuò paleas, ac festucas, aliaque venti ludibria ad se rapiunt, sed agitata, atque attritu concalefacta. Sic cùm pugiones acutis crebro, celerique motu, scintillas emicantes exprimis.

Simile à lapidum ac stirpiũ effectu.

Ex herbis quoque & gemmis naturæ vis percipi cognoscique potest. Peonia siquidem, viscum, fruticulus, verbena, Corallium, æmathites, vniones, smaragdi, aliaque amuleta, hoc est, quæ noxia quæque amoliuntur, ac depellunt, corpori applicata colloque appensa, præsentanea vi vel morbos discutiunt, vel sanguinem sistunt, aliaque pro insita facultate præstant: sed hæc omnia efficacius ac præsentius intus exhibita, atque in corpus assumpta.

Vnde vis in concitandis spiritibus.

Simile à vini efficacia sumptum.

Experimentum à generoso vino capere licet, quod naribus admotum odore quidem cor reficit, mentemque excitat: verùm, vbi in corpus reconditũ delatumq; est (siquidem in dolio nihil efficit, sed in venas dimanans) tum demum vires suas explicat, atque homines quamlibet stupidos disertos facit, ac mirè loquaces. Acuit enim mentem vini calor, quæque in cerebri latebris delitescunt, prodit, atque in apertum profert. Pari ratione ac modo humores homines afficiunt, vbi tota vis atque impetus morbi cerebri sinus impleuit, mentemque ac spiritus cùm vitales, tum animales concitare cœperint. Videmus enim nonnullos in æstuosis febribus, quæ ferè æstate vigent, copiosos promptosq; fuisse in differendo, vsosque oratione culta atq; elaborara, eoq; idiomate, quod morbo defuncti nullo modo exprimere potuerunt, quos ego pronunciaui non à malo infestoque Genio diuexari, nec Dæmonij instinctu impulsuque illos

ista

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

iſta peragere,ſed vi morbi, humorumque ferocia qua tanquam face ſubdita mens hominis exardeſcit atque inflammatur. Illos ſiquidem, admotis capiti fomentis, exhibitaque ſomnifica potione à morbo mentisque errore vindicaui: quo diſcuſſo, omnium eorum,quæ ab his dicta factaque erant, profunda cepit obliuio. quorum nonnulla cùm in memoriam illis reuocarē,ſuppudeſcere cœperunt, miratique ſunt in tantum ſibi excidiſſe mentem. Simili etiam ratione moribundi, quòd in his excitetur ardens animi vigor,illosque antequam emigrent,rapiat diuinus quidam afflatus ,vaticinari ſolent, quæque euentura ſunt, certò prædicere,idque diſertè atque oratione tam meditata, vt aſtantes admiratione afficiantur. Quod autem Anima vt pote cæleſtis originis,ac diuinitatis particeps, præſcia ſit futuri, ac vaticinandi perita imminente potiſsimum morte,ſuo loco dicetur.

Quur anima migratura vaticinetur.

De epilepſiæ, quam cùm veteres, tum recentes plebeij in certos Diuos referunt, violentia ac ſæuitia: qua denique ratione expugnari poſſit. Obiter comitiali morbo, lethargo, apoplexia oppreſſos non confeſtim ſepulchro inferendos.

CAP. III.

QVOD effectus obtineant in corporibus humanis humores,quid ve efficiant,aliâs demonſtratum eſt. Verùm cùm hi pro locorum ratione ac diſcrimine varijs,diuerſisq; modis illa afficiant, de his quoque dicendum putaui, quæ cerebro inhærent. Illi ſiquidem,qui in celſiſſima parte corporis conſiſtunt morbi, nō ſolum dolores infligunt, ſed ſenſum motumque eripiūt,ac menti iacturam inferunt,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ferunt, quod in apoplexia & lethargo, quęq; in teneriorem ætatem, & sexum muliebrem impotentius sæuit, Epilepsia spectare licet. Veteres, reclamante Hippocrate, in peculiares Diuos morbum Comitialem referebant. Cùm enim proximè adstantes tam subito miseros conuelli prosternique viderent, existimabant vel diuos aliquos illis infestos, vel malos Genios hanc calamitatem clademq; inferre: quocirca vota illis nuncupabāt, tabulasq; votiuas erexerūt. Hinc nostra ętas Epilepsiam in multas species discriminat, atque aliam Diuo Ioanni Christi pręconi, aliam Cornelio, Huberto que asignat, quorum simplicitati vt neminem decet insultare: ita sensim illam persuasionem illorum animis eximendam censeo, quò in naturales causas ista referenda intelligant. Pro habitu siquidem & constitutione corporis, pro organorum ac meatuum amplitudine vel angustia, proque humoris viscosi redundantia, varias diuersasque differētias percipiunt, ac mutationes subeunt: hinc alij vlulant, canumq; more latrant, alij sibilant ac dentibus strident, nonnulli clamores edunt horrēdos, atque intentius vociferantur: non desunt, qui prorsus obmutescant, cerebro præsertim oppleto densis humoribus, oppressoque diaphragmate, atque occlusis respirādi fistulis. Quò fit, vt spirit⁹ inoffensè cōmeare nequeat, atque vltro citroque reciprocare, qui omnium acerbisimè mihi torqueri videntur. Horum autem symptomata grauius inualescunt, ac sæuiora efficiuntur, cùm vel luna impleri vel inchoari incipit, aut vbi ea cor vel cerebrum obsidet. Tunc enim humores maximè redundant, præsertim vbi post Aquilonem Austri spirare cœperint, venti vt turbulenti atque insalubres: ita frigidi & humidi. Siquidē humida corpora, ciboque & cælo vtentes humido, huic malo sunt magis

Morbus Comitialis in quem referēdus.

Diuis non aßignandi morborum cruciatus.

Comitialis morbi differentiæ.

Luna morbos humidos exasperat. Aphoris. 5. comment. 1.

gis opportuni, morboque comitiali expositi: argumento quòd impuberes ac fœminæ potissimũ eo infestantur, quibus nisi circa annum quintum & vigesimum, augescente calore natiuo, qui siccius temperamentum inducit, desinat, vltraq; eam ætatem producatur; ad mortẽ comitari solet, hoc est, non nisi mors finem morbo imponit, eoque vita terminatur. Cùm igitur tam euidens sit causa morbi Comitialis, persuadendum censeo imperitę plebi, nõ aliò referendum, quàm in naturales humorum motus, quò minus exhorrescãt homines, vbi spectare cogantur os rabidum ac distortum, genas inflatas, buccas humore spumaq; turgidas: sed illos adire ne metuant, atque aliquod lenimen doloris, medelamque adferre curẽt. Hoc siquidem efficiunt spectatores meticulosi ac trepidantes, vt multi se crudeliter dilacerent, caputque postibus ac solo illidant, vtque multi deplorati iudicentur, eosque efferri cõtingat, ac sepulchro destinari, antequam anima in auras prorsus euanuit. Compertum enim habeo nostra & auorũ memoria, nonnullos effracto capulo reuixisse. Quamobrem lege cautum esse conuenit, ne Libitinarij ac Vespillones præproperè, quos mortuos existimant, extinctæque animæ speciem præbere vident, loculo includant, eos præsertim, qui apoplexia, aut morbo comitiali, vterique strãgulatioue suffocantur: cùm in illis nonnunquam delitescat anima, quæ rursus corpus spiritu vitaque imbuit. In contagiosis autem febribus, vel cùm peste feriuntur homines, nõ necesse est, nec consultum arbitror tam anxiè ista obseruare, cùm statim à morte serpat contagio, atque astantibus labem inferat. Minus autem periculi imminet ijs, qui viuis peste correptis adstant, infectisque obsequium præstant, quàm vbi morientibus asistunt: tunc enim se diffundit contagio, atque

Epilepticorũ habitus formidabilis.

Apoplectici serius humãdi.

Peste extincti ocyus humandi.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Simile appositum ab extinctis funalibus.

atque ad obuia quæq; dimanat. Simile enim quiddam corporibus recens extinctis euenit, quod cereis, lichnisq; ac funalibus, quæ accensā nullā graueolentiam naribus offundunt: at extincta, flammaque sopita tetro vndiq; fumantique odore cœnaculū complent. Ita plus periculi imminet, vbi animam exhalātibus presto sunt, quàm vbi aliquid adhuc vitæ superest, aut vbi horas aliquot extincti frigent ac rigescunt. quòd si paulò diutius, supraque legitimum tempus huiusmodi corpora reserues insepulta, olida efficiuntur cadauera, sensimque mephitim exhalant, ac sanie taboq; diffluunt, quod in apoplexia, frigidisque cerebri morbis rarò contingere solet, nisi vel status cœli sit calidus, vel corpora obesa existant. Quæ si non impediant, vel tale quiddā obsistat, nō nisi elapso triduo huiusmodi corpora inhumanda. Siquidem expleto duarum & septuaginta horarum curriculo, humores sisti contingit, mouerique desinunt, quòd luna eo temporis spatio, vnum Zodiaci signum peregerit, cuius vi humorum decursus in corporibus perficitur. Quæ ratio effecisse dicitur, vt Christus captata occasione Lazarum quatriduanum in vitam postliminio reuocarit, ne quis calumniari possit illum non fuisse mortuum, sed animi deliquio correptum ex ementita morte reuixisse. Ipse quoq; cùm negotium salutis humanę sua morte ac resurrectione peregit, eandem occasionem arripuit. Siquidem præter id, quod lateri vulnus læthale esset inflictum, totum triduum peregit in monumento, quò omnem ansam præcideret ijs, qui sinistrè parumque reuerenter, nec satis pro dignitate de illius morte & resurrectione sentire possent, omniaque illius dicta factaque rapere in calumniam. In quo errore ac vesania Iudæi etiamnum persistunt. Cæterùm cùm morbi, qui mentem homini eripiunt,

Humorum motus et reuolutio in mortuis.

Ioan. 11.

Christ⁹ quur serius Lazarum suscitauit.

tam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tam ſint formidandi, vt nemo non aſtantium horrore concutiatur ac contremiſcat: facturus ſum operæ precium, ſi remedia, eaque præſentanea nec ex triuio petita adiecero, quo quiſque etiam à re medica alienus, ſe ſuoſque munire poſsit, atque ab ijs immunem præſtare. Et quoniam omnes cerebri morbi pręſertim, qui ex frigido humore conſiſtunt, inter ſe ſunt affines, ſingulis indiſcriminatim poſſunt accommodari, nempe memorię detrimento, vertigini, palpitationi, tremori, epilepſiæ, lethargo, apoplexi, nocturnisque ludibrijs, atque incuborum ſuppreſsionibus, qui morbus ἐφιάλτης Græcè dicitur. Inter innumera quæ his malis obſiſtunt ac medentur, quatuor potiſsimè efficaciſsima comperi, non tam experimento, quàm ratione comprobata, Semen Peoniæ orbiculare ac nigricans, nam anguloſum & coccineum ruboreque perfuſum, ad hæc inefficax eſt. *Incubus. De macre. Remedia incubi.*

Scyllæ radix turbinata ac bulbacea.

Cranei humani ramenta.

Fruticulus aut virgultum, quod Viſcum vocant.

Quorum effectus, & qua ratione illos perficiant, ſingulatim demonſtrare pergam.

Peonia Galeno non minus decantata, quàm Braſſica Catoni, non ſolum à qualitate elementari, ſed totius ſubſtantiæ vi, ac proprietate ſpecifica hunc morbum expugnat. Pueros autem, in quibus vis morbi minus valida, etiã à collo geſtata hoc morbo collapſos erigit. Diſcutit enim conſumitque humorem pituitoſum, qui huius morbi eſt ſeminarium. Intus verò exhibitæ huius baccæ, etiã in adultis efficacius id præſtant. Siquidem flatuoſum, imbutumque veneno humorem abſorbet, ac corpus ad temperamentum calidius, ſicciusque perducit. Hoc autem ſemen præſtantiſſimum nonnulli aſſerunt, quod à Peoniæ, quam maſculi *Peonia qua vi polleat.*

nomi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

nomine designãt, prima fœtura emergit. Diu enim stolones, hoc est, inutiles frutices culmosque effœtos, ac semine destitutos profert. Vbi verò perfectè adoleuit, siliquis dehiscentibus, hinc baccas atro colore politas, hinc acinos coccineo flagrantiq; rubore nitidos, ostendãt, nigricãs semen in vsum reseruandũ, non tamen ea vanitate, ac superstitione, vt sequentis anni semen credatur inefficax, cùm à decimo partu etiam qui emersit fœtus, præsentaneam vim habeat, modò ne cariosus sit & euanidus.

Scylla qua vi polleat in epilepsia.

Scylla facultate & virib⁹ Peonia superior mirificã vim habet, non solùm in epilepsia, sed omnibus morbis, qui ex lenta pituita, viscosisque humoribus contrahuntur, in quacunque corporis parte consistant. Est enim vi abstersoria, qua tenacia quæque dissoluit. In quem vsum ex eo confecta oximelitis à me exhiberi solet cochleari mensura, quę quoniam insigni est amarore, cum Serapio de stegade illam diluo, nucisq; myristicæ seu muscatæ pauxillũ admisceo, aceto quoque Scyllitico subinde os collui præcipio, sic vt pauxillum deglutiant.

Cranium caluaque humana.

Porro Cranij humani scobes, aut ramenta præsentanea quoque experior in exiccandis humoribus, qui huiusmodi morbos inferunt, si pars aliqua ex masculi calua, lima accuratè contrita, mari: mulieris verò, muliebri sexui exhibeãtur, idque ex vino, vel oximelite Scyllitica, non sanè occulta omnino proprietate, sed quod valẽter exiccet: qua ratione coagulum, sanguisque leporinus dissenterias, aliaque profluuia compescit. Sic vsu atque experientia compertum habeo: Ossa humana dissentericis ex vino rubro exhibita, fluxum sanguinolẽtum cohibere astrictiora ratione, ac vi exiccante, quod efficaciter etiam præstat πισσάσφαλτον factitium, hoc est, munia Arabica. Præsertim si momentum succini marini, quod vulgo Sparma cœti dicitur, admisceas

Ossa humana Comitiali morbo idonea.

admiſceas. Supradictis effectu proxima, ne dicam ſuperior Viſcũ, eo opinor nomine inſignitũ, quòd acinis ſeu baccis glutinoſus humor ſubeſt, qui digiti attritu lenteſcit, neque enim ea voce deſignatur viſcilago venenata, muccusq; glutinoſus, quæ Ixia dicitur, qua linguam inflammari, omniaque intranea conglutinari contingit, ſed planta fruticoſa, qua nihil apud ſacerdotes Galliæ, quos Druidas Cæſar vocat, ſacratius, nunquam in terra, ſed perenni virore in Ilice & Quercu naſcens, non ex ſemine, ſed ex palumbi, turdique excremento. Frutex ſæpiùs mihi conſpectus eſt cubitali altitudine, colore intus porraceo, ac viridanti, foris ſubfuſco, folio buxi vergente ad croceum. Quod omnis eruditionis parens, & quo nemo in cognitione rerum verſatior, eleganti carmine commõſtrat Virgilius: *Viſcum plãta quo effectu contra epilepſiam.* *Cõment. li. 6.*

Talis erat ſpecies auri frondentis opaca
Ilice: ſic leni crepitabant bractea vento:
Quale ſolet ſyluis brumali tempore Viſcum
Fronde virere noua, quod non ſua ſeminat arbos,
Et croceo fœtu teretes circundare truncos.
———— Latet arbore opaca
Aureus, & folijs & lento vimine ramus
Auricomos generans acinos, atque arbore fœtus.
Aeneid. 6.

Quo indicat Poeta, nulla re magis cedere mortiferos inſultus, morboſq; cerebri læthales expugnari, quàm aurei huius fruticis vſu & medela. Humores ſiquidem tenaces diſcutit, extenuat, exiccat, morboque comitiali mirifica vi medetur, puluiſculo huius vino meraciſſimo aſſumpto.

Reſtat iam, vt Alcis vires excutiamus, quod animal Caprarum eſſe generis, sed maiori corporis mole, Caius Cæſar in Commentarijs teſtatur. In Biblijs Tragelophus, ſeu hircoceruus dicitur, aſſimilis Rupicapreis, quibus Iudæis veſci fas erat. Huius vngula preſentanea vi pollet aduerſut mor- *Alce, Eelandt.* *Belli Gal. 6.* *Deut. 14.*

Auster epilepsiã excitat.

bum Comitialem, quod multis experimẽtis comprobatũ habeo, licet ratio mihi visa sit obscurior. Sunt apud Belgas, quòd regio plus satis humida frigidaque sit, atque Auster continẽter spiret ventorum insaluberrimus, complures huic morbo obnoxij adeò, vt in compitis ac triuijs miserãda spectacula hominum oculis exhibeãtur, sic vt passim ad hoc remedium tanquam ἀλεξίκακον, hoc est, quod malum depellat, cõfugiant. Mihi sanè semel atque iterum contigit, vt muliercula quædam in ædium nostrarũ vestibulo, tanquam fulmine icta, conciderет: quod vbi essem conspicatus, accedo propius, atque annuli gestamen, cui Alcis particula inserta erat, digito, qui infimo proximus est, infero: illa e vestigio erexit se in pedes, potuque refocillata iter inceptum alacriter peragit. Altera quędam cùm domo abessem, pro foribus edito clamore insolito, de repente in terram concidit, soloque caput illisit. Ibi vnus ex familiaribus Alcis partem palmæ imposuit, manuque in pugnum complicata, quòd annulo inclusa non esset, morbum confestim depulit. Hæc fieri crediderim specifica vi, abditaque proprietate substantiæ, vel quòd eximia exiccandi discutiendique potestate polleat. Porrò nisi esset res solida, statui posset effluxum quendam emanare, qualem flores, olentesq; herbæ effundunt. Quod tamen fieri posse persuasum habeo, licet emanantes spiritus tenues sint, atque aridi minimeque vaporosi, adeò vt sensui minus existant expositi, ab eoque non nisi latenti vi percipiantur. Sic lapides, gemmæ, aurum, ferrum, atque ænea quæque occultam quandam vim expirant, sed agitatione concalefacta aut eorum nonnulla ignita, manifestius odorandi sensum excitant, seseque corpori potentius insinuant. Quod ipsum percipimus, cùm celeri, rapidoq; motu ro-

Rei gestæ narratio.

Qua ratione foris admota morbos mitigant.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tæ feruescunt, vel cùm equi ferrata vngula sic strata feriunt, vt ignescant. Continuò enim fuliginosus ac retorridus odor in aera se, aurasque diffundit. Quod si effectus huius causa non sit satis euidens, nullaque probabilis ratio excogitari possit: saltem ea vi ista perfici statuamus, qua monocerotis cornu aqua vinoq; immersum venenata queq; discutit, atq; araneas contactu conficit. De lapillis qui hirundinum ventri eximuntur, tum qua vi epilepsiæ medentur, alio loco dicetur.

Simile à rotis feruidis & silicibus scintillantib.

Vnicornis venenis obsistit.

Qui fiat, vt morbi longi sint ac diuturni, nec facilè medicamentis cedant: Vnde febres recidiuæ, vndequé induciæ, atque intermissio. Quæ scire omniū interest, ne quis facilè morbo tentetur, aut vt illum citò excutiat.

CAP. III.

MORBI diuturni, quique in longum tempus producuntur, non inscitè componi possunt, difficili, longoq; itineri ac spinoso, quod homo inualidus, parumq; firmo corpore, denique suffarcinatus ac mole degrauatus cogitur pedibus emetiri. Ipse propter itineris difficultatem, atq; oneris molestiam cunctantius progreditur, premiturque grauius, quàm si vehiculo illum prouehi contingat, vel ab obsequioso facundoque comite aliqua oneris parte leuari. Cùm autem ob multas variasq; causas morbos protendi, atque in longū tempus protrahi contingat, inter cæteras illa mihi visa est præcipua: Quòd inter initia, primosque morborum insultus, syncerum fidumq; medicum accire negligant, qui præscripta salubri diæta, ac medicamentis opportunè summaq; dexteritate adhibitis naturę imbecillitati possit adminiculari, illamque artis præsidio fulcire. Est siquidē Medicus naturæ

A similitudine exordium ex itineris difficultate.

Principijs obstandum.

administer, eiusque saluti ardenter inuigilat, ac conseruationi totus incumbit. Quò fit, vt cùm ignorent, quid ipsis vel prosit, vel efficiat, nullo discrimine, nulloque delectu vitiosos, prauosque cibos etiam in ipsis morborum accessionibus insultuque ingruente ingerant, quibus oppilatio ac putredo augescit, morbusque vires colligit, atque omnis corporis vigor labascit. Quod si in Autumnum morbi incidant:

Morborum siquidem cursus redit actus in orbem,
Atque in se sua per vestigia voluitur annus:

Iam gemina cooritur diuturnitatis causa, partim ob copiam frigidi viscosique humoris, partim ob lentorem, ac tenacitatem. Autumnales enim hibernæque anni partes refrigerant, densantque humores, ac tarditatem iniiciunt, causasque diutius immorandi innectunt. Quò fit, vt non facilè morbi desinant, aut discutiantur, quòd humores crassescant, ac concreti sint, cutisque minus spirabilis existat. Vt enim pix, cera, sæuum, resina, omnisque fluxilis materia hibernis mensibus indurescit, minusque cedit tractantis fingentisque articulis: sic frigido statu cœli humores ægrè liquescunt, ac dissoluuntur. Argumento quòd hyemali tempore minus sudoris erumpat, quapropter qua vehementer abstergent, ac meatus expediunt, exhibere conuenit. Non secus enim humorum sordes ac strigmenta huiusmodi corporibus inhærescunt, quàm fex aut amurca dolijs, quæ aqua salsa, vel muria macerari postulant, ac scopis defricari, quò nitescant, omnisque odor, quò sunt imbuta, aboleatur. Alioqui quidquid in illis reconditur, vitiatur, atque acescit. Quò mihi rectissimè dixisse visus est Hippocrates, impura corpora quantò magis nutrias, tantò magis lędes. Putrescit enim alimentum, ac corrũpitur vitiosis humoribus admixtũ, coque

Simile à re fluxili.

Simile à defricandis dolijs.

eoq; fit, vt diutius cũ malo luctẽtur, aut ſiquando medici induſtria aut naturę viribus morbus miteſcere cœperit, oborta leuiſſima occaſione, recrudeſcit, ac redintegratur. Noua ſiquidem recensque corruptio ac putredo corpori inducitur, quã comitatur fœdus odor, & graueolentia, quam etiam ex halitu percipimus, quæ per corpus latè diffuſa ſpiritus vitiat, caloremque natiuum, quòd perſpiratio inhibeatur extinguit. Quò ſpectat illa Hippocratis ſententia: Si qua veſtigia, vllęque reliquiæ in corpore reſideant, morbos recidiuos excitari, febresque reaccendi: neque enim alimentum in corpus aſſumptum vires auget, ſed praui ſucci admixtione corrumpitur, morboque dat incremẽtum, quod in quartana, nothisque ac ſpurijs tertianis perſpicimus, cùm Medico non acquieſcunt, nec commoda victus ratione vtuntur. Intermittuntur tamen hæ febres præbentq; inducias, quia extra venas humor conſiſtit, atque à corde eſt remotior. In continuis autem febribus indeſinenter affligi homines contingit, ob acres mordacesq; fumos inflammati ſanguinis, bilisque accenſæ intra capacitates ductusque venarum, qui cùm non habeant liberum exitum ac perſpiratũ, è directo cor atque hepar feriunt, ſuaque putredine ex oppilatione coorta inclementius infeſtant, quàm ſi foras extraque venas effundi contingat. Siquidem cùm magna ſit humorum copia, ac putredo vehemẽs, magnaque huius ad putrefactionem proportio, (ſanguis enim ex calidi & humidi qualitate promptius putredinem concipit) fit vt continẽter hæ febres ſæuiant, ac celerrimè ad ſtatum properent. Vnde Hippocrates morbos vltrà decimum quartum diem non produci aſſerit, nonnũquam verò, vbi materia furioſa eſt, ac turgeſcit, quinto die, ſeptimo, nono, vel vndecimo terminari. Contrario

Li. 2. Aph. 13.

Vnde febrium induciæ.

Sanguis putredini obnoxius.

Li. 2. apho. 23.

modo se habent causæ febrium, quæ per circuitus, statisque vicibus inuadunt ex vi quadam & qualitate humori ingenita, lociq; ac temporis ratione, qua fit vt intermisse accessum faciant, vt anticipẽt, vt segnius seriusq; moueantur, vt instabiles sint, atque inconstãtes, vt paroxismus longius protrahatur.

Anticipãtes febres.

Anticipant autem accessiones, atque inualescunt, vbi humorem augeri cõtingit, atque ardentius inflammari, aut vbi aliquis error commissus est, aut in cibo potuque aliqua subest intemperantia.

Retardantes febres.

Cunctantius verò, tardiusque inuadit, atque insultus mitescit, cùm materia minuitur, discussaque oppilatione, ac putredine, sensim oppilatio sopitur, ac consilescit.

Instabiles & errabundæ febres.

Cùm autem humor alter alterius naturam ascíscit, aut locum demutat, vel alterius commistione confunditur, nullo ordine, motuque instabili circuitus procedunt, nec vllum certum obseruant accedendi modum.

Lõgæ febres.

Longam accessionem facit humor vaporque copiosus, ac latè per corpus effusus, crassus denique ac viscosus.

Simile à virentibus lignis & annosa carne.

Siquidem vt ligna humida ac virentia non nisi longo tempore inflammari consumique possunt: vtque caro bubula præsertim vetus & annosa diu elixari postulat: ita humor viscosus diutius macerari debet, ac concoctione mollescere, fierique fluxilis, quò excretioni reddatur idoneus.

Intermittentes febres.

Cæterùm cùm paulò antè demonstratum sit, humores vbi extra venas putrescunt, atque in quauis corporis parte inflammantur, intermittentes, quæque respirandi spatia concedunt, febres excitare, eosdem plerumque obseruamus continuos motus ciêre, tametsi extra venas constituti sint, cùm copiæ, tum ferocitatis ratione.

Carbunculi extra corpus febres excitãt continuas.

Quod ipsum in partibus φλεγμονῇ, hoc est, inflammatione obsessis, in Carbunculo, in bubonibus, omniq; apostemate contagioso ac pestilenti perspicere licet, in quibus fe-

bris

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

bris accenditur non intermittens, sed continua, tametsi virus extra venas eruptionem fecerit, atque à corde sit remotius. Vis enim pestifera, ac venenata ad cor penetrat, partesque principes infestat, ac spiritus cùm naturales, tum vitales inficit. Quò fit, vt huiusmodi morbi etiam inter acutos referantur, quòd celeriter ad statū properāt, subitaq; fiat vel ad mortem, vel ad sanitatem mutatio. Simile enim quiddam illis corporibus euenit, quod vrbi obsessæ, quæ tam acriter ab hostibus oppugnatur, ac machinis, tormentisque bellicis nulla intermissione concutitur, vt non videatur diutius posse subsistere, hostiumque violentas impressiones perferre, adeò vt singulis momētis opprimenda videatur, nisi bōbardis ac catapultis viriliter se hosti opponat, vel eruptione facta illum propulsare ac conficere pergat: nam deditione salutem vitamque pacisci, quod hi faciunt, qui vel hosti, vel morbo segniter obsistunt, ingenerosum est, ac plerumque damno coniunctum, cùm plerumque victores pactis stare non soleāt, fidemque fallere: Sic in morbis acutis vsuuenire solet, vt ægroti violentiam morbi non sustineant, vltraque dies quatuordecim vel citra eos vitam prorogare nequeāt, nisi natura validam fortem se prębeat, atque artis medicæ præsidio acriter morbo obsistat, depulsoque ac confecto hoste victoria potiatur, qua adepta, ægrè quidē vires colligit, atque ob vim illatam non confestim conualescit, sed instaurare vires pergit, atque vt conquassata conuulsaq; mœnia ac propugnacula erigere.

Simile ab vrbe obsessa desumptum.

Vt hostium ita morborū insultus propulsandus.

A morbo vires instaurandæ.

De ijs, qui subducto lecto, somnoque oppressi ambulant: ac perreptant culmina, ædiumque tabulata. multaq; perficiunt dormitantes, quæ vigilantibus accessu, adituque sunt difficillima,

ma, quæque summa cura perficere, præstareque nequeant.

CAP. V.

Ambulare ac vociferari in somno vnde eueniat.

CONTINGIT nonnullos in florenti equidem, viuidaque ætate (nam seniculi vtpote spiritu vitali vel extincto, vel flaccido tale quiddam moliri nequeunt, vt qui etiam in Genialis thori ascensu segnes sunt, ac tardiusculi) intempesta nocte, vel antelucano, exilire, ac lecto se subducere, quæque accessu, adituq; vigilantibus sunt difficillima, perficere, eaque tam inoffensè peragere, vt nemini nõ spectantium admirationem stuporemq; incutiant: Quod si illos nõ interpelles, nec ab incepto reuoces, sensim se denuò in lectum referunt. Cæterùm cùm ista obeunt, si illos, nota agnitaque voce, aut eo nomine, quo Christianismo sunt insigniti, ac baptismo initiati, compellare pergas, ex consternatione, incussoque terrore, ac perturbatione decidunt, dissipatis scilicet spiritibus, discussaque vi ac facultate naturali, qua illa perfecerunt: itaque permittendi sunt suo motu ferri, atque in priores sedes se spõtè recipere. Qui verò Incubo opprimũtur, nocturnisque suppressionibus fatigãtur, quod fit, vbi cordi ac cerebro fuliginosi densiq; spiritus incũbunt, vellicari debẽt proprioque nomine excitari, confestim enim, etsi non magnopere vocem intendas, sibi restituuntur, atque ad se redeunt, discussis scilicet fumis, ac subsidẽte sanguine, qui per riuos, ductusque venarum diffunditur. Magna aũt ex parte hic affectus ineunte vere illos corripit, qui assiduè ventriculi cruditate laborant, quique frequentius in dorsum, ac resupini decumbunt. Quò fit. vt patulis oculis atque inconniuentibus, apertoque ore atq; hiante, magno valetudinis incommodo somnum capiant. Subitò enim velut graui in-

Incubus, de macre.

Ambulones nocturni non appellandi proprio nomine.

Decubitus in dorsũ noxius

ingruente mole eam angustiam percipiunt, vt suppressa voce suspiria gemitusque plorabundos edant, qui tamen, vbi quis inditum illis nomen inclamat, ocyus se in latus deuoluunt, illasque striges ac Lemures, quibus se opprimi imaginantur, excutiunt. Contrario modo afficiũtur nostri Ambulones: Illi siquidem clausis oculis in tenebris dimicant, ac strepitu tumultuque omnia complent, nonnunquam silentes sursum deorsumq; rapiuntur, ac nullo fulti adminiculo summa tectorũ fastigia ascensu superant. Quę ab ijs fieri persuasum habeo ex sanguine turgido, ac spumanti, tum æstuoso feruidoque spiritu, quæ in mentis sedem delata animæ vim ac facultatem, qua functiones suas perficit, partesq; instrumentarias ad actiones impellit, agitāt, atque ad huiusmodi motus effectusque concitant. Quò fit, vt corpus spiritus animalis impulsu, qui neruorum ac musculorum robur, hoc est, sentiendi mouendique munus in cerebro continet, ac tuetur, in sublime feratur, eiusque vi etiam per somnum ad tales actiones incitetur. Sunt autem istiusmodi conditionis homines raro laxoque corporis contextu, ac molis exiguæ, sed magna spiritus agilitate, animoque feruido. Vnde euenit, vt si vel extremis manuum pedumque articulis pręhendant aliquid, se librēt, ac fulciant, contactisque tabulatis adhærescant. Simile enim quiddam ijs corporibus accidit, quod turbinatis illis dolijs, quæ apud Belgas Oceani ostijs injiciũtur, quò nautæ fidam stationem, tutumq; portum consequantur, ac loca vadosa, scopulosque latentes declinent. Illa siquidem licet ferreis laminis obducta sint, cathenisque reuincta, ac ponderoso ingentique saxo alligata: fluitant tamen, ac mari innatant, nec nisi dehiscant, in imum deuoluuntur: quoniam spiritu ac flatibus, aëreque copioso, ad-

Feruidus spiritus causa motus in somno.

Simile à marinis dolijs.

hibitis in eum vſum folibus, oppleta ſunt. Sic iſti quoniam flatibus turgeſcunt, ac ſpiritu aêreo implentur, in ſublimè rapiuntur, ac ſuſpenſo, lenique gradu vt limaces, ac cochleæ, quæ cùm oculis carent, protenſis cornibus prætentant iter, æditiſſima quæque perreptant, nocturnasque ambulationes perficiunt. Quòd verò inoffensè nulloque corporis incommodo iſta peragant, nec labi contingat, aut in præceps agi, eò fit, quòd ſenſim ac nullo metu, nullaq; trepidatione, aut diſcriminis reſpectu iſta aggrediantur, quæ plerunque vigiles à rebus anxijs ac periculoſis vel auocare ſolent, vel deterrere. Siquidem non alia ratione hæc attentare ſolent, quàm ebrij ac mente capti, qui inconſultè, magnaque temeritate atque audacia, pericula quæque aggredi non metuunt, quibus ſi poſtridie, aut vbi mente conſtare cœperint, in memoriam reuoces, quid egerint, quantaque diſcrimina ſubierint: omnia prorſus excidiſſe ſibi ingenuè fatentur, totoque corpore horreſcunt cùm ab alijs, quibus ſe periculis obiecerint, quáſue Tragœdias atque intemperies excitarint, referri audiũt. Quod ſi huiuſmodi corporibus humores minus exæſtuãt, minorque ſit ſpirituum ardor atque agitatio, vociferari tantum illos ac ſubſilire contingit, ſed lecto, ſpondęque inhærere: neque enim tam validi ſunt, tamque violenti ſpiritus, vt ſubtollere corpus poſſint. Quicunque enim, Hippocrate teſte, cerebrum incaleſcit, quod bilioſis fit, non pituitoſis, hi noctu clamitant, ac tumultuantur, præſertim ſi tumultuosè ac feruidè ſua negotia, actionesque diuturnas perficiunt, rerumque ſuarum ſatagũt: Vt ſunt Ardeliões quidam, hoc eſt, homines inquieti ac iactabũdi, qui omnibus ſe negotijs ingerunt, aq; vltrò citroque diſcurſant, mirisq; vtuntur geſtibus, quos etiã ex oculis deprehẽdere licet, ex vultu, inceſſu,

Simile à limacibus corniculatis.

Libr. de Comit morb.

Ardelio. Tanta faire.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

cessu, vestitu, totoq; corporis habitu, quorũ singula varijs modis componunt, atque immutant, aliãque personam subinde sibi adsciscunt, nempe vel histrionis, vel palestritæ, aut denique agyrthæ, hoc est, circumforanei circulatoris, qui ad nugas plebẽ conuocat. Quo fit, vt in sommo exiliant, ac plausum strepitumque excitent ob simulachra, quæ sensui occurrunt, quæque voluntati atque actionibus diurnis correspondent. Sic singuli nostrûm, cùm interdiu intentè aliquid agimus, serioque tractamus, earum rerum species ac spectra noctu animo obuersantur, vocesque clamosas ac turbulentas extorquent. Quod Lucretius hoc carmine expressit. *Homines interdiu inquieti noctu clamosi sunt.*

In somnis eadem plerosque videmus obire: *Lib. 4.*
Causidicos causas agere, & componere leges,
Induperatores pugnare, ac prælia obire,
Nautas contractum cum ventis degere bellum.
Et quo quisque fere, studio defunctus adhæret.
Aut quibus in rebus multum sumus antè morati,
Aut in qua ratione fuit contenta, magis mens.

Quæ enim toto die nos fatigare, vrgereque solent, inclinato iam die in cerebrum assiliunt, nocturnasque intemperies excitant, aut saltem mentem ijs occupatam detinent, vt somnus non sit placidus, sed obiectis imaginibus identidem interrumpatur.

Ex his, qui submersi sunt, virorum cadauera supina: fœminarum verò prona fluitare, exemptoque pulmone non emergere.

CAP. VI.

COMPERTVM est apud Belgas, quod Plinius etiam testatur, corpora virorum, vbi submersa sunt, supina, atque erecta in cœlum facie: mulie- *Li. 7. cap. 17.*

rum

rum verò prona, vultuq; in fundum inclinato, fluitare. Quò natura creditur pudori sexus consuluisse, ne ea in conspectum venirent, oculisq; hominum exhiberentur, quæ decentius obteguntur. Mihi verò ea excogitata est ratio, quòd mulier ventricosa sit, protensoque vtero, ac conceptacula laxiora obtineat, magisq; patentia, aluum, intestina, meatus vrinarios, vbera fungosa ac prætumida, quæ quoniam vbertim atque affluenter humore implētur, degrauari ventrem pondere atque aquarum distentione contingit, deorsumq; ferri. Quod ipsum in vtriculis ac vasculis perspicimus obturatis, quorum pars, quę aerem continet, sublimis existit; quæ humorem, subsidit, ac deorsum voluitur. Idipsum & in ouo animaduertere licet, quod salsugini iniectum fluitat quidem, sed pars cui pondus inest, premitur ac subsidit: pars aere oppleta illa scilicet, quę rupto putamine lacunam exhibet, vbi peruetusta sunt ac subolida, eminet, sursumque nititur. Quòd nisi capaciores meatus ac conceptacula ampliora huic sexui natura indidisset, qua cedo ratione ac modo cōcubitus perfici posset? Quid cōceptui ac gestationi, qua tacitis auctibus intumescit vterus, atque incrementum capessit fœtus, esset adiumento? Quid laborioso anxioque partui, quo membra distendi debent ac dilatari, vt eniti possit clementius, adminicularetur? Quid denique conferret infantis nutritioni? nisi vterus, eiusque fauces ac vestibulum ad eum modum essent constituta, nisi nitidæ, tamque decorè protuberantes mām̄illæ, quę tanta lactis vbertate scatent, ad eum vsum essent accommodæ? Cùm itaque mulier omnes sinus ac cauitates ampliores habeat, multùmque humoris imbibat, necesse est, vt ea corporis pars subsidat, ac diuexa constituatur, quæ plus aquę concipit. Vir autem astricta habet ilia, meatus vrinarios angustos

Simile ab vtriculis fluitantibus.

Ouum & ambra salsugini immissa fluitant.

Mulier viro patentiores habet meatus

gustos, argumento quòd mulier magis calculo periclitetur, aqualiculum minus protensum, coxendicis ossa valida ac ponderosa, armos robustos, scapulas amplas, dorsi spinam cum vertebrarum connexu firmam, pulmonem fistulosum ac prælargum, ex quo viris vox grauis & sonora, fœminæ ob pectoris angustiam exilis & gracilis. Quæ omnia indubiè efficiunt, vt cadauera virorum in dorsum, mulierum in ventrem innatent. Siquidem natura comparatum est, vt graue quodque deorsum, sursum autem leue feratur. In quam causam etiam referendum censeo, quòd aqua suffocati non confestim emergunt. Siquidem cùm corpus vndique humore oppleri contingat, atque aquarum pondere degrauari, sursum eniti nequit, quandoquidem nihil aeris in se continet, omnisque spiritus per aquæ gurgitem excussus est, atque euanuit. Intra septimi verò diei, aut noni spatiũ corpus diffluit, soluitur, ac tabescit, multúmque aeris pulmo concipit. Atque hinc est, quod nostrates plebeij dictitare soleãt, Nono die rupto felle emersurum, non quòd folliculus fellis disrumpatur, sed quòd ex eo reliquisque conceptaculis vuidis, atque aquæ madore flaccidis, humores effluant. Quo fit, vt corpus attenuata carne fluidum efficiatur, ac pulmo spongiæ instar fistulosus, concepto copioso aere, cadauer subducit, auræque restituit. hoc siquidem viscus aquæ innatãtes fulcit ac librat, & quo quisque illud habet amplissimum, multisque foraminibus peruium atq; implicitum, quo diutius anhelitum cohibere potest, fundoque longiori spatio inhærere. Sic enarrantem audiui D. Vesalium excellentis ingenij, summęq; eruditionis virum, Maurum quendam vrinatorem, Ferrariam ex triremi adductũ, qui vnus longi⁹ producebat vocẽ, ac cõtinuo clamore, absq;

Quur vox viris robusta fœminis exilis

Qui statim non emergãt submersi.

Quoto die submersi emergant.

Memorabile de Mauro.

absque respiratione, insistebat diutius, quàm quatuor robustissimi pugiles: Idem rursus cohibito suppressoq; spiritu ac naribus, oreque occluso, absque vlla halitus animæque reductione, cum illis certabat. Quo naturæ munere hoc erat consequutus, vt semel atq; iterũ captus elapsus sit, mergoq; aui similis, intima maris per semihoræ spatiũ penetrans, captiuitatis iugum morte acerbius excussit. Hoc itaq; commodi cuiq; præstant amplicapacesq; pulmones, vt celeriter iter conficiat, vt natandi peritus, diutius aquis incumbat, vt in fluenta delapsus, minus citò demergatur, vtq; aquis suffocatus post paucos dies emergat. Quod si mortuo hi spirandi folles eximantur, quod piratas quosdam factitasse audio, fundo inhæret, nec vnquam sursum nititur, quòd spiritus, aerisque adminiculo destituatur.

Pulmo prælargus quid commodi afferat.

Submersorum corpora, vbi emergunt, atque in conspectum producuntur. Tum eorũ qui interempti, confossique sunt, præsentibus amicis, aut eo, qui interitus causa illis extitit, è naribus, aliáue corporis parte sanguinem profundere.

CAP. VII.

CVM multa sint in rerũ natura quæ nobis admirationem, stuperémque incutiant, tum illud inter præcipua referendum censeo: quòd sanguis ex vulnere interempti profluat præsente illo, qui id inflixit, eiusque facinoris est conscius, & quod demersorum cadauera aquis exempta, ex aliqua corporis parte sanguinem profundant, si præsto sit amicorum aliquis, plerumque tam rubrum ac floridum, quasi facultates, spiritusque vitales, qui humores agitant, nondum essent sopiti. Nam id ob-

Sanguinem mortuis profluere.

scr,

seruatum est à Magistratu, præfectoque totius Belgicæ, qui corporibus, quocunque fati genere exanimantur, adesse solent, eaque conspectare propius, priusquam sepulchro inferantur. Qua autem ratione hæc fiant, non promptum est cuiuis expedire. Scio equidem mortuis ad tempus vim vegetantem inesse, qua, crines, vnguesque succrescunt, humore insito calori externo suppeditante alimentum. Sic stirpes fruticesque amputatæ, aliquot dierum spatio frondescunt, ac flosculos proferunt, si irrigari, fouerique aqua contingat. Subest enim, insitaque est vis quædam naturalis cauliculis, quã à radice sunt consequutæ, quæ vbi euanuit, arescũt folia, floresq; decidunt. Sic fieri potest, vt sanguis qui in venis delituit, agitato motoque corpore erumpat. Videmus enim tales à baiulis ac vectoribus in terram subduci, ac modò pronos, modò supinos cõstitui, sursumq; ac deorsum deuolui. Quò fit vt venarũ ora reserẽtur ac dehiscant, tũ sanguis qui nondum genuinã naturã, aut colorem exuit, è corpore profluat. In his autem, qui iampridem exanimati sunt, ac serius reperti, non sanguis rubicundus: sed cruenta quędam sanies ex vulnere confossi distillat. Si verò casu vel ruina, vel denique oppressi sunt parte, qua meatus corporis patescunt, sanguinolentus liquor emanat, nempe aut per os, nares, oculos, aures infernasq; sedes. Sic plerũq; videmus ex fluido laxoq; cadauere, vbi duobus tribusqúe diebus seruatur insepultum, sanguine commixtum liquorem profluere, cùm vespillones crebro motu, atque agitatione, feretrum ex humeris gestant. Boues quoque ac tauri post lanienam laquearibus affixi solum ac pauimentum sanguinis stillicidio cruentant. Quamobrem conijcio ex simili causa iam memorata proficisci. Cæterùm illud mihi vero magis cõsentaneum videtur,

Succisæ stirpes ad tempus germinãtes.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Sanguis homini ex consternatione subitò erumpit.

Amicis, aut illi, qui facinus admisit, conspecto cadauere, ex subita consternatione sanguinem ex naribus erumpere, quod facultates naturales, ac mẽtem vehementer concuti ac percelli contingat, humoresque non consistere, sed vltrò citroque commeare. Illos siquidem variè affici videmus, nec lingua, menteque constare, ac modò rubore suffundi, modò expallescere, metuque contremiscere. qua perturbatione efficitur, vt ex continenti intuitu sanguis vel inuitis scaturire incipiat. Quod ipsum plerisque etiam vsuuenire perspicimus, vbi inopinatò oculis mentique acerba quædam obijciuntur, aut funesta quædam imaginatione concipiunt. Quod si quis statuat propinquos, ac sanguine coniunctos sympathia quadam, hoc est, mutuo naturæ consensu sanguinem elicere: facinorosum ac patrati sceleris reum antipathia, ac dissensione, tacitaque discordia idipsum efficere: non futurus sum in ea re contentiosus. Hoc tamen minus grauatè sum admissurus, sanguinẽm ex plaga exprimi, tametsi obligata, obductaque sit, ac fascijs deuincta, si ille, qui facinus admisit, ex aduerso constituatur. Tanta est enim, ac tam valida latentis naturæ vis atque imaginatio, modò aliquid vitæ supersit, aut corpus mortuum incalescat, vt sanguis ebullire, accensaque bile efferuescere incipiat.

Refervescit sanguis mortuis.

De infantium recens natorum galeis, seu tenui molliq́ue membrana, qua facies tanquam larua, aut personato tegmine obducta, ad primum lucis intuitum se spectandam exhibet, Helm vulgò vocant.

CAP. XIX.

INO-

IN OLEVIT absurda quædam persuasio, eaque non solùm imperitæ rudique plebi, sed magnæ æstimationis, primique nominis aliquot medicis imponit, plerosque infantes, non absque boni alicuius, malique omnis presagio in lucem prodire, capite galea obducto: cùm ignorent hoc omnibus commune esse, fœtumq; his membranis in vtero muniri. Tria siquidem sunt inuolucra seu membranæ, quibus in materni vteri latebris fœtus obtegitur, Exterior, Græcè χορίον, Latinè Secunda dicitur, quòd statim à partu prodeat. Subsunt huic duæ aliæ membranæ, quarum prior à figura farciminis Allãtoides appellatur, ex fœmineo semine generata, quæ capiti, clunibus ac pedibus obtenditur, partibusq; eminentibus incũbit, cuius vsus est, vt infantuli efformati vrinam excipiat. Postrema, tenuissima est membrana ac pellicula, quæ sudorem vaporemque emanantem à maturescente fœtu absorbet, eumq; orbiculatim ambit ac cõplectitur, Amnios, hoc est, à mollitie ac teneritate agmina dicta: Quæ munimẽta ac gestationis præsidia prouida natura excogitauit ac molita est, ne attritu aliquid incommodi patiatur infans, cumque allidi contingat. Harum postremæ cũ infante nonnunquã prosiliunt, partibus, ad quas tuendas sunt destinatæ, affixæ, præsertim cùm pandun tur portæ, ac mulieris pudenda, partesque genitales laxæ sunt, atque in enitendo affatim dehiscũt. Quòd si ægrè, magnoque conatu ac molimine infans ex huiusmodi angustijs eluctetur, ipsaque mulier stricti oris sit atque angustè constituta, hærent illæ membranæ in medijs spacijs, illasque exuuias abstergi contingit, non secus, quàm pelliculam in fronte, aliaq; corporis parte, extimam cutem atterimus, vbi per angustam rimam, arctumque foramen sumus elapsuri. Illud itaque velamen, quo facies

Anilis opinio de infantiũ galea.

Tres membranæ infantem muniũt.

Quando infans galeam proferre videtur.

cies obducitur, Galeam esse aniculæ statuunt, qua de re multa nugantur, ac puerperis spem metumque incutiunt. Si enim nigricanti sit colore ea mēbrana, tanquam ex tripode pronunciant deliræ, ignaræque mentes vatum, multa infantibus futura infesta, multaque sinistra ijs impendere, ac spectris strigibusque fore obnoxios, denique in somnijs nocturnaque inquietudine diuexandos, nisi hæc comminuta potui exhibeatur, quod me repugnante, magno tenellæ ætatis incommodo quosdam factitasse memini. Quod si rubicundum sit gestamen aut pellicula, quæ vertici inhæret, capitique affixa est, egregium illum fore vaticinantur, magnaque dexteritate, ac successu omnia effecturum. Quæ superstitiosa, anilisq; opinio etiam veteribus insita erat. Refert enim Aelius Lampridus in vita Antonini Diadumeni, cui caput diademate, sertoque tenui redimitum erat, Solere pueros in ipsis vitæ auspicijs, pileo naturali insigniri, quod obstetrices rapiunt ac credulis aduocatis vendūt. Siquidem Causidici se illo adiuuari persuasum habebant. Cæterùm cùm membranæ istę, aliæ alijs coloribus cōspici soleant, nō aliò id referendū censeo, quàm ad circumfusos, qui vtero innatant, humores. Ex illis enim coloris varietatem sibi adsciscunt. Cùm itaque sordida quadam illuuie, ac vitiosa vligine vulua imbuta est, quæ cum vtriusque semine coalescit, fusco colore membrana existit, cutisque infantis fuliginoso vndique colore suffusa est. Si verò sanguis semenque syncerum sit, ac defecatum, nullique vitio obnoxium, rubescit tegmen, atque infantulo suauis color subest, ac floridus. Nec solū huiusmodi mēbranæ coloris, sed etiam formæ figuræque diuersitatem concipiūt, vel ex interno externoq; affectu, vel ab ijs, quę oculis mentiq; obijciūtur. Siquidē cùm virorum plerique

Nigrū tegmē infantis quid designet.

Rubicundum infantis velamen quid portendat.

Antoninus diademate insignitus.

Causidicorū superstitio in conseruandis infantium galeis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

riqúe tam ſint ſalaces, auidiq́ue voluptatis, vt nullo delectu, nullaque habita menſtrui decurſus ratione, mulierem ſubigere ſatagant: fit nonnunquam, vt cùm triduo pauloq́ue minus menſes defluxerint, atque vnus aut alter dies purgationi reſtet, interpellari legitimum profluuij tempus contingat, ac nonnullam menſtrui excremēti portionem cohiberi, intempeſtiuo quidem congreſſu, ſed qui conceptum nonnunquam perficiat. Cùm itaque mulier, dum generationi inſiſtit, reique Venereæ incumbit, nondum conſtitiſſe menſes ſit conſcia, nec admiſſario ſubijciendum corpus, humentibus adhuc, vdisque locis, tacitè rubore ſuffunditur, ac ſanguinem oculis pro velamento obijcit. Qui affectus cùm in fœtum tranſeat, membranis illis varius color, formaque inducitur. Quæ res hoc quoque efficit, vt infantes ſint genis, bucciſq́ue rubentibus, ac colore roſeo. Quod tum demum vſuuenire ſolet, cū grauidæ vel pudore afficiuntur, vel ſubiraſci ſolēt, agitato à calore natiuo, raptoq́ue in ſublime ſanguine. Nā quibꝰ metus incutitur aut inopinatò expaueſcunt, illæ pallidum colorem inducunt, vultumq́ue tetricum ac ſubtriſtem affingunt fœtui.

Vnde forma elegātia aut turpitudo.

Quur apud Belgas in fabis verſari dicantur, vacillantis parumq́ue firmi cerebri, vulgò In de boonen.

CAP. IX.

SI quando inferiores Germani aliquem parum firmi cerebri deſignant, aut alienatæ, emotæq́ue mentis, & qui in moribus, geſtibus, dictis, factiſq́ue atque in omni vitæ actione deliranti apparet ſimilis: in fabis illum verſari dictitant, adeò vt prouerbij ſpeciem obtineat, Fabæ floreſcunt,

Prouerbium, In fabis oberrare.

In fabis oberrat: Quod vacillantis cerebri hominibus accommodari solet, quique rationis, mentisque iudicio carent. Videmus enim plerosque vernis mẽsibus, vbi culmi fabacei florere incipiũt, mente alienari, multaque absurda ac ridicula proferre, quibus nonnunquam sic incrudescit deliriũ, vt vinculis coercendi sint. Siquidem ineunte vere humores restagnare incipiunt, densisque fumis ac vaporibus cerebrum afficere: quos cùm redolenter fabarum flosculi exacuunt, mentem corripi delirio, furusque agitari contingit. Tametsi enim ex fabarum floribus iucundus, suauisque odor emanat: cerebrum tamẽ afficit, vaporeque graui etiam à longe imbuit, præsertim quibus id imbecille est atque inualidum, humoreq; bilioso, ac melancholico oppletum. Quo fit, vt eorum nonnulli inquieti sint ac palabundi, denique clamosi, impenseque loquaces: alij taciturni ac cogitabundi.

Cùm fabarũ flores cerebro officiunt.

Per. sat. 3.

Obstipo capite, & figentes lumine terram
Murmura qui secum ac rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello.

Et quemadmodum nonnulla fumos dissipãt, quę que cerebro infesta sunt, discutiunt, atque animam languidã, spiritusq; sopitos erigunt, vt acetũ aqua rosacea, in qua gariophyli macerati sunt, panis recens vino odorifero imbutus, quæ tenuẽ gratamq; auram expirant: Ita quædã dolores excitant, capitique grauedinem inferunt, vt allium, cæpe, porrum, sambucus, absinthium, ruta, abrotamum, multaque aromata, quæ fumidum, grauemque odorem exhalant, ac caput tentant, naresq; feriunt.

Quæ capiti dolorem inferant.

Li. 5. aph. 28.

Quod Hippocrates Aphorismo hoc indicauit: suffitus aromatum muliebria ducit, qui ad alia multa etiam vtilis esset, nisi capiti grauedinem inferret. Omnia siquidem intensè odorata capiti officiunt, ac calorem humoremque ad supernas partes

tes

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tes rapiunt, etiam qui ex frigidis ſtirpibus euaporãt odores, in ijs præſertim, qui extenuati ſunt, exhauſtoque corpore. Illi enim nec eduliorum, carniumq́ue elixarum nidorem perferunt, atque in animi deliquio defectuque, nihil naribus admoueri patiuntur, quod acris vibrantisque ſit naturæ, vt qui à craſſo, denſoque aëre ſuffocari videantur, non ſecus, quàm qui in cœnaculo vndique fumo oppleto deſident, quibus anhelitus intercipitur ac cohibetur, niſi reſeratis oſtijs, apertisq́ue feneſtris ſerenum aërem admittãt, quo domus perſpiretur, ac ſpiritus inoffensè vltrò citroq́ue permeare poſſit. A tenellis huiuſmodi corpuſculis diuerſam cõditionem ſortiuntur paludum accolæ, quiq́ue ſentinis exhauriendis, ac purgandis cloacis ſunt deſtinati. Illi ſiquidem odoratiſſima quæq́ue reſpuunt, atque ijs offenduntur. Sic Strabo refert, apud Sabæos ab odoribus ſtupefactos, bituminis ſuffitu, hircique incenſa barba recreari. Cuius rei exemplum etiã edidit apud Antuerpianos ruſticus quidam, qui cùm in myropolion ſeu officinam aromaticã diuertiſſet, deliquio animi periclitari cœpit, confeſtim illi proximus admoto naribus fimo equino adhuc tepenti ac fumido (nam illi aſſuetus erat) animam reuocauit.

Exemplum à fumoſis ædibus.

Libr. 16.

Ridiculum de ruſtico quodam.

Non quiuis grauis, ac teter odor homini noxius: ſunt enim inter hos, qui contagia diſcutiant, morbisq́ue putridis obſiſtant. Obiter vnde manauit prouerbium, Cornua inibi, eoq́ue loco aduri, vulgò Men banter hoornen.

CAP. X.

MVLTA ſunt teterrimi odoris, quæ tamen corpori nullam noxam inferunt, nec vllam putre-

dinem inducunt, imò affectibus quibusdam obsistunt, atque aerem auramque vitiosam ac turbidam discutiunt, vt sunt Castoreum galbanum, sagapenum, laserpitij fex, quæ Asa fœtida dicitur, anagyris herba, sulphur, puluis bombardicus Corij, cornuque suffimen. Hæc siquidem horrido sunt, grauique odore, sed nihil contagij adferunt, imò pestilentes auras, quasque stagna paludesque, ac Camerinæ exhalant, mephites referiunt, reprimuntq;. Quin & virgũculis suffitu λειποθυμίαν, animique defectum excutiunt, qua ex vteri strangulatione corripi solent, vbi nubiles, maturæque viro serius connubio destinantur. Fœdi itaque odores, qui ex cadaueribus, locisque cœnosis ac stagnantibus emanant, corruptos, putridosque morbos pariunt, atque aerem inficiunt, humidi calidique ratione, non istorum effluxus atque euaporatio, quæ ad siccitatem deuergit. Hinc plebei nostrates Corij cornuq; præsegmina, atque ossa subuuida in ignem conijciunt, eoque nidore suas casas ac tuguria suffumigant, quò morborum contagia dispellant, ac se suasque ædiculas à pestilenti aura tutas præstent. Atque hinc manauit prouerbium, Cornua inibi aduri: Quo designant loca peste, morbisque contagiosis infecta euitanda: Non dissimile remedium discutiendæ pestis adhibitum est superioribus annis, cùm apud Neruios, quos Tornacenses modo vocant, morbus popularis crudeliter sæuiret, totaque vrbe grassaretur. Milites siquidem præsidiarij, qui in arce excubias agebant, machinas, tormentaq; bellica, puluere bombardico, non globis oppleta vrbi obuerterunt, eaque sub diei, noctisque crepusculum incenso funali explodi curabant: quò effectum est, vt sonitu violento fumãtique odore aeris contagium discuteretur, ipsaque Ciuitas à peste facta sit immunis, ac libera. Neque enim

Fœdi odores aliquando vtiles.

Graues odores aliquãdo pesti obsistere.

Cornua aduri prouerbiũ.

Res gesta apud Neruios.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

enim minus præsentaneum est hoc remedium in dissipandis nebulis, infectiq; aeris contagijs, quàm quod Hippocratem factitasse legimus, extructis pyris, congestisque sarmentis ac fascibus, per compita ignes excitare.

Ignis aëris contagia dissipat.

Digiti sinistræ manus, qui infimo proximus est, præstantia, qui postremo omnium morbo articulari, aut Chiragra infestatur, & siquando affici contingat, non multò pòst mors imminet. Obiter quare præ cæteris auro deuinciri mereatur.

CAP. XI.

HOC in cõfesso est apud Medicos, quęcunque corporis partes aliquo vitio, morboque tentãtur, id effici vel effectu primario, vel per consensum, ac lege consortij, cùm non in ipso membro morbus consistat, sed ab alio illi mali nonnihil infertur. Sic iuxta prouerbium, aliquid mali propter vicinũ malum. Natura tamẽ prouida semper partes principes munit ac tuetur, malumque ad ignobiles deuoluit ac dirigit. Quod critice, naturæque impulsu fit, cùm humorum morborumque collectiones in remotissimas partes propelluntur. Quod si & morbus eiusque symptoma, hoc est, affectus, qui illi succedit, validus, violentusque existat ac natura sit imbecillior, quàm vt illi possit absistere, summique impetum ac ferociam pro suo arbitratu cohibere, in præcipuas partes humore decumbũt, quod in pulmonis inflammatione, pleuritide, angina, lethargo, ac plerisque acutis morbis perspicimus. In articulari autem morbo ac coxendico, qui vere & autumno viget, vis ac facultas naturalis, humores in corpore coaceruatos à partibus robustis ad imbecilles propellit. Sic obseruaui in

Natura præcipuas partes à morbo tuetur.

Gallia Belgica complures chiragræ, ac podagræ obnoxios, quibus omnes articuli acerbissimo dolore, tumoreque erant inflati, illo tanto sinistræ manus digito illæso, qui infimo proximus est. Is quidem ob cordis vicinitatem, ac consensum, nihil sensit incommodi. Nec est quod ex hoc morbo quisquam mortem extimescat (à cæteris enim sunt immunes, modò ne ficosi sint, ac Venerea lue cõtaminati) nisi circa sinistrum pectoris sinum, cui cordis turbinatus mucro subest, humorum colluuies decumbat, digitusque annularis nodosus efficiatur, atque intumescat. Hæc siquidem vbi fieri incipiunt, luxato vitali robore, vigor labascit, omnisque animi, & corporis vis concidit. Hinc itaque mos inoleuit apud veteres, vt is digitus auro insigneretur taliq; gestamine decorus esset potius, quàm cæteri: quòd tenuis quidem arteriæ ductus, non neruí, vt Gellius existimauit, à corde ad hunc digitum porrigatur, cuius motum in parturientibus ac delassatis, omnibusq; cordis affectibus indicis attactu manifestè percipis. Nec sanè id cuiquam absurdum videri debet, cùm animi defectu collapsos erigere soleam, vellicato hoc articulo, aurique, cum momento croci, attritu: per hunc enim vis quædam refocillatrix, quæ illi insita est, ad cor dimanat, vitæq; fontem, cui is digitus connexus, implicitusque est, recreat. Quapropter præ cæteris illum honorem promeruit, auroque decorandum censuit antiquitas. Huius quoque dignitas, quam à corde consequitur, hoc effecit, vt veteres medici, à quibus etiam nomen obtinuit, medicamenta, ac potiones illo commiscerent. Nihil enim venenati vel extremis eius radicibus adhærere potest, quin homini infestum sit, vtriusque cordi communicetur. In indice quoque veteres olim gestasse annulos, p̃ter alios, Hieremias testatur.

Annularis.

Li. 10. ca. 10.

Medicus digitus.

Sic

Sic enim apud illum expostulat cum Rege Dominus: Etiã si Ieconias annulus fuerit in manu mea dextra, inde euellam. Quo indicat, etiam si paulò antè apud me fuerit gratiosus, & amabilis, magnęque æstimatiõis ac precij, adeò vt subinde illo oblectarer, vti spectabili annulo insigni aliqua gemma decorato, iam gratiam fauoremq; exuit, ac coram me detestabilis est, ac despectus, quoniã ab integritate vitæ ad improbos mores delapsus sit, quo argumento cuique testatum esse vult, nihil prodesse cuiquam antè actæ vitæ puritatem, vbi ab ea deflexerit atque ad deteriora sit deuolutus: ediuerso nulli officere veterem nequitiam, Ezechiele teste, vbi relicta vita sordida ac lutulenta, ad frugem se contulerit.

Hiere. 22.

Hieremiæ locus explicatus.

Cap. 18.

Quædam ignem non concipiunt, flammisq; inuicta sunt, & qua ratione id efficiant.

CAP. XIII.

CONFECTA vidimus, textaque mantilia ex lini quodam genere incombustibili, quæ igni non cedunt, flammisque indomita sunt: itaque si quando sordes contraxisse videntur, mundarique postulant, non smigmate aut sapone, vlloque lixiuio maculas eluunt, sed iniecta igni flammescunt, non secus, quàm ollæ argillaceæ multa pinguedine imbutæ, ac nitida, candorisque eximij eximuntur. Nascitur id genus in desertis Indiæ, locisque siticulosis ac sole torridis, in quibus stirpes quædã ex soli conditione, atque aeris ambientis qualitate illam naturam asciscunt, qua fingi texiq; in lintea possint. Si enim in mari ac fluentis ostracoderma, hoc est, cute testacea, solidescere possint Cancri, paguri, locustæ, gammari, buccinæ, pectines, multaque concharum genera, in quibus (vt Plinius

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Lib. 9, cap. 33. nius ait) magna ludentis naturæ varietas, multæque figurarum, colorumque differentiæ: si deniq; coralli frutex in imo maris Ligustici frondescit, marique exemptus in lapidem induratur: non cuiquam videri debet absimile vero, frutices quosdã ex loci cœlique ardore eam naturam consequi, vt contusi, subactique fustibus, ac stipario malleo mitigati ductiles fiant, atque in filamenta elaborentur, quæ ignis vim respuunt. Quis autem non miretur ex Canabaceo frutice, ex vrticæ, linique ac genistæ flagellis funes, ac rudentes contexi, velaque ac lintea confici? Cùm enim lento sint tenacique vimine, in fila telasque attenuantur, vt etiam argenti aurique bracteæ ac segmenta. Sic ex huiusmodi virgultis, non equidem ex Salamandræ pilis (vt plerique nugantur) mantilia, mappæque conficiuntur, vt ex bombice, ac lanigeris arboribus serica, licet illis operosior cura adhibetur: rigescit enim materia, minusque est tractabilis. Appellatur autem id genus lini Asbestinum, à similitudine & natura calcis, quod igni mundatur, nec absumitur, aut detrimentum patitur. Cui affinis est ἀμίαντος lapis alumini scissili, quod vulgo plumosum vocatur, similis, ex quo, Dioscoride teste, lintea contexunt Indiani, quæ in ignem coniecta inflammantur quidem, sed exempta splẽdescunt, nihilque illis deperit, nec deteriora efficiuntur. Sic ligna & tabulata alumine illita non ardescunt, vt nec postes, fores, lacunaria colore viridi imbuta, modò durior crusta ijs obducatur, atque alumen, plumbique albi cineres copiosè pigmentis commisceãtur: nequit enim vis ignita penetrare, quod lignum coactum densumque fiat, atque ad ignem pluuiamque obdurescat. Cuius rei specimen edidit Archilaus Mithridatis præfectus in lignea turri, quam

Corallium ex mari Ligustico subducitur.

Ex herbis funes confici.

Amiantus.

Lib 5 cap. 99 Volater. lib. 22.

Alumen igni obsistit.

Viridi colore oblita serius ignescunt.

quam cum Sylla incendere tētaret, nihil profecit, coactuſque eſt re infecta decedere, atque ab incepto deſiſtere, cùm alumine, quod vehemēter aſtringit, omnia eſſent oblita. Sic C. Cæſaris irritus erat conatus, cùm circa Padum Caſtello ignem admoueret ex Larigna materia conſtructo. Larix ſiquidem arbor Piceæ aſsimilis nec ignem aut flammam concipit, ac non ſolum à carie & teredine immunis eſt, ſed ne in carbones quidem reſoluitur, aut in cineres fatiſcit, ac ſoliditatem ac duritiem pluſquam corneam, quam ignis vis ſubire domareque nequit. Tanti denique eſt ponderis, vt non fluitet, ſed confeſtim ſubſidat ac demergatur, more buxi, atque Ebeni, quod voce gentilitia Gatacum dicitur, lignum expugnandis ficis, morboque Gallico accommodiſsimum. Mirari autem non immeritò quiſquam poſſet, cur non ardeat atque inflammeſcat, cùm reſinam fundat mellei coloris. Quotquot enim reſinam, picemque exudant, citiſsimè igni corripiuntur. Verùm id illi præſtat ſolida compactaque durities, quæ nulla igni foraminum ſpatia exhibet, per quę aduri, accendique poſſit, quamquam Mathiolus aſſerat Laricem, quę circa Padum copioſè prodit, confeſtim flammam concipere.

Vitruuius lib. 2. cap. 9.

Lib. 15. cap. 1.

Larix.

Pockhout.

Calor natiuus hominis fouetur, augeſcitque animalculorum: præcipuè autem infantium calore ſi parti corporis inualidæ applicentur. Non enim hoc fomētum concoctionem ſolum adiuuat: ſed dolores quoſque articulares ſedat. Inter catellos autē, qui id præſtant, efficacius.

CAP. XIII.

DVO ſunt, quæ corpus noſtrum fulciunt, vitamque

Calore, humore, spiritu corpus subsistit.

támque conseruant, ac tuentur, Calor natiuus, & Humor innati caloris substantia. Quorum alter alterius adminiculo opus habet, mutuásque operas exposcunt. Humidum, pabulum est, fomentumque caloris, Calor illius beneficio ac munere subsistit. quæ duo spiritu vndique perfusa ac connexa in omne corpus dimanant ac diffunduntur. His sedulò prospiciendum est, curandumque, vt quàm diutissimę conseruentur. Horum enim præsidio corpus destitutum, collabitur, omnisque vis ac facultas naturalis vergit ad interitum. Cæterum cùm multa sint circa hæc obseruanda, eáque passim obuia existant apud Medicos: omissis superuacuis, ea tantùm referam, quæ foris admota homini ad hęc sunt adiumento. Inter ea quæ calorem augent, ex-

Catelli vniformis coloris.

citantque, ac dolores placant, Catellos refero, non equidem omnes, sed hos præcipuè, quibus color cutis concolor, nec tegmen multis diuersisque maculis variegatum, qui nō solum natiuum insitumque calorem fouent, sed dolorificos affectus sedāt. Sic in Chiragra ac Podagra omnique artritide nihil præsentius ad consopiendos mitigandósq; cru-

Catelli membris admoti dolores mitigant.

ciatus quamlibet acerbos, quàm huiusmodi Catelli membris affectis adhibiti. Suaui enim, calentique effluxu natiuum hominis calorem languidum atque euanescentem exsuscitant, ac fotu continuo humorem, qui dolores infert, vel attractione ad se rapiunt, eliciuntque, vel diaphoresi, hoc est, digerēti vi ac discussoria incidunt, ac dissipant. videmus enim illos, vbi amoueri contingit, atque aliquid ijs laxamenti indulgere, fractis eneruatisque esse arti-

van eender hare.

culis, atque ægrè pedibus insistere, maxima doloris parte in se translata. Quòd autem color cutis per omnia æqualis & concolor id potissimum efficiat, nec varius parem effectum obtineat, facit temperamenti æqualitas, atq; vniformis calor. Discolor

siqui-

ſiquidem diuerſusq; color indicat caloris humoriſque intemperiem, ac cõmixtionem. Vt enim insitio naturæ arborum correſpondere debet: ita homini in fouẽdis membris æqualem per omnia, ac temperatum calorem coaptare conuenit. Quamobrem ſi robur ac firmitatem ventriculo, vlliue parti conciliari velis, neceſſe eſt naturale temperamentum tueri, nec calorem plus ſatis intendere, illique extraneum aut alienum inducere. Inter ea autem (vt Galenus ait) quæ foris applicantur, boni habitus puellus eſt vnà ſic accubans, vt ſemper abdomen contingat. Sunt qui Catellos, inquit, pingues in hunc vſum habeant, neq; id in aduerſa modò valetudine, verùm etiam in proſpera. Tales itaque iјs, qui ob ſiccitatem quoque imbecillem ventriculum habent, ſunt idonei: ſeruandúmque ante omnia eſt, ne puellus humecta ſit cute. Qui enim noctu ſudore perfundũtur, refrigerant potius, quã calefaciunt. Hanc quoque commoditatem ſibi adhiberi paſſus eſt Dauid effœtus ac frigeſcens, quẽ adoleſcentula mutuo complexu fouebat, non quidem concubitus, vt ſcriptura teſtatur, deſiderio, ſed quò membra illius deſtituta calore incaleſcerent.

Simile ab insitione.

Thera. libr. 7.

3. Reg. 1. Dauid amplexu iuuenculæ incaluit.

Cur morbus gallicus nunc, quàm olim, mitior, minusq; ſæuiat. & in quos morbos degeneret.

CAP. XIIII.

TRES ſunt morbi inter ſe affines & cognati, non tam lethales, quàm fœdi ac contagioſi, quorũ alter in alterum tranſit, ac permutatur, Lues Venerea, ſeu morbus Gallicus, Elephantiaſis, ſeu Vulgaris lepra, quæ in ſcrophis Grando dicitur, tum is qui Stomacacce & Scelotyrbe dicitur. Quorum genus eſt icteria nigra. Hi ſuperioribus annis intolerandis modis homines excarnificabant: nunc pror-

Pocken. Melaetsheit. Onganſcheit. Schoirbuyck.

Morbi assuetudine mitescunt.

prorsus mitescere cœperunt, minusq; infesti sunt, fit id partim, quòd medicorum opera, domita sit vis mali, humorumque sæuitia mitigata, partim quòd natura assuetudine ad dolores occalluit. Sic obseruaui nonnullos in florente feruidaque ætate acerrimè cruciari, eosdem senescente atque inclinata, mitius affligi. Vel enim deferuescit ardor & ebullitio, minorque fit humorum concursus: vel natura spatio temporis assueta malo, velut domestico ac familiari, non amplius cum illo luctatur, aut enim alitur vitiosis illis humoribus, aut nō offenditur. Quemadmodū enim sues, vbi cœno inuoluuntur, aut cerdones, quique cloacas, ac foricas publicas proluunt, graueolentiam non sentiunt: sic morbillosi saginantur sordibus. Et quoniam ad vitia morbosque corporis, ne dicam animi, occalluerunt, detrimenta naturæ amplius non percipiunt. Ademit enim illis sensum mali inueteratus, imisque medullis infixus morbus. Inter initia verò, vbi inducitur corpori aliena qualitas, qua alterascit ac corrumpitur, quæcunque membra fluxiones acres ac mordaces suscipiunt, dolore cōcitantur. At vqi morbus inoleuit, ac cum natura coaluit, non magnoperè doloribus infestantur, quòd inter se cōsentiant, atq; humores corporis commercio, ac qua vtitur consuetudine, flaccescāt, atque aliorum humorum mixtione, vt vinum meracum affluenti aqua, diluantur. Semper tamen vestigia inhærescunt, veterisque morbi reliquiæ relinquuntur, quæ si in pulmonem decumbunt, raucos illos esse, atque anhelosos perspicis: Si in articulos, Podagræ ac Chiragræ, & quæ subinde recurrit, Ischiatico dolori obnoxios. Sic omnes ficosi articulari morbo laborāt: at nō omnes Podagrici aut coxendico cruciatu affecti, morbi gallici labe imbuti sunt. Quod si in extimam cutem dif-

Simile à lutosis porcis & cerdonibus.

Ficosi omnes podagrici, nō è contra.

diffunditur humorum colluuies, ſcabra cute eſſi-ciuntur, ac corticoſa, lychenibus, impetigine, mentagra, ac porrigine, in facie deformati, non ſine capillorum defluuio. Simile enim quiddam illis euenit, quod arboribus ac virgultis, quibus lotium aut ſalſugo, aliaq; inquinata eluuies affuſa eſt. Vitiata enim radice, folia decidũt, ac rami marceſcunt: non tamen arbos à ſtirpe interit, atque emoritur, ſed elangueſcit atque ægrè refocillatur. *Simile à vitiatis arboribus.*

Qua ratione moribundi etiam conſtante adhuc mente raucum murmur edant, ac ſonitum reciprocantem, quem Belgæ populari voce den Rotel *vocant.*

CAP. XV.

IN Belgica regione, totoque Septentrionalis plagę tractu, morituri certa argumenta proferũt emigrãdi, edito ſonitu murmuloſo, nec eſt, qui abſque huiuſmodi indicio vitam non finiat. Siquidẽ imminẽte morte ſonum edunt tanquam aquæ labẽtis per ſalebras, locaq; anfractuoſa atque incurua, murmur aut qualem ſiphunculi ac fiſtulæ in aquæ ductibus ſonitum excitant. Cùm enim vocalem arteriam occludi contingat, ſpiritus, qui confertim erumpere geſtit, nactus anguſtum meatum, collapſamque fiſtulam, gargariſmo quodam prodit, ac raucum per læuia murmur efficit, ſcatebrisquè arentes deſerit artus. Conglomeratus itaque ſpiritus, ſpumaque turgida commixtus, ſonitum excitat, reciprocanti maris æſtui aſſimilem. Quod ipſum in nonnullis etiam fit ob panniculos ac membranas in rugas contractas, ſic vt ſpiritus obliquè ac ſinuoſo volumine decurrat. Hi autem, qui valido ſunt, vaſtoque corpore, & qui violenta morte periũt, grauius reſonãt diuti- *Moribundi qua ratione murmulosũ ſonum edant*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

diutiusque cum morte luctantur, ob humoris copiam, ac densos crassosque spiritus. Iis verò qui extenuato sunt corpore, ac lenta morte contabescũt, minus impetuosè lenique sonitu fertur spiritus, ac sensim placideque extinguuntur, ac quodãmodo obdormiscunt.

Qui placidè, qui tumultuosè extinguantur.

Mortem hominis, rerumque existentium interitum esse contra naturam, parumq; appositè naturalem dici. Sic tamen obfirmandus animus, vt mors non sit formidanda, licet nõ sine ratione omnes illam exhorrescant.

CAP. XVI.

QVANQVAM ita natura comparatum sit, atque hominis preuaricatio hoc sit consequuta ac promerita, vt ad interitum spectet, mortique sit destinata: hoc tamen ratione euinci posse video: Mortem non esse secundum naturam, illique prorsus aduersam. Principio generi animãtium omni hoc est à natura tributum, vt se, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea, quæ illi nocitura videantur, atque omni cura incolumitati suæ prospiciat, suæq; conuersationi insistat. Quis est enim, qui non obseruat, quanta cura, quantoque studio homines ductu rationis, brutæque pecudes instinctu naturæ, se ab interitu vindicare, tuerique studeant atque enitantur? Omnes siquidem illum exhorrescunt, nemo non ab illo se subducere tentat. Quandoquidẽ inuadente morte natura extinguitur, esseque desinit. Sic Christus, qui commonstrare voluit insitã naturæ hominis imbecillitatem, vt à quo præter morbos & peccatum humani nihil alienum erat, mortem exhorruit, illamq; deprecatus est. In Petro quoque naturæ affectus, carnisque infirmitas exprimitur, cùm Christus ter stipulatus ab eo erga se amorem, erga verò gregem summam pascendi curã

Cic libr. 1. Offic.

Nemo non mortis metu contremiscit.

Ioan. 21.

curam ac studium commonstrat, quid illi impendeat, & quem expectet vitæ exitum. Cùm esses, inquit, iunior, ambulabas quocunque libitum erat, & cingebas ipse te: verum vbi senueris, alius cinget te, & ducturus est, quò nolis. Quo indicat naturæ humanæ affectum atque imbecillitatē, quæ mortis metu ac terrore concutitur, illamque admodum grauatè adire velit, tametsi mens alacris est & prompta. Cùm itaque mors naturæ sit abolitio ac priuatio, qui statui possit id esse naturæ consentaneum ac familiare, quod vim, quod interitum, totiusque naturæ adfert extinctionem? Scio equidem hoc promeruisse hominis prauitatem ac delictū, per quę degenerauit à sui dignitate & pręstantia, suoq; opifici fuit inobsequiosus, dictoque minus audiens, vt doloribus, vt cruciatibus, vt morbis, fame, siti conflictaretur, ac mentis inquietudine, postremò morte pœnas lueret. Verùm has clades ac calamitates non naturæ vitium, sed peccati labes illi inuexit. A lapsu siquidem primi hominis omnia immutata sunt, versaque in contrarium: sic sidera, morbi, elementa, dæmones, belluæ, homini minantur illique infesta sunt. Quin & vniuersa creatura hominis causa, vt Paulus ait, vanitati ac corruptioni subiecta est, Omnisque rerū ordo ac series, mentesque Angelicæ finem laborum statui exoptant. Cæterùm in tanta calamitate ac miseria constitutis, solatio est, mentesque nostras erigit, alterius vitæ certissima spes, summaq; in Christum fiducia, qui collapsam hominis naturam restaurat, pristinęq; integritati restituit, ac trepidationem metumque mortis animis nostris eximit. Stabiliter enim nos fulcit mortis eius ac resurrectionis recordatio, quę hoc effecit, vt hominē non aboleri, sed mutari in melius credamus, mortēque non esse interitum, sed alterius vitæ vestibulum ac

Ioan. 21.

Peccatū morbū & morbos inuexit.

Rom. 8.

Christi fiducia mortis metū homini adimit.

2.Cor.5. ianuam: Scimus enim, vt Paulus ait, tametsi terrenum nostrum domicilium huius tabernaculi destruendum sit, vt dissolui solet compages atque ædium contignatio, quòd ædificiũ habemus à Deo, domicilium non manufactum, sed ęternum in cœlis, quod in hoc ipsum parauit, vt immortalitatis gloria per resurrectionem fruamur. Deus autem spiritum suum pignoris loco, atque arrabonis vice nobis impertitus est, ac spem summamq́ue fiduciam rerum futurarum præsenti suo afflatu confirmat: Quo vno certi reddimur, quod qui suscitauit atque à morte erexit Dominum Iesum, nos quoq; suscitabit virtute ipsius, atque efficiet communi resurrectionis gloria consortes.

Simile ab ædium contextu.

Galat. 4.

Coloss. 2.

Ebrietatis ac temulentiæ incommoda. Et quæ illi obsistant ac medeantur.

CAP. XVII.

INOLEVIT consuetudo apud Germanos atque Aquiloni expositos Belgas, vt neminem propemodum sibi deuinctum cupiant, fidumq́ue amicum ac familiarẽ exoptent, quàm qui strenuum se potorem prębeat, atque impigrè (vt Plautus ait) cloacam vino proluat. Quamobrem operæ preciũ me facturum sum arbitratus, si nonnulla, quæ ebrietati obsistunt, referam: Quo quisque sibi prospicere possit, in eo certamine, vt aut vino non succumbat, aut quàm minimum offendatur. Principio nemo se inter initia plus satis facilem præbeat, promptumq́ue in exhauriendis exiccandisq́; poculis, sed tergiuersetur, ac ciuiliter recuset morbumq́ue prætexat, ac valetudinem causetur. nonnunquam excogitandi sunt astus ac strategemata, quò illos deludas, qui te sibi scopum præfixerunt, quem feriant, tibiq́ue plus satis infesti sunt. Captãda interim occasio, qua aut te vt micturientẽ

In Curgul.

Ebrietas vitanda.

tacitè

tacitè subducas, aut pateram abduci cures, in eaque re te callidum esse decet ac cautum magnaq; dexteritate id perficere. Nam si deprehendi technam contingat, multò cumulatius ac cum fœnore in te hoc munus refundetur Cęterùm quisque pro insita naturæ calliditate atque astutia, varias comminisci potest rationes ac modos, quibus poterit eluctari, ac combibones fallere. Interim cōstituat sibi quisque ante oculos huius illaudatæ consuetudinis, errorisque inueterati præmia, perspiciet luce clarius, quid noxæ, quidue detrimenti, cùm corpori, tum animæ mentique inferat vini intemperantia. Primùm enim memoriam rem omnium pretiosissimam nō solum labilem, fluxamq; facit: sed prorsus obruit ac labefactat, oculos caliginosos efficit, ac cæcutientes. Genas pendulas, artus tremulos ac titubantes. Multaque alia incommoda immodicum vini potum comitantur, quorum vnumquodq; frigidum est vitium. Nec enim vinum (vt Galenus testatur) semper hominem excalefacit: sed vbi plus bibitur, quàm vinci posset, frigidos morbos parit. Extinguitur enim calor natiuus, ac suffocatur, non secus, quàm si exiguæ imbecillæq; flammæ confertim multum olei infundatur. Hæc præfari visum est, ne quis existimaret ansam ministrare me, aut fenestram cuiquam aperire ad nequitiam. Cùm hoc potissimum sit in votis, vt homines aut moderatè bibere consuescant, aut si occasio inciderit, vt largius sit bibendum (nam vt habet Prouerbium, sacra hæc aliter non constant) ne desint adminicula, quibus ebrietatem propulsare possint: inter quæ amara refero, & quotquot humores aquosos per vrinam expurgant. Hac enim ratione effici solet, vt aliò, quàm ad caput, fumi deferantur, ac vinum venas subire prohibeatur, exiccante etiam amarore humiditatem.

Intemperantia vini memoriæ officit.

De temp. lib. 3.

Prouerbium conuiuale.

Amara ebrietati obsistūt.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Sic amygdala amara id efficaciter præstant quina senáue ante cœnam assumpta. Persicorum quoq; nuclei parem cum ijs effectum obtinent & foliorũ Persici arboris expressus succus, ieiuno assumptus cyathi mẽsura, qua facultate pollent & Absinthij Pontici delutum, ac nux muscata. Hæc enim omnia meatus recludunt, ac peruios, laxosque efficiunt, quemadmodum olei ex oliuis expressi, aut sesami semine sextans, hoc est, vnciæ duæ antelucano haustæ. lubricam siquidem reddit aluum, meatusque vrinarios dilatat, sic vt liquor corpori non inhæreat, sed continenter defluat, modò ne quis esculentis ventriculum plus satis oneret. Qui enim potationi insistere cogitur, parcius illum cibo vti conuenit: quòd si panis buccellam copioso melle imbutam deuoret, non inconsultè fecerit. Mel siquidem vini vim diluit fumosque acres, ac mordaces retundit, atque hebetat. His omnibus præfertur Brassica Catoni ad fastidium vsque nobilitata, quam vulgus Caulis nomine designat, quòd nulla stirpium cole sit amplior. Huius cùm plures sint differentiæ, illa ad discutiendam crapulam accommodatior, quæ plus cæteris rubescit, si ex cauliculis dentibus expressus succus deglutiatur, aut eadem cocta inter primæ edulia manducetur, qua tamen maritima, quæ Alpibus Zelandicis copiosè innascitur, multò efficacior, tum Portulaca marina, qua in ijs acetarijs ac condimentis vtimur ad appetentiam acuendam. Potus enim, cibique auiditatem incitat, irritatque, atque insita facultate ac viribus conficit. Quò fit, vt nulli vinosi halitus, vaporesq; caput tentare possint, vt qui per aluum, ductusque vrinarios expurgentur. Sunt huius generis pleraque alia, quæ temulentiæ aduersantur, ac ne quis ebrietati succumbat, muniunt: sed omnia referre longum esset. Cæterùm si quem vino

Cibus immodicus potoribus noxius.

Braßica ebrietati obsistit.

Soldanella.

obru-

obrutum esse contingat, qui ijs præsidijs non est instructus (nam vinum, vt Abacuc ait, sapientem decipit) illi succurrendum vomitu. Quod sapiens etiam consulit: Si fueris ad ingluuiem coactus, subduc te, ac vomito. Postmodum testes, partesque genitales aqua gelida macerari debent, madidoq; mantili, aut sudario inuolui: fœminis verò vbera, mammæque in eundem modum fouenda. Confestim enim auersis vaporibus, omnis vinolētia discutitur. Interim exhibenda acida, ac subacerba, succulenta ac vinosa. Cuius generis sunt Arancia, malaque Citria, Cerasia, Persica, oxia canthæ baccæ, omphaceum, corna, quæque infrigidantis reprimentisque sunt naturæ, ac nonnullam incidendi astergendique vim obtinent. Tametsi enim cesset, sopitaque sit ebrietas vel vomitione, vel somno: caput tamen etiam postridie indolescit, ac fumis pertūditur. Quem affectum Festus Pompeius Helucum vocat. Quæ vox languidum sonat, semisonum, atque Hesterno vino oscitantem. Tertullianus hanc vocē pro affectione vsurpat, quò procliues in somnum reddimur ex pridiana crapula, cùm inquit: Hederæ vis ac natura est, caput ab heluco defensare, vi discussoria atque exiccante, quà etiam à crapula tutos præstare creditur, foris capiti admota, vel præsumptis acinis aliquot, qui coloris crocei sunt.

Cap.2. Ecclesi.31.

Vomitus cōmoda.

Dolor capitis ex hesterno mero.

Helucus capitis grauedo ex crapula.

Hederæ vis in discutienda ebrietate.

Intemperantia potus, quàm cibi nocentior.
CAP. XVIII.

SVNT, qui statuant, potu minus offendi homines, quàm cibo, si horum alter immoderatius, supraque naturæ vires ingestus sit. Quod ea Hippocratis sententia stabilire nituntur: Facilius est impleri potu, quā cibo. Qui toto cœlo errare mihi videntur. Hoc siquidem ille indicat, Humidum

Li.2.aph.11.

Humida & liquida citius alunt.

colligendis restaurandisque viribus potissimum remedium. Extenuatos enim citissimè reficiunt liquida, quæ licet non similiter nutriant solidis alimentis: distributionis tamē celeritate illis longius præstant. Quamobrem verissima est, nec Hippocrat. contraria Cornel. Celsi sententia, Vbi ad cibum ventum est, nunquam vtilis est nimia satietas, sæpè inutilis nimia abstinentia. Quod siqua intemperantia subest. Durior est in potione, quàm esca. Quo indicat immodica vini potione plus detrimenti, damnique inferri corporibus, quàm cibi ingluuie. Potus siquidem omnes meatus cōfestim penetrat, atque incoctus venas subit, neruosque ac cerebrum tentat: Cibus verò in ventriculo hæret, dum concoctus est, qui si oneri est, minimo negotio vomitu excutitur, quod non æquè naturę procliue ac facile est in potu. Argumento quòd canes, feles, glires, sorices, si veneno medicatas offas aut buccellas deuorasse contingat, irritata ad excretionem naturæ facultate, nulla molestia euomunt, quod in liquidis factu difficilimum, quò fit, vt venena in potu exhibita magis, quàm in esculentis, sint noxia, rapitur enim citissimè in omnes corporis partes virus, ac vitalia corrumpit, destruitque maximè si ex vino ꝓpinetur. Interim cibus immodicus suffocationis periculum adfert, eoque ventriculus adeò intumescit ac distenditur, vt disrumpi videatur, præsertim ijs, qui difficile ad vomitum incitantur. Quocirca moderatio vtrobique laudem meretur. Cæterùm potione venenata nihil nocentius, modò ne quid pinguedinis subsit: Sic enim virus segnius in venas dimanat aut diffunditur, nec confestim vitalia corripit, citiusque vomitu excutitur. Ita si quando venenatis potionibus obsistendum, butyrum, oleum ac pinguia quæque exhibenda, minus enim adhærescit venenum aut

Libro. 1.

Celsi locus explicatus.

Venena liquida nocentißima.

Pinguia venenis obsistunt.

affi-

affigitur corpori, nec venarum cōceptacula subit vel penetrat, deniq; incitata vomitione euestigiò excutitur, qua ratione ebrietati obsistunt. alioqui vbi diutius inhæserit, partes internas exulcerat ac corrosione vitiat, sibique ad cor vitæ fontem patefacit aditum. Quocirca ab assumpto veneno aut cibo aliquo exitiali ac noxio, euitanda reprimentia, acida, acerba, stiptica, quæque meatus occludunt ac constipant, præ cæteris autem somnus. Quemadmodum enim qui peste corripiuntur, cùm somnolenti sint, si se somno & quieti dedant, citius inficiuntur, ac natura segnius contagioni obsistit: ita quoq; in morsibus virulentis, ac venenatis potionibus, si somno opprimuntur homines, grauius affliguntur, ac tum virus promptius vitalia corripit. Quocirca vellicandi, quò vigiles persistant, ne malum intus grassetur, atque ad partes principes deferatur. Quemadmodum enim hostes minimo negotio, nullaque propemodum molestia vrbes, ac propugnacula diripiunt ac diruunt, nullo obsistēte, ac ciuibus seu excubitoribus vino somnoque sepultis: ita corpus humanum in morborum insultu, vel assumptis ebibitisque venenatis potionibus, ægrè subsistere potest atque eluctari, quin opprimatur: cùm facultates ac potentiæ naturales oppresso, sopitoque somno corpore, segnes sint atque otiosæ, nec se ad expugnandum morbum alacriter accingant. Quò efficitur, vt dent manus, ac cedant succumbantque valentiori, non valetudinis modò, sed vitæ etiam iactura ac detrimento.

Somnus noxius à veneno assumpto, & in peste.

Simile ab hostili insultu elegans.

Alia vi ac si ratione vinum inebriat, aliterquè homines afficit, quàm Sicera, vel Zythus: nobisq; vocata Cereuisia.

CAP. XIX.

Quomodo nerui à cerebro producantur.

CEREBRVM tametsi natura molle sit atq; vdum, ex eo tamen nerui producuntur, velut ex colo, cui lanugo linumque annexum est, telæ, filamentaque, quorum coniugationes in omnes corporis partes distribuuntur. Ex hoc siquidem principio, ac fonte nerui in omnia membra deriuantur, velut ex arboris caudice ac trunco ramorum propago ac soboles in multa germina diffunduntur. Corpus autem vniuersum per eos sensum motumque percipit, quibus affectis, parteque principe læsa illis muneribus priuatur, aut suas facultates, ac munia languidè perficit, eoque fit, vt ebrij delirent, vacillentque ac titubent, quòd cerebrum crassis densisque vaporibus obnubiletur. Cùm autem omnes madidi, vinoq; persusi ridiculos, comicosque mores exprimant, tum nulli magis moriones agunt, risumque obuijs excitant, cùm vultum atque oculos gestusque spectamus, quàm qui ex Zytho, quę nobis biria dicitur, temulenti sunt. Illi siquidem non in omnem partem corruunt, sed retrorsum duntaxat, ac supini. Qui verò ex vino ebrietatem contraxerunt, antrorsum proruunt, ac proni decumbũt. Sic vt isti genas, frontem, faciem, naresque mutilent: illi scapulas & occipitium, vbi in terram deuoluuntur. Quod ipsum etiam spectare licet, vbi inter pocula somno corripi solent. Ex Cereuisia enim vuidi, capite in ceruices deuoluto, hiantiq; ore dormiunt. Ex vino autem facie mentoque in pectus inclinato. Ratio est, quòd fumi vaporesque ex vino sinciput, partesque corporis anteriores occupant. Ex Cereuisia occiput partesque posticas obsident. Quo fit, vt isti obliuiosi sint, ac somnolenti, minimeque loquaces, ac clamosi.

Simile à ramosa arbore.

Ebrij ridiculo vultu.

Procero crassoque corpore homines aliquando minus vitales, quàm graciles, minusq; animosè

mosè morbis obluctari. Exiguæ autem staturæ homunciones plerumque vini capaciores quàm obesi, ac serius temulentia tentari.

CAP. XX.

FLACCIDOS esse plerumque vasto obesoque corpore homines, ac morbis minus fortiter obsistere, quotidiana exempla commonstrant. Oneri enim est illis corporis moles, ac spiritus minus viuidi, minusque alacres, & erecti. Quò fit, vt ingruente, vel leuissimo morbo, vel quouis incommodo, pusillanimes efficiantur, ac suspiriosi, crebroque ingemiscant. Ad primum siquidem insultum animo deijciũtur, illisq; mens labascit. Quòd si terra marique pericula adeunda sint, aut sinistri aliquid inciderit, ilicò trepidant, ac contremiscũt, metuque exalbescunt. Id euenit quòd calorem natiuum languidum habeant, spiritusque exiles, ac sanguinem minus feruidum, deinde quòd virtus naturalis longè lateque diffusa sit, quæ in exiguo corpore vnita coactaque, dispersa est præstantior. Quò spectat illa Hippocratis sententia. Qui natura sunt valdè crassi, breuiore vita fruuntur, quàm qui graciles: tum altera: statura corporis longa, neque indecora, nec illiberalis in iuuentute: In senecta inutilis moles est, & paruitate deterior. Incurueſcit enim senescentibus corpus, fitque graue ac gestatu permolestum: quanquam itaque hi membris, moleque valent: pusilli tamen insitam vim, naturæque facultates validas obtinent, multæque in ijs se proferunt cùm animi, tum corporis dotes, atque ornamenta, magnaque mentis agilitas, atque acumen ingenij: nec solum mentis alacritate cęteris pręstant, vel ęquãt: sed viribus, ac velocitate, tum edendi, bibendique robore. Vidi aliquando nanos propemodum, ac pumiliones, coactęque

Moles corporis ingenia officit.

Li. 2. aph. 44.

Apho. 14.

Proceri corporis incommoda.

breuitatis homunculos (sed prolixa tamen barba, totoque corpore hirsuto, quod intensi caloris est argumentum) cum robustissimis potandi certamē iniisse, quibus tametsi nemo in huiusmodi factis promeretur memorabile nomen, nec habet victoriȩ laudem, ne tantillum quidem obfuit vini vis: cū alij ita vino essent oppressi, vt obstupefacta mente neque pes, neque manus, aut lingua satis suo fungeretur officio. Horum caussa non solùm consistit in conceptaculorum, vt narumque amplitudine ac capacitate, sed in calore natiuo, eoque intenso, qui omnia celerrimè conficit, absumitque, tum infirmo validoque cerebro, quod non facile fumos cōcipit. Simile enim quiddam ijs euenit, quod lateri ignito, aut candenti ferro, quod liquore subinde irrigatur, vel denique solo arido ac siticuloso. Confestim enim omnem humorem imbibit, aut in tenuem, minimeque densum vaporem euanescit, sic vt nihil necesse sit illis lotium subinde reddere, aut vesicam exonerare, cùm calor innatus oīa consumat. Quod aūt in viris efficit interna insitaq; caliditas, hoc in mulierib. præstat corporis raritas, laxitasq; ac mollities. Hæ siquidem, vbi vino assuetæ sunt, ad prodigium vsque bibaces fiunt, diuque subsistunt, antequam temulentia succumbant: sed propter laxos patentesq; meatus identidem micturire coguntur. Quo nomine non immerito infamia notantur à viris, quibus subolescere soleat illarum sordes atque ingluuies. Seniculi autem omnium minimè vini copiam perferunt. cùm enim arido sunt corpore atque exucco, caloreque debili largiore vini potu offunduntur, moderato autem refocillantur atque exhilarescunt. Quamobrem cùm omnibus, tum maximè senibus curæ esse debet, calorem natiuum, quo & comprehenditur humidum primogenium, caloris vitalis, & spiritus sub-

Simile ex candenti ferro desumptum.

Mulier cur vini copiam perferat.

Senes citò ebrietate tentantur.

biectum ac substanta à semine orta, appositis a-
nêtis, victuque moderato ac salubri fouere. Illa
quidem sunt secundæ, aduersęq; valetudinis prę-
dia, ac longioris vitæ seminaria.

Qui manè ientaculum sumunt, si id moderatè fi at. in prandio liberalius edunt, minusq́ue vino, etiamsi largius bibant, offenduntur. Obiter an multus panis esus sit salubris.

CAP. XXI.

MVLTI sunt, qui indicta sibi inedia, ad meridiem vsque ieiuni persistunt. Quod vt non improbo, ita non semper expedire censeo, aut consultum arbitror, vt quis absque cibo in prandium vsque perduret, is præsertim, qui calido est æstuantique ventriculo: vt Cholericus omnis, & qui vel laboris aliquid subire, operique intentus esse cogitur, vel lucrubrationi stud ijsque insistere. Extenuantur siquidem illis spiritus vitales, corporisque vires flaccescunt, ac collabuntur. In hac autem re consuetudini inhærendum, spectandumque quid ætas cuiusque, tempus, regio, habitus corporis ac consuetudo exposcant. Iuuentus enim annique tempus frigidum, ac regio Aquiloni exposita copioso alimento, eoque frequentius exhibito indigent, alioqui corpus diffluit ac consumitur. Senes verò, quique in ætatem decrepitam deuenerunt, persistunt quidem diutius ieiuni, nihilque appetunt, nec ad cibi auiditatē incitantur, sed tamen alimentis subinde refici, fouerique postulant, at paucis. Vt enim flamma in lychnis copioso affluentique oleo extinguitur: ita senilis calor affatim confertimque ingestis cibis. Quoniam autem hæc ætas dentibus se fulcit, ac tuetur, prouerbio locum fecit,

Studiosi non perferunt inediam.

Gal. libr. in Apo. 14.

Seni-

Senes cibo se fulucint.

Senibus mandibula scipionis loco. Quod enim deterit senium, deciditque natiuo corporis succo, hoc cibi potusque adminiculo sarciunt. Illis itaq;, vt omnibus sedentarijs, quique literis addicti sunt, ac munia publica obeunt, vuæ passæ, palmulæ, ficus, passulæ Corinthiacæ, nuclei pini, pistacia, aranciorum, citrique putamina, Zaccara incrustata, myrobolani melligine conditi, antemeridianis horis assumi possunt, vel alia quæque subliquida, quæ ventriculum minus fatigant, nec in perficienda concoctione negotium facessunt. Interim quisque metiri vires debet, propriæque naturæ conditionem excutere, atque explorare, quid appetat, quidúe respuat, ac auersetur. Hoc autem in primis obseruandum, ne quis diluculo vinum bibere consuescat. Est enim naturæ aduersissimum: Animi siquidem vigorem hebetat, mentemque obnubilat, ac neruos afficit. Quocirca sibi quisque matutinis horis vini vsum prorsus interdicat, sed sumpto nonnihil edulij, parcius diluciusque bibat. Paucissima enim natura mane exigit, tantumque foueri pauxillo alimento postulat, ne calor naturalis flaccescat. Illorum itaque exemplum imitari par est, qui cùm post aliquot horas luculẽtum ignem excitare meditantur elixandis assandisque carnibus, prius nonnullo fomite, aridisque nutrimentis focum instruunt, ne ignis penitus sopiatur quò cùm sit opportunum, iustum ignem in coctturæ vsum excitent: Sic cum exiguo fomento, ac velut succendiculo ventriculus paulò ante incaluit, in prãdio auidius cibũ appetit, ac dilatatis venis validius concoquit digeritq;. Cùm plerisque qui in prandium vsque ieiuni persistunt, appetentia euanescat, calore vel flaccido, vel tantũ non extincto. Adde quòd collapsis occlusisq; meatib. per quos deferri alimentũ debet, in medijs spacijs hæreat, seriuſ.

Vinum diluculo haustum perniciosum.

Simile à re culinaria desumptum.

Non consultũ diu ieiunium persistere.

ſeriuſque in venas rapiatur Deinde quòd propter diutinam inediam ſtomachus noxijs humoribus, quos ex vicinis partibus allicit, oppletus, cibũ reſpuat, citoq; ſatietur. Quò fit vt in ſympoſijs meridianis celerius temulentia homines corripi contingat, quàm ſi eadem in cœnam differātur. Nam vt alia prætercam, Dimidia, vt inquit Plinius, periculi pars eſt, noctu, hoc eſt, ſpe ſomni bibentib. ſomnus ſiquidem ad deſpumandam diſcutiendãque vinolentiam adiumento eſt. Cæterùm cùm panis maxima hominibus alimẽti pars ſit, omniaq; edulia abſque illo ſint inſipida, parumq; ſalubria, de illius quoque vſu pauca diſſerere inſtitui. Sunt enim, qui huius repletionẽ ac ſatietatem noxiam eſſe contendant ventriculo, nec minus, quàm vinum immoderatius hauſtũ officere, hoc inducti, vt puto, argumento quòd diu ventriculo inhæreat, aluumque aſtringat. Ego verò diſcrimen delectumque ſtatuendum cenſeo. Siquidem triticeus fermento accuratè ſubactus, beneque elaboratus ac coctus, ſanis, robuſtiſque corporibus laudatiſſimus eſt cibus, ac maximè ſalubris. Quapropter cuique perſuaſum eſſe cupio, edulia ac pulpamenta quæque non mediocriter panis admixtu condienda. Qui enim parcius pane vtuntur, copioſè autem carnibus aut piſcibus, corpore efficiuntur laxo, carneque fluida, denique halitu graueolenti ac vitioſo: Quocirca eſus piſcium, quòd ij citiſſimè putreſcant, plus panis exigit. Videmus autem omnia eſculenta promptiſſimè putere ac putredinem concipere, exactoque triduo aut plus paulò, ni ſale condias, ſubolida fieri, oua, piſces, carnes, & pulpamenta quæque. At panis nunquam putredini fit obnoxius, aut aliquid vitioſi odoris contrahit. Diutius enim aſſeruatus muceſcit quidem, areſcitq;: verùm nõ putreſcit. Quò fit, vt qui eduliorum

In prãdio citius, quàm in cœna inebriamur.

Lib. 13. cap. 1.

Panis vſus.

Olidis faucibus qui parcius pane veſcuntur.

rum ingluuie se onerant, nulloque aut perpauco panis esu vtuntur, mephitim ex imis præcordijs exhalent, grauique ac tetro anhelitu obuios quosque feriant. Qui itaque valido vegetoque corpore esse student, atque habitu firmo, moderatum panis esum admittant, præsertim vbi exercitia laboresq; subeundi sunt, nisi enim fossores, baiuli, nautę, vectores, athlethæ, ac pugiles copiosius se pane alerent, non possent subsistere, tantisq; laboribus sufficere. Tenellis autem corporibus ac valetudinarijs, quique inualido flaccidoq; ventriculo existũt, ac meatus habent exiles, parcius contractiusq; panis vsum præscribo, sed liquidos illos reficere, viresque restaurare pergo, quæ citò venarum conceptacula subeunt. Illorum siquidem corpuscula, vtpotè tenera ac delicata solida alimenta respuunt. Quæ omnia exactissimè mihi perspexisse atq; obseruasse visus est Dauid rex & propheta, cùm inquit: Effecit munificus rerum parens, vt iumentis pabulum, hominibus cùm infirmis, tùm sanis alimenta suppetant. Sic vt oleo perfusum corpus nitescat, vnguentoque delibutum recreetur. Vt vino cor hominis exhilarescat, ac discusso mœrore alacre, erectumq; efficiatur. Et panis vitale robur fulciat ac confirmet.

Aegroti cur panis esum respuunt.

Psalm. 103.

Nux myristica seu moschata, & Corallus lapis à viro gestata melioreſcunt, deteriora verò efficiuntur à fœmina.

CAP. XXII.

Vir muliere præstantior.

QVOD mulieri vir præstet, huiusque conditio multò, quàm illius sit excellentior ac generosior, præter animi & corporis eximias dotes, quibus abundè pollens potensque & clarus est, inanima etiam, & quæ vegetante iam vi destituta sunt, accrescere augerique desinunt, testantur atque experimen-

perimentis commonſtrant. Siquidem nux myriſtica ſeu moſchata ſi à viro geſtetur, non ſolùm vigorem ſuum conſeruat, ſed etiam turgeſcit, magisq; efficitur ſucculenta. Cùm enim inter has illa ſit præſtantior, quæ ponderoſior eſt, ſuccoque pingui madeſcit, atque vel compreſſu, vel aciculæ punctura oliaginem reſudat non ſine eximia odoris ſuauitate: has dotes viri calor conſeruat ac tuetur, & quod mirari ſubeat, illam magis ſpecioſam facit, aſpectuque amabilem, ac ſucco oleoſo magis turgidam, præſertim ſi iuuenilis adultæque ætatis homines circumferant. Tam ſuauis enim, gratusque halitus emanat ex huiuſmodi corporibus, effluxusque ac euaporatio, ob caloris natiui temperiem, tam mitis ac blanda, vt nux illam alliciat, eaque imbuta vegetior fiat atque odoratior. Alitur ſiquidem, afficiturque aereo vapore, auraque tepenti ac ſubcalida, quã iuuenile corpus expirat, vt re maximè ſibi familiari ac cognata. Sic memoriæ proditum eſt, Alexandri Macedonum regis veſtes gratiſsimo odore fuiſſe perfuſas, non quidem aſcititio aliquo externoque ſuffitu, ſed à genuino ac naturali caloris natiui effluuio. Mulier verò cùm excrementis abundet, atque inſuaues triſtesque halitus ob menſtri profluuij decurſum diffundat; omnia deteriora efficit, natiuasque vires atque inſitas facultates depopulatur. Quò fit vt nux myriſtica, exucca, illius cõtactu efficiatur leuis, carioſa, coloreque ſquallido ac nigricante, qua vi etiam herbis perniciem, tabemque adfert, ac ſata ſtrangulat, ſpeculique nitorem obfuſcat. De Corallo par eſt ratio: hoc ſiquidem in orbiculos elaboratum ac læuore perpolitum, ſi à viro geſtetur, rubeſcit exuberantius, quàm ſi hoc geſtamine fœmina decoretur. In pallorem enim muliebri conſuetudine elangueſcit ac colore natiuo deſtituitur,

Nuces muſcatæ vt explorentur.

Cõment. li. 2. Apho. 14.

Alexandri magni veſtes cur odoratæ.

Corallus rubicundior ſit viri contactu.

tur,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Mulier Corallum deterius efficit. tur, partim ob emanantes ex illa fuliginosos densosque spiritus, partim quòd languidum calorem habeat, ac frigidæ humentisque sit naturæ, quæ qualitates aliquid conseruare tuerique nequeunt: *Quæ Corallo ruborem concilient.* cùm vir caloris innati substãtiam vaporosam, mitem ac suauem sit consequutus, ac velut aromatis odore imbutam. Qua ratione & sinapi semen Co- *Sinapi Corallum rubicundum efficit.* rallum rubicundum efficit, si illo obruatur, caloris scilicet ratione, quo tanquam ignita re incalescit.

Magna ex parte steriles esse, & infœcundos, quibus spontè semen profluit, seseq; polluunt, & qua ratione id fiat.

CAP. XXIII.

Leuit. 15. VITIVM est, idque tam fœdum, vt à templi aditu omnique hominum consortio apud Hebræos arcerētur illo cõtaminati, Græcis γονοῤῥοια Latinis Seminis profluuium appellatum, quo mulieres æquè ac viri infestantur. Siquidem illis præter voluntatem semen effluit nullo propemodum delectamento, nec vlla voluptatis illecebra, aut pudendo rigido erectóue, idq; aqueum dilutumque ac tenue. Quò fit vt infœcundũ sit atque ad excitã- *Simile ab infœcundis arboribus.* das proles inefficax. Vt enim salix frugiperda semen ob caloris penuriam ante maturitatem excutit: Sic istis humor genitalis plus satis frigidus & humidus defluit. Nequeunt enim naturales facultates semen perficere, ac vi prolifica fœcundaq; illud imbuere. Quò fit, vt excrementius prorsus sit humor, inchoati imperfectique seminis rudimentum, generandi munere destitutum. Cæterùm, cùm hic affectus ex imbecillitate vasorum spermaticorum oriatur, tum aliud quoddam vitium contrahitur ex amplexu Venereo, ac concubitu

con-

contagioso, siquādo cum infectis scortis congres-sum ineunt. Siquidem purulenta quædam fœdaq; illuuies ab inguine distillat, colore modò liuido, modò æruginoso ac porraceo non sine teterrimo odore. Quò fit, vt vasa nonnunquam erodi contingat, partesque pudendas mutilari. Ista autem vligo, humorisque sordidi stillicidium in fœminis virulentior est, alboque oui, vbi computruit, assimilis, qua interanea pruritu intolerabili infestantur, quasi alumine aut salsugine esset imbuta. Quò fit, vt omnes morbillosi, quique Venerea lue infecti sunt, impensè sint salaces, ob putridi humoris acrimoniam, quàm retundi ac mitigari concubitu sentiunt magnaque mali parte se leuari. Quocirca cùm omnibus suam scabiē affricare gestiant, tum maximè illas expetunt ac venantur ganeones isti puriginosi, quas sciūt salubri esse, beneque constituto corpori. In has enim suas sordes ac saniem profundunt, suoque purulento semine contaminant, cùm ipsi nihil ab his contagij cōtrahere possent. Cū enim illi seminis profluuio obnoxij sunt, quod ex lue Venerea contrahitur, ac contactu concubituq; fœdo cōcipitur, nō seminale ac prolificū excrementum ab ijs profluit, sed virulenta quædam ac contagiosa eluuies ab inguine distillat odoris tetri, colore non albicante, sed lurido ac virescente, quæ vlcera in pudenda ac primori virgæ parte excitat, sic vt vrina ijs ægrè prodeat, atque ob purulentam concretionem subinde supprimatur. Quòd siquando prurire occipiant ac tentigine affici, ac penis seu pudenda pars erigi incipiat, acerrimè cruciātur. Videtur enim hoc membrum, quasi fune distendi propter neruos, qui humore acri ac mordaci imbuti sunt, quò fit, vt vrinæ stillicido subinde infestentur, cùm non confertim & profusè, sed lentè ac sensim lotium prodeat intoleran

Een druyper, vocatur Belgis hoc fœdū stillicidium.

Morbo Gallico infesti semper pruriunt.

Acrimonia vrinæ infectis peculiaris.

Vrina quibus supprimitur.

do micturientium cruciatu. Contrahitur hoc vitium ex ficosis morbidisque hominibus, atque attritu contactuque scortorum, quibus inguina ac pudendæ partes bubonibus alijsque inquinamentis sunt contaminatæ. Qui morbus cùm circa obscœnas abditasque partes consistat, atque ex putridorum humorum affluentia fœdos tumores excitet, pudendagra nominatur, vulgò *Clapooren*. Si verò contagio se diffundat, vt assolet, vbi primùm contracta labe corpus nō expurgatur, aut vbi foris nō maturantia cataplasmata, sed discussoria, quæque fluxionem reprimūt ac referiant, nō eliceant, adhibētur, tota corporis moles vnà cū sanguine ac spiritibus inficitur, totaq; humorū collectio in neruos, panniculos, membranas, musculos defertur, atque intensissimos dolores excitat, qui morbus vernaculo Belgis idiomate *Pocken met de lempten* vocatur: quod omnia mēbra doloribus pertusa sunt ac dilaniata, ipsaque symptomata, hoc est, quæ ex morbi sæuitia accedunt, ac concomitantur, non minores ipso morbo dolorum faces admoueant. Neque enim vnius generis cruciatu excarnificantur, sed multiplices illos diuexant dolorum differentiæ, qui tanquam admotis vncinis ac ferramentis, neruosas partes exquisitissima mouendi sentiendique vi præditas lacerant, ac velut aculeis fodicant, vrgent, stimulant. Et cùm nullas non partes interreptēt, atq; erratica, vagaq; incursione inuadant à doloris inquietudine, nullaque interposita intermissione, *Demieren* nostrates hunc affectum vocant, à formica deducto nomine animalculo agili atque inquieto, quod nouas subinde sedes persequitur, à qua medici etiam pulsum designant formicantem ob nobilitatem exilem, exhaustis scilicet, deiectisque viribus, adeò vt homini quàm minimum vitæ superesse possit, eò se pulsu

Inguinum tumores non reprimendi.

Dolores neruorum vnde.

Morbillosi omnes dolorum differentias percipiūt.

Pulsus formicans.

pulsu proferente: cui affinis vermiculans à vermiculi motu atque ingressu, qui non magnam etiam recuperandæ sanitatis spem decumbenti pollicentur. Et quemadmodum morbus est Verminatio, qua homines infestari torqueríque solent, ac velut à vermibus dilaniari: ita quoque morbus est Formicatio, Græcis μυρμηκία, quæ foris corpus fœdis tuberculis, ac postulis deformat: intus verò mordentis formicæ sensum adfert, ac cruciatum, ita vt subinde scalpturire cogantur, atque attritu aliquod leuamen conquirere: vt assolet morbo Venereo infectis, qui nusquam quietè consistunt, sed continenter frictionibus insistere coguntur. Quocirca appositè nostrates Formicationem huic morbido cadaueri accommodant, non quòd eo nomine hic morbus censeri debeat, sed quòd pari modo corpora afficiat. Hinc Plautus, quoniam multi illo seculo fœdissimis morbis erant contaminati, nempe mentagra, impetigine, lepra, tum plerisq; alijs, qui se inhonestissima ferè parte corporis proferũt, illis vitijs deformatos Formicinos, mucidos, vietos, putridos, vlcerosos vocat, quos vt nostrates dictitant, si vel leuissimè concutias, ab ossibus dissiliunt ac dissoluuntur, populari ioco *Van den grate schudden*: à piscibus rancidis, ac putri salsamento desumpta similitudine, quòd vel minima conquassatione à spinarum contextu decidant. Quocirca qui ficosos tumores circa inguina partesque abditas ac latẽtes contraxerunt, vel ex concubitu, vel si vlli contaminato sodali conuixerint, lectoque communi sint vsi (nam facilimè hæc labes olim, quæ nunc sensim exolescit, alijs affricari solet vel esculento, vel halitu oriq́ue ac labris admoto poculo) in primis cõsulo, vt acri vel vino vel aceto, pudenda, contactasq; partes abluãt, admixto salis momẽto, deinde abscessũ seu apostema, si

Pulsus vermiculans.

Verminatio qui morbus.

Formicatio qui morbus.

Formicatio accedẽs morbo Gallico.

Formicinus homo.

Simile à rancidis piscibus, est populare prouerbium.

Morborum incredibilis contagio.

Tumorum in inguine curatio.

Exemplum à rabidi canis morsu.

res poscat, ad maturitatem perducant, eruptoque pure ac sanie abstersorijs vlceris cauitatem eluant priusquam cicatrice obducant, atque vt in rabidi canis morsu, qui aliquando, quàm scorti, mitior, diutius hiatum apertum sinant, ne virulento humore intus cohibito, postmodum morbus recrudescat, atque exasperetur: interim antequam manum vomicæ admoueri contingat, corpus purgantibus medicamentis accuratè inaniri debet: in quem vsum commodè adhibentur, epithimus, fumaria, polypodium, sena, eaque confectio, quæ ad hamech refertur: aut quoniam ijs lotium molliri debet, benedicta laxatiua ex decocto ligni Indici, quod inter Ebeni species refero: alioqui nisi huiusmodi subsidijs corpori prospiciatur, diffusis vndique humoribus corpus omni ex parte morbidum fit, ac lue Venerea vndiquaq; inficitur. Sunt enim duo isti morbi inter se affines & cognati, quemadmodum Cancer & Lepra. Quod enim Cancer est in parte aliqua corpori, id Lepra, seu elephantiasis est in toto corpore: sic morbilloso ista affectio vbi in toto consistit, atque vndique diffusa est, fœdissimum illum morbum excitat, quem alij Gallicum, alij Neapolitanum vocant, vel quò in tam inclytæ nationis gratiam ac fauorem aboleri possint, atque obolescere contumeliosa illa nomina, quibus aliquid conuitij subest, lues aut contagio Venerea vnde contrahitur, denominetur. Quæ verò in inguine consistit, ac pudendas partes commaculat, Pudendragra. Cùm verò natura mortalium procax sit in alienis miserijs, atque insolẽter huiusmodi calamitate oppressis insultet, popularis passim morbum hũc cùm totum corpus occupat, Matris alterum qui parti peculiaris est: Filiæ nomine designãt, & quoniam alter ab altero pullulat, venustum illum maritum, si Dijs placet,

Compẽdiosa morbi Gallici curatio.

Cancer et lepra affines morbi.

Prouerbium in morbidos.

placet, aut potius sordidum sponsum, matrem ac geminas filias sibi in matrimonium asciuisse, ioculari licentia dictitant, cùm præter inguinum tumores corpus vndique exulceratum sit, ac tuberibus scateat.

Iocus popularis in hos, qui ex inguine laborant.

In morbis excrescere corpora, atque in longitudinem produci, licet minus edant, in latitudinem verò diminui.

CAP. XXIIII.

IMPVBERES, qui plurimo vtuntur alimēto, minus speciosè adolescere, nec in iustam decentemque longitudinem produci, quotidiana experimenta comprobant. suffocatur enim calor natiuus, atque immodica humiditate obruitur, quò minus corpora in decoram proceritatem possent effingi. Qui verò moderatè saginantur, ac cibo vtuntur parcius, sibique discriminata certaq; edendi tempora constituunt, non magnopere efficiuntur obesi, nec adeps illis, aut caro augescit: sed ossa longitudinem atque incrementa suscipiunt. Sic videmus adolescentes ac pueros in longis diutinisque morbis gracilescere ac macilentos effici, in longitudinem tamen eorum corpora proferri ac proceritatem capessere. Quod ipsum fieri siccitatis ratione crediderim. Nam ossa cùm sicca sint, alimēto sibi familiari ac cognato aluntur. Siquidem cùm humores ægrotis atque alimenta assumpta, ex calore, & corporis ariditate siccescant: ossa in longitudinem porriguntur, atque alimenti subsicci ratione aliquid illis staturæ accedit, præsertim cùm homo in ea ætate constitutus est, in qua corpus, vt argilla vda ac sequax, produci, fingique in longum possit. Constituta sunt autem vnicuique certa crescēdi spatia, ac determinatè legitimæ sta-

Quid officiat proceritati.

Cur alij in lōgum, alij in latum excrescunt.

Simile ab argilla ductili.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

turæ rationes ac modi, quibus ſenſim tacitisque auctibus conſequimur vel liberalem proceritatem, vel indecoram: eaque creſcendi vis, qua in longitudinem augeri corpora contingit, rarò vltra quintum, & vigeſimum annum producitur: magna autem ex parte intra vndeuigeſimum conſiſtit. Quò fit, vt dentes etiam excuſſi, ab eo annorum curriculo non renaſcantur, vt nec oſſa fracta, ac cartilagines conſolideſcant, quòd ex progenitorum ſemine illa conſiſtant. Pingueſcere verò atque adipoſum obeſumque fieri, non certis temporum ſpatijs fieri contingit, ſed nutrimenti ratione, vbi ea affatim ingeruntur, quòd ipſum etiam in conſiſtente ætate, vel eadem inclinata fieri poteſt. Tametſi enim quis vbertim ſaginetur, non in longum ſurrigitur corpus, ſed in latum ac molem dilatatur. Alia eſt enim facultas, qua alitur corpus: alia, qua augeſcit. Illa ſiquidē circa alimenti copiā verſatur: Iſta circa partes corporis ſolidas, nempe oſſa, neruos, cartilagines, &c. quæ ſi creſcunt, atque in longum porriguntur, animal quoque incrementum aſſequitur, tametſi illud macie conficiatur, atq; extabeſcat. Natura itaque in producendis oſſibus, vnde longitudo emergit, vi caloris vtitur, qua exiccat nonnihil humores, atque alimēta alendis oſſibus accommodat. Neque enim auctio ſine nutrimento affluente perfici poteſt. Vbi enim generatio animalis conſtituta eſt, vſque ad ætatis vigorem augeri poſtulat, atque in longum, latumque ac profundum ampliari. Deinde quo ſubſiſtat, ac perduret in reliquum vitæ tempus, æuique huius decurſum nutritio ſubit, ſuasque partes obit, qua reſtaurari poſſent, quæ effluunt, quæq; ambientis aeris qualitas depopulatur, nulla corpori tamen inducta amplitudine, aut in longitudinem progreſſu. Auctrix itaque vis, ac facultas eſt, quæ oſſa febricitantium,

Quàm diu in longum corpora porriganiur.

Alia vis longitudinem, alia latitudinem parit.

citantium, vt ceram in longitudinem effingit, calore ac virtute ſeminalis excrementi, quæ in ætatis vigore ad ea perficienda valida eſt atque efficax. Quòd ſi adoleſcẽtes, ac pueri ab ipſis incunabulis lacti aſſueſcãt, atque exercitationi ſint dediti, productiori efficiuntur corpore, ſtaturaque decenti ac ſpecioſa. Siquidem lactis potu atque vſu oſſa aluntur, quod ſemine affine eſt, ac ſanguis elaboratus atque exactè concoctus: Frugem nerui, Aquæ carnes, quod obſeruare licet in bubus, qui aquis copioſis pingueſcunt, ac pabulo humido ſaginantur. Deinde in Belgis, præſertim Batauis, qui liquore illo gentilitio, quam Cereuiſiam vocant, adeò pingueſcunt, vt mentum pectori incumbat, ac: *Quibus rebus corpus incrementa ſuſcipit.*

Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extet. *Perſ. ſat. 2.*

An ieiunis, an pranſis venam incidere expediat. Et an conſultum ſit, ſtatim ab inciſa vena ſomnò ſe dedere.

CAP. XXV.

QVID commodi adferat corpori humano venæ ſectio, quidúe in ſecunda, aduerſaque valetudine præſidij ex ea homines conſequantur, tũ quibus, quóue tempore illum adhibere conueniat, ſuperuacaneum eſt hîc referre, cùm ea quiſq; ex ſyncero fidoque Medico diſcere poterit, non ex vulgata, ac triuiali conſuetudine, quam nugones quidam inuexerunt, qui nimis rigidè aſtra potiùs, quàm humores obſeruant. Cùm autem innumeræ quæſtiones hac de re agitari ſolent: illam paucis expediam, Ieiuniſne an pranſis venam feriri expediat. Equidem cùm pleroſque meticuloſos trepidare videam, ac contremiſcere in adeunda venæ ſectione, ne ſyncopi, atque animi deliquio, vt aſ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

solet, periclitentur, nonnihil cibi, ac meracissimi vini pauxillum exhibendum censeo. Obseruaui siquidem frequentius animi defectu collapsos diu decubuisse immobiles, atq; ægrè odoramentis crebraque vellicatione resocillatos, adde quòd sanguis non confertim, nec affluenter, sed languidè ac sensim ieiunis profluat, nonnunquam prorsus non erumpat, quòd natura auidè vitæ thesaurum amplectatur, nec sinat illum temerè elabi, vt cui maximam vitalis spiritus vim inesse sentiat, qua exhausta tota corporis moles languescit, operaq; naturæ perficiuntur deterius. Vbi verò aliquid alimēti exhiberi contingit, ac moderata corporis agitatione sanguis ad fluxionem excitatur, promptius emanare ac scaturire incipit. Alacres enim atque erecti efficiuntur spiritus cibo, potuque atq; exercitio moderatè adhibito, corpusque sanguine vndique perfusum efflorescit, ac fit coloratius. Cæterùm, An incisa vena somno se dedere expediat, discutiendum est. Ego sanè, nisi quis assueuerit, aut ex æstu atque itineris molestia lassitudinem contraxerit, non semper valetudini commodum censeo vernis æstiuisque mensibus meridiari, nec consultum arbitror, statim ab incisa vena somno indulgere, præsertim si quis vel oppleto ventriculo, vel obeso corpore existat. Sunt enim inter hos qui pertusa vena, ademptoque sanguine vires instaurandas sibi persuadeāt, eoque affatim Genio indulgent. Qui cùm somnolenti efficiantur, atque oscitantes, non sine graui noxa iacturaque valetudinis se quieti dedunt. impletur siquidem densis crassisque vaporibus cerebrum, ac venæ ita plerumque turgescunt, vt cæsura dehiscat, ac sanguis denuo magno valetudinis detrimento profluat. Quod apud nos euenisse memini viro cuidā primario, qui cùm Idibus Maij, quibus feriæ ac supplica-

Cibus & potus spiritus alimenta.

Cibus offerendus ante venæ sectionem.

An dormiendum, incisa vena.

Ab incisa vena temperātia exigitur.

Exemplum eius, qui à somno morte sopitus est.

plicationes triduanæ indicuntur, incisa eo die vena, in prandio allio virenti, vt mos est, vinoque se affatim impleuit: à meridie oppleto fumis capite, primum somno, postea morte sopitus oppressusq; est. Quamobrem qui optimè valetudini cōsultum velit, quo die incisa est vena, frugaliter victus rationem instituat, & quoad eius fieri potest, à somno se cohibeat. Qui si vel inuitis obrepat, oculique nictare incipiāt, ac sopor omnino excuti nequeat: tantisper tamen differatur, dum sanguinis impetus atque agitatio resederit: quod post sesquihoræ spatium fieri solet, tūc placidè obdormiscere licet, explicitaq; corporis parte, cui incisio illata est, semisupino decubitu, si id sedendo perficere permolestum est, caput in puluinum reclinare. Quod si duabus horis somnus sit productior, vellicari debent, quo se erigant, atque expergiscantur, ne spiritus ingrauescant, ac corpus caliginoso vndique fumo opprimatur. Quo fit, vt nauseabundi existant atque oscitantiam ægrè excutiant.

Physiognomia, hoc est, naturæ, morumqúe inspiciendorum ratio, qua ex notis signisqúe corporis, animorum motum ac propensionem elicimus ac dijudicamus, non improbanda. Cæterùm quid ex hac potissimè obseruare conueniat, scripturæ testimonijs comprobatur.

CAP. XXVI.

PLERAEQVE artes illiberales censeri solent, minusque ingenuæ, quòd vanitati atque imposturæ affines sint, quodq; obseruationes anxias habeant ac curiosas. At Physiognomia, quæ ex facie, oculis, vultu, lineamentis, totoque habitu, *Vultus & oculi animi indices.*

corporis animiq; propensionē perspicit, nulla sui parte inter has referenda, vt quàm à laudatissimis viris studiosè obseruatam excultamque perspicio. Cùm autem nulla sit corporis pars, quamlibet minuta atque exilis, quantumuis abiecta atque ignobilis, quæ non aliquod argumentum insitæ naturæ, & quò animus inclinet, exhibeat, tum omnium signorum notarumque sunt præcipua, quæ in facie vultuque elucent, & qui certissimus est mentis index, in oculorum aspectu ac volubilitate se profert. In ijs enim odium, ira, indignatio, pauor, metus, formido, spes, lætitia, modestia, arrogantia, zelotypia, auaritia, æmulatio, omnesque affectus animi interni, in externo corporis habitu relucēt.

Genes.4. Sic Deus conspicatus Esau subtristem, animoque deiecto ac demisso: Quare, inquit, mœstus es, & concidit vultus tuus? *Gene.40.* Iosephus quoque cùm videret captiuitatis collegas tristes, sciscitatus est: Cur solito tristior est facies vestra? Obseruabat enim aliquid sinistri ominis residere in mētibus illorum, cuius se certa indicia in externa specie proferebāt. *Capite 3. Esaiæ locus explicatus.* Quò spectat illud Esaie: Agnitio vultus illorum respondet illis. Quo designat homines sceleratos ex habitu corporis posse deprehēdi. Vultus siquidem indicat, qua sint malitia imbuti, quid meditentur, quid moliri gestiāt, quò spectet improbus illorum conatus. Plurima eius generis obuia sunt apud *Psalm.34.* Dauidem & Solomonem, quibus nonnullorum nequitiam atque improbitatem coarguit, exprimitque ex fronte, supercilijs, oculis vltrò citroque contortis, demorsis labris, naribus corrugatis, inflatis buccis, incessu superbo, gestu indecoro, vultu nutuque minaci. *Prouerb.6.* Vnde Sapiens: Vir improbus & nequam graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, peruersitate mentis machinatur malum, atq; omni tempore dissidia serit.

In

In ijs verò, qui placido sunt mitique ingenio, omnia formæ dignitatem exprimunt. Status, incessus, accubatio, vultus, oculi, manuum motus, omnia honestati decoroq; inseruiũt: sic vt in facie ac vultu sapientia, decus, ac probitas, cæteræque virtutes reluceant.

CAETERVM licet nòn omnia exactè huius artis præsagijs respondeãt, multaque aliter, quàm membrorum notæ præ se ferunt, eueniant, idque vel educationis munere, vel parentũ industria, aut denique diuino quodam afflatu: Magna tamen ex parte vero sunt consentanea, euentumque certum consequuntur. Siquidem in his, qui visenda aliqua nota insigniti sunt, ars veritatem assequitur. Vbi enim error circa principem aliquam partem consistit, mens quoq; aliquid incommodi percipit, suaque munia inculpatè obire nequit. Sic qui gibbo deformati sunt, modò naturale sit id vitium, non ascititium, nec ex accidente casuque illatum, improbi ferè sunt, ac malitiosi: quod cordi totius vitæ fonti ac principio, deprauatio communicetur. His proximi sunt strabi, cæci, lusciosi, pæti, quique in obliquum detorquent oculorum aciem: quod circa cerebrum natura deliquerit. Surdi verò, muti, balbi, blæsique, & qui ob musculorum, neruorumque, imbecillitatem, linguæ hæsitantiæ obnoxij sunt, non penitus à vitijs immunes existunt, sed ea non magnopere culpari merentur. Quò enim quodq; membrum, cui error subest, minus nobile ac generosum, hoc partes primariæ minus afficiuntur. Quod si aliquod corporis vitium, vel cerebro, vel cordi affine sit, horumque alteri proxime assistat: menti quoque ac rationi aliquid erroris infertur, sic vt illa omnibus suis numeris non satis constent, ac plerumque iudicij amussis deliret, atque in obliquum rapiatur. Quo fit vt faculta-

Notæ corporis animi conditionem indicant.

Cerebrum et Cor à remotis partibus afficiuntur.

culta-

cultates animales suas functiones ac munia inoffensè perficere nequeant. Atqui non semper est necesse, nec consequitur, vt naturæ hominis conditio, mores, studia, instituta, animorum propensiones, mentisq; agitatio ad notas externas sit accommodanda, atque ad lineamēta signaque corporis metienda. Cùm multa plerumque agant ac meditētur homines, multaque mente concipiant, atque opere perficiant, cuius ne vllum quidem vestigium, aut minima indicij nota foris se offert, aut diuinandi argumentum exhibet. Potest enim esse aliquis enormi corpore, membrisq; distortis, sed tamen frugi, atque ad præclaras artes appositus. Rursus fieri potest, vt quis sit habitu corporis decenti ac liberali, at improbis moribus, vitaq; vndique cōtaminata. Quapropter nemini ob vlla vitia insultandum, nec gibbosi, lusci, claudi, varis repandisq; cruribus homines, conuitijs onerandi: cùm hæc naturæ vitia erroresque immutatos cupiant, ac corpus decentius constitutum exoptent. Sunt tamen inter hos, qui hominum dicacitatem in se concitent: quòd horum nonnullos impostores sint experti, versipelles, subdolos, dolosos, ac non solum obscœnis facetijs, sed etiam dicterijs salibusq; dentatis abundè instructos: vt omnes propemodum sunt, quibus vitiatæ sunt musculosæ neruosæq; partes: sic vt cerebrum mouendi sentiendique principium. Cor denique vitalis animæ ac spiritus fons, ex cōsensu variè afficiātur, adeò vt externa vitia internas facultates immutēt atque ad diuersas actiones instruant incitentque. Ex his itaq; qui nota aliqua insigniti sunt, manauit prouerbium, CAVETO A SIGNATIS. Quò designant rerum humanarum periti declinandam consuetudinem, cōmerciumque improborum. Quod quotidiano vsu, atque experiētia compertum habeant, fallaces esse huius-

Errori naturæ non insultandum.

Signati Sycophantæ.

A signatis cauendum.

huiusmodi homines, ac technis dolisque esse imbutos. Quod autem Claudi impensè salaces sint, abditasque atque obscœnas partes inusitatæ magnitudinis habeant, Prouerbium inde natum indicat, Claudus optimè virum agit. Omne siquidem alimētum, quod inualido pedi destinandum erat, circa partes genitales consistit, atque in semē elaboratur, cuius vis & copia tentiginem mouet, atque obscœnis partibus pruritum excitat.

In claudos Prouerbium.

An aperto hiantiq́ue ore dormire, an clauso cohibitisq́ue labris salubrius.

CAP. XXVII.

NON desunt plerique, qui salubre existimant patulo apertoque ore somnum capere: sic enim melius expirare fumos, ac discuti fuligines, animamque hominis liberius cōmeare ac minus graueolentiæ concipere, subolido enim esse ore, putidoque anhelitu, qui compressis labris noctem somno transigunt. Ego verò aliud persuasum habeo. Vt enim decubitus in dorsum pulmoni septoque transuerso noxius, vt quæ affusus humoribus turgescant: Sic hianti ore dormire valetudini incommodum. Pulmo siquidem, cùm fistulosus sit, per vocalem arteriam, aerem obuium, qui sub noctem ferè impurus ac turbidus est, copiosè allicit, quo spirandi meatus imbuti vel raucam efficiunt vocē, vel obtusam. Occluso autem ore, spiritus externusque aer non confertim, sed sensim per nares anfractuosas, sinuoso volumine vltrò citroque commeat, atque in pulmonem delabitur cordisque calorem temperat. Quò fit vt minus siticulosi efficiantur qui commissis labijs dormiunt. Qui enim faucibus dilatatis somnum capiunt, ijs ob aerem halitumque hinc inde æstuantem, lingua ac palatum arescunt, potuque noctu irrigari cupiunt.

Occluso ore somnus salubries.

Vnde sitis nocturna.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

unt. Cæterùm, cùm multis solidisque rationibus fulciri hęc persuasio possit, tũ nulla stabilius, quàm quòd longe melius concoctio in ventriculo perficiatur, si quis occluso ore dormiat: fouetur siquidem calor naturalis, ac validius cibo incumbit. Vt enim ollæ ac lebetes elixandis carnibus destinati, maturius concoctionem perficiunt, operculis obducti, quòd nihil caloris, nullusque habitus emanet. Sic etiam calor in corpore humano coactus cohibitusque, celerius cibum concoquit. Itaque his, qui flaccido sunt fluctuantique stomacho, subinde halitum cohibere consulo, tum ijs, qui tussi singultuque identidem infestantur. Hac enim ratione calorem excitari contingit, ac noxam discuti. Porrò, vbi occluso ore noctem transegerunt, cibiq; concoctio peracta est, tum demum consulo, vt popismate, sonituque bomboso fumi ac fuligines expurgentur, quæ medijs spatijs inhærescunt.

Simile à recu linaria desumptum.

Anhelitus cohibitus concoctionē adiuuat.

Imprecationes parentum, quibus ex se genitos execrantur, ac maledictis incessunt, aliquando in euentum effectumq; rapi. Bonas quoq; ominationes, quibus illis fœlicia ac salutaria quæque exoptant, ad lætum exitum esse adiumento, atque ex progenitorum voto omnia consequi.

CAP. XXVIII.

IN tantam delapsa est natura mortalium, exuta humanitate, feritatē, vt nō solùm in extraneos, sed in sua etiam pignora, quibus optimè consultũ oportuit, sint crudeles. Quis enim per compita passim ac vicos execrandas voces non audit? quibus suos immaniter diris deuouent, atque horrenda quæque ijs imprecantur: quorum pleraque effectũ

sortita memini, atque in calamitosum funestumque exitum deuenisse. Quamobrem Plato nihil parentis imprecatione filijs censet periculosius. Pueri siquidem cùm ita incandescere progenitores vident, tamque atroces execrationes in se congeri, obstupescunt, trepidant, perturbãtur, ac terrore metuque concussi, vel in spasmum aut epilepsiam incidunt, vel furore ac rabie corripiuntur, mẽteque atque animo alienantur. Tanta enim fit in huiusmodi corporibus spirituum, humorumque cõcursus atque agitatio, ea intemperies, vt sensuum instrumenta conuelli contingat, omnesque animæ facultates inuerti. Quo fit, vt non solùm ætas tenera, sed etiam adultior, quæ reuerentia ac pudore erga parentes ducitur, repentino terrore, subitaque animi consternatione, tanquam fulmine concussa, magnam rationis mentisq; iacturam patiatur, nec minorem in corpore cladem percipiat. Quo mihi optimè institutam habuisse adolescẽtiam visi sunt veteres Hebræi, qui liberis salutaria quæq; precari solent, beneque ominari, ac domi forisque non fortunæ, sed Dei munere prosperum successum exoptare. Quin & filij officiosè magnaq; religione ac pietate parentes colere atque obseruare consueuerunt, summisque votis, blandimentis, obsequijs, boni ominis voces ac benedicẽdi formulas extorquere. Hac enim ratione immunes se fore à malis ingruentibus confidebant, ac supremi numinis beneficio, cui cùm hi, tum progenitores sua vota nuncupabant, aduersus rerum humanarum casus atq; incommoda summa securitate ac fiducia posse subsistere.

Li. 7. de leg.

Infantes non exasperandi sæuis verbis.

Genesis Cap. 49.

Liberi à patribus instituendi.

Qui fiat, vt iuxta vulgare prouerbium: Nemo propemodum ex morbo, aut longa peregrinatione melior euadat, vitamq; emendatiorem assumat.

CAP.

CAP. XXIX.

A morbo nemo emendatior.

INOLEVIT opinio quædam ac persuasio in Belgica, quæ obijci solet ex morbo conualescentib: Neminem ab ancipiti morbo diutinoq́; , aut periculosa peregrinatione meliorem effici: quod plerumque ita vsuueuire palam est. Ea siquidem est natura mortalium, vt quamlibet sęuis morbis diuexata fuerit, quamtumuis anxia terra marique peregrinatione, atque erroribus fuerit agitata, vbi eluctari contingit, profunda subeat obliuio, atque insistant homines viuere laxius licentiusque, adeò vt posteriora illis sint prioribus deteriora, atque insequens tempus, antecedēte deploratius. Id eò mihi euenire videtur, quòd magnus sit mentis neglectus, nullusque culus interno homini adhibeatur, qui insitos errores affectusque vitiosos eximat, nēpe Dei amor ac fiducia, eiusque doctrinæ cognitio, cui ratio ac voluntas se subijcit, omnesque actiones ad illius amussim exigit. Hæc enim efficiunt ac præstant, vt subducamus nos ab ijs vitijs, quæ in morbis & periculis sum⁹ detestati: alioqui speciosę illæ pollicitationes, atq; emendatioris vitæ propositum, multaque alia, quibus nos astringimus, irrita sunt, nulliusque momenti. Nam vbi pristino vigori sumus redditi, ad mores natura recurrit, dānatos fixa ac mutari nescia. Proba ergo vitę ratio, rectumque viuendi institutum, quod animo concipimus, nulla re nisi doctrina cœlesti, ac diuino spiritu perfici potest, qui nisi discusso morbo menti nostræ insederit, non facilè resiliemus à concepto emendatioris vitæ proposito, quod non sine latenti afflatu dolor extorsit: sed constanter illi adhęrebimus, quamlibet multa ad defectionem solicitēt.

Matth. 12.

Doctrina diuinitus inspirata optimos mores effingit

Doctrina cœlestis mentis pabulum.

Libr. 7.

Extat præclara Plinij Iunioris epistola, qua ex amici cuiusdam ęgrotatione admonitū se testatur: Optimos esse nos, dum lecto sumus affixi: quem enim infir-

infirmum aut libido incitat, aut auaritia solicitat, non est amori deditus, non appetit humores, opes negligit, animosque demittit, ac ferocire desinit, postremò vitam prorsus innoxiam, beatamq; destinat, si contingat euadere. Itaque arrepta hinc mouendi occasione, cùm sibi, tum amico pręcipit, Vt tales esse perseuerent sani, quales se futuros profitentur infirmi. Quæ quidem exhortatio salubris est ac frugifera: At ignorabat is, nec commonstrare potuit, quo duce, cuiusque afflatu, atque adminiculo hæc essent perficienda. Nisi enim virtute Dei, eiusque doctrina fulciri nos contingat, oblata leuissima quaque occasione in pristinos errores labimur, atque æstus rerum humanarum, aliò nos deuehit, quàm ad integritatem, ac vitæ innocentiam, moresque probos atque inculpatos. Siquidē affectus humanus vitæ correctioris ꝓmissa extorsit, non fides, non solida vlla doctrina verbo Dei fulta ac stabilita. Cæterùm si quis rationem naturalem exigat, nulla mihi videtur magis probabilis, quàm quòd ad morbo defunctos certatim confluāt congerrones lepidi ac festiui, illosque ad iocos, luxū, lasciuiam, delicias, omnesq; voluptatis illecebras inuitēt, incitentque, hinc comessationes ac soteria in orbem reducta, quibus adeptam sanitatem illis gratulantur. Quæ plerumque obscœnis canticis perstrepunt, dictuq; pudenda spectantur. Hæc & pleraque alia facilè ægrotum ac nutantem animum, suique oblitum in deteriorem partem applicant. His adde cibos delicatos, ac delectabiles, qui adauctis humoribus lumbos stimulant, obscœnasque partes scalpturiunt, ac tentigine afficiunt. Hinc ad luxum atque ingluuiem, ad profusas libidines, ad fœdos concubitus, ad enormes atque effrenes cupiditates reditus: Sic

——— Ad mores natura recurrit

Vt animi propositum felicem successum obtineat.

Quare quisque fiat emendatior.

Cibi delicati libidinis fomenta.

Iuue. sat.14. *Damnatos fixa, ac mutari nescia.*
Tanta est enim naturæ humanæ ad deteriora propensio ac procliuitas, vt nisi Deus salutis nostræ auidus continēter aures vellicet, ac calamitate subinde nos exerceat, omnia in profundam obliuionem deuergant. Sic iuxta Esaiam, *Cap.29.* Tantum sola vexatio intellectum dat auditui, hoc est, Nemo nisi ingruentibus periculis, obortaque calamitate expergiscitur, atque aures arrigit, nec vnquam frugalis ac moderati victus ratio in mentem venit, aut vlla subit, aut concipitur emendatioris vitę cogitatio, nisi illata clade, aut cùm febribus morbisque oppressos, sæuissimis doloribus excruciari nos contingat. *Prouerbium.* Nihil est autem quod hominem à Deo magis auertit, atque alienum efficit, quàm rerum omnium affluentia ac prosperi successus: Afflictio vna est, quæ ad gemitus ac suspiria, ad sanioris vitæ propositum nos reuocat. *Affluentia socordes & acediosos facit.* Nec cuiquam persuaderi potest displicere Deo vitam suam, mores, studia, instituta, nisi animus mœrore aliquo atque ægritudine, corpus morbis identidem affligatur. Ita enim ad salutaria quæque monita ac vellicationes obsurdescit animus, sic mens peccandi assuetudine occalluit, vt mitiores castigationes vel respuat, vel non magnopere ijs commoueatur, nec vlla resipiscendi spes se proferat, nisi acerbiora remedia admoueantur. Hinc illa Dei per Esaiam *Cap.5. & 9.* comminatio: Quoniam populus non est reuersus ad percutientem se, ideò non est auersus furor eius, sed manus illius adhuc extenta, ac denuò ad feriendum exporrecta. *Cap.2.* Similis est apud Hieremiam querimonia: Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. Rursus, Percussi eos, & non doluerunt, attriui eos, & renuerunt accipere *Hierem.3.* disciplinam, indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti, magnificati sunt, ditati,

tati, incrassati, impinguati, & præterierunt sermones meos pessimè. Quocirca Deus aliquando nos premit acerbius, quo ad frugem, mentemque saniorem reuocet. Sic Alexander Macedonum rex, qui sibi diuinos honores decerni passus est, sagitta percussus, conspectoque effusè promanante sanguine, hominem esse se meminit, ac confestim ferociam fastumque remisit. Quò spectat illud Psalmographi: Humiliasti tanquam vulneratum, superbum: omne illius robur contriuisti. Quamobrem cùm res maximè secundæ existunt, omniaque ex voto atque animi sententia succedunt: ne quis prosperitate successuque nimio elatus se iactet insolentius, aut immoderatè exultet, sed quisque secum ipse expendat, ac meditetur res aduersas, damna, clades, pericula, calamitates, morbos, infortunia singulis momentis cuique impendere, eaq; Deum homini nonnunquam inferre ad emendationem ac medelam, ad erratorum castigationem, & quò resipiscat, certamque salutis fiduciam erecta in Deum mente concipiat. Quod cuique testatum esse vult, ac nullos non attentè obseruare, cùm inquit: Si dereliquerint filij eius legem meam, ac mandatis meis non fuerint obsequuti, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata illorum: misericordiam autem meam non auferam ab eis, neque nocebo in veritate mea: quibus palam facit castigari nos ad emendationem, non ad interitum: quò domitis cupiditatibus, cohibitaq; peccandi licentia, ad probitatem ac vitæ innocentiam, ad integros atque incorruptos mores quisque se conferat. Est siquidē Dei in nos animaduersio, quoniam à paterno affectu proficiscitur, summi amoris argumentum, ac beneuolentiæ testificatio. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem hominem, quem

Alexander sauciatus fragilitatē suam agnouit.

Psalm. 88.

Psalm. 88.

Deus castigat vt emendet.

Heb.12. recipit. Quos verò deus patitur vagari licentius, ac viuere laxius, omnibusque corruptelis inuolui, nec tacito afflatu ab errore reuocat, quoniã pro desertis habet ac destitutis: Non visitabo, inquit, nec animaduertam in filios ac filias vestras cùm fornicati fuerint, nec in sponsas, cùm adulterio se contaminant: vt sunt nonnullæ, quarum etiam nostra ætate sunt edita exempla, quæ se alijs subiecerunt, antequam cum sponso, cui paulò antè solenniter se addixerant, congrederentur, ita vt illarum pudicitia à riuali, ac cõpetitore expugnata sit, aut alius quispiam illam delibarit, vulgò aiunt, *gheproeft*, antequam peracta nuptiali pompa ac celebritate, in thorum Genialem se collocarent, sponsum amplexuræ. Ita Deus irritatus scelerum continuatione, ac peccandi assuetudine, manum à percutiendo suspendit, ac sustinet illos labi ac corruere in omne dedecus, probrum, ignominiam, suisque desiderijs obsequi, quo viuendi errore primùm consequuntur turbulentam atque inquietam mentem, qua nihil homini obtingere potest aut calamitosius, aut afflictius: deinde præter infelicem exitum ac mortem acerbam, in qua nihil habent, quo se fulciant, sempiternam pœnam atque intolerandos cruciatus.

Oseæ.14.

Adulteria notantur.

Siquando itaque homini affluant res domesticæ, opes, facultates, diuitiæ, auri, argentique immensa pondera, ædes splendidæ, sumptuosa suppellex, vestes exquisitæ, quibus omnibus cumulatè fruitur, nunquam illi excidat illius memoria ac recordatio, cuius munificentia hæc tam affluenter obtigerunt, atque oblata sunt, nihil enim vitij habet ædium ac villarum magnificentia, pecuniarum, prædiorum, latifundorum, iugerum possessio: modò vsus spectetur & commoditas: deniq; quod præcipuum est, & potissimum exigitur, si erga Deum adsit

Gratitudo erga Deum exigitur.

Diuitiæ non malæ, sed earum abusus.

adsit gratitudo, atque in tenuiores beneficentia. Commonuit tale quiddam, ac sedulò inculcauit Moses Iudæorum ex Dei præcepto ac traditione legislator, ne quis vnquam admittat, vt in obliuionem is deueniat: cui nos nostraq; debemus. Cùm comederis, inquit, & satiatus fueris, ciboque expletus, denique ędificia splendida extruxeris, atq; accumularis tibi auri argentique vim, pecudes atque armēta, omnibusq́ue rebus auctus fueris: obseruato ne eleuetur aut extumescat cor tuum, & excidat menti tuæ Dominus Deus tuus, omnium istarum rerum largitor. Ne quoque id exprobretur atque obijciatur ingratis atq; obliuiosis, butyrum de armento, lac de ouibus cum adipe agnorum & arietum, medullam titrici, & sanguinem vuæ meracissimum affatim illis Dominus attribuit: verùm vbi incrassatus est dilectus, recalcitrauit, impinguatus, satiatus, obesus factus, obliuioni dedit Deum conditorem suum, & ingratus fuit erga auctorem salutis suæ. Quapropter huiusmodi desertoribus atroces minas ac terrores Moses proponit, multasq; clades atq; horrendas calamitates illis obuenturas denunciat: quò ex his posteri documenta capiant, ac perspiciant, vt apud Hieremiam Deus pronunciat, qui in eodem argumento versatur, quàm malum sit, quamq́; acerbum atque amarum reliquisse dominum Deum suum, nec vllum esse timorem, aut reuerentiam erga ipsum, dicit Dominus Deus exercituum.

Deut. 8. Deut. 32. Capit. 2.

Lapides seu gemmæ terra mariq́ue erutæ, vel animantium corporibus exemptæ, qua vi ac facultate polleant, quáue ratione aliquid efficiant.

CAP. XXX.

GEMMIS ac lapidibus non deesse suos affectus, modò ne adulterini sint, ac factitij, cùm ratio, tum experientia comprobat. Itaque annuli gestamen, aut monile non minus decenti, quàm efficaci gemma decoratum, & oculos oblectat, aspectuque gratum est, & vim salubrem in corpus exerit, idque non abdita solum occultaque proprietate, quam ab astris, vt Marsilius censet, consequitur, sed ab emanante virtute, effluxuque latenti, qua spiritus vitales afficit ac recreat. Vt enim gemmæ ex ambiente aëre obnubilãtur, densamque auram concipiunt, atque halitus copiosos imbibunt: Sic etiam ex se inuisibilem, tenuemque vim eiaculantur, ac vibrant. Quanquam enim res solida sit, calor tamen natiuus, deniq; contactus attritus, confricatio vim, qua imbutæ sunt, elicit, cordique ac cerebro illam communicat. Era non siquidem gemmam, quæ vulgò Turcosa dicitur, sæpiùs mutari conspex, atque expallescere, natiuoque colore destitui, vbi qui hanc gestat, languescit, aut valetudinarius existit, eandem rursus cum corpore reuiuiscere, ac colorem amabilem, nempe qualis est serenissimi cœli, cæruleum exhibere, ex natiui caloris temperamento: nec est vlla propemodum gemma, quæ non mutationem sustineat, si homo vel intemperans est, vel non satis pro dignitate continentiam seruet ac tuetur. Deperit enim illi vis insita, omnisque nitor sordescit, atque obscuratur. Quo fit, vt qui se adulterio contaminant, thorumque legitimum ac Genialem commaculant, tum qui vago sordidoque concubitu se polluunt, nunquam speciosas nitidasque gemmas circumferant, sed fuliginosas & nubilas, tum quæ inquinamenta contrahant ex fœdo halitu, quæ cùm ab illis, tum scortis emanant. Contrahunt enim aliquid virij ex putidis corporibus, quæ virus exhalant, illasque

Simile à gemmis.

Turcosa.

Impuri gemmas contaminant.

lasq; venenato halitu inficiunt: Vt mulieres menstruo inquinatæ speculi nitorem obfuscant. Cæterùm si inefficaces essent gemmæ, nulliusque effectus, non tam accuratè, tantoque studio Moyses indumentum Pontificis, quod Rationale vocant, duodecim gemmis decorari præcepisset, quarum Ezechiel quoque, ac Ioannes in Apocalypsi meminerunt: in quibus non solùm spectari voluit ornatum, ac colorum blandimenta, sed etiam vim mirificam, effectusque varios atque admirandos, de quibus cùm abundè multa alij, de lapillis nobis instituetur sermo, qui animantium, alitumque ac piscium corporibus eximuntur, quorum plerique ventriculo, nonnulli capiti inhærent. Eruitur autem ineunte autumno, increscenteque Luna ex hirundinis ventre lapillus ab ea auicula Chelidonius dictus, qui præsentanea vi pollet aduersus morbum comitialem: valdè enim exiccat, absumitque humorem tenacem ac glutinosum, qui huic morbo præbet seminarium. Est siquidem hirundo, cuius excrementa Tobiæ ademerant oculos, calidæ siccæque naturæ, quò fit, vt in fornicibus, ac concameratâ testudine ex vdo mollique limo tã artificiosè nidos suspendant & affigant. Cõtactu enim suo humorem absumunt, coguntque lutum indurescere. Hinc Medici cataplasmata ex ijs conficiunt, atque hirundinum combustarum puluerem in discutiendis gutturis anginæque tumoribus efficacissimum experiuntur. Limaces quoque ac grandiores cochleæ lapillos nobis exhibent candidos, sublongos, scabros, ima sui parte concauos, quos è capite expressos, in multos vsus reseruare soleo. Vrinã siquidẽ stranguriosis moliũtur, meatusq; vrinarios lubricos efficiũt, ac leniũt cõminuti, atq; ex vino exhibiti. Cõcrescit id genus lapidis ex liquore muccoso, atq; humore lubrico,

Exod. 28.

Chelidonius, vel hirundinarius.

Tobiæ. 2.

Limacius lapis, quo effectu polleat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

qui humoribus facilem transitum perficit. Qua ratione & partui auxiliantur hi lapilli, dilatant enim, laxantque locos atque vterum cogunt dehiscere. Linguæ autem subditus vnus aut alter, miram vim obtinet in cienda saliua: quapropter aridis, ac siticulosis in ore volutandum præcipio. Vdam enim efficit linguam, atque humore fluitantem, sitimque ac calorem comprimit. Qua vi & Christallus pollet, si subinde aqua gelida maceratus ori immittatur. Ex herbis eadẽ præstant Portulaca, cucumis, semperuiuum, quę vulgo barba Iouis dicitur. Proferunt & Rubetæ, seu Bufones lapidem, quę nonnunquam eius animantis imaginem repræsentat, verùm annosæ sunt, diuq; in arundinetis vel inter rubos sentesque ac vepres delituerunt, antequam lapis in capite concrescat, aut aliquam magnitudinem assequatur. Hæret atque asseruatur in familia Lemniana Bufonius lapis, qui magnitudine nucem auellanam superat, quem multoties expertus sum, tumores, atque inflationes à venenatis bestijs illatas discutere crebro attritu contactuque. Habet siquidem eam naturam, qua etiam bestia imbuta est, vt omne virus eliciat, consumatque. Si enim sorex, aranea, vespæ, scarabi, glires vlli parti insederint, damnumque intulerint, confestim à nostratibus hoc remedium concurritur, admotoque parti affectę lapillo, dolor mitescit, tumorque subsidet. Multa sunt prætereą piscium genera, quorum capiti lapides durissimi inhærent, vt lupo marino, coracino, vmbræ lucio fluuiatili, mugili, & quorum magna hibernis mensibus copia, Callarijs, quos Belgæ *Scheluisch* nomine indigetant, à scabra cute ac squamata. Nam qui à colore cinericio, & corporis figura Aselli dicuntur, vulgò *cabbeliau*, lapillis magna ex parte carere compertũ est, præsertim qui in fœmineum sexũ

Lapis Bufonius.

Zeewolf. Snoeck. Scheluisch.

Cabbeliau.

referuntur, nam ex masculorũ capite exemi lapidem candidum ima parte carinatum. Omnium genera contrita, vinoque exhibita, dolorem colicum compescũt, ac calculum, qui renibus infixus est, terunt ac cõminuunt non solum grauitate & pondere, vt quidam existimant, sed insita quadam vi, qua humorum collectionem dissipant, ac discutiunt. Carpionis triangularis lapis tritus, sanguinis è naribus profluuium sistit ac cohibet, astringendi ratione, quod etiam gustu percipis. *Carpioni è capite lapis eximitur.*

De somniorum euentibus, & quatenus obseruanda, ijsq; adhibenda fides.

CAP. XXI.

CVM olim incredibili superstitione ac vanitate, somnia obseruare, ijsque fidere atque assensum adhibere soleant homines: Deus opt. max. qui neminem torqueri voluit anxijs dubijsque rebus ac fallacibus, quæ animæ tranquillitatem perturbãt, vetuit ne quis in his obseruandis esset curiosus ac temerarias interpretationes confingeret, euentusque ambiguos comminisceretur. Huiusmodi enim imposturis nonnullos desciscere à Deo, atque ad impios cultus deuolui. Quod si Deus in somno mentes nostras in exquirenda illius voluntate oscitantes vellicat, animisq; nostris salutaria, quęq; illius verbis ac doctrinæ consentiunt, inserit: magni ea momenti esse conuenit, summaque veneratione amplectenda: ijs enim indicat, quid exigat, quidúe à nobis præstari velit eorum, quæ vel illius splendorem illustrant, vel quæ ad nostrum commodum, proximique emolumentum spectãt. Cæterùm illa etiam excutere atque obseruare fas est, nullaque lex vetat, quæ in naturalium rerum ratione consistunt, sic tamen vt non fixè, ac stabiliter illis insistamus: cùm plerumque coniecturæ opta- *Leuit. 19. Deut. 13.* *Somnia à Deo aliquando immitti.* *Naturalia somnia obseruanda.*

ptatum euentum non consequantur. Imaginationes siquidē, & quæ p quietē simulachra menti objjciuntur, ex spirituum vaporumque concursu atque agitatione excitantur, qui si crassi sint densiq; ac copiosi, aut nulla insomnia animo obuersantur, aut confusè & obscurè ea mēs discernit ac diiudicat. Quod in temulentis fit, aut quos arctus somnus ex lassitudine opprimit. Quò fit, vt somnia plerumque turbulenta sint, atq; obscura. Cùm enim, vt Cicero ex Platonis sententia differit, ea pars animi, quę rationis est particeps, somno sopita langueat, atque altera pars immoderato potu ac pastu sit obstupefacta: visa quędā objjciūtur tetra atq; immania, vt cum aliquo misceri videatur, feras hominesque trucidare, atque impiè cruentari, multaque facere impurè cum temeritate atque impudentia. At qui moderato victu quieti se tradidêre, ea parte animi, in qua ratio & consiliū consistit, alacri atq; erecta, corpore verò nec inopia defecto, nec satietate affluēti oppresso, tunc eueniet, vt mens eluceat, & se vegetā acremq; ad somniandum præbeat, ac visa tranquilla & veracia occurrant. Cuicunque enim operi interdiu homo intentus est, & occupatur, resoluto in somnū corpore, retractat, secumque versat atque agitat. Quod cuique pro suo vitæ instituto euenire, hoc venusto carmine commonstrat Claudianus.

De Diuinat.

Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.
Venator defessa thoro dum membra reponit,
Mens tamen ad syluas, & sua lustra redit.
Iudicibus lites, aurigæ somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cauetur equis.
Gaudet amans furto, permutat nauita merces:
Et vigil elapsas quærit auarus opes.
Blandaque largitur frustra sitientibus ægris,

Lib. 3. præfationis.

Irriguus

Irriguus gelido pocula fonte sopor.
Me quoque Musarum studium sub nocte silenti
Artibus innumeris sollicitare solet.

Nec sanè aliæ obuersantur animo cogitationes, aut simulachra, vbi corpus optimè cõstitutum est, quàm diurnæ actiones ac quotidiana munia. Quòd si quãdo somnꝰ nec perpetuus fuerit, nec placidus, sed inæqualis & interruptus, quem & insomnia à memoratis diuersa comitantur, ac minus consuetæ visiones occurrant: Vel crassis, vt Plutarchus ait, humoribus abundare corpus, vel spiritus intus turbatos esse declarat. Sic temulenti ac febricitantes absurdis insomnijs inquietari solẽt adeò, vt plerique horrenda spectra se videre imaginentur, lemures, striges, harpyias, & quod melancholicis peculiare, cadauerosas facies vultusque tetricos, ac subtristes. Quibus verò bilis flaua redundat, faces, cædes, incẽdia, pugnas, rixas, iurgia mente cõcipiunt. Vt sanguinei tripudia, cantilenas, iocos, risus, ac lasciua quæque. Pituitosi largam aquæ copiam. Quapropter Medici non prorsus operam luserint, si subinde ab ægrotis ac valetudinarijs sciscitentur, qua ratione ijs nox trãsacta sit, quibus in somnijs mens fuerit exagitata. Illa siquidem morbos, affectusque corporis indicãt, atque humorum redundãtiam cõmonstrant. Si quis enim sordibus cœnoq; volutari se somniat, fœtidos, putridosque humores in corpore coaceruatos, indiciũ est. Si verò inter odoratos fragrãtesq; flosculos versari: synceros, purosq; succos dominari argumento est.

De tuẽda valet.

Sõnia ægrorũ et ebriorum.

Sõnia varia pro humorum redundantia.

De anno κλιμακληρικῶ, hoc est, scalari & gradario, septimo & nono, quibus annis corpora hominum manifestam mutationẽ sustinent: Senum potissimè tertio & sexagesimo. Similiter

liter de dierũ criticorum ratione, hoc est, iudicijs morborum, quibus Medici indubitanter salutem vel mortem ægrotis denunciant.

CAP. XXXII.

Lib.15.ca.7.

AVGVSTVS Cæsar, teste Gellio, sibi gratulatus dicitur, suæque incolumitati abunde prospectum existimabat, quòd ætatis annum tertium & sexagesimum euasisset. Is siquidẽ annus raro absque vitæ periculo transigi senibus solet, cuius in Belgica innumera exempla obseruaui. Sunt autem duo annorum numeri, septimus & nonus, qui plerumque rerum, vitæque immutationem ac grauia pericula inuehunt. Quo fit, vt sexagesimus tertius, qui vtriusque numeri multiplicatam atque inuicem sibi cõnexam summam continet, non sine periculorum aceruo ingruat, nouies enim septem, & sexties nouem, sexaginta tres constituunt. atque ob id Climactericus is annus appellatur, quia à septimo orsus, vitam hominis, velut per gradus quosdam paragat. Itaque omnes, qui per septem aut nouem annos consurgunt, decretorij dicũtur, in quibus magnam mutationem subeunt homines, nam vel calumnijs impeti solent, vel grauissimis morbis diuexari, vel periculis obijci, vel denique aliquod perpeti detrimentum, ac iacturam vel facultatum, vel valetudinis. Hos ergo annorum decursus ac volumina in omnibus etiam ætatibus obseruare soleo, sic vt impuberes atque infantes periclitari expertus sim circa annum quartum, septimum, nonum, ac quartum decimum. Omnis enim pueritia, C. Celso teste, circa quadragesimum diem periclitatur, deinde septimo anno, postmodũ circa pubertatem. Plurimos autem noui, qui ętatis anno primo & vigesimo sint periclitati, deinde vigesimo octauo, nec vnquam post reuolutum annũ

Annis sexagesimus tertius senibus suspectus.

Libr.2.cap.1.

vel

vel ſeptimum vel nonum ab ancipite morbo fuiſſe immunes, qui annorum decurſus tametſi nō nimis anxiè ac ſuperſtitioſè obſeruādus metuēduſq; ſit viris Chriſtianis: nihil tamen vetat circa ea tēpora moderatè, ac circūſpectè vitam victuſque rationem inſtituere, ne qua humorum copia coaceruetur, quæ his annis fomitem miniſtret, morborumque ſeminaria præbeat. Qua autem ratione per illos annorum circuitus morbi plerumq; incrudeſcant, à nemine hactenus explicatum eſt. Ego eò id euenire conijcio, quòd certis annorum periodis corpus humanum magnam humorum collectionem ac redundantiam congeſſerit, quorum motu atque agitatione morbi excitantur. Cùm enim natura ad immodicam repletionem deuenerit, ac cōceptacula humorum plenitudinem perferre nequeant, in morbum erumpere neceſſe eſt. Quamobrem omne ſtudium operamq; conferre expedit ad materiæ exuperantis euacuationem, quod ſemper vere & autumno, vel inciſione venę, vel purgātibus medicamentis moliendum eſt, hac enim ratione effeceris, vt poſt ſeptennale curriculum, aut in quem alium annus Climactericus inciderit, morbum non metuas, aut aliquam corporis immutationem pertimeſcas. Ex hac autem annorum obſeruatione mos inoleuit apud pleraſque gentes, vt herus fundique dominus nouos contractus ineat cum colonis ſeptimo quoque anno. Eadem ratione ſiluę ex ſalice, betula, alno, populo alba & nigra, omnibuſque arbuſtis, quæ vdo molliqueligno cōſtant, quarto quoque anno cædi ſolent: quæ verò ex dura materia conſiſtunt, vt ſunt quercus, ilex, robur, vlmus, fraxinus, ſeptimo aut nono mutilari truncarique poſtulant.

Anni non ſuperſtitioſè obſeruandi.

Cur anni Climacterici periculoſi.

Quomodo euitanda pericula anni Climacterici.

Simile ab arborum putatione.

NON diſsimili ratione dies criticos obſeruant medici, quos ſi quis ex Hippocratis pręſcripto exactè ad

Decretorij dies.

ctè ad

ctè ad calculũ reuocet, rarò illũ frustrari cõtinget, aut in prædicẽdis euẽtibus à scopo aberrare. Est autẽ Crisis subita in morbo, ad salutẽ aut mortẽ mutatio, q̃ vel quarto, vel septimo, nono deniq; atque vndecimo, decimoq; quarto solet terminari. Non desunt q ad Lunæ effectũ dies decretorios referãt. Sic Astrologi morborum iudicia decernunt, cũ Luna consistit in gradibus, qui vel quadrante, vel diametro mũdi à signiferi parte distãt, in qua hærebat in morbi initio. Cęterũ ad hos radios, nũc segnius, nũc maturius ꝑuenit ob velociorẽ tardioreq; cursum. Crisis autẽ non omnib. eadẽ ob diuersas naturas hominũ, atq; ętatũ, corporũq; discrimẽ, ac radiorũ, q à planetis alijs ad lunã deferũtur. Si decretorio die luna sit in domo sua, seu exaltatione cum Ioue aut Venere, q benigni sunt planetę ac salutares, bonã fore Crisim portẽdit. Si morbꝰ in humorũ plenitudine cõsistit: bonũ est ipsã in radijs tetragonis seu oppositis decrescere, Quod si tẽporibus ijsdẽ Luna Soli iungitur, vel Saturno: inominosũ est, morbiq; vel periculũ, vel longitudinẽ denunciat. Quod si Luna decrescẽs Saturnũ comitetur incipiente iã morbo, aut illũ diuturnũ indicat, aut lethalem. Sin decrescẽte sidere idipsũ eueniat: citò discussum iri ęgritudinẽ indicat, minimeq; periculosam. Cæterũ cùm salutaria noxiaq; astrorũ signa negligi nolim, tũ nõ nimis superstitiosè ijs inhęrẽdũ censeo, sed Hippoc. potius obseruationibus insistendũ, vt q̃ mihi sem̃ visę sint magis fidę, minusq; dubiosæ ac fallaces, modò qs exactè oĩa expẽdat. Itaq; ego hãc dierũ criticorũ rationẽ non tã in astra, q̃ in naturã morborũ corporũq; atq; humorũ qualitatem ac copiã refero. Natura siqdẽ cũ morbo luctatur, eumq; excussisse laborat, quæ si in retundẽda morbi sęuitia torpescat, aut sit inualida, primo quoque tẽpore, nẽpe vel septimo, vel nono, ad summũ decimo

Crisis seu iudicium de morbis.

Astra ad moborum iudicia conferunt.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

decimo quarto die cōflict⁹ terminatur. Simile enim quiddā ijs corporibus euenit, quod vrbi arctiſsima obſidiōe oppreſſæ, q̄ cū nō ſatis inſtructa ſit cōmeatu, alijsq; ad ꝓpulſandos hoſtes pſidijs, ne minimū quidē inſultū perferre poteſt, ſed poſt vnā aut alteram oppugnationē labaſcit, atq; in hoſtium poteſtatē deuenit. Et quēadmodū nonnūq̄ intermittitur aſſultus, impetrato aliquo reſpirādi ſpatio, ac rurſus redintegratis viribus acrius pugna incrudeſcit atq; intēditur: Ita in acutis morbis vſuuenit, in q̄bus obſeruamus morbi impetū, vt tēpeſtates ac ſæuiores ventos cōſileſcere, ſed denuo tāta violentia renouari, vt natura ęgrè ſubſiſtat, nec vita in ſeptimum diem producenda videatur. *Simile ab vrbe obſeſſa.* *Simile à tempeſtatibus.*

Cæterùm cùm ſeptenarij numeri vis & facultas in multis naturæ rebus ſit animaduerſa, ac viri etiam Eccleſiaſtici magnā virtutē illi ſubeſſe perſuadeant, Medicorū præcipuè intereſt accuratè illū obſeruare. In ſecūda ſiqdem, aduerſaq; valetudine, in dierū, mēſium, annorūq; decurſu, ac morborū indicijs magnū obtinere momētū quotidiana experimenta cōmonſtant, ſic vt etiā qui inedia mori ſoleāt, ſeptimo demū die mortē oppetant, aut ægrè, ſi aliquid lābāt ac deglutiant, in nonū vitā ꝓrogare poſſint, ſopitis extinctisq; ſpiritibus ac calore humoreque vitali conſumptis. *Septenarius numerus ſacratus.*

Qua ratione ſpeculum obiecta referat: Et quid ſtudioſis, quiq; continenti intuitu oculos fatigant, nitidus ſpeculi lauor commodi præſtet, tum qua ratione hebeſcentē viſum reſtauret.

CAP. XXXIII.

SPECVLA, quibus in luxum noſtra abutitur ætas, formæque venuſtatem venantur mulierculę, cùm ex aduerſo ſe ijs comūt ac poliūt, genasq; atque oculos ſtibio, fucisq; depingūt, in meliorē vsū *Mulieres comendi ſtudioſæ.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

excogitauit ſolertis naturę induſtria, nempe vt contemplemur aſſiduè formæ humanæ dignitatem, diuiniq́ue opificij præſtantiam. Quamobrem Plato ſalubri conſilio temulentos adhortatus eſt, atq; iratos, vt ſeſe in ſpeculo identidem ſpectarent, confeſtim à tanta fœditate receſſuros. Quod ipſum Socrates adoleſcentibus conſulere ſolitus eſt, quo ſi eſſent egregia corporis forma, ac facie liberali, ne vitijs illam contaminarent: ſi verò deformi eſſent ſpecie, ac ſtatura minus decora, illã ingenij cultu, morumq́ue honeſtate penſarent. Inuenta itaque ſunt ſpecula, teſte Seneca, vt homo ſe ipſe noſceret. Multi enim ex his conſequuti ſunt ſui notitiam, atque optimam vitæ inſtituendæ rationem: Formoſus, vt vitet infamiam: Deformis, vt cognoſcat vitia corporis redimenda virtutibus: Iuuenis, vt admoneatur defluxuram ætate formam, eoq́ue paranda viatica, quæ auget, non depopulatur ſenectus: Senex ac rugoſa anus, vt neglectis carnis illecebris, mortem imminentem meminerit. Ex ſpeculo itaque natura facultatem nacta eſt, vt ſeipſam videat ac contempletur, inſpectoq́ue vultu, fronteq́ue ac facie, quæ multarum rerum ſunt indices, in ſui conſideratione verſetur, naturæq́ue propenſionem exploret. Ita enim futuri ſumus proprij corporis phyſiognomoni atque inſpectores, noſtraq́ue vitia, ſi quę externus habitus commõſtrat, poterimus obſeruare, atq; ijs mederi. Sic ſcitè Plautus in Epidico:

Ebrijs & iratis ſpecula obijcienda.

Natur. quæſt libr. 2.

Speculi præcipuus vſus.

Ex ſpeculo noſtram conditionem exploramus.

Non oris cauſa modò homines æquum fuit
Sibi habere ſpeculum, vbi os contemplarent ſuum;
Sed qui perſpicere poßint cor ſapientiæ.
Igitur perſpicere vt poßint cordis copiam.
Vbi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea,
Vitam vt vixiſſent olim in adoleſcentia.

HOC itaque commodi præſtat ſpeculi vſus, vt ocu-

vt oculorum aciem ex continenti intuitu retusam exacuat, oculosque lapsos restauret. Colliguntur siquidem spiritus visorij, nouisque à cerebro resilientibus, recreantur. Qua autem ratione speculum ex aduerso imaginem referat, à plerisque dubitatum est. Alij enim in hoc simulachra esse opinantur, hoc est, corporum nostrorum figuras à nostris corporibus emissas: alij imagines non esse in speculo, sed in ipsa aspici corpora retorta oculorum acie, & in se rursus deflexa. Itaque specula res ostendunt per reflexos radios. Reflexio enim à denso est, ideoque specula postica parte plumbo obducta sunt, ne lumen per vitrum directè transmittatur. Res verò opposita apparet, quod pars radij mouens oculum, dirigitur in oppositum, ideò totus radius velut in partem illam quasi exporrectus accipitur, quo consequitur, vt res oculis exhibeatur. Aduersa autem parte corporis, non auersa imagines referunt, quòd species, quæ à corpore solido per aërem manat ad speculi superficiem, simplex puraque est. Imagines itaque in speculo collucent, cùm ex eo radij luminosi regenerantur, repercussi enim ad oculum resultant, in quo se conspicit, & figuram graphicè expressam quisque intuetur. Non enim per speculum videmus, nec imago formatur in speculo, sed in oculo: speculum tamen adiuuat, cùm visum referiat. Atque hæc est causa, cur experrecti nocte lumen primo intuitu videamus, radijs retrocedentibus, seseque intuentibus, atque in se retortis. Hinc collige, cur partes corporis dextræ efficiantur in speculo læuæ, & ediuerso. Simile enim quiddam accidit, quod tabulæ, massæque cereæ aut argillaceæ, in quam si sigillum imprimas, illidasque in reflexu, contrario modo se partes exhibent. Quod ipsum etiam in Typographicis formulis perspicimus, tum lami-

Speculum quid oculis conferat.

Speculũ cur ex aduerso imaginem referat.

Simile à sigillis.

Simile ex typis librarijs.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

nis affabrè cælatis, quibus artificiosa monocromata, hoc est, effigies nullo pigmento, aut colorũ fuco delineatas exprimi videmus, quorum semper partes dextræ sinistris correspondent. Cæterùm qua ratione contingat Solem in speculo aquis subdito geminatum conspici, quod etiam in nubibus fieri solet, portentoso omine, vt imperiti quidam existimant, à plerisque non animaduersum est. Sunt enim qui existimãt caniculam, aut sidus aliud in confinio constitutum spectari, cùm Solis splendor omnia astra stellasq; ita obscuret, vt interdiu cõspici nequeant. Verùm duplex exhibetur Solis imago, primò aquæ, deinde speculi ratione. Aquã siquidem speculi naturam exprimere, omniaque auctiora efficere, præter experientiam Virgilianus ille Corydon testatur,

Sol geminus in speculo aquæ subdito.

Eclog. 2.

Nec sum adeò informis, nuper me in littore vidi,
Cùm placidum ventis staret mare.

Primò itaque speculi fulgor Solis formam reflexu ostentat, deinde aqua, à cuius superficie retorqueri Solis radios contingit. Par est ratio de face, candela, aut Luna speculo, aquæ immerso, opposita, quæ duplicẽ rei obiectæ imaginem per reflexionẽ exhibet. Sunt & in alium vsum excogitata specula cõcaua, quæ Soli opposita per reflexionem ignem flammasque eliciunt, ac stipulas, festucas, aliosque fomites ac nutrimenta arida succendant: Sic Archimedes hostium triremes vrentibus speculis incendisse legitur. In illis siquidem reflectuntur omnes radij Solares extra locum incidentem, atque ad vnum punctum concurrentes obuia quæque inflammant.

Vrentia specula.

Archimedis memorabile factum.

Qua vi ac facultate polleat Aqua vitæ, seu vinum ardens, & causticum, vulgò Brande Vuein, *& quibus id tutò exhiberi possit: obiter*

ter admirandi aliquot factitij huius liquoris affectus.

CAP. XXXIIII.

EXCOGITATA est superioris ætatis memoria, in vsum ac commoditatem tuendæ valetudinis secundæ, propulsandæque aduersæ, ars stillatitia, qua ex herbis liquores ac medicatos succos elicimus, quos tametsi non omnino pares cum his effectus obtinere certum est, nec tam efficaces, vt herbarum dilutum, aut decoctum, vel denique expressus succus, non tamen prorsus reijciendi, vt nonnulli factitant, nec censendi omnino inefficaces atque euanidi, cùm illorum vis & qualitas non penitùs intercidat, atque aboleatur, quod ipsum cùm plurima, tum Aqua vitæ, seu vt vocant, ardēs ac sublimata, quod ex generoso nonnunquam vino, plerumq; ex fece cuiusque villi vapescentis per turbinem seu metam furnariam prunis moderatè excalefactam exprimitur, explorari potest. Illius si quidem vim mirificam in multis rebus sum expertus. Quamlibet enim asperum intensumque gelu existat, liquor is nunquam congelascit, nec in glaciem concrescit aut cogitur, adeò vt atramentum scriptorium, tum pleraque alia, quibus guttas aliquot admisceri contingit, nunquā frigore constringantur, idq; ob extremam caliditatem ac tenuitatē qua est imbuta. Quod si experiri velis syncerà ne sit, an adulterina hæc quinta essētia: mātile aut linteū liquore illo madefacito, ac flāmæ admoueto, si cōfestim inardescat illęso intactoq; linteo, efficacissima est. Inflammescunt siquidem sudariola aqua hac macerata, at non consumuntur. Flamma enim leniter modò peplo incumbit, nec penetrat: sed lambēdo absorbet cognatum sibi, ac familiarē, igneæque naturæ liquorem. Quod si volæ manus

Alembicum vulgò.

Aquæ vitæ vis.

Aqua vitæ vt exploretur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

nonnihil imponas, admota ex ardenti papyro flam-ma: ardescit quidem palma, at manus non vritur. Si verò succo maluæ aut mercurialis manus obli-nas, inoffensè citraque læsionem plumbum lique-factum tractare poteris, modò celeri motu id perfi-cias. Non est autem in rerum natura plumbo liqui do, aut oleo feruido quid vrentius, adeò vt si co-chlear stanneum aut plumbeum oleo feruenti, aut plumbo liquefacto immergas, confestim liquescat ac dissoluatur, quod in feruentissima aqua nun-quam effeceris. Oleum enim, & pinguia quæque feruidissima fiunt, caloremque maximum conci-piunt, sic vt plumbum citissimè fluxile fiat, ac li-quescat pinguedinis admixtu, cũ aqua prohibeat, quò minus calor in plumbum penetret, eoque fit, vt anguillæ in craticula tostæ, vehementer digitos adurant, si incircumspectè versare pergas: adhæret enim pingue digitis, ac cutem exhulcerat, ardore-que vesicas ac bullas excitat. Cùm autem quatuor sint, quæ leuitatis ac grauitatis ratione inter se cer tent, Vinum, Aqua, Mel, & Oleũ: horum omnium leuissimum, minimique ponderis est Vinum ar-dens, quod oleo admixtum fluitat, summasq; par-tes subit, oleo in imas subsidẽte. Est enim illi pror-sus excocta terrea omnis concretio, totaque illius substantia ignea, aereaque effecta est. Proximum huic leuitate est oleum præsertim ex lini & sesami semine expressum, quod nunquam præter cætero-rum oleorum naturam, frigore indurescit propter mollitiẽ atq; insitam caliditatẽ. Huic liquor suc-cedit ex virẽtibus herbis ignis vi extractus, & vinũ defecatum, quod minimum dulcedinis admixtum habet. Nam vinum exoticum illud, quod Bastar-dum, & quem nos Seropon, aut Zerapium voca-mus, omnem liquorem grauitate superat, ita vt dolia illo liquore oppleta demergantur. Aqua cœ-lestis,

Plumbũ liquefactũ vt non vrat.

Plumbum liquefactum, & oleum feruidum vrentißima.

Quatuor leuiß. inter liquores.

Oleum lini, & sesami nõ congelascit.

estis,modo ne sit turbida, eiusdem ferè cum vino ponderis est, nempe ea, quæ mense Maio cœlitus delapsa in multos annos reseruatur. Mel verò ijs tertia parte ponderosius est. Nullus itaque liquor qui in aliquem vsum corpori humano adhibetur, aqua vitæ, quæ sic appellatur, quòd vitam fulciat, seniumque remoretur, aut leuior, aut penetrãtior, aut quæ omnia à putredine, aut corruptione magis præseruet, ac tueatur. Cuius vsus sic inoleuit apud Belgas, vt liberalius, quàm valetudini commodum est, assumant. Neque enim omnibus, aut quouis tempore eius potus æquè salubris est, macilentis siquidẽ, siccæq; naturæ hominibus: deniq; æstate vsus eius admodum perniciosus est, adurit enim corpora, atq; humorẽ natiuum depopulatur. Obesis autem corporibus atque humidis, quique pituitosis humoribus redundãt, nihil incommodat, nam & humores excrementosos concoquit, & corpora à lethargo, atque apoplexia, morbisque frigidis vindicat ac tuetur, quapropter hibernis mẽsibus moderatum illius vsum concedo, nempe sesquidrachmam, quæ cochlearis mensuram implet, exquisitè zaccaro edulcatam, adiectoque exiguo panis primarij bolo, quò minus vi adurenti cerebrum naresque feriat, aut hepati noxæ aliquid, penetrabili, feruentique calore inferat. Foris verò admotum neruis ac musculis, membrisque algore oppressis auxiliatur, omnesq; affectus dolorificos, qui in frigidis humoribus consistunt, compescit ac discutit vi calorifica, ac celeritate penetrandi. Quin & apoplecticis loquelam restituit si seminis erucæ, & aceti scillitici momentum illi commisceantur. Quod si id genus factitij vini bis, aut ter in alueum stillatitium immissum ignis vi extrahatur, incrediblem vim penetrandi consequitur.

Vinum ardẽ quibus vsui

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Argenti viui prodigiosa vis & natura, quod Belgis à mobilitate Quicksiluer *dicitur.*

CAP. XXXV.

DVO constituta sunt in natura rerum principia, ex quibus conflantur ex imis terræ visceribus omnia metallorum genera, quorum sulphur, vt pater omnia efficit, ac molitur, argentum viuum vt matris vice fungens, ea ex se elaborari patitur ac produci: primùm aurum, mox argentum, deinde ignobile quodq; metalli genus, vt stannum, plumbum, æs, cuprum, ferrum, omnia cum suis primordijs affinitatem, ac naturæ cognationem habent. Singula enim igni liquescunt, atque ad opus quodque ductile accommodari possunt. Hydrargyros autem, hoc est, aqueum istud argentum ac fusile, qua vi & facultate polleat, cuiusue qualitatis est particeps, frigidæne, an calidæ: variè inter se disceptant Medici. Sunt qui frigidum, & humidum esse contendunt, argumento quòd tactu miram frigiditatem membris inferat, eaque in stuporem, ac paralysim adducat: Alij calido siccoq; effectu esse statuunt, quod penetrabili vi conspiciatur, adeò vt incisa vena eorum, qui semel atque iterum ex morbo Venereo inuncti fuerunt, argentum viuum emanasse conspectum sit. Quod ego fieri crediderim, non ex insita aut genuina caliditate, sed quòd rebus quibusdam vrentibus vel extinguatur, vel admisceatur, quibus retundi solet, atque hebetari frigida humidaque qualitas, atque ignea quædam induci. Est siquidē puluis quidam in vsum Chirurgis circūforaneis, præcipitatus dictus, quòd opus suum celeriter, ac præcipitanter peragat, non sine grauissimo corporis incommodo, ardentem enim vim ac deleteriam huiusmodi præparandi ratione asci-

Sulphur & argentum viuum metallorum principia.

Puluis præcipitatus.

scit

ſcit ex Calchanti alumnis, ex ſalis nitri mixtura. Cæterùm quum argenteus hic liquor diſſipatus, ac diuulſus, ita rurſus coeat, ſibiq; cohæreat, atque in ſe conglobetur, vt non ſit tractabilis, fingiq; poſſit, nec vllis medicamentis miſceri, niſi illius mobilitas cohibeatur, excogitauit induſtria humana aliquot rationes, ac modos, quibus id effici poſſit, eiusque agilitas domari. Inter quos ille ſecurior eſt magisque innoxius, qui ſaliua hominis perficitur, cui momentum cineris, aut puſillum trituræ oſſis Sepiæ admixtum eſt. Eſt autem Sepia feles marina, cuius oſſe candido, & friabili vtuntur aurifices, carne lubrica, ſanguine qui atramenti vſum præbeat. Cæterùm hoc admiratione dignum eſt, quod quũ omnia, quæ ex terra eruuntur, quamlibet ponderoſa ſint, huic metallo innatent, Chalybs, ferrum, plumbum, atque ænea quæque, ſolum aurum ſubſidit, ab eoque abſorbetur, atque argenteo colore imbuitur, qui niſi igne elui poteſt, ſic enim in fumum reſoluitur, atque in auras euaneſcit, teterrima odoris fœditate, non ſine graui aſtantium noxa, vt quibus membra obſtupeſcant, neruique emolliantur: quod ferè in his ſpectamus, qui deaurandis vaſis argenteis occupati ſunt, neque enim argentum auro obduci, incruſtarique poteſt, niſi argenti viui miniſterio, quo vno obſequioſum fit ac tractabile, nam quum omnia metalla reſpuat, ſolo auro afficitur, eoque ſe commiſcet, fingique patitur. Sic ſæpè experimentum feci, in argenti viui ſeſquilibra, duas plumbi libras innatare, auri verò denarium, vel etiam ſcrupulum, quæ tertia drachmæ pars eſt, demergi. Ex omnibus autem metallis ægerrimè adhæreſcit argento, ægrè admodum plumbo, difficillimè ferro, æri mediocriter. Huius argenti, viuaciſſimique liquoris conditionem aliqua ex

Feles marina

Nihil abſque argento viuo inauratur.

partes æmulatur plumbum liquefactũ. Omnia siquidem illi innatant, ferrum, silices, testæ, ac pleraque alia, quæ igni non liquefiunt, naturaque sunt fluxili, ac fluida, nam cùm plumbo liquido nihil sit magis feruidum, aurum, argentum, stannum illi innatant quidem, sed confestim, vt cera, diffluũt ac dissoluuntur. In eo quoque argento viuo affine est, quod in planam tabulam effusum, guttis hinc inde dispersis, illã lubrica humiditate non imbuit, nec tabellis inhæret, sed incredibili agilitate motuque instabili rursus coit, ac globuli in sese confluunt ac conglomerantur, eo quòd materia illis densa sit, coacta, solida, ac continuata, eaq; densitate, vt nihil aeris in se contineat. Quò fit, vt non solùm ponderis ratione, sed quòd nihil aereæ substantiæ in se contineat, in imum deuoluitur. Sic Agallochum, seu lignum aloes licet leue sit, nec vllius ponderis, subsidit atque aquæ immersum in profundum labitur, quòd compactum sit, nec illi quiddam inane insit.

Lignũ aloes licet leue, demergitur.

Qua ratione in salis inopia carnes, aliaqúe edulia à putredine conseruari possint. Obiter salis, acetiqúe vis mirifica.

CAP. XXXVI.

SALIS conditura quantopere nobis vsui sit, & necessaria, nemo est qui nesciat. Nam præter id, quod Sal esculenta quæque sapida efficiat, gustuique ac palato gratissima, cibique auiditatem incitat, tum omnia à putrilagine vindicat, ac tuetur, præsertim cui omnes limosæ sordes excoctæ ademptæque sunt. Sic enim micante colore splendescit, illoq; tuto condiri quæque possunt, atque in multam æstatem asseruari, absorbet enim consumitque excrementitium omnem humorem, ac cogit

Quod salis genus optimum.

git densatq; carnes ac salsamenta quæque, ne quid ex ambiẽte aere putredinis subire possit. Cæterùm mirum cuique non immeritò videri potest, fœcunditatis atque expugnãdæ sterilitatis quandam vim inesse sali, deniq; agros quosdam feraces illius conspersu effici, quod à vero nõ esse alienũ experimento compertum habeo. Obesæ siquidem mulieres, quæ magna ex parte effetæ sunt, moderato illius in condimentis vsu fœcundæ fiunt, ac conceptui idoneæ, abstergit enim omnem vliginem, vuluamque plus satis vdam ac madidam exiccat, efficitque vt genitale semen facilius vtero minus lubrico adhærescat, aridis autem mulierculis & quibus vterus torridus est, vt fundus & terra siticulosa, humectentia exhibenda, nam salsa ac acria respuunt. Viris quoque lumbos incitare, mouereque tentiginem Belgæ commonstrant, qui cum salitis affatim vtantur, impensè salaces existunt. Sic frequens marinorum piscium esus, omniaque testacea, ostrea, gammari, locustæ, cancri, cochleæ, conchæq; marinæ libidinem concitant caliditatis, mordacisque naturæ ratione. Qua de causa Aegyptij, Plutarcho teste, à sale, omnibusque salitis abstinuerunt, quòd salem Venerem irritare persuasum haberent. Itaque insipida potius sumenda existimabant, quàm condimento omnium suauissimo vti, qui mihi nimis supstitiosè id obseruasse visi sunt, nec satis valetudini consuluisse, cum à corporibus hominum putrefactionem Sal arceat, humoremq; alienum atque ascititium cõsumat, adde quòd fœcunditatis progignendæque sobolis genuinam quandam vim insitam habeat, qua coniugalis fœderis societas stabilitur. expergefacit enim animi vigorem moderatus eius vsus, ac non solum in amplexu, figendisque osculis, sed in omnibus negotijs obeundis reddit alacriores & erectiores. Fœcũ-

Sal fœcunditatem cõfert.

In sympos.

ditati autẽ auxiliari vel illud argumento eſt, quòd immenſa vis murium ſoricumque in marinis nauibus enaſci ſoleat, & quòd mulieres ſalinariæ continenter pruriant, multarumque prolium ſint feraces: vt quibus nautæ ac piſcatores in portum delati, ſunt adiumento, qui ſtrenuè rerum ſuarum ſatagunt. Hac inducti ratione in nonnullis regionibus coloni, iumentorum pabulo nonnihil ſalis inſpergunt, quò ſint ad cibum auidiores, atque ad ſubeundos labores, gignendumque magis alacres & erecti. Agris quoque ſterilitatem eo expugnant, vbi plus ſatis paluſtres ſunt atque vliginoſi. Cæterùm ſi oppida, arceſque obſidione oppreſſas huius penuria laborare contingat, ſalſugo ex aqua marina conficienda, quam tum demum efficacem experieris, quum ouum aut ſuccinum, quod vulgò ambra dicitur in illa fluitet. Huic in conſeruandis edulijs viribus proximum eſt Acetum, at vi non tam diuturna; niſi enim poſt aliquot menſes priori effuſo, recens condititijs rebus infundatur, mucore, limoque obducuntur. Qua autem vi & facultate polleat, quum ex multis, tum maximè ex eo experiri licet, quòd ouum in acerrimo aceto triduo maceratum, aut plus paulò, in eam teneritatem teſta molleſcat, vt velut tenuis membrana per annuli anguſtiam adigatur. Coticula quoque, aut ſilex aceto ſeptem dierum ſpatio domitus, digiti attritu in puluerem reſoluitur. Hinc Hannibal quum Alpes ſibi peruias faceret, atque Italiæ inhiaret, feruenti aceto ſaxa diſſoluere ac diſſilire coegit altrius oculi iactura. tanta eſt enim ac tam penetrabilis aceti vis, vt ſaxa corrodat, ac cõminuat, cuius aliquando experimentum feci in gemma atque vnione ſeu margarita, ſed non admodum ſumptuoſa, vt erat Cleopatræ Aegyptij reginæ, quam illa aceto immerſam ac liquefactam (nam eius vis aſpera

Sal agros & iumenta fœcũda præſtat.

Salſugo.

Aceti vis.

Acetum ouũ conſumit, ac cotem diſſoluit.

Margaritæ aceto macerata liqueſcũt.

ſpera in tabem margaritas reſoluit) abſorbuit. Simili ratione venenis reſiſtit, ac peſtilentis morbi contagia repellit, ſic vt conſultè mihi facere videantur, qui graſſante morbo populari moderatum aceti vſum ſibi familiarem reddunt. Diſſipat enim ac diſcutit vitioſum aerem, & ſi quid in corpus hauſtum eſt, prohibet humores inſici ac putreſcere. Sic qui venena ore emungunt, ac ſordida vulnera exugunt, aceto acri os colluunt. Verùm illud ſtudiosè obſeruandum eſt, ne nimius eius ſit vſus, atque immodicus. Nam cerebro ſiccitatem infert, ac ſomnum excutit, quapropter aquæ roſaceæ nonnihil admiſceri iubeo, ac pauxillum vini Rhenenſis, crocique momentum, ſic enim minus incommodi caput accipit. Eiuſdem ferè naturæ ſunt, parique effectu, quæ impensè acida ſunt atque acerba, vt mala citrea, ſeu Medica, tum quæ vulgò Aurengia, & id genus pomi, quod ouali forma Limonis nomine paſſim innoteſcit, cui tam acidus ineſt, atque exedentis naturæ ſuccus, vt ſi huic malo per horas aliquot aureum numiſma inſeras, imminuto, acciſoque pondere illud eximi deprehendes. Vt autem iſta perfici contingit vi algifica, ac frigore penetrabili, quod æquè, ac calor, adurit: Sic Aqua ardens in præſeruandis rebus eſt efficaciſſima. Siquidem carnes ac piſculenta quæque illa imbuta, à putredine tuta ſunt, ac vermiculis intacta. Cyminum verò, modò ne deſit illius copia, & Caros, vulgo Carui, poſt ſalem præſentanea ſunt in præſeruandis edulijs, ſi illis confricata recondantur, exiccandi ratione, adeò, vt illi, qui crebrò ijs vtuntur, palleſcant, atque exangues efficiantur, quòd humorem omnem natiuum depopulentur. Mel quoque, & quæ Syrupus dicitur, ſapore melleo, licet nonnihil ad atrū deuergat, vt Paſſum, quæ Aroba Hiſpanis

Limonis ſuccus corroſiuus.

Aqua ardēs.

Cyminum.
Caros.

Mel.
Syrupus.
Paſſum.
Aroba.

Hiſpanis dicitur, nonnullam etiam vim obtinent præſeruādi, præſertim Ceraſa, pruna, perſica, vuas, omnesque fructus arbuteos: quod ipſum etiam in Omphacio, quæ Agreſta vulgò dicitur, expertus ſum. Omnium autem efficaciſſimè, ſi cuiuſque generis fructus in olla ſeriatim collocatos, eaque accuratè operculo obducta, ac pice ita oblita, vt nihil vel aeris, vel aquæ ſubingredi poſſit, in putei profundū demergas: elapſo anno omnia recentiſſima inuenies, ſaporisque eximij. Cùm enim ab ambiente aere, omnique vitioſo halitu ſint remotiſſima, non eſt qui corrumpi poſſint. Humiditas ſiquidem omnia putredini obnoxia efficit, qua ſublata, inductaque ſiccitate, non facilè quid tabeſcit. Sic Merlucæ, quæ nobis *Stockfiſch* vocatur (nam Salpa alius eſt ab illo piſcis) tum alij plerique vento indurati in aliquot annos aſſeruari poſſunt, quemadmodum & panis biſcoctus, qui nunquam muteſcit, quòd omnis humiditas excocta ſit. Intenſus itaque calor, atque frigus, quoniam ex æquo qualitatem ſiccam inducant, corpora ſeruant imputria. Hinc elice, qui fiat, vt hibernis menſibus, geluque rigido atque aſpero, minimo offenſaculo crus frāgi ſoleat. Siquidem ex ambientis aeris ſiccitate os fragile efficitur ac rigeſcit, quum id ſtatu cœli humido, lenteſcat, ac flexile fiat. Quod ipſum etiam obſeruamus in candelis ex cera ſeuoque confectis.

Omphaciū. Veriuys.

Fructus puteis immerſi atque in olla reconditi diu conſeruātur.

Merlucæ Stockfiſch.

Gelu opportunum ad crurum fractionem.

Pallidæ mulieres rubicundis, macilentæ obeſis magis ſalaces, magisq́ viri deſiderio pruriunt.

CAP. XXXVII.

MVLIERES illæ magis feruidæ ſunt, acresq́ in Venerem, magisque auidę explendæ voluptatis, quibus

quibus plus caloris insitum est, quod ferè vsuuenire solet pallidis ac macilentis, quæque subfusco colore existunt, habent enim illæ partes genitales acri mordacique salsugine imbutas, quocirca irrigari, humectarique postulant, atque hinc est, quòd æstate fœminæ magis pruriant, ac concubitum appetant auidius, cùm eo tempore ijs calor augescat, flaccidus autem fiat viris ac languescat. Qua ratione ruta, thimus, & pleraque impensè calida libidinem in viris extinguunt, acuunt autem in fœminis. In illis siquidem humorem seminalem depopulantur ac desiccant: in istis consumpta superuacua humiditate atque vligine, incalescit vterus, atque ad libidinem incitatur. Quæ res efficit, vt vino, quod calorificũ est, affatim impleri is sexus cupiat. Obesæ autem & rubicundæ mulieres, quia affluenti humore perfusæ sunt, semenque genitiuum dilutum habent, cupidine languida, magisq; sedata existũt. Itaque delectum viros habere conuenit, nec cuiuis temerè ac præcipitanter dexteram inijcere. Quisquis enim gracili atque extenuato corpore, vergẽtique ætate ac deuexa, eam nactus est, quæ assidua prurigine vritur, quæque lassata non satietur, carnificinam sibi paratam meminerit, quę identidem incrudescit, ac magis magisq; exasperatur: Quum verò tanquam hirudo & sanguisuga continenter adhæreat atque affixa sit, nec patiatur defesso atq; exhausto vllas inducias constitui, aut tantisper intermitti congressum maritalem, dum vires collegerit, ac robur virile instauratum sit.

Fœminæ æstate salaciores.

An afflũeter atque auidè, an sensim ac parcius, nonnullisq; interuallis vrgente siti, vel in mẽsæ accubitu bibendum sit.

CAP. XXXVIII.

PRAE-

PRAECIPVA tuendæ conſeruandæq; valetudinis ratio in cibi potusq; temperantia, ac moderatione conſiſtit. Quū aūt aliàs de ſicco alimento ac panis eſu abundè à nobis tractatum eſt, de potione, & quo quiſque modo ac menſura eam adhibere conueniat, dicendum putaui. Principiò ſanis non poteſt certò aliquid ac determinatè præſcribi. Quandoquidem plerique diuerſæ potandi conſuetudini aſſueti ſunt, quam citra valetudinis iacturam ac detrimentum mutare nemini procliue eſt. Optimus ac ſecuriſſimus bibendi modus pro ſua cuique ætate, pro temporum ratione, pro inueterata inolitaque conſuetudine, pro vini vehemētia ac viribus decernitur. Sic potus vel vini, vel alterius liquoris ſitienti præſcribatur ad deſiderium redimēdum, & vt cibus in ſicco nec ſit, nec fluitet, ſed moderatè potu madeſcat. Subinde itaque, modicisque interuallis corpus potione refocillari debet, ac cibus ſuperinfuſo liquore identidem macerari, quò commodius peracta concoctione venas ſubeat, atque in corpus digeratur. Omnis ebrietas præſertim iugis ac continuata, Dioſcor. teſte, perniciosa, quoniam nerui copioſo vino diebus ſingulis obſeſſi dant manus, totiusque corporis compago ſoluitur. Quapropter moderatam eſſe decet omnis liquoris, qui temulentiam infert, potationem, in eaque ſalſamentarios ac lanios nos imitari par eſt, qui vbi recondunt in fruſta conciſas carnium piſciumque partes ac ſegmenta, ſalſuginem per ſingulos ordines ac ſeries infundunt, digeſtaque ſale condiunt. Sic nos quoque, modò valetudini conſultum cupimus, cibum decenti ordine, ac quantitate ingeſtum, potu, vbi res poſcat, irrigabimus. Inchoata autem cœptaque cōcoctione ventriculum potu fatigare noxium eſt, interpellat enim ac remoratur naturæ facultates ac functiōes,

Ebrietas Dioſcoridi deteſtata. lib. 5. cap. 7.

Simile à lanijs.

Incepta cōcoctione potu abſtinendū.

quibus

quibus operi insistit, cibumque concoqui atq; elixari prohibet. Vt enim ollæ ac lebetes deferuescũt, atque ebullire desinunt offusa aqua gelida: Sic ventriculus affluenti potione turbatus, ab incepta cõcoctione desistit, seriusque munia sua exequitur, ac minus exactè cibum concoquit, vt qui ante legitimũ tempus incõcoctus, vel in venarum angustias, vel in intestinorũ laxitatem propellatur, quò fit, vt cibi vsus fructusque homini pereat, atque ex viscerum obstructione, quæ humorum putredinem inducit, morborumque ac febrium seminaria acciri contingat. Quod ipsum ijs quoque euenit, qui inter initia, primoque mensæ accubitu auidè se potu ingurgitant. Prolui enim confestim alimenta contingit, nec diu stomacho inhærere. Quamobrem consultum arbitror inter edendum non confertim, nec auidè, sed sensim ac paulatim bibendum, quò commodè vtraque misceri queant, parique concoctione perfici, illis præsertim, qui meatus amplos habent, venarumque conceptacula laxa. Qui verò ea vtuntur edendi consuetudine, vt ad prandij medium à potu sibi temperent, affatim bibere debent, quò potus penetret, ac per cibum vndique diffundatur: His quoque, qui ex febri æstuant, potuque refocillari gestiunt, affluenter bibendum, verùm non impigrè, nec raptim: sed sensim longoque ac productiore haustu. Sic enim ventriculum vbertim humectat, nec potus confestim in vesicam delabitur. Modicus siquidem potus nec sitim restringit, nec calorem reprimit, sed magis adauget. Vt enim carbones fossiles in fabrorum vaporario humentibus scopis subinde irrigatæ inflammescunt ardentius: Sic parciori potu accenditur, non sopitur febrilis calor, maiorque excitatur bibendi auiditas. Qui verò ex lassitudine æstuque siticulosi sunt, ijs sensim

Simile à re culinaria.

Sensim nõ auidè bibendum.

Quibus affatim bibendũ.

Ab officina fabrili simile.

ac pla-

Cibũ aliquando commodius, quàm potum deglutiri.

ac placidè sedanda sitis. Sic enim liquor magis adhæreſcit, omnesque partes aridas humore imbuit. Cæterùm huic argumento annectere viſum eſt, Illos, qui vel ex febri hectica, vel phtiſi tabeſcunt, atque ex morbis extremè macilenti ſunt, cibum ſolidum magis commodè deglutire, quàm vllum liquorem. Pondus ſiquidem, cibique grauitas vias iugulares dilatat, meatusque gulæ peruios facit, ſic vt minori negotio delabatur, quod potus efficere nequit. Cùm enim partes, ductusq; gutturis, qui huiuſmodi officijs ſunt deſtinati, collapſi ſint, ac ſubſederint, ſic vt latera vtrinque ſe premant. Potus propter tenuitatem, & quod nihil adferat ponderis, illos ægrè dilatare poteſt, atque inoffensè permeare niſi bibant affluentius, hac ſiquidem ratione dehiſcunt fauces, ac potus defluit. Simile quiddam euenit paralyticis, & qui apoplexia feriuntur. Spiritus enim cùm tenues ſint ac ſubtiles, non facile à cerebro ad neruos penetrant. Quo fit, vt motus ſenſusque illis eripiantur, humores verò, qui membra nutriunt, pondere ac grauitate viam ſibi ſternunt, aditumq; ſibi ad partes corporis patefaciũt. Sic radij Solares caliginoſam denſamque nubẽ diſſecare nequeunt, cùm grando facillimè id efficiat. Quocirca nõ eſt quòd quiſquam miretur, qui fiat, vt paralytica membra nutriantur, cùm ſentiendi mouendique facultate ſint deſtituta, per latas ſiquidem vias membra alimenta ſuſcipiunt, ſuaque craſſitie ſibi viam faciunt, quod ipſum ſpiritus, tenuitatis ratione, facere non poſſunt, nerui itaq; orbati ſpiritu animali, membris motum ſenſumque adimunt, ſed ij per alias vias, quàm per neruos nutriuntur, nempe per venarum riuos ac ſanguinis conceptacula.

Spiritus non æquè ac cibus, ad neruos penetrat.

Simile à ſole & grandine.

Nerui motu & ſenſu prædìti.

Quæ-

Quæcunque properè ac festinanter maturescunt, vel iustam longitudinem assequuntur, celerius intercidunt, nec diutinam ætatem perferunt, quod infantes ac stirpium aliquot genera commonstrant.

CAP XXXIX.

VT in arboribus omnisque generis stirpibus, quæ spectatissimè adolescunt, atque ante legitimũ tempus, consuetumque morem maturitatem assequuntur, citò intercidunt ac confestim elanguescunt: ita quoque in humanis ingenijs & corporibus, si quę naturæ dotes ac munera speciosius maturiusque se proferunt, minus diuturna esse solent, ac festinantius dilabi. Non subest enim solida vis, nec penitùs firmis radicibus nituntur, eoque non temerè ad frugem deueniunt. Sic infantes qui citius dentire incipiunt, vt sunt, qui ex vteri latebris dentati prodeunt, celerrimè dentes excutiunt. Prima enim illa dentium series ob neruorum, quibus deuinciuntur, molliciem minus stabilis est, minusque firmiter infixa. Similiter qui citius ingrediuntur ac pedibus insistunt, inualidis minusque firmis cruribus esse solent. Contrà verò qui tardius seriusque incedunt, ingressu vtuntur firmiori, minusque lapsanti. Quod ipsum etiam obseruatum est in his, qui præmaturè loqui, vocemque formare incipiunt, postmodum hæsitantius loqui, minusque articulatè ac significanter proferre verba. Itaq; melius est omnia cunctantius procedere, tardaque incrementa suscipere. Siquidem cum natura suas vires ac facultates cumulatius, quàm par est, in membra profundat, efficitur vt ætatis accessu desit quod illis impertiat. Quò fit, vt illæ partes deterius sua munia ac functiones exequantur, vt

Ab arboribus simile.

Dentatos nasci, inominosum.

Præcocia citò euanescunt.

Serotini fructus diuturni.

quas nullis viribus aut alimẽti cõfluuio fulciri contingat. In omni quoq; stirpiũ genere ac fructibus obseruamus serotina quæq; diutius asseruari: quę verò festinantius maturescunt, flaccida vietaq; fieri, ac putredini obnoxia. Celerius siquidem occidit festinata maturitas. Quocirca minꝰ nobis probari solet in adolescentibus pręcox ac præmaturum ingenium, tum pleraque naturæ munia, aut corporis animique dotes, quæ præter vulgatam consuetudinem, aut quàm ea fert ætas, præstantius se proferũt. Tales enim minus vitales conspici solent, morteque properata confici. Qua de re exorta est Prouerbialis sentẽtia apud Belgas. Omnia festinantius procedunt, *Het ghater al voor zyn laer alleene*. Quo designat præter solitum contraque communem temporis cursum, rerumq; ordinem ac rationem pleraque euenire aut perfici, desumpta translatione ab infantibus, qui necdum exacto anni curriculo pedibus insistunt, nulliusque fulti adminiculo hinc inde discursitant, quod postmodum languidè perficiunt: atque ab incepta incedendi consuetudine desistunt.

Properata minus solida.

Prouerbium triuiale in pueros præmaturè agiles.

Alimenta aliquando vitiari ac venenati aliquid contrahere ex bestiolarum insessu incubituq;. Denique humanis corporibus ex diffusis in illa sordibus simile quiddam innasci, nempe mures, sorices, glires, ranas, rubetas, eiusq; rei exemplum.

CAP. XL.

NON solum vitiosi virulentique humores ex corruptis alimentis corporibus innascuntur: sed præter aliquot lumbricorum differentias varij quoque generis animalcula in viscerum latibulis pullulant. Obseruatum est enim nostra memoria disse-

dissecto mulieris cuiusdam corpore, bestiolas exemptas soricibus muribusque non absimiles, quas natura ex sordido aliquo excremento, quo alimenta erant imbuta, produxisse videtur. Calor siquidem natiuus in materiam illam elaborandā occupatus, non aliam speciem, quàm pro subiectæ materiæ ratione effingere potest, itaque insita vis naturæ sui generis animalculum efformat, ac molitur: humida illa substantia opifici obsequente ac sequaci. Compertum est enim animalcula domestica, catellos, feles, mures, sorices, qui nobis glires dicuntur, atque id ranarum genus, quod Bufones vocant, & rubetas, quum passim oberrant, cellasque promptuarias depopulantur, aliquando excremento seminali commaculasse esculenta, quæ quū homines à sordibus nō abluant, vel fructibus arbuteis putamina, membranasque ambientes non adimant, ex illa vligine, quæ cibarijs incumbit, dapesque polluit, ac fœdauit, tale quiddam progeneratur. Quod si ex putredine limaces, cochleæ, mures: ex fimo bubulo scarabei, fuci, vespæ: ex aereo madore, humoreque rossido erucæ, papiliones, formicæ, locustæ, cicadæ progerminant: cui absurdum videri poterit, in corporibus hominum ex simili causa tale quiddam generari? præsertim quum efficacior hic ratio subsit, quæ huic rei causam præbet ac seminarium. Illa siquidem iam memorata ex putrilagine, non semine licet illi facultate & viribus respondeat, cognataque sit atque affinis, pullulascunt. Ista verò, quæ in humani corporis latebris animantur, ex vitali humore, viuoque animante profluxerunt. Non itaque alienum à ratione, aut anile videri debet hoc, quod tractamus; paradoxum, quum tam multa conspiciamus αὐτόματα, hoc est, sponte, nulloque animantis congressu ac

Animalculorum in corporibus origo.

Bestiolæ ex sordibus generatæ.

Animalia sponte nulloque semine nata.

Solis Lunæqúe vis & natura in constituendis excitandisqúe tempestatibus. Quid denique auræ, aerisqúe mutatio in corporibus, animisq; hominum ac spiritibus efficiat. Obiter vnde Oceani fluxus, refluxusq; ac reciprocatio, quæ diei naturalis spatio bis conficitur.

CAP. XLI.

Solis et lunæ effectus in inferiora.

CERTA minimeque ambigua serenitatis, vel pluuiæ, ventorumque signa exhibent Solis Lunæque radij, qui varios subinde colores sibi asciscũt, vel ex situ loci, cœlique ambitu, quem permeare solent, vel ex obiecti natura, vel re quapiam illis offusa: quos si accuratè obseruarent, qui imperitæ rudique plebi atque aniculis prognostica obtrudunt, non ita hallucinari illos ac cæcutire contingeret, nec credulam turbam vana spe ludificari. Ex his enim indubitanter prænunciari possunt imminentes tempestates, ac turbines, & quis futurus sit cœli status, ex quo vel vberem rerum copiam, & prouentum, vel penuriam consequimur, multaque alia, quæ eleganti carmine complexus est Virgilius: qui quum fuerit in rerum cognitione versatissimus, omniaque naturæ opera exactè sit persequutus: animos quoque hominum aliqua ex parte illorum viribus effectibusque subijcit. Siquidem pro temporis ratione, pro occasu siderum, pro aeris ambientis qualitate, ac quadripartita anni vicissitudine homines aliter afficiuntur, alioque modo constituti sunt. Sic cœlo nubilo, auraque densa ac caliginosa tetrici homines existunt, ac subtristes, somnoque dediti sereno verò cœli statu, vernisque mensibus, quum omnia frondescunt, alacres sunt atque erecti, rebusque iocosis intenti. Discutit enim

Virgilij laus ob rerum cognitionem.

Status cœli animos immutat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

enim humorum fuliginem crassosque spiritus, qui mentes nostras obnubilant, aëris amœnitas, spiritusq; exhilarat,atq; animo lætitiam inserit. Quod venusto hoc carmine expressit Virgilius.

Verum vbi tempestas,& cœli mobilis humor
Mutauêre vias,& Iupiter humidus Austris
Densat, erant quæ rara modo & quæ tarda relaxat.
Vertuntur species animorum, & pectore motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt,hinc ille auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui.

Lib.1.Georg.

Exiliũt enim paulò antè cohibiti spiritus aura placida ac suaui spiranteque Fauonio recreantur. Vt enim fumi ac vapores reseratis ædibus, ostijsque patefactis, immisso vndique aere, atque externis flatibus dissipari solent, omnesque porticus ac vestibula situ pedoreque obducta perspirari: Ita in corporib⁹ humanis omnes graues halitus, & si qua corpori mephitis inhæret,aut mœror animi,discuti contingit atque euentilari. Itaque non internæ modò causæ, insitique humores ad sanitatem vel morbum sunt adiumento, sed externi quoque siderum concursus,atque aëris aureque constitutio, ac ventorum qualitas, varias subitasque mutationes hominum corporibus inserunt, quod singulis momentis in se quisque experiri potest. Quis est enim vt animorum affectus prætercam, qui imminente tempestate aliqua, aerisque intemperie, triduo etiam antequam ingruat, puncturas in membris nõ percipiat, ac dolores pulsatiles,neruorum contractiones,palpitationes,affectusque alios dolorificos non persentiscat? Claui siquidem, calli, verrucæ,cicatrices,glãdulæ,nodi,deniq; si quid luxatum,ruptum,fractũ,cõuulsum,solutumq; fuerit in aliqua corporis parte, omnia futurã tempestatẽ

Simile ab ædibus situosis.

Corpus aëris constitutioni obnoxium.

præſagiunt, quod non ſine acerbiſſimo cruciatu iis potiſſimè vſuuenire ſolet, qui aliquid latentis occultiorisque morbi ex ſcortorum contagio contraxerunt. Hi enim vbi venti rigidi ſpirare incipiunt, doloribus promptius infeſtantur. Intenduntur enim nerui, ac rigeſcunt muſculi, agitatisque vitioſis humoribus, qui membris infixi ſunt, acerrimè cruciantur. Subeſt enim illis partibus intemperies quædam tempeſtati externæ cognata ac familiaris, quæ carnificinam quãdam intimo membrorum receſſu exercet. Qui verò inculpato ſunt corporis habitu, firmaq; valetudine ac ſtabili, nihil incommodi, nullosque affectus ſentiunt. Vt enim ſutiles quaſſæque naues ac rimoſæ, cuius tempeſtati ſuccumbunt, ita morboſa corpora, quique vacillanti ſunt ac dubia valetudine, omnibus expoſiti ſunt iniurijs, omnibusque obnoxij incommodis. Siquidem oborta vel leuiſſima aeris intemperie, dolores illis intenſos inferri contingit, aut vbi Sol ac Luna inferioribus aliquã mutationem inducunt. Hæc enim ſidera præ cæteris vires ſuas non in humana modò corpora, ſed in terrena quęque exerunt, quorum vis tanta eſt, adeoque ſe in immenſum porrigit, vt quæcunque cœli ambitu continentur, ſuum ordinem, ornatumque ac decus ex ijs capeſſant ac conſequantur, omnisque rerum ſeries, atque anni tempora horum arbitrio decurrant. Et quãquam ſuperiorum aſtrorum potentia non ſit inefficax, Solis tamen beneficio maxima quæque perficiuntur. Is enim hunc orbem præcipuè exornat, omniaque concinnè diſponit ac moderatur. Huius opera propagantur ſata, ac fruges matureſcunt, cunctaque incremẽta ac progreſſus ſuſcipiunt.

Valetudinarij auræ mutationẽ percipiunt.

A nauibus quaſſatis ſimile.

Solis & Lunæ vis in res inferiores.

Georg. 1. *Atque in ſe ſua per veſtigia voluitur annus.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Magna ſanè & Lunæ opera in rerum natura apparent: verùm Solis effectibus poſteriora. Solis enim beneficio illa fruitur, lucemque ab illo ſortitur, ſic vt tanta illius pars illuſtretur, quantā Sol ſuo ſplendore irradiat, deficit autem, lucisque expers redditur, vbi terræ interuentu lux illi intercipitur. Tunc autem potiſſimè in terrena vires ſuás explicat, cùm vel Soli ex aduerſo oppoſita impletur, atque orbiculata efficitur, vel vbi primum illi coniungitur. His enim dierum ſpatijs augeſcunt ſegetes, conchilia turgeſcunt, venæ ſanguine, oſſaque medullis implentur. Quò fit, vt concubitus ijs temporibus minus officiat. Et quoniam omnia humore imbuit, fit vt carnes radijs illius expoſitæ tabeſcant, atq; homines ſomno vinoque ſopiti, pallorem capitisq; grauedinē contrahant, ac morbo comitiali afficiantur, relaxat enim neruos, ac cerebrum plus ſatis humectat, mentique vi algifica ſtuporem infert. Oceani quoque æſtus excitare, cauſamque reciprocandi illi præbere, non eſt quod quis ambigat. Siquidem cùm perſpicimus ſilenti atque obſcura Luna, eaque vel medio orbe diſſecta, vel in cornua falcata, ſiue augeſcat, aut minuatur, nullos propemodum fieri aquarum concurſus, nec in vllam altitudinem attolli Oceanum, quæcunque etiam littora alluit: Rurſum vbi cū Sole congreditur, atq; innouari incipit, aut in orbē circunducta plena conſpicitur, maximos excitari æſtus, fluctusque attolli in immenſum: quis aliò, quàm in Lunę motum fluxum refluxumque Oceani referat? Vt enim magnes ferrum allicit: Sic ſidus hoc terræ proximum, mare attrahit, concitatque. Nam cùm Luna oritur, Oceanus circa illas plagas deuoluitur, nempe Orientales, parteſque Occidentales deſerit: quando verò ad occaſum vergit, in illis partibus crebreſcunt fluctus: in ijs verò, quæ ad or-

Oppoſitio plenilunium, coniunctio nouilunium facit.

Aeſtus Oceani cauſa.

Luna mare concitat.

Simile à Magnetis vi.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tum ſpectant, demuteſcunt, idque affluentius vel parcius pro incremento defectuque lucis, quam lunares radij exhibent. Quod ſi cui libeat in Oceano Gallico noſtroque mari, quod ſe ad Septentrionem porrigit, locorum tractus ac ſpatia oraſq; regionum metiri, & quos æſtus littora perferant obſeruare, luce clarius perſpicit omnia Lunæ motu aſpectuque perfici. Vt enim hoc ſidus exoriens diuerſas plagas ac climata colluſtrat, curſumque ſuum per cœli meatus proſequitur, eò æſtum fluxumque edirecto deferri contingit, quò radios dirigit, & quas terræ partes ac littora ex aduerſo ſibi oppoſitas reſpectat. Vt enim Sol ex humenti gramine humorem elicit, multamque aquæ vim ex mari, ſtagnis, paludibusque abſorbet, vnde pluuiarum origo exiſtit: Vt denique multæ herbæ, quæ hinc Helitropia dicuntur, Solis vi ac calore, qui humorem allicit, circumaguntur, eiuſq; iter ab ortu in occaſum expanſis patuliſq; floſculis comitãtur: Ita Lunæ vi Oceanus modo in hoc, modò in illud littus impellitur, eoq; ſe inclinat, atque in illam oram decũbit, quò ſidus feratur. Cuius rei aliquod dabo ſpecimen, ac quorundam locorum, vrbiumque ac littorum, quæ mare alluit, exempla proferam. Principio quò omnia exactè percipi queant, hoc axioma ſeu pronunciatum ſubijciendum putaui: Lunam ſemper auerſis à Sole cornibus, ſi creſcat, ortum ſpectare: ſi decreſcat, occaſum, quæ triduo plerumque in coitu morata demum luceſcit, ac falcata emicat. Singulis verò diebus ab incremento à Sole remotior ad ſeptimum vſque augeſcens, medio orbe diuiſa ſpectatur, eaque pars illuſtratur, quæ Soli in Occidentem delato opponitur, illa opaca, quæ Orienti obuerſa eſt. Semper enim Luna creſcens Solem in Occidentem ſequitur, ſupraque noſtrum horizonta

Simile à ſolis vi attractoria.

Lunæ decurſus.

zonta

zonta conſpicitur. Vbi verò decreſcit, Solem præcedit, illique præuia eſt, ac ſupra horizonta antelucano conſpicitur, ea ſemper parte illuminata, quæ Solem reſpicit: eoque efficitur, vt pars incurua atque in cornua falcata ſemper à Sole auerſa ſit, globoſa verò atque in gibbum ſinuata, aduerſa, ſolique expoſita. Quarto autem & decimo die cùm ex diametro Soli oppoſita eſt, plena perficitur, ipſaque oritur, vbi Sol in Occidentem declinat. Quò fit, vt vndique illuſtretur, ſolisque ſplendorem quaquauerſum recipiat. Decimoſeptimo die cùm Sol oritur, Luna in occidentem depreſſa conſpicitur. Altero & vigeſimo die Sole emerſo Luna medias ferè cœli regiones peruagatur, eaque pars, quæ ad Solem fertur, lucida eſt obſcuratis reliquis. Deinceps cùm ſingulis diebus curſum ſuum proſequitur, octauo & vigeſimo demum die & tertia eius parte, ſeu horis octo, totum ſigniferi circulum abſoluit: atque vt annum Sol, ita Luna menſem conficit immutatione per ſeptimanas illi accedente. Nam vtrumque tempus & poſt primam apparitionem in dimidium orbem accreſcit, & quo inde plenum efficit, atque in rotundum circinatur, ſeptem diebus abſoluitur, qui geminati quatuordecim conſtituunt. Simili modo ſi inde cùm æquali portione diuiſa eſt, ad ſecundam diuiſionem eiuſmodi rationem ſubduxeris, & hos dies reliquosque cùm planè ob oculos Luna declinata eſt, ſeptem inuenies. Quare menſem à Luna immutari perſpicuum eſt, quam vim illa à Solis aſpectu conſequitur, ex ſe nullis facultatibus ac viribus imbuta. Vbi verò cum Sole congreſſum init, aut vndique ex oppoſita face illuſtratur, vehementes mutationes terræ marique inferuntur, argumento, quòd vētos impetuoſos excitet, crebriſq; fluctibus

Menſis à Luna Belgis nomen accipit.

bus

Luna quando tempestates concitat.

bus littora pulset. Obseruatum est autem nostra memoria minimo annorum interuallo iam quartum excreuisse in immensam altitudinem Oceanum, totamque Belgicam dissipatis diuulsisq; aggerum molibus miseranda clade oppressam, idque hibernis mensibus, quibus vis Lunæ in concitãdis fluctibus, ciendisque tempestatibus, quàm æstiuis acrior, sic vt semper aquarum concursus ac redundantia vel in nouilunium, vel plenilunium inciderit, illæque regiones ac climata omnium primo damno oppressa sunt, in quæ aspectus influxusque sideris proximè ferebatur: mox cùm alijs littoribus se obuerteret, illis quoque aquarum violentia atq; inundatio illata est. Hinc Flandri Oceani sæuientis incommoda primùm sentiunt, ac periclitari incipiunt, proximo Mattiaci, qui Zelandiæ insulas occupant, mox Brabanti, ac modò hi, modò illi portus fidæque alioqui ac tutæ nauium stationes vndarum vi premi solent, sideris motu in certos regionum tractus conuerso. Exasperant quoq; maris sæuitiam Cori ac Circij, qui ex solstitiali occasu impetuosissimè in terras decumbunt, marinasque aquas longè lateque in continentem prouehunt, sic tamen vt modò in hanc, modò in illam terræ partem volui fluctus contingat, ac subeunte quaque regione suas vices pro locorum distantia atque interstitio, celerius tardiusque æstum concursumque maris perpeti. Quæ vt cuique exactè innotescant, rem paulò altius repetam. Quo die Luna noua conspicitur, quæ semper Occidenti incumbit, quòd eò Sol inclinet, cuius fulgore splendescere incipit: & quo plena efficitur, eodem æstus excitari diffundique obseruamus, portusque primùm vicinos ad certã altitudinem impleri, ac deinceps versus Orientem ad obuia quæque loca deferri, sic vt subsequentibus diebus hora vna tardius segniusque

Inundatiões ineunte hyeme incrudescunt.

Circius. Noordtwest.

Oriens Occidenti obuertitur.

gniusque Oceanus moueri incipiat, quòd sidus indies ab illo fiat remotius, ac versus meridiem, ortumque elatum à Sole longius recedat. Verbi gratia, Portum Ictium siue Caletum, tum Slusas, quæ vrbecula est in Flandriæ confinibus sita, Brugis contermina, noua plenaque Luna summo æstu implet hora plus minus vndecima, ea parte illustrata, quæ in Austrum reflexa est, Arnemudæ ac Metelliburgi tractus hora secunda seu noctis, seu diei, Zirizeæ hora tertia, Luna in occasum brumalem seu hybernum conuersa, à quo Africus flat, & Sol Capricornum subit, Bergis sesquihora aut duabus serius, Antuerpiæ ac Dordraci Luna inclinata in Aequinoctialem occidentem, à quo Fauonij seu Zephyri spirant hora propemodum sexta, Mechliniæ octaua, si tamen vt modò tardiùs, modò properantius mare influat, aere vel tranquillo, vel vẽtis incitato. Et cùm sex horarum spatio versus occasum fertur, totidem horis refluit & subsidit, vsq; dum sidus nostrum conspectum egressum ijs oriatur, qui aduersum nos vrgent vestigia: tunc siquidem denuo exæstuat. Cùm verò Luna mediæ noctis lineam attigerit, indeq; ad nostrum hemisphærium deuenerit, rursus in se fluctus residunt. Itaq; obseruandi locorum situs, & ad quã cœli plagam spectent, metiendique regionum tractus, atque ijs, assurgentis labentisque sideris cursus accommodãdus, hac enim ratione procliue admodum erit, cuique regioni fluxum refluxumq; assignare. Cæterùm ne quis cornua spectanda sibi persuadeat, cum ab illa parte nullos affectus obtineat, sed gibbam deuexamque, quam Sol illustrat, ea siquidem pars, quæ Soli terræque obuersa est, aquam allicit, illosque portus ac stationes maris affluxu implere satagit, quos è directo splendore suo eradiat. Eò siquidem Oceanus confluit, quò Lunares radij impellunt.

Africus. Zuydtwest.

Aspectus Lunæ portus æstu implet.

pellunt. Interim hęc meminerint, qui nauigio iter aliquò instituunt, cùm Luna oritur, ac se primùm in nostro hemisphærio conspiciendam exhibet, si pars, quæ à Sole illustratur, in ortum radios reflectat, in his terrarum partibus, quæ in ortum vergunt, fluctus in summum excreuisse: rursus si Austro, vel Occidenti se obuertat, illæ partes æstum perferunt, exhaustis exiccatisque Orientis. Itaque si quis ab ortu vel æquinoctiali, vel brumali, à quo Euronotus, & Subsolanus spirant, in occidentales regiones properat, alto mari, summoque æstu in tract⁹ inferiores deuehi tempestiuũ erit. Verbi causa, A Mechlinia, Antuerpia, Dordraco, Bergis, Breda, Buscoducis, Delphis, Gouda, & si quæ loca vlterius sita sint, pleno iã iamq; refluxũ minitanti mari, nauem conscendere expedit. E contrà, si quis ab Occidente versus Austrinos sinus, tractusque Orientales cursum instituit, portu vacuo, æstuque aduentante ac remeantibus fluctibus in altum deferri debet, sic vt pro locorum ratione obseruet Lunæ decursum, & in quas cœli plagas se reflectat, quasque oras ac portuum stationes respectat.

De Lactucæ natura, ac viribus, & quibus illa prosit vel officiat.

CAP XLII.

Quibus retunditur lactucæ frigiditas.

LACTVCA, in acetarijs frequentius assumpta, nisi erucam ac nasturtium, tum quæ Ptarmicę prorsus affinis, Dragon vulgo dicitur, admisceas, oculis officit, ac caliginem infert, incrassat enim densatque spiritus visorios, atque humorem crystallinum turbidum efficit, nisi vino eius vis retundatur. Veteres hanc non initio cœnæ, nec primis mensis inferebant, sed postremò: quod Martialis indicat:

Claude-

Claudere quæ cœnas Lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Quod ipsos non citra rationem factitasse censeo: cùm enim frigidæ humentisque sit naturæ, à cœna assumpta efficacius somnum conciliat, viniq́ue feruorem reprimit, atque ebrietati obsistit inducta cerebro humiditate. Nostra verò ætas salubrius existimat ab eius esu cœnam auspicari. Siquidem cùm ex prolixiori prandio exigua ferè esse soleat ad cibum auiditas, mos inoleuit, vt in ipso statim accubitu fastidienti stomacho lactucis oleo, acetoque conditis appetētia excitetur, quin & illū vsum lactuca præbet, vt ante omnem cibum in venas delata sanguinis feruorem reprimat, atque hepatis, cordisque calidam intemperiem mitiget, adeò, vt immodicus eius vsus Venerem coerceat, ac concumbendi desiderium extinguat, vt cucumeres, pepones, portulaca, caphura. Quamobrē affluentius ijs præscribenda, qui cœlibatui addicti sunt, ac pudicitiam illæsam tueri cupiunt, quò prurire, vrique desinant: ijs verò, qui matrimonij capistris sunt alligati, non prorsus respuendus est eius vsus: cùm cerebrum illorum aliquando ex immoderata Venere cōtingat siccessere. Verùm calorificis herbis retundi debet eius frigiditas, ne semen genitale plus satis diluatur, atque ad progignendos liberos fiat inefficax, parumque idoneum.

Lactucā ante aut post cœnā sumenda.

Lactuca quibus vsui.

De Hippolapatho herba, vulgo Patientia.
CAP. XLIII.

CVM multa sint Rumicis, seu Lapathi genera, duo potissimùm in esum experti solent, Oxalis, vulgo Acedula vel acetosa dicta, quæ in acetarijs appetentiam acuit, ac nauseam discutit, tum à magnitudine Hippolapathō. Est aūt olus culmosum,

Oxalis. Zurckel.

Hippolapathi descriptio.

folijs

folijs amplis,ac prælongis,caule, vbi maturuit, rubicundo, radice flauescenti. Eius esse facultatis hãc herbam experior, vt carnes, atque edulia quæque quamlibet annosa, ac peruetusta hac elixata tenerescant, atque esui reddantur apta. Cùm enim lubricæ sit humentisque naturæ durissimam etiam vel bubulam, vel gallinaceam mollit, ac macerat. Quocirca apud veteres frequens eius vsus erat, ꝙ cibos concoctu faciles præstet,aluumque molliat. Eiusdem cum hac facultatis est Atriplex, & quæ à spinoso semine Spinacia dicitur, Lampsanæ Dioscoridis affinis, quam designasse puto Martialem, cùm inquit:

Vtere lactucis,& mollibus vtere maluis.

Denique Horatium,

--Lecta de pinguißimis, *Epod. lib. od. 3.*
Oliua ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis,& graui
Maluæ salubres corpori.

De saliua hominis effectu.

CAP. XLIIII.

SALIVA ieiuni præsertim hominis nulla cibi potusque qualitate diluta, qua vi polleat, quibusque viribus imbuta sit, varia experimenta cõmonstrant. Nam lichenas, mentagram, impetiginem, variolos, serpigenem, omnisque generis pustulas abstergit. Et si cui parti corporis virulentæ bestiolæ insederint, crabrones, scarabei, bufones, araneæ, tum aliæ pleræque, quæ suo contactu tumores dolorificos, atque inflammationes inferũt, illius confricatione omnes affectus subsidunt ac discutiũtur. Insuper & scorpios interimit, aliasque venenatas bestias conficit, aut saltem insigniter lædit. Insita est enim illi latens quoddam virus ac venenosa qualitas, quam partim à dentium sor-

Saliuæ vis et effectus.

dibus

bus atque vligine, partim ex humoribus vitiosis insequitur. Ad os siquidem ac fauces fumi ex his nanāt, ac sputum aliena qualitate imbuunt, quò ,vt nonnunquam saporem amarum, vel acidum, l subdulcem saliuæ inesse percipiamus, quem-modum & sudori. Atq; hinc est, quòd ieiunis os pensè olidum existat, atque halitus graueolen-obuios quosq; feriant inficiantque. Restagnant im euaporantque è corpore, tanquam ex palude adam limosa vapores tetri atque insuaues, qui m veneni naturam obtineant, saliuæ fontes vi-nt. Est autē liquor hic, qui ori innatat, linguam-e humectat, ac cibum irrigat, nihil aliud, quàm tuitosum quoddam excrementum, quod in ven-culo ex alimentorum succo conceptum, ad cere-um defertur, atque hinc ad linguam faucesque rriuatur. Quò fit, vt quibus stomachus pituita dundat, os quoque saliuosum sit, atque humo-immodico perfundatur: quibus verò præcordia stuant, ac febrili calore torrescunt, lingua omni orsus humore destituta est, atque vt terra nimijs lis ardoribus adusta, finditur. Cùm itaque saliuæ alitas effectusque ex humoribus emergat (ex il-siquidem illam naturæ facultas elicit, vt ignis ex rbis stillatitium liquorem) facilè iniri ratio po-st, quare tam prodigiosa efficiat, rebusque non-llis perniciem adferat. Quod si sani hominis sa-a ad multa percipitur efficax, adeò vt non modò imalcula quædam, sed argentum viuum extin-at, atque mobilitatem illi eripiat: quid de ijs sta-i debet, qui elephantiasi seu lepra, ac morbo Nea-olitano, alijsque contagiosis morbis sunt conta-inati? Equidē noui complures, qui pustulas, at-ue exanthemata contraxerunt, admotis ori cya-his, quibus infectorum saliua adhæserat propter ntorem & venenatum limum, qui dentibus ad-

Sudor & saliua ex humoribus vim sortiuntur.

Saliua quid.

Quibus os siccum vel vdum.

Simile ab herbis distillatis.

Leprosorū saliua noxia.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

hærescit, sic vt ea ratione omnis animalium morsus perniciosus sit, licet nerui aut musculi illęsi sint, ob saliuæ contagionem.

De vsu lactis, de colostro ac cremore, illud Belgæ biest, *hunc* room *indigetant: Tum quæ hæc coagulari in stomacho prohibent.*

CAP. XLV.

Lac quibus vtile.

VSVS lactis non omnibus æquè salubris, siquidem qui frigidiore sunt ventriculo, ijs acescit, ac præcordia flatibus distendit: qui verò calidiore corporis temperamento existunt, ijs aduritur, atque in nidorosos halitus effumat, capitique grauedinem adfert.

Lac calore inspissatur, liquescit frigore.

Et cùm lac eius sit naturæ, vt calore densescat ac spissetur, frigore liquescat: fit vt in æstuanti stomacho promptius coaguletur, quod ipsum nulla re inhibetur efficacius, quàm melle vel zaccaro, salisque momento. Cæterùm cùm plerosque nouerim ex coagulato lacte, eoque in grumos concreto, strangulatos, spirandi meatu, oborto vomitu, intercluso, inconsultè mihi facere videntur lasciuæ aliquot adolescentulæ, procique petulci, qui in pomeridianis symposijs colostris ac cremore, alijsque lactarijs se infarciunt, nec ea vino affatim perfundere verentur maximo valetudinis detrimento.

Vinum & lac cōmixta vitiosa.

Vinum siquidem coalescere facit lac, atque in casei consistentiam conglobari, quò cùm offendatur stomachus, ac repugnantia elaborare ac concoquere nequeat, omnia ad putrediné deuergunt, magnarumque ægritudinum seminaria ministrant.

Lac pisces corrumpit.

Sic pisces ac lac, omniaque acida lacti admixta, vinoque perfusa, scabiem ac lepram conciliant. Omnia enim impromiscuè sic ingesta, computrescunt, ac corruptioni efficiuntur obnoxia.

Colostrum Biest.

Colostris quæ fœtante enixaque boue in delicijs

s habent ganeones, nihil homini nocentius, à
ò vt infantibus etiam triduo à partu lac mater-
um deguſtaſſe perniciofum ſit, ac tãtum non le-
hale. Coit enim ac craſſeſcit in corpore, venasque
ſanguinis riuos obſtruit, quòminus commodè
que inoffensè poſſent alimenta permeare. Lac
item tum ſanguinem concretum diſſoluit cymi-
um, oximel & acetum ſcilliticum, angelica, oſtrũ-
um.

odagrici cur ſalaces, atque in Venerem proni, & quotquot in dorſum decumbunt, duroq́ cubili innituntur.

CAP. XLVI.

QVI articulari morbo obnoxij ſunt, magna ex
arte ſalaces eſſe ſolent, atque impenſius prurire,
artim quòd ex diutina aſſuetudine illi rei aſſue- *Plus nimium*
erint, cuius immoderato vſu is morbus contractus *ſalaces poda-*
t: partim quòd identidem ijs nerui rigeſcant at- *grici.*
ue intendantur, crebroque in dorſum decubitu
umores ad partes genitales confluant. Pari ratio-
e qui frequentius equitant, tum qui nauium ta-
ulatis incumbunt, atque in dorſum proiecti diu-
us cubant, in rem Veneream proni ſunt ac pro-
iues. incaleſcunt enim nerui, qui ad partes gene-
ndo homini deſtinatas porriguntur, ſic vt ex a-
tatione, influxuque humorum lumbos incitari
ontingat, ac tentiginem ſuboriri. Eadem ratio-
e euenit vt ſi quis offendat collidatque pedis
ollicem, confeſtim ex huiuſmodi affectu in-
uen intumeſcat, ac ſcorteum, hoc eſt, rugoſum
lud teſtium inuolucrum condoleſcat conſenſus
tione, atque ob neruorum venarumque imple- *A re fabrili*
am ſeriem. Vt enim ſi quis forcipem aut ferra- *ſimile.*
ientum aliud calenti, ignitoque foco immittat,

non solùm pars igni inserta ignescit, sed etiam ab igne remotior ita plerumque incalescit, vt contrectari nequeat: ita membris edirecto constitutis dolor infertur, affectusque morbidus vicinis partibus communicatur. Sic à ventriculo, intestinis, vtero, splene, hepate caput afficitur, atque ediuerso cerebro læso, aut intemperie aliqua affecto, in subiectas subditasque partes malum deriuatur. Atque hinc est, quod obstetrices, licet huius causam ignorent, explorare soleant, in puerorũ morbis genitale, illique affixos testes, & quorum obseruatione etiam adulti concipere possunt, indubitata vel salutis, vel interitus, denique aduersæ secundæque valetudinis indicia. Si enim testium loculi flaccidi sint ac languescant, eorumque appendix deprimitur, facultates naturales concidisse, omnesque vitales spiritus, qui vitam fulciunt, collapsos esse argumento est: Sin corrugatæ erectæq; sint abditæ illæ partes, ac mentula rigescat, omnia fore salua denũciant. Cæterũ quò euentus exactè præsagio respondeat, obseruandum in qua corporis parte morbus consistat. Si enim in morbis cerebri, & qui supra diaphragma septumque transuersum constituti sunt, propendent, ac flaccescant genitalia, salutare est, vt econtra contracta esse ominosum, intermoritur enim facultas vitalis, ac nerui ad suã originem conuelluntur. Obseruaui autem in multis constante etiam mente, vigenteque ratione ita contractos testes, ac penem virilemque pessulum resilijsse, vt lotium reddituri illius adminiculo essent destituti. In omnibus autem effectibus, qui infernas partes occupant, auspicatum est testes esse corrugatos, pudendumque subrigidum, reualescere enim hæc indicant illas partes, quæ naturalibus facultatibus subseruiunt, atque ad obeundas functiones ac munia denuò accingi, nullæ siquidem corporis partes citius

Partes genitales vel secundæ vel aduersæ valetudinis sunt indices.

Testes flaccidi vel erecti quæ valetudinis argumẽta præbeant.

Cerebri & hepatis effecti præsagium ex testibus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

itius reuiuiscunt, discussoq; morbo vegetas se prę-bent ac erectas, quàm quæ naturæ parens in occul-to constituit. *Genitalia ex morbo primũ reuiuiscunt.*

An exanthemata ac pueriles varioli, quæ vulgò Miselen dicuntur, vino rubro exigi expugnarique possint, denique lacte bubulo, quæ à mulierculis exhiberi solent, cùm huiusmodi pustulæ efflorescant.

CAP. XLVII.

IN morbis, qui in sanguinis ebullitione atque inflammatione consistũt, diaphoretica seu discussoria, exhibenda, quæque humores attenuent, quò cõmodius per corporis meatus ac spiracula queãt expurgari, non est quod quisquam ambigat. Itaq; mirari subest, qua ratione matronæ nostræ, cùm hę pustulæ eruptionem moliuntur, vinum rubicundum exhibeant, quod plerumque astringentis est naturæ, atque humorem cogit ac densat. Quocirca ego decoctum confici iubeo ex Calthæ floribus crocatis, quæ vulgò Calẽdula dicitur, melissophillo, anetho, hysopo, satureia, ficibus, aniso, & fenicu lo, quod cutem relaxat, humorumq; collectionem dissipat. Iniri tamen rationem posse video, qua inoffensè citraq; incommodum præscribi possit, modò tempestiuè id fiat, cùm scilicet omnis humorum impetus ad cutem delatus est, tunc enim eadem ratione propellit, qua illa, quæ comprimendo aluum laxant, vt myrobolani, & radix Pontica, vulgò Rhabarbarũ dicta, quibus manifestè astringens vis aliqua inesse percipitur. Itaque astringendi ratione rubellum fuliginem propellit, atque humores fumidos, qui medijs spatijs inhęrescunt, ad extimam cutem deuehit. Sic experior in nonnullis *Calthæ Goudblomẽ.* *Vinum rubrum an sudorẽ & vrinã moliatur.*

vinum nigrum Hispanicum, quod à tingendo Ti
ctoer nostri vocant, aluum ducere, quod tamẽ d
sentericis exhiberi solet, quo aluum sistat. Id effi
partim quòd ob crassitiem venas subire nequea
partim astringendi primendique facultate, q
ea, quę intestinis inhærent, proluit. Pari ratione r
brum vinum, quod calorificum sit discutiendi
pollet ac sudorem elicit. Lac autem nulla ratio
Lac corrupte læ obnoxiũ. exhibendũ censeo, cùm febricitantibus sit noxiu
prompteque corrumpatur, ac contagia concipia
Experimento enim comprobatum habeo, mori
te aliquo lac liuescere, ac corrumpi, omnesque h
litus pestiferos in illud deferri.

Tonitru, ac fulmine vitiari vinum, eumqúe l quorem, quæ Belgis cereuisia dicitur: & qu bus id prohibeatur, eorumqúe vires rest a rentur.

CAP. XLVIII.

TONITRV & fulmen noxam inferre rei p
nuarię, cellisque vinarijs, nemo non patrum fam
lias luculento suo damno experitur. Siquidem fu
mine vapescit vinum, coloremque rufum asci
ac genuinus illi sapor aboletur calore igneo, ac
Tonitrua & fulmẽ liquores vitiant. penetrabili vrentique. Cereuisia horrendo illo s
nitu, motuque violento ac concussione acore v
tiatur, potuique efficitur inidonea. Et quanqua
ęstiuus calor pręcipua causa sit, vt liquores acescã
fulmen ac tonitru subitam mutationem tamẽ hu
iusmodi rebus inferunt, etiam hibernis mensibu
cùm æstus pedetentim id efficiat. Quod si penor
subterranea sint ac concamerata, fornicibusqu
ac testudine constructa, minus detrimenti pocu
lenta accipiunt, quàm si tabulatis constrata sin

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Celerius enim in hæc penetrat aëris auræque in temperies, ac violentius in dolia, cadosque vinarios decumbit. Quocirca ego istos præmunire soleo antequam tempestas ingruat, superposita vasis ferri lamina cum sale, aut silicibus, fulmen enim cum durissimis conflictatur, in eaque potissimè vim suam exerit. Nam rana & tenera intacta relinquit, quòd per ea transitus pateat, nec illis inhærescat, eoque fieri videmus, vt quercus atque ilex durissimæ celsissimęque arbores fulminis iniuriæ maximæ sint expositæ, cùm Laurus, quæ illi cedit, nec renititur, intacta conspiciatur. Sic experimento potius, quàm ratione comprobatum est, Phocæ, seu vituli marini tegmen ob id opinor, quòd contextu raro sit, minusque solido, fulmine inuictum esse, similiter & Aquilam eiusque exuuias. Cæterùm hoc omniũ scire interest, ac meminisse expedit, vt valetudini consulant: Alimenta fulmine vitiata, noxia esse, ac perniciosa adeò, vt ne canes quidem contacta degustent. Inest enim illi vis pestifera, ex qua spiritus venenatus in contacta diffunditur, eoque fit vt à fulmine adustis teterrimus odor emanet, quod in aristis confricatis percipimus, quæ tactu fulminis robigine vitiata sulphureum odorem naribus offendunt. Atqui cùm indicauimus quid efficiant tempestates hæ naturales, & quid damni rebus inferant: restat vt quibus ea restaurari possint, ac pristino vigori restitui, commonstremus, quod ipsum non facilè effeceris, nisi liquorem in aliud dolium transfundas, quod tamen prius defricari debet, deinde decocto foliorum satureiæ, thimbræ, lauri, iuglandis, myrti cùm hortensis, tum syluestris, quæ Gagel Brabantis dicitur, feniculi, baccarum iuniperi, Orminij, quæ triuiali voce Gallitricum dicitur, vulgò *Scherley*, macerari, exiccatoque dolio recondi, postmodum vbi in v-

Ferrum qua ratione fulmen à liquoribus arceat.

Phoca Zeehondt.

Robigo Brandt vulgò.

ſum depromi continget, colorem odoremq; ac ſaporem exhibebit gratiſſimum. Cereuiſiam quoque vbi à genuino ſapore degenerauit, aut vbi langueſcit, medicatis odoratisque rebus reſtituimus, ac ſaporis gratiam conciliamus, nempe Iricis radice, zinzibere, nuce myriſtica, ſeu moſcata, gariophyllis, lauri baccis, eiusque aridis folijs, Calamo odorato, origano, beta. Cùm enim Braſſica, vulgò Caulis, vini naturam corrumpat, tum beta reſtaurat, quòd nitroſa facultate prædita ſit, qua efficit ne vinum in mellis lentorẽ denſeſcat ac cogatur, quod ipſum & Erucæ ſemen præſtat, ſed non ſine graui valetudinis diſpẽdio, neruos ſiquidem vi cauſtica, atque adurenti afficit, morbosque articulares inducit, vt reſinata quædam vina, atque exoticis quibuſdam rebus condita. Noſtri enim caupones ſulphure cados ſuffiunt, atque aquam marinam melle coctam infundunt, non deſunt, qui lac bubulum illi immiſceant, alij calcem, arenam, tritosque lapides cãdidos ex Bentimargo in has oras aduectos, dolijs inſternunt, adiectos aliquot ſalis manipulis, aut ſex ſeptemúe ouis, quibus omnia vitia vini emendari ſolent, ac ſapor & color in priſtinum vigorem reſtitui, quorum nonnulla tametſi minus noxia ſunt, ſemper tamen factitia natiuis ac genuinis deteriora minusque ſalubria exiſtunt.

Vt vitiati liquores inſtaurentur.

Braßica vinum corrumpit, beta inſtaurat.

Quibus vrna condiri ſoleant.

Tempeſtatis ex marinæ aquæ contactu præſagia, tum quid portendant hiberna tonitrua.

CAP. XLIX.

OBSERVAVI ſæpiùs ſcapha in vlteriora littora deuectus, manu ſalo immerſa, aquas marinas prorſus egelidas ac tepore imbutas, quod ipsũ tempeſtates ante triduũ imminere portendit, ventosque impetuoſos, ac fluctus validos. Cùm enim

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

in alto remotoque mari, vnde ad nos æstus deuehitur, tempestas incubuit, aqua marina concussa atque agitata feruescit, vtque manus complosæ, calore perfunditur, mox ad nos turbines, ac tempestates deuoluuntur, fluctusque in summam altitudinem intumescunt. Sic ineunte vere tempestates austrinæ herbas, & gramina eliciunt concussu & agitatione aeris concalefacta. Similiter siquando hibernis mensibus tonitru ingruat, ac cœlum fulmine corruscat, crebrisque ignibus æthera micat: subsequuturam tempestatem ventosque Typhonicos exorituros, ac sæuissimos in Oceano æstus indicat. Cùm enim præter temporis rationem, contraque naturæ ordinem excitatur aeris illa intemperies, necesse est validam subesse causam, quæ illos turbines commoueat: nunquam enim tale quiddã obseruaui, quin postridie horrendæ tempestates sint exortæ magnaq; aquarum eluuies. Fulmen enim & tonitru æstati familiaria sunt, quemadmodum & ardẽtes febres, quæ si hiberno tempore inuadant ac concitentur, ex vehementi id fieri causa oportet, quam prohibere ac reprimere tẽporis contrarietas non potuit. Quò spectat illud Hippocratis: Minus periculosè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nulli affinis cognatusque existit.

Hiberna tonitrua tempestates præsagiunt.

Libr. 3.

Pueros rebus pulchris affici, ac rugosas deformesq; anus exhorrescere; quocirca cum annosis fœminis in eodem lecto non collocandos, multò minus si pedibus ex aduerso illis sint constituti.

CAP. L.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

NEMO non mortalium rebus pulchris blandisque ducitur, sed præ cæteris tenella ætas atque impuberes, qui cùm viuidi sint ac gesticulosi: ignẽ, faculas, funalia, scintillas, ac flammantia quæque auidè spectant, omniaque verborum lenocinia & quæ animum demulcent, spiritusque erectiores faciunt, captant. Quo fit, vt pueri nulla re melius cõticescant quamlibet implacabiles, quàm cantilenis, aut cùm lucentia quæque oculis admoueas, quod efficit igneus vigor, atque aërea lucidaque substantia, quo fit, vt tenebras exhorrescant, aspectuq; tetra ac torua auersentur. Sic vbi matrona aliqua verrucosa, vel rugosa anus infantes vlnis gestant, gremioq; fouent, ad primum statim intuitum plorabundi resiliunt: at si qua forte elegantiori forma, beneque culta astiterit, eò se inclinant, illamque exporrectis brachijs ambiunt. Quamobrem inconsultè faciunt, qui tetricas aut morosas nutrices conducunt, aut aniculis alendos committunt infantes, quæ mansum in os tenerum inserant. Cùm enim halitu graui ferè sint, ac viroso, hircumque oleant, fit vt quidquid ex huiusmodi corporibus emanat, ad se alliciant, eoque afficiatur, vt colore giluo existant, ac mustelino, multaque vitia ex illarum accubitu contrahant præsertim si in decliuiori spondę parte reclinentur, illisq; ex aduerso sint constituti.

Nemo non afficitur rerũ amœnitate.

Pueri deformes anus fugiunt.

Anicularis halitus pueris noxius.

Qui fiat, vt tenella ætas, prægnãtes, sacrifici, quique solitariã vitam agunt, ac sedentarij sunt, primò omnium morbis popularibus ac peste corripiantur.

CAP. LI.

ILLOS comperio morbis contagiosis, quales autumno, ęstiuisq; mensibus grassari solent, citius

corripi

corripi ac succumbere, qui tenerioris sunt ætatis, atque inualidæ, humidoque corporis habitu existunt. Cuius generis sunt impuberes ac sexus muliebris, tū qui otio somnoq; dediti excrementorū copiam coaceruant. Hi siquidem promptius periculis sunt expositi, morborumq; contagia celerius concipiunt. Vt enim perpolitum tersumque speculū, aut nitida quæq; citissimè denso halitu ac fuligine offuscantur: vt deniq; ignis leuissimas stipulas, atq; arida nutrimenta confestim corripit, cùm solida serius inardescant: Sic tenera corpuscula ingruente primùm populari morbo, vt minus armati, munitique milites in bello, conficiuntur, proximè mulieres gestantes vterum non facilè obsistere atque obluctari possunt, quandoquidem ægrè internum onus ferre sustinent, ac iamiam defecturæ videantur: quò fit, vt inuadente vel leuissimo aliquo morbo, nedum pestis sæuitia labascant. Sacrifici verò & moniales, quoniam otio, somnoque dediti sunt, nec vlla exercitia, laboresque subeāt, ægrè aduersus hos morbos subsistunt. Baiuli autem & vectores, cæterique plebei, ac vulgus promiscuum, quòd in omni vitæ victusq; ratione delinquant, ac sordidè viuant, ab huiusmodi quoq; morbis non sunt immunes, tametsi eorum nonnulli ob indurata laboribus corpora serius ijs malis tententur. Cæterùm cùm pueri in acutis morbis insultum non perferant, tum in mitioribus, aut vbi lēta egritudine cōtabescunt, nō minus diu, quàm adulti cum morbis luctantur, infantes siquidem ea habent potestate, quæ prouectiores actu. Insita est enim huic ætati vis quędam, vitaq; ac vigor, quæ in multos annos sunt propaganda. Hinc Augustinus: Pueri, inquit, habent perfectionis modum, ita vt cum illa & concipiantur ac nascantur, verùm in ratione ac potestate, non in mole.

Qui morbis contagiosis primùm succumbunt.

Simile à speculo sumptū.

Simile à militibus non munitis armis.

De Ciuitate Dei cap. 14.

Omnia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Omnia enim membra inſunt ſemini, quæ ſenſim emergunt, ac decus iuſtamque longitudinem conſequuntur. Ita ætatis decurſu exerit ſe, atque elucet vis rationis, ceteraq; naturæ munia perfici incipiunt. Hinc noſtrates dictitare ſolent, vbi impuberes laudant, ac ſpe lactant. Subeſt huic puero virile robur *Daer ſteckt een man in.*

Varia naturæ documenta, rerumq; diuerſarũ nõ inconcinna congeries, quæ cùm grata breuitate tractare inſtitui, vno velut faſce complecti viſum eſt.

CAP. LII.

LIQVOR ſtillaticius, quem ex herbis virentibus elicimus, nunquam putreſcit, quòd excocta ſit omnis terrena concretio, illiq; inſit aerea quędam ſubſtantia, quò fit, vt nullã decoctionem perferat. Si enim igni admota ferueſcat, omni ſua vi & facultate deſtituitur. Siquidem cũ pura ſit & defecata, non habet, quod adimi illi poſſit, eoq; fit, vt citius putreſcat, ac mucore obducatur, quã putealis decocta. Sic Cereuiſia cocta ex puteali, ſtagnãteq; aqua licet turbida ſit & inquinata, ſapior eſt, minusque aceſcit, quàm ex cœleſti & clara confecta. Turbulenta ſiquidem, ſi quid habet vitij, excoquitur ac melioreſcit. Memorabile eſt, quod Hermolaus Barbarus ait: Aquam ſepties putrefactã, purgatamque non putreſcere amplius. Quoniam, vt opinor, exinanita eſt atque exempta terreſtris omnis ſubſtantia, prorſusq; defecata ab omnib⁹ ſordibus, quæ illi putredinis cauſa exſtitit. Sic obſeruaui Zythi hoc genus, quod plebes *topenbier* vocãt, certo anni tempore aceſcere, ac poſtliminio priſtino vigori reſtitui, quod ipſum in vino exotico euenit

In Corrol. Dioſcor.

Baſtardo

Bastardo & Nigro Hispanico, qđ mātilia, manusq; inficit, ac lintea quæq; saturato rubore imbuit, vt Cerasa Actiana, quæ vulgo *Morellen* appellantur.

DVO sunt liquores humanis corporibus non minus grati, quàm salubres, intus Vini, foris Olei: quorum vsus si moderatus sit, inculpata valetudine homines efficit, tum cruda viridique senecta. Vt autem ocreæ duriores ac coria, quæ rigescunt, situque sunt obducta oleo macerata, mollescunt: ita corpora hominum, ac potissimè senum vino perfusa, mitiora fiunt, minusque rigida ac tetrica. Olea verò atque vnctiones quanquam apud plerasque gentes propemodum in dissuetudinem venerint, eorumque vsus exoleuit, cùm senum, tùm iuuenum corporibus salubriter adhibentur, his enim ea densa præstamus, ne externo ventorū impulsu feriantur ac succumbant, vel laxa efficimus, ne interna humorum fuligine strāgulentur. Quin & cutis oleo imbuta venena respuit, adeò si quis cutem admotis cauterijs erodente medicamento exulcerare pergat, illamq; oleo perungat, frustrabitur, operamque luserit, non enim adhærescunt, quæ applicantur nec penetrāt. Intus quoq; assumptum virus acrimoniam retundit atque hebetat, venasque subire prohibet, ac confestim vomitu id exturbat. Oleum vino vel alterius generis liquore superinfusum præseruat, ne vel vapescat, vel corrumpatur. Siquidem aerem arcet, omnesq; halitus excludit, quæ putredinem inferre possint.

Vinum. Oleum.

Simile ab inuncto corio.

Oleum venena retundit.

Oleū cuiuis liquori superinfusum putredinem arcet.

SVCCINVM festucas atque arida quæque allicit: at oleo oblita intacta relinquit, qua ratione Ocimum quoque, vulgo bassilicon, repellit. Sic magnes alio perunctus ferrum respuit, quòd pingue quiddam allio insit, quo vis eius retunditur, ac minus adhærescit.

Ambra.

CVCVMERES & cucurbitæ cum humore turge-

Cucumeres aquam appetunt, oleum respuunt.

turgescant, coq; alantur, oleum ita auersantur ac diffugiunt, vt illi admotæ resiliant, ac sese contrahant. Omnes enim stirpes oleo affuso putrescunt.

Vitis vt fœcunda efficiatur.

VITIS si sterilescat, ac præter pampinos, stolonesque ac sarmenta nihil proferat, lotio acri ac vetusto perfusa, fœcunda efficitur, cùm enim redundantiori humore strangulètur, excitato calore absumptaque excrementicia humiditate in speciosos vberesque fructus protuberat, quod ipsum etiam fit fece vini radici affusa. Malè autem nostrates vitis fœcunditati consulunt, qui scrobe facta fuliginem ex fumario derasam circa radicem obruunt: tametsi enim aliquid pinguedinis illi inesse videatur, feruida tamen vrentique virtute perniciem vineæ affert, eamque arescere facit, vi corrodenti.

Fuligo satis noxia.

Gallitricum Scherley.

ORMINVM Centrum galli officinis dicitur, cuius semen festucas, ac puluisculos, aliaq; oculis infesta, quæ foris incidunt, eximit vi attractoria. Siquidem illud oculo admotum per ambitum illius quaquauersum voluitur, assumptoque humore, ac discussa caligine, turgidum egreditur, ac velut tenui membrana obductum. Ipsa verò herba contrita aculeos spinasque extrahit, ac morantes difficilesque partes accelerat: Vino iniecta mētem exhilarat, animique nebulas discutit, ac Venerem stimulat, liberalius tamen assumpta odoris grauitate caput tentat: Scabras rugosasque manus molliculas præstant ac leniunt Altheæ maluæque decoctum: illis autem efficacius feni Græci, liniq; semen, quod miti est oleagine imbutum. Conficiuntur autem apud nos contuso lini semine, expressoque oleo fraces, formaque quadrangulari liba quædam saginando pecori accommoda, quorum si fragmētum aqua cœlesti maceres, manusq; illa

Vt manus læuore perpoliantur.

illa abluas, pruriginosæ cutis vitia emendari percipies, membraque nitida ac perpolita effici. Frontem quoq; atque vbera flaccida, rugisq; deformata expolit lini fex aut amurca, addito gummi Arabici ac tragacanthæ, mastichesque momento, ac Caphuræ perpusillo, quod oculis quoque rubicundis, ac palpebris lippitudine arida vitiatis, atque hiantibus decorem, aspectusque venustatem conciliat. *Vt frons & vbera rugis deformata nitescant.*

VISVM est nõnullis prodigijs quiddam simile ægrotos membris esse calidissimis totoque corpore vri, nec tamen vlla siti premi: cùm id eueniat eò, quòd calor se diffundat, nec cordi vllique parti principi inhæreſcat. Quò fit, vt erumpẽte sudore, cordeq; perspirato, ac discusso calore fumido, qui interna viscera occupabat, siticulosi esse desinant: contrà, quibus calor in extimam cutem non erũpit, sed intus delitescit, intoleranda siti cruciãtur, etiamsi foris nulla se caloris indicia proferant, quę febres omnium perniciosissimæ. *Cur quidam fabricantes non sitiant.*

ALBVMEN oui conquassatum, calcique viuæ admixtum, vitri fragmenta ferruminat, ac testacea quæque ita glutinat, vt dissolui nequeant propter lentorem ac tenãcitatem glutinosam. Cũ enim calx cuiuis liquori admixta in lapidem indurescat, tum maximè albo oui confusa, quod mucosum est viscoque assimile. *Ferruminare. Souderen.*

QVI hortorum cultui deditus est, atque vberẽ ex singulis stirpibus prouentũ consequi volet, obseruare eũ decet, quę inter se cõsentiant, quęq; discordent. Siquidẽ herba altera alterius incremento officit. Sic vitis si in brassicæ confinio consita sit, vel languescit, vel emoritur. Cùm enim vitis succulenta sit, ac brassica humoris præauida, omnem succum allicit, ac deprædatur. Laurus quoq; & hedera viti noxia est, eamque exarescere facit vi calori. *Herbæ aliæ alijs aduersantur.* *Laurus viti inimica.*

calorifica atq; exiccante, quod Pseudonardus, quę Lauandula dicitur, pluribus herbis infert intensi caloris ratione, vt Raphanus ob acrimoniam, qua vicina quæque deurit, quo fit, vt temulentiæ aduersetur, quòd vini vim redundat.

Raphanus temulētiæ obsistit.

Allia rosæ odoratiores euadunt.

ALLIA prope rosas consita illas odoratiores præstant, quia alliorum acrimonia ac caliditas insitas illis vires excitat atque elicit: quæ enim ex frigiditate languescunt, calore acuuntur.

Oleæ natura.

OLEA medicina est Ciceri, arcet enim abigitque erucas, quæ illud erodunt ac depopulantur, idque odoris grauitate, qua fit, vt bestiolæ illi non innascantur. Cùm autem olea amaritudine imbuta sit, brassicam herbasque alias pręhumidas marcescere facit: quod ipsum & Origanum efficit, Ruta & Ciclaminus facultate calida atque exiccante. Scio equidem multa huius generis perfici occulta insitaque vi ac totius substantiæ proprietate, sic vt non semper ratio iniri, aut effectus causa explicari possit, iuuat tamē, ac voluptati est Philiatro ac rerum naturalium industria, sagacique inuestigatori probabiles rationes cōminisci: quas si prorsus non assequitur, non tamen rebus manifestis fidē derogat, nec affectus calumniatur, sed naturam eiusq; opificem admiratione prosequitur. Innumera aūt sunt, quorum probabilis ratio reddi potest. Verbi causa, Portulaca dentium stupori medetur, qui ex acerbis acidisque contractus est, quoniam glutinosa est, ac lētore prædita, quo ab austeris affectos dentes, & quibus deuinciuntur, neruos lenit, suaq; viscosa humiditate incommodum sarcit. Caliditatis aūt atq; astringendi ratione idipsū facit salis confricatio, aut si paululum casei ouilli viribus dentibus conteratur. Exiccat enim, dentesque stupidos stabiles facit, atque ex frigido humidoque aut acido humore labantes fulcit.

Ratio multarum rerū inexplicabilis.

Portulaca dentiū stupori medetur.

HIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

HIS, qui obesæ naris sunt, & quibus olfactus vel vitiatus, vel abolitus est, efficacissimè hunc restaurat Melanthij semen, quod Gith apud Esaiam vertit Hieronymus, Abrotanum, ruta, & quotquot acris vibrantisque sint odoris. Dilatant enim meatum, humoresque atque alienos vapores resoluunt ac discutiunt. Nihil autem, etiam in senibus expertus sum magis præsentaneum, quàm Mentham identidē naribus admouere, cuius fragrantiā manifestè percipiunt, quibus etiam is sensus ad tetterrima quæque occalluit, omnisque odorandi facultas adempta est. Raphanus, quæ Antonomaticè Radicula dicitur, primis mensis inferri debet. Sic enim edendi auiditatem incitat, ac stomacho minus officit. Quocirca culpādi nostrates, qui peracta propemodum cœna aut prandio illam esitāt. Sic enim melius perfici concoctionem sibi persuadent, cùm ventriculo infesta sit, nisi aqua saleque conspersa cibo præmittatur, alioqui graues halitus, ructusq; nidorosos ac subolidos excitat: quod si ex ea dissectam particulā vino immergas, confestim fœtorem contrahit ac graueolentiam.

Olfactus vt restituatur.

Mentha olfactum restituit.

Radys.

FERRO rubiginem euestigiò adimit, illique splendorem conciliat oleum Tartari, quod ipsum etiam lentigines emaculat in facie, omnesque pustulas fœdas, quæ frontem mentumque deformāt, abolet vi absterforia.

Tartarus, Vuynsteen.

CAPHVRA aquæ cœlesti commixta, illam à putredine tuetur ac præseruat odoris fragrantia: similiter & myrrha, atq; Agalochum, vulgò lignū aloes.

SVCCVS quoque Cyrenaicus, qui vulgò Benzoi vocatur, Styrax calamites in arcenda à rebus putrilagine, efficacissima sunt. Omnes siquidem vitiatos halitus, auramque pestiferam abigunt, atque ambientem aërem, qui ferè putredinis caussa

Caphuræ vis putredinem à liquoribus arcet.

 existit,

existit, puriorem reddũt, effluxu grato, ac suaui, qui ex calida siccaque qualitate emanat.

Thitimalli vires.

THITIMALLI, cuius septem numerantur differentiæ, succus lacteus verrucas delet vi aduren-ti & caustica. Siquidem ob intensam caliditatem, ac vim penetrãtem, radicem arescere facit, quo fa-cto mox vt scabra quædam crusta decidunt. Pari ratione Hermodactylus, ac Sauina in puluerem re-dacta, atque oximeliti scylliticæ, vel succo Ca-lendulæ commista, clauos collosque abolent etiam in partibus pudendis, cùm à fœdo concubitu con-tracti sunt.

Verrucæ vt aboleantur & claui.

Vinum quò minus vapescat.

AESTIVIS mensibus ne vinum in congijs citò vapescat, aut calore perfundatur, sed inter pro-pinandum frigescat, in labro aqua gelida oppleto collocentur vrcei, aut capaciora pocula, deinde Sal nitrum, vulgò *Salpeeter* insternatur. tanta frigidita-te vinum imbui continget, vt eam vix dentes tole-rent. Huius autem qualitas illum in bombardis strepitum efficit, nullo autem sonitu, nec tam va-lidè explodi glandem continget, si is eximatur.

Nitrũ liquori frigiditatem inducit.

Quomodo vi-nũ diluendũ.

SIQVIS dilutius bibere instituit, ac consul-tum existimat vinum plus satis meracum infusa a-qua mitigandum, non id inter edendum moliri debet, sed sesquihora antequam sit accubiturus. Sic enim coalescunt inter se liquores, nec repu-gnanti qualitate concoctioni resistunt. Vulgari si-quidem more diluta, tentant caput, ac rugitus fla-tusque excitant. Acerba quoque vina ac subau-stera dulcibus non commiscenda, nec rubrum can-dido. Negotium enim facessunt ventriculo di-uersarum qualitatum alimenta, cùm aliud prope-rantius, aliud tardius in halitum corporis rapia-tur. Quapropter hunc delectum habendum sua-deo, vt in prandio album assumatur, in cœna verò rubrum. Album siquidem promptè dilabitur, ac

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

renas meatusque vrinarios peruios efficit, ac dilatat: rubrum verò modo generosum sit, plus alit, sed adstrictionis est particeps. Quod si in eadem mensa vtrumque propinetur, semper album rubro prę mittatur. Cùm autem diluendi vini rationem non penitùs negligendam censeam, tum illud Plutarchi mihi semper arrisit: Vinum in tempore modicè bibendum potius, quàm aqua diluendum: deperit enim infusa aqua. *Plutarchi sententia de vino diluendo.*

CASTANEAS si quis volet conseruare intactas, nuces basilicas ex iuglande collectas inspergat. Omnem siquidem vliginem atque humorem excrementicium, qui cariosas eas efficit, atque euanidas absorbent, situque obduci prohibent. Est enim eius naturæ nux regia, vt exiccet, humoremque depascat, vnde salubriter tonsillis, vuluæ, omnibusque gutturis vitijs adhibetur, in quem vsum Diacaryon, hoc est, ex nucibus antidotum conficitur, quod omnes à capite fluxiones sistit ac reprimit. Et quoniam venenis resistunt, ac venenati aeris contagia discutiunt: compositio diatesseron, quod ex quatuor rebus conflata sit, a veteribus excogitata est, quæ recipit: Nuces binas ac totidem ficus, folia rutæ viginti, aliquot salis grana, quæ cō-trita si quis ieiunus sumpserit, eo die à venenis, morbisque contagiosis futurus est immunis. *Castaneæ quî seruentur.* *Dianucum.* *Antidoton contra pestē.*

CAEPE præter omnium stirpium naturam decrescente Luna augescit, atque incrementa sumit: crescente minuitur. Id eò fit, quòd Luna immodico illam humore strangulet. Cùm enim natura succulentum sit, vt omnia bulbacea, ac natiuo succo abundè perfusum, Luna crescens humorem quidem illi adauget, sed calorem imminuit, qui potissima causa est, vt incremēta stirpes capessant. Eadem ratione enormiter pingues & obesi steriles sunt, nec progenerant, quòd calore destituti sunt, *Cæpe naturæ ab alijs stirpib⁹ diuersa.* *Pingues steriles.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

qui excrementum seminale fœcundum efficit ac prolificum. Atque hinc est, quòd Cępe, aloen, acetabulum, croci radicem, scillam, porrum, compluraq; alia natiuo succo turgida in carnario laquearibus affixa progerminare perspicimus: cùm enim succo affatim imbuta sint, calore tātùm opus habent, vt prosileant, ac se proferant.

Famelici ingruente febris. FEBRES quæ homines edaces efficiunt, diuturnę esse solent, itaque mihi semper visum est melius siticulosos esse febricantes, quàm famescere. Illis enim cùm ex flaua bili febris accendatur, affusa humoris copia, sudoreq; exiccato facilè mitescunt: Istis qui ad cibum auidi sunt, ex humore melancholico, atque acida salsaque pituita febris excitatur, quibus humoribus cùm ventriculus perfusus est, præter rationem edendi cupiditate ducuntur: quò fit, vt ita affecti morbum alant, fomitemque ministrent ac diutius cum febri conflictentur. Cùm autem tres sint pituitæ species, vt Galenus testatur, *De plenit.* Dulcis, Acida, & Salsa. Prima somnolentos efficit, altera famelicos, tertia sitibūdos: horum omnium maximè diuturnos morbos parit, quæ edaces homines efficit. Quocirca si illos celerius terminari velis, in morbi insultu cibum subducito.

Vinum quomodo ab acore vindicetur. VINVM ex ambientis aeris qualitate acescere, æstiui menses nobis commonstrant. Quocirca in specus subterraneos, penitissimaque loca recondi debet, atque accuratè obturari. Quod si ea commoditas desit, lardi carnisque suillæ salitæ sesquilibram aut pro dolij amplitudine maiorem lino obuolutam dolio immittas, sic vt dum vinum depromis, semper id desilire patiaris ad fundū, vsque dum vas exhaustum sit: vinum nec degenerabit, nec vapescet. Omnia enim, quæ illi vitij aliquid essent allatura, in suillam incumbunt, interim arctissimè occludi dolij orificium debet, ne quid aeris subeat, ac saccu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

facculo vel fale oppleto, vel humenti fabulo muniri. Sic enim nec vapefcet vinum, nec acorem contrahet.

VT autem vinum fubacidum, aut acetum vini naturã adfcifcat, porri femine effeceris, aut iniectis pampinis, ac capreolis vitis.

VINVM corruptum ac glutinofum lacte bubulo modicè falito reftauratur: funt qui calce, fulphure, & alumine id moliuntur, quæ ne homini infefta fint, ac noxam inferant, Iridis radicem & grana Iuniperi commifcenda fuadeo. *Vinum glutinofum vt inftauretur.*

QVO vinum palato arrideat, acceptumque fit, atque odore coloreque gratum: Malum medicum, feu pomum citrium gariophyllis vndique ftipatũ cado inferas, ita vt vinum attingat, eoque innatet: nam ex madore computrefceret, nullum nec vapidum, nec mucidum faporem contrahet, fed palato erit gratiffimum.

RVTA herba cùm multis morbis accommodari poffit, multæq; illam dotes commendent: tum illud admirandam eius vim declarat, quòd muftela bafilifcum præfentiffimi veneni ferpentem rutæ demorfu præmunita conficiat. Ex quo conijci poteft, quãta vi polleat contra venena, ac morborum contagia. *Ruta venenis obfiftit.* *Muftela Bafilifco hoftis.*

MEDICI apud Italos homines facinorofos, qui morti addicti funt, certo anni tẽpore à præfectis impetrant in diffectiõis vfum, & quò rei medicæ ftudiofi in re Anatomica exerceri poffint. Itaq; ne vllos humores diffipari cõtingat, aut craffiores fpiritus euanefcere, omniaq; fe apertè proferant, Opij, hoc eft, fucci nigri papaueris binas ternáfue drachmas ex vino meraciffimo mortem commeritis exhibent, qua potione haufta primum exhilarefcere incipiunt, velut rifu Sardonio perfufi, mox in fomnum, foporemq; refoluti, morte fopiuntur, *Itali quomodo Anatomiã perficiant.* *Opij vis.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tanta siquidem pernicitate venas, ac vitalia corripit, vt dissecto eorum, qui opio potionati sunt, corpore, cordi adhæsisse compertum sit.

Vt vinũ aut alius liquor citò acescat.

VINVM aut Cereuisia Soli, ventoque exposita si serius acescant, Sal contusum cum pipere ac fermento subacido commixtum celerrimè id præstant. Quòd si properantius id perfici velis, Chalybis partem, aut laterem semel atque iterum ignitum in vas conijcito, aut Raphani radices immergas, confestim acorem contrahent. Mespila quoque, corna immatura, mora vel ex rubo, vel ex arbore lecta, prunella syluestria hinc inde incisa, cerasia Actiana, quæ foris nigro colore perfusa sunt, intus sanguinolento, sapore acido liquores imbuunt, atq; exuberantissimi ruboris colorem conciliant. Quod ipsum etiam præstant anemone flos pratensis, sambuci ebulique acini, & violæ altilis, quæ gariophyllea nobis dicitur, flos spectatissimus. Nam papauer illud erraticum agris frumentarijs familiare, vermiculanti quidem & coccineo rubore liquores inficit: at vsus eius noxius est & perniciosus, sic vt explodendus sit illorum error, qui in angina ac dolore laterali huius vel decoctum, vel dilutum, vel denique stillaticium liquorem, exhibent, cùm astringentis sit naturæ ac narcoticum, hoc est, stuporem inferens, nec sputum proueat.

Morellen.

Papauer erraticum noxiũ.

Leprosi vt explorentur.

ELEPHANTIASIS, quam lepræ nomine passim designant, abominandus fœdusque morbus est, eoque extra vrbis pomeria ablegantur, qui illo contaminati sunt. Et quoniam aliquando cognitu difficilis est, constituti sunt apud Belgas Critici ac Censores, qui hos explorãt. Ego ex lotio experimentum capio, cui plumbi vsti cineres inspergo: qui si subsidunt, atque in imum vrceoli deuoluuntur, nullum inest corpori huius morbi conta-

gium,

gium. Sin fluitent, atque in vrinæ superficiem hæreāt, infectum esse statuo. Indicat enim humorum crassitiem, atque adustam corruptamque per corpus vndique diffusam melancholiam.

SI QVANDO aurifices incrustandis obducendisque auro poculis intenti sunt, argento viuo id perficiunt, quod calenti foco admotum in fumum, grauesque halitus euanescit. Quòd si protenso velamento fumum excipias, is rursus in argentum viuum coit ac conglobatur, quemadmodum fumus ex carbonibus in densam crassamque fuliginem. Quantopere autem res ista metallica auro afficiatur, superius à nobis demonstratum est. Id autem admiratione dignum, quòd ex morbo Gallico inunctus si aureum annulum ore gestet, ac dentibus linguaque hinc inde volutet, argentum viuum, quod corpori ex vnctione innatat, in annulum deuolui, sic vt totus argenteus eximatur, ac non nisi igni admotus pristino nitori restituatur. Quocirca consulo eiusmodi ceromate delibutis, vt id crebro factitent, inhæret enim ijs magna metalli huius copia, adeò vt obseruatum sit, incisa vena aliquot drachmas profluxisse, atq; hinc est, quòd tales tantisper pallescant, & tremuli existant, dum aliqua huius metalli portio corpori inhærescit. Quò mirari subit nonnullos scrupuli pondere exhibere puerperis, quò clementius pariant, ancipiti, dubioque experimento, tum pueris etiam ad vermes enecandos, quanquam non diffitear, purum viuumque argentum cæteris esse innocentius, deinde saliua alioque liquore extinctum. Siquidem argentum sublimatum ignis vi ex Calchanto, alumine, arsenico, sale, nitro, & ammoniaco extractum perniciosissimum, cui succedit puluis præcipitatus rubenti croceoque colore, quod nonnulli empirici dimidij scrupuli pondere deuo-

Argenti viui affectus.

Argentum viuum auro afficitur.

Aurū ficosis salubre.

De argento viuo prodigij quiddam simile.

deuorandum ficoſis exhibent, non ſine faucium ac gingiuarum exhulceratione: foris autem vulneribus contumacibus adhibetur. Aqua autem fortis, qua aurum ab argento ſeparant aurifices, æquè noxia. Quanquam non verentur ſponſæ noſtrates flauam cæſariem ea moliri, maximo detrimento ac pilorum iactura, ſiquidem areſcentibus capillorum radicibus intempeſtiuam, atque indecoram caluitiem conſequuntur, nec vllam ſpem capillitij: ſic corroſo denti impoſitum gingiuas exeſt.

LEVI-

LEVINI LEMNII MEDICI ZIRIZAEI DE NATVRAE DIGNITATE ET PRAESTANTIA.

LIBER TERTIVS.

Qua ratione filij parentum probra atq; ignominiam perferre cogantur, illisqúe progenitorum ſcelera atque iniquitates imputentur, adeò, vt horum cauſa, vel famæ, vel rerum fortuitarum iacturam patiantur, aut aliqua in corpore animoq́; damna ac detrimenta concipiant.

CAP. I.

EXTAT pręclara apud Ezechielem concio, vel potius ſeuera, atque obiurgatoria Dei expoſtulatio cum ijs, qui cauſam progenitorum in ſe deriuari queruntur, atque iniuſtè poſteros plecti parentum nomine. Quid eſt, inquit Dominus, quòd parabolā vertitis in prouerbium paſſim decantantes: Panes comederūt vuam acerbam, & dentes poſterorum obſtupeſcunt. Viuo ego, inquit Dominus, ni non erit vobis amplius vſus iſtius prouerbij. Cùmque

Cap.18.

omnes meæ ſint animæ, tam patris, quàm filij: anima quę peccauerit, ipſa morietur. Itaque Deus ſublato hoc prouerbio, pronunciat quenque in ſua iniquitate extinctum iri, nec progenitorum ſcelera, aut vllam ignominiam in poſteritatem deriuandam, niſi ijsdem veſtigijs inſiſtant, eadem graſſentur via, parentumque æmulentur vitia. Quiſquis enim, vt prolixè toto hoc capite diſſerit, cōtempto deſertoq; Deo paternos, auitosque mores imitando conſectatur, atq; illorum improbitatem, ac dedecus exprimit, obiter ſe rapinis, vſuris, calumnijs, adulterijs, fraudibus, fallacijs, captionibus, idolorum cultu, fœda libidine, alijsque ſceleribus contaminat, ac polluit, nec Dei præceptis nec monitis acquieſcit, ſed ſalutarem eius doctrinam reſpuit, eadem, qua progenitores, culpa plectitur, ijſdem malis redditur expoſitus. Itaque non patitur DEVS parentum peccata imputari filijs, aut vllam poſteritatem puniri ob maiorum ſcelera, niſi paria cum illis faciant, ſed vnumquemque delicti ſui reum futurum: vt, Cypriano teſte, poſt edomitam legis duriciem, Euangelij coruſcatione, diuina iuſtitia non genus, ſed perſonas iudicet. Quod ſi quis nobis obijciat peccatum originis, quod Adamus nobis inuexit, quo cuiuſq; mens iactura fecit diuini luminis, voluntate etiam à Deo auerſa facilè id dilui poteſt. Cū enim parens fuerit omnium mortaliū, atq; ex hoc traduce vitiata ſit humana natura, hæc labes, ac corruptela, naturæq; deprauatio propagatione in omnem poſteritatē eſt diffuſa: vt aſſolet in ijs, qui ex morbidis parentibus, ac vitioſis humoribus, corruptoque ſemine ſunt prognati, per omnem ſiquidem vitæ decurſum, hæreditarium malum ijs adhæreſcit. Itaque illi peccato potiſſimè ſumus obnoxij, non autem alterius generis, quorum alia alijs hominibus

Pueri non plectuntur ob ſcelera parentum.

Peccatum originale quā labē intulit.

Exemplum à vitioſo corpore.

pecu-

peculiaria ac propria, quæ actualia dicuntur, ascititia, ac consuetudine aut improborum commercio accersita, non congenita, insitiua, genuina, naturalia, quanquam magna ex parte ista ex superiore emergant ac pullulent: ita non semper ea vitia, vel etiam virtutes, quæ parentibus insunt, filijs communicantur, aut è diuerso. Potest enim pater esse idololatra, decoctor, libidinosus, leno, aleator, cùm filius frugi sit, atque ab huiusmodi vitijs alienus. Vt autem ab Adamo hanc cladem consecuti sumus, ita eadem nascendi principia nacti sumus maximo enitentium parturientiumque dolore ac cruciatu, eundem non sine trepidatione finem, vitæque interitum. Itaque eodem nos luto inuoluit illius procreatio, eandemque aspersit maculam. Nemo autem ex tot milibus non eadē perpetrasset, si talis fuisset oblata occasio, si Adami loco constitutus, ijs blandimentis ac pollicitationibus, ijs illecebris inescari contigisset, ita vt in eundem laqueum nemo nostrum non incidisset, non eodem hæsisset luto, si ratione eadem ac modo, ijsdem artibus ac technis mens nostra cœpta fuisset oppugnari. Quemadmodum autem præter Reges & Principes, magistratus ac ciuium præfecti, quod apud Belgas iā vulgare est, Rēp. iuuandi studio ære alieno onerant, ac se suosque ciues ac populares arctissimè obligant, acceptique ratione in annuam debiti solutionem obstringunt etiam eos, qui primo quoque tempore nascituri sunt, adeò, vt si serius aut malignè perficiatur solutio, apud exteras nationes detineri possint ac sisti, ita, vt non sit liberum egredi, aut absque mulcta se subducere, nisi aut cōsignata pecunia, aut data fide ac promisso vadimonio factaq; sponsione: ita simili propemodum ratione diabolo sumus obstricti, ac tanquam obærati Adami culpa grauissimo dāno impli-

Peccata actualia.

Alia aliquando parētum, alia filiorum conditio.

Omni homini similis introitus et exitus.

Simile ab ære alieno oppressus.

impliciti, in eum ſiquidem errorem ac ſcelus inexpiabile illius tranſgreſſione ſumus deuoluti, vt nullus hominum ex eo eluctari potuiſſet, aut ſe extricare, niſi clementiſſimus pater deuicta per IESVM CHRISTVM diaboli tyrannide in libertatem nos aſſeruiſſet, deleto atque obliterato expunctoque, quod aduerſus nos erat, vt Paulus ait, Chirographo, ſiquidem illud ſuſtulit è medio, quo nos vrgebat hoſtis affixum cruci, expoliatoſque principatus ac poteſtates oſtentauit palã triũphans de illis, tanquam exutis, detectis, ac debellatis, condonans ſimul omnia nobis delicta, ſic vt nihil ſit periculi, ne in poſterum vlli imputẽtur prioris vitæ commiſſa: modò fide ſtabiles conceptaq; illius fiducia toti tam munifico Domino innitãtur. Cæterùm, vt incepta perſequar, contingit aliquo modo filios parentum nomine diuexari, ac detrimẽta cõcipere, ſuiſque facultatibus exui, cùm in hæreditatem malè partam, atque opes fraudibus ac verſutijs conflatas inciderunt, quæ occulto Dei iudicio plerunque dilabuntur, ac vel incẽdio, vel naufragio, vel populatione depereunt. Sic, vt non patiatur Dominus iniquis parentum rapinis diteſcere innoxios, aut diutius huiuſmodi bonis frui, quæ aliorum iniuria coaceruata, ac congeſta ſunt. Simili ratione nonnullos ante diem, ac properata morte confici ſuſtinet, cùm progenitores illorum nomine plus ſatis ſibi blandiantur, nec aliud, quàm opes, latifundia, honores, dignitates, ambitioſos fucoſoſq; titulos meditentur, ad quæ illis per fas, per nefas aditum patefaciunt, nullaq; erecta in Deum cogitatione aut fiducia nihil non moliuntur, quò ampliſſimo loco poſſint collocari, cùm plerunq; Deus præmaturè illos ex hac vitæ ſtatione ſubducat, nec patiatur diu ſubſiſtere, atque inanes parentum ſpes foueri. Quod ipſum Sapien-

Coloſſ. 2.

Peccatum originis quomodo obliteratũ.

Iudicium Domini in illatis cladibus.

Quando proles damna cõcipiunt ob parentum reatus.

Præmaturus interitus vnde.

Sapien. 4.

Sapientis hac sententia testificari possum: cũ Deo placeret dilectus, viuens inter nefarios, translatus est, rapt⁹ est, ne malitia immutaret intellectũ eius, aut fallacia deciperet animũ illius: propterea properauit illum educere de medio iniquitatum. Quod cùm homines videant, nõ intelligunt, inquit, huius facti causam, nec rationem inire possunt mortis tam properatæ, ac celerati interitus. Ita nonnunquam euenit, Dei prouidentia, vt herili filio sublato tota posteritatis spes & expectatio, totiusque familiæ columen labascat ac corruat. Oseas quoque nonnullos orbari libris in scelerum vindictam profitetur. Sic enim apud illum Dominus minitatur sceleratis: auolabit, vt volucris, gloria illorum à partu, à ventre, & à conceptu, hoc est, infœcundi erunt, ac steriles, nec vllos fœtus concipient, aut liberos propagabunt: quos si genuerint, eos interimam, atque ex hominibus subducã. Proferunt se innumera, nulla non ætate, huius rei documenta: cùm præcipuos heroes, atque aulæ proceres spectemus nõ solùm orbari liberis, sed multum æris alieni contrahere. Quòd autem Dauid orbatus fuerit filio, quem sustulit ex Bethsabea Vriæ vxore, magna subest diuini iudicij ratio. Sequitur enim confestim hanc patrati sceleris tragœdiã grauis vltio, ac vindicta, ira diuina non tam in Dauidem, quàm in puerum accensa. Siquidem Deus puerũ morbo deplorato afflixit, quo septimo die, vt acutis morbis assolet, extinctus est. Non enim passa est extare aut superesse illum prouida Dei iustitia, qui sic prognatus esset: tametsi Dauid referente scriptura, humi stratus atque effusis lachrymis, vt Deus pueri miseresceret, precaretur assiduè. Cuius rei historia salubre documentum cuiq; exhibet, vt quoadusque humana fragilitas patitur, ab omni impudicitia se contineat, tum maximè ab

Orbitas liberorum à Deo.

Cap. 9.

Sterilitas & orbitas à Deo.

2. Reg. 11.

Adulteria cauenda. mè ab earum complexu, quæ legitimè atque ex Dei institutione matrimonio cõiunctæ sunt. Deinde siquidem orbari cõtingat liberis, ne se vexet, excruciet, dilaceret, nec mœrore, luctu, ac lamẽtis conficiat. Quæ enim insania, se affligere ob hæc, quæ restitui nequeunt, aut in vitam postliminio reuocari? Quocirca laudem meretur Dauidis robur, atque effectuum in tam acerbo luctu moderatio. Sublato enim è viuis puero, cùm paulò antè squallore esset obsitus, puluere ac cineribus, gẽtis illius more, obductus, nec ad summum mœrorem quid esset reliqui: confestim omnem excussit mœstitiam ac regali splendore accubuit. Quod verò ad reliquam tragœdiæ partem attinet, quæ non minus, quàm prior, funestum ac luctuosum habuit exitum: Dominus Dauidis offensus facinore, atroces minas ac terrores per Nathan prophetam illi denunciat, quòd expugnato legitimo toro pudicę matronæ, extinctoque tam fido duce Vria, maledicendi occasionem ijs dederit, qui alieni erant à Dei religione, at non solùm illius cultoribus insultant, sed in Deum etiam sunt contumeliosi atque iniurij. Cæterùm, vt reliquam argumenti partem exequar: contingit nonnunquam liberis parentũ culpa aliquam notam infamiæ vel ignominiæ inferri, aliquod probrum aut dedecus impingi: verbi caussa, si mater adulterio contaminata est, si bibacula atque ebriosa, vllaque infamia insignita, in liberos pars mali deuoluitur. Ita si quis ex incestu atque illicito concubitu sit procreatus, aut naturali quidem congressu, sed extra connubij societatem proseminatus (vnde consuetudo inoleuit, vt tales proles naturales vocentur) huiusmodi cõditionis hominibus passim insultant populares, ac conuitijs onerant, vt est natura mortalium in lacessando prõpta, procax & temeraria, quanquã ista

Non nimium dolendũ orbitate liberorũ.

Dauid morte pueri nõ contristatur.

Adulteria nõ impunita.
2. Reg. 12.

Liberi quando ferre cogantur parentũ probra.
Qui filij naturales.
Procacitas hominum.

ista criminatio in hominum deprauatis affectibus magna ex parte consistat, cùm nulla penes liberos culpa resideat. Nec enim puduit Euangelij scriptores in enumeranda Christi generatione plerosque recensere, qui extra coniugij statum sunt prognati: quod ipsum studio ac data opera factum interpretatur Chrysostomus, ac plerique alij: ne quis intumescat progenitorum dignitate ac præstantia, nec animum deijciat, si humiles & abiectos sortitus est, aut qui nullis viribus enituerunt, modò ipsi ad res pręclaras aspirēt atq; enitantur. Siquidē propria ac genuina virtus quemque nobilitat, nō aliena aut ascititia, quę ex progenitorum primordijs mutuatur. Vt enim ignauum nec parentum, nec patriæ splendor illustrat: ita nec virtute præditum maiorum illaudata vita commaculat.

Homil. 3. in Matth.

Nemo insolescat progenitorum nobilitate.

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Haud ea nostra voco.

Metamor. lib. 13.

Quò spectat illud Satyrici:

Malo pater tibi sit Thersites: dummodo tu sis:
Aeacidæ similis Vulcaniaque arma capessas:
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.

Iuuenalis Saty. 8.

Quæ commonstrant veram nobilitatem ac decus nō tam proauorū stemmate & imaginibus, quàm virtute, quàm integritate vitę, quàm morum probitate metiendum: denique non despiciendos vllos, quamlibet humili abiectoque loco natos, quātumuis vilibus modicisque parentibus ortos, modò frugi sint, atque ad præclarissima quæque sibi aditum patefaciant. Quod ipsum tota illa apud Ezechielem concionis series, atq; enarratæ rei amplificatio commonstrat: qua prolixè sinistra, inconsulta, temeraria, improuida, inconsiderata hominum etiam in Deum iudicia vellicat ac reprehendit.

Nobilitas quæ solida.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Quare conualeſcentibus ac morbo defunctis primùm omnium genitalia turgeſcãt, quæq́ illis natura inſita ſunt, nempe concumbendi deſiderium perficere tentent: ac hac de re ſalubre conſilium atque admonitio.

CAP. II.

CVM ex morbis conualeſcunt ægroti, non cõfeſtim vires ſuas recuperant, aut ſubitò reſtituuntur: ſed exhibitis alimentis, præſcriptaq́ue ſalubri diæta ſenſim refocillantur ac reuiuiſcunt: tametſi enim morbus excuſſus eſt, ac ſopitus febrilis calor, nonnulla tamẽ adhuc inhærẽt corpori debilitatis, deiectæq́; valetudinis veſtigia, ita vt nulla ꝓpemodum pars probè munꝰ ſuũ obeat, ſuoq́; officio perfungatur, vbi ad vſus aliquos accommodatur: Sola membra procreandis liberis deſtinata, parteſq́ue genitales primùm vires ac robur concipiunt, atque obeundis perficiendiſq́ue munijs ſuis validas ſe oſtentant atque erectas, tametſi ita conſtitutis operam dare Veneri nimis quàm perniciosum. Sunt autem certa atque indubitata recuperatæ valetudinis argumenta, nullaſq́ue in corpore morborum reliquias inhærere, ſi quando partes genitales prurire ac tentigine affici incipiunt, tametſi reliquis membris flaccidis ad perficiendos hymenæos, torumq́ue nuptialem adornãdum vires deſint, nec tanto labori ſufficiãt. Quod ipſum hinc euenire ominor, quoniam obſtructione venarum diſcuſſa ac patefactis meatibus, hepar ac renes, aliaq́ue membra diſtribuendis alimentis deſtinata primùm oblato cibo perfruuntur, ac præ cæteris inſtaurantur: quò fit, vt vires concipiant, ac ſpiritu, cùm naturali, tũ vitali affatim impleantur, cuius

Conualeſcentibus Venus noxia.

Cur conualeſcentes in Venerem proni.

ur, cuius motu atque agitatione abditę obscœnæque partes turgescunt ac despumant in libidinem, cùm remotissima membra pedes, brachia, armi, suræ, fœmora, ceruices, genę serius alimento ac vitali succo perfundantur. Cùm itaq; pudenda mēbra hepatis munere exquisito ac salubri succo saginentur ac pinguescant: primò omnium conualescunt ac virile robur concipiunt, sic vt oborta etiam leui tacitaque cogitatione inguina indecorè intumescāt, & qua vi imbuta sint, patefaciant. Cuius rei indicia etiam impuberes proferunt, quibus illæ partes, tametsi imbelles sint, & denegata generandi facultas, spiritu tamen distentæ eriguntur, atque ex decubitu in dorsum rigescunt, salubri sanitatis, bonique habitus argumento. Ita licet conualescentibus sint infirmæ fractæque vires, ac morbo attritę membra languida, corpus macilentum ac strigosum: pars tamen illa secretiore loco collocata, quæ Ciceroni mentula dicitur, primùm recuperatæ valetudinis indicia profert. Eò siquidē præ cæteris alimenta deferūtur propter vicinitatē, & ꝙ pręcipuis mēbris ea pars cōnexa est, atq; ex vna venarū, atq; arteriarū neruorumq; propagine producta. Quod si morbo defuncti ac conualescentes, maturius quā par est, & quàm vires patiantur, se Veneri dedant, exhausto puriore succo ac vitali spiritu, lethaliter affliguntur, omniaque illis vergunt in deterius. Siquidem syncerior puriorque alimenti pars ac roscidus humor, quibus membra arida atque extenuata, morboque exhausta madescunt atque irrigantur, absorbetur, ac velut lactis cremor, emungitur: quò fit, vt vires quibus nonnihil incrementi accesserat, concidant ac conterantur. De mulieribus verò alia est ratio, quæ concubitu minus, quàm viri, delassantur, imò vires ex eo concipiunt, ita vt nonnullæ impendio salaces, huius rei causa aliquando

Sanitatis indicia in pueris

Erectio genitalium sanitatis indiciū.

Venus incōmoda in valetudinarijs.

Mulierum salacitas.

morbum simulent, quò maritos ad amplexus inuitent atq; alliciant, adeò vt hinc enatum sit apud Belgas Prouerbium: Matrona ægrota semper aliquid exposcit: Mulieri valetudinariæ semper aliquid offerendum *Men moet den siecken vrouckens alteyt wat bieden.* Quo designant non semper mulsum aut alimentum delicatum exhibendum nauseabundis mulierculis, sed aliud quiddam, quo illis viri maximè gratificari, & qua re potissimè affici solent ac deliniri, etiamsi exquisitissimis donarijs illas studeas demereri, eoque factum est, vt Solomon os vuluæ aut vteri ostium, velut Orci fauces, inter ea referat, quę cupiditate existunt insatiabili. Quocirca si optimè sibi consultum cupiunt, qui matrimonio sunt addicti, vbi à morbo sunt eluctati, ac reuiuiscere incipiunt, ne se vxoribus festinanter obijciant, atque emulgendos præbeant, sed voluptati moderentur potiùs, ac frenum intempestiuæ libidini inijciant, nihil enim ita constitutis adimi potest, vt nec arboribus tenellis, quæ truncari putarique recusant. Nam si redintegrari ac recrudescere morbum contingat: aut subita morte conficiuntur, aut ægerrimè conualescunt. Quod si validi robustique viri inito primum coniugio ægrè subsistunt, vbi res Venerea frequētius peragitur, atque vxorum embolia, vt Ciceroniano verbo vtar sæpiùs, frequentant: quanto magis vacillantis ac dubiæ valetudinis homines deijci contingit, ac debilitari? argumento quòd vxorij, hoc est, qui coniugi plus satis dediti sunt, atque illi obsequuntur, colore conspiciantur mustelino, giluo, buxeo, exangui, plumbeo, membris articulisque fractis atque eneruatis: cùm alij quibus concubitus perficitur moderatè, atque intra mediocritatem consistit discusso atque dissipato fuliginoso vapore, colore florido existant, ac facie roseo rubentique pigmento perfusa-

Prouerbium populare in fœminas.

Prouerb. 30.

Exemplum à tenellis arboribus.

Venus immodica venustatē depopulatur.

fusa. Est quidem cuique membro sua vis insita ac facultas attributa, nempe oculis visus, auditus auribus, naribus olfactus, & odoratio linguę, ac palato sapor, & gustatus, qui ex sensibus omnibus maximè voluptarius, vesica eiusque musculi reddendo lotio, intestina deijciēdis excremētis inseruiūt. Partes genitales progignendis liberis, perficiendoque concubitui sunt destinatæ: ita alia membra alijs officijs instructa sunt ac dedicata: quorum singulis temperantia moderatioq; adhibenda. Siquidem oculi obtutu continuo fatigantur ac caligine offunduntur: Aures intentiore sonitu obsurdescūt, vt omnibus fabris ferrarijs. Sapor immodico vel cibo vel potu aboletur, omniaque efficiuntur insuauia atque insipida, sic vt etiam stomachus alimenta respuat atque auersetur. Nares odorandi facultate præditæ, affusa pituita, ne fragrantissima quidem percipiunt. Partes quoque genitales, quibus singula membra inseruiunt, & si fortè illæ defecerint, aut exhaustæ sint, succentoriata adminiculantur (nam ex toto corpore humores ac spiritus eò deriuantur, ac confluunt) si immoderata ac profusa libidine defatigētur, non tam ipsæ, quā tota moles corporis flaccescit ac collabitur. Quocirca in conseruandis naturæ viribus, in roborando firmandoq; totius corporis habitu omnia moderatè ac temperanter instituantur, quò quisque maturè ac tempestiuè, nullaque molestia senescat, ne libidinosa adolescētia animū morosum ac querulum corpus effœtū ac flaccidum senectuti tradat.

Cuique parti sua vis insita.

Omne nimiū perniciosum.

Fabri cur surdastri.

Omnia membra suis officijs distincta.

De auræ atq; æris effectu, tum flatuum ventorumq; nominibus natura, ac viribus in excitandis morbis, ac permouendis humoribus, qui agitati mēti damna nonnunquā inferūt.

CAP. III.

Aër & ventus valetudini vel officiunt vel prosunt.

DVAE sunt res aduentitię atque externæ, corporibus nostris non minus infestæ, quàm salubres, quæ & valetudinem fulciunt, & sanitatem nonnunquam demoliuntur: nempe alimenta, atq; aer ipse, qui nos ambit, ex cuius agitatiōe & motu ventus emergit ac flatus quibus singulis momentis corpora nostra exposita sunt, ac manifestam mutationem sustinēt. Concipiuntur autem intra corpus nostrum flatus & vētosi spiritus partim ab externo aeris impulsu, partim ab esculentis & potulentis, quæ assumpta flatus pariunt ac ventrem distendunt: vt sunt fabæ, pisa, cruda olera, rapæ, radidicula, fructus arborei, mustū, zythus & cereuisia recens, & quibus orti flatus ventriculo negotium facessunt, atque cùm intestinis, tum hypocondrijs seu pręcordijs molesta sunt. Hi vt etiam qui inter edendū spiritus subingredi solent, vbi auidè & confertim cibum potumque ingerunt ructibus aut emissis postico flatibus discutiuntur. Quod si diutius corpori immorantur atque inhærescunt, aut vlli parti infixi dolores inferant, foris calorifica fomenta adhibenda, intus verò, quę discutiendis flatibus sunt idonea: vt sunt Cuminum, lauri baccæ, anisi, feniculi, cari semen, vinum meracum: nempe Creticum quod Maluaticum vocant.

Vnde flatus in corpore.

Auidè bibere flatibus corpus distēdit.

Quæ flatus discutiunt.

Ex Aeneid.

His siquidem venti luctantes agmine facto
Qua data porta, ruunt, ac terras turbine perflant.

Cæterùm cùm externi flatus magna ex parte nobis sint infesti, effectuque penetrabili, valetudini officiant, de ijs potissimè habebitur sermo. Siquidem illi se modò tacitè ac latenter in corpus insinuant, modò palam ac violenter ingruunt, atque hominibus, armentis, pecoribus, satis messique triticeæ,

herbis,

herbis, arboribus infesti sunt, ac damna inferunt. Promanat autem atque effunditur ventus ex aere auraque concitata ac commota, quò fit, vt modò placidus sit, bladus, ac suauis, modò validus atque impetuosus pro ratione aeris tranquilli, vel agitati. Sic vt ventus non aliud statui possit, quàm effluxus atq; effusio commoti aeris, qui vires & alimēta concipiat ex terræ exhalatione & vaporibus. Vel, vt Victruuius ait, Ventus est aeris fluens vnda incerta atque instabili vi incitata. Quod ipsum cùm designaret Seruator, Spiritus, inquit, vbi vult spirat & vocem eius audis, sed nescis vnde prodeat, & quò se proripiat. Sumpta siquidem similitudine ab externo flatu Nicodemum instruit, qua vi, & quàm arcano effectu Dei spiritus hominum mentes afficiat. Vt enim spiritus aereus non cohibetur, nec conquiescit vllius arbitrio, sed instabilis est & inquietus, suoque impetu fertur, atque hinc inde impellitur: ita vt per omnia diffusus sonitu effectuque se prodat, nō visu: rebus terrenis nunc salutaris, nunc exitiosus, ita spiritus Diuinus tacito atq; afflatu humanas mentes pulsat, atque agitat, impellit, rapit, inflammat, incitat, transformat, atq; homines ex carnalibus spirituales efficit. Vt autem mens atque humanus animus diuino spiritu subsistit ac fouetur: ita corpus hoc spirabile atque animale externo aere ac salubri aura nō minus, quàm cibo ac potu recreatur. Est enim aeris ac spiritus, quam haustu intra corporis nostri recessus concipimus, non minus, quàm alimentorum vsus necessarius: absque istis enim aliquousque subsistere potest humana natura: nam septenis nouenisque diebus, vt assolet, inedia tabescentibus, absque verò aura circumfusoq; aere ac flatibus, ne tantillo quidem momento perdurare poterit, quin suffocetur. Quò autem is purior sit, ac minus habet contagij,

Ventorum origo.

Ventus quid.

Ioann. 3.

Locus Euangelicus explicatur.

Spiritus Diuinus aereo spiritui comparatur.

Inedia quando perniciosa quousque.

cò corpori salubrior ac magis salutaris. Si enim aer contagiosus sit ac pestilẽs, cibo vitioso ac venenato est nocentior. Siquidem cibus vomitu excuti potest, ac caloris naturalis beneficio concoqui, at spiritus auraque pestifera non facilè domari potest aut confici, vbi intimos corporis recessus occupauit, nam confestim cor ac spiritus vitales inficit opprimitque. Quocirca communis hic aer (qui respirationi subseruit & cuius adminiculo spiritũ hinc inde reciprocantem producimus atque attrahimus) accuratè obseruandus est. Nec minor habenda ratio, in stabilienda sanitate, ventorum qui ab aere promanant ac diffunduntur nõn solum in libero apertoque aere, cui subinde nos exponimus, sed etiam in construendis erigendisque ædibus, in constituẽdis porticibus, vestibulis, fenestris, ostijs, omnique prospectu, per quem in triclinia ac cœnacula externi flatus se ingerũt, quò salubri aura nos reficiant, non offendant graues atque insalubres halitus. Quod cùm Hippocrates in peste, quæ totã Asiam depopulabitur, ac Græciam exhausit, studiosè obseruaret: multa hominum milia ab illa vindicauit. Marcus quoque Varro cùm Corcyræ esset, in omnibusq; passim ædibus ægroti decumberent, inducto fenestris nouis Aquilone, atque obstructis quæ Austrum admitterent, ianuaq; permutata, comites ac familiam incolumes reduxit. Sic apud Belgas maritimos, quoniam multæ ciuitates Austro atque Africo sunt oppositæ, homines plurima anni parte ægrotant, ac pituitæ fluxionibus sunt obnoxij. Quò spectat illud Victruuij: In insula Lesbo oppidum est Mytilene magnificenter ædificatum atque eleganter, sed positum non prudenter, in qua ciuitate Auster cùm flat, homines ægrotant, nam is ventus putredinis causam præbet, cùm Corus Circio affinis ab occasu solsti-

tial

Spiritus vitiosus alimento nocentior.

Obseruatio in constituendis ianuis.

Hippocratis in peste consilium.

Varronis in peste consilium.

Lib. 1. cap 5.

tiali spirāt, vulgò *Noordtwest*, homines tussiunt, cùm Septentrio atque Aquilo, restituuntur in salubritatem. Ex quibus liquidò apparet instabiles vētorum impetus humanis corporibus morbos inferre, ac valetudinem deteriorem efficere: quos si euitare atque excludere liceat, minus morbis quemque tentari contingat: aut si fortè ex causa aliqua contracti fuerint, vbi flatibus noxijs aditum præcluseris, expeditius sanescent ac consopientur. Veteres, quoniam quatuor sunt cœli regiones ac limites, totidem constituerūt ventorum discrimina, quos eleganti carmine complexus est Ouidius. *Venti cardinales quatuor.*

Eurus ad auroram Nabathæaque regna recessit,
Persidaque, & radijs iuga subdita matutinis.
Vesper & occiduo quæ littora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro. Scythiam septemque triones
Horrifer inuasit Boreas. Contraria Tellus
Nubibus assiduis, pluuioque madescit ab Austro.

Metam. lib. 1.

Alij quibus visum est exactius omnia demetiri, duodecim dinumerant. Nostra verò ætas nautarum nauigatione edocta ob vastum ac spatiosum Oceani ambitum marisque mediterranei longissimos tractus, duos & triginta statuunt, eosque in versoria ac pixidecula nautica, vulgò *Compas* exhibitos, continenter intuentur, atque intempesta nocte etiam, cœloque nubilo ac caliginoso, illius vsu & commoditate cursum dirigunt, portusque destinatos assequuntur. Nec est recens, aut nouitiū inuentū hæc pixidecula, cùm Plautus etiam huius meminerit: *Pixis nautica duo & triginta ventos statuit.*

Quin tu quod perijt, perijsse ducis?
Cape versoriam, recipe te ad herum.

Trinum act. 4. scæna. 3.

Cæterùm viris politicis, qui à nauigandi consuetudine sunt alieni, non tam ventorū numerus, quàm

De aere & locis. natura effectusque excutiendi. Quisquis enim ex Hippocratis præscripto valetudini optimè consultum velit, quadripartitas anni distinctiones (quatuor tempora nostri vocant) obseruet: denique ventos calidos frigidosque, quibus omnes passim sunt expositi. Habent enim momenti plurimum ad tuendam valetudinē, ac morbos propulsandos ventorum concursus & aeris constitutio. Siquidē non tam corpora, quàm animi hominum mutationem subeūt pro cœli ac ventorum ratione, ita vt etiam sani aliter affecti sint cœlo nubilo ac turbulento, aliter sereno, ac placido, aliter spirante Zephyro aut Fauonio, aliter sæuiente Austro, vel Africo, adeò vt non modò corpora sint agiliora, sed mentes etiam erectiores, expulsaq; omni morositate, magis tractabiles, vbi cœlum suaui vernantique aura, ac vento placido perfunditur. Cæterū quo singula ad amussim exigantur, Ventorum nomina doctis, ac plebeis vsitata, conditiones, vires, effectusque obiter percensebo: quo quisq; declinare possit, quæ nocitura videbuntur, atq; ijs se tutò obijcere, quæ salutaria fore sperat, atque innoxia. Ab ęquinoctiali seu vernali exortu, qui perficitur vbi Sol Arietem subit, Subsolanus progreditur, *Oost* Germanis Lauante Italis, ventus magna ex parte salubris, & qui animi mentisque nebulas discutit, antelucano autem subfrigidus est, meridie vergenteque in Austrum Sole, tepescit, ac languidum calorem concipit, nostrates *Lau ofi zoel* vocant, cùm corpora non æstu immodico infestantur, sed flaccido calore tepefacta languescunt ac nauseant, Belgæ *wanlustich* vocant, Cor. Celsus atque Ouidius Egelidum, cùm inquit,

Aura & vēti corpora immutant.

Animus ab aeris intemperie vitiatur.

Subsolani venti, qui ab ortu progreditur, effectus.

Lib. 6.

Et gelidum Borean, egelidumque Notum.

A estate autem media vbi feruescit Sol, æstum Subsolanus excitat, ac flauam bilem accendit, ex cuius inflam-

inflammatione febres ardentes pullulant: Hyeme verò paulo mitior est, ac minus quā Aquilo, asper ac rigidus. Eurus orientali vento affinis, effectuque proximus, ad læuam versus meridiem nonnihil declinat, sic dictus, quòd ab auris procreandis mouendisque diluculo, orto primùm Sole moueri incipiat, vulgo *Oost zuydt oost*, nam in illo cœli cardine Apeliotæ seu Subsolano assistit, nō longo interuallo proximus. Aestiuis autem mēsibus feruidus est, vrentesque febres excitat: & quod in Belgica à me sæpiùs obseruatum est, grassante morbo aliquo populari, vt illo spirante assolet, carbunculos ac tumores contagiosos in inguine & sub alis parturit, rubentesque pustulas atque exanthemata, quæ in extima cute efflorescūt atque ebulliunt: cùm enim tepidi caloris sit particeps, admixta scilicet nōnulla humiditatis portione, aliquam putredinis atq; inflammationis causam sanguini præbet. Hibernis verò mensibus intensissimū frigus adfert, quod plerumque nix subsequi solet, ac rigidissimæ pruinæ, adeo vt qui huic vento se exponunt, ægrè nares, faciem, oculos, genas, à penetrabili vrentique frigore tueri possint: quæ vis & Vulturno asscribitur vento violento ac præ feroci, quem in eodem ordine nonnulli collocant, tametsi paulò ab Euro digrediatur. Proximū locum versus meridiem sortitur Euronotus *Zuydtoost*, qui æstate magna ex parte serenus est, tametsi nonnūquam non modò aera, sed etiam mentem nebulis ac caligine offundat: cùm enim aliquando turbulentus existat, animo melancholiam adfert, sed quæ facilè discutitur. Siquidem non acer est aut acerbus in concitandis humoribus, vt plerique alij. Vt autem mari fluctus ventorum violentia intumescunt atque attolluntur: ita quoque in humanis corporibus eadem vi agitantur humores atque exęstuant, quorum vapores

Euri locus et effectus.

Eurus aliquādo pestis causa est.

Eurus hyeme frigidißimus.

Vulturni natura.

Euronoti effectus & status.

Simile à marinis fluctibus vento agitatis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Venti etiam animo intemperiem adferunt.

res ac fumi sursum delati, mentem inquietam reddunt, animumque morosum, difficilem, querulum, præfractum, durum, intractabilem, adeò vt subsistente illa affectuum intemperie, non facilè ab huiusmodi hominibus quidquam impetraueris, aut possis obtinere, præsertim mulierculis aut auaris seniculis: qui cùm sint suspitiosi, odorantur plerosque insidiosa quadam ciuilitate aliquid venari ac captare, quos indignatione quadam repulsos maledictis onerant, nisi fortè tempestiuè atque in tempore, quod omnium primum est ac præcipuum, accesserint. Sunt enim qui dextrè sua negotia perficiunt, ac captata occasione, arreptaque opportunitate.

Opportunitas captanda.

Pertentant aditus & quæ mollißima fandi
Tempora, quis rebus dexter modus.

Ex Virgilio desumptum, Aeneid. li. 4.

Quocirca cùm multa sint, quæ naturæ humanæ conditionem permutare sunt idonea, tum maximè ventorum concursus auræque instabiles motus, quorum impulsu non modò corpora, sed spiritus animalis incommoda percipit, ipsaq; mens intemperie quadam afficiatur, adeò vt pro aeris ac flatuũ varietate, modò nubila existat ac turbida, modò serena, placida, sedata: quanquam victus vitæque intemperantia multũ mom̃eti adferat in constituendo corporis habitu, fouendisque affectibus. Inter ventos autem, qui hominibus maximè infesti sunt, ac valetudini officiunt, Austrum refero *Zuydt*, natura effectuque calidum, ac humidum. Eo siquidem flante terra madescit imbribus, atque humore affatim perfunditur, quò fit, vt corpora prõptissimè putrescant, atque humorum corruptelas concipiat, catarrhos quoque excitat ac defluxus in fauces, vocalem, arteriam, ac pulmones, hinc coryſę, raucedines, tusses, morbi comitiales, vertigines, lethargus, apoplexia, lippitudines, surditates, aurium

Auster instabilis.

Auster quos morbos excitet.

rium tinnitus, multaque alia, quæ cumulatè ſpirã-te Auſtro emergunt ac ſcaturiunt. Obſeruaui aũt ſæpius diuturno eius flatu grauidas abortire, ac partum excutere, obortoque immodico profluuio periclitari. Cùm enim partes corporis, ligamenta, nerui, muſculi, membranæ, anſæ, omenta, quæ ge-ſtando oneri inſeruiunt, flacceſcere incipiant, ip-ſumq; vterum concepto humore nimio, lubricum fieri ac ſenſim dilatari contingat: fieri nequit, vt natura onus perferat, ac legitimũ geſtationis tẽ-p⁹ aſſequatur, præſertim vbi poſt ſiccitatẽ ac ſqual lores humida tempeſtas inciderit, quæ cùm ſiccis ac biliofis corporibus non incommoda, tũ pituito-ſis atq; humidis, nempe pueris ac mulieribus, qui-que paluſtria atque vliginoſa loca incolunt cũ pri-mis noxia, eoq; fit, vt infantes atq; impuberes im-placabili tuſſi infeſtentur, *kindthoeſt* Belgæ vocant, quòd ſingultu quodam prodeat, nullis admiſſis indicijs, aut reſpirandi ſpacio. Cùm enim conti-nenter, ac laborioſè, nullaq; interpoſita mora tuſ-ſiunt, irritus tamen eſt conatus, nec quicquã profi-ciunt, adeò, vt intercepto occluſoq; anhelitu, ſuf-focatio immineat, atq; obturatis ſpirandi fiſtulis anima ac ſpiritus, qui vltrò citroque commeat ac reciprocatur, poſtico prodeat erumpatq; nõ ſine maximo vitæ diſcrimine, niſi natibus vtroq; genu arctè compreſſis illum cohibeas ac reprimas: quò ſpiritus, qui inuerſo, ac præpoſtero tramite ſibi viã molitur, atq; aliũde erumpere geſtit, reſiliat, aſſue-taſque ſpirandi fiſtulas repetat. Contrahitur aũt hoc tuſſis genus ex humore tenui ac fluido, qui nõ conglobatur aut concreſcit, ſed in pulmonis con-ceptacula effunditur ac diffluit, adeò, vt naturæ vis, ac facultas tam liquidum excrementũ nec co-arctũ aut concretum expellere nequeat. Vt enim gutta aquæ aut alterius liquoris in tabulam, aut

Auſtri incommoda in excutiendo partu.

Auſter billoſis non incõmodat.

Auſter pituitoſis noxius.

Tuſſis à liquido humore moleſtus.

Tuſsis pueros ſtrangulans.

Simile à re liquida & fluida.

planitiem effusa non coit, sed diffunditur ac dissipatur, ita vt primoribꝰ digitis prehendi nō queat: ita humor is è capite in fauces ac vocalem arteriã, pulmonumque fibras delapsi subduci nequit, quãquam natura continenti tussi hunc excussisse laborat, sed frustrà, quoniam ob tenuitatem contactũ subterfugiat atque elabatur: crassa quoque pituita, quæ tanquam viscus pulmoni inhæret, non minus, quàm tenuis homines fatigat, sed nullo strangulandi periculo. Hos itaque morbos ac valetudinis incommoda Austrini flatus corporibus inferunt, multisque alijs causam præbent ac seminarium. Siquidem liquefactis diffusisque vndiq; humoribus tumores articulares, ac dolores podagrici excitantur, quibus afflictæ singulæ corporis partes ad omnes functiones, ac munia redduntur inidoneæ. Quod verò ad internas vires atque animi munera attinet: mens flante Austro languida est, demissa, stupida, dejecta, somniculosa, & quę oscitanter omnia aggrediatur. Hæc quoque vis in rebus inanimatis se profert ac vires exerit. Siquidem obseruamus, spirante Noto, in ędibus omnia flaccescere ac madida esse, lintea, lodices, tegeticulas, stragula, papyrum, membranas, cartas geographicas, reliquamque suppellectilem: paludes quoque ac stagna, amnes, flumina, Oceanum, turbida spectari atque vmbrosa: Spirante autem Aquilone, omnia pellucida, clara, splendida, defecata, ita vt fundus sit conspicuus, omniaque in imo se spectanda proferant. Simile quiddam accidit in sanguine & humoribus, quorum sordes & feces emergunt Austrinis flatibus, ac menti caliginem inferunt, recondunt verò se ac subsidēt, flante vel Subsolano vel Zephyro, alijsque ventis placidis perspirantibus, hinc maxima in animis hominũ alacritas, mentisque erectio, vbi cœlum Solis splēdore

Auster articulares dolores mouet.

Auster animo grauis.

Auster omnia obnubilat, Aquilo serenat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

dore nitescit: maxima contractio, animique mœror & deiectio, si quando aura caliginosa est ac nubila, ventique turbulenti sæuiunt. Simili ratione imminentibus pluuijs, spiranteque vel Noto, vel Africo, cloacæ, stagna, paludes, foricæ, latrinæ, aliaque loca proluendis sordibus destinata graues halitus effundunt, atque esculenta quæque vitiant, ita, vt minus diu asseruari possint.

Aer serenus mentem exhilarat.

Noto spirante paludes olidæ.

Venti collaterales atque intermedij, qui à meridie nonnihil declinant, ac versus Occasum hibernum paulolum deflectunt, pares cum Austro & Africo vires obtinent, inter quos refertur Lybonatus atque Austroafricus *Zuydtwest*, ab illa enim cœli plaga proruit ventus turbidus ac nimbosus, non minus corpori, quàm animo mentique infestus: habent enim eam vim flatus impetuosi, vt humores in imis visceribus, velut sentinam in nauibus, commoueant: quorum fumis & vaporibus agitata mens, intemperies concipit, affectibus commouetur, incandescit, tumultuatur, inquieta est, ac non secus, quàm Oceanus, æstuat ac feruescit, ita, vt spiritus quoque aerei ac mali Genij aliquando se tempestatibus ingerãt, ac faces ministrent, mentique humanæ se tacitè ac latenter insinuent, eáq; vexent, lacerent, exagitẽt. Vulgare est autem apud Belgas plerosque emotæ mentis, & quibus sensus diminuti sunt, aut spiritus animalis vitiosa aliqua qualitate imbutus, triduo etiam antequam tempestates & venti ingruant, tumultuari, omnesque vicos, compita, plateas, angiportus circumire ac concursare modò silentes ac taciturnos, modò clamosos atque obstrepentes, ita, vt vulgus dictitare soleat, Suborituram aeris intemperiem, atque vt ferè assolet, imminere tempestates, imbres, procellas, turbines: Contrà, vbi sudum est cœlum, ac tranquillum, ventisque placidum existit: omnibus se co-

Lybonoti & Austroafrici natura.

Genij mali ad inferenda dãna præsto.

Mens quibus vacillat, ab aere citò offenduntur.

se comes præbent, blandos, suaues, affabiles, festiuos, lepidos, sic tamen vt ridiculos subinde mores ac facetos exprimere non desinant, ex quibus facilè coniecturam feceris, quo sint corporis habitu, qua mentis constitutione.

Africi natura. CAETERVM inter ventos, qui in Austri cōfinio constituti, ab Occasu hiberno perflant, nullus Africo, vulgò *Zuydtweest*, impetuosior, aut procellis fœcundior, nam tonitrua ac fulmina æstiuis mensibus profert, sæuasque tempestates parit, adeò, vt culmina conuellat, sata prosternat, naues in vada ac scopulas illisas ad naufragia impellat, æstate tamen, quàm hyeme, minus diuturnus: vt enim subitò exoritur, ac furibundus est: ita confestim desinit ac consopitur, acuit autem huius iras ventus ille, quem Horatius Iapiga vocat, *Vueest-zuydt weest*, omniaque exasperat, & sæuiora efficit: *Iapix ventus.* qui etiam magna anni parte stationem suam constanter tuetur, expulsisq; alijs ineunte hyeme cōtinenter spirat, maximo nauigantium incommodo: æstate autem media magis placidus est, ac minus turbulentus. *Fauonij natura.* Qui verò ab æquinoctiali Occasu se proferunt, nempe, Zephyri ac Fauonij, *Vueest*, Italis ponente ineunte vere atque hirundine prima, placidi sunt, amœni, blandi, suaues, quique omnia fouent ac recreant, siquidem moderato Solis calore tepefacti, stirpes ad flosculos eliciunt, omniaque rediuiua præstant, ac renouant, adeò, vt etiam sanguinem ac synceros humores, qui hyeme delituerunt, proferant, discussaque mœstitia atque animi nebulis, mentem hilaritate ac lætitia reficiant. Desinente tamen autumno, anniq; circuitu in hyemem inclinato, venti Occidentales inclementer sæuiunt, terrasque ac maria turbulēta tempestate concutiunt: in excitandis verò morbis frigidis ac pituitosis non minus, quàm Austrini flatus,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ni flatus, noxij sunt ac periculosi. Vēti autem Occidenti ac Septentrioni confines, ac finitimi tres enumerantur, Corus siue Argestes, *Vueest, noordtweest,* Circius ab occasu solstitiali *Noordtweest,* Thracius *Noordt, noordtweest,* venti omnes validi, qui marinos fluctus furenter quatiunt, diruptisq; ac cōuulsis aggeribus Oceanū in continentem longè lateque deuehunt, duabus autem anni partibus potissimum, vigent, declinante autumno, atque aduentante vere: præsertim mense Martio: quib⁹ tēporibus grandines, nimbos, procellas, fulmina è sublimi deijciunt, ita vt vno temporis momento, aut perexiguo saltem interuallo tres illi inter se cōglomerati, proruant, magnaq; detrimenta hominibus, satisque inferant. Emergūt autem ex ijs, ac plerisque alijs, repentini, subitique flatus, qui in concitatissima aeris intemperie, ignotos globos, ardentesque faces eiaculantur, vt Præster, Ecnephias, ventusq; Typhonicus, Paulo Apostolo infestus. Obseruata sunt hæc superioribus sæculis, cùm alijs, tùm maximè Vergilio, qui ea hisce versibus complexus est, quæ singulis anni temporibus non sine insigni clade, atque annonæ iactura nobis obueniunt.

Cori & eorū, qui illi affines sunt, natura.

Act. 27.

Quid tempestates autumni, & sydera dicam?
Atque vbi iam breuiorque dies, & mollior æstas,
Quæ vigilanda viris, vel cùm ruit imbriferum ver.
Sæpè ego, cùm flauis messorem induceret aruis
Agricola, & fragili iam stringeret ordea culmo:
Omnia ventorum concurrere prælia vidi,
Quæ grauidam latè segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro.
Et pluuia ingenti sata læta, hominumque labores
Diluunt.

Georg. lib. 1.

Corporibus quoq;, quæ non minus, q̄ culmina conuellunt, multos morbos inferunt. Siquidē vere &

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

re & autumno, tum præsertim mense Martio, articulis, neruis, musculis, membranis, tendinibus puncturas, rigores, contractiones, palpitationes, lassitudines vlcerosas accumulant, ita, vt sic affecti, futuræ tempestatis prognostica edant, & qualis sit exoritura aeris intemperies, indubitāter denuncient ac præsagiant, nostri *Vueerwys* vocāt, hoc est, euenturę tempestatis præscios, quales ferè sunt valetudinarij, quique morbida ac ficosa cadauera circumferunt: & quemadmodum huiusmodi vēti morbos, ac febres, multaque valetudinis detrimenta adferunt, ac sanitatem vitiant: ita solo fœcundo ac fertili, excultisque agris ad sementem atque vberem messem officiunt. Terra siquidem non minus vento rigido perflata, quàm pluuia tristi atque insuaui madefacta, non salutares herbas, sed lolium, Zizania, sentes, carduos, lappas, tribulos, vepres profert, quæ fata strangulant, nisi sedulò extirpentur. His proximè adsistit Septentrionalis *Noordt*, Italis Tramontano nonnullo ad ortum progressu, Aparetias *Noordt, noordt oost*, Aquilo seu Boreas ab æstiuo, ac solstitiali ortu medium locum tuetur: *Noordt oost*, Cæcias verò *Oost, noordtoost*, ab Aquilone Subsolano seu Apeliota stipatur. Septentrionarius natura effectuque frigidus, & siccus existit, magna ex parte serenus, licet aliquando pluuius, mitigat autem Cori ac Circij ferociam: vbi enim plus satis sæuitum est, ac iam propemodum sunt defessi, in ventum Septentrionalem ferè desinunt, sic, vt mox aura mitescat, ac tempestas sopiatur: quocirca vnicè eò transferri cupiunt hos ventos indigenæ: nam si versus Austrum ferantur, recrudescit intemperies ferocius, ac rursus nouas vires concipit, quò fit, vt quotannis multæ rostratæ naues, ac vastæ holcades periclitentur, atque in ipso ferè portus

Valetudinarij auræ iniurijs obnoxij.

Aura rigida satis noxia.

Septētrionalis venti natura.

portus aditu in breuia & syrtes, vadaq; cæca, ad latentia illisæ dissoluãtur, incredibili merciũ iactura ac dispendio. Quocirca ventus Septentrionalis, nõ solum Coro & Circio salubrior, sed etiã sedatior, atque in concitãdis ciendisque tempestatibus mitior: tametsi hibernis aliquando mensibus rigidus sit, ac violenter spiret, quò fit, vt catarrhos excitet, pleuritides, atq; anginas, sed alia, quàm Auster, ratione. Siquidem spirante Noto humores liquefacti, spontè dissoluuntur, atque è capite in subiectas partes defluunt. Septentrionali verò atq; Aquilonio flatu, quoniam constringi contingat musculos ac membranas, pituita exprimitur, quemadmodũ complicatis compressisque in pugnum digitis, ex spongia aquam extundimus. Quacunque autem anni parte hi venti spirant, frigore corpora afficiunt, meatus constipant, aeris contagia dissipant, coactoque intus calore natiuo, concoctioni auxiliantur. Cùm autem Austrini flatus, dissoluta corporis compage, membrisque languore ac veterno affectis, homines somniculosos efficiant, oscitantes, flaccidos, veternosos, nauseantes, desides, atq; ad obeundas vllas functiones aut exercitationes imparatos. Tum Aquilonij. Hippocrate teste, agiles præstant viuidos, erectos, alacres, gesticulosos, atque ad quiduis aptos, præsertim quibus habitus est humidior, ijs enim naturæ munera ac functiões melius perficiuntur, omniaq; salubrius procedunt, quemadmodnm siccis aridisque corporibus, humidus cœli status salutaris, eo enim nimus frigore rigent, aut vruntur calore. Cùm itaque duo isti venti Auster & Aquilo, illisque vtrinque affines in tota ferè Europa vicissitudines anniuersarias constituant, præ cæteris hos obsereandos censeo: nullus enim ventorum per totum anni circuitum spirat constantius; siquidem cessante sopitoque altero,

Auster & Aquilo diuersa ratione catarrhos mouent.

Simile à spongiæ compressione.

Lib. 3. Aph.

Auster et Aquilo præcipui in mouẽdo aere.

alter exoritur, suamque stationem tuetur: tametsi cæteri paulò ante memorati suas vices etiam sortiantur, sed qui celerius conquiescant ac desinant. Quocirca horum vtriusque habenda ratio, non solùm in tuenda valetudine, profligandisque incom modis, sed cùm iter ingredimur, aut cùm terra marique nos aeri committimus. Hoc enim longa obseruatione compertum habeo, Aquilonem noctu exortum non esse diuturnum, aut stabilem, nec triduo in ea statione atq; ijs excubijs consistere. quod Aristotele teste, etiam Homerus, dum Vlissis errores prosequitur, indicauit.

Tertia lux nunquam nocturno Aquilone laborat:

Aquilo quãdo minus diuturnus.

Quod eò fit, quoniam exhalationes, ac materiam minus copiosam sit nactus, quibus subsistere possit, ac diuturniores flatus perficere. Siquidem motus atque agitatio aeris, qui ventum efficit, ab eoq; vires & incrementa concipit, debilis est, imbecillis, tenuis, exiguus, ita vt vires desint, quarum adminiculo progredi posset, ac se diutius proferre, efficique diuturnus. Vt enim in morbis ac febribus humorum copia ac redundantia omnia grauiora, magisq; diuturna facit, atq; insultum producit: ita vehemens aeris concitatio, atque exhalationum vaporumque, qui è terra emanant, creber densusq; concursus ventos exasperant, atque illos cùm violentos, tum diuturnos efficiunt. Et quemadmodum ignis confestim extinguitur, vbi arida nutrimenta desiderantur, ac fomites desinunt: ita Aquilo, intempesta nocte, vel ipso noctis crepusculo exortus, mox euanescit, ac stationem deserit: eoque fit, vt exercitati nautæ non temerè Aquiloni fidãt ad primum intuitum, nec quidquam aggrediantur, nisi triduanus sit. Cùm Auster primi diei exortu spem fulciat nautis diuturnum fore ac spiraturum

Simile ab insultu febrilium.

Simile ab ignis fomite ac nutrimẽto.

turum constãtius: quod ipsum apud Italos naucleri ac nauarchi, qui vulgari idiomate Pilotæ & admirabili dicuntur, Prouerbijs designant,

Pilotæ seu naucleri ventorum obseruantißimi.

Νότος πρῶτος, Βορέας τρίτος.

Cui sententiæ cùm esset addictus Andreas ab Aurea architalassus, hoc est, Cæsarianæ classis apud Genuenses præfectus, Carolo imperatori eius nominis quinto id obseruandum consuluit. Siquidem cùm in Africam expeditionem meditaretur, ac Cæsar ad primum Aquilonis conspectum, Mauros adoriri tentaret, admonuit alter, non incitandas triremes, nec classem mari committendam, nisi Boreas seu ventus Aquilonius triduum substitisset: Austro verò ingruente, euestigiò, primaque luce in altum ducendas naues, ac confestim, nullaque mora, si omnia ornata sint suisq; armamentis abundè instructa classis nauigationem instituendam, velaque exponenda flatibus: non enim metuendum, ne mox desinat, aut minus futurus sit diuturnus: cùm ferè nebulis densisq; nubibus fultus, ac caligine stipatus, diuturnitatis, ac constantiæ spem præbeat.

Andreas ab Aurea exercitatus nauarchus.

Andreas ab Aurea quid Carolo Cæsari consuluit.

Cæcias Orientali vento, minimo interuallo à dextra proximus, minus Aquilone violentus est, aut sonorus, frigore tam penetrabili, flatuque rigido, quod Soli sit vicinior, conuoluit autem ac conglomerat nubes, illasque conglobatas ad se allicit, quoniam retortæ aliarum nubium, vel montium obiectu resiliant: quod in fluminibus, atque amnibus, ipsoque Oceani fluxu sæpiùs obseruaui, in quibus non continuato cursu, obseruatoque alueo fertur ac voluitur fluctus, sed vtrinque circa littoris oras, ac ripæ extremitates reflectitur ac retorquetur, auerso scilicet ac deflexo, contortoque

Cæcias cuius naturæ.

Cæcias qua ratione nubes trahat.

dextrorsum ac sinistrorsum cursu, nec aliam huius rei excogitari posse rationem video. Ex huius autem venti natura Prouerbium manauit in improbos, Mala ad se attrahens, vti Cæcias nubes, vt nunc passim factitant nocturni oppressores, qui conglobati intempesta nocte ædes subruunt, atque excruciato hospite, adactisque domesticis ad commonstrãdum thesaurum, omnia conuasant, ac diripiunt. *Kneuelaert* nunc passim appellantur, à violentia, quam inferunt contorquendis hominum membris. Cæterùm vt ex rebus naturæ aliquod documentum eruatur, hoc cuique persuasum cupio omnes istos aeris ac naturæ effectus à nutu atque arbitrio summi opificis pendere, eiusq; vi perfici. Siquidem ignis, grando, nix, pruina, glacies, turbines, ac spiritus procellarum obsequuntur verbo illius. Ipse enim mittit niuem sicut lanam, & nebulam sicut cinerem spargit: qui iacit grandinem frustulatim, atque efficit vt omnia glacie constrata sint, tanquam planicies, adeò vt nemo à frigore eorum possit subsistere: Ipse eadem, incitato flatu, liquefacit ac confestim in pluuiam resoluit. Ipse aufert Eurum, atque in virtute sua inducit Africum. Ipse dominatur potestati maris, motum autem fluctuum eius compescit ac mitigat. Ipse producit vẽtum vrentem, & arescere facit germina terræ. Patitur quidem Deus mundũ hunc, atq; vniuersi naturam ferri, voluique suo ordine ac modo, vt initio constituit, elementa, sidera, Oceanum, ventorum impetus, veris, æstatis, autumni, hyemis discriminata tempora, sic tamen vt penes eum horum sit potestas & imperium. Siquidem vbi illi visum est, & expedire videtur, quædam in scelerũ vindictam exasperat, ac sæuiora efficit, multasque clades ac damna horum ministerio hominibus infert, quò mentes sopore oppressas sopitasque ac delicijs indor-

Prouerbiũ in improbos.

Psal.148.

Psalm.77.
Psalm.18.
Aggæi.1.et 2.

Deus elementis vtitur ad inferẽda dãna.

dormientes excitet, sic enim religionis desertoribus minitatur. Quòd si præceptis meis non fueritis obsequuti, persequar vos tabe, morbis, ac febribus, animique tædio, ac mœrore dabo vobis cœlum ferreum, & terram æneam, ita vt ne quidquam ac frustra vires consumentibus neque terræ fruges, neque arbores fructus proferant. Sic apud alios expostulat cum populo suo: Excitaui vobis ventum vrentem, quo rubigine, atque vredine vos afflixi, vestrosq; hortos, olíueta, vineas, ficeta consumpsit bruchus & eruca, nec tamen ad me estis reuersi, dicit Dominus: Quò euenit, teste vate alio, Vt terra rorem, pluuias atque imbres deneget, omniaque sata ardore, rubigine, grandine infestentur. Quæ documento sunt, ac quemque erudiunt, tempestates, nimbos, grandines, tonitrua, fulmina, turbines, ex naturalium quidem causarum progressu exoriri, sed quæ recrudescant atque homines diuexent atrocius, vbi Deus illos castigatos ad frugem reuocat, qui vbi resipiscente homine factus est placatior, ac furor mitigatus deferbuit, calamitates transfert, immutat, cohibet, imminuit, omniaque feliciora pollicetur, nempe vberem annonę prouentum, agros fœcundos ac fertiles, tempestiuam pluuiam, messem copiosam, trituram, vindemiam, greges, armenta, pecora, quæ voto respondeant, corpus salubre, ac vegetum, vires firmas, facultates ac res familiares stabiles, animum verò impauidum, tranquillum, securum, quietum, infractum, & qui fiducia Diuinitatis, vnde mentem haustam ac libatam obtinemus, non facilè expallescat metu, aut timore concutiatur.

Amos. 4. *Agg. 1. & 2.* *Deut. 28.* *Psalm. 90.*

De pixide nautica, vulgò Compas, *quam Plautus versoriam vocat, cuius obtutu atque obseruatione naucleris velificatio perficitur, & qua vi, ac ratione continẽter septentrioni obuertatur.*

CAP. IIII.

CVM ventorum paulò antè habita sit ratio, eamque fusius explicasse visus sim: restat vt de Versoria nonnihil proferam, quandoquidem nautæ huius vsu & commoditate nauigationẽ instituunt, ac longa maris spatia, tractusque Oceani immensos, denique locorũ situm, ac distantiam dimetiuntur, & quantum viæ peractum sit, & quid restet peragrandum, exactissimè explorant, omniaque ad hanc pixidulam, tanquã amussim, exigunt: quam vim consequitur ex magnetis aut lapidis Lydij attritu, qui singulari vi pollet in attrahendo ferro, nisi oleo aut pingui aliqua re oblitus sit, tunc enim id respuit: hic nostratibus *Zeylsteen* vocatur, quòd eo cursum naturæ instituant, ac securæ velificentur. Subest huic pixideculæ rotula quædam versatilis papyracea; plana, circinatæ rotunditatis, tenui ac bipartito ferramento suffulta, in cuius centro seu medio turricula ænea acuminata (nam ferrum rei effectum eo loco impediret) affixa est, quæ stilo aut cuspidi acutissimæ insistit, eoque hincinde in æquilibrio voluitur, atque vbi conquiescit pars illa, quæ lilij imagine inscripta est, & in quam ferramentum magnete confricatum desinit, stabiliter Septentrioni obuertiur, polumque Arcticum respectat, quocunque etiam contorto clauo nauis impellitur. Producuntur autem in huius rotulæ circulo à centro ad circumferentiam æquali distantia duæ & triginta lineæ; quæ & ventos ac cœli car-

Versoria Septentriones index ex vi magnetis.

Oleũ magneti vim attrahendi eripit.

Versoria ex quibus constet, eiusque descriptio.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

li cardines designant, terræq; ac maris spatia portubus distincta commonstrant, ac numeratis reuolutis clepsydris aut, vt nunc vsus est, defluente aranea clepsammis, quantum itineris emensum sit, & quid emetiendum, quantoque interuallo à loco, quò properant, absint, exactissimè dinumerant ac metiuntur. Qua autem vi magnes in Versoria hæc perficiat, qui ex aduerso Septentrioni se opponit, eamque cœli partem obtuetur, non facilè ratione expediri potest: quanquam multorum ingenia anxiè torserit huius rei inuestigatio. Sunt qui in mutuum consensum, ac concordiam referant, qua alter alteri similitudinis ratione qua perficitur attractio, mirificè afficiatur, sic vt magnes odoretur ferrum in montibus Septentrionalibus, ex quibus erutus est: non secus quàm vultures, naturæ sagacitate, cadauera maxima locorum distantia, biduo etiam, vt plerique opinantur, antequam cædes facta sit: multa autem perfici occulta, abditaque facultate, quorum non facilè ratio iniri potest palam est, ita vt effectum rei conspiciamus, causam verò ignoremus: Sic Rhabarbarum & Scammonium flauam bilem expurgant, epithimum, polypodion, sena humorem melancholicum, Agaricus pituitam, Succinum Gagates lapis, adamas festucas, ac paleas allicit. Argentum viuum auro afficitur, eique maritari gaudet: Quam vim etiam herbis inesse spectamus, ita vt nonnullæ mutuo complexu ac vicinitate delectentur: aliæ inter se diffideant ac contactum alterius respuant. simili quoq; affectu & inclinatione magnes ista perficit in hac pixide, solarijs minutis, quibus inter ingressu ad Solem horas exploramus, vbi extrema ferri pars expolita, non rubigine vitiata, hoc lapide confricata est, quæ semper Septentrioni obuersa polū cōmonstrat, q Epibatis, hoc est, viris nauticis *leyn* dicitur,

Nautæ clepsydris vtuntur.

Magnes qua ratione ferrū alliciat.

Simile à vulturum sagacitate.

Vnde herbis purgandi efficacia.

Solariū quod Solem commonstrat.

Epibatæ een bootsman.

quæ vox à ducendo nomen sortita est, vt *Leydsman* ductor & comes itineris, cuius adminiculo cursum dirigimus: veteribus Cynosura denominata, atq; Vrsa minor longo vsu & experientia obseruata æquor sulcantibus, quoniam fixa est, & immota. Vrsa autem maior Elice vocatur, cuius Cicero in Academicis meminit, huiusmodi propemodũ verbis: Meas cogitationes dirigo non ad illam paruulam Cynosuram, sed ad Elicen & clarissimos Septẽtriones, id est, rationes has latiore spatio non ad tenue elimatas, eoque fit, vt errem & vager latius. Quò indicat fusissima se consectari ac laxatis velis diuagari latius, tametsi certior cursus sit, ac minus deuius, qui inspecta Cynosura perficitur: quod ipsum Aratus admonuit.

Cynosura vulgò Leye nautis.

Libro. 4.

In Phænomi.

Hic Iouis altrices Elice, Cynosuraque fulgent.
Dat Graijs Elice cursus maioribus astris,
Phœnicas Cynosura regit: sed candida tota.
Certior est Cynosura tamen sulcantibus æquor,
Quippe breuis, totam fido se cardine vertit.

Simile Ciceroni à polo desumptum.

Desumitur autem Ciceroni hic loquendi tropus à nautarum cõsuetudine, quorum alij, qui exactissimè omnia studẽt dimetiri, oculis in minorẽ vrsam sunt defixi, alij qui minus rigidè omnia obseruant, nec in vllis angustijs sunt constituti, vrsam maiorem intuentur. Ita Cicero, qui non vult arcta atque astricta consectari, sed latos ac spatiosos Rhetorũ campos obambulare, Elicen seu maiorem vrsam sibi tanquam scopum defigit, ita enim diuagari licet, ac longius progredi, vt qui nullis certis limitibus concluduntur: securior verò est velificatio & certior, minusque digreditur extra stationem nauigium, vbi vrsa minor, (quæ propriè nostratibus Polus dicitur, populari voce *Leye,* hoc est, ductor in dirigendo cursu) inspicitur. Nostri verò naucleri

Ciceronis locus in Academicis explicatus.

præter

præter Polum quem non oscitanter obseruant, pixidem hanc versatilem continenter intuentur, cuius vsu & commoditate etiam intempesta nocte ac densissimis tenebris, atraque caligine clauo affixi nauem dirigũt. An autem hoc instrumentum nauticum superioribus sæculis extitit, an nostro id æuo excogitatum, non ausim certò pronunciare: hoc tamen mihi persuadeo, Plautinam illam Versoriam aut eandem esse cum hac nostra, aut illi affinem: quanquam, vt opinor, hæc Pixidecula nostro iam tempore magis exculta sit, elimata, expolita, omniaque exactius demonstret. Cùm autem Pœni ac Carthaginenses nauigandi periti vltra bis mille annos non solum maris Mediterranei portus ac littora frequentarent, sed in Oceanum longius progressi, instructissima classe totum Mauritaniæ ambitum perlustrarent: verisimile non est, huius rei vsum illis defuisse: ne commemorem Tyrios ac Sidonios, apud quos, Ezechiele teste, maxima olim erat negotiatio ac nauigandi peritia: ac prȩter hos, Solomonis naucleros, qui classe per mare rubrum ac sinum Persicum deducta, quà aditus in Indiam patet (Ophyr Iudæis appellatam) immensam auri vim, ac simias, pauones, elephantos, gemmas adferebant, vt nunc Lusitani factitant, qui hunc nauigationis cursum vix anni curriculo perficiũt. Quocirca non facilè cuiquã persuaderi debet illis temporib⁹ ignorata fuisse hæc velificandi adminicula, præsertim sȩculo tam felici, tantisque artificibus industrijs, ac solertibus fœcundo. Fieri autem potest, vt ob Barbarorum incursiones, vastitates, cædes, incendia, populationes tã salutare instrumentum interciderit, extinctis etiam oppressisque artificibus; rursus, pacatis rebus, ac sopito tumultu bellico, cura atque industria hominum (quorum ingenia inuentioni rerum accommoda) postlimi-

Versoria an recẽs inuẽta.

Carthaginenses nauigandi periti.

Cap. 27.

3. Reg. ca. 10.

Multa in rerum natura exolescunt.

nio in vsum sit reuocatum. Ita non desunt qui asserant multa superioribus annis in vsu fuisse, quæ nobis nunc noua videntur, ac recens excogitata: quod ipsum Solomon constanter asseuerat. *Ecclesi.1.* Quicquid, inquit, olim fuit, nunc est, & simile illi, quod paulo post futurum: quicquid factum est olim, nũc existit, & illo intercidente postmodum renouabitur. *Solomoni nihil nouum.* Obiter nihil sub Sole nouum, & si quid velut nouum ac recens ostendatur, id Priscis sæculis aliquando extitit, nec futura est apud posteros memoria eorum, quæ nunc vigent, quoniam interitura sunt, ac vetustate exolescent. Sic nonnulla videtur olim fuisse imprimendi ars, *Ars impressoria an vetusta.* vt quibusdam placet, ex vetustis picturis, sigillis, annulis nomismatis, in quibus litterarum characteres graphicè velut typis expressi conspiciuntur: neque enim illi ætati cælatores atque artifices defuerunt: quanquam, si à veteribus tale quiddam excogitatum sit, vt nemo debita laude fraudandus, fateri quisque debeat omnia minus fuisse exculta, nitida, subtilia, elimata, nec tam spectabili litterarum varietate exornata atque expolita. Bombardas quoque tormentaque *Bombardæ an olim fuerint.* ænea ac ferrea, tum Sclopetas manuales cæteris habiliores, ac magis tractabiles, vulgò *Pistoletten oft Sincroeren*, quod manu capulo illorum, tanquam clauo, admoto, excussisque è silice scintillis, in obuios detorqueāt, superioribus sæculis extitisse, nonnulli ex Virgilianis hisce versibus contendunt:

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Æneid. li 6. *Dum flammas Iouis, & sonitus imitatur Olympi:*
Quatuor hic inuectus equis, ac lampada quassans,
Per Graiûm populos, mediæque per Elidis vrbem
Ibat ouans, Diuumque sibi poscebat honores
Demens, qui nymbos, & non imitabile fulmen
Aere & cornipedum cursu simulabat equorum.

Quan-

Quanquam omnia ista dubia sunt, nec certi quid de ijs statim possit, vt quæ fortè aliud quiddã designent. De Versoria verò alia est ratio: cùm enim Polus ac Cynosura, oppositis obiectisque nubib9, atque offusa caligine, oculis nauigantium se subducat, nec semper sit conspicua, ita vt periculũ vndique immineat, certo statui potest in tanta olim nauigationis frequentia, illi ętati non defuisse hęc velificationis adiumenta. Nec me fugit Philandrum editis in Vitruuium commentarijs cumprimis eruditis in ea esse sententia, vt credat hanc pixideculam, quę chalybis ac magnetis vi polum velut indice demonstrat, non ita multò retro sæculis, in Campaniæ oppido Amalphis fabricatam. Verùm ego existimo id instrumentum non inibi, nec eo tempore repertum, aut nostra memoria excogitatum, sed interpolarum, hoc est, renouatione quadam instauratam, illosque artifices effecisse, vt exactè atque amussim, nullaque sui parte claudicante nutanteque perpendiculo seu virgula, verticem cœli, hoc est, polum, qui duplici cardine se prodit, indicaret, quò cursu magis secundo atque optato successu quaquauersum nauis dirigatur, omniaq; ex voto atque animi sententia perficiantur Quocirca veteribus huius vsum non defuisse, atque illius obseruatione maris spatia consueuisse dimetiri. Plautus expresse his versibus indicasse visus est, arrepta etiam nauigandi occasione, si quando res poscat celerem profectionem: *Lib.10.c.14.* *Philandri opinio de versoria.*

Si huc item properes, vt istuc properas, facias rectius.
Huc secundus ventus nunc est, cape modo versoriam.
Hic Fauonius serenus est, istic Auster imbricus.
Hic facit tranquillitatem, ille omnes fluctus conciet.

In Mercat. Scæna 5.

Ita non est, quod quis ambigat, veteribus eundem fuisse huiusce instrumenti vsum ac commoditatem.

Quid

Quid canes agat in rabiem, & quo potissimum anni tēpore, & qua ratione ijs mederi possis.

CAP. V.

Sub æstu & gelu canes rabiunt.

CANES fidi hominum custodes, ac familiares domesticique excubitores in rabiem aguntur vel Sole feruido, ac caniculæ ardoribus, vel hibernis mensibus gelu intensissimo, quoniam eo anni tempore acui atque acerbari atram bilem contingat, ac virus effundi, quod aspersione contactuq; exitiale est ac deleterium: æstate quidem perusto ab æstu solis sanguine, qui concepto contagioso spiritu inficitur: hyeme verò, quòd sanguis concretus ac conglobatus, quique propemodum coagulatur ac congelascit, computrescat, quoniam corpori inclusus non ventiletur. quò fit, vt ab eo grauis halitus & contagio emanet, qui spiritus vitales vitiant ac contaminant. Quocirca huic animāti ijs anni temporibus semper aqua offerenda, quā subinde lambant, præsertim cùm per loca æstuosa, vel nimis gelida, exerta lingua hianteque ore, se viatori itineris comites præbent, quò sanguis dilui possit atque irrigari, minusque ardore torreri. Columella, quod & Plinius eius nomine non subticuit, censet catellorum caudas post diem quadragesimum, quam sunt editi, castrādas, sic enim tutos fieri à rabie, hoc modo: Neruus est, qui per articulos spinæ perrepit vsque ad vltimam caudæ partem, is mordicus vnà cum postremo articulo prehensus, (quod etiam nostrates factitare video) aliquatenus eductis ac protensis abrumpitur, quo facto nec in longitudinem indecoram porrigitur, nec fœdum & enorme incrementum capessit, denique vt plurimi pastores asserunt, rabies arcetur, ab eaque tuti sunt. Alia etiam est cautio ac prouisio, qua obtineri potest, ne canis vnquam efficiatur ra-

Canes aquā exposcunt.

Lib. 7. ca. 13.
Lib. 8. ca. 41.

Cauda canū truncata non rabiunt.

tur ra-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tur rabiosus. Subest linguæ catellorum neruus vermiculi figura, rotunda teretique forma, vt etiam capiti humano, cuius cerebellum desinit in speciem quandam, teredini qui ligno innascitur, quã simillima, hic vermis linguæ exemptus canes à rabie tutos præstat. Non dissimilis concretio ouillis pedibus anterioribus ac posterioribus inhærent parte, qua terram calcant, vermiculi subrotunda forma lanuginosa intus ac crinita congerie, qualis est in rosarum spõgiolis ac calicibus, quibus semen includitur, molli, tenuique lanugine implicitum, exemi autem tale quiddam sæpius ex decoctis eius pecudis pedibus, teredini, qui vermiculãti ac carioso ligno inesse solet, aut nucibus auellanis prorsus affine atque assimile. Quòd si quis aut incuria, aut huius rei ignorantia pedes ouillos ederit, quibus illa concretio non sit exempta, confestim nausea, ac stomachi dolore afficitur, omnique momẽto ad ructus ac vomitionem incitatur. Persuasum autẽ habet promiscua multitudo, venenosum quiddam subesse huic concretioni: quod vt non ausim certo asseuerare, aut ijs assentiri: ita facilè crediderim, capillatam illam congeriem, pilosamque lanuginem, quæ bisulcis fissisque vngulis inhæret, concoctioni officere, ac ventriculo negotium facessere. Opiliones autem, pastoresque ouium ea sunt opinione imbuti, nullum hoc animante in cursu fore velocius, omniaque quadrupedia pernicitate superaturum, nisi tale quiddam articulis, quibus se fulciunt, subesset: qua de re quid statui debeat, non ausim exertè pronunciare: hoc tantum testatus, obseruasse me has pecudes fugitantes, vbi canes ac lupi prædæ inhiantes, illas insectantur, celerrimo quidem cursu se subducere, sed non longius progredi, ac mox respectantes subsistere, ea, vt opinor, ratione, quòd præter paui-

Canis vt à rabie præseruetur.

Vermis lingua canis eximitur.

Ouillis pedibus lanuginosa concretio subest.

Ouiũ natura in cursu.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

dum animum, & meticulosum, aliquid illas remoretur pedibus subditum, & quòd anhelosæ sint, ac pulmonis vitijs obnoxię: quod indicat arida tussicula, qua subindè infestanter: quò fit, vt longius producere cursum nequeant. Vt itaque huic pecori tale quiddam subest, quod illi in cursu moram inijcit: ita sub canina lingua subdelitescit neruosa, atque vt ita dicam, vermicularis quædam congeries, quæ à vermis specie atque effectu, quo rabiem infert, λύσσα dicitur, quæ vox & vermem & rabiē significat: Vnde Αλύσσον herba dicta, quòd rabiem expugnet, ac canum more furiosos ac lymphatos cohibeat, etiam si ab ijs dèmorsos esse cōtingat. Quòd si catellis sectione id eximatur, nunquam efficiuntur rabidi, nec quenquā letali morsu impetunt, minimoque latratu sunt infesti, inflammatur autem huic animanti, atque incenditur sanguis melancholicus, alijsque circumfusi humores, Caniculę potissimùm ardoribus, ac concepta ex putredine contagio rabiem furoremque concitat, adeò, vt extumescente lingua ac neruo, qui illi subditus est, os spuma exitiali ac contagiosa saliua redundet, quæ etiam contactu inficiat. Siquidem cùm hoc animal notos ignotosque indiscriminatim adoriatur, si fortè vlli parte spuma aut saliua adhæserit, etiam citra morsum noxam infert, ac perniciem: nisi confestim salsugine eluatur. Cùm enim venenati huius morsus multa sint excogitata remedia, tum nullum magis præsentaneum, quàm euestigiò dilatare vulnus, ac scarrificata cute, concurbitulas copiosa flamma affectæ parti affigere, mox cataplasma adhibere ex porro, cepe, allio, eruca, centaurio, minori absynthio, ac butyro salito, melleque confectum. Vrina quoque impuberis fomenti loco applicata, virus elicit, necnon Opopanacum, ruta, sal, ficus, brassica

Lyssa vermiculus sub lingua canis.

Canes quādo rabie concitantur.

Saliua canis rabidi noxia.

Remedia ad rabiē canis.

brassica rubenti folio, vnà cum melle & butyro pistillo subacta, læso membro admota. Nulla autem ratione incidenda vena: rapitur enim intempestiuo illo remedio virus in habitum corporis, ac continuò vitalia corripit, humoresque ac spiritus inficit. Quocirca quæ venenatos halitus dissipant ac discutiunt, intra corpus exhibenda, nēpe Theriaca, mitridation, allium, scordium, Laser, quæ vulgò magistrantia, & Ostrucium dicitur, illique affinis Angelica, quæ laserpitio potestate, affinis est, radix Zeduariæ, ruta, caltha, melyssophillos, Iridis radix exiccata, innula, ficus, ligni Indici decoctum, ocymum vulgò basilicum, cunula, hysopus, tymbra, origanum, quorū quodque vi discussoria pollet, seu diaphoretica, quæ laxatis corporis spiramentis, atque excitato sudore, virus dispellit ac demolitur, nec patitur in venas demanare. Nostrates qui mari finitimi sunt, atque Oceani accolæ demorsos à cane rabioso certatim ad mare rapiunt, etiam brutas pecudes, ac septenis vicibus immergunt, non superstitione obseruato illo numero, sed vt efficacius virus eluatur: quo & illud consequuntur, omnis aquæ metus ὑδροφοβίαν vocant, qua maximè vrgeri solent, prorsus eximatur: nam sic affecti & aquam appetunt, & expauescunt ob mētis alienationem, & quod ratione destituti sint, quo fit, vt nullo rerum delectu ac discrimine salutaria respuant, atq; auersentur, appetant autem ac ferantur ac noxia, siquidem si bibant affatim, sanescunt: quocirca, tametsi aquam omniaque liquida exhorrescant, ad potum tamen cogendi sunt, quò virus minus ad internas partes properet, ac diluatur. Mirandum autem non solùm venena intus exhibita letale vulnus infligere, sed morsus ictusq; venenatos, quę foris inferūtur sensim, tacitoq;, ac latenti progressu

Morsus canis venæ incisionem non exigit.

Rabiem quæ expugnent.

Oceani vis in morsu canis.

Pauent aquā rabidi.

Rabidis potus non denegandus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

progreſſu vitalia corripere, atque ad cor vitæ fontem, parteſque principes aditum ſibi patefacere. Sic ſaliua eorum, qui elephantiaſi, hoc eſt, vulgari lepra infecti ſunt, canis denique rabidi ſpuma cuti inſperſa penetrabili vi perniciem adfert, niſi cõfeſtim abſtergatur, ac locus ſale defricetur, adeò, vt ſi partes neruoſas, aut per quas arteriæ deriuãtur, laniatu morſuque vulnerari contingat, vel fœda ſpumantique vligine inquinari, cordi ac cerebro virus communicetur, ita vt cor vitiato ſpiritu vitali, deliquio defectuque animi periclitetur: Cerebrum propter affectos neruos, qui ab ipſo producuntur furore atque amentia, mentiſque alienatione ac rabie corripiatur. Si verò partes carnoſas, quæ ſanguine ex venis aluntur affici cõtingat, aut morſu infeſtari, mortiferum virus per venarum riuos ad hepar ac cor, reliquaque membra dimanat, ac quadrageſimo die aut paulò ſerius rabie, metuque aquæ, ac pauore tentantur. Hoc autem meminiſſe expedit, vt dextrè, ac fœlici ſucceſſu, affectus huius curatio inſtituatur, ne temerè patiaris vulnus coaleſcere, ac cicatrice obduci, quod etiam in carbunculis ac bubonibus, alijſque in peſte tumoribus accuratè obſeruandum, ſiquidem ſi vel ſcintilla contagij inhæſerit, incrudeſcit malum, omniaque efficiuntur ſæuiora. Quocirca ſinapiſmo, aut puluere præcipitato virus eluendum, id enim vulnus, hiantemque plagam occludi prohibet, atque efficaciter venenum emungit. Interim per interualla, ac leniter humores melancholici expurgandi, quò furor vel prohibeatur, vel miteſcat, in quem vſum commodè ex deluto, aut decocto exhibentur: Sena, polypodium, epithimum, helleborus, phillitis, aſplenium, fumaria, bugloſſus, & præſertim ea confectio, quæ Hamech inſcribitur, cum ſcrupo de epithimo, ac fumaria, quæ in cæterorum

Saliuæ noxa.

Virus vt ad interna rapiatur.

Dies quadrageſimus rabiei expoſitus demorſis.

Vulnus non citò obducendũ in morſu.

Sinapiſmi & pulueris præcipitati vis in morſu.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

rorum etiam animantium morsibus adhiberi possunt, quorum alij alijs sunt nocentiores.

De auri natura ac viribus, & quo effectu polleat, si quando in sanitatis vsum ac tutelam corpori humano adhibetur.

CAP. VI.

INTER ea, quæ hominum cura atq; industria è terræ visceribus eruuntur, nihil auidius expetit humanus animus, qui non solidis rebus inhiat, sed fragiles, fluxas, incertas, fugaces, caducas persequitur ac consectatur, quàm aurum: quo tamen expleri, aut prorsus satiari nequit, etiam si id affatim, ac cumulatè sit consequutus. Præcipuus autem Auri, argentique vsus in eo consistit (nam Respub. pecuniæ commoditate, vti corpus neruis, continetur, eaq; omnis contractus, stipulatio, nundinę, pacta, conuenta, mercatura, negotiatio perficitur) vt necessitati inseruiat, atque illa nobis comparemus, quibus subsistit natura mortalium, nec vlla in parte carere possit, vt sunt vestes ac domicilia, quibus à vento nos auræque iniuria defendimus, res familiaris, ac domestica, victus frugalis ac moderatus, multaque alia, quibus non minus commodè, quàm salubriter vitam transigimus. Reuocat ad hanc animi tranquillitatem, ac frugales rerum vsus homines Horatius, optimus vitiorum castigator, ac commonefacit, quid potissimum spectare debeant, quibus ferè auaritiæ vitium necessitatis inuolucris tegitur:

Homo caducis afficitur.

Auri sacra fames.

Pecuniæ vsus & necessitas.

Lib. 1. serm. Satyr. 1.

Quid iuuat immensum te argenti pondus & auri
Furtim defossa timidum seponere terra?
Nescis quid valeat numus? quem præbeat vsum?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Panis ematur, olus, vini sextarius: adde
Queis humana tibi doleat natura negatis.

Quo indicat omnia referenda ad vsus necessarios, ad vitæ commoditatem, quibus si accedat in cultu nitoreque corporis decus, ornatus, munditíes, & quæ viro propria, dignitas, mulieri venustas: non equidem repugno, modo ne nimium exquisita sint, nec in luxum ac delicias deuergãt, sed frugalitatis ac temperantiæ limitibus concludantur, omniaque honestati ac decoro inseruiant. Ita enim magna ex parte affecti sunt homines vt rebus magnificis ac sumptuosis delectentur: cùm natura facillimis, quæque minimo constant, placari possit. Cæterùm his omissis, de metalli huius natura disserendum, quod multis magnisque viribus imbutum est. Siquidem aurum cum primis efficax præsentissimam vim obtinet in expugnandis sæuissimis morbis, atque instauranda valetudine, vbi illa collapsa est, ac detrimenta acceperit. Nam qui ex Venereo fœdoque contractu labem conceperunt, ac contagione inguinum infecti sunt, eius vbi manifesto subleuantur. Elephãtiasim quoque, quæ vulgaris lepra censetur, expurgat, aut saltem mitigat: dentes labantes ac minus stabiles, putrique vligine vitiatos firmat, omniaque oris vlcera ac pustulas compescit: ita quibus os olidum est, ac graucolentiam exhalat, consulere solitus sum, vt annulos ex puro ac syncero auro confectos, subinde in ore gestent, præsertim qui morbo Gallico iniuncti labiorum ac gingiuarum vlceribus infestantur. Virus enim eluit, atque eruptiones exiccat. Quod si laminas, aurique segmenta ac bracteas carnibus elixis admiscere libeat, atque huius liquamen valetudinarijs exhibere: dici vix queat, quantopere vires ac vitales spiritus erigat. Quocirca macie tabeque confectos, aut immoderata

Vsus rerum spectandus.

Frugalitas in rebus spectãda.

Natura modicis contenta.

Aurum leprã expurgat.

Auri in cibo vsus.

Ve-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Venere exhaustos ac delassatos huiusmodi decoctis reficio, viresque instauro: nec vlla sui parte hac ratione aurū fit deterius, aut attenuatum imminutumque eximitur, nonnunquam in turbinatum alucum, quem alembicum vocant calenti foco admotum, conijci iubeo minutatim cōcisum capum, aut vitulinas carnes, atque aliquot oui lutea seu vitellos, tribus quatuorue lactis bubuli sextarijs perfusa, admixtis vnà cum auri purissimi, obrisum vocant, segmentis, aut torque aurco, efficacissimis herbis, nempe radice Iringij, scolimi, sisari, cinare, carlini, cardui hortensis, eaq; herba quæ cum muscoso concretu fruticetur, à flauo ac rutilanti colore, aureisque guttis, quæ illi insident, Ros Solis dicitur, denique palmulis, quos dactylos vocant, vuisque passis, exēptis vinaceis, ac pomis dulcibus. Ex quarum rerum congerie lento placidoque igni, stillicidio quodam liquor extractus, ac triduum Soli expositus, in multos vsus asseruari potest. Siquidem deliquio defectuque animi sopitos erigit ac spiritus reuocat: exangues, macilentos, tabidos, extenuatos reficit, in Cardiaco verò affectu, ac sudore Britānico præsentanea vi pollet, atque in refocillandis cordis viribus cùmprimis efficax est ac salutaris, si cochleari mensura, aut plus paulò ita constitutis subinde exhibeatur: nec minori commodo átque vtilitate aurum foris adhibetur, vbi cor ingruente externa aliqua, vel interna ægritudine periclitatur. Nam præter aspectum aureorum nouissimatum atque annulorum, qui nonnunquam speciosa atque amabili gemma decorantur, oculosque pascunt ac recreant, si sinistræ manus digitus, qui infimo proximus est, in cordis affectibus, auro & croci momento defricetur, hominem sibi restituit, etiamsi collapso atque intercluso animali vitalique spiritu, propemodum

Aurum decoctione non atteritur.

Sextarius libram & vncias octo cōplectitur.

Ros Solis.

Cardiaci morbi remediū.

Aurum cor recreat.

exanimatus obmutescat, nec vllum vitæ indicium proferat: Aurum quoque candens atque ignitum, vino immersum præcipuis membris robur conciliat, ac facultates natiuas firmat: nam si quid mali internis partibus adhæserit, abstergit, consumit, abolet, depascitur, partemq; affectã ac morbidam, vigore ac vitali spiritu imbuit. Foris quoq; huiusmodi liquor adhibitus impetigenes seu lichenas, lepram, mẽtagram, porriginem, zenam, polypon, fœdissima narium vitia, morpheam, omnesque vitiliginis species, quæ cutem deformant, compescit, ac cohibet, præsertim si huic liquido pigmento aut plasmati nonnihil tartari commisceas, quæ est ex vino in dolijs lapidosa cõcretio. Omnes siquidem quamlibet fœdas maculas abstergit, naresque rubicundas ac verrucosas, mentum, genas, faciem, frontem (in quibus partibus impudẽter, atque indecorè, parumque ciuiliter huiusmodi eruptiones se proferunt) cohonestat.

Auri igniti affectus.

Tartarus quid.

De grandine porcorum, alijsq; huius animantis morbis ac vitijs, quæ vulgari lepræ seu lazarismo affinia sunt, vulgò ab insalubri, ac morbido corporis habitu Onghans *appellatur: & qua ratione hæc contagio expugnari possit etiam in hominibus.*

CAP. VII.

QVONIAM suillæ carnes passim etiam apud generosos quosque eduntur, nec est vlla propemodum familia, cuius mensis succidia non inferatur, etiam à longinquo petitæ pernæ ac petasones, quæque ex his conficiuntur tomacula, tuceta, farcimina: aliquid de huius animantis conditione huic operi inserendum putaui. Cùm autem porcus luto

Quæ edulia ex suilla carne conficiantur.

luto ac sordibus delectetur, cœniq́ue volutabra appetat; in primis procurãdum, vt cibus ac cubile illi mundum offeratur, si ex eo salubre alimẽtum consequi velis. nam si siliquis pabuloque sordido hoc animal saginare pergas, strumas contrahit ac scrophulas, totoq; corpore grandinosum efficitur, sic vt caro illius prorsus insalubris existat ac vitiosa, totumq́; corpus inficiat: Quæ causa fuit pręcipua, vt Iudæis eius esus fuerit interdictus, ac porcinam degustasse nefas. Scrophulas autem & strumas vt plurimum circa collum contrahunt, quoniam voraces sunt & gulosi, ac citra delectum in sterquilinijs quæque deuorant. Grandinis autem nomine insignitur is morbus, qui totum vndique corpus fœdissima labe contaminat: quod caro partesq; internæ passim ramẽtis candidis velut grandine perfusa sint. Occupant enim singula mẽbra eminẽtiæ quædam subalbidæ, hinc inde conspersę: cuius certissima se indicia in lingua proferunt, quando porcarij immisso in fauces ferramento illos explorant, an tutò cædi ac laniari possint. Tale quiddam elephantici siue vulgares leprosi in facie totoque corpore exhibent: nam pustulæ, quæ in extima cute erumpunt, albescunt, ex melancholia in cinerem deusta. Est quidem caro istius animantis, quod hoc morbo infectum est, suauis ac sapida: at prorsus insalubris ac lepræ affinis, propter succi melancholici admixtionem. Sic caro ossibus proxima non prorsus insipida aut palato insuauis, quòd ipsa melãcholici succi sit particeps, nam ossa ex tali succo concreta sunt & coaluerunt. Quod autem homini lepra ac morbus Gallicus præstat, id huic animanti Grando ac strumosa collectio: sunt enim morbi affines, cognati ac familiares, nomine tantum discreti, re effectuque pares, vt etiam adnotauit Aetius medicus capite de Elephantiasi. Quocirca ne quid incom.

Leuit. 11. Deut. 14.

Grando porcorum quis morbus.

Leprosi habitus.

Caro melancholici succi particeps sapida est.

Quid Aetius de porcis morbidis statuit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

incommodi ex huius animantis esu consequantur homines, salubri Senatus consulto cautum est apud nostrates, ne qua scropha aut porcus mactetur, nisi exerta inspectaq; lingua exploratum sit, an ab eo vitio liber sit & immunis, nam si verrucosæ se in lingua ac faucibus proferunt pustulæ, ac venę liuescunt, nigroque colore perfusæ sunt, indicium est viscera etiam praua constitutione teneri, itaque aut non mactandos iudicant, aut si imprudenter mactatos esse contingat, defodiendos. Quod si nihil tale appareat, pronunciant, qui huic censuræ destinati sunt, salubrem esse porcum, atque esui idoneum. Quoniam autem huic animanti plerumque aliquid vitij subesse solet, quantumuis etiam sanum existat, ob id populares nostri primum enecatos accensis stramentis adurunt potiùs, quàm feruenti aqua elixent. Si quid enim subter cutem inhærescat labis aut contagionis, id ignis elicit absumitque, quod non æquè facilè aqua feruida perficere potest, omnesque sordes eluere. Curantur verò hoc modo inquinatæ sues, si stabulum, in quod decumbunt, singulis diebus conuerras, atque accuratè emundes, illasque diuagari patiaris. Quæ enim syluas ac nemora oberrant, ac glandibus saginantur, magna ex parte inexercitatis, ac cubili inclusis sunt salubriores, minusque morbosa aliqua affectione expositæ. Deinde affatim ijs aqua offerenda, quò se proluant, cui nonnihil salis admixtũ est, interim cibo polentario, aut si quid solidi cibi illis exhibetur, admisceri debent lauri baccæ contritæ. Concharum quoque hoc genus, quo littora oræque maritimæ apud nos scatent, mitulos vocant, vulgò *moßelen*, mirificè illas reficit, si affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur. Floces etiam viniq; purgamenta ac feculenta proluuies, quæ expresso vuæ succo, ac vinaceis est residua, in

Lex de porcis mactãdis.

Porcorũ fœ'cosa cutis adurenda.

Porci in syluis vagantes salubriores.

Mituli vulgò Moßelen porcis salubres.

Floces vini porcis accõmodi.

dua, in expugnando hoc morbo est præsentanea, Præsertim si furfur massaq; fermẽta, vulgò *Mout* appellata, illi cõmisceatur. Nostrates autem nec huius animantis, nec hominũ, quibus porci aliquando edendi sunt, salubritati consulunt. Nam Zythi siue Cereuisię acidam corruptamq; fecem, atque olidam proluuiem, quæ in imo dolij residet, illi offerunt, tum rancida quæque, nempe poma ac pyra quæ computruerunt, ac situ obducta sunt, quibus non liquescit aut dissoluitur grandinosa illa concretio atq; interna lues, sed augescit potiùs ac vires concipit. Siquidem omnia impensè acida, vt melancholicis affectibus, qui hic vigent, aduersissima ob refrigerandi spissandiq; vim, & quòd humores cogant, ac crassiores efficiant: ita biliosis seu cholericis cũprimis grata & salutaria. Sic acetũ quartanam auget, tertianã verò mitigat ac compescit, quoniam bilis feruorem reprimit, ac tanquã aqua vinum, diluit. Sunt apud Batauos, quorũ regio piscosa est, atque aquatilibus fœcunda, qui piscibus illos alunt: quibus vt mirè pinguescunt: ita lardo carnesque fluida ac minus solida existunt. Quanquam enim hoc alimento, porcorum corpora augescant, ac proceritatẽ consequantur: esus tamen horum insalubris, atq; sapor alienus ac exoticus. Scio equidem in hominibus, qui elephãtiasi seu lepra inquinati sunt, vulgò *Melaetsch*, frequenti ranarum palustrium vsu hunc morbum domari, mitigat enim sanguinis feruorem, ac melancholiæ ad ustionem animalculum hoc aquaticum: nam quæ humi repunt, atq; inter frutices ac rubos nidulantur, quæq; non saliunt, sed lentò progrediuntur, veneno sunt, hos *Padden* nostri vocant: Ranas verò viridanti tergo, ventre albescente, *Puyen oft vorschen*, quę vernis mẽsibus coaxãt cũ rubetę ac busones reptiles perexiguũ sonum edant. Illę itaq;, quæ agiles

Acetum melancholicis noxium.

Acida biliosis salubria.

Batauipiscibus porcos saginant.

Ranarũ esus quibꝰ vtilis.

Bufones noxij.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

sunt atque identidem subsiliunt, huiusmodi morbis accommodæ, quarum etiam vsus ex iure capi, hecticis, tabidis, macilentis, extenuatis cum primis vtilis, quemadmodũ etiam testudinum, quæ à peltæ ac scuti figura *Schiltpadden* vocãtur, Cancri quoque vulgò *Crabben*, Astaci, Squillæ, Locustę marinæ, Carabi, Gammari, populari voce *Crefien, Creuitsen, Gaernaers*, mituli *Mosselen*, Ostrea *Oesters*, Cochleæ *Crucken*, aliaque conchilia ac crustacea, feruidos adustosque humores refrigerant ac diluunt, verùm fluuiatiles conchæ ac cancelli efficacius marinis, quoniam istis salsuginis aliquid admixtum est, qua quidem appetẽtiam excitant ac palato gratificantur, sed magis exiccant, quocirca sanis maritimæ aptiores: inualetudine autẽ affectis amnibus fluuijsque exemptæ salubriores. Inter ea autem, quæ testacea sunt vel crusta integuntur, præcipuam laudem merentur Cancri fluuiatiles, qui non specie, sed effectu à maritimis differunt, dorso elatiore ac subrotundo, quatuor ab vtroque latere, geniculatis pedibus, qui sex distincti sunt articulis seu internodijs, ima sui parte aculeatis, quæ venantium manibus pedibusque velut cuspidem infigũt flexibili agilitate: nam se horum adminiculo dextrorsum ac sinistrorsum proripiunt, vbi insidias subodorantur incredibili sagacitate, quod, vt opinor, vel mirè oculati sint, vel auriti: quãlibet enim silenti tacitoque ingressu illos insecteris ac venando persequaris, subitò præsentiunt, ac confestim se luto obruunt, oculisq; hominũ subducunt. Præter quatuor autem illos pedes aut exporrecta vtrinque brachia, primore parte, qua oculi prominẽt ac collucent, duo se proferunt denticulati forcipes quibus firmissimè obuia quęque comprehendunt, atque atroces morsus captantiũ manibus inferunt, ita vt membris affixi, ægrè auelli queant. Cæterùm

Crustacea tabidis salubria.

Fluuiatiles cancri quibus vsui.

Cancrorum descriptio & vires.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

cùm mira sit aquatici huius animalculi astutia ac calliditas, tum in eo maximè obseruatur solertia, vbi ostreis insidiatur, atque ex ijs escam venatur, siquidem calculos atque lapillos patulæ hiantique testæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe pisciculentam carnem abradit atque elicit, illoque alimento suauiter ac securè, nulloque vindictæ metu fruitur, quod etiam polypus piscis factitat. Hoc genus Cancri tabidis ac macie confectis præsentanea vi auxiliatur, vbi accuratè abluti in aqua hordei decoquuntur, nec minus singulari occultaque virtute pollent in expugnando exitiali Canis rabidi morsu, Cancris ita in patella deustis ac concrematis, vt cõmuni atque in puluerem redigi possint, eoque exhibito cochleari mensura, cum gentianæ radice, ac thuris momento, quod antidoton frequentius iterari debet, ac per sesquimensem continenter assumi, quo rabies atque aquæ pauor propulsetur. Hæc de testaceis & quæ crusta teguntur, verbosius à me sunt enarrata, quò quisque intelligat, non modò porcorum morbos his expugnari, sed hæc aptissimè melãcholiæ, adustisq; humoribus, atque alijs plerisque affectibus accommodari. Verùm inter Cancros, aliosque crustaceos discrimen statui debet, siquidem fluuiatiles extenuatis ac macilentis mirificè adminiculãtur, quòd humectent, atque humorem natiuum, quo corpus nutritur ac subsistit, & quem calor insitus habet, obsequentem adaugeant, adhibito vino dulci ac calorifico, cuius adiumento concoctio perficitur, omniaque exactè elaborantur. Marini verò, qui Oceani vel maris mediterranei littora perreptant, ac crepidines persequuntur, cùm sanis, tum ijs, qui insalubri sunt corporis habitu ac vitiosis humoribus oppleti, aptiores: nam cùm salsugine quadam imbuti sint, vt edendi auiditatem excitant, ita ex-

Cancrorum astutia.

Cancri rabidi canis morsũ curant.

Ex testaceis quæ sanis, quàm infirmis aptiores.

Cancri marini effectus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

crementa superuacua exiccant, ac putredini humorum obsistunt, quod in carnibus piscibusque sale confricatis obseruari potest, quę diutius asseruantur, ac serius computrescunt. Quocirca non inconsulto factitant Bataui ac plerique Belgæ, tum maxima Germanorũ pars, quæ ad Aquilonios tractus deuergunt, quod sale & aromatibus, nempe Zinzibere, pipere, & quod granum paradisi vocant, vulgò *Greyn*, caustica vi & adurenti, aliud à Cardamomo affatim vtantur. Hac enim ratione minus pituitosi efficiuntur, aut excrementis scatent, minusque, vt ferè conspici solent, opimi atque monstrosè obesi; liquescit enim salitis adeps, vt limax insperso sale.

Germani sale et aromatis delectentur.

Simile à sale quo limax liquescit.

Cur Belgæ, vbi nox molestè ac tumultuosè, parumque ex animi sententia transacta sit, quiritentur Ioannis Baptistæ noctem sibi obtigisse. CAP. VIII.

Lucæ.7.

NATALIS dies Ioannis Baptistæ, cuius vitæ integritas insigne elogiũ à Christo promerita est, non solum Iudæis ac Christianis, sed Mauris etiam ac Barbaris, quique à nostra religione alieni ac Mahumeto addicti sunt, celebris est & sacrosanctus, tametsi nonnulli huius noctem superstitioso quodam cultu congestis lignorum aceruis, accensisque ignibus, vt Corybantes ac Cybeles cultores, strepitu ac furiosis clamoribus transigant, quin et impuberes congestis collisisque ignitis carbonibus bombos ac crepitacula excutiunt. Nonnulli gentili superstitione statuæ prouoluti, ab epilepsia se tutos fore confidunt, quibus accessit ea persuasio, vt si placidè huius Diui statuam adire possint, nec inconditè vociferentur, aut rabiosis clamoribus illi insultent: toto anno ab hoc morbo futuros liberos.

Ioannis Baptistæ dies memorabilis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

liberos: Sin Diui caput, quod osculandū offerunt, dentibus lacerare tentent, ac maledictis incessere, singulis mensibus, quod ferè ex lunari decursu euenit, hoc morbo miserè diuexandos, quanq̃ maxime imposturæ huic rei subesse solent. Et cū hæc gentilitia sacra nocturno tempore perfici solet ex vetusta consuetudine, ne dicam inueterato errore, enatum est Prouerbium, vbi nox tumultuose trāsacta est, nec vlla pars quieti data, Ioannis noctem transegimus. *Vuy hebben sint Ians nacht gehadt.* hoc est, Tota nox non solùm insomnis fuit, ac peruigilata, sed grauis, ac molesta strepitu, tumultu, clamoribus inquieta. Olaus Magnus, qui res Gothicas amplissimè, licet minus cultè prosequitur, refert natalem noctem Ioannis Baptistę, qui fuit prodromus, hoc est, præcursor atque emissarius, aut quoniam vox clamantis sit in deserto, præconis Iesu Christi, mirè celebrem esse illi genti, atque illustrē, magnaque pompa transigi: Omnis enim generis sexusque homines turmatim in publicum cōcurrunt, extructisq; luculentis ignibus atq; accensis facibus, choreis, tripudijsque se exercent, nonnulli laudes heroum ad lyram decantant, vitia maritorū traducunt, fœminarum dedecora propalant, nullos non scommate, cōuitijs, dicterijs, dentatis salibus impetunt, magnaque licentia obuios quosque lacessunt, ac liberius perstringunt, vt solēt olim in sacris Eleusinijs: nā ex Hellenismo, siue Græcorū ac gentium vanitate multi errores vel relicti sunt, vel in religionem Christianā irrepserunt: sic proceres Aulici & quotquot venatiōi dediti sunt, Hubertum olim venandi studiosum insanis clamoribus colunt ac venerantur, adeò, vt furore percitos credas, dum canum latratus ac rabidos sonos imitantur, obambulāte interim patera oppleta vino, aut perpolito cornu capacitate sextarij ex vetusta,

Prouerbium ex tumultu nocturno desumptum.

Lib. 15. c. 10.

Matth. 5.

Præpostertus Diuorum cultus.

tusta & gentili Germanorum consuetudine, teste Cæsare libro sexto belli Gall. Sic homines superstitiosi præpostero cultu Diuis blandiuntur, ac se illorum fauorem demereri credunt: cùm nec horum vitam imitentur, aut mores exprimant, nec vlla parte ipsorum vestigijs insistant, qui cultus Deo, ac Diuis est gratissimus. Non minus ridiculos habet cultores Martinus, cuius in pauperes atque egenos liberalitas, non ad frugalitatem ac munificentiam, sed ad luxum, ad profusas epulas, ad ineptas cantilenas quosque inuitat. Quòd verò Ioannis Baptistæ sacra tanto tumultu, ac superstitione peragantur: hinc emersisse puto: quoniam historia Euangelica describit natalem viri huius diē lætum, faustumque & plausibilem futurum quàm plurimis: quo non designat externos animi motus, cùm & inaniter, & effusè exultat animus, ac gestienti lætitia perfusus est, sed internam, ac solidam, stabilemque lætitiam, quæ concipitur ex tam salutari Euangelij promisso, quo Angelus denunciat iamdudum expectati Messiæ, ac Seruatoris, à quo cuiusque salus dependet, aduentum atque huius præconem futurum Ioannem, qui primus baptizandi munus inchoauit, quod postmodum perfecit, atque impleuit Christus, qui baptizat Spiritu sancto, & igne, cuius vi transformari homines contingit, atque ad cœlestia perduci: cōceptaque salutis fiducia per mortis illius, ac resurrectionis mysterium illi inseri, atque vniri. Quę res ob lucem exhibitam, salutemque restitutam, non vulgari gaudio omnes afficit, magnamque subsiliendi occasionem præbet, non ea ratione ac modo, quo passim imperita multitudo ac vulgus ignobile tam ineptos stolidosq; ludos exhibent: quanquam hæc superstitio, quę multorum animos mētesque hactenus occupauit, iam exolescere incipiat,

Martinalia festa.

Luc. 1.

Matth. 3.

Lætitia solida.

piat, atque antiquari. Siquidem iam sentire incipiunt homines paulò cordatiores, ac melius edocti, colendum placandumque Deum, ad quem per Christum aditus, pietate ac religione, iustisq; precibus, non contaminata superstitione, non gentili vanitate, aut cæsis hostijs, alijsque rebus, quę nõ exigit, aut ab eo præscripta sunt. Nam superstitio veræ religionis imitatrix, atque ex vitiosa æmulatione, anilis affectio, ex imbecillitate mentisque inopia, atque ignorantia Diuinitatis emersit, quò fit, vt cùm animus fluctuet, ac sit instabilis, vacillans, inconstãs, varius, lubricus, nec vlla cognitione, aut Dei fiducia imbutus: quem potissimè imploret, quò se conferat, cui se addicat, suamque salutem committat, & à quo successum, sanitatem, mentemque pacatam consequatur, prorsus ignoret. Quod eò fit, quoniam à scopo sit aberratum, nec illum homines consectantur, qui hæc omnia cumulatè præstare, & potest, & vult, nempe Pater cœlestis, & Iesus Christus, cui omnis potestas commissa est, & in quem referri vult Deus omnes nostras cogitationes, spem, fiduciam, charitatem, & quæ nobis ad consequendam salutem sunt necessaria. Nec sustinet Deus, vt Esaias ait, gloriã suam, ac laudem sibi debitam in aliũ transferri, aut cuiquam attribui, nec vllum cultum, aut religionem constitui, nisi in ijs rebus, quas Christus ex ore Patris nobis enarrauit: qua de re innumera extant in Biblijs testimonia, nec minora apud Orthodoxos cùm Latinos, tùm Græcos, quæ dilucidè commõstrant, qua ratione Deus coli, atque adorari debeat, qua Diui ac Christianæ professionis assertores, ac propugnatores inuicti venerari, qui nihil non contumeliarum Christi nomine perpessi sunt, ac sustinuerunt.

Esaiæ 11.

Superstitio quid.

Matth. vlt.

Esa. 42. & 48.

De

De salis conficiendi ratione singulari atque inaudita, eiusq́ natura, effectu, viribus, vsu et differentijs. Obiter herbarum aliquot maritimarum quæ salsuginoso succo imbutæ sunt, & ex quibus sal elicitur, consideratio.

CAP. IX.

QVANQVAM de natura Salis, eiusque vsu necessario, paulò antè disserui: facturus tamē sum operæpretium, si vberiùs ac fusius de salubri hoc condimento, sine quo omnia edulia insipida sunt & insulsa, verba faciam. Principiò hoc cuique testatum cupio, præsertim quibus familiæ onus ac rerum domesticarum cura incumbit, tum ijs, qui ciuitates, castra, arces, propugnacula incursionibus exposita, tueri debent, ac præsidio munire, eaque commeatu instruere, Salem marinum recens coctum, atque à sordibus non ita pridem expurgatum, asseruandis carnibus piscibusq; minus idoneum. Decoquitur aūt atque apparatur apud Ziriczæos, compluresq; Zelandiæ ciuitates, æstiuis mēsibus cùm feruescit Sol, cuius vi maximè salsescit Oceanus, candoris eximij sal in frixorijs patinisq; capacioribus aqua marina oppletis, subditis accēsisque glebis bituminosis, nostri *Turf* vocant, quibus sensim ac paulò melius omnia perficiuntur in Salinis, quàm congestis sub cacabo lignorum sarmentis, ob flammam ex fornacis faucibus periculosè erumpentem. Quòd si mox à tepente foco aut post dies aliquot in vsum depromatur, citò liquescit, atque in salsuginosam saliuam dissoluitur, sic vt limosam quandá vliginem rebus salitis obducat. Ita Sal, qui primū ex calenti feruidaque patina aut labro ferreo eximitur, nec vetustate induruit,

Salis habendus delectus.

Oceanus æstate magis salsescit.

Sal recens citò liquescit, vetus serius.

aut

aut concretus eſt, cùm citius, quàm par eſt, in ſalſilaginem liqueſcat, ſecùs quàm vetuſtus, minꝰ aptum iudico ſaliendis condiendisq; edulijs. Quocirca, qui carnes ac ſalſamenta, ſaperdas, aſellos, thinnos, phocas, haleca, haringos, qui ſunt thriſſarum generis, ſuccidiam, perennare velit, hoc eſt, in ſequentem annum aut multam ęſtatem aſſeruare, denique minus rancida in exteras longeq; diſſitas regiones deuehere, vetus ſal meminerit huic negotio accommodatius. Maiores noſtri olim ſalē confecerunt vberrimo ſanè quæſtu, non ex aqua marina, ſolis ardore in ſalem concreta atque indurata, quale ex Hiſpanijs ac Gallijs ad nos perfertur, ſed ex maritimis glebis exuſtis atque in cinerem redactis, quem infuſa aqua minutatim in ſalem reducebant ſplendidum ac nitentem, *Zeloſt Zylizout* populares atque indigenæ denominant, à glebis ſalſugine imbutis, vnde id elicitur: Nec alio Salis genere tota Belgica ad noſtram vſque memoriam vſa eſt. Qui conficiendi ſalis modus cùm inducto externo exoleſceret, excogitatus eſt alius non minus quæſtuoſus. Siquidem aduecto ex Hiſpanijs atque Aquitanico ſinu, rudi ac nigricante ſordidoq; ſale, exempto limo, excoctisq; ſordibus, candidiſſimum id noſtrates efficiunt, rebus aſſeruandis aptiſſimū. Vtuntur quoq; Salinatores noſtri alio concoquendi ſalis modo à ſuperiore non multùm diuerſo. Nam tertio aut quarto quoque anno, confracto foco atque area, *Den heert* vocant, furca cui capaciſſima ſartago ac patina incumbit, ſubditoque igni incaleſcit, glebas ac fragmenta, quæ ex perſtillante ſalſugine ac muria ſalſo liquamine affatim imbuta ſunt, in patinam conijciunt, eaque comminuta ſale macerant atque elixant, poſt horas aliquot ſubſidente limoſa fece ac ſordibus paxillo, candidiſſimum ſal eliciūt. Id genus

Quo ſale ſalſamenta conſeruantur.

Triſſa quod piſcis genus.

Salis conficiendi inaudita ratio.

A Sale Silt & Sold, vnde Soldaten Germanicè.

Salem Zelandi, quo modo candidū efficiant.

Salis ex glebis cōfectio.

Clynzout

Quid Zelandis. Clynzout. *Clynzout* nominant, vel *Clynczout*, quòd glebæ inter se collisæ propter duriciem, vt silices, sonitũ clangoremque edant. Hoc genus Salis vt mensis elegãter infertur, easque exornat, atque ad multos vsus est efficax, ita conseruandis condiendisque rebus minus aptum. Ob id boum tergora, ac tegmina coriacea illo sale, vt etiam marino rudi defricant atque obruunt. *Senatusconsultum, ne sal adulteretur.* Quocirca Senatusconsulto cautum est, ne quis eius conditionis salem diuendat, nisi interposito iureiurando attestetur, se non pro syncero, ac natiuo, qui ex marino eiusque muria confectus est, sed pro fossili ac factitio vænum exponere, ne qua fraus aut impostura subesse possit. Nam cùm niuei sit candoris, atque omnes optimi salis dotes exhibeat, non facilè ab ignaris internosci potest, nec discrimen obseruari, nisi ex rebus, quæ illo condiri solent, experimentum sumpserint. Citius enim salsamenta atque alia quęque hoc Sale obruta ac confricata subrancida efficiũtur ac subolida, vbi in multam æstatẽ asseruare visum est. Eandem naturam effectumque obtinet, quod nostrates; quoniam exigua infusa aqua marina diutius torretur atque aduritur, *Braedtzout* vocant, *Sal torridus Belgicè Bratzout.* sal splendidum, lucidum, speciosum, friabile, crustosum, latis, squammosisque ramentis ac laminis stellanti fulgore radiatis, quod mirè à Flãdris ac Brabantis expetitur cùm assiduè, tùm maximè in vsu domestico, si quando sumptuosis epulis, magnoq; apparatu mensas instruunt. Cũ enim splendescat ac spectabile existat, oculisq; etiam à lõgè gratũ sit, ac blandiatur: regales magnificasq; mensas mirificè exornat. *Salis efficacia in morsu canis rabidi.* Morsib9 id rabiosi canis cũ melle efficaciter adhibetur, scabiẽ impugnat, tumores cũ fermẽto, melle & butyro atq; adipe suillo perrumpit etiam illos, qui grassante peste in alis atque inguine se proferunt. Ex sale autem cum

aqua

aqua marina confecta muria aut salsilago, præsentanea vi ambustis vim igneam, atque vrentem feruorem extrahit, doloresque intensissimos placat ac mitigat, vel ex puluere bombardico, vel oleo, pice, aqua feruida, prunisque accensis, præsertim si tenui peplo salsilagine imbuto præustæ partes foueantur. Huiusmodi enim irrigatione ignea vis eluitur, atque acerrimi cruciatus consopiuntur. Malè autem consulunt sic affectis, qui frigida ac reprimentia membris, applicãt, ita enim referiunt, non extrahunt nec eliciũt ignitum ardorem, eumque magis infigi partibus contingit. Quocirca inter initia nihil salsugine efficacius, vulgò *Pekel*, vel recens confecta, vel quæ butyro incumbit, fomenti loco applicata. Cui viribus par Smegma, vulgò Salpo, Belgicè *Zeepe*, quo vestibus ac linteis sordes eluuntur, confecto ex eo linimento cum melle & butyro. Aqua quoque, in qua rapæ decoctæ sunt, tutò adhibetur, quæ vim magis efficacem concipit, si nonnihil calcis viuæ in illam dissoluas, ita enim lixiuij modo, adhibita ardorem compescit, & absque morsu deficcat. Cæterùm cùm aliquot salis genera paulò antè recensuerim: de factitio illo disserendum, quid in legitimi salis inopia, huius vsum nobis præstare possit: vocant hoc genus Arabes Salcali ab herba maritima, quib⁹ littora nostra abundè scatent. Enascuntur autem apud nos passim aliquot herbæ salsuginoso succo imbutæ, ex quibus Sal, si aliàs denegatum sit, facilè elici potest, atque in domesticum vsum depromi: qualis est Portulaca marina Halimo affinis, vt etiam adnotauit Mathiolus in eruendis herbis acer & industrius. Hanc nostrates æstate desinente lectam condiunt, ac muria asseruatam, aut rudi sale obrutam in hibernos vsus reponunt, vt Hispani oliuas, cappares, Crithmon, empetron: Excitat enim appetentiam, ac fa-

Salsugo ambustis vtilis.

Ambusta refrigerantia non exigunt.

Smegma ambustis idoneum.

Calx cum aqua raparum ignotos dolores placat.

Salcali Salis genus.

Mathioli industria.

stidia nauseamque discutit, si quando ventriculus pituitosis humoribus oppressus vel etiam biliosis cibum respuit: Tota autem herba, vsque ad seminis quod minutum est, ac racematim dependet, maturitatem, portulacam illam prægrandem hortensem ac satiuam refert: quam Patricij etiam sale rudi ac scraboso obruunt ad excitandam cibi auiditatem. An autem hæc Portulaca marina Halimi nomine sit designanda, nondum statui, cùm illa famem excitet, iste arceat. Verùm in Alpibus nostris arenosis frutex emergit ac virgultum duorum aut trium cubitorum altitudine, oleæ folijs, quæ viticis modo lõgas habet virgas lentas ac flexibiles, fronde oleam repræsentans, sed folio minore ac subrotundo supernè viridi, infernè imaque sui parte, qua terram inspectat, albescente ac cæsio, fructu folliculari, non dissimili verticello, ab instrumenti muliebris similitudine, nam spondyli seu verticuli, vulgò *weruel*, ima parte fusis commodius torquendis rotandisque adhibentur: Qui frutex prorsus ad Plinij ac Dioscoridis Halimum accedit, in reprimenda arcendaque fame præcipui effectus: abolet enim appetentiam vitiosam atque enormem, qua ferè mulieres circa tertium à conceptu mẽsem infestari solent, & nonnulli conualescẽtes, quoniam ventriculis noxijs humoribus atque acida pituita imbutus sit: quò fit, vt canina appetentia diuexentur, ac bulimiæ, hoc est, edendi auiditati, quasi bouem essent deuoraturi, obnoxij, vt fœminæ vitio quod Picatio dicitur, qua alitis huius more carbones, testacea, mali Punici putamina, aliaque elui inepta deglutiunt: Quibus vitijs Halimus frutex commodè adhibetur, ab effectu nomen sortitus, folijs oleris more, cum pingui iure, nullo sale admixto, decoctis ita enim obtundit subacerbos illos humores, qui minus naturalem appetentiam

Portulacæ marinæ conditura.

Halimus legitimi descriptio.

Verticulus quid.

Halimus famem arcet.

Picatio morbus seu Cura.

tiam

tiam excitant, quod etiam ad morsus ac dentibus tritus præstare creditur, vt nonnulla naribus tantum admota animi deliquium discutiunt, ac cor fouent &recreant. Atriplex verò marina colore squallido atque inamabili, in aggeribus Zelandicis nusquam non obuia est: verùm non assurgit in vllam altitudinem, sed sessilis est, atque humi decumbit. Brassica autem marina, quæ Germana Soldanella statui debet, quàm nostrates indigenæ malè Portulacæ marinæ asscribunt voce gentilitia *Zoulte nelle*, à salsuginoso sapore, Alpibus Zelandicis copiosè prouenit, halimo, crithmo, empetro, anthillidæ, iringio confinis ac contermina; gaudet autem ipsa aura maris, sed tamen illo non irrigatur, nec perfunditur, vt alga, de qua postea. Herba hæc humi serpit longis flagellis, lentis ac viminosis cauliculis, lacte madidis, folijs rubore perfusis, subrotundis, semine in calicibus subrubentibus, nigro loculis incluso, vtuntur ea ad deijciendam aluum, iure pingui elixata, quo ob acrimoniam atque amarum salsumque succum stomacho minus sit infesta. Cæterùm herba Kali Arabibus vocata, nulla apud Zelandos vulgatior: ex ea siquidem olim maiores nostri vnà cum cespitibus ac glebis salsuginosis, ac bitumine quodam imubutis candidissimum Salem confecerunt, ea ratiõe ac modo, quem paulò antè indicaui. Est autem herba in infima maris nostri crepidine, quam Oceanus alluit, totoque Zelandiæ tractu copiosissima, quam ego Vermicularem vel Crassulam, vel Ayzoon vel Sedum marinum vocitare soleo, Caule palmari, erecto, firmo, tereti, geniculato: atque internodijs distincto, vtrinque multis agnatis cauliculis rotundis, læuore perpolitis, atque in se compactis, qui exemptiles videntur, vt equiseto seu caudæ equinæ, folijs, qui ex caule

Brassica marina seu Soldanella.

Brassicæ marinæ descriptio.

Herba Kali alia à Trago.

Kali seu Sedi marini descriptio.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ſingulari emergunt, eoque ſtipati ſunt, carnoſis, craſſis, ſucco turgidis, craſſitudine arũdinis, nobis *Riet* dicta, quæ in ambulantium pedibus moram injiciunt, ac greſſum remorantur, ſonitumque ac fragorem in promouendis pedibus excitant, radice exigua, gracili tenuiter capillata. Tota herba ab ima ſui parte ad cacumen vſque eleganti ac pellucido virore perpolita eſt, quæ nec hibernis quidem menſibus exoleſcit aut emoritur, ſic vt laquearibus ædium affixa abſque aſcititio vllo liquore diutiſſimè vireat, vt aloë: eſt enim mirè ſucculenta, atque natiua humiditate affatim imbuta. Noſtrates, quòd Cancris infeſta eſt, atque impedimento, *crabbe quel* vocāt. Nam cùm denſius fruticetur, curſum illis remoratur, ac difficilem tranſitum præbet, ita vt ægrè extra hanc ſe explicare queant, vbi homines illos venantur, atque ad eſcam expetunt.

Kali herba cancros remoratur.

Herba hæc pecori ouillo gratiſſimum ac ſaluberrimum pabulum eſt. Nam cùm hæ pecudes cœli ſtátu humido hydropiſi ac tumoribus ſtrumoſis obnoxiæ ſint, noſtri *den Bot* vocant, huius herbæ paſtu recreantur: ac malum diſcutiunt. Eſt enim ſalſiſſima herba, vt quam aduentante Oceani æſtu, continenter aqua marina irrigari contingat ac madeſcere. Quò fit, vt ſubinde cõſperſa ſpecioſius adoleſcat, ac fruticetur denſius. Qui autem hanc in condimenti vſum aſſeruare volunt, conſulo vt modicè decoctam aceto minus acri potius, quàm muria aut ſalſugine condiant, aut rudi ſale obruant vt Portulacam: Cuius vſus pituitoſis ſalubrior atque obeſis, quàm bilioſis aut macilentis. Subeſt huius herbæ ſolo, omnibusque propemodum agris maritimis: primum terra argillacea, lenta, tenax, glutinoſa, quæ contrectata manibus adhæreſcit, nec fateſcit, aut facilè excutitur:

Kali herba ouibus gratiſſima.

Salſæ herbæ medentur morbis ouiũ.

Sed picis in morem ad digitos lenteſcit habendo. *Georg. 1.*

Adeò

Adeò vbi vestes commaculauit, ęgrè eximi elui- *Cley à verbo Cleuen deductum, quod inhærere est.*
que possit, *Cley* nostri vocant, à lentore, Brabanti
leem: hanc sequitur bituminosa quædam concre-
tio ac subterranea congeries, Darri, vt aliàs retuli, *Bitumen Zelandicum*
vocata, ex qua, tanquam fodinis, glebas eruunt in-
digenæ nigras ac pinguedine imbutas, quæ accēsę, *Darri, salis materia.*
vt aridi cespites, vrentissimos calores excitant, at-
que in cineres redactæ, saloque perfusæ materiam
ac fomentum olim nostratibus præbuerunt con-
ficiendi Salis. Sed is modus iam in dissuetudinem
venit, ob maximam copiam, quæ ex Gallijs atque
Hispanijs ad nos conuehitur: qui tamē facilè in v-
sum reuocari posset, si externus sal hostili odio de-
negetur, aut ex quauis alia causa, eius copiā nobis
deesse contingat. Quocirca non omnino operam
me lusisse puto, qui exoletum, ac iam pridem anti-
quatum hunc conficiendi Salis modum in memo-
riam postliminio reuocârim: quo aliquando, si res
poscat instauretur. Cæterùm cùm in maritimarum
stirpium ac fruticum mentionem inciderim: de Al
ga nonnihil inserendum. Siquidem hanc impensè
a me sibi demonstrari optauit Rembertus Dodo-
neus Medicus Mechliniensis, vir in illustranda re *Rembertus Dodoneus.*
herbaria, arteque medica exercenda sagax & indu-
strius. Eriguntur passim locis maritimis moles ac
propugnacula fluctib⁹ opposita in ipso statim adi- *Artificialis promontorij descriptio.*
tu, primoque portus accessu, ex trabibus, sudibusq́,
rectis ac transuersis, quæ preter saxa immensi pon-
deris, stabiliendo operi iniecta, fascibus ac longu-
rijs, cratibusq; inter se contextis atq; implicatis ful
ciuntur: refert autem hæc machina eminētis pro- *Moles & promon[torium] caput [voca]tur.*
montorij imaginem, ac nauibus fidam tutamque
stationem præbet. Caput hanc structuram non so-
lum nostrates, sed Itali quoque & Hispani vocant
siue arte constet, siue natura: eoque etiam nomine
in Cosmographicis descriptionibus designatur.

Huic Alga copiosè vndique adhærescit, quę tametsi vilis sit & abiecta, quod præter Prouerbium Virgilius etiam annotauit.

Alga vilior Eclog.

Horridior rusco, proiecta vilior alga.

Aliquem tamen in Medicina vsum habet, siquidem dolores podagricos atque articulares mitigat, expurgato primum corpore, inflammationes discutit, infrigidat atque exiccat multò efficacius, quàm lens, seu lenticula palustris, quæ est veluti muscosum, atque stagnantis excrementum, colore viridi, anseribus anatibusque gratissimum pabulum.

Lens aquæ quid.

Algæ descriptio.

Alga autem cùm plures habeat differētias, tum illa, quæ nobis vulgaris est, ramosa spectatur, lubrica, carnosa, geniculata, bullis, atque appendicibus prætumidis, ac racemosis, quæ primoribus digitis compressæ crepitant, ac sonitum edunt, vt senæ folliculi. Cùm autem Alga hæc membraneo folio existat, folliculis turgidis, flatuque distentis, lucidis, ac læuore perpolitis, magna parte fluitat, atq; aquis supernatat. Quibus destituta sessilis est, ac flaccescit, sarmentisque ac fudibus, seu pedamentis tanquam iners, & ignaua incumbit.

Rauus color qui.

Color verò huic herbæ rufus est, obtusus, fuscus, rauus, qui constat ex mixtura fusci, & nigri inter cæsium, & flauum, saturatæ vmbrosæque viriditati affinis: sarmentis verò, ac palis, qui muniendis aggeribus in littore adacti sunt, tenaciter adhærescit tanquam visco, aut glutine (nullo radicis adminiculo illita, atque implicata) ita vt ægrè auelli queat.

Secunda Algæ species.

Altera Algæ species, quæ aquæ marinæ subest, vt stagnis ac paludibus vlua, eaque stipata se fulcit folio feniculaceo est in capillamenti tenuitatem extenuato, colore inamabili, muscoso quodam ac villoso concretu, nostrates *woer*, nonnulli *weert* vocant, quæ retibus, ac sagenis

genis vnà cum gammaris ac minutis pisciculis, alijsque purgamentis subducitur. phycos verò aut fucus marinus Algæ affinis est, illique forma atque effectu par, vt Aristoteles sentit & illo posterior Plinius. Muscus autem aliud ab ijs statui debet: Quorum vna species non solum littoribus, sed etiam rostratis nauibus adnascitur, vbi ex longa peregrinatione in portum sunt delatæ, quibus non tam muscus & Alga, quàm testacea quæque, tum Echineis pisciculus adhæreſcit, quæ nauigia remorantur, ac cursum retardant: ob id nostrates scopis asperioribus defricant, & ferramentis vncis atque incuruis deradunt, quo carina vncta ac læuore perpolita feratur concitatius, totaque velificatio perficiatur celerius. Est autem vulgare hoc musci genus in Oceano Belgico copiosissimũ, colore virescente atque herbaceo, quod tamen in flauum aut subluteum elanguescat, vt æstate desinente vitis pampini aut arborum folia nulla radice fultum aut subnixum, tenacitate tamen quadam solo, cui incumbit, affigitur, vel extremis littorum oris ac marginibus, expansum, emergente, mari attollitur, ac subsidente demittitur. Cęterùm muscus maris, qui à Dioscoride describitur, ab hoc prorsus diuersus; siquidem ea herba censeri debet, aut fruticosa concretio, ac villosa congeries, tenuibus festucis, cauliculis exilibus, ima parte lignosis, folliculis capillaceis, crispis ac cirratis, colore incano ac cinericeo, venustate rubicundo, odore vt Abrotano, aut Absynthio marino, cum grauitate iucundo, verminosis, & qui lumbricis infestantur efficax & præsentanea, redacta in puluerem herba eaque denarij aut drachmæ pondere ex vino exhibita; est enim pari effectu cum absynthio Seriphio seu marino, illique affinis & cognata, vbi primum emergit atque emicat, si numerosa

Lib 6. ca. 13. histor animalium.

Muscus marinus fruticosa concretio.

Corallina à coralli amplexu herba.

folia, ac fruticantes cauliculos, si cincinatas cirratasque fimbrias spectes, Corallinam circumforanei vocant, quoniam Corallo, qui in mari Ligustico, alijsque littoribus retibus subducitur, adhærescat atq; implicata sit. Sunt autem apud Zelandos Belgarum extremos, quos Matiacos Tacitus vocat à sociali concordia, vt paulò post explicabo fusius, longè lateque exporrectæ planicies, atque ab aggerum descensu, vberrima pecori saginando pascua, in quibus se proferunt variæ herbarū species, Empetrum, Crithum Kali seu Sedum marinum, Atriplex, Portulaca, Brassica marina, Halimus, Ononis seu resta bouis, flore purpureo ac ramusculis aculeatis atterendis calculis accommoda, Alga Corallina fruticulus. Rhamnus verò arenosis dumosisq; collibus familiaris est tricubitali altitudine, quibusdam locis arborescens, vt paliurus, quæ minus fœcunda, ramis rigis ac frangi contumacibus, oleę folijs, sed angustioribus supernè viridibus, ima sui parte, qua terram spectat, albicantibus, baccis seu acinis rotunditate ac magnitudine myrti aut pisæ Romanensis, in se numerosa congerie racematim compactis, ac ramis arctè implicatis affixisque perexiguo petioli appendice, colore flauescente ac luteo, maturitate crocato, sapore acido ac peracerbo, quiq; affatim saliuā elicit, ac febricitantibus sitim compescit, vnico intus nucleo aut vinaceo, non lapidoso, vt corno aut oxyachante, hoc est, spinæ illi acutæ, quæ mense Maio, vbi omnia florescunt, spectabilis est & odorata, aut Crespino, quæ vulgò Berberis dicitur, sed qui dētibus facilè atteratur: quod verò dumetis atque arenosis locis peculiaris, Zelandis *duyn besyen* vocantur: Adornantur autem apud nos hoc virgulto cœnacula ac triclinia ineunte autumno, quo baccæ luteo calore suffundi incipiūt, atque in multam hyemem spectaculo sunt, oculosque

Zelandis Matiaci dicti à sociali concordia.

Rhamni descriptio.

losque reficiunt, atque acido sapore nauseanti ac fastidioso palato gratificantur. Meminit huius fruticis Dauid, qui multis locis appositissimas similitudines ad persuasionem profert in religionis negotio ex natura rebus concinnè petitas: Antequam spinæ vestræ, inquit, adoleuerint, atq; obdurescant in Rhamnum conteret ac conuellet vos Dominus, & liquescere faciet, vt limacem ac partum abortiuum. Quo designat improborum factiones, tyrannidem, minas, potentiam, conatus, molimina irrita fore atq; inualida, nec ad inferenda, incōmoda, vllis viribus instructa, à Rhamno desūpta similitudine frutice vbi adoleuit, aculeis infesto, nā ineūte vere tener est, mollis, tractabilis ac min⁹ noxius. Sūt aūt in locis hisce maritimis cōplures herbæ, ac frutices, quorū nonnullæ à littoribus remotiores auram quidem marinam concipiūt, at salo non perfunduntur: aliæ subinde irrigantur, maris aspergine, siquando exundat Oceanus, vt hibernis mensibus assolet Luna vel plena, vel primum inchoata: quò fit, vt omnes stirpes maritimæ squallido sint colore, atque incano, tum minus, quàm hortenses, floridæ, nec virore tam grato atque amabili: quarum tamen nonnullæ translatæ, ac cultu edomitæ, spectatiores euadunt, ac frodescunt virentque speciosius. Simile quiddam perspicimus in cerdonibus, pistoribus, qui furno adstant, carbonarijs, fabris ferrarijs, aurificibus, qui argentum inaurant, quod argento viuo perficitur, in ijs, qui stannum, æs, cuprum, plumbum cudunt, qui omnes suo se colore produnt, ac non natiuum, sed ex emanantibus vaporibus, ac circumfuso aere alienum atq; ascititium exhibent, ita vt plerique eorum colore buxeo, mustelino, lurido, giluo, fusco. fuliginoso conspiciantur: qui si aliud vitæ genus asciscant, ac deserto plebeio, patritio more viuere inceptēt, con-

Psalm. 57.

Dauidis locus explicatus.

Maritimæ herbæ squallidæ.

Simile à sordidis opificibus.

Opificia quædam colorem homini immutant.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

festim alius oris decor, ac species, alia in facie ac vultu, totoque corporis habitu dignitas elucere incipit, tametsi ferè quidam referant veteris opificij vestigia, quibus olim erant assueti: quod ipsum etiam in seruis, ancillis, rusticis obseruamus, qui ad herilem dignitatem emergunt, in quibus ferè aliqua elucet, ac se profert plebeia conditio.

LEVI-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

LEVINI LEMNII MEDICI ZIRIZAEI DE NATVRAE DIGNITATE ET PRAESTANTIA.

LIBER QVARTVS.

De vi effectuque Lunæ, cuius motu impellitur Oceanus, & quid moribundis ac morbo deploratis obuenire soleat, vbi cum morte luctantur, atque è vita emigrare incipiunt, ex accessu recessuque Oceani, ac Lunæ decursu, cuius vires efficacius, quàm cæteri, percipiũt atque experiuntur maritimi.

CAP. I.

QVA vi polleat sydus hoc nocti illustrandæ attributum, familiare nobis ac proximum, cuius vis animaliũ corporibus incumbit, atque humores agitat, superius demonstratum est. Verùm cùm mirè sit efficax non solũ in concitandis ciendisq; tempestatibus, ac fluctibus marinis, sed etiam in inferendis exasperandisque morbis, nẽpe apoplexia, lethargo, stupore, epilepsia, paralysi, hydropisi, catharris, ac pituitæ fluxionibus, paulò accuratius de huius natura differendum, eoque magis, quòd Belgæ Oceani accolę eius vim efficacius percipiãt, quàm

Genes. 1.

Lunæ vis quos morbos acuat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

quàm qui ab illo ſunt remotiores: cùm enim proximè conſiſtant, illoque ſydere in Occidentem inclinato, propius illuſtrentur, nec vlla obſtent, vel nemora, vel montes: manifeſtè vim Lunæ concipiunt, ac humidis illius radijs affluentius madeſcunt atque irrigantur. Nam vt Plinius ait, Luna fœmineum ac molle, nocturnumque ſydus, humorem mouet quidem: at vt Sol, non attrahit, cunctaque humifico ſpiritu implet, ac turgida efficit, quo fit, vt qui regiones humidas frigidasque occupant, excrementis ac pituita ſcateant, ac ſubinde tuſſi, raucedini, coriſæ, multisque alijs fluxionibus ac catharris obnoxij ſint ac infeſtentur, præſertim otioſi, ignaui, ſedentarij, & qui rarius exercitationi aut labori inſiſtunt, in quos propter humorum redundantiam Luna potentius vim ſuam exerit, ita vt iſti præ cæteris eius motibus effectibusque ſint expoſiti. Nam baiuli, nautæ, vectores, agricolæ, compluresque alij laboribus aſſueti, qui excitato auctoq; calore natiuo excrementa, ſi qua aceruata ſunt, conficiunt, minus huius ſyderis incommodo afficiuntur, nec magnoperè illius vim percipiunt. Cæterum, vt quæ longo à me vſu atq; experientia obſeruata ſunt, proferam, quam vim naturæ parens, qui vſibus noſtris omnia accommodat, Lunæ attribuit, præter naturam illam facem ac clariſſimam lucem, quę mutuato à Sole lumine, mortales illuſtrat, præter ea, quæ cōchylijs, oſtreis, piſcibus, ſatis, herbis, arboribus incrementa confert, obiter indicabo. Plinius ex Ariſtotelis ſententia, Nullum animal in Oceano Gallico, niſi æſtu recedente expirare aut extingui aſſerit: cuius ſententiam vt non auſim contentioſè improbare aut refellere: ita hoc cuique teſtatum eſſe volo, nō exactè omnia illius opinioni reſpondere: cùm nōnullos depræhenderim, ex decurſu aſpectuque Lu-

Lib. 3. c. 100.

Otioſi catharris obnoxij.

Otioſi Lunæ affectibus expoſiti.

Lib. 2. Hiſt. cap. 98.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ſtæ Oceani acceſſu, atque aduentante æſtu expirare: pleroſque in receſſu ac ſubſidente fluxu opprimi. Siquidem in maritimo Belgicę regionis tractu, pro humorum redundantia ac defectu, diuerſam obſeruo emigrandi conditionem ac modum. Alij enim ex Lunæ decurſu, cuius impulſu fertur Oceanus, intumeſcente fluctu, alij ſubſidēte, vel intereunt, vel conualeſcunt, humoribus ſcilicet ſpiritibusque motu atque aſpectu ſyderis, vel agitatis, vel ſopitis. Sic in pronuncianda Criſi, hoc eſt, deferendo iudicio, quod vel mortem, vel ſalutem denunciat, omnes, quos morbis tentari obſeruo, qui in humorum plenitudine conſiſtunt, ſeu pulmonis inflammatione, pleuritide, angina, apoplexia, lethargo, morbisq; pituitoſis, atque intercutaneis, quibus corpus intumeſcit, atque hydrope ſuffocatur, Luna plena, atque orbiculata, æſtuque exundante extinctum iri pronuncio, aut ſaltē pleroſque eorum pro morbi ac corporis conditione ac natura manifeſtam alteratione ſubituros ſubſequente ſubita ſudoris, vel ſanguinis eruptione, vel ex quauis parte aliqua humoris redundantis euacuatione ac profluuio. Hecticos verò, hoc eſt, tabe, marcore, ſiccitate, nutrimenti defectu obnoxios, denique ſilicernia, decrepitos ac capulares ſenes ſilenti luna, fluctuque ſubſidēte, interituros denuncio. Et quò plenitudinis aut defectus cauſa maior aut minor in corpore conſiſtit, eò vel ſerius, vel citius morte ſopiuntur. Ita qui aquis diſtenti ſunt, qui corpore opimo exiſtunt, atque obeſo, ſi ancipiti dubioque morbo, & qui ex humorum redundantia contrahitur, corripiuntur, ſtatim accedente æſtu, ac vergente in plenilunium, aut nouilunium ſydere opprimuntur. Nonnulli vbi fluctꝰ iam medium obtinent: alij cùm in ſomno conſtiterit Oceanus, vitæ finem imponunt. E diuerſo, qui

Obæſi in æſtu maris accedēte periclitantur.

Sicci & aridi in Oceani defluxu moriūtur.

qui ſicco ſunt aridoque corpore, macilente, ſtrigoſi, ſquallidi, exangues, extenuati, ſubſidente labēteque æſtu, atque in Occidentem conuerſo ſydere ſenſim placideque obdormiſcunt. Eorum nōnulli pro virium defectu, defluxu medio nonnulli extremo, portuque vacuo. Nec ſolùm ægrotorum corpora ab externis hiſce cauſis afficiuntur, ſed etiam qui inculpata ſanitate fruuntur, Lunæ vires effectusque percipiunt, verùm quò quiſque magis ab optima temperie deflexerit, eò promptius doloribus infeſtatur, atque auræ Lunæque mutationibus fit obnoxius, præſertim vbi huiuſmodi corporibus vitioſi putridiq; humores ſubſunt. Si luna vel inchoata primū, vel plena, atque in orbem circinata, flanteque vento rigido, maſculi, mēbranæ, nerui, panniculi, tendines rigeſcunt, ac cōtracti cōtortiq; doloribus acrius concitantur. Hæc de Lunæ vi atq; efficacia, motuq; Oceani nemo vt vana aut anilia figmenta reſpuat, cū nihil illo certi⁹, nec veritati magis conſentaneū: ſiquidē huic rei fidem facit experientia, illiq; ratio ſuffragatur etiam in ijs, quæ inanima ſunt & ſenſus expertia. Nā pelles cetoſę ex vitulo marino ſeu phoco detractę, rigeſcunt, ac pili eriguntur accedente maris æſtu: rurſus demittuntur ac flacceſcunt, eo ſubſidente, quod & Plinius non ſubticuit. Tale quiddam etiā in terreſtribus quadrupedibus obſeruamus, quarum pleræque in arboribus victum venantur: nam Sebellinæ atque Armelinæ pelles ſi in imo arcæ reponantur, illasque veſtibus impoſitis oneres, poſt triduum plus minus in ſummum emerſiſſe videbis præſertim Sebellinas, vulgò *Sabel*. Cùm enim animal id agile ſit & inquietum: non diſſimilis ferè mobilitas tegmini detracto inhæret, præſertim vbi Aquilonio flatu, hiberniſque ſiccitatibus ac gelu rigido auulſum eſt. Nam ſi vlli animantium

Sani æquè ac ægroti lunæ vim percipiunt.

Pellium quarundam natura in erigendis pilis.

mantium pelles æstiuis mensibus detraxeris, cuniculis, pantheris, leopardis, lyncibus, hyenis, felibus, vulpeculis, sciuris, mustelis, & quas Martes, viuerras vocant & foinas, tum plerisque alijs, ex quibus in hibernos vsus tegumenta conficimus, magna ex parte pili defluunt, quoniam illorum radices non fixè inhærescunt, hiante scilicet laxaque cute, quo fit, vt huiusmodi pellibus suffultæ vestes à blattis ac tineis citius infestentur, quod intempestiuè, nec opportuna anni parte à corporibus exemptæ detractæque sint. Quocirca inconsultè faciunt, qui æstiuis mensibus, flanteque Austro vel Africo, culcitras, lodices, tegeticulas, aulæa ac tapetas, vestesque cultiores in feriarum festorumq; dierum vsum repositas, ac decorē asseruatas, quas nuptiales Matthæus vocat, Australi potius auræ, quàm Aquilonari ventilandas exponunt, eeriq; humido obijciūt, cū frigore ac siccitate cœli obdurescāt tegmina, & indumenta quæq; melioreseant: tali siquidē ratione vermiculos, teredines, tineas, blattas, quæ vestimenta depopulantur, ac vel corrosione vel attritu vitiant, exarescere contingit & aboleri. Frigida siquidem & sicca asseruandis rebus accommoda, tum crebra concussio ac conquassatio, quæ puluerulenta quæque ac situm mucoremque discutit. Nam quæcunque immota arcis ac loculis concluduntur, nec perflari contingit, aut flatibus agitari, putent, sordescūt, olida efficiuntur, ac detrimenta concipiunt, atque in dies efficiuntur deteriora. Nec etiam nocturno tēpore cubili imponi debent, aut lecto admoueri: nā sudor, qui ex tepente madidoq; per nocturnā quietem corpore emanat, atque expirat, in vestes atque indumenta, contectasque chlamides assumitur, sic vt tepore quodam ac corporis exhalatione imbuta ac perfusa, materiam corruptionis conci.

Pelles quando animantibus detrahendæ.

Cap. 11.

Quid vestibus tineas innasci prohibeat.

Tepor lecti pelles deteriores effecit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Quæ qualitas vermiculos progignat.

concipiant. Calida enim & humida progenerandis ſordidis animalculis idonea, quò fit, vt æſtiuis menſibus, auraque ſubtepida, conclauia,ædes,cœnacula,triclinia, arcæ,çellæ,promptuaria,horti limacibus, cochleis, vermiculis, cimicibus,muſcis, culicibus,erucis,crabronibꝰ,veſpis, ſcarabeis,corpora verò pulicibus, ac pediculis lentibusque ſcateant, quæ hibernis menſibus minus conſpiciuntur,aut infeſta ſunt. Omnes itaque hirſutæ illę crinitæque beſtiæ,tum quæ tenera mollique lanugine contectæ ſunt, ex quibus ſumptuoſæ pelles ac tegmina conficiuntur,in frigidis potiùs,quàm calidis regionibus degunt, eoque minus patiuntur pilorum defluuium, quòd contractior ſit cutis,ac condenſa aſtrictaq; frigore pellis: quo fit, vt pilos tenacius amplectatur, nec citò defluant,aut in auras diffuſi euaneſcant. Sic apud Zelandos in ipſo propemodum Oceani aditu immenſa conſpicitur vis cuniculorum, qua tota Brabantia poſt ſolſtitium autumnale vſque ad veris initium alitur: nec leporum exiguus numerus magnitudinis inuſitatæ, carne non minus ſalubri, quàm ſuaui, & quæ (vt ridiculi quidam nugantur) non ſalſeſcat. Oberrant autem in monticulis ac collibus arenoſis nonnullla ſui parte Septentrioni,aut Occidente ſolſtitiali,non arte, ſed natura oppoſitis, ita, vt ex aeris frigiditate, atque arenæ ſiccitate ſaluberrimi exiſtant,ac mirè agiles, multò magis, quàm in caueis paſti ac ſaginati,prę́ſertim ſi ſanguine humano alantur, vt Chirurgos quoſdam factitaſſe audio apud pleraſque nationes, qui ſanguinem, quem hominibus nonnunquam morbidis inciſa vena adimunt,huiuſmodi beſtiolis obijciunt: quo quidem mirè ſaginantur & pingueſcunt, ſed alimento inſalubri, atque hominibus noxio. Syluestres itaque,inquieti, exercitati, inſtabiles, palantes,

Aeſtate ædes & corpora beſtiolis ſcatent.

Zelandia cuniculis fœcunda.

Cuniculi humano ſangui ne paſti inſalubres.

es, esui salubriores, quorũ etiam pelles ac tegmen lensius est, multisque crinibus fixius inhærentibus nagis obsitum.

De Zelandiæ insulis, ac gentis huius natura, conditione, moribus, origine: & quantum cõmoditatis atque emolumenti huius regionis fundus ac soli vbertas exteris adferat, compendiosa ac dilucida descriptio, in qua obiter refricatur rerum gestarum memoria, multæque naturales causæ explicantur.

CAP. II.

CVM tam multa proferat Zelandiæ regio, quę exteris etiam ad vitæ vsum ac commoditatem cõducunt ac sunt necessaria: miror à plerisque hanc tam abiectam ac despicatam censeri. Nam præter insignes atque in immensum fastigiatas lauros (vt à telluris beneficio exordiar) perpolitis maturitate baccis onustas, quæ Brabantis denegatæ sunt: præter efficaces & salubres herbas, cùm medendis morbis, tum esui accommodas: præter Sal candidissimum, quod ciuium industria conficitur: præter Rubiam, garansam Gallis, nostris *Meedecrappe* nominatam, adornandis pannis, ne color deflorescat, cumq; intimè concipiant, necessariam, prẹter triticum, quo nusquam gentiũ cãdidius aut magis ponderosum: præter tot salsamenta ac vento induratas saperdas, præter immensam piscium copiam quæ quotidie recẽs aduecta, in oẽs Europę partes distribuitur: vrbes exhibet eleganter extructas, atque in ijs ædificia splendida re domestica ac supellectile concinnè exornata, ita vt omnia passim nitida conspiciantur, culta, expolita, quòd vnicè nuper admiratus est illustrissimus Hispaniarum Rex Philip-

Zelandici soli vbertas.

Rubia radix et alumen durabili colore pãnos imbuit

Regi Hispan. Philippo grata Zelandorũ mundicies.

Philippus Belgij princeps, & quibus stipatus erat, proceres Aulici. Accedunt his omnibus portus cõmodi, fidæque ac tutæ nauium stationes, omni nationi expositæ, atque ad frequentandas remotissimas regiones, quocunque terrarum cursum instituere libeat, aptissimæ, nec illi negotio desunt exercitati naucleri, ac viri nautici, quibus omnes Oceani recessus sunt explorati. Quāta verò soli vbertas, quàm pingues ac glutinosæ glebæ, quàm feraces ac fœcundi agri, quàm numerosi armētorum pecudumque greges, non facilè vlli fidem feceris, nisi propius illi sint conspecta, vti etiam vberrima saginando pecori pascua non solum intra exporrectos aggeres ac ambitus, sed etiam extra littora, in ipsa Oceani crepidine, in quibus oberrant pecudū aliquot myriades maximo negotiatorum emolumento, quæstuq; vberrimo, non solū supra vulgarem magnitudinē, sed saporis etiam delicati atque exquisiti, soli ac graminū beneficio, quod saluberrimum ijs pabulū suppeditat, adeo vt exteri quoque summopere ijs delectentur, ita vt Vitilitigatores, hoc est, qui sectandis litibus dediti sunt, nullis donarijs (modò aurum demas) aduocatis ac procuratoribus melius gratificentur, quàm si villosas huiusmodi oues ac Zelandicos verueces illorum culinæ inferant: tum demum enim res illis cordi esse incipit, ac causę insistunt: quibus si accedat caseus ouillus virore perfusus inusitatæ magnitudinis, atque immensi ponderis, nihil adferri potest ad rei cōmendationem gratius. Tali siquidē condimēto irritari solēt ad potū ac repotia etiā saturi ac vino affluentiore paulò antè perfusi. De aëris autem Zelandici clementia non ausim multa polliceri, vt qui in nōnullis partibus sit paulò asperior, & quàm vicinarum gentium minus salubris, præsertim æstate ob paludum, & stagnorum graues halitus, & quòd

Aduocati muneribus afficiuntur.

Caseus viridis appetētiā acuit.

Aer Zelandicus qualis.

quòd regio arboribus manus consita. Hoc tamen habet cõmodi, quòd contagioni ac pestiferis morbis minus sit obnoxius, ac serius inficiatur: at infectus immaniter in hominũ corpora grassatur, nec facilè conquiescit. Vt enim lignũ durũ ægrè quidẽ ignescit ac flammam concipit, at incensum difficilè restinguitur: ita corpora Aquilonijs flatibus ac marina aura indurata minus promptè virus concipiunt, peste verò correpta ægrè hanc excutiunt.

Zelandiæ aer cur serius inficiatur.

Simile ab ignitis rebus.

Aqua quoque putealis in insulis non ita pridẽ ex mari vindicatis, parũ sapida est aut salubris, ac vel salsæ qualitatis, vel vliginosi fundi, saporisque ingrati particeps. Tametsi in ciuitate Zirizæa putei existant, qui ne aquæ quidẽ fluuiatili cedant: aut liquore pluuio sint inferiores. Regionẽ hanc maritimam veteribus olim nõ fuisse incognitam ex Cornelio Tacito colligi potest, non hoc equidem, quo nunc innotescit, nomine, sed ex vsu ac vulgata alloquendi consuetudine ac compellatione, qua populares atque indigenæ inter se sunt vsi: itaque Mattiacorum illos nomine designat, cùm inquit: Est in eodem obsequio Mattiacorũ gens, Batauis similis, nisi quòd ipsi terræ suæ solo acrius animantur. Quo indicat, tametsi Batauis siue Hollandis à cauitate terræ sic denominatis vicini sint ac finitimi, ita vt inter illos referri debeant, vulgari tantum nominis appellatione discretos, atque Oceano propiores magis feroces esse, vt reuera sunt, ac viribus, ingenio, solertia, versutijs, calliditate, fallacijs, captionibus, negotiandi peritia, ac conquirendi industria superiores. Quod autem Mattiaci nominentur, non à loco aut duce aliquo, sed à populari appellatione, atque vsitato loquendi more enatum est, nempè à *maet*, quæ vox ni quotidiano sermone ac congressu familiari, omnium apud nos actionum, contractuum,

Aqua in Zelãdia qualis.

Zirizæa puteos salubres habet.

Zelandia an veteribus cognita.

Lib. de moribus Germanorum.

Zelandi callidi & industrij.

Vnde Zelãdi Mattiaci dicti.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

periculorum, ac totius voluntatis, consilij, laboris socium comitemque sonat, omniumq; rerũ, quas inter se exercent, participem ac consortem. Ita omnes gregales, venalicij, consodales & quotquot inita societate, fido firmoque animorum cõsensu facultates ac copias suas in commune conferunt, emolumenti ac quæstus spe, ex nautarum consuetudine, quorum maxima in ijs regionibus copia, *Maet* voce gentilitia ac vernacula nominãtur, hoc est, coniuncti ac sociati. In magistratu verò, aut dignitate aliqua illustri, vel Cõsulari, vel Senatoria, omnique munere publico, quæstura, ędilitate, pupillorum tutela, testamentorum procuratione, alijsque functionibus *Veynout* sese vocant etiam, qui apud nos consulatu funguntur, quod Latinis collegam sonat. Ex vetusta itaque consuetudine ac vulgato loquendi more, quem inter has gentes obseruabant Romani, cũ in ijs regionibus versarentur, illasq; terras sibi vectigales ac tributarias facerent, aut in societatem ac tutelam Romanę potentię assumerent. Mattiacos vocabãt: vt qui apud Germanos *Herman* nominatur. Arminium, atq; apud Cæsarem in Commentarijs, *Ambacht heeren*, Ambactos. Eo enim nomine designant Belgę illustres aliquot viros, penes quos est summa rerum atque in coloniæ alicuius seu municipij ambitu, vlloq; territorio, dominatus. Nam Zelandiæ nomen recens est, ac veteribus incognitum, à terra ac mari conflatũ quasi dicas terram ac solum maritimũ: mari enim vndique cingitur, multisque insulis distincta est, nempe quindecim, tãetsi paucis abhinc annis magnam cladem huic regioni Oceanus intulit, cuius sæuitia atque immanitate magna Zelandiæ pars, diuulsis ac dissipatis funditus aggeribus, salo oppressa est, atque mari æquata: subsistunt tamen insignes aliquot insulæ, quarum tres præcipuæ cum

Collega quo nomine Zelãdis dicitur.

Lib. 4 belli Galli.

Ambacti qui Zelandis.

Zelandia insulis fœcunda.

Oceani

Oceani æstu continenter luctantur, atque immensis sumptibus (quod non facilè Principi, aut qui illius vices obeunt, persuaderi potest) aduersus barbarum hoc atq; indomitũ elementum ęgrè se tuentur. Inter has primum ex alto in portum delatis se offert Vualachria, vel ab eius cultore sic denominata, vel vt conijcio, à Gallis, qui hanc oram frequentabant, qui Belgica voce etiam nunc *Vualen* vocãtur, impuberes eorum *Vuaelkens*, aut ab ea Britãniæ parte, in qua versus Occidentem consistunt Vualli apud Anglos præcipuę nobilitatis viri, à Gallis etiam oriundi, quod idioma illorum adhuc indicat. Insula hæc ab ortu Brabantiæ obuersa est, à meridie Flandriæ, ab Aquilone Batauiæ siue Hollandiæ, ab occasu æquinoctiali Britanniæ, in quã breuissimus est traiectus, & à qua parte primus in Oceanum ingressus quocunque terrarum visum sit, nauigationis cursum dirigere. Præbet enim Arnemuda Metelliburgi municipium, tutissimum omnibus portum, fidamque nauium stationem: nam hic præcipuè classis quãlibet numerosa instruitur, in quemcunque Oceani tractum velificatio perficitur. Cùm autem hæc insula præter fundi aliquot appendices serius illi annexas (*Polders* nostri vocãt) octo miliarium ambitum cõficiat, vt etiam Schaldia, cui intra centum annos iugerum tria milia auulsa sunt, cultissimis aliquot pagis ac villis distincta sit, tum vnum habet emporium negotiatorũ frequentatione celebre cum primis ac illustre Metelliburgum, à Metello præcipuę nobilitatis ac Cõsularis dignitatis apud Romanos viro id nomen, vt plerique opinantur, consequutũ, cùm ego à Burgo, hoc est, munito atque eminente castro, aut arce rupeq; inaccessa, quale apud Romanos Saxum Tarpeium, denominatum putem, quod in insulæ huius meditullio, ac velut cẽtro cõsistat. Quæ loca

Vualachria vnde dicta.

Vualachriæ situs.

Arnemudæ portus.

Metelliburgum Emporium.

Quid Germanis burgh.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

occupare solēt, ac præsidio munire Duces, Præfecti que regionū, quo ex editiore loco tāquam è sublimi specula, ac velut in excubijs collocati oīa spectarent, atque incursionibus hostium obsisterent. Hinc enim apud Belgas emersit Burgimagistri, & Burgrauij dignitas, quòd penes hos sit summa potestas, & loci illius præfectura. Nec tamē diffiteor, quin ad huius Conditorē referri possit, à quo tali loco hoc propugnaculū contra hostiles impetus sit erectū. Distat autem à Metelliburgo versus Africum seu Occasum hibernum, interuallo sexdecim stadiorum, quæ bis mille passus conficiunt, aut bina miliaria. Vrbecula exiguo quidem murorū ambitu, sed arte ac natura munito, qua parti mari obuersa est, quæ strenuis piscatoribus atque exercitatis naucleris, quos Pilotas vocant, referta, Flissinga nominatur, non Vlyssea ab Vlysse, vt quidam nugantur producta origine, sed ab vrceo aut lagena potius, quod poculi genus fictile, supernè angustioris est, ne imprudenter liquor effundi possit, in medio, distento ac capaciore ventriculo, qui circa imum gracilescit ac sensim extenuatur, Belgis *een flessche* nominata. Cuius imagine, ciuitatis huius vexilla, ac manipuli, quos etiam nauium malis in vertice erectos conspicimus, insigniti sunt. Cùm autem loci huius incolæ suauiter se poculis reficiant, nec ab ijs etiam abhorreant fœminæ, aliquando in hoc certamine viris robustiores, ab amplexu lagenæ, qua singulariter afficiuntur, eamq; identidem exhaurire gestiunt, nomen hoc consequuti sunt, aut idipsum sibi à potandi consuetudine asciuerunt: quæ quidem inter hos inoleuit, non vt inebrientur, sed inter se exhilarescant, atque animi nebulas discutiāt. Sunt enim complures in hac regione tetrici, mœsti, superciliosi, melancholici, qui affectus à Brabātis, ac Flandris sunt alieni, vt quos non

Flißinga Ciuitas.

Lagena quale poculi gen9

Nomen à re inditum Flisʃinga.

Zelandi cur poculis addicti.

non triste Saturni, ac Martis, sed lætum & salutare Iouis, & Mercurij sidus informat, eoq; fit vt Zelādi, qui percipiūt excutiēdas illas animi molestias, Geniales esse studeant, atq; affluentiore potu has animi carnificinas opprimere. Versus ortū æquinoctialē Scaldię opposita, abest à Metelliburgo pari propemodū distātia ac totidē passibus Cāpoueria ciuitas, perangusto mœniū ambitu, paucis *Veria ciuitas.* abhinc annis Scotorū frequētatione celebris, nomē id à freto obtinet, quod ab ea littoris ora in vlteri *Veria ciuitas vnde dicta.* orē Cāpę ripā ac sinū, qui Noertbeuelandię annexus est, transferri homines soleant. Primus enim portus, ac nauiū cymbarumq; statio, à qua cōscēsa naui aut scapha traijcimus, *Veer* Belgis dicitur, alijs *Vaert*, Latinè traiectus & trāsuectio. Huic Aquilonē versus aut ab ortu solstitiali opposita est Scaldea à præterlabēte Scalde flumine sic nominata, q̄ *Scaldea insula à flumine sic dicta.* cùm multis populosis pagis ac colonijs distincta sit, plurimas exhibeat rusticanas villas, pleraq; vrbana atque antiquæ nobilitatis prædia ac palatia, vt Haemstedium, & Renissæ affinem Moermondā tum præter Brouersauiā non ignobile municipiū ciuitas Zirizęa, à cōditore nomē sortita hāc insulā præcipuè exornat, quæ anno redēpti orbis 849. imperante Lothario primū in formā ciuitatis ædifi- *Zirizæa quādo primum erecta.* cari cœpta, ac mœniū ambitu muniri, ex paruis initijs in eū splendorem adaucta est, vt nulla clarissimarū ciuitatum sit inferior. De qua hoc citra omnem ambitionem, aut immodicum erga patriam affectum, ausim testari, plurimis illam viris eruditis, præclarisq; ingenijs fœcundā esse ac feracē, ne- *Zirizæi literis afficiūtur.* gotiatoribus prouidis ac sagacibus refertā, quibus ex re frumētaria ac lectissimo tritico, ex niuei cādoris sale, ex rubeo seu garansa, salsamentorū ac piscium copia, armentorum pecudumque immensa vi quæstus accedit vberrimus. In re familiari ac

domeſtica, omnia elegantia, nitida, expolita menſa: frugalis ac moderata, nec vnquã prodigaliter ſumptuoſa: in mercatura exercenda nemo non ciuium ſolers atque induſtrius, lucri auidus, ad rem attentus, in tenuiores tamen atque inquilinos inopia preſſos liberalis, ac beneficus, in cæteros verò hoſpitalis, blandus, comis, affabilis, candidus, atq; abſq; omni ſimulatione ac fucata ſpecie, nulli nõ obuius & expoſitus: in pietate ac Dei cultu religione, quàm ſuperſtitione proprior. Quod verò ad populares ac loci huius indigenas attinet, nuſquam gentiũ tam dextri, tantaque ſagacitate in odorandis explorandiſque impoſtoribus, captioſis, fraudulentis, ſubdolis, inſidioſis aſſentatoribus, quãlibet ſcitè adulentur, palpent, blandiantur, aures titillẽt ac ſcalpturiant, adeò vt non facile horum technis, fucis, fallacijs, verſutijs decipiãtur, ſed illas e veſtigio deprehendant.

Zelãdi aſtuti.

Perſ. ſatyr. 5.

Dinoſcere cauti
Quid ſolidum crepet, & pictæ tectoria linguæ,
Ne qua ſubærato mendoſum tinneat auro:

Vt aſſolet ijs, quibus aliud clauſum in pectore, aliud in lingua promptũ. Ab hac dijudicandi peritia emerſerunt in Belgas aliquot (exhibita aliquãdo populari Comœdia) hęc vulgata dicteria, dictãte morione, ne quis offenderetur: Brabantus hilaris, feſtiuus, ridiculus, in ſcenicis, Comiciſque moribus immodicus: Flander mulieroſus, ſalax, intẽperans, libidinoſus, petulcus, laſciuus. Hollandus ſimplex, improuidus, incautus, infacetus, iners, ſegnis, ſomniculoſus, ſtolidus, ac minimè aſtutus. Zelandus callidus, vafer, verſipellis, aſtutus, ſubdolus, captioſus, verſutus. Qui affectus etiam ingraueſcente ætate, ac ſenectute vires concipiunt, ſeſeque efficacius proferũt, niſi domita naturę propẽſione, atq; inſtitutiõe aliter cõdocefacta ad melio-

Belgarũ inferiorũ aliquot propenſiones.

rem frugem perducatur. Siquidem infimæ plebis i sta sunt vitia, ac gentilitij mores, non patriciorum aut virorum illustrium, qui liberaliter educantur. Cùm autẽ omni nationi sui adsint affectus ac vitia, mores, propensiones, studia, hoc est, instituta, quibus se quisque applicare solet, tum huic quoq; genti, à qua nihil humani alienum, non desunt genuini insitiq; affectus, ad quos naturæ inclinatione feruntur, partim ex circumfuso aere, qui manifestò corpora afficit: partim. vt alimenta prætereã, ex parentum natura, auitisque moribus, ac vulgari vitæ consuetudine, quæ aliquando ita inoleuit ac menti infixa est, vt vix eximi queat: quò fit (si patricios demas, qui nusquam non cultu ac doctrina expoliti sunt) vt gregaria ac promiscua multitudo passim inhumana sit, rudis, agrestis, ferox, crudelis, indomita, atque à ciuili vitæ consuetudine aliena, quascunq; etiã natiões excutias. Verũ quò inueteratus error, ac deprauati mores, qui ab incunabilis ac prima infãtia inolescere animis nostris incipiunt, ita vt eos velut cum lacte nutricis suxisse videamur, eximantur: progenitorum munus ac officium est (quod nostrates nunc sedulò præstare enitũtur) vt ex se prognati liberaliter instituantur, cumq; animo cultum ac fomenta adhibere curẽt, vt exuta natiua insitaque feritate ad omnia humanitatis officia inclinentur. Vt enim siluestres arbores cura atq; industria hominũ mitescunt: immanes belluæ officio ac molli tractatiõe mansuescũt ac cicurantur; ita quoq; humanus animus nõ prorsus ferreus aut adamantinus flecti potest atq; ad artes humaniores, ad probitatẽ, decus, virtutẽ, pietatẽ, religionẽ informari. Quæ res effecit apud nos, vt piscatores gẽs rudis ac pelago assueta, quorum apud Zirizæos supra quingentos esse constat, prę-ter hos, qui nondum satis adulti, in huius negotij

Mores gentilitij pleb: peculiares.

Omnis natio suis vitijs imbuta.

Patriciorũ cõditio diuersa à plebeia.

Infãtia à maioribus insti tuenda.

Simile à feris & arboribus siluestribus.

Zirizæa piscatorib. fœcũda.

tirocinio verſantur, paulò pòſt in nautas ac veteranos aſſumendi, ea ſint morum ac vitæ integritate, vt nunquam inter illos vllæ contentiones, iurgia, ſimultates, diſſidia exoriantur, nec vnquam inter ſe lites conſectentur, aut iure cum æqualibus contendant, ita vt magiſtratus nunquam niſi in vrgentiſſimis cauſis ſe horum controuerſijs interponat, ſed omnes inter ſeſe coactis comitijs dirimunt ac conſopiunt. Nullum inter ſuos gregales tolerant mendicum, ac probro ducunt, ſi quis ex cõſociatis oſtiatim ſtipẽ emendicet, aut quid aliud eblandiatur, quin ipſa Piſcatoria ſocietas, & qui inter illos eſt primarius, quem Decanum vocãt, ſingulis quibus res domi anguſta eſt & contractior, quàm vt familiam alant ac ſuſtentent, ex communi ærario ſuum dimenſum conſtituit, ita vt non deſit quo famen frugaliter ac liberaliter ſolentur. Cùm aũt tam numeroſa multitudo piſcatu ſe exerceat, ac paulò longius in Oceanum progreſſa, victum in mari venetur, ſi quando parcè & malignè piſcari contingat, nullus vnquam horum ſe vexat aut excruciat, nec cuiquam malè præcatur, ſed omnia placidè ac ſedatè perfert meliorum ſpe atq; fiducia. Iſta aũt animi moderatio in hominib. tam incultis, non præſcriptis legib. aut ſapientum doctrina, mentib. illorum impreſſa eſt, ſed inſtinctu ductuque naturæ, ac rationis indicio concepta, quo diſcernunt, quæ honeſtati ac decoro deſeruiunt, quæque illi ſunt aduerſa. Cæterùm vt ad Scaldem recurrat oratio, Fluuius hic in Verumanduis, vetuſto adhuc nomine cognitus, geminis fontibus progreſſus, per Neruios, nunc Tornacos, per Gandauum vrbem celeberrimam, quæ mihi prima tirocinij rudimenta contulit, reliquosque Flandriæ tractus diffunditur, ac mox Antuerpiam delatus, vrbis mœnia alluit, por-

Nautarum apud Ziriʒæos vitæ cõditio.

Piſcatorum apud Belgas affectuũ moderatio.

Ductus naturæ quid efficiat.

Scaldis fluuij origo & decurſus.

Gandauum ſtudiorum alumna.

portumque inibi insignem, ac clarissimam nauiũ stationem exteris exhibet, deinde paulò longius progressus, bipartito cursu Brabantiam ac Flandriam à Zelandia discriminat, siquidem sinistra in Austrum contortus ac deflexus, Flandriæ oras ac littora persequitur, alioque nomine insignitus, de Honte à latratu ac fremitu vocatur, quo per Zuytbeuelandiã ac Vualachriã in Oceanum occidentalem patet aditus, ac rursus in has oras accessus: dextra verò relictis Brabantiæ finibus continuato cursu, seruatoq; veteri alueo per Scaldiæ insulæ littora violento vastoq; gurgite in Oceanũ deuoluitur, atq; ex vetusta appellatione Scaldis nominatur, Belgis vsitato nomine *schelt*, Gallicè le scault, vnde insula hęc Scaldia denominata, vulgo *Schouwe*. Cuius fluuij pręcipuũ alueũ profundumq; gurgitem (*Canael* nautę vocant) quē naues consectari debent, ne vadis inhęreant, ac sisti cõtingat, etiam hac tēpestate indigenę exactissimè exploratũ habent, suoq; illũ nomine designãt, cõmonstrato loco, à quo ante multos annos Oceani ostia subire solet, ac fluctib. marinis immergi, ita vt ne intēpesta quidē nocte nostrates nautę ab hoc deflectant, aut in diuersum rapiãtur, vt aliquãdo vsuuenire solet velificandi imperitis, insigni mercium ac vectorum detrimento. Exaudiuntur aũt hisce locis fragores ac strepitus horrendi, vel subsidente in imũ fluctu, vel vbi rursus ęstus aduentare incipit, ac vētorum violentia exasperatus Oceanus fluuio obnititur, quod ipsum potissimè vsuuenire solet, vbi post Aquilões, Austrini flat⁹ ingruũt, ita vt accolæ percepta plusquam miliaris interuallo Oceani ac Scaldæ fremitu, tempestatem imminere ante triduum pronuncient. Cùm autem angustiora olim essent Oceãi ostia, minusq; vasti ac patētes in cõtinentē aditus, cõspęctius in mare Scaldis ferebatur, siqui-

Antuerpiam Scaldis exornat.

Scaldis per Flandriam decursus cur de Honte dicatur.

Cæsar lib. 6. Comment.

Zirizæi exercitati nautæ.

Scaldæ fremitus quando tempestatem denunciat.

Simile à gulosis, quibus fauces dilatantur.

ſiquidem incrudeſcente quotannis æſtu marino, oſtia fauceſq; dilatari contingat ac ſinus laxiores effici, vt guloſis aſſolet qui immodico potu ſe proluunt, quò fit, vt flumē hoc affluentiori ſalo obruatur, nec facile decurſus eius, quo in Oceanum effunditur, conſpici queat. Non deſunt qui nominis affinitate decepti, eam ſpeciem Aſelli piſcis, qui mihi aliquando Plinij viſus eſt Callarias, ex hoc fluuio nomen obtineri credant, atque à *Schelt Schelvisch* denominari, quod in Oceani oſtijs, in quę flumen hoc ſe exonerat, vel hamo, vel retibus ſubducatur: cùm à ſquamis potius, vulgo *Scellen* (nam *Scelpen* teſtaceis attribuuntur, non piſcibus) appellatum non cenſeam, quibus denſius contectus obductuſq; eſt, ac velut lorica munitus. eoque fit, vt, cùm elixādus eſt, (nam torreri recuſat) cultro deradi debeat ac deſquamari, ſecus quā Aſellus, vulgò *Cabbeliau*, læuore perpolitus, cuteq; molli nec ſquamoſa, nec etiam in ipſis Oceani faucibus, quas influit, capitur, ſed in alto longeq; remoto mari. Tāetſi non ignorem pelagios aliquot piſces aliquando fluminis oſtia ſubire, dulcis aquę illecebra, qua mirè pingueſcunt, vt Salomones, qui ex Britannico Scoticoque ſinu, aduerſo amne in Rhenum ac Moſam penetrant, vt etiam Triſſæ, alloſæ, lacciæ vulgo *Elft*, mugiles Harder accipenſer vel ſturio. Anguillæ verò contrà, quàm marini piſces, ſalſam aquam appetunt, qua guſtata mirè agiles efficiuntur, minuſq; lubrici, atque eſui ſalubriores, quò fit vt circa Catarhactas (noſtri *sluſen* vocant à claudēdo) quæ apertis valuis aquam, qua hibernis menſibus agri opprimuntur, violento impetu in mare profundunt, inuſitatæ magnitudinis anguillæ naſſis ac ſagenis eximantur: verùm de his aliquando vberius, vbi Conrardo Geſnero viro cūprimis erudito paria fecerim, atque hoſtimenti loco Cō-pen-

Sceluiſch piſcis vnde denominetur

Aſellus piſcis Cabbeliau.

Anguillæ ſalſa aqua delectantur.

Conrardus Geſnerus laudatus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

pendium de piſcium triuialibus nomenclaturis il-
i dedicatum abſoluero. Cæterum flumē hoc qua
parte Scaldę oras attingit, atque hinc in Oceanū
llabitur, Orientales regionis huius inſulas ab Oc-
cidentalibus diſcriminat, quarū quæ ad Ortū ſpe-
ctant, *Beoeſterſchelt* indigenis vocantur: quæ verò
Auſtro ac Flandriæ obuerſæ ſunt, *Beweſterſche*,
quaſi ſuperiorem ac inferiorem, aut citeriorem at-
que vlteriorem dicas, quorum alij cis Scaldam, a-
lij trans Scaldam conſiſtunt. Deſignantur autem
his nominib. duæ inſignes Quæſturę, quibus prę-
toria etiam dignitas, ac dictaturæ poteſtas attribu-
ta eſt, ſic vt harum præfectis ius, ac fas ſit tota paſ-
ſim regione (præter ciuitatum municipia, quæ
conſultum tutelæ ac præſidio ſubſunt) Regio do-
minatu facinoroſos coercere, vagos ac palantes
corripere, nebulones ac mendicos validos, ſicarios
oppreſſores in vincula conijcere, ac tormentis ex-
ploratos in iudicio capitis arceſſere, quò omnia paſ
ſim quieta ſint & pacata, & ne quis inter ingreſſus
aliquid hoſtile metuat. Obiuit hoc munus multis
annis inculpatè, eoque præclarè, ac magna laude
functus eſt nullius offenſione Illuſtriſſimus vir Hi-
eron. à Seroskerka, equeſtris ordinis Heros, multiſ-
que alijs nominibus ſuſpiciendus. Adauget verò
ſoceri decus & amplitudinem pari generis ſplen-
dore ac nobilitate magnificus vir Iudocus à Vuer-
uia, rei agrariæ in inſulæ noſtræ ambitu præfectus
non ſine maxima ampliſſimarum dignitatum ex-
pectatione. Excitauit elapſis aliquot retro ſæculis
fluuij hic decurſus inter Zelandos, qui in eodem
ſunt cum Batauis comitatu, & Flādros, acerrimas
contentiones ac cruentas pugnas. Appellat autem
atque veneratur vtraque natio ſuos Principes Co-
mitis nomine, adiectis aliquot ſpecioſis titulis:
qui Dominatus hinc emerſit, quòd præcipuè no-
bilita-

Zelandia in duas quæſturas diuiſa.

Hieron. à Seroskerka. Iudocus à Vueruia.

Comites vnde dicti.

bilitatis viri Imperatores ac Cęsares in adeundis periculis comitarentur, suamq; operam sedulò illis præstarent, vulgo *Grauen*. Quæ potestas ac nominis amplitudo Iustiniani tempore primũ inoleuit, eamq; appellationem cõsequuta est. Deinde sub Berengario & Otthone competitoribus ad posteros deriuata, proximum apud Imperatorem consessum, ac comitatum obtinuit: Anno aũt Domini 863. imperante Carolo Caluo, apud Batauos, illisq; affines Zelandos hic principatus primũ constitui cœpit, ac Comitatus nomine designari, primusq; Comitis nomine inauguratus Theodoricus filius Sigisberti, Principis Aquitanię, qui annos octo & triginta in eo dominatu versatus, successorem Theodoricum secundum herilem filium constituit, à quo ad nostra vsque tempora hęc Regia potestas longa herorum serie ad inuictissimũ Hispaniarum Regem Philippum deuoluta Comitatus nomine censetur, eiusq; prouincię principes Comites appellantur. Sic qui apud Brabantos ac plerosq; alios potestate regia existunt, Duces vocãtur, à deducendo in hostilẽ agrum exercitu, vulgo *Hertogen*, quasi dicas exercitus ductores. Cùm aũt Flandrię Comes Guido Dampetra proferendę ditionis esset auidus, ad occupandas aliquot Zelãdiæ insulas animum induxit, itaque primò Vualachriam sibi subijcere, ac vectigalem facere meditatur, inductoque in hanc ditionem exercitu (nã facillimus erat traiectus) illam incursionibus, incendio, igni, ferro depopulatur ac vastat, tandem Metelliburgum obsidet, ac perfecialem (*Hacault* nostri vocant) ad deditionẽ solicitat, cum in id nõ admodum paratos promptosq; sentit ciuium animos, admotis arietibus, factoque vno aut altero insultu ciuitatem expugnat. Guilielmus Batauorum ac Zelandiæ Comes eius nominis tertius, cùm

Duces vnde nomen sortiti.

Guido Dampetra Flandriæ Comes.

Metelburgi expugnatur.

eum ciuitati subsidiũ adfert, Zirizæis stipatus, quibus maximè fidebat, duobus vno die prelijs victus sanguine madidis vexillis (vnde emerserunt Zirizææ ciuitatis insignia sanguinolento colore perfusa) Zirizæam, qua nulla tunc munitior, aut Principi magis deuota, properè contendit Guido victoria elatus, relicto intra Mettelliburgum præsidio, in Zirizæos omne belli robur conuertit, quos dum sesquimensem obsidione premit, maximis damnis afficitur. Siquidem oppidani continua eruptione, magnam stragem Flandris intulerũt, multosque captiuos in ciuitatem adduxerunt, tandem impetratis vtriusque consensu inducijs, concessaque sex hebdomadis belli mora, Guido in Batauos expeditionem molitur. Elapsis inducijs Zirizęi collecto milite, instructaq; classe, in VValachriam confestim traijciunt, cæsisque ac profligatis Flandris, ciuitatem in potestatem redigunt, ac perexiguo accepto incommodo, in sedes suas se recipiunt. Princeps Batauorum ac Zelandorum Guilielmus eius nominis tertius percepta tam insigni victoria, ciuitatem Zirizæam maximis honoribus afficit, multisque priuilegijs, congiarijs, donatiuis muneribus exornat. Guido verò Flandriæ Comes re apud Batauos malè gesta, acceptoque vulnere in Zelandiam secedit, deinde paululum recreatus ad oppugnandos Zirizæos, à quibus ereptum Metelliburgum indignatur, animum intendit. Itaque coacto numeroso exercitu tametsi vltra sesquimensem bis ab hac esset repulsus, atque infecta re decedere sit coactus, rursus illos lacessit atque arctissima obsidione pressos continenter oppugnare nõ desinit. Cum aũt oppidani in extremis essent constituti, atq; in summa difficultate, in maxima rerum inopia versarentur, nullis tamẽ vel blandimẽtis, vel minis ad deditionem impelli potue-

Vexilla Zirizæa cur rubra.

Zirizæi Metelliburgum expugnatum Comiti restituunt.

Zirizæis virtute parta priuilegia.

potuerunt, tametsi iam septimum mensem præter incendia atque immissas in ciuitatem faces, omni tormentorum genere, arietibus, catapultis, testudinibus, fundis, ballistis, alijsq; machinis, quarum illo sæculo frequens vsus, terra mariq; oppugnarentur. Cùm itaque in angusto res essent constitutæ, omniq; præsidio destituta ciuitas, opportunè Rex Galliarum Philippus, cognomento Pulcher, nulla interposita cunctatione aut mora, Ioannem Payderosum ducem præfectumq; maris, ac Reginerium Grimaldum Genuensem instructa classe, atque adornatis aliquot lõgis nauibus, quæ quòd remis frequentius, quàm velis incitantur, triremes vocantur, Zirizæam amandat, vtq; obsessis subsidio adsint ac maturè subueniant, cohortatur: illi nihil cunctãti Regis mandato obsequuntur, omniaq; euestigiò perficiunt, quos vbi in excubijs cõstituti è sublimi atque eminente specula, à qua in mare latissimus prospectus, aduentare, nec procul abesse denunciant, confestim Guilielmus Batauiæ ac Zelandiæ Princeps, Regis sororius, conspecta primum naue prætoria, deinde numerosa longo agmine classe, quas ipse in eum vsum instruxerat naues, illis adiunxit, collatisq; copijs atque vnita classe Flandros adoriri atque opprimere statuunt, oppidanis etiam re inspirata in spem victoriæ erectis, qui redintegratis viribus longa obsidione attritis, rursum in hostem animantur. Cùm autem stat in procinctu acies, ac classis omnibus armamẽtis accuratè instructa in hostem incitanda, è statione moueri incipit: Flandri (vt nulli desunt astus militares ac stratagamata) nauem quandam sarmentis, fascibus, scandulis, stramentis, stipulis, alioq; fomite atque aridis nutrimentis, quę citò flãmam concipiunt, constratam, oleo, pice, sulphure, seuo, adipe perfundunt, eamq; accensam æstu

Francorũ Rex Zirizæos sublevat.

Triremes vulgò galeyen.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

vento secundo in aduersam classem dirigũt. Cùm autem nauis flammis corusca hinc inde hæreret, ac subinde vadis implicita lentè progrederetur, ita vt Oceanus propemodum in summo consisteret, ac iamiam refluxum meditaretur, ecce de repentè (quod singulari Dei prouidentia factum credi par est) ventus mutata statione in Aquilonem impellitur, ac remeante maris fluxu flãmifera nauis retorta, Flandrorum classem inuadit, omniq; ex parte incendia miscet: complures, ne flammis absumerentur ac concremarent, in mare desiliunt, ac periculum periculo commutant, vitamque natandi peritia redimunt. Turbatis hac clade Flandrorum rebus, nostrates remis velisque in illos irruunt, illi nihilo facti segniores, restincto, qua licet, incendio, reliquas naues flammis intactas, omneque exercitus robur acriter hosti oppugnunt. Certatum est initio ancipiti dubioque Marte à meridie ad emergentem vsque Solem, ita vt ne nox quidem, quæ ea parte anni, nempe Idibus Augusti sublustris est, prælium dirimeret. Nostrates æquo loco constituti, ventoque ab ijs auerso ac subsidente Oceano, igni, ferro, faculis, accensisque sarmentis ac sudibus hostibus terrorem incutiũt, multosque ardentes globos ac faces in hostiũ naues ijs comburendis prouoluunt. Interim oppidani reseratis portis, factaque eruptiõe, maximam illis cladem inferunt, ac Flandrorum impetus in nostros retundunt ac reprimũt, mulierculis etiam in hostem ita efferatis, vt non minus fortiter, & animose, quàm viri, se illis opponerẽt. Tantus in eo cõflictu fragor, strepitus, clamor, vociferatio, vlulatus fuisse perhibetur, vt pletique testati sint, plusquam trium miliarium interuallo, horrẽdos illos clamores fuisse exauditos. Quod nemini supra fidem videri debet, cùm in mari editus sonus, aut

Nauale prælium.

Flandrorum virtus.

Nocte omnia latè exaudiri

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

In mari sonitus lõgißimè exauditur.

excitatus fremitus incredibili distantia percipiatur, præsertim tacita silenteque nocte. Cùm enim nihil obstet, vel nemora, vel montes, aut in cęlum erecti scopuli: clangor per æquoris planiciem, velut patentem atque vndique exporrectum campũ, lõgè lateque se diffundit, ac per aera voluitur. Cũ autem tota nocte miseranda strages, ac cędes horribilis sit edita: diluculo rebus desperatis, victi fusiq; Flãdri in hostium potestatem redigũtur. Desiderati in ea pugna Flandrorum octo plus minus milia, capti pręter gregarios milites, quorum non facile numerus iniri potest, Guido Dampetra Flãdriæ princeps, ac cum illo innumeri proceres Aulici: direpta signa militaria, pelles, tentoria, manubiæ, multaq; opima spolia atq; exuuiæ cum Principe ac captiuis in ciuitatem relata sunt. Tota autẽ classis, quæ illis numerosa erat, suisque armamentis affabrè instructa, vel quassata & conuulsa, vel incẽdio absumpta: reliqua in hostium potestatem redacta. Hac itaque memorabili clade afflicti Flandri de componendis rebus, captiuisque redimẽdis consilia ineunt, quæ documento Principibus esse debent, qui alienæ ditionis sunt auidi, ac finitimorum possessioni inhiant, non tentandas bello vicinas regiones, vbi nulla subest legitima causa, aut iusta belli origo: quę etiam si existat, pręstat omnia potius experiri, nullasque non conditiones pacis admittere, quàm arma in manus arripere. Cæterũ soluta iam Ciuitatis Zirizææ obsidione, confectoque bello, quod euenit anno Domini 1303 Idibus Augusti, qui dies erat Laurentio sacer, ne parta ex tam atroci ac curẽto bello victoria, annorum decursu obliuione obrueretur, aut ciuium animis excideret, decretæ sunt solennes atque anniuersariæ supplicatiões Deo immortali, easq; Senatus quotannis eodẽ, quo hæc peracta sunt, die, ac periculo

Guido Flandrorum Comes captus.

Non temerè suscipiendum bellum.

Non inuadendas aliorum ditiones.

exempta

exempta ciuitas, in sempiternam rei memoriā cõtinuari voluit, quod à posteris nunquam intermissum est: Quin & impuberes, qui scholas publicas frequentant, atque in palæstra literaria versantur, hunc diem festũ habent, ac feriantur permissa ijs ludendi licentia: ita rei gestæ recordatio posteritati tanquam per manus traditur: quò cuique ciuiũ innotescat, mentiq; fixius inhæreat, in quanta angustia, vitæq; discrimine versati sint olim progenitores, dum pro aris & focis, pro coniuge ac charis liberis acerrimè decertant, suoq; Principi strenuā fidamq; operam præstare conantur. Interim hanc præcipuè doctrinam exhibet posteris, eosq; cõmonefacit rei huius annua continuatio, vt rebus afflictis ac desperatis, ad Deum opt. max. mentem erigant, atque ab eo salutem, patriam obsidione liberam, prosperos rerum successus, victoriam incruentam summis votis exoptent. quod vnicè factitasse legimus Abrahamum, Mosen, Dauidem, Ezechiā, Iudith, cõpluresque alios, qui huiusmodi presidijs victoriā sunt consequuti, Ceterũ cũ Scaldia, in eaq; sita Zirizæa frequentius ab exteris lacessita sit, ac bellis quassata, tũ insularũ nulla minus Suytbeuelādia, quæ à solo Austro opposito sic denominata est, spatiosissimo amœnissimoq; versus Flādrię ac Brabantiæ oras tractu exporrecta, tāetsi paucis abhinc annis maximā iacturam passa, dimido iā sit angustior. Ab hac auulsa est ciuitas non ignobilis Romersualla, quam nullis excultā agris, nullis exornatā pomęrijs, Oceanus vndiq; alluit, ita vt vnica salis negotiatione subsistat. In Occidentali verò insulę parte sita est Gœsa ciuitas, perexiguo quidem murorũ ambitu, at splendidè atq; affabrè extructa, ciuibus morum ciuitate perpolitis. Est præter hanc insula quædam Brabantiæ contermina, exiguo tantùm freto discreta, in qua consistit To-

Aduersa quæ acciderunt, aliquādo animo repetēda.

Suytbeuelandia insula vnde dicta.

Romersualla ciuitas.

Gœsa ciuitas.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

letum à vectigali & portorijs ita appellatum, vet[us]-
Martiniana ciuitas.
stum oppidulum : è quo non procul abest Marti-
nianus agger, Principis Aurasiensis municipium
locus amœnus atque arboribus vndique consitus
in quibus maxima alitum, præsertim ardearum co-
pia nidulatur. Sunt prꝫterea minutę aliquot insulæ
minusque celebres, vt Duuelãdia, à Columbarum
frequẽtia sic denominata, Gœreda à fida nauium
statione, Platessa, tum pleræq; aliæ non ita pridem
ex mari vindicatæ, quarum descriptionibus in hæ-
rere superuacaneum puto, cùm edita nuper Zelã-
diæ Topographia singula exactè exhibeat, quę spe-
ctator curiosus per otium oculis poterit demetiri.
Quod verò ad gentis huius originem spectat, cõ-
Zelandorum origo.
stans fama est, atque indigenis per manus tradita,
à Gothis ac Danis hanc profluxisse, præsertim ab
illa insula Cimbrica, quę in Dania Zelandiæ nomi-
Zelandia apud Danos. Hafnia, Coppmanshauen.
ne inscripta est, in qua spectatur celeberrimũ Em-
porium Hafnia, vulgari nomine *Coopmanshauen*, à
portu negotiatoribus frequentata, qui hanc ter-
ram cultoribus vacuam, oppositis erectisque ag-
geribus molibus in insulas redegerunt, atq; extru-
ctis primùm casis, minutisq; atque angustis tugu-
rijs, sementi ac pascuis reddidêre idoneam. Erat
enim Cæsaris ætate, magna terræ huius pars, quæ
non aliud, quàm Batauię appendix est, inculta, nec
Zelandia Bataniæ appendix.
vnquam ad ferendi vsum vomere proscissa, aut
fossione subacta, sed æstuarijs ac paludibus impe-
dita, ita vt etiam nunc Hollandia plurimos vndi-
que lacus exhibeat, adeò vt pedestria passim itine-
ra illis concisa, cymbis omnia transigenda sint:
quod ipsum etiam Zelandis vsuuenit in æstuarijs,
quæ nihil aliud sunt, quàm loca extra intraque lit-
Aestuaria quid.
tora marinis fluctibus exposita. Siquidem effuso
in ipsa mediterranea salo, aquam affluenter con-
cipiunt, ita vt hibernis mẽsibus omnia inuia sint,

nec

nec nisi scaphis ea loca adiri queant. Quod verò solum extra aggeres ad maris vsque crepidines atq; extremas oras multis iugerib. lōgè lateq; exporrigitur, ex alluuione coaceruatū, crebris fluctibus æstuque tunditur, ac nonnunquam extumescente Oceano, vt assolet Luna vel plena, vel primū inchoata, fluctibus obruitur: subsidente verò, rursus emergit, ita vt loca paulo editiora, & quæ eminent, suauissimo pabulo pecudes reficiāt. In huiusmodi receptacula se olim conferre solēt impuberes ac mulieres, omnisque ætas ad bellum inidonea, vbi Romani Belgicam incursionibus infestarent, erat enim tutissimum ibi perfugium, quòd aditus accessusque esset difficilis. Sunt enim ea loca, quæ nostri *Stellen*, vel potius *Stallen*, hoc est, caulas ac pecorum stabula vocant, nostro etiam tempore multis incuruis voraginibus, ac verticosis fossis, per quas Oceani æstus voluitur (nostrates *Creken* vocant) impedita adeò, vt equidem armatum, si imprudenter atque incautè in illas inciderit, absorberi atque obrui contingat, quò fit vt loci huius viæque ignaris istac penetrare perniciosum sit. Sūt autem multi Zelandiæ locis herbidæ planicies ac viridantia, floridaque prata nullis cincta aggeribus, quarum vsus in ijs regionibus nunquam defuturus est: cùm quæ à parte vna abradi auellique contingit, alteri alluuione adijciantur, ita vt nunquam extruendarum insularum materia huic regioni deesse possit. Horum quædam à virenti gramine ac læta pabulatione *Garsen* indigenæ vocant: quæ verò parcius gramine virescunt, nec vberem adhuc pabuli copiam suppeditant, à pascendo vellendoque *Scorren* vocant. Ex his vbi aliquot iugerum milia conglobari contingit, insulas efficere nostrates tentant, ac cùm vetustæ, tum recentiores ope humana ex ijs rudimentis coagmentatæ sunt ac

Aestuaria in bello Belgarū perfugia

Voragines Zelandicæ vulgo Creken.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

coaluerunt. Multi olim ſoli huius vbertate, atque agrorum ſpecie illecti, expulſis veteribus colonis atque inquilinis, terram hanc inuaſerunt, eiusque poſſeſſionem armis ſibi vendicarunt. Non defuerunt atauorum memoria, qui Batauis, ac Zelandis infeſti has inſulas in ſuam ditionem ac poteſtatem redigere ſunt aggreſſi, ſed duæ iſtæ nationes inter ſe conſociatę, ſemper hoſtibus fortiter reſtiterunt, quò fit, vt ad hanc vſque ętatem vtraque gens eodem vtatur dominatu, eiſdem legibus, eadem iuris æquitate, eodem ſit in hoſtes animo. Fuiſſe hāc gentem, quę Zelandiæ nomine inſignita eſt, Batauis confinem ac proximam, eiusque regionis partem atque appendicem, ex C. Cęſare pręter alia, ijs verbis colligi poteſt. Moſa ex monte Voſeuo profluit, ac parte quadam Rheno recepta, inſulam efficit Batauorum, neq; lōgius ab eo milibus paſſuū in Oceanum influit. Rhenus autem ex Lepontis qui Alpes incolunt, oritur, ac longo ſpatio citatus fertur, atque vbi Oceano appropinquat, in plures diffluit partes, multisque ingentibus inſulis affectis, in Oceanum influit, quarum pars magna à feris barbariſq; nationibus incolitur, quæ piſcibus & ouis auiū viuere exiſtimantur, à quibus Rhenus multis capitibus in Oceanū influit. Quibus verbis mihi graphicè deſcribere videtur Batauos Oceano ſeptentrionali viciniores, tum illis conterminos Mattiacos ſeu Zelandos, quorum inſulas & qui in Occidentali Belgica eadem ſunt cum ijs conditiōe ac natura, paulò pòſt his verbis deſignat: Pars in ſiluas, pars in continentes paludes profugit: qui proximi Oceano erant, hi in inſulis ſe occultauerunt, quas æſtus efficere conſueuerunt: quæ reuera nullæ alię ſunt, quàm Zelandicæ. Quotquot enim ſunt in Belgico Oceano circumfuſę inſulę, tali modo conflatæ congeſtæq; ſunt, ita vt primum natura con-

Bataui Zelādis cōſociati.

Com. belli Gallici 4.
Moſæ origo.

Rheni origo & decurſus.

Com. lib. 6.

ra cõſiſtant: deinde arte muniãtur, ac paulatim cultura atque induſtria hominũ in fructiferos fundos ac ſpecioſos agros, cultaq; noualia redigantur. Ea eſt aũt apud nos rerum viciſſitudo, vt minimo annorum decurſu ac temporis interuallo magna incrementa hæc regio ſuſcipiat, rurſus maximam iacturam ac detrimẽta patiatur, nec vlla res vices rerum humanarum, aut varios inſtabilesque motus melius commonſtrat, quam Zelandiæ inſulæ, quarũ proſperi ſucceſſus ac res ſecundæ æſtuario fluxu & refluxu, nunc huc, nunc illuc voluuntur. Nulla eſt apud vllas natiões annona, aut res frumẽtaria etiã lectiſſimi tritici vberior, ita vt bina iugera Zelandica plus emolumenti cultori ac colono adferant, quàm quatuor Brabantica, minus tamen tuta eſt fidaque apud nos huius rei poſſeſſio: cùm ſingulis momentis, prȩſertim hibernis menſibus flante Coro & Circio, ex maris ſæuitia periculum immineat. Vnde enatum Prouerbium ab ijs, qui optimè rebus ſuis conſultum cupiunt, atque ijs tuto frui exoptant, laudari Brabantici aëris clementiam ac ſoli ſtabilitatem: Zelandici verò fundi reditus atque annonæ prouentum: quod ita efferunt vulgari ſermone, *Brabantſche lucht, Zeeuſche renten.* Noſtra ſiquidem & auorum memoria centum plus minus iugerum milia in inſulæ formam redacta, atque aggeribus vndique cincta, diſſipatis conuulſisque in immenſum congeſtis molibus inundãte Oceano non ſine maximo incolarum interitu, ſalo oppreſſa ſunt. Rurſus indigenȩ erectis nouis inſulis, quo noſtrates crebro factitãt, vbi herbidi ac graminoſi cãpi ſe proferũt, ſementi ac culturȩ ſedulò inſiſtũt, ita vt paucorũ annorũ ſpacio, affluẽte omnium rerũ copia, ſupra q̃ credi poſſit, ditẽtur. Sic apud Zelãdos inſultib. marinis cõtinẽter expoſitos nihil ſtabile, firmũ, diuturnũ, & cui tuto poſſes fidȩ

Zelãdia mutationi obnoxia.

Prouerbiũ Belgicũ de Brabãtia, et Zelãdia

aut inniti. Siquidem loca portuosa, quæ nauibus fidam tutamque stationem olim præbuerunt, vadosa efficiuntur, ac vel arena vel limo oppleta, ne minima quidem nauigia admittunt. Rursus littora nullis portubus distincta, nullisque nauibus frequentata, facta eluuione commodissimos portus consequuntur, facilesque aditus atque accessus nauibus exhibent: quò fit vt negotiatio hominũque concursus & frequentia non vni loco perpetuò sit addicta, sed aliquando ob portus commoditatem, ac loci situm aliò demigret ac transferatur. Sic Zirizæa, nostra etiam memoria, numerosa classe instructa, non solùm onerarijs nauibus, sed rostratis, & quæ ex Homeri appellatione, Holcades voce Belgis vsitata, nominantur, præter Hispaniarum ac Mauritaniæ oras, lõginquas versus Aquilonem regiones frequentabant, nempe Noruegiã, Daniam, Riualiam, Rigam, Gedanum vulgo *Dansge*, Stocholmiam Illustrissimi Sueciæ Regis Erici auspicijs nunc celebrem: quę nauigatio, vt sunt vices rerum humanarum, Hamsterodamum modò trãslata est. Quanquam ciuitas Zirizæa rebus omnibus ad commoditatem atque vsum vitæ necessarijs cumulatè fruitur, non minus affluenter, quàm cùm exteris negotiatoribus esset celebris, ac commeantium vltro citroque multitudine frequentata: siquidem exterorum hominum concursus, nũdinatio, mercatus, locorum celebritas, aliquando improuisò dilabuntur ac concidunt, vel exorto hostili externoque bello, vel concitato populari tumultu, aut ciuium seditione: confestim enim quotquot alieni sunt ab eo loco, se subducunt atq; incolumitati suę consulũt. At ea negotiatio, quę excluso omni fœnore inter ciues & domesticos perficitur, facto etiã ab exteris vel inquilinis compendio quęstuq; liberali, stabilis est, firma, solida, minusq; inui-

Magna apud Zelãdos rerũ vicißitudo.

Holcas genus nauigij vastũ vulgo hulck.

Holmis Sueciæ regia.

inuidiæ expoſita. Quod ſi aliundè calamitas ingruat, cùm ciues & domeſtici, intrepidè infractoque animo ſubſiſtunt, nec facilè patrias ſedes, aras, focos, coniugem, charosque liberos deſertos patiuntur, aut ſuis finibus egreſſi, ſe ſuaque alienis cedunt. Videntur autem Zirizæi in tanta rerum humanarum mutatione, atque ex alia in aliam viciſſitudine, quæ diuina prouidentia perficitur, commodis ſuis ſolerter conſuluiſſe, atque incerta certis commutaſſe. Cùm enim populares velificādi ſint peritiſſimi: vbi non ſatis ſuccederet negotiatio illa nautica, quæ transmarinis mercibus perficitur, mutata nauigandi ratione, piſcatu ſe exercere cœperunt, vberrimo quæſtu, ac nemini damnoſo, adde nullo prorſus naufragij metu, nulla rei familiaris iactura, nullaque fœnoris aut vſuræ infamia. Reliqui verò ciues cōpendia quæſtusque honeſtos ac minimè inuidioſos ſectantur, ex ijs, quæ terra in vſum hominum cumulatè atque affluenter effūdit, quibus illi neutiquā defraudato Genio, liberaliter fruuntur, ac præter laudabilem inſtitutionem, ampliſſimā liberis hæreditatē paternique nominis ac memoriæ Patrimonium relinquunt. Cæterùm vt exteris innoteſcat qua terræ cœlique parte conſtituta ſit ciuitas Zirizęa, & quantum ab eleuatione poli digrediatur: dimenſi ſumus polū Arcticum ſiue Borealem ſupra Zirizęæ horizonta extolli vno & quinquaginta gradib. & quadraginta ſeptem minutis, in eamq; altitudinem verticē illum produci: longitudinem verò perfici viginti quinq; gradibus, quo efficitur vt cū ſol non adeò auerſus ſit, nec longius ab inſula digrediatur, ſed duobus equinoctijs ac totidē ſolſtitijs illā moderatè illuſtrat, indigenę ſolis beneficio minus ſtupida obtuſaq; ingenia ſortiantur, verū faceta, vrbana, feſtiua, pleraque ex auræ marinæ afflatu ſalſa & vitioſa

Mediocritas felicitatis laudanda.

Prouidentia diuina omnia adminiſtrari.

tiosa quadam dicacitate contaminata, qua de re suauiter nuper philosophatus sum cum Hiobo Nicolaide, viro sagaci atque industrio, qui cũ strenuè Reipublicę functionibus incumbit, illamque summa ope fulcire nititur, integros incorruptosque ciuium mores exoptat. Et si quid vitij ex Oceani halitu & salsuginosa vicinia contraxerint, institutionis industria corrigere.

Qui fit, vt senes ac prouectioris ætatis homines, cùm minus robustos, tum tetricos plerumq; liberos progenerent, vultuq; tristi atque inamœno, & qui rarius exhilarescant.

CAP. III.

QVI inclinata vergenteque ætate, vbi iuuenilis ardor deferbuit, matrimonio se addicunt, magna ex parte liberos procreant mœstos, morosos, tetricos, tristes, inamabiles, taciturnos, vultuque toruo ac facie minus blanda: quòd non eadem ratione in Venerem incalescant, eamque operam impẽdant procreandis liberis, quam iuuenes succulenti ac vegeti. Siquidem ætas feruida ad peragendam huiusmodi Comœdiã instructior. Cùm enim flaccidæ sint senibus vires, spiritus exiles, corpus humoribus sanguineis exhaustum, facultates naturales languidæ, eaque vis, quæ ab illis promanat, ac diffunditur in excitandæ prolis vsum, inefficax atque inualida, modicisq; viribus imbuta: fit vt minus viriliter connubiali officio perfungantur, ac multa in ijs, quos progenerant, desiderẽtur: quod indicatur in ea disceptatione, quam cum Esdra Genius habuisse describitur. Interroga, inquit, genetricem, vt tibi expediat, cur quos nunc parit, non sint eis pares, qui ante te nati sunt, sed statura minores: & dicet illa tibi alios vigente ætate conceptos editosq; esse, alios deficiente vtero: quò fit, vt

Iuuentus succulenta.

Senes aridi.

Esdræ 4.

qui senectutis tempore producuntur, graciles existant, tenelli, imbecilles, inualidi, improceri, & qui minus virium, minusque roboris obtineant, quod naturæ vires senio collapsæ sint, ac naturales vitalesq; spiritus imminuti, quo etiam euenit, vt animus demissus existat, & deiectus, mens minus agilis, viuida, alacris, erecta, quoniam omnia parcius contractiusque sunt consequuti, nisi forte genitores blandi atque hilares, ac moderatè vino concalefacti progenerandis liberis operā impendant. Visi sunt enim seniculi aliquando inter se iuuenari ac lasciuire, suaque habere blandimenta, ac vernis mensib. in amplexus ruere. Siquidem ea pars anni equis etiam effœtis (vt habet Prouerbium) hinnitum extorquet, quo Belgæ indicant neminē tam deuexæ ætatis esse, quin in amœnissima illa anni parte, qua se omnes naturæ vires exerunt, aliqua erectioris animi indicia proferant, quo efficitur, vt si in congressu Geniali mulierem cōceptu impleri contigerit, exactis nouem mensibus infantem edat blandum, elegantem, suauem, floridum, generosum, viuacem, agilem, gesticulosum. Quod si progenitores etiam in ætate iuuenili, mente nubila, minusque placida (vt plerique morosi factitant) procreandis liberis operam impendant, omnia in deterius deuergunt, omnesque affectus, & qui inter coniugatos exoriri solēt tumultus, & intemperies in fœtum deuoluuntur, ita vt conceptus, gestatio, partus, nutritio non decēter nec naturæ ordine perficiantur, ac pueri multa corporis vitia, mentisq; errores ex perturbatis animi motibus contrahant. quorū omnis culpa in parentes tranferēda, qui huic naturæ prauitati causam præbent ac seminarium. Quocirca qui liberorum suorum incolumitati optimè consultum cupiunt, atque illos tractabiles esse exoptant, moribusque placidis

Cur nonnulli minus validi

Cur nonnulli deiecta mēte.

Prouerbium ab equis effœtis.

Ver spiritus etiam effœtos erigit.

Affectus parentum in fœtum transit.

Puerorū malitia parentibus imputanda.

placidis ac ſedatis: hoc in primis efficere curent, vt in coniugij ſocietate & amplexu maritali omnia moderatè tranſigantur, ne quid incidat aut ſuboriatur, quod vllas intemperies, turbas, tumultus, nebulas excitet. Omnia enim in pullulantem fœtum recidunt, atque infantem ad ſimiles mores informant, parentumque notas ac veſtigia imprimunt. In ſimiles cauſas refero, quod proles (vt vocant) naturales, hoc eſt, qui extra legitimũ ac connubialem torum ſunt procreati, diuerſa exiſtant ab alijs natura, conditione, moribus: quorũ qui à generoſis parentibus ac patricijs profluxerunt, animo ferè excelſo conſpiciuntur ac ſublimi, multisque ac magnis dotibus exculti, mira ingenij ſagacitate, prudentia ſingulari, iudicio exacto, præſertim quibus parentes ſubſidio ſunt, atque ad liberalem inſtitutionem adiumento, ſic vt aliquãdo columen familiæ in his conſiſtat, atque omnibus qui illis vel ſanguine vel affinitate coniuncti ſunt, decori atque ornamento. Cui rei ea ratio mihi ſubeſſe videtur, quòd omnia largè atque effuſe ex paternis lumbis ac viſceribus ſunt conſequuti, nec in furtiuo illo ac clandeſtino concubitu parcè ieiunè, tenuiter, ſed affluenter naturæ munera illis infuſa ſunt. Cùm enim vterque auidè ſe explere libidine geſtiat, ac prodigaliter in amplexus atq; oſcula proruat, totisque viribus ac profusè in propaganda ſobole incumbit, fit vt omnia, quæ in conceptu neceſſaria ſunt, cumulatè perficiantur, nec quidquam in hoc negotio deſideretur, eoque euenit, vt cùm nati parentum indolem exprimant, ac multa ab ijs ſunt conſequuti, incredibilis ſit vtrobique amor ac propenſio, ac ſingulariter erga ſe mutuo afficiantur. Ex qua vi etiam emergit in hac ſobole alacritas, mentisq; erectio, tum generoſus quidam affectus animi, quo tales indignantur extra de-

Affectus in fœtum tranſeunt.

Naturales proles quæ vulgus vocat.

Cur filij naturales quos vocant, alijs erectiores.

Amor parentum in filios & è diuerſo vnde emergat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tra decus limitesque matrimonij se esse prognatos ac deesse sibi aliquid præ cæteris, quod ad honores ac dignitates publicasque functiones attinet. Quæ res efficit, vt se modis omnibus extra contẽptum vindicare nitantur, atque illam notam, quã imprudentes quidam impingunt: quibus aliquando fœdior atque adulterio contaminata propagatio, probitate vitæ ac morum integritate aboleat. Qui verò huius status ac cõditionis homines, plebeijs modicisque parentibus orti educationis subsidio destituti sunt, rei familiaris inopia non facilè ad præclara eluctari possunt, atque humo se attollere. Siquidem, vt is ait, *Sublimis animus ad summa enititur.*

Non facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi. *Iuuenalis Saty. 3.*

Tametsi enim paupertas sapientiam sortita sit, vt habet Prouerbium, multarumq; artium inuentrix existat, clarissimis tamen ingenijs obest, quò minus ad summa prouehantur. *Paupertas sapientiam sortita.*

Qui fiat vt laurus, quam nonnulli Zelandiæ denegatam asserunt, nulli, quàm huic regioni speciosior existat, & qua ratione effeceris, vt contra gelu atque hiberni frigoris iniuriam, intacta subsistat, nec emoriatur.

CAP. IIII.

MIRANTVR plerique in maritimis oris eaque parte Zelandiæ, quæ à præterlabente fluuio Scaldia denominatur, tam speciosas immensasq; Lauros frondescere: cùm regio frigida sit atq; ipsa arbos algentes frigidosque tractus respuat. Cui naturæ miraculo eò magis obstupescunt, quòd non solùm omnium horti ijs scateant: ac perrenni vitore, perpetuaque fronde in maximam proceritatem *Laurus quibus natalib. delectetur.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

tem assurgant, sed baccas etiam proferant oblongas, colore nigro perpolitas, non minus efficaces, ac salubres in discutiendis flatibus, ac dissipandis humorum collectionibus, quàm quæ à calidis regionibus huc afferuntur. Sentit quidem Laurus aliquando cœli iniuriam, atque hibernis mensib. sub aspero intensoque gelu, frigore, periclitatur, sic vt folia, caudex, rami aliquando arescant atque emoriantur, at radix nihil sentit incōmodi. Quocirca Laurus supernè emortua, radicitus extirpari, eruique non debet, sed detruncari: nam ineunte vere, ac paulò etiam maturius rursus reuirescit. Quod autem in eam altitudinem ac fastigium in hac regione assurgat, efficit terræ vbertas, atque incredibilis soli fęcunditas, densique ac compacti fundi natura, quæ ex pingui tenacique gleba constat, adeò vt ob telluris soliditatem, frigus per gelicidia ad radicem penetrare nequeat. Nihil autē stirpibus nocentius, aut magis deleterium, quàm nix aut glacies liquefacta, si quando soluto gelu, eorum stillicidio radices perfundantur, præsertim vbi defluēte humore, rursus frigus exasperari, fluidumque liquorē conglaciari ac congelascere contingat. Sic enim terra relaxata algidissimum humorem combibit, quo radix imbuta marcescit atque emoritur. Ne autem huiusmodi incommodo stirpes afficiantur, nec frigoris iniurijs sint obnoxiæ, superficies soli, in quo consitę sunt, stramentis inspersisq; cineribus muniendæ: fouent enim insita caliditate terram cineres, ac gelu rigidum penetrare prohibent. Siquidem, vt acetum & fex vini: ita carbones ac cineres igneæ qualitatis sunt participes. Cęterùm quod Brabantis reliquisque Belgis laurus vel denegata sit, vel parcius apud hos fruticetur, non aëri, cuius mira clementia ac salubritas sed solo asscribendum, quod aridum est, fabulosum,

Lauro frigor inimicū, præsertim radici

Laurus densum solum exigit.

Nix liquefacta stirpibus noxia.

Cineres herbas à gelu tuentur.

Aceti et fecis cum cinerib. comparatio.

Laurus cur Brabantis negata.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ſum,leue,inane, ita vt facillimè frigus admittat, nec arbori ſolidum alimentũ,quo pingueſcit,conferat,eoque efficitur, vt in ijs regionibus laurus humilis ſit & improcera,tum baccis deſtituta:cùm in ciuitate Zirizæa telluris beneficio in eam proceritatem aſſurgat, vt duarum decempedarum altitudinem ſuperet,denſa circa radicem fronde,multisque emergentibus ſtolonibus, ſeu fruticibus, quibus ſtipata à frigore ſe tuetur,ac munit. Quocirca illa fruticatio & quæ ab radice frondeſcit ramoſa propago adimi aut reſecari non debet, illo ſiquidem munimento fulta,non facilè frigus cõcipit:nam foliorum iactura ineunte vere inſtauratur, modò radix illæſa perſiſtat,ac frigore geluque intacta. *Stolones water ſchoten.*

De corpore neutro, hoc eſt, quod nec ſanum, nec ægrotũ ſtatui poſſit, ſed vacillanti dubiaq; valetudine exiſtat, atque inter vtrunq; fluctuet.

CAP. V.

MEDENDI artem olim à veteribus in tres partes fuiſſe diuiſam in confeſſo eſt. Primò in eã, quę pręſentem ſanitatem fouet ac tuetur,omniaque aduerſæ valetudinis incommoda ſedulò propulſat.Secundò in eam, quæ rationem complectitur,qua præmuniri, ac præſeruari corpus poſſit, ne facile in morbos collabatur.Poſtremò in illam quæ morbos corpori infeſtos, ac quibus vrgetur, ac premitur,diſcutit Tres quoque ſtatui in humanis corporibus conſtitutiones: quanq̃ ſuperuacaneæ his de rebus inter Medicos cõtẽtiones: Vnã valetudinis ſecũdę,cũ corpus inculpatè degit, atq; inoffenſa valetudine fruitur,illiq; nihil vitij ſubeſt aut vllũ morbi veſtigiũ:Alteram valetudinis aduerſæ atq; inclinatæ, quũ diſcutiendis morbis remedia *Medicinæ tres partes.* *Tres cõditiones corporis humani.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Simile ab hypocrisi. dia sunt adhibenda: Tertiam quæ anceps, & ambigua, in qua species quidē sani hominis se profert, vt improbis fucata vitæ integritas, sed cui affectio quædam subest, ac delitescit, quæ procliuem facit propensumque ad decumbendum. Cuius habitus duas obseruo conditiones inter se diuersas: Vnam eius, qui iam morbum discussit, ab eoque eluctatus est, sed tamen debilis existit, inualidus, exhaustus, gracilis, extenuatus, eneruatus, fractisq; membris: quæ valetudinis incommoda, neglectis medicamentis, somno, atque appositis alimentis instaurari postulant. Simile enim quiddam huic euenit, quod viatori, qui è latronum manibus elapsus adhuc palpitat ac contremiscit, nec prorsus ex tāto metu ac vitæ discrimine, in quo paulò antè versatus est, restitutus sit, aut ad se redijt: quod Christus eleganti similitudine expressit, sed amicorum solatio recreatus, sensim reuiuiscere incipit, ac pauorem pedetentim mēti excutere: ita ægrotus tāetsi depulso morbo, exspatiari inceptet, omniaque mitiora existant, tamen nonnulla morbi vestigia adhuc corpori inhærent, nec quæ comitari solent accidentia, penitus exempta, sopitaque sunt. Altera huic affinis constitutio, paulò est deterior, qua quidem in speciem, primaque fronte homo sanus apparet, nec omnino valetudinarius, sed qui corpus circumferat vitiosis sordidisque humoribus oppletum. Quocirca Galenus victum statuit eorū, qui sunt sani, qui ægroti, ac qui reualescere incipiunt. Est enim conualescentium victus ratio media inter eam, quę sanorum est propria, & ægrotantium. Siquidem ijs diæta seu victus ratio præscribitur, tenuis, parca, frugalis, moderata, ita vt temperantiæ limites non excedat, quum ne leuissimum quidem errorem perferant, secus quàm validi ac robusti, qui ne maximis quidem offenduntur. Sic infan-

Valetudinarij alij lecto affixi, alij inambulantes.

Simile à viatore itinere oppresso.

Luc. 10.

Thera. 7.

infantibus ac impuberibus alimenta quidem administramus, sed non ea ratione ac modo, quo adultis ac prouectioribus, qui succidiam ac bubulam, solidosque cibos non respuunt, vt ætas tenera, cui vt amictus corpori, calcei pedibus, ita pro corporis modulo, victus & medicamenta accommodanda. Et quanquam recentiores quidam in re Medica non minus, quàm nõnulli in religione superstitiosi, corpus neutrum sustulerunt, nec id statui patiuntur: aliquid tamen de hoc commentari visum est. Siquidem tale quiddam natura rerum, quotidianus vitæ vsus & consuetudo, congressusque familiaris, atq; amicorũ colloquia designant. Hinc enim emerserunt sodalium istæ ac congerronum voces, si quando sciscitantur, qua quis sit valetudine, qua fruitur sanitate, vt corpus constitutum est, quo loco, statu, conditione res nostræ cõsistant, quem habent successum, satin omnia salua, prospera, felicia? Quibus, totidem verbis responsa dari solent: Vtcunque, Sic satis, Minus commodè, Valetudo vacillans est, inclinata, ambigua, fluctuans, instabilis, parum firma, Non satis pro voto, aut animi sententia, Aliâs rectius, Spero meliora, Vt possumus, quando vt volumus, non licet. Quibus loquendi formulis singulæ nationes vltro citroq; se compellare solent, si quando de rebus amicorum soliciti, qua sint valetudine aut successu, percontantur. Tametsi autem horum pleriq; morbo sunt defuncti, alij, quibus hic imminet, nondũ culcitræ puluinisque affixi, non tamen vel inter sanos vel ægrotos referri censerique debet, sed cùm vtriusque sint participes, in neutrum, hoc est, duorum extremorum medium: vt fuscus color, qui ex albi nigrique mixtura constat, vt pubertas inter puerilem ac virilem ætatem, media. Cùm enim sani hominis more, naturæ munera ac functiones

Corpus neutrum admittũt nonnulli.

Formulæ percontandi de valetudine.

Simile à coloribus & pubertate.

minus cumulatè obeant, nec ex ægrotorum cõsuetudine lecto incumbant, membrorum vsu ac ministerio destituti, non possunt vel sani hominis, vel ægroti nomen promereri, sed ex populari ac vulgata consuetudine Neutri appellatiõe designari, proferunt in ijs se nonnullæ naturæ facultates ac munia, sed languidè, oscitanter, remissè: incedũt enim atque inambulant, sed tardè, gressuque subinde labante atque inclinato, ita vt ob virium imbecillitatem vel scipioni sit innitendum, vel vllius humeris incumbendum, vt ijs, qui cùm sint natandi imperiti, corticis aut suberis subsidio vtuntur. Pari modo de somno ciboque ratiocinandum, siquidem accũbunt, ac se oppositis ferculis reficiunt, at non ea appetentia atque edendi auiditate, qua validi, quibus optimum condimentum fames: dormiunt ac somno refocillantur, verùm minus placido, profundo, diuturno, vt sani qui exercitatiõe defatigati, totam noctem quietè transigunt. Est autem eorum conditio qui à morbis reuiuiscunt, atque humoribus noxijs sunt liberi, potior atq; optabilior, illorum quibus aliquid latentis occultiq; vitij subest, ac corpus vel ex Veneris contagio, vel alia vitæ intemperie, intus & foris fœdis ficosisque tumoribus contaminatum, qui in speciem, primaque fronte sani apparent, ac pro ijs se ostentant: cùm humoribus vndique prauis scateant, atque omni ex parte morbidi sint. Quin isti in seipsos crudeles, atque in alios iniurij, morbum dissimulant ac diffitentur, ita vt omnibus se symposijs ac sodalitijs ingerant, atque aliorum poculis labra rancida admouere non vereantur, suaque nulli non obtrudere, ac ebibenda offerre, hac opinor ratione permoti, vt si omnes eodem succo pertusos esse contingat, eadem scabie inquinatos: nemo ab illorum consuetudine ac familiaritate abhorreat. Huiusmodi homines morbosos, qui

Simile à natandi vsu.

Morbosi et debilis dispar cõditio.

Morbilosi sanos inficere gestiunt.

qui simulata fictaque sanitatis specie obuijs imponunt, his versibus Persius perstringit:

———— Ilia subter
Cæcum vulnus habes, quod lato baltheus auro Sat. 4.
Protegit, vt mauis, da verba, & decipe neruos.

Rursus alia Satyra, assumpta medici persona, hunc notat, qui morbum dissimulat, nec sustinet inter valetudinarios referri, sed cum medico rixatur, atque illius consilium non sine contumelia respuit, illique tanquam deteriori morbo implicito insultat,

Heus bone tu palles, nihil est, videas tamen istud Sat. 5.
Quidquid id est, surgit tacitè tibi lutea pellis:
At tu deterius palles, ne sis mihi tutor,
Iampridem hunc sepeli, tu restas: perge tacebo,
Turgidus hic epulis, atque albo ventre lauatur,
Gutture sulphureas lenè exhalante mephites.
Sed tremor inter vina subit, calidumque trientem
Excutit è manibus, dentes crepuêre retecti,
Vncta cadunt laxis hinc pulmentaria labris.

Cuius conditionis homines hac nostra ætate nusquam non obuij sunt, quibus cùm in facie, vultu, oculis, totoque habitu se morbi proferant, illos medendi peritis non detegunt, sed magno valetudinis dispendio, fouent ac nutriunt: qui cùm altè radices egerunt, ac penitus infixi sunt, ægrè extirpantur. Quocirca salubriter vnumquemque cõmonefacit Sapiens, vt maturè remedia morbis adhibeat; Satius enim principijs mederi, quàm fini. Quò spectat illud Persij, *Eccle. 38.*

Helleborum frustra, cùm iam cutis ægra tumebit, Sat. 3.
Poscentes videas. Venienti occurrite morbo.

Principio obsistendum.

Quod ijs sedulò inculcari debet, qui cũ nutãti atque inclinatæ valetudini tarditate quadam supina, ac dãnosa procrastinatione non prospiciũt, eamq; fulcire negligunt, deploratis morbis implicantur.

Quamobrem qui in confinio morbosæ affectiõis constituti, non prorsus integra sanitate fruuntur, sed corpus neutrũ, hoc est, nec prorsus salubre nec insalubre consequuti sunt, sed inter sanitatem & morbũ medium, accuratè incolumitati suæ inuigilent: facilimus enim ad deteriora lapsus. Cæterũ quæ de corpore neutro differuntur, præter alia etiã ad aëris ac cœli conditionẽ referri possunt Aura enim aliquando salubris, pestilens, mediocris: cœlũ modò serenũ, modò nubilũ & tẽpestuosum, modò tolerabile atq; inter vtrumq; constitutum, quod etiã in ventis marinisq; fluctibus spectari potest. In affectibus quoq; humanis, atque animi motibus tale quiddã obseruare licet. Sũt enim illi moderati, vehementes, turbulenti, concitati, mediocres, remissi, sedati, ita vt non omnia semper vno cursu, atq; codẽ tenore volui, versariq; contingat.

De videndi ratione atque oculorum acie, et cur nonnulli remotissima quæq; acutè cernant, cũ ad proxima cæcutiant atq; hallucinentur: alij propius admota exactè videant etiam minutissima longius verò sita etiam eminentes moles ægrè perspiciant. Et cur oculus dexter magna ex parte sinistro obtusior minusq; lucidus obiter de coloribus oculorũ, ac plerisque alijs, quæ animi argumenta proferunt: obiter hebescenti visui remedia.

CAP. VI.

Inter multa magnaque naturæ munera ac dotes amplissimas, quibus homo à Deo opt. max. cumulatè exornatus est, nihil mente præstantius ac magis diuinũ, cui cùm omnes sensus inseruiant ac famulentur, tum præcipuè loquendi videndique

mini-

ministerio vtitur, vbi vires suas explicare visũ sit. Hoc enim potissimè feris præstamus, q̃ sensa mentis dicendo expromere, ac cõsilia verbis explicare liceat, ita in oculis nõ prorsus sita cernendi vis, sed duæ sunt velut fenestræ animi, à sede mentis ad oculos perforatæ, quarum intentione ac remissione, mobilitate ac constantia, animi motus, mentisque conceptus ac cogitata indicãtur. Consistit quidem videndi facultas in oculo seu pellucido humore illo crystallino, qui vt ab aqueo liquore irrigatur, quem albugineum ab oui albo vocãt: ita vitreo innatat atque insertus est, ipsamq; pupillam, hoc est, aciem qua cernimus, radianti fulgore illustrat nõ secus, quàm insignis ac lucida gemma annulũ: itaque oculis visio attribuitur, nõ vt loco primario, sed vt instrumento atq; organo: nam cerebrũ per neruos visorios illis spiritus infundit, quibus vidẽdi facultas perficitur. Læso enim affectoq; cerebro (nullo etiam consistente in oculis incommodo) hebescit visus, atque acumen oculorum offuscatur: quod ebrijs, deliris, febricitantib. peculiare est. Hac itaque ratione oculis, qui ex tribus humoribus, quatuor membranis constant ac conflati sunt, videndi functio asscribitur. Siquidem illi cerebro, ac menti, penes quas summa potestas, obsequuntur, ab ijs enim dimanant ac profluũt per neruos opticos seu visorios, spiritus lucidi, puri, defecati, tenues, splẽdidi: quibus, modò ne officiat aer caliginosus, ac de prauata oculorũ constitutio, exactissima visio perficitur. Quòd si illi imminuti sint, obscuri, turbidi, exiles: obtusa efficitur, minusque acuta oculorũ acies, emergunt aũt ex horũ temperie varij videndi modi ac rationes. Siquidem cui spiritus copiosus est, & adamussim purus, tersus, nitidus, atq; vt speculũ, perpolitus, is ea, quæ eminus consistunt, perspicuè videt ac decernit. Vbi enim is humor exactè

Videndi origo à cerebro.

Simile à gemma auro illustrata.

Caput læsum visui officit.

Cerebro regia potestas.

elaboratus est, tenuis syncerusq; ex hoc halitus, seu lucidus spiritus emanat, quò potissimè visio perficitur, ac distantissima perspici queūt. Siquidem cū multus sit & copiosus animalis spiritus, subtilis, tenuis, æthereus, longissimè producit oculorum aciem, omniaq; acutè cernit, nec facilè obtutu continuo, aut fixa intentione defatigatur, qua vi pollet calidus & humid⁹, vulgò sanguineus. Cui verò paucus subest spiritus, sed tamē purus, nec nebulis obductus, is res quidem propius sitas, clarè videt & dijudicat, certumq; delectū habet: at distantes, pauloque remotius constitutas minus dilucidè perspicit. Paucus enim modicusque spiritus facilè dissoluitur, atque euanescit, nec in longinquum prospectum producere potest. Quo fit, vt quibus videndi organum lucido quidem, sed modico spiritu imbutum est, minutissimos etiam literarum apices inoffensè obseruent, at paulò remotius dissitas moles, aut eminentes è mari scopulos minus exactè perspiciant, quod calido & sicco corpori seu bilioso euenit. Quod verò nonnulli propius admota tenuiter vident, remota verò nihil prorsus ex spirituum inopia & crassicie prouenit. Vbi autem spiritus copiosus existit, & crassus, pauloque densior, diu quidem homo intendit oculorum aciem, atque absq; vlla fatigatiōe fixè & inconniuenter in res obuias oculos defigit, easque primo obtutu cernit quidem sed nō ad vnguem, ac distinctè discernit: nam crassicies acutæ visioni officit, quod in frigido, & humido habitu, seu pituitoso obseruari potest. Cui verò humidus est, & modicus spiritus animalis, qui videndi instrumento inseruit, is nec exactè propior, nec prorsus remotiora videre potest: nam pauci spiritus citò euanescunt, & dissipantur: crassi verò videndi functionem impediunt, cū radij, qui ab oculorum lumine promanāt, in obiecta non deferātur,

Visus cui exactissimus.

Sanguineis fortis visus.

Biliosis acutus visus.

Spiritus crassus quem visum efficit.

Spiritus humidus et modicus qualē visum efficit.

tur, nec species rerum, quæ foris in oculum influunt, ab eo concipiantur. Rarus autē spiritus, tenuis, exilis, tenebrosus, qualis est ſeniculis exhaustis, ac morbo extenuatis, debilem visum efficit, aut propè nullum. Quocirca consultè faciunt, quod conspicilijs hebeſcenti visui opitulantur: ijs enim omnia maiora apparent, ac spiritus visorij instaurantur, atque in vnā collecti, minus euaneſcunt aut dissiliunt: verùm non consulo, vt viri plus satis maturè illis assueſcant, siquidem illis destituti, prorsus cæcutiunt. Quod enim hi caligant ac cæcutiunt, ex spirituum inopia ac defectu euenit. Quocirca & specula visum reficiunt, quoniam reflecti ac retorqueri radios contingit, ac spiritus robur concipere, nouis subinde à cerebro eò se conferentibus. Sunt autem præter iam enumerata complura alia, quæ caliginem oculis offundunt, ac visionem vel vitiant vel impediunt: nam si pupillam à sua ſede dimoueri contingat, aut plus satis dilatari, contorqueri, contrahi, imminui: vel ex illata plaga, inflictoque vulnere, casu, vel contusione, tumor atque inflammatio oboriatur, videndi facultas insigniter afficitur: oculi quoque emissitij ac prominentes, quique immoderatè protuberant, vel denique vbi profundius constituti sunt, nonnullam visioni iacturam inferunt: nam prominentiores ab externo lumine afficiuntur, ita vt in lucido aere & solis splendore minus exactè obiecta conspiciant: immodica enim luce offenduntur: ſublustri verò cœlo, aut nubibus obducto, melius ijs visus perficitur, ita fit, vt quæ cominus posita sunt, perfectè videant: eminus autem sita, obſcurè: ijs verò quibus profundi sunt oculi ac deliteſcunt, minusque extra palpebras se proferunt oculorum, orbes, contraria obueniunt; illi enim propius admota, minus perspicuè: distantia verò inoffensè

Spiritus rarus & tenuis visui officit.

Conspicilia quando visui.

Specula visui opitulantur.

Quam multa visui officiāt.

Oculi prominentes & reconditi caligantur.

Protuberātes oculi ratione diuersa vident.

secernunt, quò fit, vt vbi remotiora oculis dimetiri visum sit, conniuentibus, ac semiocclusis oculis id perficiamus: ita enim coacti ac conglobati spiritus, longissimè radios suos diffundunt. Hinc vsuuenit, vt clauso compressoque oculorum altero, ac protenso velamento quod splendorem arcet atque aerem opacum efficit, intentius ac fixius aciem in obiecta dirigamus: quod in tractandis ballistris, sclopetis, arcubus obseruare licet. Siquidem occluso sinistro oculo, spiritus affluentius in dextrum confluunt, visumque efficiunt intentiorem ita vt hac ratione sagittarij colliment, & quē intuentur scopum, assequantur ac configant. Quò spectat illa Persij ironia:

Ex sagittarijs videndi ratio eruta.

Sat. 1.

——Scit tendere versum
Non secus, ac si oculo rubricam dirigat vno.

Cur gemina videntur.

Quòd autem nonnulli gemina conspectare videantur, efficit oculorū in varias partes distractio. Cū enim oculorum radij non ad idem rei obiectæ pūctum se dirigant, sed in diuersa rapiantur, ac spiritus, qui temerè rerum species concipit, inordinato vagoque motu hinc inde fluctuet, dupla exhiberi videtur: fenestrata autem diuulsa, dissecta, rimosa conspici videntur, vbi papillæ pars suffuso concreto humore offuscatur, desi quoque vapores ac fuligines è ventriculo in cerebrum delatæ, varias imagines ac species rerum visui inferunt, ita vt aliquādo omnia in gyrum flecti, voluiq; ac rotari videantur, nonnulli festucas, culices, muscas, scarabeos, araneas, lemures, striges, spectra, obuersari oculis imaginetur, quos affectus parit crapula, ingluuies, temulentia, humor melancholicus, quæ densissimis fumis cerebrum obnubilant. Ceterùm quod dexter oculus sinistro sit obtusior, in se quisque experiri potest. Id efficit in adulta ætate crassior densiorque spiritus, & quod ferè ex

Cur diuulsa spectantur.

Oculis cur absurda obuersantur.

dextri

dextri lateris incubitu vapores nocturni eò deriuẽtur ac confluat: in senectute verò magis siccescit oculus dexter, ac labor hepatis humores, qui visioni adminiculantur depopulatur: sinister autẽ humidior est, nec in eo facile vel spiritus extenuatur aut humores arescunt. Cum autem cor vitæ fons primum animari incipiat, aut vitale effici, tum postremò moritur, ac diu etiam corpori exemptum animantibus palpitat: Oculi verò qui postremò perfici creduntur: primò adempta mobilitate, mortis argumenta proferunt, atque præ cæteris emoriuntur, quòd spiritus ingruente morte extinguãtur, atque euanescant, vel ab oculis ad Cerebrum mouendi videndique principium resiliant ac retrahantur. Cæterum de causis colorum qui in oculis se proferunt, nonnihil huic argumento inserẽdum. Emergunt ij ex circumfusis humoribus, quorum qualitas, copia, defectus, tenuitas, crassicies, mistura, varias diuersasque in oculis colorum species ac discrimina pariunt, nempe nigricantes, cæruleos, cæsios, glaucos seu caprinos, rufos, flauos, fuluos, pallidos, puniceos, luteos, virides, rubicundos, igneos, flammantes, sanguineos, purpurascentes, croceos, aureos, lacteos, albescentes. Proueniũt autem nigro colore perfusi oculi, (quorum aspectus gratiosam venustatem, modò supercilia pari pigmento tincta sunt, homini conciliant) si quãdo spiritus visibilis debilis est, humor verò copiosus, densus, subobscurus, vmbrosus, ita vt astantis aciem ob humoris abundantiam ac profunditatẽ nos transmittat, aut penetrare patiatur: nihil enim luminis, quod ex oculis nostris emanat, in illius visum, qui nobis ex aduerso consistit, insertur, sed radij velut repercussi ac retorti resiliũt. Sic in fontibus ac cisternis altisque ac profundis puteis, aqua nigricanti colore apparet, ac speculi vsum pręstat.

Cor primum viuens, vltimũ moriens.

Oculi primũ moriuntur.

Coloris oculorum diuersitas vnde emergit.

Vnde nigri oculi emergãt.

Aqua cur nigra in fontibus.

ſtat, retorta, ob aquæ denſitatem, oculorum acie, & in ſe rurſus deflexa: repellit enim viſum noſtrũ, cumque nobis remittit. Sunt autem nigricantes oculi eius conditionis & naturæ, vt interdiu acutè cernãt, quoniam meridiana lux ſubobſcuris atq; vmbroſis oculis ſe ingerit, ac ſpiritus agitat, illosq; lumine perfundit. Noctu verò obtusè minusq; acutè videndi munere fungũtur, qui externo lumine deſtituti ſunt, quo humores ac ſpiritus moueri debent, vt viſus acuatur. Quibus verò humor, qui oculis ſubeſt, tranſparens quidẽ eſt, & pellucidus, ſed vna cùm ſpiritu, paucus, exilis, debilis, ijs cæſij oculi ſeu glauci conſpiciuntur, hoc eſt, ex cęruleo & albo cõtemperati: quali colore ſunt laminæ corneæ tranſlucidę, ex quibus laternarũ conſpicilia conficiuntur, tum noctuę & quorundã animalium oculi. Qui autem huiuſmodi colore oculos habẽt inſignitos, interdiu debiliter & confusè cernunt, quia diurna lux ac Solis ſplendor, ſpiritus viſorios minus firmos diſſoluit ac diſſipat: noctu verò, quoniam videndi organa, genuina inſitaque luce illuſtrantur, coacto & conglobato ſpiritu, obuia quæque dilucidè vident. Scintillant enim in tenebris huiuſmodi oculi, ac collucent, tum velut aſtra micantia, radijs coruſcant, ita vt præter homines, multa animalia, non tã venandi ſagacitate, quàm videndi facultate inſtructa, ex nocturnis tenebris nihil ſentiant incommodi, aut vlla ſui parte afficiantur, cùm diurna lux illis officiat, ac viſionem offuſcet, quod in noctuis, nyctycorace, veſpertilione, felibus, ſoricibus, muribus, gliribus obſeruari poteſt, quibus lux meridiana videndi functionem labefactat, nocturnæ tenebræ exacuunt, argumẽto, quòd ſi faces, cãdelas, ac funalia illis noctu obijcias, obcæcantur. Quocirca nautæ nocturnis nauigationibus non adeò incenſum Lunę ſplendorẽ

Oculi nigri qua videndi facultate.

Oculi cæſij vnde et qua functione videndi.

Laminæ corneæ glauco colore.

Qui oculi noctu ſcintillãt.

Animalia noctu oculata.

exoptant, sed sublustre cœlum, modicisque ac raris nubibus obductum. Sic enim longius se porrigit oculorum acies, ac radij à luminoso obiecto minus dissipantur, aut euanescunt. Cæruleus verò in oculis color ex albo, & viridi conflatus, cæteris humidior est, sed minus nitidus, tersus, perpolitus. Quò fit, vt ob crassiorem humiditatē qua perfusus est, atque exiguos spiritus, minus acuta visione sic affecti polleant, in aëre præsertim lucido, quo cùm primis offenduntur. Quod si humor, & spiritus tē periē quadā inser se moderata existant, color inter albedinē & nigrorē clarius elucet, quo exactissimè videndi munus perficitur. Variantur autē pro ętatis ratione oculorū colores: pro humorum, ac spirituum crassicie, tenuitate, copia, defectu: quod ipsum etiam in stirpium folijs perspicuum est, quæ vbi primū emergunt, flauescunt, deinde maturitate virorē concipiunt: rursus senescente stirpe, in cęruleum, ac luteum demutantur. Sic infantibus in lucem primū editis cæsij sunt oculi, glauci, cærulei, virescentes: ætatis accessu ad nigredinem diuergunt: senectute verò, vt crines albescūt, vel ad subglaucum degenerant. Medicamentis etiam diuersos colores oculis induci, Dioscorides ex aliorum sententia ꝓdidit. Vsta enim auellanarū putamina atq; in cineris speciē redacta, cęsiorum oculorum pupillas infantib. denigrant, ex oleo sincipiti infusa atq; iniuncta. Ventus quoq;, aëris auræq; constitutio, regio, morbi, affectus ac perturbationes animi, immoderata Venus, inedia, somnus & vigilia immodica, crapula, oculorū cùm colores, tum spirituum atq; humorū qualitates immutāt. Quocirca moderata victus vitæq; ratio instituenda, ne videndi organum (quo nihil nobis ab opifice attributum pręstantius) aliquo incōmodo afficiatur.

Cæruleus oculorum color quem visum facit

Oculi & visus moderatè constitutus.

Oculorum color & acies qua ratione variatur.

Simile à stirpibus in oculorum coloribus.

Libr. 1. cap.

Oculorum colores medicamenta immutant.

Consilium in oculis instaurandis.

Quod

Plenitudo aut inanitio obseruanda in oculis fouendis.

Quod si ex humorum defectu atque ariditate caligare oculos, ac cæcutire contingat, vel spiritus visorij inedia, mœrore animi, fletu, vigilia, lassitudine, senio, immodico concubitu, intempestiua lucubratione exhausti sint, & attenuati: quæ vires instaurant, atque oculis fomenta ministrant, adhibenda: vt sunt oua recentia, vina dulcia, vuæ passę, amygdalæ dulces, pistacea, castaniæ, vel elixatæ, vel molliter tostæ, rapæ, quarum vis ob flatus copiam in cerebrum assurgit, ac mirificè spiritus visorios euanidos reficit: quod ipsum etiā pręstant alitum cerebella, quæ se volatu exercent, vt sunt passerculi, miliarię, frigilli. Inconsultè faciunt, qui citra delectum, nulloque adhibito discrimine, Rutam, Chelidoniam, vulturum, miluorum, accipitrum fel, quæ mordaci sunt & adurenti facultate, oculis adhibent: depopulantur siquidem, ac depascunt spiritus & humores, quibus visio perficitur: cùm ista non incommode admoueri possint, quibus ex humorum redundantia oculi caligine sunt offusi, tum quibus suffusiones, & glaucomata visum eripiunt atque oculos deformant. Dissoluūt enim concretos, crassosque humores, qui spiritus à cerebro eo deferri prohibent: ita omnia quæ abstergant, atque extenuant, huic rei perficiendę accommoda: vt sunt raphanus, seu vulgaris radicula, quę appetentiam acuit, feniculi semen, & folia, radix, eufragia, stechas, & quęcunque cerebrum à crassis vaporibus expurgant. Quocirca studiosis, qui oculorum adminiculo suas lucubrationes perficiunt, allium, cæpæ, porrum, & quęcunque graui odore imbuta sunt, atque halitu viroso obuios feriunt, atque infesta sunt, sedulò euitent. Officiunt enim hæc oculis, ac memorię, omnibusque sensibus detrimenta adferunt. Qui verò laboribus indurescūt atque exercitationi sedulo insistunt, nihil horum

Oculos exhaustos quæ fouent.

Ruta oculis aliquando noxia.

Ruta & Chelidonia quando oculis salutaria.

Raphanus et rapa oculis grata.

Allium & quæ virosa sunt, oculis inimica.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

lis incommodat. Foris autem quæ oculis recreāt aſpectuque grata ſunt, obijciantur, vt ſunt viridia quæque, quorum innumeras ſpecies, & diſcrimina campi, ſiluę, horti, nemora ſuppeditant: Ex lapidibus verò Smaragdi viror inſatiabilis, & quo oculi exſaturari nequeant, tum Praſius, Topaſius, Iaſpis, Cyanus ſeu cæruleus, Eranos vulgo Turcoſa, & Lazurium, quibus colliguntur, non euaneſcunt ſpiritus viſorij, atque acumen oculorum exacuūt. Cæterum quod ex oculorum obtutu, nōnulli animi propenſionem mentisque indicia eliciūt: non equidem improbo. Sunt enim horum indices internosque affectus, cogitata, conceptus, etiam ſi linguę ceſſet miniſterium, foris proferunt: ita nōnullis comitas, modeſtia, manſuetudo, placabilitas, clementia, probitas in oculis vultuque elucēt, multaque alia placidæ ac ſedatæ mentis argumenta ſe offerunt. Alijs faſtus, arrogantia, ſuperbia, ferocia, calliditas, verſutia, iracundia, inuidentia, odium, ira, indignatio, formido, timor, elatio, lætitia, gaudium, mœror, deſperatio ex oculorum obtutu perſpicitur. Medici quoque in morbis ſtudioſè oculorum conſtitutiones contemplantur. Si enim rubore perfuſi ſunt aut ſanguineis filamentis ſtriati, ex cerebri inflammatione furorē ac phreneſim indicant. Quod ſi liueſcant, aut plumbeo nigroq; colore perfuſi ſint, caloris natiui extinctionem vitæque interitum denunciant. Inſtabiles autē, pernictantes, mobiles, inquieti, inconſtantes, mentis alienationem & delirium deſignant. Languidi, humentes, flaccidi, lachrymis perfuſi, tenebroſi, tremuli, rigidi, vibrantes, tumidi, caui, conditi, obtuſi, conniuentes, præter diuerſos animi affectus, inſanis, tum in ægrotis non ſine vitæ pernicie, cerebri intemperiem ex humorum copia, vel defectu caliditate, aut frigiditate commonſtrant. Luſci verò,

Viridia oculos fouent.

Smaragdi viror, Vulgo amoraut, oculis gratus.

Oculi animi indices.

Argumenta animi ex oculis.

Oculorum varia diſpoſitio.

pæti,

Lusci qua animi conditione.

pæti, ſtrabones, & qui obliquo ſidere, limiſque oculis obtuentur, præter contortos, atque in diuerſum conuulſos muſculos, huius naturæ errorẽ cõſequuti ſunt. Quod vitium quoniam circa cerebrũ mentis domicilium, vel potius regiam conſiſtit, vt foris nonnihil oculos deformat: ita animũ quoque quibuſdam vitioſis affectibus imbuit. Sunt enim horum pleriq; , quibus deeſt educatio, verſipelles, vafri, ſubdoli, captioſi, lubrici, ad circumueniendum aſtuti, ac miris ſtrophis inſtructi. Sic Belgæ ſiquando vllum deſignant, qui ijs notis inſignitus eſt: *Een ſlim gaſt, een loos ende liſtich ſchalck, een booswicht* vocant, hoc eſt, obliquum, diſtortum, veteratorem hoſpitem, cui nõ tutò poſſis fidere, vt qui technis, dolis, fallacijs, captionibus, præſtigijs, impoſturis, fucis omnia ſua negotia perficiat, alterius diſpendio, ac detrimento, ſuo verò luculento commodo. Cuius cõditionis ac naturæ ſunt participes, quotquot ex præcipua ac primaria corporis parte aliquo vitio ſunt implicati, nempe capite, corde, hepate: de quibus in Phyſiognomia vberius tractatum eſt libri ſecundi, capite 36.

Prouerbium ex oculorum obtutu in nefarios.

Ratio cur nõnulli mutilis trũcisq; ac decurtatis mẽbris naſcãtur, alij geminis, quæq; redundãt ac ſuperuacanea ſunt, nec vlli vſui inſeruiunt.

CAP. VII.

Vbertas materiæ geminata profert.

NASCI quoſdam geminis agnatisq; membris, nempe digitorũ, pedum, brachiorũ, capitum appẽdicibus articulatim nonnunq̃ diſtinctis, quotidiana exempla demonſtrãt. Vt aũt deformes ac monſtroſæ ſpecies ex vitioſo corruptoq; ſemine, atque vteri praua conſtitutione promanant, aſtris etiam in huiuſmodi partus vires ſuas conferentibus: ita ex humorum redandantia ac ſeminalis excrementi copia duplicatæ corporis partes producuntur, gignentis imaginatione in tale quiddam elaborãdo

Partus deprauati vnde

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

do occupata. Siquando enim is ſexus, qui leuiſſimis affectibus concutitur, eosque infanti imprimit, aliquid animo, menteque concipit, aut dupla oculis obuerſari imaginatur, ex humorum cõcurſu, ac confluuio, qui in eas partes, circa quas verſatur imaginum conceptus, decumbunt, geminatas ac ſuperfluentes particulas, aut alterius ſpeciei emolitur, ac conficit. Iſtæ etiam abſurdæ imaginationes in animantibus obſeruantur. Sic nuper ouicula prodijt, capite phocæ, ſeu vituli marini, conſpecta marina bellua. Sic anno ſuperiore ouis, et vitulus gemino capite conſpecti ſunt, & ego gallinã vidi & contrectaui quatuor pedibus & totidem alis. Cùm autem fœminis in conceptu, totoque geſtationis decurſu variæ ſpecies, ac rerum ſimulachra, animo concipi ſoleant, ac nonnunquam dupla ſe offerre ex ſuffuſis craſſis vaporibus, aut cum diſtractis diuulſisque ſpiritibus, qui in pupillæ pũctũ dirigi debẽt, diffindi ac diſſecari cernendi aciẽ contingat, omnis affectio in pullulantem fœtum deuoluitur, ac nonnullis partibus affabrè elaboratis, ſecundarias ac ſuperuacuas æffigit. Tam efficax enim eſt imaginandi vis, vt ſi quando mulier oculos, ac cogitationes in rem quampiam defigat tota naturæ facultas, eaque vis, quæ formationi fœtus inſiſtit, concurſantibus vndique humorib. quos habet obſequentes, eò confluit, atque operi perficiendo ſedulò eſt intenta, quò euenit, vt nonnunquam diuerſas inſolitasque formas, membra duplicata, particulas, atque appendices ſuperuacaneas emoliatur, inſuetaque membra corpori affigat. Ex defectu verò humorum, atq; alimenti fomentiq; penuria, aut vbi naturales facultates in elaborandis articulis ſunt inualidæ, ſuisque viribus minus inſtructę, imminutis mutilisq; mẽbris produci homines cõtingit, aut quarundã partiũ vſu ac mini-

Dupla quãdo obuerſantur.

Imaginatio in muliere quid efficiat.

Vnde membrorum defectus.

ministerio destitutos. Et quanquam natura vberè nonnunquam propagandæ sobolis materiam sit nacta, suisque viribus ac facultatibus affatim existat instructa, illam tamen subinde impediri contingit, quò minus omnia exactè perficiat, ac venustam corporis formam, decentesque articulos exprimat atque effingat, ita vt infans aliquando in lucem prodeat parte aliqua trunca atque inelaborata: fit enim plerumque vt vterum consequatur angustũ, splenem induratum ac callosum, coxendices eminẽtes, atque introrsus retortas, aliasque obices & obstacula, quæ infantem adolescere prohibent, atque omnibus suis numeris absolui: teneræ siquidẽ corporis partes ob tantas difficultates atque impedimenta dilatare se ac diffundere nequeunt, oblatoque alimento frui: sed sisti contingit & cohiberi, quò minus in speciosam atque vtilem articulorum formam excrescant ac proferantur. Simile enim quiddam huic rei obuenire mente concipio, quod arboribus quæ in saxoso solo cõsitæ sunt, ita vt radices se vndique diffundere nequeant, sed obstaculo impeditæ retorquentur, atque incuruescunt, repulsæque resiliunt. Sic in corpore humano cùm infans effingitur vel loci angustia vel alimenti inopia, aut calli cuiusdam obiectum obstat, quò minus mẽbra articulatim distinctèque efformari queant. Sic puellam vidi non ignobilem trunca ac tuberosa manu, quam cùm cõtrectandam mihi exhibuissent parentes, deprehẽdi digitorum contactu articulos, qui naturæ munere erupturi erant, intus conuolutos, atque in se retortos, ita vt nullam digitorum effigiem exhiberent, siquidem omnes membri huius partes, tum officulorum series & connexus, quibus manus cõplicari vel expandi solet, intro delituisse comperti sunt, *Stompen* nostri vocant. Ita errorem hunc ac naturæ

Manus ac pedes vnde trũca et mutila.

Simile ab arborib. in saxosis locis cõsitis.

Rei gestæ narratio.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

turæ vitium inde contractum pronunciaui, quod ea vis ac facultas, quę formationi fętus insistit, omnibusque suis partibus consummare hominē nititur, aliquo impedimento prohibita sit, quò minus articulos potuerit perficere, atque in speciosam decentemque manus formam producere: cùm enim mater splenis duriciei esset obnoxia, ac fęmel læ in id latus, nempe sinistrum declinent, ex effectu eius visceris, cui partes illæ tanquam scopulo ac cautibus illisæ incubuerunt, informem atque indecoram speciem sunt consequutæ.

An indusia, vulgo camisiæ, tegumenta lintea febricitantibus, mutanda. Et an statim à morbo conualescentibus barbam radere, aut capillos adimere expediat: Tum in quibus morbis pedes abluere consultum sit.

CAP. VIII.

SIQVANDO in morbis cōtagiosis ac pestilētibus carbunculi ac bubones, aliæque, vt assolet, pustularum eruptiones in extima corporis parte se proferunt, nunc eminentes ac verrucosę, nunc planæ ac sessiles, pro humorum crassitudine ac tenuitate: colore modò plumbeo, lurido, nigro, luteo, viridante, versicolore, quæ deteriores: modò rubicūdo, florido, albescente, quæ securiores: quarum omnes species ac differentias, in morbillis ac variolis, Belgis *Pocken & Maezelen* denominatis, perspicimus: in ijs, inquam, omnibus papularum generibus lintea, culcitras, puluinaria, tegeticulas indusia, tegumenta, subinde mutanda consulo, ac recentia substituenda, sordidasque corpori exemptas vestes vento atque auræ flatibus identidem exponendas, quò contagio & grauis halitus, quibus ex infecto corpore tegumenta imbui contin- *Pustulæ vnde varij coloris.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

git & contaminari, diſcutiantur. Siquidem quum multi tetri ac pernicioſi vapores ſeu fuligines ex huiuſmodi corporibus emanant, quæ veſtimenta, quibus ægrotus integitur ac fouetur, concipiunt, fit vt decumbentes circumfuſum vndique aerem hauriant, imbibantque, ac ſingulis momentis noua recentique contagione ac labe inficiantur, volutantur enim in ſordibus tanquam ſcropha aut lutulentus ſus in volutabro cœni. Quod ipſum eatenus obſeruari velim, quatenus morbi ſæuitia miteſcat ac ſopiatur, ipſaque concoctio ac criſis peracta ſit, hoc eſt, certa atque indubitata ſe ſalutis indicia proferant, quæ commonſtrant vires corporis morbo ſuperiores, ac perexiguas intus reſidere morbi reliquias, tunc enim lintea atque induſia ſoli aut luculento igni expoſita, valetudinarijs ſubijci iubeo, aut ea vni ex domeſticis ſalubri corpore biduo induenda præcipio, aut cubili eius inſternenda, quò concaleſcant, nec ab humani corporis calore ſint aliena, ipſaque innouatio aliquid incommodi ægroto adferat, aut vlla ſui parte morbum exaſperet, hac enim ratione aut errore potius efficitur, vt illa, quę conſanuiſſe videbantur, recrudeſcant. Quocirca quum iſtis, tum alijs, qui mitioribus etiam obnoxij ſunt, inſtanter pręcipio, quò cõfeſtim affectus ad ſtatum properet, ac primo quoq; tempore inſultus ſopiatur, ne inquieti ſint, iactabundi, inſtabiles, tumultuoſi, nec aeri locoque frigido ſi identidem exponant, vt ſunt qui in ancipiti ac periculoſo morbo expanſis brachijs, diuaricatis exporrectiſque cruribus hinc inde ſe deuoluunt ac ſudorem, puſtulas, apoſtemata, vomicas, abſceſſus, tumores, reliquaſque humorum collectiones, quæ erupturæ ſunt, repellunt ac referiunt. Siquidem frigidus aer corpori circumfuſus fluxiones ſiſtit ac reprimit, eaſque matureſcere prohibet:

In morbi augmento nihil innouandum

Motus & iactatio corporis ægroto noxia.

Calor

Calor verò ac fomenta calorifica, meatus ac ſpiramenta recludunt ac relaxant, vtque ſe fuligines ac vapores proferant ac diſcutiantur, efficiunt. Quò mihi non inconſultò facere videntur, qui contracta primùm morbi contagione, ac peſtifero halitu corpus luculento igni exponunt, vt vndique ſudore madeſcant ac diffluant, citra tamē virium defectum, aut animi reſolutionem ac deliquium, ſic vt eodem momento expurgato infernè corpore, deiectaque aluo, ea intrò ſumant, quæ conceptam intra viſcera contagionem diſpellant ac diſcutiant, antequam radices agat, penituſque virus infixum eſſe contingat, atque ipſum Cor, tum partes præcipuas occupet, eò enim malum confeſtim properat. Vt illi; qui vrbem obſidione premunt, arces ac propugnacula, ac ducem exercitus primum inuadunt, reliqui enim eueſtigiò cedunt ac dant manus.

Ignis ſudorē & contagia elicit.

Quum itaque corpus periculoſo ancipitique morbo tentari occipit, ſi res venæ inciſionem, ſi purgationem expoſcat, maturè illa adhibenda ſunt, ſic vt primum atque inter initia alui purgatio precedat, mox ſubſequatur venæ ſectio, deinde ea adhibenda, quæ cor propugnent ac muniant, vt ſunt Theriaca, & mitridation ex vino aut ſyropo de fumaria, apithimo, violaceo aut alio quodam diluto, vt naturæ conditio expoſcet, aut exercitato Medico expedire viſum ſit, in quo mirè illum oculatum eſſe par eſt, nec à ſcopo aberrare. Ex decocto verò, pręſentanea ſunt Scordiū, ꝙ allij odorem refert, Zelādis copioſū, Caltha, quæ ſudorē elicit, meliſſophillos, ſeu meliſſa, ficus, Cœpe rubicundū, Spondilij radix, quę Angelicę ac laſerpitio ſiue oſteritio, virib⁹ ac facultate par: inter quæ principatū obtinet Zedoarię radix, non carioſa, caſſa, euanida, inodora, modò cū vuis paſſis, & quas Corinthiacas vocamus, tū momēto glycyrrhiſæ dentibus attrita

Quæ à peste præseruant, eamque demoliuntur.

diglutiatur. Hac enim ratione etiam se munire possunt, atque illęsos pręstare, qui morbo pestilenti infectos adire coguntur, illosque in spem meliorem erigere, ac metum animis eximere, tum fiduciam mentibus illorum inserere, quales sunt ministri Ecclesiæ, medici, chirurgi, obstetrices. In huiusmodi autem tumorum eruptionibus, quas expedit maturius proferri non consultum arbitror inter initia pauimenta frondibus, ac vitium pampinis, aut capreolis, caricibus, rosis, myrto, salice, populo, virētique gramine consternere, aut aceto, aquaque perfundere, nisi ex immodico sudore virium sit defectio: talia enim humores resilire cogunt, ac cutem, meatusque corporis densant, atque obstipant, qui reserandi potius sunt, quò halitus contagiosi expirent, ac dissipentur, quod ipsum calida potius fomenta, quàm frigida præstant, nonnunquā naribus admouenda, quæ spiritus recreant, animamque calore immodico languidā instaurant, vt sunt rosæ, violæ, gariophyli, Caphura, vinum, buglossus, borago, nymphea, succinum, mala citria, Cotonia, quorum pleraque etiam intro exhiberi possunt vino incocta, vel Zaccaro perfusa, aut in aliam condimenti formam redacta, adiecto croci ac cinamomi momento, quò illa odore saporeque cordi, ac palato magis gratificentur, & spiritus collapsos efficacius erigant. Quanquam enim medici non temerè quidquā circa ægrotos innouare soleant, ac ne latum quidem vnguem à ratione discedere, in nonnullis tamē ijs obsequuntur, vbi Crisis peracta est, certa se salutis argumenta proferunt, magnaq; humorum pars vel sudore excussa est, vel sanguinis, aut alui profluuio commodè exhausta: tunc enim aliquando illis vel vina, vel aquę frigidę potionem haud grauatè admittimus, tunc stragula, lectulos, tegumenta, conclaue, triclinium, mutari sinimus,

Qui morbo opqressis adesse cogūtur

In contagiosis morbis sudor eliciendus.

Quando cœnacula fronde adornāda.

Odores spiritus instaurāt

Medici aliquādo ægrotis gratificantur.

quæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

quæ ante ſtatum,ac vigorem morbi,ante criſim, ac concoctionem conceſſa, præſentaneam vitæ perniciem erant allatura. Siquidē lecti tepor, & quæ corpori adhibentur fomēta,febrilem calorē maturius euocant atque eliciunt, tum denique ad ſudoris,ac puſtularum eruptionem ſunt adiumento, ita vt viſcera,quæ intus fumis ac denſis vaporibus erant oppreſſa, relaxata per calorem cute ac ſpiraculis, ſubleuentur ac reſpirent : hac enim ratione expeditè putredinem diſcuti,oppitulationem amoliri,febrē conquieſcere, ac ſopiri, omniaque mitiora effici contingit. Vt enim in cœnaculo aut triclinio fumo oppleto, conuiuæ ſuffocari videntur,atque oculorum iacturam perpeti,niſi reſeratis oſtijs,ac patefactis feneſtris,fumus ac fuliginoſi vapores diſſipentur,atque in auras diffuſi euaneſcant: ita quoque in humano corpore cor ſtrangulari videtur ex denſis nebulis,& humorū caligine, niſi laxatis meatibus ac ſpiramentis, fuligo & vaporoſi ſpiritus erumpant & foras promanent. Et quemadmodum in elixandis carnibus ſordes,& quæ ebulliunt ſtrigmenta(*broem* noſtri vocant)adimi debent,omniaque accuratè deſpumari,ne edulia contaminari cōtingat atque inquinamentis quibuſdam ſeu eluuie pollui:ita inter initia per ſudorem,vomitum , venæ inciſionem, alui profluuium, congeſti in corpore humores expurgari debent,antequam ſe per venas diffundant,arterijſque penitus inhæreſcant ac ſint infixi. Tunc enim vt maculę,quæ diu veſtibus inhęſerunt,ægrè elui poſſunt, nec ita facilè extra ſua cōceptacula,in quibus inſederunt, exturbari. De barbæ verò apparatu,nam in eo viri decor & ornamētum conſiſtit, & qui in capite capilli frutificantur, quibus quoque robur quoddam virile ineſſe teſtatus eſt Sampſon,nec non omnibus ſeculis plerique alij,qui affatim criniti hirtique ſunt, hoc commo-

Sudor quādo maturius erumpit.

Simile à fumoſis ædibus

Simile à deſpumandis carnibus.

Simile à maculis eluendis

Barbæ raſura aliquandò noxia.

Iudicum 16.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

nitos quosque volo, ne etiam sani sæpius barbam ac capillos ad viuam cutem deradi sibi patiantur, aut caput lotione defatigari. Depopulatur enim nimius eius rei vsus vires, atque homines effœminatos mollesque præstat: quin & spiritus ac calorē natiuum resoluit atque extenuat, maximamque audaciæ ac confidentiæ partem in adeundis periculis Cordi detrahit, quanquam subinde caput defricare aspero rudique velamine, barbam demulcere ac liquamine aliquo absterforio macerare, oculis claritatem conciliat, mentemque reddit erectiorem, valetudinarijs quoque, aut qui paululum modò conualuerunt, non consultum arbitror, statim à recuperata sanitate, nouaculam cultrumque tonsorium admittere, siquidem humorum fluxiones irritat, & si quæ fortè in corpore morborū reliquię resideant, illas mouet atque agitat, recentemque febrem, vt incendium sopitum exuscitat, ex huius enim rei innouatione, non minus morbi recrudescunt, aut febres residuæ postliminio excitantur, q̄ ex cibi potusque nonnulla intemperantia, aut subucularum indusiorumque mutatione.

Frictio capitis oculis cōfert.

Eadem ratione in morborum initijs pedes non abluendos censeo, præsertim in decocto herbarum qui vi attractoria pollent, vt sunt arthemisia, pullegium, Caltha, parthenium, vulgò matricaria, tanacetum, lauri folia. Nec balnea quoque adhibenda, nisi expurgato corpore, morbi furor mitescat, ac concoctionis signa appareant, ipsique humores fluitantes excretioni sint idonei, alioqui in partes aliquas principes irrumpunt, atque instabili motu hinc inde fluctuant. Quocirca quando pedes abluere expediat, obseruādum, aut ab hoc negotio desistendum: in quo imperita multitudo magno suo periculo peccat, quum nullo delectu aut discrimine id factitet, atque in ipso statim morbi insultu lotioni

Pedum lotio quando adhibenda.

Balnea quādo adhibendae

tioni

tioni pedum insistat. Nam si morbi supra septum transcursum consistant, aut fluxiones è capite in pectus distillant, pedum lotio malum exasperat. Ita siquidem pleuritis infestat, pulmonis inflammatio, angina, tussis, dolor lateralis, Corisa, brãchos, raucedo, catarrhus, à pedum lotione prorsus desistendum, nec vlla ratione hoc remedium tentare expedit, aut cõsultum est, defluit enim in subiectas partes humor, omniaque exasperat, ac sæuiora efficit. In morbis verò, qui ab infernis partibus prodeũt, quas diaphragma disterminat, nempe stomacho, ventriculo, splene, hepate, vtero, vesica, renibus, intestinis, tuto magnoq; commodo id tentari potest præsertim si ex ijs partibus vel animi defect⁹ & deliquiũ, vel alius quiuis affectus suboriatur, in quib⁹ etiam fricationes ac ligaturæ adhiberi possunt, tũ coxendicibus cucurbitulæ affigi, aut si res venæ sectionẽ exposcat in pedis pollice, aut circa malleolũ, aut poplitẽ sanguis adimi. Hac enim ratione, vt in ouillo pecore,

Pedum lotio quãdo noxia

Frictiones & ligaturæ quãdo vtiles.

Profuit intensos æstus auertere, & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine Venam.

Georg. 3.

In tremore autem cordis ac palpitatiõe, in Cardiaca syncopi, in anhelitus constructione, ac pectoris angustia, in gutturis ac faucium tumoribus, manus vellicari debent, ac digiti confricari, pręsertim is, qui infimo proximus est, atque auro vinciri solet vena media in brachio incidenda ea parte, qua dolor se porrigit, cucurbitæ scapulis ac brachijs affigendæ, cute etiam profundius scarrificata atque incisa, modo corpus sanguine & humoribus redũdat atque oppletum est, nã macilenti, exhausti, extenuati, fomentis, vino, somno, odoribus recreari debent ac refici, vt quibus nihil adimi possit aut decidi.

Manus quãdo vellicãdæ

Macilentis nihil adimẽdũ

Quod mira naturæ vi atque incredibili efficacia singulæ herbæ singulis proprijsque membris ac corporis partibus auxilientur, atque aliæ in alias, vires suas peculiari effectu proferant.

CAP. IX.

Mirabilis Deus in operibus suis.

QVO quisque magis erga Opificem, qui singulari quadam ratione in vsum atque vtilitatē hominum omnia produxit, afficiatur, naturæque solertiam, quam ab illo consecutus est, admiretur ac suspiciat, commonstrandum duxi, quàm commodè & apposité, quamque salutari effectu herbæ, quarū aliæ medicamenti, aliæ alimenti, quædam vtriusq; vsum obtinent, singulis membris asscriptæ sint & assignatæ, ita vt illarum vires ad eas corporis partes deferantur, quibus natura sunt accommodatæ. Itaque stirpes hoc insitum habēt, eaque vi sunt imbutæ, vt natiua facultate nonnullis membris subueniant atque adminiculentur, sic vt præteritis alijs, ad illa se conferant, quibus sunt destinatæ, ipsaque membra auidè non solum nutrimentum, sed medicamentum etiam sibi salutare & proprium alliciant, eoque fruantur. Sic aliȩ lateri, septó transuerso, pectori, vocali arteriæ, siquando aliquo illa affectu oppressa sint, adhibentur: Aliæ spleni, iecori, renibus, intestinis, vtero, vesicæ, capiti, cerebro, oculis, naribus, auribus applicantur, ac medelam conferunt. Nonnullarum herbarum effectus ac vires in neruos, ossa, medullas, musculos, lacertos, chordas, membranas penetrant ac deferuntur, eximia quadam vi, eaque cuique membro peculiari ac propria, qua iuuandis firmandisque aut expurgandis ab excremento ijs partibus sunt imbutæ, ita nonnullæ herbæ certa membra respectant, illisque subleuandis dedicatæ sunt & attributæ, Siquidem affecto iecori

Herbæ singulis membris consecratæ.

Membra sibi salutaria alliciunt.

cori Eupatorium, agrimonia vulgò vocata, Cichorium atque ſeridis ſpecies, inter quas vulgaris Scariola refertur, Sonchos, cicerbita, oxalis, hieraciũ, vbi calida intemperies noxam infert, mirificè auxiliantur: vbi verò frigida affectio huic viſceri ſubeſt, aniſum, abſynthium Ponticũ & vulgare, caſſutha: Felli Rhabarbarum, Chelidonia, ſcamonium, quæ flauam bilem deorſum, ac partem ad inteſtina, partem ad veſicam propellunt: Spleni qui velitibus ac curſoribus moram inijcit, vbi intumeſcit hæmionitis, aſplenium, philitis, hoc eſt, vulgaris Scolopẽdria, polypodium ſeu filicula, capparus, tamaricæ, amygdalæ amaræ, nuclei perſicorum, in expurgandis excrementis, ac conciliando huic viſceri robore adminiculantur. Stomacho ac ventriculo, mentha, macer, maſuche, zinziber, & quidquid ex his poſſit confici. Cerebro roſmarini flos, acorus germana, vergiliana, amaracus, ſampſuch⁹ vulgo maiorana, & bethonica, Spechadis vtraq; ſpecies, nux muſcata, Pæoniæ baccæ & radix, fruticulus, qui viſcus dicitur. Pectori ac pulmoni hiſſopus, ſatureia, tymbria, marrhubium, tuſſilago, ſcabioſa vel pſora glycyrriſa, hordei decoctum, vuæ paſſæ Cordi crocus, cinamomum, margariræ ſeu vniones, roſæ rubentes citria mala, Corallium, hiachinthus, aurum gariophylli, ceruini cordis os, panis, recentis etiam odor, vinum generoſum & meracum, quo Cor exhilareſcit ac recreatur. Renibus ſaxifragia, empetrum crithmon, lythoſperma vulgo milium Solis: veſicaria ſolani ſpecies acino in ceraſę ſpeciem rubẽti atque orbiculato daucus, apium hortenſe. Vtero verò Parthenium vulgo matricaria, quod vuluam extergat à ſordibus, ſabina, calamentum, pullegium, cumula, tymbra, gallitricum vulgo *Scerley*. Sic quædam in remotiſſimas, intimaſque partes penetrãt,

Epati quæ cõferunt.

Spleni quæ cõferunt.

Cerebro quæ conueniunt.

Pectori amica.

Cordi quæ cõmmoda.

Renibus quæ conueniunt.

Vtero quæ apta.

Neruis quæ auxiliantur. atque ad neruos deferuntur: vt hermodactylus, verbascus odoratus, vulgo herba paralytica, erythrodanum seu rubea, quæ ossa pecudum sandicino rubentique colore imbuit, siquando herbam virentē depastæ sunt, intacta etiam radice, quæ rutila existit quod etiam in elixis decoctisque eius pecoris carnibus ꝑspici potest, & in ouis quę rubicundo colore radicis huius decocto fucantur, vt glasto vulgò *weet* cæruleo Carthamo, croco, & ochra luteo. Sic quod succinum marinum vocant, aut sperma ceti, vulgò *vualscot*, ossa fracta, rimosa, fissa, hiantia ferruminat seu consolidat, cui medicamēto eam vim inesse experior, vt solidas etiam pixides, quibus asseruatur, penetret ac rosido quodam madore aut sudoriferis guttis irriget. *Munia fractu ris apta.* Sic pissasphaltum factitium, quod Arabes muniam vocant, ad casus, plagas, ruinas, ad loca rupta, contusa, confracta, diuulsa præclarè adhibetur, siquidem resinata illa cum carnibus ossibusque humanis concretio, obstactes, myrrhæ, aloes, croci, aliorumque aromatum mixturam, qua obrui ac condiri Heroum cadauera solēt: quod in Christi corpore factitatum legimus: solidandi astringendique vim consequitur. Sic ediuerso quædam diaphoretica, hoc est, discussoria vi humorem resoluunt ac sudorem prouocant. *Quæ vrinam moli untur.* Nonnulla genuina insitaque facultate vrinam moliuntur, ac calculos atterunt, vt petroselinum seu apium domesticum vel hortēsa, daucus, seseli, ammi, lapis Iudaicus, sanguis hirci, ligusticum, compluraque alia. Quædam oculis visum acuunt, vt euphragia, feniculus, chelidonium, ruta. *Quæ venena depellant* Alia præsentanea vi venenis obsistunt, vt Zedoarium, laserpitium, scordium, allium, theriaca, mitridaticum, tum alia quædam Galeno miris encomijs decantata. *Ad Pisonem.* Quædam vi specifica seu occulta proprietate, non elementari

qualitate

qualitate ſuccum ſibi familiarem expurgant. Sic radix pontica, vulgo Rhabarbarum, & Scamonium flauam luteamque bilem educit. Sena, polypodiũ, epithimus, helleborum atram, & ſuccum melancholicum, Cnicos vulgo Carthamus, agaricus, mercurialis, eſula, & ſeptem Tithimalli ſpecies pituitam & aquoſos humores. Fumaria, Caſſia, Cylindracia, vulgo fiſtularis viola, pruna Damaſcena, bugloſſis ſanguinem à feculenta eluuie expurgant. Omnia autem medicamenta, quæ purgandi vi pollent, ſimilitudine totius ſubſtantiæ, vt Galenus teſtatur, atque occulta proprietate formaque ſpecifica, hæc ipſa perficiunt. Non enim virtus elementaris, quæ conſiſtit in calidi, frigidi, ſicci & humidi temperamento, efficit, quod medicamentum vomitum excitat, ac vel hunc vel illum humorem educit, ſed ſimilitudo totius ſubſtantiæ, quæ caloris impulſu ac cœleſti vi incitata humorem ſibi familiarem & affinem ad excretionem impellit. Sic Galenus attractionem, ſubſtantiæ ſimilitudine fieri aſſerit, qua indicat ſimilitudinem quandam ac cognationem ineſſe vtriſque ſubſtantijs, & eius quod purgat, & quod purgatur: porro cùm quod purgatur, pituita ſit: id quod expurgat, pituitoſum ſit, neceſſum ſit, neceſſe eſt: quo indicat inter humorem ac medicamentum ſimilitudinem eſſe ac conuenientiam, naturæque conſenſum, qui qualitatibus primis non aſſcribatur, ſed ſubſtantiæ. Alia itaque ratione herbarum vires explorandæ ſunt, quæ qualitatis vi, hoc eſt, caliditatis, frigiditatis, aut humiditatis ac ſiccitatis ratione aliquid efficiunt, & quæ totius ſubſtantiæ proprietate, effectuque cœleſti, ſeu influxu ſyderum ſuam vim in corpus exerunt. Illæ enim, quæ corporis qualitatem immutant, ratione ac iudicio explorandæ: illæ verò, quæ quantitatem atque exube-

Quæ bilem expurgant.
Melancholiæ incommoda.
Quæ pituitã exturbant.
Sanguinem defecantia
Simplicium libro 3.
Alius qualitatis in herbis effectus, alius ſubſtantiæ.
Similis ſimili gaudet.

rantiam humorum expurgant, experientia atque vsu quotidiano eruendæ. Ita in prioribus iudiciũ & delectus: in posterioribus experimentum exigitur: quorum alterum, vt Hippocrates ait, difficile, alterum fallax & periculosum. Sic purgantia medicamenta, & quæ humores è corporibus exturbant, aut denique venenata, quę corpori perniciosa sunt & infesta, quibus nonnullæ gentes, vt aliæ ferro, in corpora illorum, quos extinctos cupiunt, grassantur, vsu & experientia exploranda sunt. nõ enim calliditatis ratione id efficiunt, alioqui piper Cardamomum tale quiddam præstarent, sed insita vi ac genuina proprietate: Cui sententiæ Hippocrates assentiri videtur, cùm inquit, Pharmacum cùm in corpus ingressum est, primum id, quod omnium sibi maximè secundum naturam familiare, cognatum, simile, affine est, attrahit atque educit, deinde reliquos etiam humores agitat, eosque ad excretionem impellit. Vt enim stirpes quæ sibi maximè naturali propinquitate coniuncta sunt, alliciunt, eoque succo fruuntur, atque in alimentum transmutant: ita quoque medicamenta quæ expurgandis humoribus sunt destinata, ad similia deferuntur, eaque vel per infernas, vel supernas partes exturbant. Quocirca nemo vt anile ac ridiculum respuat, quod asserimus, suo cuique membro peculiares herbas esse consecratas atque addictas: cùm Cantharides, quibus est natura exhulceratrix, si foris cuti admoueantur, nullas partes internas, Galeno teste, prẹter vesicã exulcerẽt, adeò vt per stomachi ac ventriculũ inoffensè ac citra lęsionẽ deferãtur, ꝑ hepatis meat⁹ ad vesicã penetrẽt, nec vlli parti prętereꝗ̃ vesicę exhulcerãti vi infestæ sint. Sic succus papaueris nigri, & cicuta cordi ac cerebro: Lupus marinus pulmoni perniciem adfert: quanquã omnia venena, nisi vomitu excutiantur, aut antidotis,

Ratio & experientia exiguntur in artibus.

Lib. de natu. huma.

Simile à terra & semine

Cantharides exhulcerant. Ad Pisonem.

Venena etiã oris admota cor petunt.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

dotis,retundi atque hebeſcere contingat, ſenſim ad Cor penetrant etiam foris admota,quod rabidi canis morſus & ſaliua,quæ vulneri inhæſit, commonſtrant:nam penetrabili vi,eroſa primum cute ad præcipuas partes virus deuehitur,ac rabiem cõcitat.In ſimiles cauſas referri debet,quod magnes ferrum,gagates, & ſuccinum feſtucas, & quiſquilias,aliaque venti ludibria allicit. Siderum quoq; influxus in res ſublunares inſernasque vim ſuam efficaciter exerit. Sic Mars flauam bilem concitat, Saturnus melancholiam exaſperat, Luna pituitæ incremento eſt,Sol et Iupiter ſanguini dominatur.Planetarum quoque vis metallis,lapidibus, gemmis,herbis ac ſtirpib9, omnibusque ſubterraneis incumbit,auro,argento,ęri,ferro, plumbo,ſtãno,& quidquid è terræ latebris vel in vſum, & cõmoditatem,vel in luxum & delitias erui ſolet,quorum quodque vires & incrementa à peculiari aſtro conſequitur.

Siderum vis humoribus incumbit.

Siderum vis metallis incremento eſt

Sexum ineſſe ſtirpibus,atque alias alijs affici. *CAP. X.*

VT homines non eodem ſunt erga omnes affectu atque animi propenſione,tametſi id naturę ordo ac communis vitæ conditio exigat, ſympathia quadam, hoc eſt,mutuo conceſſu erga pleroſque afficiuntur, illoſque habent deuinctiores: ab alijs verò latenti tacitaque atque arcana diſcordia diſſident ac diuelluntur,nec ſuſtinent in vllam vel amicitæ vel familiaritatis partem aſciſci: Sic ſtirpes & inanima quædam,inſita occultaq; naturæ inclinatione,nonnulla fouent & amplexantur alia hoſtili odio aduerſantur ac refugiũt. Vt enim ex innumeris pauca referam:Argentum viuum auro ita afficitur,ſeſeque illi ſic circumuoluit,vt nullus eius metalli color appareat, adeò vt niſi igne

Amicitiæ & inimicitiæ rerum.

Argentum viuum auro afficitur.

atque

atquæ aqua forti eximi exteriq; possit, ac pristino nitori restitui. Magnes ferrum rapidè ad se allicit, nisi oleo oblitus sit, nam tunc ob læuorem respuit, nec eius vis in ferrum penetrat. Succinum, gagates adamas attrahendis paleis ac festucis delectantur, omniaque præter Ocymum vulgo basilicum, ad se rapiunt. In animantibus Delphinus piscis incredi bili erga homines, atque præcipuè impuberes est affectu, illisque colludere gestit, ac miris blandimẽtis gratificari. Lacerta vulgo *ectisse.* viridanti ac porraceo tergo, conspecto homine, mirè gesticulosa est, caudæque agilitate, ac crebro motu, vt canis animal domesticum, pueriliter blanditur atque à latitante in herba serpente tuetur. Elephantus hominis consuetudine vnicè frui exoptat, illique in omnibus (modò blandius compelletur, nec acerbius instes) obsequitur, atque ad quiduis paratus est, alias calcitrosus & retrogradus. Ediuerso lupus cùm homini, tum omnibus animantibus inhiat. Crocodilus, de quo Prouerbium, Crocodili lachrimæ, homini insidias struit, ac deuoratum decerptumque deplorat. Hyæna, quæ insidiosa calliditate atque astutia vocem hominis imitatur, eumque dilacerat. Cerastes corniculis armata belua tribui Dan asscripta, Draco, Hydra, Dipsas cuius morsus, siti atq; inexplebili bibendi auiditate hominẽ excruciat. Coluber, aspis, vipera, scorpius, multæque aliæ nocentes bestiæ homini potissimè insidiantur, atque venenatos morsus ac letiferos aculeos infigunt. Vtitur autem plerumque Deus horum ministerio ad castiganda hominum scelera, cùm illius verbo ac voluntati minus obsequuntur. Cuius rei multa extant documenta in Bibliorũ historijs. Cæterum herbis quoque consensum inesse ac naturæ cognationem, denique dissidiũ ac discordiam, plurimæ demonstrant. Siquidem cucu-

Magnetis natura.
Succini natura.
Delphini in hominem amor.
Lacertæ erga hominem studium.
Elephanti in hominem obsequium.
Crocodili lachrimæ, Prouerbium.
Gen. cap. 49.
Deus noxijs bestijs homines vexat.
Numer. 12.
Deutr 8.
Ezech. 5.
Herbis cognatio et affinitas,

cucumeres aquam appetunt, eaque affluentius irrigari postulant, adeò vt si paulò remotius ab hac absistant, eò repant atque enitantur: Econtra oleũ respuunt atque auersantur, eòque perfusi gracilescunt, atque emoriuntur; vitis verò in oleæ confinio constitui gaudet, atque eius insitionem admittit, illique maritari exoptat. Quercus verò & Olea inter se aduersissimæ tanto & tam pertinaci odio dissident, vt si altera alterius ramos attingat, incuruescant, ac retorti resiliant, alioque se inclinant. Sic vitis à lauri vicinitate abhorret, quoniã hæc vmbrosa sit, suaque caliditate illius incremẽto officiat: pari est affectu erga Brassicam, quæ caulis nomine vulgò innotescit, quod succum terræ depopulatur, quo destituta vitis arescit, vtraque enim stirps humoris est præauida. Ita stirpes aliæ aliarum affinitate & cognationi delectantur, mutuoque ramorum aut coliculorum amplexu recreantur: aliæ auersæ se subducunt, nec vlla ratione vniri sustinent. Sic resinata quædam, & quæ pingui substantia constant, inter se consentiunt, hinc pix oleo eluitur, etiamsi vestes sericæ, holosericæ seu villosæ, quæ flueta vulgo vocantur, denique coccineæ, ostrinæ, vermiculatæ, quæque purpura ac murice tinctæ sunt, ex ea næuos ac maculas contraxerit. Omnia enim huiusmodi inquinamẽta ac sordes butyrum ac oleum tam nitidè eximunt atque emaculant, vt ne vestigium quidem vllius lituræ appareat. Sic Smegma, & qui Sapo vulgo vocatur, quo lintea confricata lotione nitescunt, ex oleo, pingui fuligine, butyro rancide, cineribus piceæ arboris conficiuntur. Atqui vt inter tot stirpium genera tantus est consensus & conspiratio, vt inuicem se amplexari ac tetigisse gestiant: ita inter eiusdem speciei herbas, sexus discrimen deprehenditur. Est enim inter has coniunctio,

Cucumerum natura.

Vitis Oleæ amica

Quercus Oleæ aduersatrix.

Laurus viti inimica.

Braßica viti inimica.

Pix oleo eluitur.

Butyrum & oleum sordes eximunt.

Sapo vnde conficitur.

Sexus in stirpibus.

& quaſi quædam coniugij ſocietas & communicatio, ſic vt plantæ in alterius, cui afficiuntur, confinio conſtitutæ ſpecioſius adoleſcant, ac ſint cùm fructu, tum frondium pompa ſpectatiores: langueſcãt verò &, contrahantur ac nonnunquam intercidant, cùm ab ijs diuulſę ſunt, ac diſſociatę. Atq; hinc emerſit, quòd herbæ quædam, aliæ maris, aliæ fœminæ nomine deſignentur: fœminæ quidẽ, quæ minus habent virium ac roboris, frigidaque atque infœcunda humiditate imbutæ ſunt: quò fit, vt ſuo tempore floreſcant quidem, ſed propter caloris inopiam aut debilitatem, fructu, baccis, acinis, ſemine deſtitutę ſunt, ita quæ poſt floſculorũ defluuium nihil tale exhibent, ſed exile quoddam atque inane fructus rudimentum, quod ob caloris penuriam, ac naturæ impotentiam non perficitur, in fœmineum ſexum referuntur: Maris verò nomine inſcribuntur, quæ magis ſpectabiles ſunt ac ſpecioſæ, pompaque atque apparatu foliorum ac frondium luxuriant, tum ſpectatiſſimè adoleſcunt, ipſaque maturitate fructum ac ſemẽ proferunt, quo propagari poſſint, ac reuiuiſcere, quod ipſum alteri ſexui denegatum eſt, niſi fortè maris vicinitate blandoque amplexu fœcunditatem aſciſcat, illique maritata in ſemen & fructum protuberet, atque intumeſcat, quod in palma perfici Plinius teſtatur. Siquidem fœmina afflatu halituque promanante à maſculo concipit, ac fertilis fœcũdaque efficitur: nutante ac prona blandioribus comis, in marem fœmina, quæ ſterileſcit maſcula arbore exciſa: itaque non ſine maribus gignere fœminas Arabes confirmant concepto flore ac lanugine, aut aliquando puluere inſperſo fœminis. Simile enim quiddam huiuſmodi ſtirpibus euenit quod gallinis, quæ oua quidem abſque galli opera edunt, ſed quæ animari formarique in pullos neque-

Quæ herba fœmina, quæ mas.

Frugiperdæ ſtirpes.

In herbis effectus venereus.

Lib. 3. cap. 4.

Palmæ natiua vis.

Simile à gallinis & fœminis quibus mas deeſt.

nequeant, quantumuis gallinæ incubitu foueantur atque incalescant. Nec dispar est ratio in mulierib. in quarū vteri cōceptaculis ex sanguine ac seminalis excrementi confluuio massas quasdam conglobari ac concipi contingit citra viri ministeriū aut adminiculum, sed quoniam virile adiumētum desideratur, ac causa efficiens quæ formam ac vitam ministrat, spirabilemque vim confert, abest tota illa concretio ac congeries, informis est, atque inanimata. Quocirca herbæ vegetante vi præditæ non minus, quàm animantes, quæ lubrico vdoque semine se propagant, generandi vim ac vitalem spiritum aliæ in alias transfundunt, mutuoque complexu ac concubitu fruuntur, atque id ipsum tacito quodam naturæ cōsensu, ac latenti occultaque inspiratione, quā ab aëris solisque calore consequuntur, ac genitali mundi spiritu, quo stirpes virescunt, fouentur, germinant, animantur, florent, ac semina fructusque concipiunt & proferunt: quę vis toti mundo, omnibusque eius partibus infusa est, qua cuncta continuata perennique serie subsistunt. Scitè itaque Theophrastus, tum alij rei herbarię indagatores in marē ac fęminam stirpes discriminant, ratione qua semine fructuque fœcundæ sunt, aut affœtæ & steriles. Sic Pæonia maris nomine insignita dehiscētibus sensim corniculatis folliculis ac siliquis, hic baccis atro colore perpolitis, illic rubentibus ac coccineis spectabilis est, atque oculos reficit non sine præsentanea expurgandæ epilepsiæ efficacia, quo blandimento fœmina destituta est. Mādragora quoque fœmina vel sterilis est, vel fructu exili. Mascula verò amabile blandumque atque odoratum pomum profert, gallinacei oui vitello assimile, cuius auiditate atque illecebra Rachel passa est Liam Iacobi patriarchæ concubitu potiri, quò, vt ecclesiastici quidam scriptores opinantur, fœcūda effici

Fœminæ informes Massas edunt.

Spiritus mūdi omnia fœcūda præstat.

Lib. 3. cap. 9.

Pæoniæ semē spectatißimū

Cantic. 7.

Gene. 30.

Augustinus in Genesim. *Mandragora an conceptū perficiat.*

da effici posset & conceptu impleri: Cui rei nulla mihi naturalis ratio subesse videtur, nec verisimile est Mandragoram sterilitatem expugnare cùm insigniter refrigeret, nisi fortè calido atque ęstuāti, torridoque vtero, quem conceptui inidoneum, vti etiam impensè humidum testatur Hippocrates, prodesse statuas, illumque ad temperiem reducere, vel etiam quod somnifica vi ac soporata, retinendi seminis vim vuluæ conferat. Huiusmodi etiam sexus discrimen in lauro, palma, corno, olea, viola lutea, quercu, multisque alijs obseruari potest, quarū quæ maris nomine designantur, floribus, fructu, semine fœcundæ sunt: quæ verò fœminæ, sterilescunt, atq; effœtæ conspiciuntur. Inter siluestres quoque & vrbanas seu hortēses cura atque industria hominum excultas nusquam non tale discrimen spectatur, sic tamen vt siluestres & quæ sponte emergunt, cultu edomitæ in vrbanas ac domesticas transeant. Vt e-

Simile à rustico.

nim rusticus quamlibet impolitus & rudis, si in aulam transferatur, cultisque vestibus adornetur ac victui delicato assuescat, diutino vsu & cōsuetudine in aulicum, virumque generosum trāsit, licet aliquando nonnulla rusticani incultiq; hominis vestigia se proferant: ita quoque herbę agrestem conditionem, naturamq; siluestrē exuunt, culturę beneficio, atq; hominum industria. Ecōtra vrbanæ atq;

Simile ab aulico qui rustic um degenerat.

hortenses stirpes siluescunt ac degenerant, nisi diligens cura ijs adhibeatur, non secus, quā generosi aliquot proceres, qui inter rusticanos homines versantur, frequenti inurbanorum commercio, ab auita nobilitate, à moribus ingenuis, à liberali educatione, ab heroica maiestate, à vitæ comitate descīscūt, atque ab humano ciuiliq; cultu ad feram atq; agrestem viuendi conditionē deuoluuntur. Et quē-

Herbæ siluestres priores hortensibus.

admodum hortenses herbæ ac frutices spectatiores sunt industria cultuq; hominum, atque magisnitescunt

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ſcunt, quã ſilueſtres: ab iſtis tamẽ emerſerũt ac propagatę ſunt, ita vt in eaſdẽ rurſus deficiãt, niſi excolãtur. Ex his coniecturã facito ſtudioſe lector, quid cùm in rebus omnibus, tum in homine potiſſimũ momenti adferat cultus atque educatio, quid corporis ac tuenda valetudinis cura, vt vtriuſque partis ſalus & incolumitas ſubſiſtat ac conſeruetur, qua profectò nihil homini obtingere poteſt optabilius.

Ab herbis ad homines reducenda cultura.

Murenæ, quas Belgæ Pricken *vocant, in fumario exiccatæ, tædæ atque ardentis facis vicẽ vſumque præbent, ſi accendantur.*

CAP. XI.

MVRENAE Lampetris, quæ à ſugendis lambendiſque petris hoc homine appellantur, forma figuraque corporis ſunt affines, licet magnitudine impares, piſciculi lubrici, longo teretique corpore, minutis illis anguillis, quæ Belgis *Ael* vocantur (nã *Palinck* procerior eſt) aſſimiles ſeptem foraminibus læua parte diſtinctæ. Porrigitur autem ijs piſciculis à capite ad caudam non ſpina vt reliquis, ſed neruus cartilagine mollior, quo flexuoſa ac viuaci agilitate ſe conuoluunt, agitant, intorquent, in gyrum flectunt, contrahunt, dilatant, ſubſiliunt, geſticulantur, prorepunt, ac ſerpendo progrediuntur. Nam ſpiritus vitalis in extrema caudæ parte conſiſtit, qua perimuntur potius, quàm contuſo capite. Belgis autem *Pricken* vocantur, quoniam acuminato roſtro nauium tabulatis, naſſis, ſagenis, hominũque corporibus mordicus adhæreſcant, vt hirudines, atque omnia, documento ſæuitiæ, morſu appetant, pungant, ſtimulent, decerpant, dilanient, ſic quòd ſtimulos admoueant, atque aculeos dentes infigant, *Pricken* vocantur. Piſciculus hic experimentum nobis exhibuit, non cuiuis,

Lãpetræ vnde nomen ſortitæ.

Murenæ deſcriptio.

Murenis in cauda ſpiritus vitalis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

vt opinor, obseruatũ, cui etiam naturalis ratio subest, ac fidẽ factura est, si experiri libeat. Præbet enim pisciculi hoc genus, quod inuersæ candelæ formam ac speciem exhibet, faculæ aut funalis accensi vsum ac commoditatem, vbi in hypocausto aut vaporario exiccatur, vt mos est Belgis haleca seu trissas atque haringas, salmonem, succidiam, pernas, armos ouillos, coxendices, petasones, tomacula, farcimina fumo indurata, aut Aquiloni, rigidoque alicui vẽto exposita, in multã æstatem asseruare: itaque admotus igni pisciculus, aut fomite aliquo accensus, vt sunt stipulę aut stramenta quædã sulphure oblita, quorum commoditate candelas sebaceas, cereos, tædeas, funalia accendimus, flammam cõfestim concipit, atque inardescit, eoque tanquam face accensa, discussis nocturnis tenebris: ædes passim collucent in heri, ac familiæ, vernarumque ministeriũ. Cùm enim resignata quadam pinguedine imbutus sit, atque ambiente adipe vndique perfusus ac cõstipatus, ita vt etiã in craticula tostus, anguillæ more, citissimè flammam concipiat, ac tractantis digitos deurat, in fumanti camino exiccatus, congestis bituminosis glebis & cespitibus, non minorem cõmoditatem, quàm candelæ aut funalis accensi flãma exhibet. Cùm enim neruus, qui spinæ loco illi per tergum producitur, elychnij, hoc est, contorti funiculi vicem præbeat, cui tanquam basi erectæ flãma incumbit, illique fomitem ministrat concreta pinguedo ac seui ambientis incrustatio, fit vt igni aut flammæ admotus, luminosa face cœnacula illustret: tametsi properè liquescat, nec tam diuturnũ eius rei vsum præbeat, quàm candelæ ex bubulo, ouilloque adipe confectæ, qui minus diffluunt ac serius absumuntur. Quocirca vbi funalia, tedę, cerei, faces, candelæ, lucernæ, aliaque luminaria desunt, in horum inopia, pisciculi huius vsu & commoditate

Murenæ exsiccatæ inardescunt.

Murenæ spina neruus est non os.

tate

tate vti licebit, præsertim si eo tempore sint exiccati, quo adiposi afficiuntur & pinguescunt, quod incunte verè, ipsoque Martio ac Aprili fieri cõsueuit, denique appetente autumno, hoc est, duobus æquinoctijs, quibus nullus caloris aut frigoris excessus est.

murenæ quo tempore pinguescant.

De ouo à gallo edito, & qua ætate, atque annorum decursu id proferat: denique quid ex eo progeneretur, tum de lapide Gallinaceo, & Aetite gemma.

CAP. XII.

GALLVS inter cicures & mansuetas alites præ cæteris animosis atque erecta rubentique crista in vertice insignitus, crocitante sonitu, plausuque alarum, leoni ferarum generosissimo atque impauido formidinem terroremque incutit: hic tanto viriũ robore creditur, vt non facilè subigendis gallinis defatigetur aut lassescat, quamlibet id sæpius factitet. Et cùm omne animal à coitu, peractaque Venere contristari soleat, atque animo contrahi, solus hic exhilarescit, ac cantu alacritatem spiritus testatur: vbi verò decrepitus esse incipit, ac senectute cõfici, quod nõnullis septimo, nono, aut ad summum decimoquarto euenit, pro virium, vel robore, vel imbecilltate, aut etiam concumbendi assuetudine, qua nulli non animantium naturæ vis deijcitur atque eneruatur, ouum profert æstiuis mẽsibus, ac Caniculæ sideris exortu, ex putrefacto, opinor, seminis excremẽto, aut humorũ colluuie conflatũ, forma nõ oblonga, vel ouali, vt gallinis assolet, sed rotũda atque orbiculata, colore modò luteo, buxeo, flauescent, versicolore, lurido, ex quo produci Basiliscum, Latinè regulum nonnulli opinantur, vene-

Gallus leonĩ formidabilis

Venus omne animal mœstũ efficit præter gallum.

Gallus quo tẽpore ouũ edit

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Basilisci descriptio.

natam bestiam, sesquipedali magnitudine, triplici frontis apice, tanquam Regio diademate insignitã, erecto infestoque corpore, atque oculis vibrãtibus, quibus obuios halitus contagione conficit. Vulgus in tota Europa ea opinione est imbutum, vt ex hoc ouo Basiliscum prodire statuat, siquando à rubeta seu bufone fotum sit: quod an fabulosum, & commentitum, non ausim certò pronunciare: hoc tamẽ experientia comprobatum habeo, gallum incubatu id ipsum perficere. Ita nostra memoria in ciuitate Zirizæa, atque insulæ huius ambitu duo annosi galli ęgrè etiam fustibus abacti, ab oui incubatione abigi, depellique potuerũt: ita, quoniam ciues eam persuasionem concepissent, ex huiusmodi ouo Basiliscum emergere, ouum conterere, ac gallum strãgulare visum est. Quod autem gallus ouum concipiat, suoque tempore, hoc est, vndeuigesimo die rupta testa excludat, inquisitione dignum. Ego ex cõglobata intus concretione putri, ac calore alitis circumfusa testa tale quiddam prouenire imaginor, præsertim cùm à concumbendi vsu & consuetudine desuescit: tunc enim excrementum intus cohibitum coagulatur, atque indurescit in ouũ, quod vbi vel ab ipso gallo, vel alio animante foueri contingit, venenatus ex eo vermis, aut alia quędam virulenta bestia producitur, quam Basilisci nomine designant, quod serpentis genus Aphricæ alijsque preustis, ac siticulosis regionibus peculiare. Vt autẽ lumbrici & vermes humanis corporibus innascuntur, atque ex humorum putredine, caloris beneficio animantur ac viuacem agilitatem concipiunt: vt vespæ, scarabei, erucæ, musca ex fimo bubulo, alijsque putridis humoribus enascuntur, curculiones in tritico: teredines in ligno glandæ, nucibus auellanis, caseo, caloris atque ambientis aeris

An à Galli ouo Basiliscus prodeat.

Rei gestæ narratio de Galli ouo.

Gallo vnde concretio oui.

Simile à vermiculorum natura.

mini-

ministerio scaturiũt: sic ex hoc ouo venenosus vermis, aut alterius generis nocens, monstrosaque bestia Basilisco non absimilis erumpit, quæ contactu, afflatu, halitu, exspiratione, sibilo obuijs infesta sit atque exitiosa. Sic ex spinę humanæ putrefacta medulla anguem progenerari memorię proditum est. Naturam autem ac conditionem Basilisci, qui ex venenato alimento nocendi vim concipit, clarissimi quique scriptores depingunt, eoque accuratius, quòd visu, halitu, sibilo eminus infestus sit, ac mortem inferat: cùm alij serpentes nisi cominus contactu ac morsu, sparsoque veneno corpus inficiant. Sic Lucanus cùm multa serpentum genera describat, tum Basilisci naturam his verbis prosequitur.

Anguis ex spina hominis.

Ante venena nocens, latè sibi submouet omne
Vulgus, & in vacua Basiliscus regnat arena,
Sibilaque effundit cunctas terrentia pestes.

Libro 9.

Quo indicat Regulum visu obuios quosque percutere, ac venenoso halitu inferre mortem, antequam venenum corpori propius admoueat. Quod autem vulgus existimet, ac seriò sibi persuadeat in nostris regionibus tam perniciosum nocentemque serpentem aliquando produci busonis incubitu, ac nonnunquã in subterraneis antris ac specubus Basiliscos inferre mortem hominibus, si quando in ea loca se conferant, anile censeo: cùm halitus virosi, pedor, situs, graueolentia, fœditas, quæ à tetris horridisque locis emanant, spiritum intercipiant, atque hominem nonnunquam strãgulent, quod etiam aliquando venenatas bestias, quæ in huiusmodi latibulis delitescunt, perficere non est quod quis ambigat. Testantur scriptores quidam eruditi in Saxonia, Basilisci quoddam genus siluestre passim conspici, capite acuminato, colore flauo, lõgitudine dodrãtali, hoc est, trium palmarum, inusitata crassitudine, ventre maculoso,

Basilisci syluestres.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

multisq; candidis punctis insignito, tergo cæruleo, cauda turbinata atque incurua, hiatu, rictuque oris, pro corporis proportione, immenso: qui serpẽtes an inter Basiliscos referri debeant, non ausim certò pronunciare: neq; enim impunè se illis opponerent agricolæ, qui intrepidè fustibus ac tridenti vel furca illos adoriuntur, nulloque percepto incõmodo, aut halitus contagione conficiunt. Sunt autem aliquot serpentum genera, quæ caulas & stabula funestant, atque armentis veneno infesta sunt, nempe Hydra, Aspis, Coluber, Vipera, Basilisco nocẽdi feritate ac malitia affines: Quod venusto hoc carmine expressit Virgilius: Georg. 3.

Sæpe sub emotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit, cœlumque exterrita fugit.
Aut tecto assuetus Coluber succedere, & vmbræ,
Pestis acerba boum, pecorique aspergere virus:
Est etiam ille malus Calabris in saltibus Anguis,
Squammea sublato conuoluens pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum,
Stagna colit, ripisque habitans, hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt,
Exilit in siccum, ac flammantia lumina torquens
Sæuit agris, asperque siti atque exterritus æstu
Voluitur ad solem, & linguis micat ore trisulcis.

Hæc & pleraque alia Serpentum genera non deesse Germaniæ existimo, vt etiam aliquam Basilisci speciem, sed quæ non tam exitiali ac pestifero veneno imbuta sint, quàm quæ in Aphrica, torridisque regionibus nidulantur ac stabulant. Ab horum sæuitia atq; immanitate, sacratissimi olim vates multis locis appositissimas similitudines desumpserũt. Cap. 50. Siquidem Esaias ad Basilisci partum allusisse videtur, cùm inquit: Concepto facinore nequitiam pepererunt, oua aspidum ruperunt, & telas araneæ

texue-

texuerunt: qui comederit de ouis eorum, morietur & quod confotum est, erumpet in Regulum. Quo indicat illos in re nihili, nulliusque momenti anxiè laborare, & quidquid moliuntur, noxium esse ac damnosum: doctrinam quoque eorum plenā esse virulentijs, ac venenato halitu perniciem adferre auditoribus: obiter quidquid ab ijs prodit ac promanat, vt à Basilisco ac venenosis bestijs exitiale est & perniciosum. Solomon quoque vini intēperantiam, quæ mentem in furorem subinde rapit, ac lethaliter afficit, noxijs infestisque serpentibus comparat: Non intuearis, inquit, vinum, quando flauescit, & cùm splenduerit in vitro color eius, ingreditur blandè, at in postremo mordebit vt Coluber, & tanquam Regulus venena diffundet. Vt autem lupus obuijs vocem adimit, aut raucedinē afflat, halitus, qui ab eo promanat, contagione: ita quoque Basiliscus afflatu, ac sibilo, tanquam emisso iaculo, paulò etiam remotiores conficit: Nec solum homini, reliquisque animantib. insidiatur atque infestus est, sed etiam fruges ac sata contactu suo fœdat ac polluit. Nec est vllum animantis genus, quod aduersus hunc serpentem subsistat, nisi mustela, quam Belgæ *een wesel* vocant, quæ rutæ esu munita atque armata, intrepidè illum aggreditur, atque extra cauernas ac latebras, in quibus delitescit, protractum conterit: & nisi mustela demortuo serpente confestim se subducat, pastuque rutæ rursus reficiatur, ipsa quoque ex aëris ambientis contagione ac fœditate suffocatur. Quocirca non inconsultè faciunt, qui in cultura hortorū huic herbæ præcipuum locum attribuunt, cùm præsentanea vi venenis obsistat, nec vllum serpentis genus sub huius vmbra se recondat. Ita siquis Mandragoram, cicutam, hiosciamum, cerusam papaueris nigri succum, tum pleraque alia, quæ immodica fri-

Esaiæ locus explicatus.

Prouerb. 32.

Simile à lupo qui vocem adimit.

Mustela Basilisco hostis capitalis.

Plin. libr. 8. cap. 21.

Rutæ vis.

Ruta frigida Venena obtūdit.

giditate ſtuporem inducunt, aſſumpſerit, Rutæ ſucco, eiusque ex vino decocto, reuiuiſcit, ac malum diſcutit. Cicuta quoque, qua Socrates extinctus legitur, aut ſi quæ ſint algentis frigidæque naturæ, quale papauer, lactuca, portulaca, vim rutæ ſi quando affluentius aſſumpta fuerit, retundit ac reprimit: ſi quidem Ruta effectu feruido atque vrenti, corpori noxam infert copioſius aſſumpta. Sic obſeruaui graſſante morbo populari, ac ſæuiente peſte, quotquot rutam aceto imbutam identidem naribus admouerent, quo aëris contagia diſpellerent, puſtulas in ſuprema infimaque labri parte contraxiſſe: exulcerat enim foris admota, atque vlli parti affricata, veſiculas excitat, quamobrem carbunculis, & bubonibus, alijsque tumoribus, qui in peſte ſe proferunt, commode adhibetur: elicit enim virus, nec patitur intrò reſilire venenatos halitus. Sic ex fermento acri ac ſalito, contuſa ruta, ficubus, cantharide, cæpe & ſcilla toſtis, calce viua, ſapone Gallico, ãmoniaco, & theriacæ momento emplaſtrum confici iubeo, quod affectæ parti maturè admotum, confeſtim deliteſcentes ac reconditos tumores perrumpit: intro verò exhibitis antidotis, quæ contagioſam fuliginem à corde diſſipant ac diſcutiunt, inter quæ præſentanea, Theriaca, & mitridaticum, drachmæ aut ſeſquidrachmæ pondere, pro ætatis ratione aut virium robore, ex vino propinatum, aut decocto florum Calthæ, quæ Belgis ab aurato luteoque colore *Goudtblomen* nominantur. Cæterùm cùm monſtroſus hic galli partus ex cuius ouo Baſiliſcum emergere vulgus opinatur, nullos non terret, ac formidine concutit, tum lapis alectorius, hoc eſt, gallinaceus omnes afficit, atque à nullo non expetitur: ſi quidem hoc geſtamen virile robur adauget, ac cùm fortitudinem, tum in rebus aggrediendis confidentiam adfert, eximitur

Ruta corpori admota adurit.

Emplaſtrũ ad tumores peſtilentes.

Quæ cor à fuligine liberãt.

Alectoria gẽma quid præſtet.

autem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

autem ex castrati galli, hoc est, capi, cui testes execti sunt, ventriculo, tenui membrana aut pellicula inclusus, quarto à quo in spadonē & eunuchū desciuit, anno: gemma hæc colore est pellucido cristalli specie, magnitudine fabæ. Credo autem hãc ex seminali excremento concrescere ac conglobari coloris naturalis adiumento. Cùm enim natura semen elaborare in hoc alite non desinat, licet inefficax atque inualidum, ac vires desint ad profundendum excoctum liquorem, in lapidem is durescit. Sic lac in mamillis lapidescit, vbi non emũgitur, atque in apostematum collectionibus, lapidosa quædam congeries ac concretio aliquando eximitur. Vt autem gemma alectoria viris fauorē conciliat, atque apud mulieres gratiosos efficit: denique in proferēdo virili robore, quod in cõgressu maritali, ac Geniali thoro exigitur, si quando procreandis liberis operam impendunt, validos robustosque præstant: sic Aëtites lapis in aquilæ nido repertus, resonantibus intus minutis lapillis, fœminis lubricis concipiendi vim confert, alligatus pectori aut sinistro brachio, per quod à corde versus digitum annularem minimo proximum arteria decurrit: quibus partibus si toto gestationis tēpore gemma incumbat, fœtum fulcit, nec vllus est abortus, aut excutiendi fœtus formido aut trepidatio. E diuerso parturientis femori admotus, expeditum facilemque partum procurat, nulla propemodum enitendi difficultate aut angustia. Quæ res mihi experimento comprobata est: cùm enim heroina quædam toto gestandi vteri decursu, hoc à collo gestamine, commodavaletudine vsa esset, partuque instante gemmam adimere, atque à pectore amouere neglexit, sensit ilicò pariendi difficultatem, infantemque tardius desilire ita detracta à collo Aëtite gemma, eaque admota

Capo vnde gemma innascitur.

Lac lapidescit in vberibus.

Alectoriæ gēmæ vis in viros.

Aëtites lapis qua vi polleat.

Experimentũ in matrona gēma Aeticæ.

admota femori, interna parte non procul à pube, leuem placidumque partum consequuta est: itaq; matronis salutarem eius gemmæ vsum indicaui, & quando vel pectori, vel fœminibus applicare cõuenit. Qua autem vi ista perficiat, si quis fortè requirit, discendique est auidus: ego attrahendi facultate tale quiddam præstare censeo, eadem, qua Magnes ferrum, Gagates & succinum festucas ac paleas allicit, quod nemini absurdum videri debet, cùm vterus exquisita sentiendi vi polleat, atque rebus odoriferis ita afficiatur, vt si eas naribus admouere contingat: assiliat ac sursum enitatur, adeo vt suffocatio mulierculis ac virgunculis maturis immineat, nisi confestim amoueantur, & infernis pudendisque partibus applicentur, properè enim deorsum retrahitur, ac resilire incipit. Quocirca prægnantes & quæ gestant vterũ, supernè fragrãtissima quæque exigunt, quo spiritus recreentur, & fœtus sursum enitatur: alijs autem, quæ pruriũt, ac viri desiderio tenentur graueolentia fœtidaq; naribus: pubi verò & fæmoribus suaueolentia applicanda, præsertim vbi in vteri suffocatione strãgulantur. Quod si deorsum feratur vulua ac concidat, infernè quæ tetri odoris sunt, alliganda, supernè quæ grato suauique afflatu collapsos spiritus erigant. Quod si secus ac præposterè ista tentẽtur, exasperari malum cõtingit, ac grauissimè hũc sexum affici, nisi viris subijciantur, sic vt præter acerrimos dolores animi deliquio periclitetur.

Vteri natura.

Quibus fœtida, quibus odorata admouenda.

De mulierum natura, conditione, moribus: & cur is sexus, vbi incanduit, acriores, quàm vir iras concipiat, ac rixetur enormius, multisq; alijs affectibus impotentius succumbat: Obiter quem sensum habeat illud Sapientis Hebræi,

Eccle. 25.

Melior est

Melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens.

CAP. XIII.

Quod non solum Comici poëtæ, Oratores philosophi à sincera religione alieni, sed etiam Sapiētes ac vates Hebræi Dei cognitione affatim imbuti mulieres passim insectantur, atq; exagitant, quarundam improbitas promeretur & nequitia: quāquam non omnes eodem succo perfusæ nec pari existant acerbitate atque amarulentia: sunt enim matronæ quædā, quæ educationis beneficio multis magnisq; naturæ dotibus exornatæ atquæ insignitæ præstantissimis viris nō cædant, nec sint inferiores: licet promiscua multitudo, ac gregaria mulierum colluuies, procax sit, stolida, ferox etiā, in reges imperiosa, lubrica, varia, mutabilis, & quod ad carnis illecebras, ac cupidinis incitabula attinet, indomitæ libidinis, & quæ lassata non satietur, sic tamen vt alia alijs in hos affectus sint ꝓpensiores, ac magis pronæ. Cùm autem tam multa passim huius sexus vitia conspici soleāt, ac multi matrimonio addicti de mulierum natura & cōditione quiritentur, multaque indignè perferre se ac perpeti apud alios deplorent, nonnullis occasionem præbent, vt ab hoc vitæ instituto abhorreāt, atque à fœminæ societate, intimaque consuetudine se subducant potius, quàm morosam, querulam amarulentam, atrocem, acerbam perferre cogantur, illiusque imperio ac minis subijci. Verùm cùm naturæ ordo, vitæque necessitas, tum propagandæ successionis amor & propensio hominem impellat, vt posteritati consulat, vt sociam atque adiutorium asciscat, consultò faciunt, qui matrimoniū adeunt, quò indiuidua societate ac mutuo animorum corporumque consensu, vitæ cursum placidè ac sua-

Mulieres ab omnibus scriptoribus proscinduntur.

Esdr. 3. cap 4.

Matrimonij incommoda.

Deus cur cōiugium instituit.

Gell. li. 1. c. 6. ac suauiter transigant. Id enim exigit humanæ vitæ conditio, nisi prorsus natura repugnet, nec aliud suadeat corporis habitus & constitutio. Quò spectat illa Metelli Numidici apud Romanos laudata concio, qua ciues (ne Respublica concidat) exhortatur, vt vxorem sibi quisq; deligere pergat. Si enim (inquit) sine vxore vita transigi posset, nō inuiti omnes ea molestia atque incommoditate liberali exportarent: sed quoniam ita natura comparatum est, vt nec cum illis satis commodè, nec sine illis vllo modo viuere possimus, saluti perpetuæ potius, qua Reipublicæ incolumitas subsistit, quā breui voluptati consulendum. Quod si fœminę ministerium in negotio domestico, ac rei familiaris administratione magnum vsum ac commoditatē sanis ac validis præstat: profectò valetudinarijs illius opera cumprimis vtilis est & necessaria. Siquidē Sapiente teste, vbi non est sepes, diripitur possessio: & vbi deest mulier, ingemiscit ægrotus, qui aliena ope indiget, atque alterius fulciri debet ministerio. Fida enim vxor strenuè officio suo fungitur, illique rerum domesticarum ac familiæ cura sedulò incūbit, tota mente & cogitatione in maritum assiduè defixa, adeò vt si quid incommodi conceperit, si qua clades illata est, si morbi vrgent, si animus mœret ac deiectus est, maximam calamitatis partem in se transferre cupiat, illius enim incommodis non secus, quàm proprijs, condolescit, atque afficitur. Quod ipsum efficit mutuus animorum corporumque consensus & conspiratio, qua ex geminato in vnum ac velut singulare corpus homo coalescit, ac conglutinatur. Hinc scitè Horatius:

Metelli dictū de vxore ducenda.

Eccle. 36.

Matrimonij commoda.

Genes. 2.

Felices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuulsus querimonijs

Lib. Carm. 1. ode 13.

Supra

Suprema citius soluet amor die.

Cæterùm mulieres omnibus affectionum ac perturbationum generibus esse obnoxias, illasque immanè incandescere atque efferari, etiamsi leuissima causa subsit, quotidiana exempla testantur, ita vt non minor sit mulieris furor & intemperies, quàm cœli atque aëris, vbi tempestatibus, fulmine, tonitruis exasperatur: quod præter alios sapientiæ affectatores Hebræos, etiam quotidiano vsu ac vitę consuetudine habuisse exploratum, illorum scripta abundè testantur: opinor enim domestica illos ac familiari intimaque necessitudine expertos esse & condocefactos, quid improba & malitiosa mulier, si quando irritata sit & lacessita, moliri soleat, quas Tragœdias excitare, quàm effusè efferuescere atque æstuare. Sic enim quidam illorum inter cætera concionem suam prosequitur, desumpta similitudine à venenatis infestisque belluis: Summum vulnus est animi tristitia, summaque malitia, nequitia mulieris: quoduis esto vulnus, dum ne sit vulnus animi; quęuis malitia, dum ne sit mulieris rabies & nequitia. Nullum colubri capite nocẽtius, nulla ira muliebrem iram superat. Commorari leoni ac draconi magis expedit, quàm mulieri nequam atque improbæ. Cùm autem mulier à viro emerserit ac producta sit, animal placidum, mite, blandum, mansuetum, molle, imberbe, cuteque glabra ac læuore perpolita, & quod tractari à viro gestiat, illique subijci, mirari subit, vnde illi tanta ferocia, ac rixandi libido, affectusque tam enormes atque effrenati. Ego verò hæc omnia ex animi impotentia, mentisq; ac iudicij imbecillitate in hoc sexu euenire conijcio: quò fit vt mulier ira accensa sibi excidat, atque extra potestatem constituta, cupiditatibus suis moderari nequeat, aut perturbatos animi

Mulieris intemperies tempestati similis.

Eccles. 25.

Mulier quale animal.

Mulieris fragilitas vnde

motus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

motus minus coërcere, aut ijs ratione, mentisque iudicio obsistere, more pueri aut infirmioris ætatis quæ cùm sit rationis ac consilij inops,

Horat. ie Arte poet.

——— *Gestit paribus colludere & iram*
Colligit, ac ponit temerè, & mutatur in horas.

Siquidem mens mulieri minus, quàm viro robusta, aut fortitudine fulta, animus prudentia tenuiter stipatus, oblata leuissima, nulliusque momenti occasione frænum rationis excutit, sic vt rabidi canis more, decori, suique oblita, indiscriminatim, nulloque delectu notos ignotosque adoriatur ac laceret

Mulier cur subitò incandescat.

Quod si quis naturalem rationem exigat, hanc ego huius rei causam refero, quòd mulier molli sit carne, laxaque ac fluida, sic vt bilis incensa confestim se per corpus diffundat, ac sanguinis circa cor subitam ebullitionem excitet. Vt enim ignis leuiores stipulas citius corripit, ac sublimem flāma excitat, sed quæ citò conquiescat ac sopiatur: ita quoque mulier celeriter ira in flammatur atque ignescit, mirisque modis tumultuatur: verùm fremitus ac vociferatio in corpore minus forti atque animoso, tū etiam humido confestim mitigatur ac reprimitur, omnisque ardor & ira effusis lachrymis diluitur, ac velut infusa aqua deferuescit: quod in quibusdā etiam viris effœminatis perspicimus, quorū magnanimitas ac ferocia puerili more, in lachrymas ferè desinit, vbi aduersari⁹ acriter se illis opponit. Quod si quis propius rei huius causam explicari velit, ac rationem magis exactam exigat: Ego nullam propiorem excogitari posse video, quàm humorum virus ac colluuiem, quam singulis mensibus ex lunæ decursu congerit, atque expurgat. Vbi enim illā irritari contingit, vt leuissimè assolet, tota illa humorum sentina agitata effumat, ac per corpus diffunditur, sic vt cor & cerebrum huius fuligine ac fauillis affici contingat, ac spiritus tum vitales, tum animales,

Simile ab ignitis rebus.

Mulier citò irata, citò placabilis.

Mulier cur irata lachrymetur.

Viri qui citò in lachrymas proni.

Furor mulieris vnde emergat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

males, qui ijs partibus deseruiunt, inflammari, eoque fit vt mulieres irritatę, iuniores pręsertim (nā aniculę effœtę, pacatiores ob mēses resides) rabiose latrent ac vociferentur, complosisque manibus indecoros gestus ac fremitus proferant, & cùm ratio in ijs minus vigeat, iudicium debile sit & exile, mēs inualida, acrius efferantur, ne prorsus impetus animi cohibere possint. Et quò quæque in eo sexu vilior est, eò magis tumultuatur atq; efferuescit ira implacabili. Hinc plebeijs & prostitutis (nam patriciæ aliquando decoro inseruiūt, tametsi plerumque corrugatis naribus obmutescant, nec viros responso dignantur, *Proneken* Belgæ vocāt, quoniam corpus ferè obtinent vitiosis humoribus contaminatum, summa impudentia pari malitia coniuncta est, ita vt velut furijs agitatæ, nec consilio, ratione, pudore, monitis, blandimētis, quibus etiam feræ mitescunt, coerceri possint, quò minus fremāt atque ab insanis clamoribus desistant, adeo, *Anis minus irritantur.*

Neque ius, neque bonum, aut æquum sciunt,
Melius, peius, prosit, obsit, nihil vident
Nisi quod libido suggerit.
Terent. Heaut. Scen. 1. act. 4.

Sic sui oblitę fidem, decus, pudorem, famam, probitatem, pudicitiam, existimationem vilem habent ac periclitari patiuntur. Quò spectat illa de humana conditione Salomonis inuestigatio. Reuocaui animum meum ad ea eruenda, quę ratione & iudicio atque experimento assequi possunt, quo exploratum haberem improbitatem hominum, illorūque insaniam, furorem, amentiam. Et inuenio amariorem esse ipsa morte mulierem, quæ vna est instar venenatorum multorum, & cor eius simile retibus multis, & manus vinculis. Laboraui ad hāc vsque horam, vt mulierem aliquam bonam & cordatam inuenirem, nec successit, ex mille enim viris vnum tolerabilem inueni: ex mille autem fœminis *Eccle. 7.* *Rara auis muliar bona.*

nullã. Nec prorſus aliena eſt ab hac, illa in Prouer-bijs percontatio, Mulierem ſtrenuam, induſtriam, fortem, ſedulam, cordatam, quis inueniet? quaſi di cat, non facilè in vlla regionis parte, in remotiſſi-mis terrarum angulis reperiri probam ac moratam fœminam, quæ ſi fortè ſe offerat, aut commonſtra-ri poſſit, æquari eam precioſiſſimis gemmis, nec vl-las merces quamlibet raras ac ſumptuoſas huic cõ-ferri poſſe aut comparari. Cæterùm quoniam in hoc argumentum incidi, ac fœminæ conditionem excutiendam ſuſcepi, obiter diſcutiendum, quid illud Sapientis deſignet: Melior eſt iniquitas viri, quàm mulier benefaciens. Cui ſententię hunc ſub-eſſe ſenſum interpretor, vt vir etiam ignauus, iners ſomniculoſus, negotiandi omniſque mercaturę ac rerum gerendarum rudis atque imperitus, paulò dexterius negotia ſua perficiat, quàm mulier, præ-ceps & temeraria, quæ inani ſapientiæ perſuaſiõe, atque inconſiderata confidentia nihil non aggre-ditur, omnia, quàm vir, deterius perficit. Vir enim ſui diffidens, cunctanter ac circumſpectè, aliorum fultus adminiculo, quos in conſilium aſciſcit, ſin-gula conficit atque exequitur, ita vt ſucceſſum o-ptatiorem conſequantur, quàm ſi eadem à fœmi-na arroganti, ac ſapientiæ opinione turgida, vt fe-rè conſpici ſolent, tententur. Siquidem huiuſmodi mulieris conatus & induſtria, magna ex parte in deterius deuergit, quod ita efferri ſolet vulgato i-diomate, *Het quaetſte van een man is beter, dan het beſte vã een frouwe*, hoc eſt, Si quid operis muliebri induſtria abſolutum, perfectumque ſit, minus laudis prome retur, quàm viri rude & inchoatum ob mentis ſci-licet & conſilij inopiam, tarditatem, atque hebe-tudinem, ob caloris naturalis defectum, & quòd animus languidus humidæ materiæ incumbit at-que immerſus eſt, ſic vt ſegnius ſe proferant facul-tates

Prouerb. 31.

Salomonis locus explicat⁹.

Eccle 25.

Sapientis Hebræi ſentẽtia excuſſa.

Prouerbiũ Belgicũ in fœminas.

Cur fœmina minus ingenioſa.

tates animæ, atque ad res gerendas sint inidoneæ, parumq; appositæ. Quocirca Romani quibus summa fuit ornandæ stabiliendæque Reipublicæ cura, Matronas, Cicerone teste, propter naturæ infirmitatem in tutorum potestate esse voluerunt, nec vlla ciuili administratione fungi. Paulus quoque, qui mentes hominum indefesso labore ad solidam fidem instruit, ac sedulò pietati informat, mulieri ob animi impotentiam, hoc est, affectum à temperantia ac moderatione auersum, in cœtu consessuque solenni silentium imperat, nec patitur vel concionandi munus obire, vel in comitijs quæstiõem mouere, aut suffragijs interesse, vllamque proferre sententiam. Cùm autem tanta sit muliebris naturæ fragilitas, imbecillitasque & imperfectio, vt Plato non citra sexus huius contumeliam, ei ferè mentem adimat, ac vix hominis nomen promereri censeat, aut nominis huius honore dignetur, tamen Paulus, qui rerum domesticarum tranquillitati paterno affectu consulit, illi suum honorem exhiberi vult, nec prorsus despici, aut abiectam vilemq; censeri, cùm pari propemodũ sit conditione ac dignitate, eiusdemque muneris cum viro particeps, nẽpe ex eo ab opifice desumpta. Ita vir imago & gloria Dei est, teste Apostolo, mulier viri gloria: non enim est vir ex muliere, sed ex viro mulier, cùm non propter mulierem creatus sit vir, sed propter virum mulier. Cæterùm neque vir sine fœmina, neque fœmina sine viro in Domino, qui sic temperat ordinem vniuersi, vt mulierem subditam viro esse voluerit. Quemadmodum enim ex viro fœmina, sic vir per fœminam in generandi ratione ac producendis liberis: ita vtrobique ostenditur societas subsidiaria, ac mutua vtriusque opera, amor, cõsensus, cõspiratio. Quocirca æquũ esse Petrus cẽset, vt mulieres maritis sint obsequẽtes: illi verò se cõmodos

Romanorum lex de fœminis.

Pro Murena

Pauli de muliere præceptũ

2. Cor. 14.

Platonis sententia de fœmina.

1. Cor. 11.

Gene. 1.

Ephes. 5.

Coloss 3.

1. Petri. 3.

Præbeant ac faciles vxoribus, vt vasi infirmiori, leuiores errores condonent, offensiunculas remittant, ad multa conniueant ac mussent: non enim par est, vt vir plus satis in sexum fragilem ferox sit, imperiosus, amarulẽtus, modò in officio persistat, nec vllam pudicitiæ iacturam sibi inferri patiatur, quæ macula tametsi viro, vbi rescisit, plus indignationis, quàm damni adferat, vt mœchi dictitant, nunquam tamẽ ea labes in muliere elui potest, aut illatum vulnus obduci, quanquam Christiana charitas, ac maritalis amor non nimis rigidus esse debet, aut inexorabilis: cùm penes Deum sit reconciliatio, ac diuinum numen scelere, impietate, idololatria exasperatum precibus ac pœnitentia placari soleat, atque anteactæ vitæ errores ignoscere, vbi ea animus resipiscens despicit ac detestatur, concepto seruatoque melioris vitæ proposito. Cæterùm magna molestiæ pars in hoc sexu ex gestationis tædio, ex lactandi nutriendiq; molestia oboritur: non minima ex suppressa, cohibitaque mensium scaturigine: qui si stato fixoque tempore profluant: iracundiæ atque acerbitatis æstus excutitur, auersa à corde & cerebro fuligine, tristique halitu discusso, qui sursum effumare solet. Quàm verò placidam ac blandam experiatur vxorem maritus, vbi genialis torus identidem exornatur, ac concubitu amplexuque frequenti hic fundus excolitur, ijs, qui matrimonio addicti sunt, notius est, quàm vt multis verbis amplificari debeat. Quanquam autem verbosius, pauloque fusius Sapientis Hebræi paradoxum, hoc est, inopinatam, atque alienam à communi sensu, vulgataque consuetudine sententiam explicasse videri possim, aliam tamen interpretationẽ comminisci posse video, ita vt is sensus eruatur. Potior est nequitia viri, quàm proba quidem mulier, sed quæ postmodum causa sit infamiæ, & ex cuius cō-

Adulterium muliebre indelebilis macula.

Mœchi adulteria ioco eludunt prouerbiali.

Mulieres vnde morosæ.

Mulier quando pacatior.

Ecclesiast locus explicatus

mertio

mertio nascatur dedecus, hoc est, præstat cum viro improbo contrahere, aut negotiari, quàm cum muliere fucata rem habere: tametsi enim in speciem, primaque fronte probitatem ac decus præ se ferre videtur, nec aliquid fuci aut fraudulentiæ foris ostentare: postmodum tamen inconstantem experieris, versipellem, captiosam, lubricam, fallacem, fraudulentam. atque imposturæ intentam, ita vt si vir quispiam alicui imponat, aut in negotio quenquã defraudet, fraus & impostura viri, iustitia sit præ mulieris nequitia ac fallacia. Similes loquendi formulæ passim in Biblijs obuiæ sunt. Sic Deus apud Ezechielem exaggerat Hierosolymæ scelera in immensum, & iustificatam Sodomam ac Samariam pronunciat ab ea: quo indicat ipsam sceleratiorem esse, illasque gentes superare improbitate, nequitia, nefandisque sceleribus, ita vt Samaritani & Sodomitæ insontes videri possint, si illi comparentur. Sic in opinionum prauitate, ac stabiliendo pernicioso dogmate aut secta, alius alio nocentior ac magis perniciosus, ita vt nonnulli hæretici, orthodoxi videri possint, ac salutarem sanamque doctrinam proferre, si cum alijs cõferas, qui magis absurdas, impias, blasphemas, execrandas opiniones stabiliant: quod etiam populariter efferri solet, *Dese is een Goddeluyk ende heylich man by den anderen*, hoc est, tãetsi vterque nequam est & improbus, tamen si ad æquitatis normam, ad iustitiæ amussim omnia exigere velis ac metiri, alter innocens statui posset & absolendus, si cum alterius sceleratissimis facinoribus conferatur. Ita etiam alius alio superstitiosior, atque à syncera religione, ac pietate, cultuque diuinitatis remotior, ac magis alienus:

Ezech. 16.

Ezechielis locus explicatus.

Inter homines alius alio nequior.

Hor lib. 2. sermonum.

Sic plerumque agitat stultos inscitia veri, &
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit, vnus vtrique
Error, sed varijs illudit partibus omnes.

Ignorãtia veri errores parit.

Ita virum æque ac fœminam inuoluit error, nequitia, dedecus, improbitas, sed istam magis detestabilis & execranda. Sic melior est iniquitas viri, quàm mulier benefaciens, hoc est, vt Belgæ dictitant, *De deucht van een frowe is erger, dan eens mans booſheyt.* Quo prouerbio exaggerant malitiam eius sexus, vt si vitia vitijs componantur, ac fraudes, imposturas, fallacias, technas excutias, longè grauiora sint, ac præponderent, quæ à muliere, quàm quæ à viro prodeunt.

Cur ouũ duobus extremis verticibus, quibus oblonga atq; angustiore sui parte (vt polus Arcticus & Antarcticus) subnixũ fulcitur, digitis, aut cõplicatis palmis cõminui frangiq; nequeat, quãlibet premas. Et cur aceto acri maceratũ, in tractabilẽ teneramq; membranã mollescat deniq; idipsum aqua vitæ, hoc est, vino ardenti immersum, non secus, quàm ferrum ab aqua forti, consumatur.

CAP. XIIII.

SI ouũ in acerrimo aceto maceres quatuor aut potissimè septem dierum spatio, pro liquoris illius acrimonia, putamen eius seu testam in eam membranæ teneritatem attenuari experieris, vt per annulum, qui humanis digitis gestari solet, adigatur. Pari ratione atque effectu ouum aquę vitę immersum, absumi atque in nihilum redigi, experimento comprobatum, sic vt etiam aceto perfusa silex, ac Tophus lapis, cuius opera Cementarij parietes incrustant, & cisternas conficiunt: quale Belgis

Ouũ in aceto liquescere.

Tophus teras gipso affinis.

Teras

Teras vocatur, liquescat atque in puluerem resoluatur. Siquidem vtrique liquori consumens, igneaq; vis subest, ac penetrabilis, quæ solida quæque depascit ac conterit: quo fit vt qui horum vsu affluẽtius vtuntur, vt etiã salis immodico & cumini, macilenti efficiantur atque arescant, prorsusque extenuentur, adeo vt impuberum incremento officiãt, & quò minus in decoram longitudinẽ adolescant, prohibeant. Depopulantur enim humorem natiuum, cuius adminiculo in spectabilem decentemque proceritatẽ corpus assurgat. Sic humores salsi, mordaces, vrentes, nitrosi membranas in corpore, carnem, musculos, neruos, ossa solida, & quæ lapidosa sunt duricie, vt dentes & capitis ossa petrosa, erodunt, atque vt erucæ caules atq; holera, vt vermiculi ac teredines lignum, ærugo ferrum, exedunt, ac cariosa efficiunt. Cæterùm ouo crudo tã solidam infractamque inesse firmitudinem, qua parte in longum ac geminos vertices se porrigit, vt ne à robustissimo quidem viro comminui possit, si cui explorare libeat, non vanum aut commẽtitium experietur: nisi enim in obliquum nonnihil inflectas, atque in latus inclines, non cedet prementis articulis, nec collisum durissimo obiecto frangetur: si quidem ita renititur testacea illa firmitas, vt rumpi aut soluta compage dissilire nequeat, etiamsi quis compressis manibus omne robur, omnesque vires adhibeat: lateribus enim stipatum, vndique se fulcit, nec intorquetur, aut in flexum lentescit. Sic sudes, ligna, trabes, ferramenta erecta, ac sublimè constituta, immensa pondera, sustinent, nec incuruescunt aut inflectuntur. Cùm autem huius rei non sint ignaræ villaticæ mulieres, quæ nundinarum diebus vrbes frequentant, ac merces alimentarias oppidanis adferunt, oua in canistris non semper prona, aut in aluum

Quid homines macilentos efficiat.

Humores praui ossa corrodunt.

Simile à vermiculis.

depressa, in quam ferè sponte decumbunt, sed erecta ac resupina constituunt, ita vt angustior pars quæ vtrimque turbinata est, sublimis existat atque eminentior, quod ea ratione ab ijs perficitur, quò minus collidantur, ac pondus impositum perferât, quibus etiam partibus ouum salsugine aut aqua aluminosa immersum fluitat, quemadmodum etiã succinum, vulgò Ambra.

Ouum salsugine immersum innatat.

Luna mira naturæ vi singulis mẽsibus, secus quã alia astra, singulas corporis partes sanas latẽter & tacitè, valetudinarias manifestè nec citra doloris sensum perreptat, illisq́ue modò duobus, modo tribus diebus inhæret. Obiter an in ea parte cuisidus incumbit, tutò venena incidi possit.

CAP. XV.

SIDERA vim suam in res terrenas effundere, ortus & incrementa rerum, totiusque mundi vniuersitas demonstrant, neque enim otiosa est, iners, ignaua natura rerum, sed viuida, alacris, erecta, efficax, magnisque viribus, ab opifice, cuius verbo omnia vigent ac subsistunt, instructa. Nec solum ad oblectandos pascendosque oculos (tanquam inanis pictura) exhibita nobis tam spectabilis cœli species, astrorum decursus, ordo, continuatio, series: sed vt aliquem ex his effectum atque vtilitatem consequamur, siquidem Deus, qui præter oblectamentum ac contemplationem tanti operis, quam ex his concipimus, ac cumulatè fruimur, ad vsum singularem omnia condidit: ipsæque stirpes, maria, amnes, flumina, metalla, gemmas, lapides, & quæcunque vel è terra eruuntur, vel eius superficiem exornant, ac varietate rerum distinguũt: ipsaque hominum corpora atque insitos humores cœlo subiecit, sic vt ex astris aliquam agitationẽ ac motum

Sidera res infernas regũt.

Genes. 2. Psalm 31.

Terrena astris obsequũtur

Natura rerũ astris subiecta.

motum impulsumque percipiant, atque effectum experiantur. Nam mentes humanas à concretione mortali solutas ac liberas solus Dei spiritus, à quo decerptæ sunt, impellit atque incitat, nec vllum ijs cum astris commercium aut societas, nisi fortè cõsensus & conspiratio corporis, cuius ministerio ac subsidio cuiusque mẽs atque anima vtitur, aliquãdo obluctante ratione, transuersa rapiatur, ac corporis voluptatibus obsequatur. Cæterùm cùm Luna sidus sit homini familiare ac proximum, terreq; citimum, præ cæteris in corpus humanum vim suam exerit, ac per singulas partes peculiari vi effectuque voluitur, non sine acerrimo nonnunquam cruciatus sensu. Si quid enim latentis occultique vitij vlli membro subest, doloribus acerbè concutitur ac dilaceratur, vellicante illas partes Lunæ vi, aut agitatis humoribus, qui illi infixi sunt, ac tenaciter inhærescunt. Ita omnes morbi, affectus, intemperies, Lunæ vi asperantur, atque incrudescunt, vbi articulis insidet, adeò, vt vulnera ægrè sanescant, aut cicatrice obducantur, ac nonnunquam letalia efficiantur, siquando illi membro illata sunt, cui incũbit. Pari ratione caput, fauces, pulmo, pectus, hepar, lien, renes, vesica, intestina, tum neruosæ partes incommodum percipiunt, aut in ijs intemperies ingrauescit, subsistente in ijs visceribus sidere. Sic pectus astrictum est & anhelosum, nerui, membranæ, musculi contrahuntur ac rigescunt, vbi hàc Luna decurrit. Humores enim, quibus omnia membra imbuta sunt & aluntur, cùm salubres, tum insalubres & vitiosi, Lunæ motibus effectibusque expositi sunt & subditi. Cæterùm cùm Lunæ decursus magna ex parte damna ac detrimenta corporibus infirmis ac valetudinarijs inferat, in controuersiã ac disputationem vocari possit: An in ea parte, qua consistit ac moratur Luna, vena incidenda; nam in

Mens ab astris libera.

Paulus Rom cap. 7.

Vulnera ex effectu Lunæ letalia.

Singula mẽbra Lunæ motus percipiũt.

An pars in

qua luna est ferro tentāda hac re plerique meticulosi sunt, nec tale quiddam tentari audent, etiamsi morbus vrgeat, atque huiusmodi præsidium confestim exposcat. Ego verò intrepidè magnaque subsidij morbique propulsandi fiducia, maturè id aggrediendum iudico: acuti enim celeresque morbi nullas admittunt inducias, nullas moras, aut deliberandi spatia: sed vt hostes *Simile ab externis calamitatibus.* in bello, vt incendium in ædibus, pestis in vrbe, in agro ac segete rubigo & depopulatio, grassantur atque in perniciem properant. Nec quis etiam deterreri debet, aut ab incepto desistere, etiamsi ad- *In acutis morbis negligenda astra.* uerso aut maligno sidere id tentari videatur. Sic in pleuritide, angina pulmonis atque hepatis inflammatione, neglecta astrorum anxia obseruatione, ac siderum aspectu, maturè ad venæ sectionem prope- *Simile à nautarū industria* randum etiam in ea membri parte, quam Luna occupat. Vt enim ingruente tempestate, ac sæuientibus ventis nauclerus etiam æstu aduerso, ventoque minus secundo celerrimè saluti prospicit, ac fidam tutamque stationem ac portum remis velisque consequi tentat: vt denique Agricola vel semē- *Ab agricolarū industria simile.* tis vel messis tempore properè ac festinanter, pluuiæ metu, omnia perficit, matura enim satio sæpè decipit, sera semper: ita quoque Medicus ratione atque experientia fultus, prima quaque occasione atque oportunitate, quam potest expeditè, salutare remedium adhibere satagit, ad humorum redundantiam, morbique ferociam potius, quàm ad astra intentus. Sunt quidem obseruandi cælestium *Genes. 1.* corporum decursus, quos Deus in signa & tempo- *Quatenus obseruāda astra* ra, in annos, dies & menses constituit, sed exclusa temeraria pronunciandi vanitate atque impuden- *Cap. 47.* tia, quam Esaias ac plerique alij insectantur atque impugnant, prorsusque indignantur illos de cuius- *Hierem. 10.* que fato, hoc est, re quæ cuique ex Dei oratione constituta est & designata, illique impendet, de ho-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

de hominum successu, & quid illis obuenturum sit indubitanter atque exertè pronunciare, suamque sententiam proferre. Non desunt primarij ac præcipui nominis viri, cum quibus mihi aliquando fuit disceptatio, qui rerum publicarum progressus & incrementa, vel etiam defectus atque interitus, religionis innouatæ vel instauratæ mysterium, & qui eius causa exoriũtur tumultus, & persequutio, quorum magna ad insontes, hoc est, qui piè viuere volunt in Christo Iesu, deuoluitur, ad siderum aspectus ac reuolutiones referunt, cùm propagatio Euangelij, quo per spiritum Domini fides, & qua illi innitimur, fiducia in mẽtibus nostris accenditur, ex Diuinitatis arbitrio, ac voluntate patris æterni pendeat ac profecta sit, quæ ab omni æternitate, vt Paulus ait, apud Deũ, qui vniuersa per Iesum Christum condidit, abscondita fuit, ac suo tempore reuelata ijs, quos hæredes consortesque promissionis constituit per Christum. Sic patefacta veritate, visum est illi coruscante Euangelij ac verbi sui luce, nullo non tempore extirpatis erroribus, superstitione idololatria, impietate conculcata, sincerum cultum inducere, suique agnitionem hominum mentibus inserere: quod ab illo conceptum decretumque & ante mundum conditum, ac cœlum sideribus illustratum. Quocirca desinant qui astris plus nimio inhærent, nec altius assurgunt, aut cogitationes suas ad Opificem referunt, res cœlestes, hoc est, mentem atque animum siderum inclinationibus subijcere, tametsi enim sanguis cæterique humores, spiritus quoque cùm naturales, tum vitales astrorum vires influxusque manifesto percipiant, mens tamen atque anima ab archetypo Diuinitatis deprompta, nec siderum vi impellitur, nec vlla ab ijs vel incõmoda vel cõmoda percipit: nisi fortè cõsensu quodã, cum corpore affici statuas.

1. Timo. 3.

Ephes. 3.

Religio non astris sed Dei spiritui subiecta.

Mens astrologis in Deum erigenda.

Humores sideribus expositi.

Mens

mus huma- ab astris ...ua. Mens siquidem in homine, ratio, intelligentia, voluntas, fidei cognitio, & qua Deo innitimur fiducia, religionis amor, & veneratio, qua summus Dei cultus subsistit ac continetur, ab æterna illa mente atque immutabili emergit ac promanat, nec humanus animus vi alia, quàm afflatu numinis ac diuini spiritus instinctu ad optima quæque ac salutaria incitatur. Sic cùm cæteræ animantes naturæ impetu ferantur, solus homo ratione ducitur & consilio, modò intra conditionis suæ limites consistat, nec prorsus à dignitate & præstantia, qua à Deo exculptus est, degeneret.

Mens hominis à Deo spiritu, non ab astris impellitur.

Consilium quo iuuenibus gratificari soleo, vt maturè pubescant, venustaque lanugine mentum decoretur: Obiter graminum fruticumq́; cum crinibus ac capillis non inscita comparatio.

CAP. XVI.

Puellæ venustæ, iuuenes viriles videri exoptant.

PVELLAE nubiles, quæ primo quoq; tẽpore maritis destinari cupiunt, hoc potissimum habent in votis, vt in decentem venustamque proceritatem adolescant, ac iam maturæ aptæque matrimonio censeri possint, atque à procis ambiri. Iuuenes verò hoc exoptant, vt aliquid virilis roboris cõsequãtur, ac maturè pubescant, mentumque speciosa barba decoretur. Hoc enim persuasum habent præter Belgas, cæteræ nationes, glabros atque imberbes minus virilis roboris obtinere in præstanda Venere ac procreandis liberis, ita vt plerique grauatè suas filias ijs elocari sustineant: tametsi aliquando secus res habeat, atque imberbes, quique nulla lanugine criniti existunt, in cõgressu maritali viros præstent, licet frequentius caloris naturalis inopia illis vires langueant, ac facultates naturales flaccescant, speratæque prolis desiderio frustrentur. Cæterùm

Imberbes minus viriles censentur.

terùm qui barbatuli videri affectant, alendæq; barbæ studiosi sunt, sæpius illam segetem sibi adimi patiantur, quò laxatis spiramentis, atque agitatione crebra excitato calore, qui humorem elicit, affluentius pili erumpant: quod vernis potissimum mẽsibus tentari debet, quo anni tempore calor & humor in corpore augescit, atq; in illas partes diffunditur. Vbi enim sæpius barbam resecari contingit, vt gramina, densius frutificantur pili ac cæsaries, habent enim crines rationem cum gramine ac virgultis, quæ crebrius detonsa ac demessa, celerius succrescunt, ac se proferunt vberius. Quocirca iuuenculis qui nullo sunt barbæ apparatu, nec virili specie, nouaculam cultrumque tonsorium identidẽ admouendum suadeo. Siquidem si mentum ac supremum labrum subinde aqua egelida madescat, atque elixetur, excitato calore & humore, qui in eas partes confluit, crinita efficiuntur ac pilosa. Cæterùm quò glabri ac depiles, hirsuti efficiantur, atque eleganti comptaque barba nitescant, remediũ aliâs à me descriptum in libro de corporis habitu, quo iuuentus maturius venusta lanugine cohonestari queat, ac supremum infimumque labrum siluescere, quò socero non displiceat gener, cui filia destinanda, quæ nonnunquam non minus appetẽs est, auidaque sponsi, quàm sponsus illius, plerumq; in rem voluptariam, quàm indotem intensior. Interea quæ barbam emoliũtur, ac passim obuia sunt minimeque operosa, mel statuo, butyrum salis expers, succum cæpe rubicũdi, radicem arundinis internodijs distinctam, colore candido, sapore mellito, axungiam melis, vulgo taxi, vel *Das*, vrsi, leonis, radicem brioniæ, betæ, raphani, lepidij, liliorum alborum, iridis: ex ijs linimentum confici potest, nam mentum eo delibutum primum teneram lanuginẽ profert, postmodum dẽsam promissamq; barbam, quæ

Barba vt adolescat sæpius radenda.

Capillorũ ac graminum comparatio.

Lib. 1. ca. 7.

Barbam quæ præstant.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

quæ ne præmaturè canescat, aqua frigida potius, cui momentum vini admixtum sit, irrigari debet, si quando adornari illam cõtingat: nam calida aut egelida, hoc est, quæ tepescit & rugosam faciem efficit, & præproperè caniciem accelerat, si iuuenibus aqua calida barbam confestim elicit: prouectioribus verò canam reddit. Cæterum eunuchis vel natura, vel quibus testes execti sunt, omnia frustra tentantur in emolienda barba, ob caloris inopiam, qui humores excitari nequeat. Quò fit vt voce exili existant & fœminea, tum corpore glabro, licet antea criniti essent.

Aqua calida canam barbã & faciem rugosam efficit.

Eunuchi cur imberbes.

Quatenus, aut qua ratione, Medicina conseruatrix in peste atque aeris contagione adhiberi debeat, tum quæ hac vi affectuqúe polleant.

CAP. XVII.

OBSERVAVI in Gallia Belgica, grassante peste, ac sæuientibus morbis alijs popularibus, cum plures diu inuictos substitisse, atque illæsos aduersus ingruentis mali contagia, quorũdam antidotorum vsu ac consuetudine: cuius generis sunt Theriaca andromachi, Galeno miris encomijs celebrata, Mitridaticum, scordium, zeduaria, angelica, laserpitium, cui affine ostrucium herba imperatoria, vulgo *Meyster wortel* aut Magistrantia. Verùm vbi illos peste corripi contingeret, nulla remedia tam efficacia excogitari potuerunt, quæ morbum discuterent, quamlibet enim præsentanea antidota adhiberentur, omnia frustra tentata sunt, nec successit curatio. Siquidem cùm valida esset ac furiosa veneni vis, quæ munitum vallatumque antidotis corpus inuasit illisque præsidijs in tuenda valetudine nihil effectum sit, nulla erat aut perexigua in reliquis medica-

Quæ pesti obsistunt.

Præseruatiua cautè adhibenda.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

licamentis ſpes , ſic vt re propemodum concla-
nata,

Vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem. *Virg, lib. 2. Aeneid.*

Quocirca vbi me ad illos acciri contingat, ex-
quiſitiſſima remedia,eaque duplicato pondere ex-
hiberi curo, vt iuxta Prouerbium, malo nodo ma-
lus adhibeatur cuneus,ac primum roborato corde,
omne virus ad extimas corporis partes elicio,nulla *Aliquando in*
tentata in eiuſmodi affectibus (niſi aliter expedire *peſte non inci*
viſum ſit,& res exigat) venę ſectione , ne contagio *dendam ve-*
vt in fumanti igne agitato aſſolet , latus ſe diffun- *nam.*
dat, maiorque in corpore ad præcipuas partes , ad
quas omnes venarum arque arteriarum riui produ
cuntur, veneni fumus atque exhalatio ſe proferat.
Quamobrem cùm imperita vulgi multitudo, etiã
plerique patricij nullo delectu ac diſcrimine omni- *Non omniũ*
um conſilia admittant,etiam cerdonis ac proletarij *conſilia in re*
magno valetudinis detrimento, hoc cuique perſua *medica ad-*
ſum eſſe cupio, vbi regionem inuaſit morbus pe- *mittenda.*
ſtiferus , vel ex aëris contagione, qui omnes in-
diſcriminatim , cùm nobiles,tum plebeios corri- *Peſtis ex aere*
pit, vel alimenti vitio, aut cõmeatus inopia , qui *omnibus cõ-*
populares vexat, ne quiuis temerè ijs antidotis aſ- *munis.*
ſueſcat, quibus vti ſolent, atque in corpus admit
tere peſte contaminati , ne deſint poſtmodum re- *Peſti ex prauo*
media , quibus illa expugnari ac confici poſſint: *cibo plebi pe-*
ſed victus temperantia , & frugalitate ſedatiſque *culiaris.*
affectibus ſe muniat ac tueatur. Hac enim ratione
ſubſtitiſſe legimus Socratem in ſæuiſſima peſtilen- *Socratis tem*
tia, ac vaſtitate, quæ totam Græciam atque Aſi *perantia.*
am exhauſit ac depopulata eſt , ea vſus mode-
ratione vitæ , vt à tanta clade liber perſtiterit & *Sani vt cõtra*
immunis. Interim non improbo (quod ipſum cre- *peſtem ſubſi-*
brò factitare ſoleo)lenioribus remedijs imminenti *ſtunt.*
malo obſiſtere,ac ne vllam contagionem concipiat

corpus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

corpus obdurare ac præmunire, ita vt nemo extra limen prodeat, atque aëri se committat impastus aut ieiunus, modò intemperantia atque ingluuies excludatur: rebus autem odoratis ac redolentibus aqua rosacea, vino, aceto, floribus sambuci ac rubentibus rosis medicatis, os, nares, oculos, aures, manus, faciem perfundere, atque irrigare salubre est: fauces fouere attrito Coriandro cinamomo, Zeduaria, gariophyllis, mali Medici cortice. Hęc enim ambientis aeris contagia dispellunt, quæ vltro citroque reciprocante anhelitu cor ac vitales spiritus inficiunt. Ego verò cùm grassante peste, nusquam non intrepidè, succurrendæ plebis ac ciuium studio me conferrem, illis præsidijs, ac potissimè Male citrei, aut eius quod citranguli aut limonis nomine passim innotescit, attrito dentibus succulento putamine recens dissecto, me munire soleo, ac coniecta in Deum Opt. Max. fiducia, pestiferos halitus discutere: nihil enim huius pomi cortice, succo, semine magis efficax, ac præsentaneum, quod Virgilius etiam non subticuit.

Præseruatiua in peste.

2 Georg.

Mali medici aut citrei vires.

Media fert tristes succos, tardumq; saporem.
Felicis mali, quo non præstantius vllum:
Pocula si quando sæuæ infecêre nouercæ.
Auxilium dabit, & membris aget atra venena,
Flos apprime tenax: animas & olentia Medi
Ora fouent illo, senibus medicantur anhelis.

Fortissima autem illa antidota expugnandæ pesti, conficiendisque venenis dedicata, parcissimè deglutire soleo. Corporis siquidem habitum, eiusque qualitatem, quæ in calidi, frigidi, humidi, sicci mistura consistit, immutant, ac destruuut, & siqua subest corpori humorum redundantia (nisi prius exhibita purgatione) illam vndique diffusam inflammant, atque accensa bili febres vrentes excitant.

Cui

Cui rei assignanda tanta in numerosissima hominum multitudine, formæ dissimilitudo ac tam multiformis diuersaq́ue in facie, vultu, oculis, species: ita vt nonnunquam ne vterini quidem partus conformes sint ac sibi assimilentur.

CAP. XVIII.

VT in natura rerum mira & spectabilis varietas: ita quoque in specie formaq́ue humana, colore vultu, oculis, lineamentis, oris habitu & constitutione innumerabilis mirandaq́ue dissymilitudo ac dispar conditio. Hanc cùm nonnulli ad siderum influxum referant, ego aptius, magisq́ue appositè ad feminis naturam ac matris imaginationem referendam censeo. Siquidem cùm mulier in ipso conceptu totoque gestationis tempore, ac nouem mensium decursu multa animo cõcipiat, ac singulo momento in diuersas cogitationes rapiatur, oculis quoque in obuia quæque continenter defixis, fit vt quæ in oculos influunt ac cogitationi infixius inhærent, in fœtum deuoluantur. Cùm enim natura muliebris solicitè formationi fœtus insistat, nec aliud quàm decentem formam atque effigiem meditetur, omnesq́ue vires eò cõferat, si qua species aut simulachrum oculis influat, aut mente concipiatur, in pullulantem embrionem deriuatur ac confluit. Interim matres iam recens in lucem edito infanti operam sedulò impendunt, quò corpus concinnum, elegans, venustum, lepidum, speciosum, membris articulisq́ue distinctum consequatur. Nã puerile corpus vt cera & argilla sequax est ac tractabile, omnemq́ue in partem flecti potest. Itaque si os distortum est, atque indecorè constitutum: fingunt conformant, restituunt, vultum componunt, faciẽ

Dißimilitudo hominũ cui asscribenda.

Imaginatio mulieris multa molitur.

Vitia naturæ corrigi possunt.

(si ea tetrica sit & torua) blandam perficiunt, speciosam, amabilem: oculis decoram venustatem cōciliant, atque ex glaucis seu cæsijs: quos ferè impuberes obtinent humiditatis ratione, nigros efficiunt, copioso lactis vsu, ac potissimè si nutrix calidæ naturę existat, ipseque infans in loco opaco ac subobscuro contineatur: nam luminosum conclaue, ac sole vel luculento igni illustratum, tenellis oculis officit: lusciosos vero, pætos, strabos, atque in obliquum obtortos oculorum orbes in suam sedem reuocant inclinata in oppositam aduersamque partem oculorum acie, ita vt musculi obtutu contrario in naturalem situm reducantur, retortique resiliant: nares resimas ac collapsas contractione placida ac molli erigunt atque instaurant: Aquilinas verò ac rostratas premendo ad decentem figuram reducunt, ita vt nasi perpendiculum à fronte ac superciliis: ad supremi labri lacunam, tanquam gnomon & recta linea vt solarijs aut horologijs asso-let, nec extrorsum nec introrsū defixa, porrigatur. Similiter si labra tumida sint & obesa, quod Aethiopū generi familiare, vt nasus simus ac depressus, arte ea tractant, atq; identidem premunt, quò atte-nuentur ac subsidant: pari ratiōe mentum vel pro-pensum vel contractum, frontem, caput, genas, supercilia deformata, in decoram speciem confingunt, atq; artifici habilitate decenter conformant, ita si qua parte claudicat natura, atque ab optima absolutaque formatione alienata est, vt sunt nonnulli obtorto collo, varis, repandisque atque incuruis cruribus, aut gibbo deformati, huiusmodi errores in ętate tenera facilè corriguntur, ac membra obliquè torta, luxata, suisque sedibus mota, cura atque industria hominum instaurantur. Sic efficit nutricum sedula solicitaque cura vt infantes speciosè adolescant, nec vllis membrorū vitijs red-

Vt oculorum orbes nigrescant.

Nasi forma quæ decora.

Vnde corporis deformitas.

dantur

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

dantur obnoxij, plerique verò matrum incuria ac supina negligentia non solum in deformem ac despicatam speciem degenerant, sed gibbosi, claudi, lusci, torui, aspectuque inamabili efficiuntur, atque ab humani corporis dignitate ac præstantia desciscunt. Nonnullę nutrices plus satis sedulę atq; officiosæ impuberum ijs partibus, quę micturientibus ac reddendo lotio inseruiunt, quæque aliquando propagandis liberis futuræ sunt vsui, aliquam etiã operam impendunt, quò maturè pubescant, nec à spe prolis excidant & matrimonio addicti pudore suffundantur, si minus strenuè officio maritali perfungi contingat, cùm obseruent acerbas contentiões atque intemperies hac de causa inter affines exoriri, ita vt subinde genero diuortium minitentur, nisi se virum præbeat, ac melius nuptæ gratificetur: quanquam hoc molle & effœminatum nutricum officium improbare soleo, cùm impuberes hac vellicandæ mentulæ ratione intempestiuè ac præter ætatis rationem, cùm nondum virili robore polleant, in Venerem incitentur, in eaque præsidia consumãt, eos humores ac vitales spiritus profundant, quibus postea validos vegetosque liberos possent procreare: cùm intempestiua Venere vel nullos vel flaccidos proferant, minusque vitales. Quocirca consultum arbitror, ne præmaturè ex se natos coniugio alligari patiantur, nisi vires robustæ sint & confirmatæ, vllumque in matrimonij societate insultum perferre possint: quod ipsum ætati teneræ denegatum est, siquidem prima quaque impressione labascunt, atque eurantur: præstat enim vt sponte sua, ipsoque naturæ impulsu abditæ partes turgescant potius, quàm aliqua illecebra incitatæ.

Nutrices notantur.

Præmaturæ Veneris incommoda.

Multa animantium, piſcium, alitum, inſecto-rum genera abſque ſemine progenerari, vt etiam herbas, multaqúe animalia atq; inſolita ratione ac modo abſque mutua maſculi opera concipere.

CAP. XIX.

Multa ex ſordibus enata.

MVLTA emergere ac propagari in natura rerum ſponte, nulloque alterius complexu aut fœtura, ex ſordib. ac putredine, vt glires, ſorices, cochleas, limaces, erucas, bruchos, veſpas, crabrones, cimices, ranas, blattas, bufones, anguillas: in corporibus humanis vermes, licet intus ſemine ſcateant, quo poſtmodum numeroſa ſobole ſe propagant, quotidiana exempla commonſtrant. Inter herbas quoque multæ ex limoſa terræ pinguedine atque vligine progeminant, nullo ſparſo ſemine, aut commiſſis ſolo, ſubactaque ſcrobe plantarijs: vt ſunt zizania, lolium, vrtica, oleaſter, alga & quæ iniuſſa ſponteque vireſcũt gramina. Ita ſunt apud Belgas

Quæ cornicula ore conciant.

Corniculę, quas monedelas vocãt petreas, quòd in præruptis ſaxis atque excauatis petris, non in arboribus nidulentur, vulgò *Steen cawe*, quæ ſe non ineũnt cæterarum alitum more, quod paſſim in gallis multiſque alijs auibus obſeruamus, quæ in dorſum inſilientes, compreſſoque fœmellæ corpore Venerem perficiunt: ſed inconniuentibus fixiſque oculis ſeſe obtuẽtur, ita vt fœmina ex maris oculis, obtutu continuò lachrymas ac roſidas guttas eliciat, quas abſordet, atque ex ijs, vt exiſtimant nonnulli, concipiunt. An verò ore concipiant ac pariant, vt apud nos Sepia, Squilla, Loligo, Locuſta, Polypus & Galeus piſcis plebeius, vulgo *Haye*, cute ſcabra, qui ore fœtum etiam in foro piſcario euomit, non auſim certò ſtatuere. De Galeo verò piſce nihil exploratius,

ploratius, nec magis compertum, ore illum fœtum effundere. Cùm enim nuper rusticus quidam aliquot Galeos vili pretio emptos, humeris gestaret, spectantibus ciuibus ac popularibus, erepserunt ex hiante ore aliquot pisciculi, ita vt rusticus à plebe irrisus, ac fastidio affect⁹ erga pisces illos in sterquilinium abijceret. Est autem Galeus alterius differentiæ, læuore perpolitus, cuteque molli nec scabrosa, qui circa vmbiculum dehiscent, eruptoque aluo fœtum excutit, ita vt longo à mento maternis visceribus adhærescat. Audiui enarrantes piscatores fide dignos vidisse se recēs è mari exemptos subductosque Galeos dilatatis faucibus, orisque hiatu senos septenosq; pisciculos eiecisse mirè agiles, ita vt confestim in mare coniecti se natatu exercerent: quemadmodum videmus pullos testa exemptos scalpturire ac rostro quæque impetere. Hoc autem admiratione dignum, cùm Galeus piscis per oris hiatum pariat, pisciculi aluum maternum identidem subeunt, vterique latebras repetunt, ac subinde intra viscera se recondunt, mox lusitantes erepunt, quod Plutarchus admiratus, Galei paterna quadam, inquit, indulgentia nulli animalium palmam cedūt, oua primum, mox animalia aquatilia, numeroso partu non foris, vt cætera, sed in se ipsis edunt, educantque ac gestant in vtero velut secundo quodam partu: ac vbi adoleuerint, euagari patiuntur, ac rursus per os recipiunt, incolendūque corpus præbēt, atq; inibi tantisper hospitium ac refugium, cibumque indulgent, dum ex sese præsidium sit, & natandi peritia penitus sint instructi, quod quo expeditè consequantur, & ludere & natare docent, tum voluere se atque agilitati insuescere, quò tutius ad versus marinas beluas periculo se subducant. Sunt aūt in nostro mari multa Galeorum genera, quorum alij alijs artibus sunt instructi: inter hos Galeus

Galeus piscis ore parit, & qui alij.

De industria animalium.

glaucus à colore, Belgis *Sprinckhaye* dictus, quòd incredibili agilitate quatuor cubitorum altitudine è mari exiliat, ac celerrimo cursu extra periculũ se subducat, ne prædæ ac lanienæ pateat. Est nobis etiam Galeus maculoso ac variegato tegmine, velut nigris guttis inisperso, nostrates *Ghesspickelehaye* vocant, quemadmodum videmus canes & equos maculis infuscatos: hunc noster Gesnerus sub caniculæ saxatilis nomine depingit. Aduehitur etiam in forum piscarium Galeus Centrina, vulgo *Speerhaye*, quasi dicas, lanceatos aut aculeatos galeos nam duobus in dorso aculeis armati sunt: quibus hominib. periculoso vulnere infesti sunt: nostrates aculeos hos argento inclusos expurgandis dentibus accommodant. Hęc de aquatilibus, quę ore concipiunt & pariunt, nostratibus compertissima. de cornicularum verò conceptu, qui ore, vt fertur, perficitur, non ausim indubitanter quiddam pronunciare, cùm illæ columbarum naturam mihi exprimere videantur, quæ rostro subinde se basiant ac quodammodo oscula figunt, vt proci amasijs aut nouis nuptis. Vnde in illos, qui satis inter se iuuenantur ac lasciuiunt, atque identidem in oscula atque amplexus proruunt, Columbare prouerbium iactari solet, ac Columbatim se inire atque amplecti: quod Belgicè *Duueuecken* à Columbarum gestu, dici solet, ita vt ineunte verè illa sint Venere præludia ac velut proœmia. Non desunt, Plutarcho teste, qui mures citra virilem operam concipere, ac grauidos effici asserant, si crebrò salem lingãt. Virgilius quoque huic rei quiddam non absimile memorat de equarum conceptu.

Columbare Columbatim prouerbium

Georg 3.

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
Continuoque auidis vbi subdi a flamma medullis,
Veneri magis (quia veri calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,

Exce-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

Exceptantque leues auras, & sæpè sine vllis
Coniugijs vento grauidæ, mirabile dictu,
Diffugiunt.

Non dissimile quiddam equino generi euenit, quod nonnullis famelicis, qui nidore culinæ satu- rantur, atque alimentorum penuria odoribus re- ficiuntur, aut puellæ nubili, cui cùm amasio frui negatum est, illum tacitè fouent gremio, illum a- nimo menteque etiam absentem concipit, ita vt excrebra imaginatione massam quandam informẽ concipiat, conglobatis collectisque in ijs partibus humoribus, qui conceptui inseruiunt, quæ infor- mis concretio imaginaria Venere perficitur, nullo conceptu, virique opera.

Simile à famelicis.

Imaginaria Venus, quid in vtero molitur.

Manus vel aliæ corporis partes frigore geluque aut pruinis obstupescentes ac rigidæ, vt resol- uantur, ac calore rursus imbutæ reuiuiscant,

CAP. XX.

CONTINGIT aliquando cœlo aspero atq; inclementi, flanteque hibernis mensibus Aquilo- ne, aut vento alio rigido, quo omnia passim concre- ta conspiciuntur ac conglaciata, hominibus etiam manus, partesque alias corporis intolerando cru- ciatu obrigescere ac stupore affici, ita vt emortuæ decidant, vel sectione adimi debeant, atque vt are- scentes rami, detruncari, ne pars sana inficiatur. V- bi autem tale quiddam inciderit, vt ijs assolet, qui per loca gelida ac pruinosa iter faciunt, aut illisa naue, tabulatis insident, ac fluctibus hinc inde iactantur, non confestim sic affecti igni ad- mouendi, sed paulò remotius ab hoc collocandi,

Frigora obrigescunt corpore.

ne dolor repentino atque immodico calore exaspe-retur atque incrudescat. Interim affectæ partes placida mitiq; frictione demulcendæ defricantis manu oleo Chamemellino, aut anethino vel amygdalino perfusa, mox aqua egelida fouendæ, aut lacte bubulo tepenti ac recens mulcto, cui incocta sunt lauri folia viridia, quæ oleosa sunt, rosmarinus, saluia, stechas, spica celtica vel lauendula, quo reuocari sanguis possit, ac partes emortuæ reuiuiscere. Omnia autem hæc sensim perfici debent, ne dolorem irritari contingat. Nemo autem opinor non aliquando in se expertus est, quàm acerbo dolore articuli neruorum ratione, qui exquisitissimo sensu pollent, afficiantur, vbi intensiore ac penetrabili frigore rigescunt, vel extincto vel refugiente ad intimas partes sanguine, ita vt primo frigoris occursu rubescant manus, mox frigescente sanguine liuescant, atque emoriantur, vitali spiritu ac sanguine destitutę. Quocirca molli agitatione vellicandi articuli, atque admouendum liquamen, in quo decocta quadrupedum intestina, pedes, farcimina, omasa: quod in omnibus vrbibus passim obuium est ac parabile: in quo liquamine, vt etiam lacte bubulo elixari possunt herbæ paulò antè memoratæ, quò postliminio calore viuifico membra imbui queāt, atque instaurari: fouent enim membra huiusmodi fomenta ac roborant, doloresq; mitigant, vt etiam thermæ, hypocausta, aquæ dulcis balnea: partes quoq; sic affectę, modò ne prorsus frigore rigescant, ac nonnullus sanguis subsit, aqua gelida immersæ eaq; subinde irrigatæ, in pristinū vigorē restituūtur, ac sensim incalescere incipiunt: per antiparistasim enim seu cōtrariū expulso frigore calor inducitur: quod ipsum experiri quisq; potest, contracta niue aut glacie, cōfestim enim manus ferue-scunt ac rubore suffundūtur. Sic poma cōgelata, in aquam

Frigus inimicum neruis & oßibus.

Membris frigore oppreßis quæ auxilientur.

Nix & aqua gelida calorē excitant.

aquam frigidam demersa ad naturam suam redeũt, totaque illa conglaciata concretio liquescit ac resoluitur. Ita glacies in puteum demissa, euestigio liquescit ac diffunditur. Sunt enim aquę puteales hibernis mensibus calore quodam imbutæ, vt penuaria ac subterranei specus: æstiuis verò mensibus intensissima frigiditate. Cæterùm quò ab internis etiã partibus ad externas calor ac vitalis sanguis ꝓpellatur, intus exhibendæ sorbitiones ex vino ac calorificis rebus confectæ, quibus natiuus calor, vt ignis sopitus exuscitari posset: propinandum quoque ex vino lectissimæ theriacæ momentum: foris corpori applicandæ lagenæ stanneæ aut fictiles aqua calida oppletæ, in qua herbæ incoctæ sint, quæ sudorem eliciunt, ac corporis spiramenta relaxent, vt sunt feniculus, apium palustre, ligusticum, olusatrum, & smirnium, lauri folia, melissa, angelica, ruta, origanum, satureia, &c. quod ipsum etiam in peste factitare soleo: quò à corde omne virus & contagio discutiatur. Quod si quis à naufragio in littus eiectus, præter membra artusque frigore rigentes, aquam etiam marinam affatim hauserit, quæ vrinam affluenter prouocant illi exhibenda, & ne salsugo internas partes exhulceret, potiunculam confici iubeo ex hordeo, ficubis, vuis passis, semine anisi, fœniculi, eiusque radice, ac rubente cicere, addito radicis glycyrrhizæ momento: hæc enim marinæ aquæ ardorem atque acrimoniam retundit, partesque exhulceratas lenit ac mitigat. Quod verò ad cibi rationem attinet, omnia salsa, acidã, acerba, acria euitentur: Aqua mellis, lactis bubuli potus cum modico zaccari, ne coaguletur, præclarè ijs auxiliatur. Ptisana & quicquid ex hordeo conficitur vel in sorbitionis, vel pulmentarij, aut cremoris modum, mirificè confert. Quod si cutis foris (vt assolet) ex vrenti salsugine rodatur, linimenta

Putei æstate frigidi, hieme calidi.

Lagenæ corpori applicatæ sudorem eliciunt.

Naufragi qua ratione instaurandi.

Potio salutaris qui marinam hauserint.

Veteratæ cuti ex aqua salsa linimentum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A

ex recenti butyro, adipe suillo non salito, axungia anatis, anseris, gallinæ, vnguento rosaceo, atque è populo nigra vulgo *Popelier* admouenda,

Vnde exoriantur, atque emergant in homine cõscientiæ stimuli: & an, vt affectus & animi perturbationes, humoribus asscribendi: an in animo menteq; ac voluntate consistant.

CAP. XXI.

Conscientia quid.

CONSCIENTIA, hoc est, bonorum malorumque in cuiusque mente testificatio, quæ recordatione quadam actorum, rectè facta approbat, vitiosa ac nequiter transacta arguit, ac detestatur, omnibus à Deo insita est. Ita pura atque integra mens nullius sibi criminis conscia ex benè actæ vitæ recordatione emergit: perturbata autem tumultuosa, pauida, inquieta, ex sceleratæ vitæ consuetudine oritur, seseque vel inuitus profert, sic vt nonnullos in desperationem ac diffidentiam impellat, vt Cain, Saulem Regem, Iudam: alios in spem ac fiduciam consequendæ salutis erigat, vt Dauidem, Petrum, Magdalenam. Homo itaque angore quodam mentis atque animi cruciatu afficitur, siquando conscientia patrati sceleris memoriam animo obijcit, vindictæq; metu terret ac concutit, quibus stimulis mens nonnunquam in Deum erecta, vt in filio prodigo cõtigit, resipiscit, ac discussa trepidatione, tranquillitatem consequitur, sic vt mens rursus exhilarescat, atque erigatur, ac diffuso per corpus sanguine, erectisque spiritibus, qui paulò antè sopiti erant, color efflorescat, qui tabescente corpore, contractoque mœrore animo extinctus erat atque exanguis. Cùm enim se proferãt vitia, affectusque animi in vultu ac corporis habitu, siquando aliquid latentis occultiq; facinoris in mente residet, huius-

Conscientiæ vis.

Timor quando salutis, ac resipiscentiæ causa.

huiusmodi ferè homines oblata vel leuissima occasione expallescunt, tumultuantur, estuant, contremiscunt, suspiriosi sunt, gemebundi, taciturni, suspitiosi, exanimes, varijsque cogitationibus distrahũtur, quod, vt Dauid ait, peccatum iugiter animo obuersetur, ita vt non pro voto aut animi sententia excuti possit, aut obliterari admissi criminis recordatio, sed subinde recrudescat, ac redintegretur: quò spectat illa Dauidis precatio cùm in tali affectu esset constitutus, atque huiusmodi fluctibus æstuque iactaretur: Redde mihi lætitiam salutaris tui, ac spiritu principali confirma me: Tum illa cũ animo suo expostulatio, vel poti⁹ deploratio: Quare tristis es anima mea, & quare cõturbas me? spera in Deo, quoniã adhuc confitebor illi. Rursus parta animi tranquillitate, discussoque mœrore, Introito anima mea in requiem tuam, etenim Dominus benefecit tibi. Dedisti lætitiam in corde. Ita si omnia nobis aliter peracta sint, quã æquitas exigit, ac praua voluntas, ipsaque in malum inclinatio aliò, quã intellectus concipit, mens dictat, suadet ratio, impellitur, postmodum excruciat animum hominis malè actorum recordatio. Cùm alij septi, ac muniti conscientię fiducia ac mentis securę testimonij fulti, nihil metuãt aut exhorrescant, nec ingruentib. etiam calamitatibus, peste, bello, fame, rerumq; penuria, persequutione, tyrannorũ sæuitia deijciãtur aut labascãt, tãetsi enim ea sit humanę naturę fragilitas, vt nemo nõ inopinato insultu concutiatur, cuius rei Christus specimen edidit, iamiam immolandus: vir tamen integer, & qui propugnatore Deo nititur, impauidè atque intrepidè aduersus imminentes tempestates subsistit, illoque munimento ac præsidio se fulcit ac tuetur. Sic Dauid angustijs vndique circumseptus, inuictum infractumque animi robur periculis opponit.

Psalm. 50.
Psalm. 41.
Psalm. 4.
Conscientiæ fiducia quid efficiat.
Matth. 26.

Spiritu

Spiritu ſiquidem poten ti fultus ac vallatus, confi-
Pſalm.25. dentius loquitur. Etiamſi conſiſtant aduerſus me caſtra, non timebit cor meum: etiamſi exurgat aduerſus me prælium, in hoc ego ſperabo. Similiter
Cap.13. Iob: Etiamſi occiderit me, in ipſo ſperabo. Impij verò, ſcelerati, ſontes, nefarij, facinoroſi, tametſi ſepti ſint ac ſtipati magna clientela, muniti opibus, aucti latifundijs atque ampliſſima agrorum poſſeſſione, rerumque omnium affluentia fruantur, carnificinam tamen animi percipiunt, omnia metuũt atque exhorreſcunt, ipſaque mens conſcientia ſcele-
Prou.12. rum tanquam gladio, vt Sapiens ait, pungitur. Cùm enim ſubit animum maleficij recordatio, cõfeſtim
Lex naturæ quid. tanquam furijs agitati contremiſcunt, palleſcunt, circumſpectãt, omniaque vel tuta timent. Eſt enim cuique natura inſitus delectus rerum, iudicium, bo-
Rom.1. ni malique diſcrimen, impreſſaq; Dei notitia, quã Paulus appellat legem, ſeu inſtinctum ductumq; naturæ, qua ferimur ad honeſta, auerſamur turpia, at teſtante, vt is ait, cuiuſque conſciẽtia, & cogitationibus inter ſe accuſantibus aut etiã excuſantibus. Magna itaque in omni vitæ actione vis, & effectus conſcientiæ, ſic vt homo quamlibet atrocia illi impingantur, conſtantiam tueatur, ſemperq; in propoſito ſuſceptoque conſilio perſiſtat, nihil metuat, non contremiſcat, aut vllis minis concutiatur, ſi nihil commiſerit: qui verò aliquo crimine contaminatur, aut labem aliquam in mente conceperit,
Conſcientia ſpeciem corporis immutat. pœnam continenter ante oculos verſari imaginatur, paratumq; interitum. Timor enim, quo & ſanguis ſe recondit, ac ſpiritus conſopiuntur, ex peccatorum conſcientia exortus, homini mentem eripit, ac vultum totiusque corporis ſpeciem immutat: ita etiam in medijs delicijs, in tripudijs, in ſympoſijs, in amplexu coniugis carnificinam ac morſus animi experiuntur, cùm vitæ integritas omnia

pacata

pacata efficiat, tranquilla, placida, quieta, minimeque turbulenta aut tumultuosa. Quod vnum argumento esse potest, mentem homini à Deo profluxisse, illius vi incitari, illius spiritu & afflatu impelli, denique superesse à morte animam, quæ reuolutis annis, vbi supremo Iudici cum hominibus disceptare visum erit, corpus postliminio est amplexura. Manè autem atque antelùcano magis elucet, ac se profert conscientiæ vis ac stimulus dissipatis fumis ac discusso fuliginoso vapore, quo mẽs ex hesternis ac pridianis vel actionibus, vel epulis, symposijs, cruditate, crapula ingluuiæ, alea fuit oppressa, ita vt eo potissimum tempore subeant animo anteactæ cogitationes, easque in mentem recurrãt quæ detestari solet, vel improbare. Sic Propheta, Manè exaudies vocem meam. Manè astabo tibi & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Manè, manè eriget mihi aurem Dominus. De manè vigilabo ad te. Iustus tradet animam suam, vt vigilet ad Deum, qui fecit illum. Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Ita euigilatis, ieiunis, impransis, abstemijs magis se ingerunt consciæ mentis effectus, ac Deus diluculo aurẽ homini vellicat. Quis enim vino obrutis, crapula, ingluuie, ebrietate oppressis cultus adferri possit, aut salutaris vel admonitio, vel afflatus adhiberi? Ita noui plerosque, quibus cùm identidẽ suboriri soleat ac repullascere rei malæ actæ recordatio, vino affatim se obruisse, ne obreperet animo, ac tacitè se insinuaret facinorum memoria: quanquam postridie malum recrudesceret, ac mentem ob cruditatem sæuius infestaret. Simile enim quiddam ijs euenit, quod morbo infectis, qui non detegunt, sed celant hulcera ac tumores, quibus scatent, quo fit vt acerbius intus dilaniari illos contingat: ad quod exemplum allusit Dauid, cùm inquit. Quoniam tacui, inueterauerũt ossa

Argumentũ validum immortalitatis.

Conscientia quo diei tempore se profert.

Cur manè se profert conscientia.

Psalm. 5.

Esaiæ. 50.

Esaiæ. 26.

Eccle. 39.

Psalm. 62.

Simile ab ægrotis.

Psalm 31.

Psalm 31. ossa mea dum clamarem tota die: ita peccatum, *Locus Dauidis explicatus* terror animę, mentis inquietudo, conscientiæ angustia confessionem sceleris extorsit, & tamen non induci potui, vt cōmissum scelus confiterer, ac pœnitentia id expiarem. Cæterùm multum momenti adferunt in permouenda mente, in excitandis sopiendisque conscientiæ motibus vitæ institutio, cor- *Quibus deest conscientia.* poris habitus, insiti humores. Sic nautæ, milites, baiuli, caupones, trapezitæ, vsurarij, lenones, plerique negotiatores seu minuti mercatores non magno- *Simile à retibus.* perè mouentur conscientiæ impulsu, ita vt eam largam sint consequuti, & qui, vt laxiora, ac patentio- *Matth. 21.* ra retia omnia transmittant, colantes culicem, camelum, vt Christus ait, deglutientes. Nonnulli solitarij, atque vmbratili vitæ addicti, plus satis anxij sunt, ac trepidāt timore, vbi nullius timor. Sic superstitiosos plus quàm par est aut res exigit, Conscientiæ motus agitat, nec inanem persuasionē sibi eximi patiuntur. Ita melancholici præ cæteris anxij sunt, Cholerici ob humorum tenuitatem, & feruorem vilem habent conscientiam, eamque vel excutiunt, vel extenuant, vel obliuione obruere tentāt. *Iob. 13.* Sanguineis non magnopere cordi est ille animi motus, nec assurgit vlla in mentem transactæ vitæ co- *Iobi locus explicatus.* gitatio: quò spectat illud, Scribis contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Quæ enim nobis in ætate iuuenili insolenter transacta sunt, nec magnoperè commouebant, ea in senectute, in morbis, in calamitatibus, ingruente *Simile elegās ab ære alieno oppreßis.* clade aliqua recrudescunt, ac menti, tanquam rationes expunctæ atque obliteratæ, obijciuntur: vt ijs, quibus cùm olim multum æris alieni conflatū sit, ac iam pridem rerum creditarum solutio animo excussa, rursus appellari incipiunt, atque vt debita refundant, iure adiungūtur. Phlegmatici autem desides, ignaui, veternosi, socordes, ne cogitant

qui-

quidem quid ſit conſcientia, nec eorum mens aut incaleſcit, aut vllis ſtimulis excitari poteſt ad ea cō cipienda, quæ ſalutaria ſunt, vtpote immodica humiditate immerſi. Impij qui in profundum ſunt demerſi, quique vel à verbo, vel Dei cognitione alieni exiſtunt, omnia contemnunt, irrident, ſubſannant. Nonnulli intermedij palliant, excuſant, tergiuerſantur, aliò transferunt: quod ipſum deprecatur Dauid, nec in eum errorem deuolui exoptat: Nec declines cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis. Multa itaque conſcientiæ lumini officiunt, idque obumbrant, adoleſcentia, crapula, ingluuies, intemperantia, amor, nox, deliciæ, voluptates, quę omnia pudoris ac modeſtiæ frenum excutiunt. Sic Plautus, *Pſalm.1.* *Pſalm.140.*

Nox, vinum, mulier, nihil pernicioſius homini adoleſcentulo

Cui Ouidius conſonat, *Amor. lib. 1. Eleg 6.*

Nox & amor, vinumque nihil moderabile ſuadent,
Illa pudore vacat: Bacchus Amorque metu.

Siquidem conſultores illi parum ſalutares ad deteriora animum rapiunt, mentemque à ſanioribus conſilijs auertunt, & ſi quis horū conſcientiā pūgat, ac ſtimulet, ſi ad optima quæq; impellat atque exhortetur, contemnunt, negligunt, irrident, cauillantur, omniaque obnubilant, eleuant, extenuant, ac cauſantur iuuentutem, ac florētes annos, genialiter, nulloque nubilo tranſigendos: poſtremò cogitationes tetricas ablegandas, atque in ſenectutem transferendas: ita cùm rationes documenta reſpuant, ac conſcientiæ dictamen cauillatione illudant, ad voluptatis amuſſim potius, quàm ad Aequitatis ac moderationis normam omnes ſuas cogitationes exigunt. Vndè appoſitè Solomon: Adoleſcentia vana, præceps, temeraria, lubrica, incogitans, improuida, inconſiderata, & quæ illam comitari ſo- *Iuuentus cōſcientiam negligit.* *Eccleſ. 11.* *Adoleſcentia conſilij inops.*

tari solet voluptas æ deliciæ fugaces atque euanidæ nonnunquam damnosę,& quę luctuosum funestũque exitum consequantur. Quoniam autem huic ætati ferè comes sit imperitia,incogitantia, consilij inopia,ob id minus ꝓspicit, quæ ipsi salutaria sunt, frugifera,fructuosa.Est etiam nonnullis,qui in consistenti ac firmata ætate constituti sunt, & penes quos summa rerum publicarum,ac religionis columen consistit,aliquando errore & caligine inuoluta conscientia,ita vt plerumque non omnia exactè atque ad amussim demetiantur aut excutiant, aut adhibita in consilium ratione,iudicio,delectu rerũ Dei verbo ac spiritus Diuini afflatu negotia sua ꝑficiant,sed nonnunquam illos impellat vel affectus humanus,vel principũ fauor,& gratificatio, quod Paulum factitasse legimus, vel etiam stabiliendæ superstitionis inueteratæ error, & inolita vitiosa consuetudo, quæ irrepsit in bonorum consensu & auctoritate,sed imperitæ plebis errore, quam tamẽ nemo,tanquam legem ac regulam vitę aboleri sustinet,& obsolescere:quò fit vt in delectu rerũ,in boni malique discrimine,in erigenda instaurandaque ac propaganda sincera religione,ac Dei cultu hallucinentur ac cæcutiant,prorsusque à scopo aberrẽt, magno conscientiæ detrimento.Sic Iudæis persuasum erat se obsequium præstare Deo, cùm in illos sæuerent,qui Christo nomen dederant. Pari impulsu ac studio incitatus Paulus Christianis infestus erat,illosque minaciter persequebatur, zelo quidẽ pietatis,sed qui errore inuolutus esset,& qui, vt Apostolus ait,non secundum scientiam perficeretur hoc est,non iudicio, non ratione, non excussa cognitaque causa,vt Gamaliel factitauit,nõ animaduersa cognitaque Dei voluntate,non spiritus Diuini impulsu atque afflatu,quem probari vult expresso Dei verbo,atque an ex eo proficiscatur, explorati:ita,

Homines non conscientiæ motu sed affectibus ducuntur.

Errores inueterati ægrè eximuntur.

Ioan.16.

Actor.9.
Rom.10

Actor.5.

1.Ioan.4.

ti:itaque erratum est in delectu religionis non affe-ctu & propensione pietatis, quod spiritu Diuino, qui certa atque indubitata mentibus hominum ingerit, essent destituti. Sic videtur via homini iu-sta (vt sapiens ait) & nouissima eius ducunt ad mor-tem. Cuius rei specimen nobis exhibet Paulus ex persequutore factus præco, ac propugnator, asser-torque Euangelij Christi, qui se misericordiam cō-sequutum profitetur, quod ignorās fecerit per in-credulitatem, & quò in eo ostenderet omnem cle-mentiam Christus Iesus, ad exprimendum exem-plar ijs, qui credituri essent in ipso, ad vitam æter-nam. Hæc autem de conscientiæ motu videbuntur fortasse quibusdā verbosius à me amplificata, præ-sertim cùm hoc argumentum ad sacrarum literarū professores atque Ecclesiæ ministros spectet, quo-rum interest, & munus exposcit, cuiusque mentem salubri exhortatione tranquillam ; ac pacatam efficere, animoque pauores eximere. Verùm cùm hi affectus, qui ex consciæ mentis angore emergūt, valetudini officiant, ipsique spiritus atque humo-res vitiati huic rei fomenta ministrent : Medici quoque officium est , huiusmodi perturbationes menti eximere, vt ijs sublatis, corpus omnibus suis numeris inculpatè subsistat. Operosum enim est atque admodum difficilè corpus à sanitate colla-psum restituere, atque instaurare, vbi mens vitio-rum ac labe conscientiæ contaminata est, vbi sen-suum organa ac spiritus animales, ac vitales sunt vitiati. Nec minus molestum est viro Ecclesiastico animo medelam adferre, vbi corpus vitiosis humo ribus oppletum est. Siquidem ob arctissimam v-triusque partis cognationem & consensum, ani-mi vitia redundant in corpus, corporis verò mor-bi io animum mentemque transferuntur. Exem-

Prouerb. 14.

1. Timot. 1.

Animi et cor-poris cōsens.

Hh plo

plo sunt lymphati, melancholici, phrenetici, amentes, deliri, ebrij, apoplecti, veternosi, paralytici, maniaci, lunatici, tum plerique alij, quorum morbosi affectus ex cerebri intemperie oriuntur, quocirca capiti, quod mentis sedes est, tum vtriusque partis sanitati accuratè prospiciendum.

FINIS.

INDEX CAPITVM.

QVAE PRIMO LIBRO CONTINENTVR.

Cap. *Pag.*

1. *De natura, Diuinitatis instrumento* 1.

2. *Hominis dignitas & præstantia.* 9.

3. *Naturalissimum procreare sibi simile, eoq́ reuerenter vti debent homines tanquã diuino munere, Deiq́ instituto.* 13.

4. *De similitudine natorum cum progenitoribus. Et qua ratione, quæ foris incidunt, infanti communicentur, multarumq́ rerum formas ex matris imaginatione cõcipiat.* 16.

5. *De absurdo prægnantium appetitu, atque insatiabili rerum desiderio, quibus si cõtingat frustrari, periclitantur.* 26.

6. *Semen conferre mulierem, totiusq́ operis esse consortem.* 29.

7. *Vnde species sexusqúe animalis, hoc est, vtri acceptam ferre conueniat, viróne an mulieri, masculi, vel fœmellæ procreationem.* 33.

8. *De prodigiosis, monstrosisq́ partubus: Obiter quid designet prouerbium* QVARTA *luna nati alia ratione, quã in libello nuper a me edito tractatum.* 37.

9. *Qua ratione masculum, qua fœminam procreare possit, qui eius rei sit auidus: obiter*

Hh 2 ex qua

ex qua causa Hermaphroditi, hoc est, vtriusq; sexus homines generentur. 43.
10. An excremento menstruo fœtus alatur, & an adolescentulæ concipere possint, prius quàm menses profluxerint. 50.
11. Animam non à parentibus proseminari sed infundi diuinitus, omnisq́ue interitus ac corruptelæ esse expertem: tum quoto gestationis die inducatur. 54.
12 Anima tametsi sit incorporea, nec ex concretione materiæ aut elementis constet, affectibus tamen exposita est, suasq́ue sentit perturbationes, & pathemata, quæ in corpus redundant. 63.
13. Animas hominum non omni ex parte esse æquales, nec pari conditione ac dignitate, sed aliam alia præstantiorem. 73.
14. De animæ immortalitate, atque indubitata, certaq́ue corporis humani resurrectione: tum qua ratione ac modo id perfici contingat. Denique quanta ex tanto munere mentis erectio in Deum, quantaq́ue morituro fiducia consequendæ salutis. 81.
15. An prodigiosis monstrosisq́ue partubus atque abortiuis anima rationalis indita, sintq́ue resurrectionis futuri participes: obiter qua ex caussa excitentur. 98.
Humo

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3699/A